
శ్రీ ర స్తు.

ఓం పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమత్పరబ్రహ్మనిష్ఠుండును, మహావ్రతయాజియునగు-
యల్లాజియను మహాపండితవర్య ప్రణీతంబును,
ఆపస్తంబశాఖీయులకు ముఖ్యంబును,
ప్రాయశ్చిత్త కారికాది సహితంబునైన,

యల్లాజీయం
సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రమ్.

బ్రహ్మశ్రీ, కావూరి-రంగయ్యశాస్త్రులవారిచేత

ఆంధ్రతాత్పర్య సహితముగ
నుండునటుల

వ్రాయఁబడినది.

చెన్నపురి:
ప్రాతచాకలపేట నివాసులునగు
పమ్మి-త్యాగరాయసెట్టిగారివలన
స్వకీయ
శ్రీరాజరాజేశ్వరీ నికేతన ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రించి ప్రకటింపంబడినది.
1934 సం॥ మార్చినెల.

—

శ్రీరస్తు.

విషయానుక్రమణికా.

పుటసంఖ్యా.		పుటసంఖ్యా.	

ఇ తి వి ష యా ను క్ర మ ణి కా.

స మా ప్తా.

శ్రీరస్తు.

శ్రీశారదాంబాయైనమః.

యల్లాజీయం సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రమ్.

౧. ఓమ్॥ శ్రీపతింపార్వతీనాథం విఘ్నేశం విఘ్ననాశినమ్। గురూన్ పితౄన్ స్వకాన్ వృద్ధాన్ విప్రాన్వేదవిదస్తతః॥ ౧॥ భగవంతంభరద్వాజం ప్రణమ్యాచకపర్దినమ్। బ్రహ్మజ్ఞో విదుషామిష్టో భారద్వాజ సముద్భవః॥ ౨॥ తలముద్య న్వయభవోయల్ల భట్టసుతస్సుధీః। మహావ్రతా త్పరబ్రహ్మ నిష్ఠో యల్లాజినామకః॥ ౩॥ వక్ష్యామ్యహం పరేతస్య చాహితాగ్నే ర్ద్విజన్మనః। భారద్వాజీయ సూత్రస్య పైతృమేధిక మంజసా॥ ౪॥ తత్సూత్రమన్య సూత్రాణి తత్తద్భాష్యాణ్య శేషతః॥ సద్భిరాచరితంపూర్వ మాచారంచ సమాసతః॥ ౫॥ విలోక్య వివిధాన్గ్రన్థాన్ ప్రయోగ ప్రతిపత్తయే॥

—(*) పైతృమేధిక పరిభాషా. (*)—

౨. అథాతః పైతృమేధికం దహనమథే దానీంమృత కర్మోచ్యతే। పైతృమేధిక మితికర్మనామ అశ్వమేధ పురుష మేధ ఇతివత్ । ఆహితాగ్ని మగ్ని భిర్దహంతియజ్ఞ పాత్రైశ్చేతి శ్రుతి విహితత్వాత్ । ఆహితాగ్నేః ప్రేతస్య పైతృమేధికే నకర్మణా దహనంకర్తవ్యం పురుషాహుతిర్హ్యస్య ప్రియతమా ఇతి విజ్ఞాయత ఇతి శ్రుతేశ్చ - మృతస్యపురుషస్య దహనమేవ పురుషాహుతిః। బ్రహ్మిష్ఠశ్చేద్బ్రహ్మమేధః పైతృమేధికేన బ్రహ్మమేధే నచ ఉభాభ్యాంతస్య సంస్కారః। అహితాగ్నే ర్మరణ సంశయే ప్రాచీనావీతీ దహనదేశం జోషయత ఇత్యయం పక్షోనా శ్రయణీయః లోకగర్హితత్వాత్ । గ్రామేవాస్యైతేన కల్పేన జుహుయాదిత్య యమేవపక్షః కలావనుష్ఠేయః- దధ్యంజలి హోమవత్ । ఆహితాగ్నేర్మరణ సంశయేగ్నీన్విహృత్యాథాజ్యం జుహ్వా సర్వ్యాహృత్యా హుత్వా జయా విక్పాః।

యావద్వాసం శయంమన్యే తతావజస్రాసగ్నీం ధారయక్ హోమకాలే ప్రాప్తే తేష్వగ్నిషు పయసాగ్నిహోత్రం ప్రకృతివజ్జుహోతి అమరణాత్ । అగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణం ప్రతిజ్ఞాతం నిదధాతి । పాత్రపూరణార్థం పానార్థంవా ప్రాణావా ఏత ఆహితాగ్నేర్య దగ్నయః తదేనం సమిద్ధాః । పాలయంత్య గదో హైవభవతీతి విజ్ఞాయత ఇతి వచనాత్ । భైషజ్యమేతత్ ॥ తేష్వజ స్రేషు జుహ్వా ద్యేష్వితి వచనాత్ । న కేవల మగ్ని హోత్రమేవ అన్యా స్వపిదర్శపూర్ణ మాసాదినిత్య నైమిత్తికకామ్య ప్రాయశ్చిత్తా న్యపి కర్తవ్యాని యదిజీవేత్ । మరణసంశయ నివృత్తౌ ఏతదగ్ని హోత్రోచ్ఛేషణం స్వయం యజమానః పిబేత్ । ప్రాతరగ్నిహోత్రం హుత్వాజస్రైర్వైరమ్యాఅన్యం ప్రణీయపధికృతి మాయుష్మతీంచకుర్యాత్ । అపివానాజస్రాన్ కుర్వీత ప్రాగిష్టగమనాద్వి హారగ్ సాధయేత్ । ప్రేతేపివిహారణ మేకేసమామనంతి । తదనర్థకం ప్రజాయా ఇతి విజ్ఞాయతఇతివచనాత్ విహితప్రతిషిద్ధత్వాద్వికల్పః । ఏవంకృతేపి ఇతోన జీవేదితి ప్రత్యయోనచేత్ మరణసంశయఏవ మ్రియమాణస్యైవంనయజ్ఞలోపో భవతీతివిజ్ఞాయతఇతివచనాత్ ॥

—(*) పూర్వపక్షనయనం. (*)—

3. యదిపూర్వపక్ష రాత్రౌమరణం శంకేతసాయ మగ్నిహోత్రం హుత్వాతదానీమేవ ప్రాత రగ్నిహోత్రం జుహుయాత్ । పూర్వపక్షేదివాప్రమీతస్యనకించిత్కర్తవ్యమస్తిప్రాతరగ్ని హోత్రమేవయద్యపరపక్ష రాత్రౌ మరణం శంకేతసాయం ప్రాతరాహుతిభిరేనం పూర్వపక్షం నయేయుః దర్శంచకుర్యాత్ । అస్యార్థః యద్యపరపక్షే సాయంకాలే మరణశంకా తదాతద్దినమారభ్య ఆగామిదర్శాంతా। యావంతస్సాయంహోమాః తాన్ సాయంహోమేన సమాప్యపక్షహోమన్యాయేనజుహుయాత్ తదానీమేవతత్పరదిన ప్రాత రారభ్య ఆగామిశుక్లపక్షప్రతిపదః యావంతఃప్రాతర్హోమాఃతాన్ ప్రాతర్హోమేన సమాప్యపక్ష హోమన్యాయేన జుహుయాత్। యద్యపరపక్షే ప్రాతఃకాలె మరణ శంకాతదాతద్దిన ప్రాతఃకాల మారభ్య ఆగామిశుక్ల ప్రతిపదః యావంతః ప్రాతర్హోమాః తాన్ ప్రాతర్హోమేన సమాప్యపక్ష హోమన్యాయె నజుహుయాత్ । తదానీమేవ తద్దినసాయం హోమమారభ్య ఆగామి దర్శాంతాః యావంతస్సాయం హోమాః తాన్ సాయంహోమేన సమాప్యపక్ష హోమన్యాయె నజుహుయాత్ । హోమదర్శాన కర్తవ్యా పునర్యాది పక్షీపతీతి.

—(*) అథ పక్షావశిష్ట హోమక్రమః. (*)—

౮. మృతేతు మృతాగ్ని హోత్ర విధానేన పక్షావశిష్ట సాయం హోమాన్ ప్రాతర్హోమాంశ్చ గణయిత్వా సకృత్స కృదున్నీయ భిన్నతంత్రేణ హోమద్వయం కుర్యాదితి కేచిత్। యద్యపరపక్షే సాయంకాలేమ్రియేతతదాతద్దినమారభ్య ఆగామిదర్శాంతాః యావంతస్సాయం హోమాః తాన్ సాయం హోమేనసమస్యగణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయమృతాగ్ని హోత్రవిధానేనజుహుయాత్। తదానీమే తత్పరదిన ప్రాతఃకాలమారభ్య ఆగామిశుక్ల ప్రతిపదః నవంతః ప్రాతర్హోమాః తాన్ ప్రాతర్హోమేన సమస్య గణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయమృతాగ్ని హోత్రవిధానేనజుహుయాత్। యద్యపరపక్షే ప్రాతఃకాలేమ్రియేత తదాతద్దినమారభ్య ఆగామిశుక్లప్రతిపదఃయావంతః ప్రాతర్హోమాఃతాన్ ప్రాతర్హోమేన సమస్యగణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయ మృతాగ్ని హోత్ర విధానేనజుహుయాత్। తదానీమేవతద్దిన సాయమారభ్య ఆగామిదర్శాంతాః యావంతస్సాయం హోమాః తాన్ సమస్య గణయిత్వా సకృత్సకృదున్నీయ మృతాగ్ని హోత్ర విధానేనజుహుయాత్ ॥ తదాహ త్రికాండిః॥ కృష్ణపక్షే ప్రమీయేత యద్యహ్ని ప్రాతరాహుతిః। శేషాస్తుజుహుయాద్దర్శపర్యంతాఃపక్షహోమవత్ ॥ తదానీమేవజుహుయా త్సాయంకాలాహుతీరపి॥ సాయంమ్రియేత చేత్సాయ మాహుతీర్జుహుయాదథ॥ తదానీమేవ జుహు యాత్ప్రాతఃకాలా హుతీరపి। సకృద్గృహీతమంత్రేష్టిం భిన్నతంత్రంచ హోమయోః। ఆగామిదర్శ దేవతాభ్యః వక్ష్యమాణ ప్రకారేణ పూర్ణా హుతీర్జుహుయాత్ । అగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణంపాత్ర పూరణార్థంనిదధాతి । స్థాలీగతమగ్ని హోత్రోచ్ఛేషణ మితి ద్రష్టవ్యం । అప్రిపెరగ్నే స్వామిత్యంతి మాగ్ని హోత్రస్థాల్యాం తృణమక్త్వాప్రహరతి। సాగ్ని హోత్రస్య సగ్ స్థితిః। నైయమికాగ్ని హోత్రే, ఏషవాఅగ్ని హోత్రస్యస్థాణుఃయత్పూర్వాహుతిరితి శ్రుతిబలాత్।భాష్యవృత్తౌ పూర్వాహుతే రేవప్రాధాన్యముక్తం। ఉత్తరా హుతిప్రభృతి అవరాగ్నేర్యదాహుతీనామంగత్వముక్తం।తథాపక్షహోమె పక్షమన్యాహోయఃపరాగ్ని హోమేనసంభవతి। ఆహవనీయ ఏవేతికపర్ది స్వామినోక్తం। మృతాగ్ని హోత్రేతూష్ణీంచతస్రో గార్హపత్యేజుహోతి । తూష్ణీంచతస్రోన్వాహార్యపచనఇతి త్రైవిద్యవృద్ధేన తాళవృంత నివాసినా। ప్యుక్తం। ప్రోషిత మరణాః గ్నిగృహ్యర్థ హోమః సర్వం సాంగం తూష్ణీ మగ్నిహోత్రం

కర్తవ్యమితిధూర్తస్వామి భాష్యకారేణోక్తత్వాచ్చ, పక్షహోమన్యాయ ప్రాప్త పూర్వపక్షనయనం నైయమికాగ్ని నహోత్రపక్షౌ వశిష్ట హోమ మేపూర్వపక్షనయనం- మృతాగ్ని హోత్రపక్షౌవశిష్ట హోమమేచ అపగా గ్నేర్హోమా భవంత్యేవ॥ పక్షహోమే త్రికాండిః॥ పక్షహోమానశే షాంస్తా శేషహోమానథాపివా। సమస్యజుహుయాత్తత్ర ప్రయోగోయం నిరూప్యతే॥ ప్రతిపద్యన్నమేతాన్యయమాపద్యేక్తేఽథవాదినే। యావంత్యో పవసంధ్యాహోత్రాణిగ్దినాని భవంతిహి॥ తావంతిప్రతిగృహ్ణీయాచ్చతురున్న యనానితు। పాత్రాంతర సహాయాయాం నిత్యాయాం ప్రకృతి స్రుచి॥ స్థూలంస్రుగంతరంవాపి కృత్వా తత్రసమున్నయేత్। ఏయసమిత్స కృద్ధో మ స్సకృత్పాణి విమార్జనం॥ ఉపస్థానం సకృత్కార్యం శేషాః ప్రకృతి రిష్యతే। ఏవమేవో త్తరత్రాపి ప్రాతర్హోమాన్ సమస్యతు॥ జుహోత్యౌపవ సథ్యాహ్నః ప్రాతర్హోమా వధీంత్సకృత్। సమారోపవిధానేన సమారోప యతేఽనలాన్॥ యెధార్యం తేఽథవాధార్యం ధారయంత్యేవ పూర్వవత్॥

—(*) అథదర్శ పూర్ణమాసాది పూర్ణాహుతిః. (*)—

౫. మరణసంశయ ఏవమ్రియమాణ స్యైవంనయజ్ఞలోపో భవతీతి విజ్ఞాయత ఇతి వచనాత్। చిరకాల మకృతదర్శ పూర్ణ మాసాది యాగ శ్చే దతిపన్న ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వాసమనంతరం అతిపన్న సదర్శ పూర్ణ మాసంకుర్యాత్। అతిపన్నానాందర్శపూర్ణ మాసానాం ప్రాయశ్చిత్తార్థం పథికృద్వైశ్వానరేష్ట్యోః స్థానేపూర్ణాహుతీః హోష్యామీతిసంకల్ప్య ఆ హవనీయం విహృత్య॥ జుహ్వాంచతు గృహీతం గృహీత్వా॥ వేత్థాహివే ధోధ్వనః...స్రక్తోమ్॥ ఆదేవానా మపి పంథామగన్మ ... కల్ప యాతి స్వాహా। ఆహవనీయేజుహోతి అగ్నయే పథికృత ఇదం॥ పునశ్చతు గృ హీతం గృహీత్వా। వైశ్వానరో అజజనత్...ఓజసాం॥ పృష్టోదివి...నక్తం స్వాహా। అగ్నయేవైశ్వానరాయేదం॥ అగ్నిం పరిత్యజ్య॥ యదిపూర్వపక్షే మరణం శంకేత తదాసమనంతర మతిపన్నదర్శ ప్రధానదేవతాభ్యః పూర్ణా హుతీః హోష్యామీతి సంకల్ప్య ఆహవనీయం విహృత్య చతుర్గృహీతేన। అగ్నిర్మూర్ధా......జిన్వంతోం। భువోయజ్ఞస్య...హవ్యవాహగ్ స్వాహా। అగ్నయ ఇదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన - ఇంద్రాగ్ని అవసాగతం......ఈశ యు॥ గీర్భిర్విప్రః... ద్ధైష్ణేస్వాహా ఇంద్రాగ్నిభ్యామిదం। ఇత్యసోమ యాజినః ఇంద్రమహేంద్రం వాసోమ యాజినః। పునశ్చతుర్గృహీతేన...

ఇంద్రసానిసి... భరోం॥ ప్రససాహిషే...రేవతీనాగ్ స్వాహా । ఇంద్రాయేదం । ఇతీంద్రయాజినః॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన మహాగ్ ఇంద్రోయ ఓజసా...వావృధోం॥ భువనమింద్రచర్షణిస్వాహా । మహేంద్రాయేదం॥ ఇతి మహేంద్రయాజినః॥ తమగ్నిం పరితజ్య । యదపరపక్షే మరణం శంకేత తదాసమనంత రాతిపన్న పూర్ణమాస ప్రధాన దేవతాభ్యః పూర్ణాహుతీర్హోష్యామీతిసంకల్ప్య । ఆహవనీయంహృత్య చతుర్గృహీతేన॥ అగ్నిర్మూర్ధా...న్వతోం॥ భువోయజ్ఞస్య...వాహాంస్వాహా॥ ఆహవనీయేజుహోతి । అగ్నయ ఇదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన ఇదం విష్ణుర్విచక్ర...సురోం । త్రిర్దేవీ పృథివీ...స్థవిరస్య నామ స్వాహా । విష్ణవఇదం । ఇతివిష్ణుయాగపక్షే । అగ్నీషోమయాగపక్షే । ప్రాజాపత్యయాగపక్షే చతత్తత్పురోను వాక్యామనూచ్యత త్తదాజ్య యాజుహు యాత్ । పునశ్చతుర్గృహీతేన । అగ్నీషోమాసవేదసా... బభూవథోం । యువమేతాని...గృభీతాగ్ స్వాహా । అగ్నీషోమాభ్యామిదం । నవైమృథస్య పూర్ణాహుతిః । అంగత్వాత్ । అసోమయాజినః అగ్నీషో మీయయాగోన విద్యతె । తమగ్నింపరిత్యజ్య । ఆగామి దర్శదేవతాభ్యః పూర్ణాహుతింహోష్యా మితి సంకల్ప్య । పూర్వవత్ పూర్ణాహుతీ ర్జుహుయాత్.

— (*) పిండపితృ యజ్ఞలోపె. (*)—

౬. పిండపితృ యజ్ఞలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం సప్తహోతారం హోష్యామీతిసంకల్ప్యఆహవనీయంవిహృత్య। చతుర్గృహీతేనాజ్యేన— మనూహవిర్హోతా...నమఃపృథివ్యైస్వాహా। వాచస్పతయే బ్రహ్మణ ఇదం । అగ్నింపరిత్యజ్య । ప్రాచీనావీతీ పిండపితృయజ్ఞ ప్రధానదేవతాభ్యః పూర్ణాహుతీః హోష్యామీతిసంకల్ప్య। దక్షిణాగ్నిం విహృత్య । ఉపవీతీ । ద్వాదశగృహీతేన । సోమాయ పితృపీతాయ స్వధానమః । ఇతి దక్షిణాగ్నౌ జుహోతి—సోమాయ పితృపీతాయేదంనమమ॥ పునఃద్వాదశ గృహీతేన॥ యమాయాంగం స్వ తేపితృ మ తేస్వధానమః । యమాయాంగిరస్వతెపితృమత ఇదం । పునఃద్వాదశ గృహీతేన । అగ్నయేకవ్య వాహనాయ స్వధానమః । అగ్నయే కవ్యవాహనాయేదం ॥ అగ్నింపరిత్యజ్య ॥

—(*) అథపశోః పూర్ణాహుతిః. (*)—

౭. పశ్వకరణ ప్రాయశ్చిత్తార్థం పథికృద్వైశ్వానరేష్ట్యోః స్థానే పూర్ణాహుతిం హోష్యామీతిసంకల్ప్య పూర్వవత్ జుహుయాత్ । పూర్ణా

హుతిద్వయం కుర్యాత్ । పశ్వేకరణేత ద్దేవతాం పురోడాశ మామిక్షాంవా పూర్ణాహుతింకుర్యాత్ । పశుప్రధాన దేవతాయైపూర్ణాహుతిం హోష్యా మీతిసంకల్ప్య । ఆహవనీయం విహృత్య । చతుర్గృహీతేన ఆవృత్రహణా... ఉత్తమేభోం । శుచిన్నుస్తోమం...... ధేష్ఠాగ్ స్వాహా । ఇంద్రాగ్నిభ్యామి దం॥ పురోడాశాద్యం గాహుతిత్వా న్నాతిపత్తిః ॥

—(*) అథాగ్రయణలోప ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౮. ఆగ్రయణలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం పథికృద్వైశ్వాన రేష్ట్యోః స్థానె పూర్ణాహుతీః హోష్యామీతి సంకల్ప్య । పూర్వవజ్జుహుయాత్॥ ఆగ్రయణ మకృత్వానవాన్న ప్రాశన నిమిత్త వైశ్వాన రేష్ట్యా స్థానెపూ ర్ణాహుతీర్హోష్యామీతి సంకల్ప్య । పూర్వవజ్జుహుయాత్॥ ఆగ్రయణప్రధా నదేవాతాభ్యః పూర్ణాహుతీర్హోష్యామీతిసంకల్ప్య । ఆహవనీయంవిహృత్య । చతుర్గృహీతేన । ఆగ్రయణ స్యాంగ దేవతా త్వాత్ నాస్తిపూర్ణా హుతిః॥ ఇంద్రాగ్నీ అవ సాగతం...ఈశతోం॥ గీర్భిర్విప్రః ... ద్దేష్ఠ స్వా హా । ఆహవనీయేజుహోతి । ఇంద్రాగ్నిభ్యామిదం । పునశ్చతుర్గృహీ తేన । విశ్వేదేవాస ఆగత......నిషీదతోం । ఏకేచ జ్ఞా యమహినః...దేవా స్వాహా । విశ్వేభ్యో దేవేభ్యఇదం ॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన । సోమయాస్తె మయోభువః... అవితాభవోం । యాతేధామాని దివియా... గృభాయ స్వాహా । సోమాయెదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతేనమహీద్యాఃపృథినవీచన...భ రీమభిరోం॥ ప్రపూర్వజేపిత రానవ్యసీభిః...వరూథగ్ స్వాహా॥ ద్యావాపృథివీ భ్యామిదం । తమగ్నిం పరిత్యజ్య । ఏవం సర్వా స్వాపత్సు ఇతివచనాత్.

—(*) అథనక్షత్రేష్టిలోపః. (*)—

౯. ఏవమారబ్ధానాం నక్షత్రేష్టీనాం దివశ్యేనీనాం అపాఘానాంతు రాయణేష్ట్యాదీనాం మధ్యేమరణశంకాయాం అవశిష్టేష్టి ప్రధాన దేవతా భ్యశ్చతుర్గృహీతేనా జ్యేనపకై కస్యై ప్రధాన దేవతాయై తత్తత్పురోను వాక్యామనూచ్య తత్తద్యాజ్య యాజుహుయాత్.

—(*) అథ చాతుర్మాస్య లోపపూరణమ్. (*)—

౧౦. అథచాతుర్మాస్య మధ్యే వైశ్వదేవ ప్రభృతిపర్వ చతుష్టయ సమాప్తేః ప్రాక్ చాతుర్మాస్య మధ్యే తత్రమరణసంశయె ఇష్ట్యాద్యభావే ప్రధాన దేవతా భ్యశ్చతు గృహీతేన తత్తత్పురోను వాక్యామనూచ్య తత్తద్యాజ్య యాజుహుయాత్ । వైశ్వదేవప్రభృతి ఉత్తర కాలమపరపక్షె

మరణసంశయె పూర్వవదేవ సాయం ప్రాతరాహుతిభిరేనం పూర్వ పక్షం నీత్వా దర్శపూర్ణ మాసాభ్యాం చేష్ట్వా అవశిష్ట పర్వాణ్యా నీయ గణ యిత్వా పత్న్యామ్నాయ రూపేణ కుర్యాత్ । ప్రతిపూర్వ పక్షే ప్రత్యా మ్నాయ దర్శ పూర్ణ మాసా సంభవే పూర్వ వత్ప్రధాన దేవతాభ్యశ్చ తుర్గృహీ తే నేత్యాదిసర్వం పూర్వవత్ ॥ ఆశ్వలాయన సూత్రేణ యేషాం హూత్రం క్రియతె తేషాంపూర్వోక్తాభి ర్యాజ్యాపురోను వాక్యాభిః పూర్ణా హుతిర్హోతవ్యా॥ యేషామాపస్తంబ సూత్రేణ హూత్రం క్రియతె తేషాం తత్సూ త్రోక్తాంభిర్యాజ్యా పురోను వాక్యాభిః పూర్ణాహుతి ర్హోతవ్యా ఇతివ్యవస్థా.

—(*) ఇష్టి మధ్యేమృతిః. (*)—

౧౧. ఇష్టిమధ్యేహూగ్నిర్ని ర్వపణా త్పూర్వం తదూర్ధ్వ మాసన్నే షుహవిష్షువా ర్ధ్రియెత సర్వేభ్యః ప్రధాన హవిర్భ్యః జహ్వాంసర్వ మేక స్థానే గృహీత్వా సర్వాదేవ తాశ్చ తుర్థ్యంతేన శబ్దేనానూద్భృత్య స్వాహా క రేణజుహూతి । సర్వాంతేస్వాహాకారః । అగ్నయే, విష్ణవే, అగ్నిషో మాభ్యాగ్ స్వాహేతి పౌర్ణమాస్యాం, అగ్నయే, విష్ణవే, స్వాహేత్య సోమయాజినః । అమావాస్యా యాన్తు అగ్నయే ఇంద్రాగ్నిభ్యాం స్వా హేత్య సోమయాజినః అగ్నయ- ఇంద్రాయస్వా హేతీంద్ర యాజినః । అగ్నయే మహేంద్రాయస్వా హేతి మహేంద్ర యాజినః అధై వోద్దేశ త్యాగః- ఉత్తరేద్యుర నిష్పన్నేషు హావిష్షువార్ధ్రమి యేతతూష్ణీ ముపచా రేణ ప్రధానహావిః సంపాద్య సర్వతస్సమ వదాయ పూర్వ వజ్జుహుయా త్ । పత్న్యాఅప్యేవం స్వామిత్వా విశేషాత్ । ఉదీచ్యాంగన్య సర్వస్య నివృత్తిః ప్రధానస్య నిష్పన్నత్వాత్ । కేచిద మంత్రకం సమాపున్నవంతి । ఇష్టివత్ప శుబంధాదిషుచ.

—(*) పునరా ధేయ కాలాః. (*)—

౧౨. ఉత్సర్గేష్ట్యా ఉత్సన్నాగ్నేః పునరాధేయ సంకల్పిత కాలా త్ప్రాగ్మరణ శంకాయాం - యద్యపినార్వాక్ త్రిరాత్రా త్పునరాధేయ మితి కాత్యాయన వచనం ॥ తథాపి అగ్ని భిర్వినా మృతస్య సంస్కారం కర్తుమశక్యత్వాత్ మరణసంశయ ఏవత్రిరాత్రా దర్వాగపి పున రాధేయం కార్యం॥ తదాహత్రికాండిః—ఉత్సృజ్య పున రాధేయం సద్యఏవా రభే తవా । సద్యఃకాలం వదం త్యేకే పునరాధేయ మాతురే॥ మ్రియ మాణ

స్యైవంనయజ్ఞ లోపోభవతీతి విజ్ఞాయత ఇతివచనాత్ । ఏవంసర్వా సా
పత్నీ ష్వతివచనాచ్చ । మరణసంశయ ఏవసేష్టికం పునరాధేయం కృత్వా
కాలాపరాధదోష ప్రాయశ్చిత్తార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా సా
మగ్ని హోత్రాదికుర్యాత్ । యదిపూర్వపక్షే మరణం శంకేతసేష్టికంపు
రాధేయం కృత్వా కాలాపరాధదోష ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా ప్రాతర
హోత్రమకృత్వైవ సమనంతరాతి పన్నదర్శయాగంకృత్వా సాయమగ్ని
హోత్రాదికుర్యాత్ । యద్యపరపక్షే మరణం శంకేతసేష్టికం పునరా
ధేయం కృత్వాకాలా పరాధదోష ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా ప్రాతర
హోత్ర సమనంత రాతిపన్నపూర్ణ మాసంచ నకర్తవ్యం । పౌర్ణమా
మిష్ట్వా జ్వలతోగ్నీ సుత్సృజతఇతి వచనాత్ సాయంప్రాత రాహుతీ
పూర్వపక్షనయనం ఆగామిదర్శ దేవతాభ్యాం పూర్ణాహుతీ ర్జుహుయాత్
ఉత్సృష్టాగ్నేఃపునరాధేయ సంకల్పిత కాలాత్ప్రాగేవమృతస్యాహితాగ్నే
ప్రేతాధానానం తరంసమనంతర పౌర్ణ మాసాకరణ ప్రాయశ్చిత్తం తదను
ష్ఠానంచ నకర్తవ్యం । పౌర్ణమాసీమిష్ట్వా జ్వలతోగ్నీ నుత్సృజతీతి వ
నాత్ । తద్ధైనాగ్ని హోత్రస్య ప్రతిషేధేప్రాప్తే తత్రాహభాష్యకార
హుత్వాప్రేతే మాత్యా ఇత్యాది పునర్వచనం ప్రాయశ్చిత్త నివృత్త్య
మితివిహరణాది సమానమిత్యత్ర మృత హోమానంతరం సమానమిత్యర్థః
ఇతి సర్వేషువిధిషు మృతహోమస్య నిత్యత్వాదితి అగ్ని గుప్త్యర్థం అ
హోత్రం కర్తవ్య మితిచసర్వేషుస్థలెమృతాగ్ని హోత్రంకర్తవ్య మితి
పర్ది స్వామినోక్తత్వాత్ మృతాగ్ని హోత్రక్రమః ప్రేతా ధానా నంతర
అగ్ని హోత్ర లోప ప్రాయశ్చిత్తవర్జం మృతాగ్ని హోత్రంకర్తవ్యం। పు
రాధేయ సంకల్పిత కాలాతి క్రమానంతరం మృతే ప్రేతాధానం కృత
అగ్ని హోత్రలోప ప్రాయశ్చిత్తవర్జం మృతాగ్ని హోత్రం కృత్వాదర
పౌర్ణ మాసాదీనాం కాలాతిక్రమ ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా పూర్ణాహు
తీశ్చ జుహుయాదితి కేచిత్ । పునరా ధేయ సంకల్పిత కాలాత్ప్రాగు
ర్ధ్వంచ కృష్ణ పక్షమరణే సాయంప్రాత రాహుతిభిః పూర్వపక్ష నయన
ఆగామిదర్శంచ కర్తవ్య మితి కేచిత్ । పత్న్యా అప్యేవం స్వామి త్వావి
షాత్ । అగ్ని హోత్రే పూర్ణాహుతేః పూర్వంయజమాన మరణే పూర్ణా
హుతి ప్రభృతిమృతాగ్ని హోత్రవత్ । సర్వం కర్తవ్యం యది పూర్వస్యా
మాహుత్యాం హుతా ... హుతాహవనీయదక్షిణాగ్ని

శీతే భస్మన్యుత్తరాహుతిం అగ్నయేకవ్య వాహనాయ స్వాహేతినినయేత్ ప్రాశనాదివర్జం । మృతాగ్ని హోత్రన్యాయేన తృణ ప్రహరణానంతర మగ్ని హోత్రంసమాప్యపితృమేధఃకర్తవ్యః॥అపివానోత్తరాహుతిః। ప్రేతే మాత్యా ఇత్యారభ్య అన్వారబ్ధె మృతేపరే యువాగ్ సమితి స్రువాహుతి మేవోత్తరాహుతిస్థానె హుత్వా పితృమేధఏవ నాగ్నిహోత్ర సమాప్తిః। కృష్ణపక్షశ్చే దాహుతిభిః పూర్వపక్షాది నయనం విద్యతె । సామాన్యస్య విశేషాభావాత్ । పత్న్యాఅప్యేవం స్వామిత్వా విశేషాత్ ॥

—(*) ప్రతివసంత సోమయాగ పక్షః. (*)—

౧౩. ప్రతివసంత సోమయాగపక్షే వసంతసంయోగె అకృతేసోమే సవనసోమదేవతాభ్యశ్చతుర్గృహీతె నాజ్యేన పూర్ణాహుతీర్జుహుయాత్ తత్రసూత్రకారేణసవనసోమ దేవతానాంపురోనువాక్యానామపఠితత్వాత్ కేవలయా జ్యాభిర్జుహుయాత్ । సవనసోమదేవాతాభ్యః పూర్ణాహుతీర్హో ష్యామీతి సంకల్ప్య । ఆహవనీయంవిహృత్య । చతుర్గృహీతె నాజ్యేన । ఇదం తెసోమ్యంమధుమత్వం...తత్పిబస్వాహా।ఆహవనీయెజు హోతిఇంద్రా య వసుమతఇదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతేన । పిబాసోమ మభియ...శవోభి స్స్వాహా । ఇంద్రాయరుద్ర వతఇదం॥ పునశ్చతుర్గృహీతే నాజ్యేన । ఇంద్రఋభుభిర్వాజ వద్భిసముక్షితం ... మత్స్వ నృభిఃస్వాహా॥ ఇంద్రా యాదిత్యవతే ఋభుమత (వాజిమతె భృహస్వతవతె విశ్వేదేవ్యావత) ఇదం తమగ్నింపరిత్యజ్య । ఉత్సృష్టాగ్నేః పునరాధేయ సంకల్పిత కాలాతిక్రమప్ర తివసంత సోమయాగపక్షే అకృతెసోమేవ సంతకాలాతికమ ప్రాయశ్చిత్తా ర్థం సప్తదశాగ్నిష్టుత్ స్థానె సవనసోమ దేవతాభ్యః పూర్ణాహుతీర్హో ష్యామీతిసంకల్ప్యపూర్వవత్ పూర్ణాహుతీర్జుహుయాత్ - తతస్సమనంత రాతపన్న ప్రతివసంతసవనసోమ దేవతాభ్యః పూర్ణాహుతింహోష్యా మీ తిసంకల్ప్యపూర్వవత్ పూర్ణాహుతీ ర్జుహుయాత్ ॥ మరణానంతర మేవం కర్తవ్యమితి కేచిత్ । పత్న్యాఅప్యేవం స్వామిత్వా విశేషాత్ । మ్రియమా ణస్యైవం నయజ్ఞలోపో బవతీతి విజ్ఞాయతే। ఇత్యాదేస్తత్సర్వం మరణ శం కాయామేవ నమరణోత్తరకాలె। అగ్నిహోత్రెపి పశూనాం మరణ శం కాయామేవ విధానాత్ । మృతస్యా నధికారాత్ । ప్రతినిధీయ మానాని కర్మాణికృత్వాయది మ్రియమాణోభవతి నతదాయజ్ఞ వైగుణ్యం భవతి । జీవతోపిత థైవ । యది ప్రతినిధీయమానేకర్మణి మధ్యే । మ్రియేతతదా మర

ణాంతాయజ్ఞాస్తావతి తథాకృతయజ్ఞ ఏవభవతి । మరణేన సమాప్యత్వాత్ అవభృథవత్కర్మణిదహన మేవావభృథః॥

—(*) దేశాంతర మరణే.(*) —

౧౮. పాథికృతేష్టిః॥ యదాగృహే విద్యమానె ష్వగ్నిషు దేశాంతర మృతస్స్యాత్తదా మరణవార్తాశ్రవణానంతరం పత్నీస్నాత్వాచమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య దేశాంతరమరణశ్రవణ నిమిత్తపథికృతీష్ట్యాయక్ష్య ఇతిసంకల్ప్య విన్యస్యదసి - అప్యామిష్ట్యా మధ్వర్యుంత్వాం వృణీమహ ఇతిపుత్రాది మధ్వర్యుంవృణుయాత్ । పత్నీప్రవృత్తైబుత్విగ్భిః పాథికృతీష్టిః కార్యా। పత్న్యసుమత్యా అధ్వర్యురుద్దేశత్యాగం కుర్యాత్ । సర్వస్వ దథాన్యద్వా తముపరితనయాగ వత్పత్న్యైవ దక్షిణాందదాతి। ఇడాసూక్తవాక్యా దిష్వాశిషాం నివృత్తిః। కేచిద్యాజమానేషు కర్మసుమంత్రాన ధ్వర్యుః కుర్యాదిత్యాహుః। బాహ్మణతర్పణాం తె దేశాంతరే ప్రమీతస్య శరీరస్యాగ్నిభిరితి దేశాంతర మృతినిమిత్తప్రయోగ స్యాగ్నిర్దాహ పర్యంతత్వాత్ - పాథికృతాగ్ని హోత్రాదీనా మపితత్ప్రయోగ విశేషరూపత్వాత్ -పథికృద్విహార ఏవ। పితృమేధాంతరే కర్తవ్యం। అతః పథికృత్ప్రభృతి ఆహవనీయాదేరపి ధారణం। తథాపితృమే ధ్యేష్వేతస్మిన్నేవ విహార ఇతివక్ష్యతి । పాథికృతెఽధ్వర్యు రేవ పితృమేధాంతంకుర్యాత్ । ఇష్టికరణాసంభవే దేశాంతమరణశ్రవణ నిమిత్త పాథికృతేష్ట్యాస్థానె పూర్ణాహుతిం హోష్యామీతిసంకల్ప్య। పుత్రాది మధ్వర్యుంవృణుయాత్ । అధ్వర్యుఃప్రాచీనావీతీఅగ్నీన్ విహృత్యచతుర్గృతేనాజ్యేనపూర్వ వత్పూర్ణాహుతిం జుహుయాత్ । ఏతానగ్నీన్ పితృమేధాంతమజస్రాన్కుర్యాత్ యద్యేకస్మిన్నహని శరీరాణ్యాహరంతి యదన్యస్మిన్ తదా తేష్వేవాగ్నిషు అగ్నిహోత్ర హోమకాలే ప్రాప్తే మృతాగ్ని హోత్ర విధానేన అపివాన్యవత్సాయాః పయసా కేవలేన వాగోపయసాసాయంప్రాతశ్చ అగ్నిగుప్త్యర్థం అగ్నిహోత్రం జుహుయాత్.

—(*) అగ్నిగుప్తి హోమః. (*)—

౧౯. ఏవమాశరీరస్యాగ్నిభిః సగ్ స్పర్శనాత్ । శరీరానయనాదర్వాక్కాలసన్నిపాతేపి యావజ్జీవ శ్రుతేస్తస్య నిత్యాని నివర్తంతె దర్శపూర్ణమాసాదీని - అగ్ని హోత్రహోమస్తు కర్తవ్యః అగ్నిరక్షణార్థత్వాత్ । అగ్నేస్సకాశే మృతస్యాపి అసంస్కారా దేవమగ్ని హోమః కర్తవ్యః।ఏవమగ్ని హోత్రె హూయమానెసన్నిహితదేశాంతర మృతస్యాహితాగ్నేశ్చ

రీరం తైల ద్రోణ్యాం సమవధాయ శకటేనాహరంతి దూరదేశేతులౌకికకార ణిభ్యామగ్నిం మథిత్వా తేనదగ్ధ్వా కృష్ణాజినే౽స్థీనుపనహ్యాఽహ తేన వాససా సంవేష్ట్య దీర్ఘ వంశే ప్రబధ్య అనధో నిదధానాః ప్రయాతా మృణ్మయపాత్రే షుభుంజానా ఆహృత్య యజమానగ్రామ సీమ్ని తాని ప్రతిష్ఠాపయన్తి। ఆగతే ప్రతిష్ఠాపితే శరీరే పత్నీ బ్రాహ్మణేభ్యః సర్వయజ్ఞ పాత్రాణి దత్త్వా అయస్మ యాని చ మృణ్మయాన్యప్సు ప్రక్షిప్య దృషదుపలే పుత్రాయదత్త్వా గృహ స్థితానగ్నీన్ ప్రత్యక్షేణ పైతృ మేధిక సంస్కారార్థం నీత్వా౽స్థిపన్ని ధావాయ తనాని కల్పయిత్వా తేష్వగ్నీన్ ప్రతిష్ఠాప్య షడ్గుణిత షడబ్ద ప్రాయశ్చిత్తం వా కృత్వా ఉత్క్రాంతి గోదానాది పాత్రచయనవర్జం పైతృ మేధికం కుర్యాత్। అస్మిన్ పక్షే పాత్రాణాంచ యన దాన యోర్వికల్పః। దదాత్యేవాయస్మయాని మృణ్మయాన్యప్స్వేవ హరంతి పుత్రా యదృష దుపలే దద్యాత్। అగ్నిసన్నిధౌ మృతస్య పాత్రచయనం నిత్యం॥

—(*) ప్రతికృత దాహ క్రమః. (*)—

౧౬. పలాశవిధిః॥ దేశాంతర మృతే ప్రతికృతి దాహే చయన దానయోర్వికల్పః పత్న్యా అప్యేవం స్వామిత్వావిశేషాత్ - శరీరాస్థ్నో రభావే పలాశవృంతానాం। పలాశ పర్ణాని యేషు తిష్ఠంతి తే పలాశవృంతాః తేషాం షష్ట్యుత్తర శతాన్యాహృత్య తైః కృష్ణాజినే పురుషాకృతిం కరోతి। పలాశ వల్కైః కుశైర్వా సంధిషు సంవేష్ట్య। చత్వారింశతా శిరః ప్రకల్పయతే దశభిః గ్రీవాం, పంచాశతా పంచాశత్తైకైకం బాహుం। తేషా మేవ పంచభిః పంచభిరంగుళీరుపకల్పయతే, త్రింశతోదరం, అష్టాభిశ్శి శ్నం, ద్వాదశభిర్వృషణౌ, సప్తత్యా సప్తత్యైకైకం పాదం, తేషామేవ పంచభిః పంచభిరంగుళీః పాదయోరుపకల్పయేత్। పలాశ వృంతాభావే కుశైర్వామృత ప్రతికృతింకృత్వా। తాంస్నాపయిత్వాలంకృత్య అంతర్వే ద్యాం కృష్ణాజినం దక్షిణాగ్రీవ మధరలోమమాస్తీర్య తస్మిన్నేవ ముత్తానం నిపాత్య పత్తోదశేనాహతేనవాససా ప్రచ్ఛాద్య బాంధవాః సర్వతః పర్యు పవిశ్య అయమసి నారాయణశర్మా ... యస్యత ఇమే అగ్నయ ఇతిమం త్రేణాభి మృశంతి॥ తతః ప్రేతేమాత్మా ఇత్యాది కర్మప్రతిపద్యతే॥ ఇతి ప్రేతాధానం॥ ఉత్క్రాంతి గోదానాది సమానం॥ పునరస్థ్నాంలాభే॥ పునః శ్చేచపల భ్యేరన్ అస్థీని చకదాచన। తదభావే పలాశస్య సంభవేహిపునః క్రియేతి॥ తదభావే= అస్థ్నామభావే, పలాశవిధిః కార్యః। సంభవేహీతి=

పునరస్థ్నాంలాభే, పునర్దాహః కర్తవ్య ఇత్యర్థః। పత్న్యా ఽప్యేవం స్వామిత్వావిశేషాత్॥

—(*) అథ కశ దహనం. (*)—

౧౭. అజ్ఞానమృతౌ॥ యది యజమానః ప్రోషితోమృతః క్వమృత ఇతి నజ్ఞాయేత తతోయాందిశం ప్రతిప్రస్థితోభవతి తస్యాం దిశియః కశః ఆకృష్ణతృణసంఛన్నభూమిః,కచ్యఇత్యుచ్యతే। తాంభూమింతత్రస్థతృణాని వాహాన్యాగ్నిభిస్తూష్ణీందహేత్। నపితృమేధవిధినా। అపివాపలాశవృంతైః పురుషాకృతిం కృత్వా పితృమేధవిధినాతాం దహేత్। కశదహనే పురుషాకృతి దహనేచ ఉదక దానాది సమానం.

—(*) పితృ మేధ సంస్కార లోపః. (*)—

౧౮. పక్షద్వయేపి సర్వపాత్రాణాం దావం మృణ్మయాన్యప్సు ప్రక్షిపేత్। సర్వత్రప్రతికృతిదాహే, అయమస్య సౌయస్యత ఇమేఅగ్నయ ఇతిమంత్రోనియతః.

—(*) అస్మిన్నేవ విషయే విశేషః. (*)—

౧౯. యస్యాగ్నయో వినష్టాఃనాంతరాగ్నిస్సంచరతి యదిపూర్వోనుగతః సంచర్యం పశ్చాత్తర్హి గత ఇతిన్యాయేన విష్టాగ్నయస్తం యజమానం ప్రవిశంతి అతఏవ శ్రుతిః ఆధాన ప్రభృతి యజమాన ఏవాగ్నయో భవంతీతి। ఔపాసనో యజమాన ఇతిలింగాచ్చ।యజమానోవా అగ్నేర్యోనిరితిశ్రుతేశ్చ। యస్యాగ్నయోన శ్రియంతే। శరీరాస్థ్నోరభావే ప్రతిపత్యర్థమనోన్యస్యాపేక్షితత్వాత్ ప్రేతాధానేన అగ్నుత్పత్తైరశక్యత్వాత్ పితృమేధ సంస్కారస్య లోపః। కింతు ఉదకదానాద్యేవ భవతి॥ పితుఃపుత్రేణకర్తవ్యాః పిండదానోదక క్రియా ఇతిస్మృతేః॥ అథోదకక్రియా॥ శిలాం సంపాద్య ఉదక దానాద్యార్థ్వ దైహికం కర్తవ్యం తథాచస్మృతిః॥ అగ్నౌ సతిస్యాదథ దేహతృప్తి రస్థ్యస్తిచేదగ్నిరపేక్షణీయః॥అస్థ్నామభావేత్వ శరీరకన్య వినష్టవహ్నే రుదకక్రియైవ, ఇతి॥ ఇదం వచనం శరీరాగ్న్యుత్పత్తి నిరాసార్థ మితిత్రైవిద్య వృద్ధైనతాల వృతంనివాసినోక్తం। పత్న్యా ప్యేవం స్వామిత్వావిశేషాత్॥ బ్రాహ్మణేభ్య సర్వపాత్రాణిదత్వా మృణ్మయాన్యప్సు। ప్రక్షిపేత్। ప్రతిగృహీతురపితైః పాత్రైః స్వకర్మానుష్ఠానేతు నదోషః। దానవిధాన సామర్థ్యాత్

—(*) అథాహితాగ్నేర్దుర్మరణ విషయః. (*)—

౨౦. యద్యాహితాగ్నిః పతితస్సన్ ఔర్ధ్వదైహిక క్రియానర్హస్స్యాత్ । తదాగ్నీనప్సుప్రాస్యావసథ్యంచతుష్పథే త్యక్త్వా లౌకికాగ్నినాపాత్రాణి దహేత్ । తథాచ స్మృతిః ॥ వైతానం ప్రక్షిపేదప్సు హ్యావసథ్యం చతుష్పథే । పాత్రాణితుదహేదగ్నౌ యజమానే వృథామృతఇతి॥ బ్రాహ్మేచ । పతితానాంనదాహస్స్యాన్నాంత్యేష్టిర్నాస్థిసంచయః సచాశ్రుపాతఃపిండోవాకార్యం శ్రాద్ధాది క్వచిత్ ॥ ఏతాని పతితానాంతుయః కరోతివిమోహితః । తప్తకృచ్ఛ్రద్వయేనైవతస్య శుద్ధిర్న చాన్యథా॥ స్మృతిచంద్రికాయాంతు॥ ఆత్మనస్త్యాగినాంనాస్తిపతితానాం తథాక్రియా । తేషామపితథాగంగాతోయే సంస్థాపనంమతం॥ శరీరస్యేతి శేషః॥ పతితానాం నదాహస్స్యాన్నాశౌచం నాన్యకర్మచ । నచాశ్రుపాతః పిండో వా కార్యం శ్రాద్ధాదికంనచ। తేషాంశరీరంగంగాయాం మహానద్యాంవినిక్షిపేత్ । త్రేతాగ్నీనప్సునిక్షిప్యగృహ్యాగ్నించచతుష్పథే॥ దహేత్తుయజ్ఞపాత్రాణిశవానాం స్పర్శనేకృతే॥ మహాసాంతప నాచ్ఛుద్ధిర్జ్ఞానాత్తప్తం విశోధనం॥ తత్రత్రికాండిః ॥ పితుర్ననామనిర్దేశ్యం మహాపాతకదోషిణః। ఆవాహనాదికాలేషు కింతుతత్పరభావినాం ॥ పితామహపురోగాణాంత్రయాణాంనామనిర్దిశేత్ । పితామహోఽపి దుష్టశ్చేత్ప్రపితామహ పూర్వకాః ॥ నిర్దేష్టవ్యాస్త్రయోమర్త్యాఃశితస్మిన్నపివిదూషితే। ప్రపితామహపిత్రాద్యాస్త్రయోవాచ్యాయథాక్రమం॥ దుష్టశ్చేన్మధ్యమః కశ్చిత్తద్వర్జ్యాన్పూర్వ పశ్చిమాన్। త్రీనేవ నిర్దిశేన్మర్త్యాన్(-ంత్యాత్తే) తద్విశిష్యతే॥ విజ్ఞానేశ్వరీయే॥ పాషండాది హతే తాతేపతితే సంగవర్జితే। వ్యుత్క్రమాచ్చమృతేదేయం యేభ్య ఏవదదాత్యసౌ॥ పుత్రః పతితస్య పిత్రాదిభ్య ఎవకుర్యాదితి॥ సంగవర్జితః=సన్న్యాసీ, అసౌసన్న్యాసాత్పూర్వం పాతిత్యాత్పూర్వంవా, యేభ్యఏవ పిత్రాదిభ్యః కరోతితత్పుత్రోఽపి సన్న్యాసాత్పరతే భరఏవ పిత్రాదిభ్యః దర్శశ్రాద్ధంతర్పణంచకుర్యాత్ ॥ స్మృత్యంతరేచ॥ వృద్ధేపితరి సంన్యస్తేతా తేచపతితే సతి యేభ్యఏవపితాదద్యాత్తేభ్యోదద్యాత్స్వయం సుతః॥

—(*) దుర్మరణప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౨౧. అథ దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తిముచ్యతే దుర్మృతస్యాహితాగ్నేః స్మార్త ప్రాయశ్చిత్తం ధర్మశాస్త్రోక్త ప్రకారేణ కృత్వా శ్రౌత ప్రాయశ్చిత్తంచ కృత్వా పైతృమేధికంచ కుర్యాత్ ॥ అగ్నిహోత్రార్థం

విహృత ఆహవనీయె జుహుయాత్ । సర్వత్ర చతుర్గృహీతమేవ। యద్యాహితాగ్నిర శనిహతో మ్రియెత తదాఽగ్నిర్మూర్ధా- భువోయజ్ఞ స్యేతి ద్వే చతుర్గృహీతే జుహుయాత్। అగ్నయఇదం॥ యదిసర్ప వృశ్చికాదిభిర్మృతః- నమోఽస్తుసర్పేభ్యః- యేదోరోచనేదివో-యాఇషవో యాతుధానానామితి త్రిశ్చతుర్గృహీతాజ్యాహుతీర్జుహుయాత్॥ సర్పేభ్యఇదం॥ యద్యప్సుమృతఃఇమం మేవరుణ,తత్వాయామీతి ద్వేచతుర్గృహీతేనజుహుయాత్ వరుణాయేదం ॥ యదివ్యాఘ్రైస్సింహైర్మృతః సిగ్ హోవ్యాఘ్ర ఉత - యారాజన్యే దుందుభావితి ద్వే చతుర్గృహీ తేజుహుయాత్। త్విష్యాఇదం॥ యదివరాహాదిభిర్మృతః। దగ్ష్ట్రాభ్యామలి మ్లూంజంభ్యైః - యేజనేషు మలిమ్లుచఇతి ద్వేచతుర్గృహీతేజుహుయాత్ । అగ్నయఇదం ॥ యదిపశుభిర్హతః ఆగావో అగ్మన్ - ఇంద్రోయజ్వన ఇతిద్వే చతుర్గృహీతే జుహుయాత్ । గోభ్యఇదం ॥ ఉక్తేషుసర్వేషుదుర్మరణేషు ఇమాన్యేవ ప్రాయశ్చిత్తానిఏతదేవాస్య ప్రాయశ్చిత్తం భవతీతి విజ్ఞాయత ఇతి సంకల్పసూత్రే పౌనఃపున్యేనాభిధానాత్ ॥ నను ప్రాయశ్చిత్తకాండే ఏకస్మిన్ దోషే శ్రూయమాణాని ప్రాయశ్చిత్తాని సమభ్యుచ్చీయే రన్నితి సముచ్చయస్యోక్తత్వాత్ శ్రౌతస్మార్త యోస్సముచ్చయ ఇతిచేత్ సత్యం। శ్రుతిలక్షణయో రేవ సముచ్చయః న శ్రుతిస్మృతిలక్షణయోః । కుత్ర శ్రుతిలక్షణం ప్రాయశ్చిత్తమిత్యుపక్రమ్య శ్రూయమాణాని ప్రాయశ్చిత్తాని సమభ్యుచ్చీయే రన్నిత్యుపసంహారాత్ శ్రౌతానామేవ సముచ్చయః । నస్మార్తానాం యథా పథి కృద్వై శ్వానరయోః । నన్వభినిమ్రుక్తాభ్యుదిత ప్రాయశ్చిత్తాదిషు భాష్యకారాదిభిః శ్రౌతస్మార్తసముచ్చయస్యోక్తత్వాత్ - అత్రాపి సముచ్చయఇతిచేత్ - నైవం- తత్రహి - అభిని మ్రుక్తాభ్యుదితకునఖిశ్యావదన్నద్విధిషూపర్యాహిత పరివిష్టపరివిత్త పరివిన్న పరివిదానాం వాజుహుయాదవధారణ వచనస్యాశ్రవణాత్ । అత్రతు ఏతదేవాస్యేత్యవధారణ పునర్వచనస్య పరిసంఖ్యానార్థస్యైవన్యాయ్యత్వాత్ । కించ శ్రౌతస్మార్తయోర్విరోధే శ్రుతేర్బలీయస్త్వాదిత్యలం కేచిన్న్యాయవిదః సముచ్చిన్వంతి-తథైవయుక్తివిధః -కథమిమాపాపమపిపురుషాపరాధత్వాత్ కర్మాపరాధే శ్రుతిలక్షణంపురుషాపరాధేతుద్వయమపేక్షణీయం। తథాశ తద్వయీ వ్యాఖ్యాకారోవ్యాచఖ్యౌ॥ సముచ్చయపక్షేస్మార్తప్రాయశ్చిత్తం॥ స్మృతిచంద్రికాయాం । పాషండమాశ్రితాస్తేనాభర్తృఘ్న్యశ్చైవ గోళికాః। సురాప్య

ఆత్మత్యాగివ్యో నాశౌచోదక భాగినః మనుః॥ వృథాసంకర జాతానాం ప్రవ్రకాసుచతిష్ఠతాం॥ ఆత్మనస్త్యాగినాంచైవ నివర్తేతోదకక్రియాః పాషం డమాశ్రితానాంచ చరంతీనాంచనామతః। గర్భభర్తృద్రుహాంచైవసురాపీ నాంచ యోషితామితి॥ చండాలా దుదకాత్సర్పా ద్బ్రాహ్మణాద్వైద్యుతా త్తథా। దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ మరణం పాపకర్మణాం॥ ఉదకంపిండ దానంచ ప్రేతేభ్యో యత్ప్రదీయతే। నోపతిష్ఠంతి తత్సర్వమంతరిక్షే వినశ్యతి॥ నాశౌచం నోదకం తేషాం నదేహాద్యంత కర్మచ। బ్రహ్మదండ హతానాంచ నకుర్యాత్కటధారణం॥ ఆపస్తంభః॥ వ్యాపాదయే ద్వృథాత్మానం స్వయం యోగ్న్యుదకాదిభిః॥ విహిత తస్యనాశౌచం నాపికార్యోదకక్రియా॥ విష్ణుః॥ ఆత్మనస్త్యాగినోయేచనాశౌచోదకభాగినః॥ గౌతమః॥ గోబ్రాహ్మణహతా నామనుక్షణంరాజ క్రోధాచ్చాయుధప్రాయోనశనశస్త్రాగ్నిదివషిప్ని విషోద కోద్బంధనగిరిప్రపతనైశ్చేచ్ఛతామితి॥ క్రోధాత్ప్రాయంవిషంవహ్నింశస్త్ర ముద్బంధనంజలం। గిరివృక్షప్రపాతంవాయేకుర్వతినరాధమాః॥ పతితానాం నదాహస్స్యాత్ నాశౌచంనాంత్యకర్మచ। నచాశ్రుపాతః పిండోవాకార్యం శ్రాద్ధాదికంచనః। మహాపాతకినోయేచ పతితాస్తేప్రకీర్తితాః॥ పాషండ్యాదీ నాంప్రపతనాం త్తైర్బుద్ధిపూర్వక మాత్మఘాతుకానాం పుత్రాదేశ్శవదర్శన మాశౌచం॥నతుదహనాదిపర్యంతం। విధివద్దహనాదికంనకుర్యాదిత్యర్థః॥ నన్వ యం చండాలా దిహతానామగ్ని సంస్కారనిషేధో నాహితాగ్ని విషయః। ఆహితాగ్నివిషయేతు ఆహితాగ్నిమగ్నిభిర్దహంతియజ్ఞపాత్రైశ్చదహేదితి శ్రుతివిహితాగ్నియజ్ఞపాత్రైః ప్రతిపత్తిలోపప్రసంగాత్। స్మృత్యంతరేచం డాలాగ్నిసంబంధినామగ్నీనాం యజ్ఞపాత్రాణాంచ ప్రతిపత్త్యంతర విధానా త్॥ వైతానంప్రక్షిపేదప్సుహ్యావసత్యంచతుష్పధే। పాత్రాణిచదహేదగ్నౌ యజమానేవృధామృతే॥ ఆత్మనస్త్యాగినాంనాస్తి పతితానాం తథాక్రియా। తేషామపి తథాగంగాతోయె సంస్థాపనం మతం॥ బ్రహ్మపురాణే॥ పాషండ పతితానాంచ చండాలాద్యైర్హతస్యచ। శృంగిగంష్ట్ర్యగ్ని సర్వాద్యైర్మృ తానాం బుద్ధిపూర్వకాత్॥ నకుర్యార్దహనాశౌచం కృతంచే న్నోపతిష్ఠతి। తేషాంశరీరం గంగాయాంమహానద్యాంవినిక్షిపేత్॥ త్రేతాగ్నీనప్సునిక్షిప్య గృహ్యాగ్నించ చతుష్పథే॥ దహేత్తుయజ్ఞపాత్రాణి శవానాంస్పర్శనేకృతే॥ స్నానాలంకార వస్త్రార్థం రజ్జుచ్ఛేదాశ్రుపాతనే। మహాసాంతపనాచ్ఛుద్ధి ర్జ్ఞేయాతత్ర విశోధనం॥ మత్యాభ్యాం సేతుచాంద్రంచ పరాకంచాది

కృఛ్రికం। ఏతేష్వేకైకకరణేపాద కృఛ్రం విశోధనం॥ అజ్ఞానా దుపవా సస్స్యాత్సచేల స్నానమేనచ॥ తస్మాత్సర్వేషా మాత్మఘాతకా దీనాము విశేషేణదా హోదకపిండ శ్రాద్ధాది నిషేధో యావద్వత్సరం పూర్ణేసంవ త్సరే పుత్రాదిః ప్రేతస్య మంత్ర వద్దాహాదికం కుర్యాత్॥ చండాలాదిని హతానాం విషోద్బంధన శస్త్రాద్యైరాత్మ త్యాగినామపివిధివినైవా శని తోయాగ్ని పతనైర పూర్వార్ధ్వం స వత్సరాత్కుర్యాదూర్ధ్వ దైహికం నారాయణ బలిస్తు ప్రేతశుద్ధ్యర్థత్వా ద్దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తా నంతరం సంస్కారాత్ప్రాగేవ కార్యః॥ బాంధవైస్తు యథా న్యాయం ద్వితీయే సంచయస్మృతః। తృతీయేతూదకందత్వా చతుర్థేశ్రాద్ధమాచరేదితి త్రిరా త్రాశౌచం అహితాగ్ని మాతాపితృ వ్యతిరిక్త విషయమ్॥

—(*) దాహాద్యాశౌచం. (*)—

౨౨. ఆహితాగ్నే సంస్కారమారభ్య ఆశౌచగ్రహణం కార్యం॥ అనాహి తాగ్నే ర్మరణ ప్రభృతి॥ అనగ్నిమత ఉత్క్రాంతే స్సాగ్నే స్సం స్కార కర్మణః। శుద్ధి స్సంచయనం దాహన్మృతాహస్తు యథావిధి॥ సం స్కార కర్మణ ఇతి శ్రవణ దినాదాహి తాగ్నౌపితరి దేశాంతరే మృతే పుత్రాదీనాం యావద్విధినా సంస్కారస్తావత్సంధ్యాదిలోపో నాస్త్యేవ॥ అనేనవచనేన ఆహితాగ్నేర్విధివ ద్దహనాభావే ఆశౌచ గ్రహణంనాస్త్యే వేత్యను సంధేయమ్। దాహాదారభ్యేతి వచనాత్॥

—(*) దుర్మృతస్య దాహాద్యాశౌచం. (*)—

౨౩. అనగ్నిమతఉత్క్రాంతేరాశౌచంహిద్విజాతిషు। దాహాదగ్ని మతోవిద్యాద్విదేశస్థే మృతేసతి॥ యథా॥ విదేశస్థేమృతే యావద్విధి నానైవసంస్కృతిః। పుత్రాదీనాంతుసంధ్యాది కర్మలోపోనవిద్య॥ తెలఆహి తాగ్నేస్తువిధివద్దాహ స్తునాస్తిచేత్తదా। ఆశౌచగ్రహణంనాస్తిదాహాద్యా శౌచమిష్యతే॥ పారస్కరోపి॥ ఆహితాగ్నే స్తుదహనాద్దశాహా శౌచమి ష్యతే। అనాహితాగ్నేర్మరణా త్పునర్దాహో యదాభవేత్॥ ఆశౌచే వర్తమానే చేత్తచ్ఛేషేణ విశుధ్యతి। గతేత్వాశౌచదివసే పునర్దాహో యదాభవేత్॥

—(*) త్రిరాత్రాశౌచం. (*)—

౨౪. మరణాదిగృహీతస్య త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే। అగృహీ తస్య పుత్రస్యసంపూర్ణాశౌచమేవహి॥ ... ద్విజాతీనాందశా

హాంతర్బహిస్తుహ। సపుద్గిన్యా వచాశౌచం శుద్ధింలబ్ధ్వా ప్రదాహయేత్ ॥ తదాదిచోదకం పిండం ఆశౌచం శ్రాద్ధమేవచేతి॥ బృహస్పతిః॥ ఆశౌచేవ ర్తమానేతు పునర్దాహ క్రియాంయది । తచ్ఛేషేణైవ శుద్ధిస్స్యాదతీతే సూతకంభవేత్ ॥ దశాహాతి యథావర్ణం పిత్రో రాశౌచ మాచరేత్ । సపత్నీనాం మిథోజ్ఞేయం దంపత్యోశ్చ పరస్పరం॥ సపిండానాం త్రిరాత్రం స్యాదిత్యువాచ ప్రజాపతిః॥ వసిష్ఠః॥ ప్రమీతపితృకః పుత్రశ్చోర్ధ్వ దైహికమాచరేత్ । యదికర్తు మశక్తశ్చేదాశౌచ నియమాన్వితః। ఆదశాహా దథోర్ధ్వంనా యదికార్య క్షమస్తదా॥ త్రిరాత్రం సమతిక్రమ్య శ్రాద్ధం కుర్యాద్యథావిధి। దాహకస్యై తదాశౌచ మితరేషాం నవిద్యతే॥ కాలాతిపత్తి విషయె యద్యర్వాగ పితత్సమమితి॥ అర్వాక్=సూతకాదర్వాక్। శేషాశౌచ సమకాలమిత్యర్థః॥ సపత్నీనాంమిథోజ్ఞేయం దంపత్యోశ్చ పరస్పరమితియదుక్తం తత్పుత్రహీనస్య విషయమిత్యనుసంధేయం॥ బుద్ధిపూర్వమాత్మఘాతినాం పతితాదీనాంచ శ్రాద్ధా ద్యౌర్ధ్వదైహికేషు నిషిద్ధేషు కింపునః పుత్రాది భిస్తేషాంకార్య మిత్యపేక్షాయాం వృద్ధయాజ్ఞ వల్క్యానోక్తం॥

—(*) దుర్మృతస్య నారాయణబలిః. (*)—

౨౫. నారాయణబలిః కార్యోలోకగర్హా భయాన్నరైః । తథా స్తేషాంభవేచ్ఛౌచం నాన్యథేత్య బ్రవీద్యమః ఇతి॥ వ్యాసోపి॥ నారాయణం సముద్దిశ్య శివంవాయత్ప్రదీయతే । తస్యశుద్ధికరంకర్మ తద్భవేన్నైతదన్యథా॥ అతోనారాయణబలిః ప్రేతంశుద్ధ్యేత్ ॥ అనేనద్వారె ణౌర్ధ్వదైహికశ్రాద్ధాది సంప్రదాన యోగ్యత్వంజనయతీతి తేషామప్యౌర్ధ్వదైహికంసర్వం కార్యమేవ॥ యేమృతాః పాపమార్గేణ తేషాం సంవత్సరాత్పరం। నారాయణ బలింకృత్వా కుర్యాదూర్ధ్వ క్రియాంద్విజ ఇతివచనాచ్చ॥ పూర్వంనారాయణబలిం కృత్వాపశ్చాత్త్రిరాత్రేణ ప్రేతకృత్యంకుర్యాత్ ॥ హారీతశ్చ॥ భస్మాస్థినీ గృహీత్వాతు విప్రాణా మనుశాసనాత్ । క్షీరప్రక్షాళనంకృత్వా తదస్థి పేతవద్దహేత్॥ అంగిరాః॥ నారాయణబలిః కార్యో దుర్మృతో దుర్మృతస్యతు । సంవత్సరె వ్యతీతేవా తదర్థేపాదపేవవా॥ స్మృత్యంతరేవి శేషః॥ యావత్షాణ్మాసమిత్యే యావన్మాసత్రయంపరె। నాస్తి ప్రేతక్రియేత్యేకె ప్రాయశ్చిత్తం విదుఃపరె॥ ప్రాయశ్చిత్తే మాహ॥ ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రాణి॥ చతుష్కృచ్ఛ్రాణితయం తథా। చాంద్రాయణం తత్య

కుర్యాన్నారాయణబలిం తథా॥ కృతే వ్రతద్వత్సరస్యాం తేవిదధీతార్థ ప్రదైహికం। షాణ్మాసాద్ద్విగుణం కార్యం త్రిమాసాత్త్రిగుణంభవేత్॥ చతుర్గుణంత్రిపక్షేస్యాత్సద్యః పంచగుణంభవేత్॥ వృద్ధపరాశరశ్చ। తత్కాలే సతి ప్రాయశ్చిత్తం చతుర్గుణం। షాణ్మాసాంతే త్రిగుణం। వత్సరాంతేద్విగుణం॥ త్రిహాయనాంతే ప్రోక్తమేవాచరేదితి॥ అత్రవిషయభేదేన కాలవ్యవస్థామాహ॥ సుమంతుః॥ అగ్నివిద్యుత్పయఃపాశ చండాలై బ్రాహ్మణైర్హతాః। ఏకద్విత్రిచతుఃపంచ షడబ్దైః శుద్ధిమాప్నుయుః॥ సంవర్తశ్చ॥ యదిశ్వస్త్రివిషాంబాద్యైః కామతో బ్రాహ్మణైర్హతాః। త్రిహాయనేవ్యతీతేతు ప్రాయశ్చిత్తం విదుర్బుధాః। ఏతత్కాలవిలంబేన శుద్ధివిధానపూర్వోక్త ప్రాయశ్చిత్తాకరణవిషయం। తత్కృతౌతు సద్యఏవ॥ తథాదక్షః॥ మనువర్జంతువిప్రాణాం గర్హితేమరణేసతి। సద్యఏవ క్రియాః కార్యా విప్రాణామనుశాసనాత్॥ అపరార్కేచ॥ దుర్మృతౌ సద్యఏవస్యాత్సంస్కారోహిద్విజన్మనాం। లబ్ధ్వాకృచ్ఛ్రాణి విప్రేభ్య ఇతి ధర్మవిదాం మతమితి॥

—(*) దేశ విశేష మరణే. (*)—

౨౬. వసిష్ఠః॥ అకామతోహతానాంతు ద్విజాతీనాం వనేపథి। గ్రామేవానగరేవాపి కుటీరేషుగృహేషుచ॥ సంవత్సర వ్యతిక్రాంతే బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రసౌమ్యంచ చరేత్స్నాం తపనంతథా। గోదానం తద్వ్రతస్యాంతే బ్రాహ్మణానాంచ భోజనం॥ విష్ణురపి॥ మంటపేగోపురేవాపి ప్రాసాదేహర్మ్యభిత్తిషు। అకామతో మృతానాంతు దాపయేద్దైన్యవద్వయం॥ ప్రాజాపత్యంచ రేత్కృచ్ఛ్రంపరాకేణవిశుద్ధ్యతి। సంపూర్ణేతువ్రతంకుర్యాత్సమాప్తైతూదకక్రియా॥ నారాయణబలింకుర్యాచ్ఛుద్ధిరేషాప్రకీర్తితా॥ ఇహదుర్మృతౌ అవశ్యం నియమేన నారాయణబలిర్భవేత్॥ తథాపురాణే॥ క్రియతెపతితానాంతు గతే సంవత్సరే క్వచిత్। దేశధర్మప్రమాణత్వాద్గయాకూలేచబంధుభిః॥ మార్తాండపాదమూలేవా శ్రాద్ధం హరిసమర్పణం। స్మరణాదత్రశుద్ధిస్స్యాత్సురాపానాదికర్మసు॥ స్వయంమృతస్య శుద్ధిస్స్యాత్కుత్రచిద్దేశగౌరవాత్॥ హరిసమర్పణం శ్రాద్ధం నారాయణబలిః॥ మనుః॥ సర్వేషామపిలోకానాం గురుర్నారాయణోహరిః। తస్యసంపూజనం కార్యం సర్వపాపహరంహితత్॥ తముద్దిశ్య బలిః కార్యో దత్తోపిదురితాపహః। మంత్రసంస్కారహీనంతు సుగతింప్రాపయిష్యతి॥ నార

దశ్చ॥ నారాయణబలిః కార్యో లోకగర్హాభయాన్నరైః। తదా తేషాం భవేచ్ఛౌచం నాన్యథేత్యబ్రవీన్మనుః॥

—(*) దుర్మృతస్య సంస్కార విశేషః. (*)—

౨౭. దుర్మృతస్యాహితాగ్నే ర్విశేష మాహ పరాశరః॥ చండాలేన శ్వపాకేన గోభిర్విప్రైర్హతోఽయది। ఆహితాగ్నిర్హతో విప్రో విషేణాకర్షతోఽపి వా॥ దహేత్తం బ్రాహ్మణం విప్రో లోకాగ్నౌ మంత్రవర్జితం। దగ్ధమస్థి పునర్గృహ్య క్షీరే ప్రక్షాళయేత్తతః। పునర్దహేత్స్వాగ్నినా తు స్వతంత్రేణ యథావిధి। స్వతంత్రేణ స్వశాఖోక్తేన॥ హారీతః॥ బ్రాహ్మణో ద్బంధనం ప్రాప్త శ్చండాలస్య కరేణ వా। ఆత్మనా శస్త్రఘాతేన శూద్రవద్దాహయేద్ద్విజం॥ దగ్ధమస్థి పునర్గృహ్య విప్రాణా మనుశాసనాత్। క్షీరప్రక్షాళనం కృత్వా తదస్థి ప్రేతవద్దహేత్॥ పునర్దహన మంత్రైశ్చ యథావిధి సమాచరేత్। ఏవ మేవ విధిం కుర్యా న్మరణే గర్హితస్య చ॥ ప్రాజాపత్యత్రయం కుర్యాత్పుత్రాదిః ప్రేతశుద్ధయే॥ ప్రక్షాళ్య స్నాపయిత్వా తు శవధర్మేణ దాహయేత్॥ కుశైః పలాశైర్బధ్వా తం ప్రచ్ఛాద్యైవ చ వాససా। నీత్వా శ్మశానం కుర్వీత పాత్రసంచయనాదికం॥ ఇదం కృచ్ఛ్రత్రయం ప్రమాదదుర్మృతస్యాత్యంతాశక్తపుత్రాదివిషయం॥ శక్తస్య తు॥ బ్రాహ్మణా దుదకాత్సర్పాద్గోభిః పశుమృగాదిభిః। ఉద్బంధనోద విహిత సర్పాద్యుపలవైద్యుతైః॥ ప్రమాదాన్మరణే చాంద్రం తప్తకృచ్ఛ్రత్రయం తథా। యద్వా పాణ్మాసకృచ్ఛ్రాణి గాం దద్యాద్దశ పంచ వా। విధివద్దహనం కుర్యా దుదకం శ్రాద్ధమేవ చేతి। పుత్రాదిభిః కృత్వేతి శేషః॥ ఇత్యాదిదుర్మృతౌ ప్రాయశ్చిత్తబహువచన విరోధాద్వికల్పః॥

—(*) ప్రమాద దుర్మృతిః. (*)—

౨౮. ఛాగలేయః॥ చండాలా దుదకాత్సర్పాద్బ్రాహ్మణా ద్వైద్యుతాదపి। దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ మరణం పాపకర్మణాం॥ తేషాం పాపవిశుద్ధ్యర్థం పాణ్మాసం కృచ్ఛ్ర మాచరేత్॥ తథా చ స్మృత్యంతరే॥ ప్రమాదాద్విషశస్త్రాగ్ని భృగ్వాదినిహతస్తు యః। కృచ్ఛ్రం పాణ్మాసికం జ్ఞేయ స్తస్య పాపనుత్తయే॥ తథా చ। హస్తామలకే॥ యస్తు చండాల శ్వపచ సర్పపశు దంష్ట్రిభృగ్వగ్ని పాతబ్రాహ్మణ విషాసశనాశని మార్గవ... గిర్యుద్బంధన జలసాహస చోరరజస్వలా శీతవ్యాఘ్ర శస్త్రపాతాత్ క్షుత్తృష్ణాది నిమిత్తైర్హతః స్వపుత్రాదికృత శతపంచదశ ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాచరణాద్వాచాం

ద్రాయణ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రాచరణా ద్వాకాలశక్త్యాద్యపేక్షయా శుద్ధ్యతి॥ తథాచశంఖః॥ ప్రమాదాద్యేమృతా విప్రా విషశస్త్ర జలాదిభిః। తేషాం శరీర శుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే॥ చాంద్రాయణ ద్వయంచాథ తప్తకృచ్ఛ్ర చతుష్టయం॥ కారయిత్వావిధానేన దగ్ధవ్యాస్తే ద్విజాతిభిః॥

—(*) బుద్ధి పూర్వే. (*)—

౨౯. హస్తామలకే॥ యస్తుద్విజాతి రాత్మానం ఖడ్గాదిభిర్హంతి అసావపుత్రాదిభిః కృతప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రశత త్రయాచరణాచ్ఛుధ్యతి॥ తథాచవసిష్ఠః॥ విషాగ్న్యుద్బంధశస్త్రాద్యై రాత్మానం యస్తుఘాతయేత్। తస్య పాపవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్య శతత్రయం॥ ఆదిశబ్దాద్భృగుపాత జలప్రవేశానశనదీక్షా వృక్షశూలరోహణ తాడన జిహ్వాచ్ఛేదనా నిగృహ్యంత ఇత్యేతదబుద్ధిపూర్వకవిషయం। యత్తు। జలాగ్ని*స్త్ర పాతాద్యైః ప్రమాదాద్యేమృతాద్విజాః। చాంద్రాయణేన శుధ్యంతితప్త కృచ్ఛ్రద్వయేనచ। ఏతత్ జ్ఞాతిమాత్రవిషయ మితికేచిత్॥

—(*) కృచ్ఛ్ర ప్రతినిధిః (*)—

౩౦. యజ్ఞపార్శ్వః॥ ప్రాజాపత్యే భవేద్ధేనుస్తి స్రస్సాంత పనేతథా। మహాసాం తపనేతి స్రోద్వేతు సాంతపనేతథా॥ పంచచాంద్రాయణే ప్రోక్తాశ్చ త్రిసోవాపిధేనవః। పరాకేదేతు నిర్దిష్టేతప్తకృచ్ఛ్రే తథైవచ॥ ద్వేతుకృచ్ఛ్రేసమాఖ్యాతే ధేమపంచపురాణికాః॥ నిష్కంసాంతపనేతి స్రోద్వేతుసాంతపనేథవా। పంచచాంద్రాయణేప్రోక్తాశ్చ త్రిసోవాపి ధేనవః। నిష్కవిషయేనారదః॥చతుర్వింశతిమతే॥ ప్రాజాప్రత్యేతుగామే కాంద్వయం సాంతపనేతథా। పరాకతప్తకృచ్ఛ్రేషుతిస్రస్తిస్రస్తుగాః స్మృతాః॥ అష్టౌచాంద్రాయణే దేయాదక్షిణాస్తువిశేషతః। యథా విభవ సారేణ దానందద్యాద్విశుద్ధయే॥ ఇతికృచ్ఛ్రప్రక్యామ్నాయాః॥ అష్టౌచాంద్రాయణే దేయాఇతి ధనికవిషయం॥

—(*) అశక్తౌతు. (*)—

౩౧, చాంద్రాయణ పరాకకృచ్ఛ్రాతి కృచ్ఛ్రాస్తు ప్రాజాపత్యత్రయాత్మకాః। అత్రాపవాదోఽపిపురాణే దర్శితః॥ ప్రమాదాదినిశ్శంకమకస్మాన్న్యత్స్యనా మృతః। శృంగిదంష్ట్రి నఖివ్యాళ విషవిద్యుజ్జలాదిభిః॥ చండాలైరథవాచోరై ర్నిహతో యత్రకుత్రచిత్। తస్యదాహాదికం కార్యం యస్మాన్న పతితస్తుసః॥ అంగిరాః॥ యదికశ్చిత్ప్రమాదేన మ్రియతేఽ

గ్న్యుదకాదిభిః। తస్యాశౌచం విధాతవ్యం దద్యాత్పిండోదకక్రియాం॥తత్రాపిప్రాయశ్చిత్తోత్తర కాలమేవ॥ గౌతమః॥ యస్యతు ప్రాణాంతికం ప్రాయశ్చిత్తం సమృత శుద్ధ్యేత్ । సర్వాణ్యేవోదకాదీని ప్రేతకృత్యాని కుర్యుః॥ శాతాతపః॥ వృథాశౌచ క్రియాలుప్తాః ప్రత్యాఖ్యాయ భిషక్క్రియాః । ఆత్మానం ఘాతయే ద్యస్తుభృగ్వగ్న్యనశనాంబుభిః॥ తస్యత్రిరాత్ర మాశౌచం ద్వితీయేహ్న్యస్థి సంచయః। తృతీయేతూదకం (పిండం) దత్వా చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్॥ అస్తిచభృగ్వాద్యావిధిః॥ తథాచపురాణే॥ దుశ్చికిత్సైర్మహారోగైః పీడితస్తు పుమాన్యది॥ ప్రవిశేజ్జ్వల వందీప్తం కుర్యాదన శనం తథా॥ అగాధతోయ రాశించ విషంపీత్వాచ క్రూరతః। విప్రాస్న్యదక చండాలశ్శృంగి దంష్ట్రిభిశ్శస్త్రతః॥ అకామతోమృతానాంతు దాపయె (ఆహారే) ద్వైంద వద్వయం॥ అపరార్కే॥ చండాలాదగ్నినా వాపి విద్యుతా బ్రాహ్మణైనవా। పథివా పశునావృత్యా త్వాతెనోద్బంధనేనవా॥ జలెనా భోజనెనాపియః పంచత్వ ముపాగతః। తస్యపాప విశుద్ధ్యర్థం తప్తకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్॥ ఏతదకృతచూడ విషయం॥ తథాచ బృహదంగిరాః। ప్రమాదాన్మ్రియతెయస్తు భృగ్వగ్న్య నశనాంబుభిః। తస్యపాప విశుద్ధ్యర్థంకృచ్ఛ్రషట్కం విధీయతే॥ ఏతదనుపనీత విషయం॥

—(*) బుద్ధిపూర్వక మరణె. (*)—

32. అష్టౌకృచ్ఛ్రాణి వా కెర్యాచ్చాంద్రాయణ మథాపివా। తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థ మంగిరా మునిరబ్రవీత్॥ అథకశ్చిత్ప్రమాదేన మ్రియెతాగ్న్యుదకాదిభిః। చండాలైరుత్యజైశ్చైవవ్యాఘ్రసర్పాదినా తథా॥ పశుభిశ్చతథా చోరై ర్విషోద్బంధ నశస్త్రకైః। తస్యపాప విశుద్ధ్యర్థం షాణ్మాసం కృచ్ఛ్ర మాచరేత్॥ ఏతదనుపనీతవిషయమ్॥

—(*) దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగః. (*)—

33. ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం...తిథౌఅస్మ త్పితుః...గోత్రస్య...శర్మణః ప్రేతస్య ప్రమాదా చ్చండాలాద్యైర్హతస్యదుర్మరణ జనితపాపాప నోదకం ప్రాయశ్చిత్తం పరిషదుపస్థాన పురస్సరం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య - పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా పరిషదంత్రిః ప్రదక్షిణీ కృత్యపరిషదే దక్షిణాందత్వా దండవత్ప్రణమ్య విజ్ఞాపయేత్॥ అశేషెహేపరిషత్ మదీయాం విజ్ఞాపనాం సమాకర్ణ్య మయాసమర్పితామిమాం పరిషద్దక్షిణాంయథోక్త దక్షిణామి వస్వీకృత్యమమ గృహాణ॥ అస్మత్పితుః...

గోత్రస్య...శర్మణః ప్రేతస్య ప్రమాదా చ్చండాలా ద్దైర్హతస్య దుర్మ
రణ జనితపా పాపనోదకం ప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్యోపదిశ్య మామను గృ
హాణేతి విజ్ఞాప్యపునః ప్రణమేత్॥ పరిషదపియజమానేన విజ్ఞాపితస్య ప్రమా
దాచ్చండాలా ద్దైర్హత నిమిత్తస్య పాపస్యాప నోదకం॥ బ్రాహ్మణా
దుదకా త్సర్పాద్గోభిః పశుమృగాదిభిః। ఉద్బంధనోదక విషైసర్పాద్యు
పలవైస్తథైః॥ ప్రమాదాన్మరణె చాంద్రంతప్త కృఛ్రత్రయం తథా॥ య
ద్వాషాణ్మాస కృఛ్రాణి గాందద్యా ద్దశపంచవా॥ ఛాగలేయః॥ చండాలా
దుదకా త్సర్పా ద్బ్రాహ్మణా ద్వైద్యుతాదపి। దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ
మరణం పాపకర్మణా॥ తేషాంపాప విశుధ్యర్థం షాణ్మాసం కృఛ్ర మాదిశే
దితి। ధర్మశాస్త్రాను సారేణ ఏతేషా మన్యతమ ప్రకారేణ పంచదశ కృ
ఛ్రాణిభవంతి। మనువర్జంతు విప్రాణాం గర్హితే మరణేసతి। సద్యఏవ
క్రియాః కార్యా విప్రాణామను శాసనాత్॥ అపరార్కేచ॥ దుర్మృతౌ సద్య
ఏవస్యాత్సంస్కారోహి ద్విజన్మనాం। లబ్ధ్వాకృఛ్రాణి విప్రేభ్య ఇతి ధర్మ
విదాంమతమితి వచనాత్॥ సద్య ఏవసంస్కారో భవతి॥ స్మృత్యంతరె॥
ప్రాజాపత్యాది కృఛ్రంచతప్తకృఛ్రత్రయం తథా। చాంద్రాయణం తతః
కుర్యా న్నారాయణ బలింతథా॥ కృతైవ్యతద్వ త్సరస్యాంతె విధధీతౌర్ధ్వ
దైహికం। షాణ్మాసా ద్విగుణం కార్యం త్రిమాసా త్త్రిగుణంభవేత్।
చతుర్గుణంత్రిపక్షె సాత్సద్యః పంచ గుణంభవేత్॥ అనేనవచనేన సద్యస్సం
స్కారపక్షే పూర్వోక్తాని పంచదశ కృఛ్రాణ్యేవ పంచగుణితాని భవంతి।
పంచసప్తతి సంఖ్యాక ప్రాజాపత్య కృఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం పాపాపనో
దకంభవతీతి నిశ్చిత్య, హెయజమాన తవ పితుశ్చండాలా ద్దై హతస్య
దుర్మృతస్య ప్రాయశ్చిత్తం సద్యస్కాలత్వాత్పంచ గుణితం॥ పంచసప్తతి
సంఖ్యాక-ప్రాజాపత్యకృఛ్రాణి సముద్రగామహానదీస్నానదేమ దానాదిశక్య
ప్రత్యామ్నాయ రూపేణాచర। అస్మిన్ ప్రాయశ్చిత్తె సమ్యగా చరితె సతి
తవపితాత్వదుక్తనిమిత్తా త్పాపాన్ముక్తో భవిష్యతి త్యుపదిశేత్। తతః కర్తా
దుర్మృతస్యనైమిత్తి పాపాపనోదకం పరిషదుపదిష్ట ప్రాయశ్చిత్తం శక్య
ప్రత్యామ్నాయరూపేణాచ రిష్యఇతిసంకల్ప్య। పంచసప్త సంఖ్యాక ప్రాజా
పత్యకృఛ్రాణిధేనుదాన సముద్రగా మహానదీ స్నానాది ప్రత్యామ్నాయ
రూపేణా చరిత్వా మృత్తికాస్నాన [illegible] మా

గ్నేయం హిరణ్యం తేభ్యస్తే భ్యస్సంప్రదదే నమమ । నమమేతి దక్షిణాం దత్వాపరిషదం ప్రార్థయేత్॥ అస్మత్పితా గోత్రశ్శర్మా ప్రేతః చండాలాద్యైర్దుర్మరణ జనిత పాపాన్ముక్తో భవత్వితి భవంతో బ్రువన్తు, ఇతిబ్రూయాత్॥ పరిషదపిఉచ్చై స్తదాస్త్వితిబ్రూయాత్ । ఏవం ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వానారాయణ బలింకుర్యాత్॥ తత్రవృద్ధయాజ్ఞవల్క్యః॥ నారాయణ బలిః కర్త్యోలోక గర్హాభయాన్నరైః। తతస్తేషాంభవే చ్ఛౌచంనాన్యథేత్యబ్రవీద్యమః॥ ఇతి॥ వ్యాసోపి॥ నారాయణంసముద్దిశ్య శివంవాయత్ప్రదీయతె । తత్రశుద్ధికరం కర్మతద్భవెన్నైవ తదన్యథా॥ అంగిరాః॥ నారాయణబలిః కార్యోదుర్మృతా దుర్మృతస్యతు । సంవత్సరేవ్యతీతేవా తదర్థేపాదఏవవా॥ మనుః॥ సర్వేషామేవ లోకానాం గురునారాయణోహరిః। తస్య సంపూజినంకార్యం సర్వపాపహరంహితత్ ॥ తముద్దిశ్యబలిః కార్యోదత్తోపి దురితాపహః। మంత్రసంస్కార హీనంతు సుగతింప్రాపయిష్యతి ॥ అతోనారాయణ బలినా ప్రేతశ్శుధ్యేత్॥ అనేనద్వారేణౌర్ధ్వ దైహిక శ్రాద్ధాది సంప్రదానయోగ్యత్వం జినయతీతి తేషామప్యౌర్ధ్వ దైహికం సర్వంకార్యమేవ॥ యెమృతాః పాప మార్గేణ తేషాం సంవత్సరాత్పరం। నారాయణబలింకృత్వా కుర్యాదూర్ధ్వ క్రియాంద్విజః॥ ఇతి వచనాచ్చ, పూర్వంనారాయణ బలింకృత్వా పశ్చాత్త్రిరాత్రేణ ప్రేతకృత్యం కుర్యాత్ । హారీతశ్చ॥ భస్మాస్థీనిగృహీత్వాతు విప్రాణా మనుశాసనాత్ । క్షీర ప్రక్షాళనంకృత్వా తదస్థిప్రేతవద్దహేత్ । త్రిరాత్రేణేతి ఆహితాగ్ని మాతాపితృ వ్యతిరిక్తవిషయం దగ్ధమస్థి పునర్గృహీత్వా స్వశాఖోక్త విధినా పైతృ మేధికంకుర్యాత్ ఇతి - ఆహితాగ్నివిషయం॥ ప్రమాదమరనేచ ॥ బుద్ధిపూర్వకమరణె పాలాశవిధిః॥ అనాహితాగ్నేః ప్రమాదమరణేవికల్పః॥

—(*) అథనారాయణ బలిః. (*)—

౩౮. దుర్మృతస్య పురుషస్యసంస్కారా త్పూర్వం వత్సరాంతేషాణ్మాసేత్రిమాసేవాత్రిపక్షేవా సద్యోవాయథోక్తప్రాయశ్చిత్తం కృత్వానారాయణబలింకృత్వా మంత్రసంస్కారం కుర్యాత్॥

—(*) నారాయణబలి ప్రయోగక్రమః. (*)—

౩౯. ఏకాదశ్యాం శ్రవణనక్షత్రె రోహిణీనక్షత్రె యస్మిన్కస్మిన్వాదినెకర్తాస్నాత్వా చమ్యకృత పాణిప్రాణాయామో దేశకాలౌసంకీర్త్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య చండాలాద్యైర్హతస్య దుర్మృతస్య దుర్మృతి

జనితపిశాచత్వ నివృత్తిద్వారా ప్రేతసంస్కారయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం నారాయణబలిం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య॥ శ్రోత్రియాగారాదగ్ని మాహృత్య యత్ర క్వచాగ్నిమితి విధినాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య వ్రీహీన్నిరూప్యావహత్య శ్రపయిత్వాభిఘార్య ప్రాచీనముదీచీనం వోద్వాస్య ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్యాగ్నేరుపసమాధానాద్యాజ్యభాగాంతే ఽగ్నయేస్వాహేత్యగ్ని ముఖాహుతిం హుత్వా- సహస్రశీర్షాపురుష ఇతి సూక్తేన ప్రత్యృచ షోడశ పలాశ సమిధో హుత్వా ప్రత్యృచం షోడశ చర్వాద్వాహుతీర్హుత్వా ప్రత్యృచం షోడశాజ్యాహుతీర్హుత్వా తతో జయాది ప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వా। పునః పురుషసూక్తం జపిత్వా ఓం నమో నారాయణాయేతి మంత్రేణముచ్చార్య చరుశేషేణాగ్నిసమీపే దర్భేషు బలిం దత్వా కేశవాదీన్ ప్రేతంచోద్దిశ్య బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్॥ తతః కర్తా ప్రాణానాయమ్య పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య చండాలాద్యైర్హతస్య దుర్మృతస్య దుర్మరణజనితపిశాచత్వనివృత్తిద్వారా ప్రేతసంస్కార యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం కేశవాదీన్ కృష్ణసంకర్షణాదీన్ పితరం గోత్రం శర్మాణం ప్రేతం చోద్దిశ్య ఏకోద్దిష్టవిధానేన అన్నద్రవ్యేణ శ్రాద్ధం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య। ప్రాచీనావీతీ ప్రేతార్థం, అన్యత్రోపవీతీ కుర్యాత్। సర్వత్ర- కేశవాయనమః నారాయణాయనమః - ఇత్యేవం ప్రకారేణ కుర్యాత్। బ్రాహ్మణ నిమంత్రణాదికం కుర్యాత్। కేశవస్యాహవనీయార్థే క్షణః కర్తవ్యః నారాయణస్యేత్యాది। పితుః, గోత్రస్య, శర్మణః, ప్రేతస్య ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే క్షణః కర్తవ్య ఇతి కేశవాద్యర్థం ద్వాదశ బ్రాహ్మణాన్, ప్రేతార్థమేకంచ నిమంత్ర్య। గోమయేన మండలద్వయం కృత్వా। పాదప్రక్షాళనం కృత్వా చాంతాద్ప్రాఙ్ముఖానుపవేశ్య। ప్రేతార్థముదఙ్ముఖముపవేశ్య। భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య। అపహతా- ఇత్యాది భోజన పాత్రనిధానాంతం కృత్వా పక్వాన్నాత్పాత్రద్వయేనోద్ధృత్య ఏకపాత్రస్థమన్నమాదాయ భవదనుజ్ఞయాగ్నౌ (కరణం) కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య అనుజ్ఞాప్య కురుష్వేతి తైరనుజ్ఞాతః లౌకికాగ్నిముపసమాధాయ ప్రాగుదగగ్రైర్దర్భైః పరిస్తీర్య ప్రదక్షిణం తూష్ణీం సమంతం పరిషిచ్య మేక్షణేనాదాయ కేశవాయస్వాహేత్యాది ద్వాదశాహుతీర్హుత్వా ఉత్తరం పరిషిచ్య పాత్రాంతరస్థమన్నమాదాయ ప్రేతాహుతిం హోష్యామీత్యుక్త్వా దక్షిణాగ్రాంగారాన్నిరూహ్య ప్రేతాయాముష్మైయమాయ చ స్వాహేతి హుత్వా హుత శేష ... అన్నపరి

వేషణాదిబ్రాహ్మణ భోజనాంతంకృత్వాహుత శేషంభుక్త శేషంచమధ్వాజ్య తిలమిశ్రణంకృత్వా త్రయోదశపిండాన్ కృత్వా ప్రాగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తేషు కేశవాయనమ ఇత్యాదిభిః దశపిండాన్ దత్వాదక్షిణాగ్రేషు దర్భేషుపితృగోత్రాయ శర్మణే ప్రేతాయ ఏషపిండ ఉపతిష్ఠ త్వితిపిండందత్వాభ తస్యోపరితిలోపకందత్వా దశకాలా సంకీర్త్య కేశవాదీన్ ప్రేతంచోద్దిశ్య మయాకృతేన నారాయణబలికర్మణా పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య చండాలా ద్యైర్హతస్య దుర్మృతస్య దుర్మరణజనిత పిశాచత్వ నివృత్తిః ద్వారాప్రేతసంస్కార యోగ్యతాస్త్వితిభవంతో బ్రువంత్వితి బ్రూయాత్ । పిండానప్సుప్రక్షిపేత్॥

—(*) బోధాయనమత నారాయణబలిః. (*)—

౩౭. అథదుర్మృతానాం నారాయణబలిః విష్ణు బోధాయనమతేనలిఖ్యతే॥ శుచౌ దేశే కాలేశుక్లైకాదశ్యాం ప్రాతః విష్ణుం వైవస్వతం యమంచ యథాక్రమేణాభ్యర్చ్య తదగ్రేతిల మిశ్రాన్మధుఘృత ప్లుతాన్ దశపిండాన్ విష్ణురూపం ప్రేతంధ్యాయన్ కాశ్యప గోత్రదేవ దత్తాయతే పిండఇతి దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషుదక్షిణాముఖః ప్రాచీనావీతీ పరాచీనపాణిర్దత్వాంపిండాన్ గంధాది భిరభ్యర్చ్య పుణ్య జలేక్షిపేత్॥ అథరాత్రౌపంచ సప్తవాపివాయుగ్మాన్ బ్రాహ్మణాన్ని మంత్రయేత్ ॥ ఉపోషితో రాత్రౌ జాగరణం కృత్వా శ్వోభూతే మధ్యాహ్నే విష్ణ్వాదీన్ దేవతా అభ్యర్చ్య ప్రేతముద్దిశ్య బ్రాహ్మణానేకోద్దిష్టవిధినా భోజయిత్వా తృప్తేషుబ్రాహ్మణేషు బ్రాహ్మణసమీపే ఏకోద్దిష్టవిధినాం భోనినయనాంతం తూష్ణీంకృత్వా విష్ణవేబ్రహ్మణేశివాయ సామగాయచ చతురః పిండాన్ దత్వానామగోత్ర సహితంప్రేతంసంస్మృత్యవిష్ణోర్నామచసంకీర్త్యపంచమం పిండందద్యాత్। అథాచాంతాన్ బ్రాహ్మణాన్ దక్షిణాభిస్తోషయిత్వా తన్మధ్యేచైకం గుణవంతంవస్త్రాభరణ గోహిరణ్యైః ప్రేతబుధ్యా తోషయేత్॥ అథతైః పవిత్ర పాణిభిర్విప్రైః ప్రేతాయ తిలసహిత ముదకుంభం దాపయిత్వా స్వయంచదత్వా అనేన నారాయణ బలికర్మణా విష్ణురముందేవ దత్తమపాప కంకరో త్వితివాచ యిత్వాతాన్ విప్రాన్ దక్షిణాభి స్సార్ధం విసృజ్యస్నాత్వా స్వజనై స్సర్వాంభుంజీత॥ ఇతి నారాయణబలిః॥

—(*) అథ సర్ప హతస్య నాగబలి ప్రకారః. (*)—

౩౮. సర్పహతస్య దారుమయం మృణ్మయంవానాగం పంచఫణం

కృత్వా సంవత్సరాదర్వాగ్భాద్రపద శుక్లపంచమ్యా మన్యస్య వామనస్య
శుక్లపంచమీ మారభ్యయావత్సంవత్సరం ప్రతిమాసం తస్యాముపోషితో
రాత్రౌ పంచామృతైస్స్నపయిత్వా సురభిగంధ పుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య
ధూప దీపాదికం దత్వా ప్రణమేత్ । అనుమాసమేకైక మనంతం - వాసు
కిం- శంఖం- పద్మం- కమలం- కర్కోటకం - ధృతరాష్ట్రం - శంఖపాలం-
కాళింగం - తక్షకం - కపిలముద్దిశ్య - పాయసా పూపైర్బలి ముత్సృజ్య
జాగరణంకృత్వా శ్వోభూతే బ్రాహ్మణాన్ త్రీన్ఘృత పాయసాపూపై
ర్భోజయేత్ ॥ పూర్ణేసంవత్సరే పునఃపంచమ్యా మేవం పూజయిత్వా సౌ
వర్ణం నాగంగాంచ బ్రాహ్మణాయదత్వా అన్యాన్ యథేష్టం భోజయి
త్వా దక్షిణయాతోషయిత్వా నాగప్రీతింవాచయేత్ ॥ఏషానాగబలిః॥ అథ
చోభయోః పక్షయోః పంచమీషు సమ్మృష్టాయాంభువి (పీఠం) సర్పం
(పిండే)పిష్టైనోల్లిఖ్యశుక్లసురభి గంధాదిభిరభ్యర్చ్య గవ్యం క్షీరంమోదుకం
భూమౌ నివేద్య ఉపస్థాయ ముంచముంచ దేవదత్త మితిప్రార్థ్యబంధుభిస్స
హ మధూక్షీరమశ్నీయాత్ । ఏవం సంవత్సరాంతే నారాయణ బలించోక్త
వత్కృత్వాత తఔర్ధ్వదైహికం కర్మకుర్యాత్ ॥

—(*) అథాగ్నినిర్ణయః, ఆహితాగ్నేః. (*)—

౩౮. ఆహితాగ్నేః పత్న్యాః పూర్వ మృతస్య అగ్ని హోత్రే
ణైవదాహః। పత్న్యర్థమౌపాసనంగృహే నిదధ్యాత్ । స్త్రియాశ్చపత్యుః
పూర్వంమృతాయా అగ్నిహోత్రమేవ భర్త్రర్థమౌపాసనంనిదధ్యాత్ ।
తయోర్యః పూర్వంమ్రియేత తస్యాగ్నిహోత్రం పత్యుర్జాయాయా శ్చేతి
వచనాత్ । కింతుఆహితాగ్నేః పశ్చాన్మృతస్య అగ్నిహోత్ర మౌపాస
నం ప్రేతాధానస్య విహితత్వాత్ । యద్యాహితాగ్ని రుత్సృష్టాగ్నిర్విచ్ఛి
న్నాగ్ని ర్విధురాగ్నిర్వా ప్రమీయ తేతి ఔపాసనె అగ్నిమోవినష్టా.। ఔ
పాసనేపి యజమాన ఇతి లింగాచ్చ । ఉత్సృష్టాగ్ని రుత్సర్గేష్ట్యా విచ్ఛి
న్నాగ్ని రుభయోరనుగత్యాది నామోమృతపత్నీకః పత్న్యై ప్రదత్తాగ్నిస్స
విధుర స్తయోర్మరణే విచ్ఛిన్నాగ్నేః ప్రేతాధానాది కర్మసుయె ధర్మాస్తే
విధురస్యాపిభవంతి । అతఏవసూత్రకారేణ యథాహితాగ్ని రుత్సృష్టాగ్ని
ర్విచ్ఛినాగ్ని ర్విధురాగ్ని ర్వాప్రమీయ తేతి సర్వేషాం సమానధర్మఉక్తః॥
యఃపురాహితాగ్నిర్మృతపత్నీకఃపత్న్యాఅగ్నీనప్రదాయనిర్మంథ్యేనతాం
దగ్ధ్వాఆస్తీక్యా [illegible] ప్రేతాదిని కర్మాణి కరోతి తస్యాప్యౌపాసనాగ్ని

హోత్రాభ్యాం సంస్కారః । అథయద్య పత్నీకస్స్యా దుభాభ్యాంతస్య సంస్కార ఇతివచనాత్ । ఉభాభ్యా మౌపాసనాగ్నిహోత్రాభ్యామిత్యర్థః॥

తత్రత్రికాండా మండనః॥ నేచ్ఛేత్పున ర్వివాహంచే న్నిర్మంథ్యైనై వతాందహేత్ । కిం త్వేతావదిహాస్య స్తిదగ్ధ్వా నిర్మంథ్య వహ్నినా ॥ ఉత్స గ్రైష్యాత్యజే దగ్నీ న్ పునస్తానాదధీతచ । మృతభార్యస్య యాగాద్యాసర్వం స్త్రీకర్మలుప్యతే॥ నాన్యేన కేనచిత్కార్యం మృతాయాః కర్మకించిన । ఫలీకరోతియః కశ్చిదిహదసీ పినష్టిచ॥ సంపత్ని యాహుతిస్తత్ర సర్వ్వదై వనలుప్యతే । అస్త్రీకస్యహవిః పావకో ప్రాణ నియతః పూర్వ్వ పావకే సర్వ్వ థానాపరేనహ్నవితి కాత్యాయనో బ్రవీత్ । ఏవముత్సర్గతస్సర్వ్వంపత్నీకర్మ విలుప్యతే । మృతభార్యస్య చైకాకినోగ్ని హోత్రా దిజుహ్వతః । పత్నీ మంత్రాన్ జపేత్స్వామీ జీవంతిచెన్నశక్నుయాత్ । లోపఏవాధ తేషామితి సూత్రేషు కేభుచిత్ । ఏవం కేశవసిద్ధాంతో మృతభార్యస్సభాషతే॥ స్త్రియా స్తుపశ్చాన్మృతాయా ఔపాసనమేవ స్త్రియాశ్చైవ సంస్కారార్థ మౌపా సన మేవేతి వచనాత్॥ అనాహితాగ్నేః పూర్వం మృతస్యాపి ఔపాసనే నైవదహేత్ ॥ ఔపాసనేనానాహితాగ్నిం దహంతీతి వచనాత్ । పశ్చాన్మృ తాయాఆహితాగ్ని పత్న్యా అనాహితాగ్నిపత్న్యాశ్చ సర్వ్వథా నిర్మథ్యే నపత్నీ మితివచనాత్ । అనాహితాగ్నిపత్న్యా ఔపాసనేన సహావికల్పః। నిర్మంథ్యపక్షే లౌకికారణిభ్యామగ్నిం మథిత్వాతస్మి న్నగ్నావనాహితాగ్ని వత్పైతృమేధికం కుర్యాత్॥

—(*) స్నాతక బ్రహ్మచారిణః. (*)—

౩౯. స్నాతక బ్రహ్మచారిణాం నిర్మంథ్యేన శ్రోత్రియాగారాదా హృతేన వాయతస్తయోరేవ ముత్పత్తిః। అనుపనీతానాంకన్యానాంచఉత్త పనేనలౌకికేనవాయత స్తయోరేవముత్పత్తిః। అనుత నీతానాం కన్యానాంచ ఉత్తపనేన లౌకికేనవా సంస్కారః । ఆహితాగ్ని మగ్నిభిర్దహంతి యజ్ఞపా త్రైశ్చేతి శ్రుతివిహితం తథాయస్యాహి తాగ్ని రుత్సృష్టాగ్ని ర్విధురాగ్ని ర్వా ప్రమీయెతనతమన్యేన। త్రేతాగ్నిభ్యోద హంతీతి విజ్ఞాయతఇతి వచ నాచ్చ త్రేతాగ్ని సంధానం విహితం । తత్రఏవం మృతస్య అన్యోవిధిరుక్త తత్రఉత్సృష్టాగ్నే ర్విధురాగ్నేశ్చమృతస్యాహితాగ్నేః పూర్వారణీ విద్యేతే చేత్తదా అరణ్యాహరణాది నిమథనాంతంకర్తవ్యం॥

తతః పత్నీస్నాత్వాచ మృదర్భేషూపసీనా దర్భాం ధారయ మాణా
దేశ కాలౌ సంకీర్త్య ప్రేతమన్వారభ్య సంకల్పయ్య- భర్తుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రే
తస్య పైతృమేధికకర్మార్థంవిచ్ఛిన్నానగ్నీన్ ప్రేతాధాన విధినాసంధాస్యఇతి
సంకల్పయ్య। పత్న్యభావేపుత్రాదిః ప్రాణానాయమ్య దేశ కాలౌసంకీర్త్య ప్రేత
మన్వారభ్యసంకల్ప్యపితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యపైతృమేధికకర్మార్థ విచ్ఛి
న్నానగ్నీన్ ప్రేతాధానవిధినాసంధాస్య ఇతిసంకల్పయ్య। అస్మిన్ ప్రేతాధానే
అధ్వర్యుంత్వాంవృణ ఇతిపుత్రాదిరధ్వర్యుంవృణుయాత్। వృతోస్మికరిష్యా
మీత్యధ్వర్యుః। ప్రాచీనావీతీతూష్ణీ మగ్న్యాయతనాన్యుద్ధత్యావోక్ష్యయజ
మానాయతనే ప్రేతంనిధాయగార్హపత్యాయతనే మధ్యేఽరణీసన్నిధాయమం
థతియస్యాగ్నయోజుహ్వతోమాగం సకామా స్సంకల్పయంతే యజమాన
మాగంసంజానంతు తే అస్మైమహావిషేసాధితాయ, స్వర్గంలోకమిమం ప్రే
తంనయంత్వితిమంత్రేణ అగ్నింమథిత్వాం బలవతిజాతేతత్రైవోపావరోహ
యతి అపివాఉపావరోహజాతఇమంతగ్ స్వర్గాయ లోకాయనయతు ప్రజా
నన్। ఆయుఃప్రజాగ్ రయిమస్మాసుధేహి ప్రేతాహుతీశ్చాస్య జుషస్వ స్వా
హేతిఉపావరోహ్యతూష్ణీమాహవనీయార్థమగ్ని ముద్ధృత్యతూష్ణీందక్షిణా
గ్నింప్రణీయతూష్ణీ మాహవనీయంప్రణీయ ప్రేతస్యవిధ్యశంభవాత్ ద్వా
దశగృహీతేనస్రుచం పూరయిత్వా తూష్ణీ మాహవనీయే జుహుయాత్ ।
ప్రజాపతయఇదం (నమమ) అగ్నిహోత్ర లోప ప్రాయశ్చిత్తవర్జం । తేష్వే
వాగ్నిషుమృతాగ్ని హోత్రంకర్తవ్యం। తతః ప్రేతే మూత్వా ఇత్యాది॥
యథాహత్రికాండిః॥ విచ్ఛిన్నవహ్నిముత్సృష్ట పావకంవిధురానలం । ఆహి
తాగ్నింమృతం దగ్ధుంత్రేతాగ్న్యుత్పత్తిసిద్ధయే ॥ భారద్వాజాదయః ప్రా
హుః ప్రేతాధాన విధింపృథక్ । ప్రాచీనా వీతవానుద్ధృత్యావోక్ష్యాయత
నాన్యథ। ప్రేతంస్వామ్యాలయేక్షిప్త్వాపశ్చిమాగ్న్యాలయేరణీ।సన్నిధాయా
నలం మంథేద్య స్యేతియజుషాతతః॥ ఉపావరోహజాత వేదఇమ మిత్యవరో
హ్యాచ। ప్రణీయపావకంతూష్ణీం ద్వాదశో పాత్తసర్పిషా॥ తూష్ణీం హుత్వా
తత్ర కుర్యాత్ప్రేతేమూత్వా ఇతిక్రియాః॥ ఇత్యాధానసంపత్తిః॥

—(*) నష్టారణీకస్య ప్రేతాధానం. (*)—

౪౦. యద్యాహితాగ్ని రుత్సృష్టాగ్ని ర్విచ్ఛిన్నాగ్ని ర్విధురాగ్నిశ్చ
నష్టారణీక శ్చేన్మ్రి[illegible] పుత్రాస్సపత్నీసంకల్ప్య అధ్వర్యుంవృణుయాత్ । తత్రో

ధ్వర్యుః । ప్రాచీనావీతీ యోశ్వత్థ శ్శమీగర్భ ఆరురోహ త్వేష జా తెనవా
తం తే హరామి బ్రాహ్మణాయజ్ఞియైః కేతుభిస్సహేతి నూతనారణీ అహృ
త్యఅశ్వత్థాద్ధ వ్యవాహాద్ధి జాతామగ్నే స్తనూం యజ్ఞియాగ్ సంభవామి ।
శాంతయోనిశ్శమీగర్భ మగ్న యెప్రజ ఇతనె ఆయుర్మయిధేహిత్యరణీమభి
మంత్ర్య ఆయుర్యజమాన ఇత్నస్యలోపః॥ అర్థలోపాదితి కేచిత్ । తూష్ణీమ
గ్నౌ యతదానుద్ధృత్యా న్యోక్ష్యఅర్ధాధానిః ఔపాసనాదగ్నిమాహృత్య
అపరేణగార్హపత్యంనిదధాతి । సర్వాధానినఔపాసనాగ్నేర్యోనిర్మంథ్యశ్చ
న్మథితాగ్నింనిదధాతి। శ్రోత్రియాగారాదాహృతశ్చేత్ । శ్రోత్రియాగారా
దగ్ని మాహృత్యాపరేణగార్హపత్యాయతనంనిధాయ। జాతవేదోభువనస్య
రేతఇహసించతపసో యజ్జనిష్యతె। అగ్నిమశ్వత్థాదధి హవ్యవాహగ్ శమీ
గర్భాజ్జనన్యో మయోభూః। అయంతె యోనిర్ఋత్వియో యతో జాతో
అరోచథాః। తంజానన్నగ్న ఆరోహాథానోవర్ధయారయిం ఇతిద్వాభ్యామౌ
పాసనాగ్నా వరణీనిష్టప్య। అగ్నిమనుగమయ్య భస్మాపోహ్య యజమానా
యతనే ప్రేతంనిదాయ గార్హపత్యాయతనె మధ్యేఽరణిసందాయమంథతి ।
యేస్యాగ్న యోజుహ్వాతోమాగ్ సకామాస్సంకల్పయంతెయ నూనమా
గ్ంసంజానంతు తె అస్మైహావిషే సందితాయస్వర్గం లోకమిమం ప్రేతం న
యత్వితి అగ్నింమథిత్వాబలవతి జాతెతత్రైవ ఉపావరోహయతి। ఉపావరో
హజాతవేదఇమంతగ్ స్వర్గాయ లోకాయ నయప్రజానన్। ఆయుః ప్రజాగ్
రయిమస్మాసుధేహి ప్రేతా హాతీశ్చాస్య జుషస్వస్వాహేతి ఉపావరోహ్య
తూష్ణీమాహ వనీయార్ధ మగ్నిముద్ధృత్యదూష్ణీందక్షిణాగ్నింప్రణీయతూష్ణీ
మాహవనీయంప్రణీయప్రేతస్యవిధ్యసంభవాత్। ద్వాదశగృహీతేనస్రుచం
పూరయిత్వాతూష్ణీ మాహవనీయెజుహుయాత్ । ప్రజాపతయఇదం। అగ్ని
హోత్రలోపప్రాయశ్చిత్తవర్జం। తేష్వేవాగ్నిషు మృతాగ్ని హోత్రహో
మంజుయాత్। తతః ప్రేతేమాత్యా ఇత్యాది॥

యథాహత్రికాండిః॥నష్టెష్వగ్నిష్వథారణ్యోర్నా శేస్వామ్రియే
తచేత్। ఆహరేదరణిద్వంద్వమాధానోక్తవిధానతః॥ తద్వదేవాభిమంత్ర్యా
థతన్మంత్రాభ్యాంవినిక్షిపేత్ । నిర్మంథ్యే పావకేయద్వా పాసనాద్ధితదస్తి
చేత్॥ తతోగ్నిశూన్య ప్రేతోక్తంమంథనాది ప్రపద్యతె। యత్తుయస్యాగ్న
యోజుహ్వేత్యాదిమంత్రకమీరితం॥ అస్మిన్పక్షేపూర్వపక్షనయనం దర్శపూ
ర్ణమాసాదీనాంపూర్ణాహుతీశ్చ కెచి త్కుర్వంతి॥

—(*) అరణిసమారూఢమరణే. (*)—

౪౧. అరణిసమారూఢమరణేవిశేషః॥ యదారణ్యో స్సమారూఢే ష్వగ్నిషుయజమానో మ్రియేతతస్యవిధ్యంతరాభావా దయమేవవిధిః। ఉపావ రోహమంత్రః । శాఖాంతరీ యోత్రవికల్పః । తస్యపుత్రాభిః ప్రాచీనావీతీ పూర్వ వదగ్న్యాయతనాన్యుద్ధృత్యావోక్ష్య యజమానాయతనే ప్రేతం నిధాయగార్హపత్యాయతనే అరణిసన్నిధాయ మంథతి। యేస్యాగ్నయఇతి మంత్రేణ మథిత్వానివర్తమానేబలవతి జాతేపుత్రాదిః ప్రేతస్య దక్షిణ హస్త మన్వారభ్య ఉపావరోహజాత వేదఇమంతగ్ స్వర్గాయ లోకా యేతిమంత్రంజపిత్వావిహరణాది సమానమితిమృత హోమాంతంసమాన మిత్యర్థః। తూష్ణీమగ్నీన్ విహృత్యద్వాదశ గృహీతేన స్రుచం పూరయిత్వా ఆహవనీయేతూష్ణీంజుహుయాత్ । ప్రజాపతయఇదం। అగ్ని హోత్రలోపప్రా యశ్చిత్తవర్జం మృతాగ్ని హోత్రంహుత్వాప్రేతేమాత్యాఇత్యాది॥

—(*) ఆత్మని సమారూఢ మరణే. (*)—

౪౨. యద్యాత్మని సమారూఢష్వగ్నిషు యజమానో మ్రియేతపు త్రాదిః పూర్వవదగ్న్యాయతనాన్యుద్ధృత్యావోక్ష్య యజమానా యతనే ప్రేతంనిధాయగార్హపత్యాయతనేలౌకికాగ్ని ముపసమాధాయప్రేతస్య దక్షిణంపాణిమన్వా రభ్యత్పురతః । ఉపావరోహ జాతవేద పునతమిఇతి తస్మిన్నగ్నౌ ఉపావరోహయతి ! తతోవిహరణాది మృత హోమాంతం సమానం । తతః ప్రేతేమాత్యాఇత్యాది॥ * పత్న్యైప్రదత్తాగ్నికస్య విధు రస్య ఆహితాగ్నేః పత్న్యాః పశ్చాన్మృతానాపత్నీనాం పతివద్వహ్నిసం గ్రహ ఇతి హారీతవచనాత్ । వికల్పేనాగ్ని భిర్దాహః । తయోశ్చ నతమ న్యేన త్రేతాగ్నిభోదహంతీతి వచనాత్॥ ప్రేతాన విధినాగ్నీ నుత్పాద్య మృతాగ్ని హోత్రం హుత్వాగ్ని భిర్దహేత్। నదర్శాదీనిభవంతి। ప్రే తేమాత్యా ఇత్యే తదాదిసమానం॥ ఆహితాగ్ని పత్న్యాః భర్తృపూర్వం మృతాయాః తయోర్యః పూర్వం మ్రియేత జాయా పతిర్వాత స్యాగ్నిత్రే తాయాం పితృమేధ ప్రపద్యేత ఇతి వచనాత్ । తస్యాప్యగ్ని భిర్దాహః విచ్ఛిన్నాగ్నిశ్చేత్ప్రేతా ధానవిధినా అగ్నీనుత్పాద అగ్నిహోత్రాదీని కృత్వాప్రేతే మాత్యాఇత్యాది సమానం॥

—(*) అథమృతాగ్ని హోత్రస్యప్రయోగః. (*)—

౪౩. తేష్వేవాగ్నిషు ... ... ప్రాచీనావీతీ సర్వ

మమంత్రకం సాంగంకరోతి। విహార (స్రు) స్యదక్షిణతః పుత్రాదిః ప్రాణా
నాయమ్య ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌ సంకీర్త్య అగ్ని ప్రత్యర్థం మృతాగ్ని
హోత్ర విధానే నాగ్ని హోత్ర మధివాన్య వత్సాయాః పయసా కేవలేన
వాగ్గోపయ సాహోభ్యామితి సంకల్ప్య। తూష్ణీంసమిధ ఆహృత్యతూష్ణీ
మగ్నిషునిధాయ పరిసమూహ్య దక్షిణాగ్రైః ప్రాగగ్రైశ్చ దర్భైః పరి
స్తీర్యతూష్ణీ మభివాన్యవత్సాంగాం దోహయిత్వా పయఆహృత్య గార్హ
పత్యస్య దక్షిణార్ధే శ్రితే భస్మనియమార్ధ మధిశ్రిత్య తృణేనజ్వలతా వే
క్ష్యదోహనస త్క్షాళనగ్ స్రువఆనీయ తేన పరిషిచ్య అప్రదక్షిణంత్రిః పర్య
గ్నికృత్వా దక్షిణత ఉద్వాస్య త్రిభూర్భుసూ పతిష్ఠాప్యస్రుక్ స్రువమాదా
య, నిష్టప్య సంమృజ్యాగ్ని హోత్రహవణీ మభిమంత్ర్య, సకృదేవోన్నీ
యకూర్చే నిధాయ, హస్తం ప్రతాప్య, ద్విస్సమృశ్య, అధస్తాత్సమిధం
కృత్వోద్ధృత్య దక్షిణేన విహారం దక్షిణాగ్నేరపి దక్షిణతో హృత్వా,
వేదిమధ్యేనిధాయ, పునరుద్ధృత్య, అపరేణా హవనీయంకూర్చే సాదయి
త్వా, అనఉపస్పృశ్య సమిధమాధాయ- ప్రాణాపాన్య నిమీల్యాపేక్ష్య-
అభిక్రమ్య-కామనావర్జం, సకృదేవ సర్వంతూష్ణీం జుహుయాత్। ప్రజాపత
యఇదం॥ హుత్వా మహ దభివీక్ష్యతే॥ లేపం నిమృజ్య గార్హపత్యం
ప్రతీక్ష్యనో త్తరాహుతిః॥ అపఉపస్పృశ్య॥ తూష్ణీం గార్హపత్యేచతస్ర
ఆహుతీర్హుత్వా, దక్షిణాగ్నావపిచతస్రో హుత్వా తూష్ణీ ముపస్థాయస్రు
చం ప్రతితప్య నిధాయ త్రిష్వగ్నిషు సమిధఆధాయ పరిస్తరణాన్య పోహ్య
పరిసమూహ్య అగ్నిహోత్రస్థాల్యాం తృణమక్త్వా। అప్రిపే రగ్నేస్వాం
తన్వమయాత్। ద్యావావృ పృధివి ఇషమూర్జ మస్మాసుధత్తమితి। ఆహవని
యేను ప్రహరతి॥ ద్యావా పృధివీ దేవతా। హవిరాసాదన కూర్చ తృణ
మాదా యాగ్నిహోత్రస్థాల్యామక్త్వానుప్రహరతి।సాహ్యగ్ని హోత్రస్య
సగ్స్థితిః॥ తత్రధారాశ్రవణ పరిషేచన ఉపవేష్టాదానాంగా పోహన పున
రేవా వేక్షణ అంగార ప్రత్యూహన అనుజ్ఞాన ప్రాశన పరాచీనని నయన
స్రుక్ప్రక్షాళన. సర్పాద్యుత్సేచన అపరేణాహవనీ యనినయన అంజలి నిన
యన ఉన్నయన దేశనియన అంతర్వేద్య పోనినయన ఉత్తర పరిషేచనా
నాం సర్వేషాంకర్మణాం లోపః॥ సగృహే దేశాంతరే వామృతస్య యావ
దగ్నిభిస్సగ్ స్కారః తావన్మృతాగ్ని హోత్రం కర్తవ్యం, న్యాయతా
ల్యాత్। యత్రయత్రమృతాగ్ని హోత్రఉక్తః తత్రతత్రతఏవ కర్తవ్యం॥

అంతిమే ఽగ్నిహోత్రస్థాల్యాం తృణముక్త్వాను ప్రహరతి। అగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణం నిదధాతి॥ అగ్నిసన్నిధౌ మృతస్య పాత్రచయనం నియతం। దేశాంతరమృతే ప్రతికృతి దాహేచ చయన దాసయో ర్వికల్పః। తతః ప్రేతేమాత్వా ఇత్యాది సమానం॥

—(*) అథ పితృమేధ ప్రయోగక్రమః. (*)—

౭౭. అగ్నిసన్నిధౌ మరణసందేహే విహరణ ముత్తమం। మృతే వావిహరణంపయోహోమశ్చ అగ్నిసన్నిధౌమృతస్యశరీరాస్థ్నోరా హరణం చకర్తవ్యం। అసంస్కారాత్పయోహోమశ్చ అవిద్యమానాగ్నేః పూర్వోక్తప్రకారేణ అగ్న్యుత్పత్తిః। మరణావస్థాయాం ముమూర్షుం స్నాపయిత్వా ధర్మశాస్త్రానుసారేణ శరీర శుద్ధ్యర్థం షడ్గుణిత షడబ్ద సర్వప్రాయశ్చిత్తం (షడబ్దప్రాయశ్చిత్తం) వాకుర్యాత్॥ జీవతో యద్వ్రతంప్రోక్తం మృతే తద్ద్విగుణంభవేత్। అస్థిని త్రిగుణంప్రోక్తం పలాశేతు చతుర్గుణమితి॥ అనేనప్రకారేణ శరీరశుద్ధిం కృత్వా శుచౌ దేశే గోమయేనో పలిప్య దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తిలానవ కీర్య తేషు దక్షిణ శిరసం నిధాయ పుత్రాదిః। ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞిక గోదానం కుర్యాత్॥ తదాహ శౌనకః॥ సమయేమరణేగాస్యప్రాణానాముత్క్రాంతిమాయచ॥ ఉత్క్రాంతిం నామగాం దద్యాత్సవత్సాం బ్రాహ్మణాయచఇతి॥ అన్యత్రాపి॥ ప్రాణే కంఠగతేచైవయోదద్యాద్గాం సదక్షిణాం। సతీర్త్వానరకాన్ ఘోరాన్ స్వర్గంయాతి సుఖేనవై॥ ఉత్క్రాంతిగోదానక్రమః॥ పుత్రాదిః॥ ప్రాణానాయమ్యపితుః...గోత్రస్య...శర్మణః-సుఖేనప్రాణోత్క్రమణసిద్ధ్యర్థం ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞికగోదానంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య। బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్య।అత్యుత్క్రాంతౌ ప్రవృత్తస్యసుఖోత్క్రమణసిద్ధయే। తుభ్యం సంప్రదదే ధేను మిమాముత్క్రాంతి సంజ్ఞికాం॥అస్మై బ్రాహ్మణాయఇమాముత్క్రాంతి సంజ్ఞికాంగాం సవత్సాంపయస్వినీంసాలంకారాంస దక్షిణాం మమపితుః ... గోత్రస్య... శర్మణఃసుఖేనప్రాణోత్క్రమణసిద్ధిం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ-ఇతి-గాందత్వా-తిలపాత్రదానంకుర్యాత్ ॥ తిలపాత్రదాన క్రమః మమపితుః- గోత్రస్య- శర్మణః మరణకాలే సంభావిత సకలపాపక్షయార్థం తిలపూరిత కాంస్య పాత్రదానం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య-బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్య యానిపాపాన్యనేకాని మోత్థాని కృతానివై। కాంస్యపాత్ర ప్రదానేన తానినశ్యంతుమేసదా। యమోదేవః పితృరూపీ హవ్యకవ్య భుగవ్యయః।

తిలపాత్రప్రదానేన సమేవిష్ణుః ప్రసీదతు॥ అస్మై బ్రాహ్మణాయ తిలపూరిత కాంస్యపాత్రం మమపితుః సమస్తపాపక్షయం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రదదేనమ మేతి తిలపాత్రదానం కృత్వా వైతరణీ గోదానం కుర్యాత్॥ వైతరణీ గోదానక్రమః॥ వ్యాసః॥ ఆసన్నమృత్యు నాదేయా గౌస్సవత్సాంతు పూర్వవత్। తదభావేతు గాంకేన నరకోత్తారణాయవై॥ పూర్వవత్ ఉత్క్రాంతివత్ ఇత్యర్థః॥ ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్యమమపితుః వైతరణీ నద్యుత్తరణార్థం వైతరణీసంజ్ఞికగోదానం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। బ్రాహ్మణ మభ్యర్చ్య॥ తత్రవ్యాసః॥ యమద్వారే మహాఘోరేతప్తావై తరణీనదీ। తాముత్తర్తుం ప్రదాస్యామి కృష్ణాం వైతరిణీంతుగాం॥ సంతారయ మహాభాగె దురితానాం నివారణె। వేదస్వరూపీ పితరముత్తారయ భవార్ణవాత్॥ అస్మై బ్రాహ్మణాయ ఇమాం వైతరణీంగాం విష్ణుదేవతాం సాలంకారాం సదక్షిణాం మమపితుః సుఖేనవైతరణీ నద్యుత్తరణం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమేతి వైతరణీగోదానం కృత్వాదశ దానానికుర్యాత్॥ శక్తశ్చేత్స్వయమేవకుర్యాత్॥ తదాహ శౌనకః॥ దశదానాని వైదద్యా దనంతర మితిక్రమాత్। గోభూహిరణ్యదాసీశ్చ తిలశయ్యాజ్యవస్త్రకం॥ ధాన్యబీజమితిప్రోక్తం దశదానాని వైక్రమాత్। యస్యోత్క్రమణ వేళాయాందశైతా నివిధానతః॥ దీయతేసవ రోయాంతి పుణ్యాన్ లోకాన్ సుఖేనవై॥

—(*) అథ దశదానమంత్రాః. (*)—

౮౯. తతః ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్యమమపితుః పాపక్షయార్థం దశదానానికరిష్యే। ఇతి సంకల్ప్య। బ్రాహ్మణానభ్యర్చ్య॥ సర్వదాన మయీదోగ్ధ్రీ సర్వదేవమయీయతః। తేనత్వాం సంప్రదాస్యామి సర్వపాప క్షయాయమె॥ అస్మై బ్రాహ్మణాయ మత్స్యపురాణోక్త రుద్రదేవతా మిమాంగాం స్వర్చితాంసా లంకారాం సదక్షిణాం స్వర్గలోకప్రాప్తిం కామయమానః తుభ్యమహం సంప్రదదె (నమః) నమమేతి గోదానమంత్రః॥ ౧॥ సర్వసస్యాశ్రయాభూమి ర్వరాహేణ సముద్ధృతా। అనంతపుణ్యఫలదా అతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమె॥ ఇమాంభూమిం విష్ణుదేవతాం సదక్షిణాం స్వర్గలోకామః। పాపక్షయ కామోవా తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి భూదానమంత్రః॥ ౨॥ సర్వపాపక్షయ కరం హిరణ్యం లోకభూషణం। అగ్నేర్బీజం ప్రదాస్యామి తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయ

చ్ఛమే॥ ఆగ్నేయపురాణోక్త మిదంహిరణ్యాం అగ్నిదైవత్యం స్వర్గకామ స్తుభ్యమహం స ప్రదదే (నమః) నమమేతి హిరణ్యదానమంత్రః॥ ౩॥ ఏషా దాసీ మయాతుభ్యం శ్రీమత్సా ప్రతిపాదితా । సదాకర్మ కరీయోగ్యా యథేష్టం భద్రమస్తుమే॥ ఇమాందాసీం ప్రజాపతి దేవతాం ఆత్మసహి తాతీతానా గత దశకులజానా మప్సరోలోకే - కల్పశతత్రయ నివాసికా మస్తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి దాసీదానమంత్రః॥ ౪॥ తిలాః పాపహరానిత్యం విష్ణోర్దేహ సముద్భవాః । (తిలదానాదసహ్యాంమేపాపం నాశయ కేశవ)మహర్షె॥ కశ్యపస్యైతే గోత్రేభ్యః ప్రస్తుతాఃపురా। తిలాః పాపహరానిత్యం శాంతిం కుర్వంతుమేతతః॥ మహాభారతోక్తమిదం తిల దానం ప్రజాకామస్తుభ్య మహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి తిలదాన మంత్రః॥ ౫॥ మృదువస్త్రావృతాశుద్ధా మృదుతంతు పరిచ్ఛదా । శయ్యా సుఖప్రదానిత్య మతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥ ఇమాంశయ్యాం మహాభారతోక్తాం షష్టిర్వర్ష సహస్రాణి స్వర్గలోక భోగం ఇంద్రలోక ప్రాప్తించ కామయమానస్తుభ్య మహం సంప్రదదె (నమః) నమమేతి సుఖ శయ్యా దానమంత్రః॥ ౬॥ త్వంపూర్వం బ్రహ్మణా సృష్టః పవిత్రాతి పవిత్రకః । తత్ప్రినూతా స్థితాయజ్ఞా స్తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛమె॥ ఇమమాజ్యదాన మాగ్నేయ పురాణోక్త మగ్నిదైవతం స్వర్గకామస్తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి ఆజ్యదానమంత్రః॥ ౭॥ శీతవాతోష్ణ సంత్రాణాం లజ్జాయా రక్షణంపరం॥ కర్మణాం సాధనంయస్మాత్ తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛమె । విష్ణుధర్మోత్తరోక్త మిదంవస్త్రం బృహస్పతి దైవతం చంద్రలోకప్రాప్తిం కామయమానస్తుభ్య మహంసంప్రదదె (నమః) నమమేతి వస్త్రదానమం త్రః॥ ౮॥ జీవసంసర్వ భూతానాం బలపుష్టి నివర్ధనం । ధీనోతీతిచయద్ధాన్య మతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమె॥ ఇదంధాన్యం ప్రజాపతి దైవతం స్వర్గకామ స్తుభ్యమహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి ధాన్యధానమంత్రః॥ ౯॥ ముద్గ బీజానివై యస్మా త్ప్రియాణి పరమేష్ఠినః॥ తస్మాదేషాం ప్రదానేన ప్రీతిస్సి ధ్యతుమేసదా॥ ఇదంబీజం ప్రజాపతిదైవతం స్వర్గకామస్తుభ్య మహంసంప్ర దదే (నమః) నమమేతి బీజదానమంత్రః॥ ౧౦॥ యస్మాదశూన్యం శయనం కేశవస్యశివస్యచ । తథైవశయ్యా శూన్యాతు తథాజన్మనిజన్మని॥ ఇమాం మృతశయ్యాం మహాభారతోక్తాం అనేకవర్ష సహస్రాణి ఇంద్రలోక ప్రాప్తిం కామయమానస్తుభ్య మహం సంప్రదదే (నమః) నమమేతి మృత

శయ్యాదాన మంత్రః॥ ఉత్క్రాంతి వైతరణ్యౌచ దశదానాని చైవహి। ప్రేతేపికృత్వాతం ప్రేతం శవధర్మేణ దాహయేదితి॥

—(*) ముమూర్షోః కర్తవ్యాని. (*)—

౪౬. వ్యాసః॥ మ్రియమాణం నరందృష్ట్వా కర్తాభూమ్యాం శుచిస్థలే। దేవాలయె నదీతీరె గంగాంభసి వనస్పతౌ॥ అదశ్చదక్షిణాగ్రేషు కుశేష్వేనం నిపాతయేత్। ఉత్తానం దక్షిణాగ్రీవం తముద్దిశ్యతు గాంత్యజేత్॥ హిరణ్యం భూమిదానంచ తిలాన్నద్రవ్యయథాపురా। కుటుంబినే ధరిద్రాయతద్దానం స్వర్గసాధనం॥ ఆతురోవాథపుత్రోవా దద్యురాసన్న బాంధవాః। కర్ణేజపన్నిదం వాక్యం శాస్త్రాదిభిరుదీరితమితి॥ శాతాతసోపి॥ ఆతురస్యభి షజ్మిత్రం ధానం మిత్రంమరిష్యతః। అన్నపానాశ్చగోవస్త్ర భూశయ్యా ద్యాసనానిచ॥ ప్రేతలోకే ప్రశస్తాని దానాన్యష్టౌ విశేషతః। తస్మాద్దానంతు కర్తవ్యం మృతలోకే కధంచన ఇతి॥ కర్ణమంత్రజపః॥ ఏవమేతాని దానాని దశదానానిచకృత్వా పుత్రాదిః కర్తామరణసంశయ ఏవ బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం - భృగుర్వై వారుణి రిత్యేతా వనువాకౌ బ్రహ్మవిదో దక్షిణకర్ణేజపతి। ఇతరస్య స్త్రియాశ్చఆయువః ప్రాణగ్ సంతను ఇత్యనువాక మాత్రం జపేత్॥ మరణానంతర మపిప్రాచీనావీతినా ఏతన్నియమేన కర్తవ్యం॥ యద్రిమియేత అమాత్యాజ్ఞాతయః ప్రేతపుత్రాశ్చ సర్వేకేశాః ప్రకీర్యస్వేషు శిరస్సుపాగ్ సూనానపం తేతతఃస్నాత్వాచమ్య॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాది మణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాత్॥

—(*) షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త ముచ్యతే. (*)—

౪౭. ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్ట మధోచ్ఛిష్ట మంతరిక్షమృతౌతథా। కృఛ్రత్రయంప్రకుర్వీత ఆశౌచమరణేపిచ॥ నిమిత్తద్వితయేచైవ ప్రాజాపత్యాన్ షడాచరేత్। సర్వేష్వపి నిమిత్తేషు కుర్యాత్పంచ దశాపిచ॥ పరాశరస్త్వయం ప్రాహభృగుః పంచషడంగిరాః। అస్పృశ్య స్పర్శమనేకృఛ్రాణిషడ్ గౌతమోబ్రవీత్॥ ప్రాయశ్చిత్తంతుసర్వస్యశక్త్యాద్వాదశవార్షికం॥ స్మృతితత్త్వనిర్ణయె॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టే అధోచ్ఛిష్టే అంతరిక్షమృతౌతథా। ఆశౌచమరణేచైవ కృఛ్రత్రయముదాహృతం॥ తథాచ॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టేత్వధోచ్ఛిష్టే ఖట్వాయాం మరణేతథా। అంతరామరణేచైవ ఆశౌచ మరణేతథా। అగ్నితో మరణేచైవత్రిభిః కృచ్ఛ్రైర్విశోధనం- తథాచస్మృతి సంగ్రహే॥ ఆస్నాత్వా మరణే ఘోరే ఆశౌచ మరణేసతి। ఉచ్ఛిష్ట మరణే

దానం విధీయతే। ద్విపదర్క్షేతు గాద్వేయానం దారిక్తాసుధాన్యదః। ధనిష్ఠాపంచకమృతే పంచరత్నాని తన్ముఖే। న్యస్యాహుతిత్రయం కుర్యాత్కర్తా వహావసామితి॥

—(*) తిథివారనక్షత్రే పునర్దహనం॥ యథాకల్పకారికాః. (*)—

౧౩. త్రయాణాంసన్నిపాతేస్యాత్పునర్దహన మాచరేత్। యత్రదాహ విధావృత్తే పునర్దహన చోదనా। అస్మాత్వమధి జాతోసిత్వదిత్యేకాహుతిర్భవేత్। అస్మాత్వమధిజాతోసిత్వదయం జాయతాంపునః। అగ్నయెవైశ్వానరాయ సువర్గాయ లోకాయ స్వాహేతి ఏకా మాజ్యాహుతిం శవాగ్నౌజుహుయాత్॥ ఏతత్పునర్దహనం॥ తిలపిష్టమయాన్ పిండాన్ శవపార్శ్వే వినిక్షిపేత్। తత్తత్పుష్కర సంఖ్యాకాన్ శవాలంకార మాచరేత్॥

—(*) అథాగ్ని ప్రదాతారః. (*)—

౧౪. పుత్రః పౌత్రశ్చ తజ్జశ్చ పుత్రికా పుత్ర ఏవచ॥ పత్నీ భ్రాతా చతజ్జశ్చపితామాతా స్నుషాతథా। భగినీభాగినేయశ్చ సపిండోధనహార్యపి। పూర్వపూర్వవినాశేస్యాదుత్తరోత్తరపిండదాః। ఔరసః క్షేత్రజశ్చైవపుత్రికాపుత్రఏవచ। పుత్రోవా భ్రాతృపుత్రోవా సపిండీకరణంచరేత్। ఏషామభావేపత్నీచ ధనహార్యపివాభవేత్। పుత్రాభావేతు పత్నీస్యాత్పత్న్యభావేతు సోదరః॥

—(*) అనుపనీతస్య పితృసంస్కారాధికారః. (*)—

౧౫. మనుః॥ నహ్యస్మిన్యుజ్యతే కర్మ కించిదామౌంజిబంధనాత్। నాభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మస్వధానినయనాదృతే॥ సుమంతురపి॥ మంత్రాననుపనీతోపి ప్రేతకృత్యేవదేత్పితుః॥ విశ్వామిత్రః ॥ పిత్రోరనుపనీతోపి విధధ్యాన్మంత్రవత్సుతః॥ సుమంతుః॥ శ్రాద్ధంకుర్యాదవశ్యంతు ప్రమీతపితృకోహియః। వ్రతస్థోవావ్రతస్థోవాహ్యేక ఏవభవేద్యదీతి॥ కృతచూడస్తుకుర్వీత పిండదానోదకక్రియాః। స్వధాకారం ప్రయుంజీత వేదోచ్చారం నకారయేత్। స్వధాకారం ప్రేతకర్మ దాహాది సపిండాంతం॥

—(*) సాపత్న్ని మాతృవిషయే. (*)—

౧౬. అపుత్రపత్నీమరణే పతిరేవ దాహాదికం కుర్యాదిత్యాహ సంగ్రహకారః॥ పతిరేవక్రియాః కుర్యాదపుత్రాయా మృతస్త్రియాః॥ సపత్నీపుత్రసద్భావేభర్త్రా నకార్యా యథావిధి॥ భర్తైవదాహాదికం కుర్యాదిత్యు

క్తం॥ స్మృతిసారస ముచ్చయే॥ ఏకభర్తృక నారీణామపుత్రావిధనంగతా। అవ్యస్యాః పుత్రవత్త్వేపి కర్తాభర్తైవతత్రతు॥ పత్న్యభావేతు సాపత్నీ పుత్ర ఏవనియుజ్యతె। తదభావేతుతత్పుత్ర ఆసన్నోన్య స్తతఃపరః॥దత్తపుత్రోపికు ర్వీత ఉదకం పిండమేవచ । కాలాదర్శే॥ అపుత్రాయాస్స పత్నీజః క్షేత్రజా ధిద్యాఃపతిస్తథా। పూర్వాభావేపరః కుర్యాద్విధివత్పైతృమేధికం॥ మనుః॥ బహ్వీనా మేకపత్నీ నామేకాచే త్పుత్రిణీభవేత్ । సర్వాస్తాస్తేన పుత్రేణ ప్రాహాపుత్రవతీర్మనుః॥ కాత్యాయనః॥ విదధ్యాదౌరసః క్షేత్రోర్యజనన్యా ఔర్ధ్వదైహికం । తదభావే సపత్నీజః క్షేత్రజాద్యా స్తయా వృతాః । తేషామభావేతి పతిస్తద భావేసపిండకా ఇతి॥ పక్షాంతరం॥ ఏకా మాతృ ప్రసూతానా మేకశ్చే త్పుత్రవాన్భవేత్ । సర్వేతే తేనపుత్రేణ పుత్రిణో మనురబ్రవీత్। నపుత్రస్యపితాకుర్యాన్నానుజస్య తథాగ్రజః॥ యదిస్నేహె నవాకుర్యా త్సపిండీకరణంవినా। అన్యాభావే పితావాపికుర్యాదేవ సపిండ తాం ఇత్థమేవంహి బాలస్య జ్యేష్ఠఃకరేతినిశ్చయః। పుత్రాభావే సపిండాది నాకర్తవ్యం॥ తదాహపారస్కరః॥ పుత్రో భ్రాతాచ దౌహిత్రో జ్ఞాతి జామాతృకోపివా। ప్రథమేహ నియోదద్యా త్సదశాహం సమాపయేత్। పుత్రాభావే పితృసపిండాః శిష్యాశ్చతదభావే ఋత్విగాచార్యాది। ప్రథమె హానియోదద్యాత్సదశాహం సమాపయేదితి॥ భృగుః॥ అస్యగోత్రస్సగోత్రో వాయదిస్త్రీయదివాపుమాన్। ప్రథమేహనియోదద్యా త్సదశాహంసమా పయేత్ యదిరోగాది నాపుత్రాది రసమర్థో భవతి తదా। దశాహంతమ న్యేన కారయేత్ । అతేః ప్రతినిధిదర్శనాత్ । ప్రాయశ్చిత్తదర్శనాచ్చ॥

—(*) పైతృమేధిక సంకల్పః. (*)—

గు. అథకర్తాపరి షద్దక్షిణాం గృహీత్వా పరిషదంత్రిః ప్రదక్షిణీ కృత్య పరిష దెదక్షిణాందత్వా ప్రణమ్య విజ్ఞాపయేత్॥ అశేషెహె పరిషత్ మదీయాం విజ్ఞాపనాం సమాకర్ణ్య మయా సమర్పితాం పరిషద్దక్షిణాం స్వీకృత్యపితుః - గోత్రస్య ... శర్మణః ప్రేతస్యఔర్ధ్వ దైహిక క్రియాం కర్తుం యజమానస్య అధికారయోగ్య నాసిద్ధ్యర్థం శరీరశుద్ధ్యర్థం చప్రాయ శ్చిత్తముపదిశ్యమా మనుగృహ్ణాతేతి బ్రూయాత్ ! పరిషద్దక్షిణాం గృ హీత్వాహే యజమానతవ పితుఃఔర్ధ్వ దైహిక క్రియాం కర్తుం ప్రాజా పత్య కృచ్ఛ్రత్రయె ఆచరితె సతితవఅధికారో భవిష్యతీతి శరీరశుద్ధిరపి భ విష్యతీతి బ్రూయాత్॥ తతఃకర్తాపితుః... గోత్రస్య... శర్మణః ప్రేతస్య

ఔర్ధ్వ దైహికక్రియాంకర్తుం యజమానస్య అధికారసిద్ధ్యర్థం శరీరశుద్ధ్యర్థంచపరిషదుపదిష్టం ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్ర త్రయాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం శక్త్య ప్రత్యామ్నాయ రూపేణా చరిష్యఇతి సంకల్ప్య ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రత్రయ ప్రత్యామ్నాయ గోత్రయ మూల్య త్వేన పరికల్పితం ఆగ్నేయ హిరణ్యాం శ్రీమహావిష్ణుప్రీతిం కామయమానస్తుభ్య మహంసంప్రదదే। నమమ ఇతి బ్రాహ్మణాయదత్వా పైతృమేధిక మాచరేత్॥

—(*) పైతృమేధిక ప్రయోగః. (*)—

గిర యదిపితరి ప్రేతేమాతాః ప్రేత పుత్రాశ్చ ప్రాచీనా వీతినః కేశాన్ప్రకీర్యస్వేషు శిరస్సుపాగ్ సూనా వపంతే। తతః కర్తా స్నాత్వా చమ్య అగ్నీన్ విహృత్య అగ్ని హోత్రాదికం కృత్వాపవిత్రపాణిః ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌస కీర్త్య। పితరం — గోత్రం శర్మాణం ప్రేతం శ్రౌతాగ్నిభిః యజ్ఞపాత్రైః ఔపాసనేనచ పైతృమేధికేన కర్మణా సగ్‌స్కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥మాతరంగోత్రాం- యజ్ఞమ్మదాం ప్రేతాంచ త్రేతాగ్ని భిర్యజ్ఞపాత్రైరౌపాసనేనచ సమాన తంత్రేణ పైతృమేధిక కర్మణాసగ్ స్కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ అస్మిన్నపక్షే సహైవ పితృమేధఇత్యత్ర అవికారైర్మంత్రైః పైతృమేధికంకుర్యాత్ । ఇతి భాష్యకారేణోక్తం॥ తత్ర కేచిదూహంకుర్వంతి॥ అథాధ్వర్యుస్సం జఘునేన గార్హ పత్యం దక్షిణాగ్నిం దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య తిలానవకీర్య తేషు దక్షిణాశిరసం। సర్వస్య ప్రతిశీవరీ...శర్మస ప్రథాః। సంవేశయంతి॥ సకృదేవ మంత్రః। కేనిత్స్వేషుసంవేశ సేష్వేతిమాతృమేధే॥ స్యోనాస్యై సుషదాభవ...సం ప్రదాః॥ పరిభాషాయాంస్త్రీలింగం॥ సహప్రమీతయోస్తు॥ స్యోనాభ్యాం సుషదాభవ। యచ్ఛాభ్యాం శర్మసప్రథా॥ఇతి॥ అథగార్హపత్యాగారస్య పూర్వయాద్వారాప్రేతంనిర్హృత్య గార్హపత్యాహవనీయ యోర్మధ్యే దక్షిణాగ్రేషుదర్భేషు దక్షిణాశిరస మధఃకృత దక్షిణపార్శ్వ మాహవనీయయాభిముఖంసంవేశయంతి సర్వస్యేతి మంత్రేణ - కేచిత్తూష్ణీమితి। అధ్వర్యుః - ప్రేతమన్వారభ్య - పరేయువాగ్ సంప్రవతో మహీరను బహుభ్యః। పంథామనపస్పశానం। వైవస్వతగ్ సంగమ నంజనానాం యమగ్ రాజా సగ్ హవిషాదువస్వ స్వాహా। స్రువేణా హవనీ యెజు హోతి॥ వైవస్వతాయ యమాయ రాజ్ఞఇదం శ్రీపత్నే ఊహ్యానా సి॥ ఏవంగార్హపత్యస్యసమీపే [illegible]గ్ని[illegible]సంస్కర్తవ్యం। పురస్తాద్గార్హపత్యస్య।

యథాసవ్యేన హస్తేనమృతమన్వారభ్య గార్హపత్యే హోమోభవతి।
తథాసంవేశనం। పరేయువాగ్ సమితిహోమః। దక్షిణాగ్నౌ తూష్ణీం
హోమః। ప్రజాపతయఇదం। నచసభ్యావసథ్యయోః। తూష్ణీమిత
రే ష్విత్యవచనాత్॥ అథవిహారస్య దక్షిణతః। పరిశ్రితే దేశే ప్రేతస్య కేశ
శ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా స్నాపయిత్వా గ్రామ్యేణా లంకారేణా
లంకృత్య శుక్లసూత్రాభ్యాం పాదాంగుష్ఠౌ హస్తాంగుష్ఠౌచ బధ్వానలద
మాలా మాబధ్యజపాకుసుమమాలాంశిరసి బధ్నాతిబోధాయనవచనాత్।
నలగంధేనదేహ మనులిప్యకౌశం బర్హ్యామాసంద్యాం కృష్ణాజినం దక్షిణా
గ్రీవమధరలోమా స్తీర్యతస్మిన్ ప్రేతముత్తానం నిపాత్య అహతేనవాససా
ప్రచ్ఛాదయతి। ఇదంత్వావస్త్రం ప్రథమన్వాగన్నితి మంత్రేణ యథాస్య
పాదదేశే దశాభవతి తథాచ్ఛాదయతి। ఇతరంపూర్వ ధృతం వస్త్రమా
ధత్తే। అపైతదూహయది...విబంధుషు। అధ్వర్యురాదాయ తత్పుత్రా
య ప్రయచ్ఛతి। పుత్రస్తుపరిధాయాజర సోవసేత। అథాధ్వర్యురప ఉప
స్పృశ్య అపరేణాహవనీయం దక్షిణాపవర్గాః ప్రతీచీస్తిస్ర ఉపలరాజీస్తీ
ర్త్వాప హత్వాన్ వ్రీహీనవవిక్తాన్ సకృత్ప్రపతూళ్య దక్షిణాగ్నౌ తూష్ణీంచ
రుగ్ శ్రపయంతితూష్ణీ ముపచరిత మితివచనాత్। నిర్వాపాద్యలంకర
ణాంతంతూష్ణీం క్రియతే। ఉపవేశస్తు హోమాభావా ద్యపదుక్తమ
పేతిచశబ్దాత్తూష్ణీం ప్రాతర్దోహవత్పయ ఉత్పాద్యలౌకికే నదధ్నా సించతి।
మిత్రావరుణాభ్యాం త్వేతిఉపవేశః। సంకల్పమాత్రమితి గార్హపత్యేసం
సయతి ఆమిక్షాంతూష్ణీంకరోతి। కేచిన్మిత్రా వరుణాభ్యాం త్వేతి మంత్రే
ణేతిద్వయోః పాత్రయోరుద్ధృత్య వాజినైక దేశేనోపసించతి। సోమయాజి
నోపి దర్శయాగాత్పూర్వం మృతస్య ఆమిక్షా। అసోమయాజినః సన్నయ
తోపివామిక్షా పశోరుత్సర్గ పక్షేఉల్ముకనయనం నేచ్ఛంతి అగ్నీనగ్నిభాండ
మగ్నిహోత్రోచ్ఛ్రయణం దధిరాజగ వీమజంచ రుమామిక్షామాజ్యం
దర్భాన్ తిలతండులా సరణీయజ్ఞపాత్రాణి శమీపలాశశాఖాః శుల్బంహిర
ణ్యశకలాదీని ప్రేతమనుహరంతి॥ అత్రశ్లోకః॥ అభిరింశాఖాస్తిల చరుగ
వజానశ్మనో యజ్ఞకాష్ఠాన్ శుల్బందర్భాన్ కనకశకలానాజ్య ముచ్ఛ్రేష
ణంచ। ఆమిక్షాంసాజ్య దధిచసికతాయజ్ఞ పాత్రాణి వహ్నీనేతానన్యాన్య
పిశవగత్రైః ప్రపృష్ఠతో నిర్హరేయుః॥ అపేక్షితంసంభారం విస్మృత్యశ్మశానం
గత్వాస పునస్సదాన యనార్థం గృహంగచ్ఛేయుః। అతఏవనహీన

మన్వాహారె యురిత్యుక్తం॥

—(*) అథ వాహకవరణం కృత్వాతైః. (*)—

గీ. బాంధవాస్తూష్ణీం ప్రేతమాదదతే। పూషా త్వేతచ్చ్యావయతు ప్రవిద్వాననష్ట పశుర్భువనస్యగోపాః। సత్వైతేభ్యః పరిదదా త్పితృభ్యో గ్నిర్దేవేభ్యస్సు విదత్రియేభ్యః॥ అధ్వర్యురానీయమానం ప్రేత మను మంత్రయతే అధ్వన శ్చతుర్థభాగం గత్వా దక్షిణాశిరసం ప్రేతం నిధాయ శవస్య దక్షిణతః ప్రాగగ్రేషు ఖాతేషు చరుం ప్రతిష్ఠాప్య పుత్రా స్సర్వేజ్ఞాతయః ఏకవాససః అధోనివీతాః దక్షిణాన్ కేశపక్షాన్ ఉద్గ్రథ్య సవ్యానివసిస్య దక్షిణానూరూ నాఘ్నానాః సిగ్భిరభిధూన్వంతః కనిష్ఠప్రథమాః - జ్యేష్ఠజఘన్యాః- పునస్తూష్ణీం। అధ్వర్యుశ్మేక్షణేనచరోః కించిదాదాయప్రాగ్ సుషుత్రిర్నివపతి। ఉభయత స్త్రీనోదక నినయనం తూష్ణీం। ప్రేతేమాత్యా ఇత్యాది॥ పూషేమాఆశాః... పురపతు ప్రవిద్వాన్। ఆనీయమానమను మంత్రయతే। అధ్వనోర్ధే ప్రేతం నిధాయదక్షిణతో లోష్టానీత్యాదిని వపనాంతం పూర్వవత్కరోతి। తతః ప్రేతమాదదతే। ఆయుర్విశ్వాయుః - సవితాదధాతు। ఆనీయమానమను మంత్రయతే॥ చతుర్థాన్ వశిష్టేధ్వని ప్రేతంనిధాయదక్షిణతో లోష్టానీత్యాదిని వపనాంతం పూర్వవత్కుర్యాత్। తత్ర నివపనే ప్రయత్నేనచరుస్థాలీం భింద్యాద్య థాన్యకపాలేషూదకం నతిష్ఠేత్। తూష్ణీం చతుర్థమాదాయగత్వాదహన దేశస్యపశ్చాత్ప్రేతం నిధాయకర్తా వాహకాశ్చ ఉదీచీందిశం ప్రతిగచ్ఛంతి। ప్రేతేత్యాధ్వర్యుః పారిణ్యాపలాశశాఖయా శమీశాఖయావాశ్మశానాయతనందక్షిణాపవర్గం సంమార్ష్టి। అపేతవీత- కపితరో లోకమస్మై। (పితృమేధపాఠేన అవసానమస్మై ఇతి) స్త్రియాః అవసాన మస్యాఇత్యూహః। దక్షిణతశ్శాఖాం నిరస్యాలపఉపస్పృశ్య దహనదేశముద్ధృత్యావోక్ష్య హిరణ్యశకలం నిధాయతస్మిన్ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ తృగ్ స్తీర్యతేషు దక్షిణాగ్రైర్యాజ్ఞికైః కాష్ఠైః దార్ రచితించిత్వాగ్నీనుపవపతి। పురస్తాదాహవనీయం నిదధాతి। పశ్చాద్గార్హపత్యం దక్షిణతో న్వాహార్యపచనం పురస్తాత్సభ్యావసథ్యావౌపాసనంచనిదధాతి। దక్షిణాప్రాగగ్రైర్దర్భైరగ్నీన్ దారుచితిం ప్రేతంచ పృథక్పరిస్తీర్యచితేర్దక్షిణస్యాగ్నే ర్వాదక్షిణతః పశ్చాద్వాదక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ స్తృగ్ స్తీర్య తేష్వేకైకశః పాత్రాణిప్రయునక్తి। చయనక్రమేణ॥ స్రువం-జుహూంవసాహోమహవనీం-ఉపభృతం-పృషదాజ్యధానీంధ్రువాం- అరణీ-అగ్నిహో

త్రహవణీం- సు్రివౌ- ప్రాశిత్రహరణం- ఉలూఖలం- (ముసలంశూర్పంచ।)
సోమమధ్యేచేత్ - గ్రాన్ణః - కపాలానిఏకకపాలం - సంవాపపాత్రం - ఆజ్య
స్థాలీం - పృషదాజ్యస్థాలీం - శూర్పం - సాన్నాయ్యకుంభ్యౌ - దృషదుపలె
శమ్యామగ్ని హోత్రస్థాలీం - అన్వాహార్యస్థాలీం - ఉపావహరణీయంకూ
ర్చం॥ ఇష్టిమధ్యేచేత్ - వేదముప సాదనీయకూర్చం - ఇడాపాత్రం।
సోమమధ్యేచేత్ - సోమచమసం వ్రతచమసం - ప్రణీతచమసం - మంథం
త్యాదీన్య వశిష్టానిచ ప్రయుంజ్యాత్॥ రజ్జూరవకృత్యాంగుష్ట సూత్రే ప్రేత
బంధనరజ్జూశ్చ ఛిత్వా ఆసందీమపవిధ్య (ఆసందీంభంక్త్వా) రజ్జుఖండేషు
కృష్ణాజినేచ ప్రేతముత్తానం నిపాత్య ఏకపవిత్రేణ ప్రోక్షణీంసగ్ స్కృత్య
త్రిరుత్పూయాభిమంత్ర్య ప్రేతంపాత్రాణి దారుచితించత్రిః ప్రోక్ష్యసర్వాభి
రద్భిః ప్రోక్షణంత్రిరిత్యేవ వచనాత్ ॥ సకృదిత్యుపదేశః। తూష్ణీమాజ్యం
నిర్వపతి। సర్పిర్ధానస్య బిలమపావృత్యేత్యాది ఆజ్యోత్ప్లవనాంతం దర్శ
పూర్ణమాసవత్తూష్ణీం కృత్వా చతుర్గృహీతాన్యాజ్యాని గృహాతి। దక్షి
ణేన విహారేణ యథాప్రకృతి (ప్రభృతి) కామ్యావర్జం। పంచావర్తినామపి
చతుర్గృహీతాన్యేవ తూష్ణీంగృహీత్వా అగ్నిహోత్రో చ్ఛేషణం లౌకి
కేనదధ్నాసగ్ స్కృత్యవిలవంతి పాత్రాణి పూరయత్య భ్యుక్షతీతరాణ్య
త్రరాజగవీ ముపాకరోతి। భువనస్యపతఇతి। దశాక్షరేణమంత్రేణతాంజ్ఞాత
యోన్వారభంతె। అగ్రేకనిష్ఠా స్త్రియః తతోజ్యేష్ఠాస్త్రియః, తతః కనిష్ఠ
పురుషాః। తతోజ్యేష్ఠ పురుషాఇతి॥ అపశ్యామయువతి మాచరంతీం ...
సచస్వాన స్వస్తయె। తిసృభిరాజగవీ మగ్నేర్దారుచింతించత్రిః ప్రసవ్యం
పరిణీయ। యెజీవాయెచ మృతాయెజాతా...వధూథారా వ్యుందతీ। రా
జగవీమభిమంత్ర్య। మాతారుద్రాణాం... పిబతూదకం తృణాన్యత్తు।
జపిత్వామృజతే త్యుపసృజంతి। యదత్రాలంభవక్షః తదత్రనోచ్యతె।
శిష్టైరనాదృతత్వాత్। గవాలంభస్యకలౌ నిషిద్ధత్వాచ్చ ఉపకరణాద్యు
త్సర్జనాంతం సర్వేజ్ఞాతయఃకుర్యుః॥ అధ్వర్యుః। ఇయంనారీపతిలోకం...
ద్రవిణంచేహధేహి। పత్నీంప్రేతేన సహశాయయతి యదిజీవితుమిచ్ఛేత్।
మృతస్యభ్రాతాపుత్రోవా। ఉదీర్ష్వనార్యభి జీవలోక...మభిసంబభూవ
తాముత్థాపయేత్। అత్రపత్నీ అధ్వర్యవేసహస్రమూల్యం పరందదాతి। నో
త్థాప (కా) నాయ। యద్యనుజిగమిషతి। తదాఉదీర్ష్వనారీతిమంత్రోనా
స్తి। ఉత్థాపనాభావాత్। అనుగమనే అత్రవాపత్యా ... సంవేశనాదిపక్షో

నియతః । హస్తసంమార్జనప్రభృతి ఉపయోస్తంత్రేణ క్రియతే । అర్థలోపాత్పూర్వతంత్ర నివృత్తిః॥ స్నానంశరీర శుద్ధిశ్చక్రియతే ॥ పాత్రాణిచిత్వోభయోశ్చయనం దహనోపస్థాన హోమమంత్రేషు ద్వివచనేనోహః కార్యః॥ తథాత్రికాండిః॥ మంత్రేషు ద్విత్వమూహారోదితి॥ అధ్వర్యుః। సువర్ణగ్ం హస్తాదా దధానామృతస్య—అభిమాతీర్జయేమ। సువర్ణేనప్రేతస్య హస్తౌసంమార్ష్టి ఉభయోర్హస్తయోస్సకృ దేవమంత్రః । పత్న్యా అపి॥

—(*) పాత్రచయనం. (*)—

౬౦. అథ ప్రేతం చితా వుపర్యధూహతి । సప్తసుశీర్షణ్యేషు సప్త హిరణ్య శకలాన్ ప్రత్యస్యతి । ప్రథమమాస్యే । తతోదక్షిణేక్షిణి । తతస్సవ్యే । తతోదక్షిణే కర్ణరంధ్రే । తతస్సవ్యే । తతోదక్షిణస్యాం నాసికాయాం । తతోన్యశ్యామితి । తద్దక్షిణ పూర్వం । ఆస్యాక్షికర్ణనాసికాసు హిరణ్యశకలాన్ ఆజ్య బిందూన్వా ప్రక్షిప్యపత్న్యై అప్యేవం । తూష్ణీం మృతస్యోపరిష్టాత్పాత్రాణి చినోతి ॥ యథా ॥ అనులోమా భవంతి ధ్రువాతు ప్రతిలోమైవ సర్వాణి పాత్రాణ్యుదగగ్రాణిసాజ్యాని - ధ్రువాతు దక్షిణాగ్రా । చాతుర్మాస్యపాత్రాణి సర్వతోముఖపాత్రాణిచసంతి చేత్తాన్యపిచినోతి । ప్రేతస్య దక్షిణేహస్తే స్ఫ్యంజుహూం వసాహోమహవనీంచనిదధాతి ! సవ్యేఉపభృతం పృషదాజ్యధానీంచ । ఉరసిధ్రువాం దక్షిణాగ్రాం । ప్రధానేఅరణీచోదగగ్రే । ముఖేఅగ్నిహోత్రహవణీం । నాసికయోస్స్రువౌ । అక్ష్ణోర్హిరణ్య శకలావాజ్యస్రువౌ వా । కర్ణయోః ప్రాశిత్రహరణే । ఏకంచేచ్ఛిత్వా ప్రాశిత్ర విషూచీనావీతి బోధాయనీయే । తత్కర్తుణం ప్రాశిత్రద్వయం । చాతుర్మాస్యేసర్వతోముఖే ప్రాశిత్రచతుష్టయం । ఏకైకస్య కర్ణస్యద్వేద్వే । హన్వోరులూఖలముసలే। సోమమధ్యేయదిమృతః దంతేషుగ్రావ్ణః శిరసికపాలాని। లలాటేఏకకపాలం । ఉదరేపిష్ట సంయమినీంపాత్రీం । నాభ్యామాజ్యస్థాలీంపృషదాజ్యస్థాలీంచ । పార్శ్వయోశ్శూర్పే । ఏకంచేచ్ఛిత్వాఊరుమూలయోస్సాన్నాయ్య కుంభ్యౌ ॥ యదిసన్నయతః । అండయోర్దృషదుపరే । శిశ్నేఅశ్మానగ్ంసమ్యాంచ । గుల్ఫయోః పాదాంతయోః దక్షిణస్యాంప్రతిష్ఠాయామగ్నిహోత్రస్థాలీం । ఉత్తరస్యామన్వాహార్యస్థాలీం పాదదేశేఉపావహరణీయకూర్చం । శిరస్యుపసాదనీయకూర్చం ఇడాపాత్రంచ॥ ఇష్టిమధ్యేచేద్వ్యాదగ శిఖాయాం । చమస స్రువప్రదానం ప్రణీతా

ప్రణయనంచ। ఇమమగ్నే చమసం...మాదయంతా। మధ్యేసాదయతి। అవశిష్టానిపాత్రాణ్యుర్వోరంతరాశేసిథాయ। హస్తయోరామిక్షాం మిత్రావరుణాభ్యాం త్వేతి క్షిపేత్। సకృన్మంత్రః। గంధద్రవ్యాణిదర్భాం శ్చయథాలాభ్యం త్వేతి క్షిపేత్। అత్రతిలతండులాన్ ముఖేక్షిపంతి। సర్వత్ర దక్షిణ తస్సంచారః। అథైనం ప్రేతంవహాతి। మైనమగ్నే విదహః... ప్రహిణుతాత్పితృభ్యః। పురస్తాదాహవనీయేన। శృతంయదాకర సిజాతవేదః...దేవనాం వశినీర్భవాతి। పశ్చాద్గార్హపత్యేన। తూష్ణీం దక్షిణతోన్వాహార్య పచనేన। పురస్తాత్సభ్యావసథ్యాభ్యా మోపాసనేవచ స్త్రియస్తు। మైనామగ్నే విదహః...మాస్యాస్త్వచం చిక్షిపోమాశరీరం। యదాశృతం కరవో జాతవేదో థేమేనాం ప్రహిణుయాత్। శృతంయదా। అథేమేనాం పరిదత్తాత్పితృభ్యః। ఇత్యూహః। సహస్రమితమోస్తు। మైనావగ్నే విదహోమాభి శోచోమానయోస్త్వచాచి క్షిపోమాశరీరే। యదాశృతం కరవో జాత వేదో థేమేనా ప్రణుతాత్పితృభ్యః। శృతంయదాకరసిజాత వేదో థేమేనా పరిదత్తా త్పితృభ్యః। యదాగచ్ఛాతో సునీతిమేతా వథాదేవానాం వశినీర్భనాతః। అగ్నయఇదం। త్యజామీతిశరీరంత్యజేత్। పురుషాహుతిర్యస్య ప్రియతమేతిశ్రుతేః। యాగోయం। శవద్రవ్యయాగస్య అథైనముపతిష్ఠతే। సూర్యంతే చక్షుర్గచ్ఛతు... ప్రతితిష్ఠాశరీరైః। సహస్రమితమోస్తు। సూర్యవాచక్షుషీ గచ్ఛతాం। వాతమాత్మానా ద్యాంచగచ్ఛతం పృథివీంచధర్మణా। ఆపోవాగచ్ఛతంయది తత్రవాంహిత మోషధీషు ప్రతితిష్ఠాశరీరైః। చితేః పశ్చాత్కాష్ఠైదుర్బలేన శుల్బేనఅజంబధ్వా పలాయమానమజం। అజోభాగస్తప సా...సుకృతాం యత్రలోకాః। ద్వాభ్యాం పలాయమాన మజమనుమంత్రయతె। వహేమాఇతి స్త్రియః। అనుగమనేతాభిర్వహే మానుకృతాం సాదితెనైష్టికేన స్రువేణ సాదితాయా ఆజ్యస్థాల్యా గృహీత్వానవస్రువా జ్యాహుతీర్జుహోతి। యఏతస్య పథోగోప్తార స్తేభ్యస్స్వాహా। పథోగోప్తృభ్యఇదం॥ యఏతస్యపథోరక్షి తార స్తేభ్యస్స్వాహా। పథోరక్షి తృభ్యఇదం॥ యఏతస్యపథోభిరక్షి తార స్తేభ్యస్స్వాహా। పథోభిరక్షి తృభ్యఇదం ఖ్యాత్రేస్వాహా। ఖ్యాత్రఇదం : అపాఖ్యాత్రేస్వాహా- అపాఖ్యాత్రఇదం॥ అభిలాలపతేస్వాహా। అభిలాలపతఇదం॥ పలాలపతే స్వాహా। పలాలపతఇదం॥ అగ్నయేకర్మకృతేస్వాహా। అగ్నయేకర్మకృత

ఇదం॥ యమత్రనాధిమ స్తస్మైస్వాహా । అగ్నయ ఇదం॥ స్త్రియాస్తు । యఏత
స్యాః పథోగోప్తారః । యఏతస్యాః పథోరక్షితారః । యఏతస్యాః పథోభిరక్షి
తార స్తేభ్యఇతి॥ సహస్రమితయోస్తు । యఏతయోః పథోగోప్తారః । య
ఏతయోః పథోరక్షితారః । యఏతయో పథోభిరక్షితారః । శేషాః
ప్రకృతివత్ । స్రువమాజ్యస్థాలీం । యత్రనిక్షిప్తంతత్రైవో భయంప్ర
హరేత్ । యదిపునర్దహన మపికుర్యాత్ । తదాఅగ్నిహోత్రహవణీం
కృష్ణాజినగ్ం శమ్యాందృష దుపలే చాదాయరక్షేత్ । చితేః పశ్చాద
ర్భాంత్సగ్ స్తీర్యతూష్ణింనిరసనోపవేశనే కృత్వాప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్యఅథై
నం యామ్యేన సూక్తేననవర్చేన పరాచానుశగ్సంతి । సామిధేనివత్ ।
యమసూక్త మితిస్మరణ్ । అర్ధర్చేర్ధర్చేవసాయబుగంతె ప్రణవేనత్రిః
ప్రథమాంత్రిరుత్త మామితి నభవతి । పరాచానుశగ్ సతీతివచనాత్ ।
అభిహింకారవర్జం । ప్రకేతునాబృహతా...రోరవీతి । విపశ్చిదంతా...
మహిషోవవర్ధోం॥ ౧॥ ఇదంతఏకం...సంవిశస్వ । సంవేశనః...సధస్థోం॥ ౨॥
నాకేసువర్ణం...చక్షుతుత్వా । హిరణ్యపక్షం...భురణ్యోం॥ ౩॥ అతిద్రవ
సారమేయా...సాధునాపథా । అథాపితౄన్...సధమాదం మదంత్యోం॥
౪॥ యాతేశ్వానౌయ...నృచక్షుసా । తాభ్యాగ్ రాజన్...అనమీవంచ
ధేహ్యోం॥౫॥ ఉరుణసావసు...వశాగ్అను । తావస్మభ్యం దృశయేసూ
ర్యాయ...భద్రోం॥ ౬॥ సోమఏకేభ్యః పవతే...తాగ్శ్చదేవాపి గచ్ఛ
తోం॥౭॥యేయుధ్యంతే ప్రధనేషుసూ...తనుత్యజః । యేవాసహ ప్రదక్షి
ణా...గచ్ఛతోం॥ ౮॥ తపసాయే...సువర్గతాః । తపోయెచక్రిరే...దే
వాపిగచ్ఛతోం॥ ౯॥ అపరేణదహన ముదగాయతాః । ప్రత్యపవర్గాస్తి
స్రః కర్షూర్ధీఘాః పట్వాఖాత్వా అశ్మభిస్సికతాభిశ్చప ప్రకీర్య అయుగ్భి
రుదకుంభైరపః పరిప్లావ్య । అశ్మన్వతీ రేవతీస్సగ్రభధ్వ— వాజానుత్త
రేమ । స్నపవిశేయుః । సకృదేవమంత్రః । ప్రత్యవటం వాకనిష్ఠపూ
ర్వాస్త్రియఇత్యాది । అన్వారంభరవత్సం గాహనాదిష్వక్రమః । కర్షూ
ణాంపశ్చాత్పలాశ శాఖశమీశాఖేవా దక్షిణోత్తరేనిఖాయతయో రగ్రే
దర్భమయేన శుల్బేనబధ్వా । తయోర్మధ్యేయద్వై దేవస్యసవితుః...స
ర్వతనుంపునామి । కనిష్టస్త్రీప్రథమాగచ్ఛంతి । అధ్వర్యురేవజఘన్యో భూ
త్వాశాఖేఉద్ధిస్య । యారాష్ట్రాత్పన్నాత్...సగ్స్రృజాధ । శాఖేన్యదస్యా
పఉపస్పృశేత్ । తత జలకుంభ మాసేనిధాయపృష్ఠతోజలం స్రావయన్

త్రిః ప్రసవ్యం చితిం పరీత్య। కుంభం పృష్ఠతోవ భజ్యసర్వే యజ్ఞోపవీతినః॥ అపఉపస్పృశ్య। ఉద్వయంతమసస్పరీత్యా దిత్యముపతిష్ఠంతె। దహనదేశ మనవేక్ష మాణాజలాశయం గచ్ఛేయుః॥ వపనోదకదానాదికం పశ్చాద్వ క్ష్యామః॥

—(*) బ్రహ్మమేధ ప్రయోగః. (*)—

౬౧. ఇదానీమాహితాగ్ని బ్రహ్మమేధప్రయోగఉచ్యతె॥ మరణ సంశయ ఏవముమూర్షోః కర్తవ్యాని। స్నానం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం సర్వాం గేషు తులసీ మృద్ధారణం। విష్ణోస్సమర్పిత తులసీ మాలికా ధారణం సాలగ్రామ తీర్థపానం। తీర్థాభ్యుక్షణం ఉత్క్రాంతి తిలపాత్రదాన వైతరణి-దశదానానిచ - అగ్నిహోత్రదర్శపూర్ణ మాసాదీనిపూర్వోక్త ప్రకారేణ కృత్వా॥ ఔపాసనాగ్నౌ కర్తవ్యాని స్మార్తానిచ కృత్వా॥ బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరంభృగుర్వై వారుణిరిత్యే తావనువాకౌ బ్రహ్మవిదో దక్షిణేకర్ణేజపతి తైత్తిరీయోపనిషద్భాష్యే విద్యారణ్యైః బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరంభృగుర్వై వారుణిరిత్యనయోః ప్రశ్నయోరనువాకత్వవ్యవస్థాపనాత్ కాండానుక్రమణికాభాష్యేచ సహనావవతు। బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం। భృగుర్వైవారుణిరిత్యే తేషాం త్రయాణా మనువాకత్రయత్వేన వ్యవహృతత్వాచ్చ బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరంభృగుర్వై వారుణిరిత్యేతౌ ప్రశ్నౌ అనువాకౌ। అతఏవబ్రహ్మ వల్లీభృగువల్లీతి ఏతయోర్వ్యవహారః॥ తతః ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య యజమానస్య పితుర్గోత్రస్య శర్మణః బ్రహ్మప్రాప్త్యర్థం కర్ణమంత్ర జపంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం। తదేషాభ్యుక్తా॥ యఏవంవేద। ఇత్యుపనిషత్। ఇతిప్రశ్నద్వయం దక్షిణకర్ణేజపతి। యదిప్రైతి। ప్రేతేషూత్థ్యాః ప్రేతపుత్రాశ్చ ప్రాచీనావీతినః కేశాన్ ప్రకీర్య తేషు శిస్సు పాగ్సూనావపంతె। అథాధ్వర్యుస్స్నాత్వాచమ్య అగ్నీన్విహృత్యాగ్ని హోత్రాదికం కృత్వా పవిత్రపాణిః ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌ సంకీర్త్య యజమానస్య పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతంశ్రౌతాగ్ని భిర్యజ్ఞపాత్రైరౌపాసనేన చపురుషోత్తమనారాయణ ప్రాప్త్యర్థం బ్రహ్మమేధేన కర్మణాసగ్స్కరిష్యఇతిసంకల్ప్య॥ తత్రవిశేషః॥ హోతృ్యాంశ్చ పితృమేధంచ సంసృజ్య విధిరుత్తరః। విహితస్తు సమాసేన క్రతూనాముత్తమ క్రతురితి। ప్రకృతి వికృతీ యథాపుంస్త్రాత్। తంజఘనేన గార్హపత్యం దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాం

త్సగ్ స్త్రీర్యతి లానవకీర్య తేషు దక్షిణాశిరసం అథః కృత దక్షిణపార్శ్వంగా ర్హపత్యాభిముఖం సం వేశయంతి । సర్వస్య ప్రతిశీవరీభూమిస్త్వోపస్థ ఆధిత స్యోనాస్మై సుషదాభవ యచ్ఛాస్మై శర్మసప్రథాః । (సకృదేవమంత్రః) కేచిత్సర్వేషు సంవేశ నేష్వపి వేతి॥ —ధగార్హ పత్యాగారస్య పూర్వయాద్వా రానిర్హృత్య గార్హ పత్యాహ వనీయయోర్మధ్యే దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు దక్షిణాశిరసం అథః కృతపార్శ్వం ఆహవనీయాభి ముఖం సంవేశయంతి సర్వస్యేతి మంత్రేణ కేచిత్తూష్ణీమితి అధ్వర్యుః ప్రేతమన్వారభ్య । పరేయు వాగ్ం సం ప్రవతో మహీరను బహుభ్యః పంథామనుపస్పశానం । వైవ స్వతగ్ం సంగమనం జనానాంయమగ్ రాజానగ్ హవిషాదు వస్వతస్వా హా । స్రు ణాహవనీయే జుహోతి । వైవస్వతాయ యమాయరాజ్ఞ ఇ దం । నమమ॥ తస్యాస్రగ్ హైహోత్రృభిరోను । చిత్తిస్స్రుక్ । చిత్తమాజ్యం । వాగ్వేదీః । అధీతంబర్హిః । కేతో అగ్నిః । విజ్ఞాతమగ్నిః । వాక్పతిర్హోతా । మనఉపవక్తా । ప్రాణోహవిః । సామాధ్వర్యుః । వాచస్పతేవిధేనామన్ । విధేమ తేనామ । విధేస్త్వమ స్మాకంనామ । వాచస్పతిస్సోమంపిబతు । అస్మాసునృమ్ణంధాత్స్వాహా । వాచస్పతయే బ్రహ్మణఇదం॥ పృథివీహో తా । ద్యౌరధ్వర్యుః । రుద్రోగ్నీత్ । బృహస్పతిరుపవక్తా । వాచస్పతే వాచోవీర్యేణ । సంభృత తమేనాయక్ష్యసే । యజమానాయవార్యం । ఆసువస్కరస్మై । వాచస్పతిస్సోమంపిబతి । జజనది ద్ర మింద్రియాయ స్వాహా । వాచస్పతయే బ్రహ్మణఇదం॥ అగ్నిర్హోతా । అశ్వినాధ్వర్యూ । త్వష్టాగ్నీత్ । మిత్రఉపవక్తా । సోమస్సోమస్యపురోగాః । శుక్రశ్శుక్ర స్యపురోగాః । శ్రాతాస్తఇంద్రసోమాః । వాతాపేర్హవనశ్రుతస్స్వాహా । వాచస్పతయే బ్రహ్మణ ఇదం॥ సూర్యం తే చక్షుః । వాతంప్రాణః । ద్యాం పృష్ఠం । అంతరిక్షమాత్మా । అంగైర్యజ్ఞం । పృథివీగ్ంశరీరైః । వాచ స్పతే ఛిద్రయావాచా । అఛిద్రయాజిహ్వా । దివిదేవావృధగ్ం హోత్రా మేరయస్వ స్వాహా॥ వాచస్పతయే బ్రహ్మణఇదం॥ మహాహవిర్హోతా । సత్య హవిరధ్వర్యుః । అచ్యుతపాజాఅగ్నీత్ । అచ్యుతమనాఉపవక్తా । అనాధృష్య శ్చాప్రతిధృష్యశ్చ యజ్ఞస్యాభిగరౌ । అయాస్యఉద్గాతా । వాచస్పతేహృ ద్విధేనామన్ । విధేమ తేనామ । విధేస్త్వమస్మాకంనామ । వాచస్పతిస్సో మమపాత్ । మాదైవ్య స్తంతుశ్ఛేది మామనుష్యః । నమోదివే । నమః పృథివ్యై స్వాహా । వాచస్పతయే బ్రహ్మణఇదం॥ ఏవంగార్హ పత్యస్యసమీపే

అంతరాగ్నీని పాతనంకర్తవ్యం। పురస్తాద్గార్హ పత్యస్య యథాసవ్యేనహస్తే
నప్రేత మన్వారభ్య గార్హపత్యే హోమోభవతి తథాసంవేశనం। పరే
యువాగ్ం సమితిహుద్వాచిత్తిః పృథివ్యగ్ని స్సూర్యంతే చక్షుర్మహా
హవిర్హోతా ఇతిపంచాజ్యాహుతీః పూర్వవద్గార్హపత్యేహుత్వా। దక్షిణా
గ్నౌ తూష్ణీంహోమః। తత్రైవతూష్ణీం పంచాజ్యాహుతీ ర్జుహుయాత్।
ప్రజాపతిర్దేవతా। ప్రజాపతయఇదం। నచసభ్యావసథ్యయోః। తూష్ణీమి
తరేష్వితి వచనాత్। అథవిహారస్య దక్షిణతః పరిశ్రితేదేశే ప్రేతస్య కేశ
శ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా స్నాపయిత్వా గ్రామ్యేణాలంకారేణాలం
కృత్య శుక్ల సూత్రాభ్యాం పాదాంగుష్ఠౌ హస్తాంగుష్ఠౌచ బద్ధ్వానల దమా
లామాబధ్య జపాకుసుమ మాలాంశిరసి బధ్నాతి। బోధాయన వచనాత్।
నలదగంధేన దేహేనులిప్య। ఔదుంబర్యామా సంద్యాం కృష్ణాజినం
దక్షిణాగ్రీవమ ధరలోమాస్తీర్యతస్మిన్ ప్రేతముత్తానం నిపాత్యాహతేన
వాససా ప్రచ్ఛాదయతి। ఇదంత్వావస్త్రం ప్రథమన్వ ఆగన్నితి మంత్రేణ
యథాస్య పాదదేశే దశాభవతి తథాచ్ఛాదయతి। ఇతరత్పూర్వ ధృతం
వస్త్రమాదత్తే। అపైతదూహ యదిహో బిభః పురా। ఇష్టాపూర్తమను
సంపశ్యదక్షిణాం యథాతేదత్తం బహుధావిభంధుషు। అధ్వర్యురాదాయ
తత్పుత్రాయ ప్రయచ్ఛతి। పుత్రస్తుపరిధాయా జరసోవసీత। అథాధ్వర్యుర
పఉపస్పృశ్య॥ అపరేణా హవనీయం దక్షిణాపవర్గాః ప్రతీచీస్త్రిస్ర ఉపల
రాజీస్తీర్త్వా పశ్చాపావమవహత్తాన్ వ్రీహీనవివిక్తాన్ సకృత్ఫలీకృత్య దక్షి
ణాగ్నౌ తూష్ణీంచరుగ్ శ్రపయతి। తూష్ణీముపచరితమితివచనాత్।
నిర్వాపా ద్యలంకరణాంతం తూష్ణీం క్రియతే। ఉపదేశస్తు హోమభావా
ద్యావదుక్తమేవేతి। చ శబ్దాత్తూష్ణీం ప్రాతర్దోహవత్సయ ఉత్పాద్యలౌ
కికేన దధ్నాసించతి। మిత్రావరుణాభ్యాం త్వేతి ఉపదేశః। సంకల్పమా
త్రమితి। గార్హపత్యేసన్నయత ఆమిక్షాంతూష్ణీంకరోతి। కేచిన్మిత్రా వరు
ణాభ్యాంత్వేతిమంత్రేణేతి। ద్వయోః పాత్ర్యోరుద్ధృత్యవాజినైకదేశేనోప
సించతి। అసోమయాజినస్సన్నయతోపినామిక్షాం। సోమయాజినోపిప్రథమ
దర్శపూర్ణమాస యాగాత్పూర్వం మృతస్యనామిక్షాం। పశోరుత్సర్గపక్షే
ఉల్ముకనయనంచేచ్ఛంతి। అగ్నీనగ్ని భాండమగ్ని హోత్రోచ్ఛేషణంతీధి
రాజగవీమజంచరు సూమిక్షామాజ్యందర్భాన్ తిలతండులాన్నరణీ యజ్ఞపా
త్రాణీ శమీపలాశశాఖాస్స్రుచం హిరణ్యశకలాదీని ప్రేతమనుహరంతి॥

అత్రశ్లోకః॥ అభింశాఖా స్తిలచరుగన్య జానత్మనో యజ్ఞ కాష్ఠాంచ్ఛు ల్బాద ర్భాన్ కనకశకలానాజ్యముచ్ఛేషణంచ । ఆమిక్షాంసాజ్యదధిచ సికతాయజ్ఞ పాత్రాణివహ్నీ నేతానన్యానపిశవగత్తైఃపృష్ఠతో నిర్హ రేయుః॥ అపేక్షితంసం భారం విస్మృత్యశ్మశానంగత్వాన పునస్తదా నయనార్థం గృహంగచ్ఛేయుః అతఏవ నహీనమన్వాహ రేయురిత్యుక్తం॥

—(*) అథ వాహకవరణంకృత్వా. (*)—

౬౨ బాంధవాస్తూష్ణీం ప్రేతమాదదతే । పూషా త్వేతశ్చ్యావయ తుప్రవిద్వాన నష్టపశు ర్భువనస్యగోపాః। సత్వై తేభ్యఃపరిదదాత్పితృభ్యో గ్నిర్దేవేభ్య స్సువిదత్రేభ్యః - భర్తారః ర్భ్రియమాణోభిభర్తి— యద్దే వాన్ప్రాణయోనవ - ఆదీయమానమను మంత్రయతే - అధ్వర్యుః - అధ్వ నశ్చతుర్థభాగం గత్వాదక్షిణా శిరసంప్రేతం నిధాయ శవస్య దక్షిణతః పాగం సూః ఖాత్వా - తేషుచరుప్రతిష్ఠాప్య పుత్రాస్స త్వేజ్ఞాతయః ఏక వాససః అథోనివీతాః దక్షిణాన్ కేశ పక్షానుద్గ్రధ్య సవ్యాన్ విస్రస్య దక్షి ణానూరూనాఘ్నానాః సిగ్భిరభిధూన్వంతః కనిష్ఠప్రధమా జ్యేష్ఠ జఘన్యాః పుత్రా అనుపూర్వా ఇతరేజ్ఞాతయః కనిష్ఠానామప్యగ్రే కనిష్ఠస్త్రియ ఇతి అపనశ్శోశుచదఘం - అప్రదక్షిణంత్రిః పరీత్యసకృన్మంత్రేణ - ద్విస్తూష్ణీం. తతోదక్షిణాన్ విస్రస్యసవ్యానుద్గ్రధ్య - సవ్యానూరూనాఘ్నానా అనభి ధూన్వంతః- అపనశ్శోశుచదఘం- త్రిఃప్రదక్షిణం పరియంతిసకృన్మంత్రేణ- ద్విస్తూష్ణీం - అధ్వర్యుశ్శాఖయైనచరోః కించి దాదాయపాగం సుష్యతి క్షిర్వపతి - ఉభయతస్తిలోదకనినయనం తూష్ణీం । ప్రేతమాదదతే - పూషేమాఆశా అనువేద సర్వాస్సోఅస్మాగ్ - అభయత మేనసేషత్ - స్వస్తిదాఆఘృణి స్సర్వవీరో ప్రయచ్ఛన్వర ఏతుప్రవిద్వాన్॥ భార్తారః భ్రియమాణోభిభర్తి... యద్దేవాన్ ప్రాణయోనవ॥ ఆదీయ మానమను మంత్రయతే - అధ్వనోర్ధే ప్రేతంనిధాయ - దక్షిణతోలోష్ఠానిత్యాదిని వపనాంతం పూర్వవత్కరోతి॥ తతః ప్రేతమాదదతే॥ ఆయుర్విశ్వాయుః సవితాదధాతు - భర్తారః భ్రిమాణోబిభర్తి...యద్దేవాన్ ప్రాణయో నవ ఆదీయ మానమను మంత్రయతే చతుర్థాంశే ష్టేధ్వని నిధాయ దక్షి ణతః లోష్టానీత్యాదిని వపనాంతం పూర్వవత్కుర్యాత్ । తత్రనివపనే ప్ర యత్నేన చరుస్థాలీం భింద్యాత్ । యథాస్యకపాలేష్వాదకం నతిష్ఠేత్ । తూష్ణీంచతుర్థ ... వ్రాదాయ ... పశ్చాత్ప్రేతం నిధాయ

కర్తావాహ కాశ్చోదీచీందిశం ప్రతిగచ్ఛతి। ప్రత్యేత్యాధ్వర్యుః। హారిణ్యా పలాశశాఖయా శమీశాఖయావా శ్మశానాయతనం దక్షిణాపవర్గం సంమార్ష్టి॥ అపేతవీత విచసర్పతాతో యేత్రస్థ...లోకమస్మై॥ సగ్ హితాపాఠేన పితృమేధ పాఠేనవా। దక్షిణతశ్శాఖాం నిరస్యాపస్పృశ్య। దహనదేశ ముద్ధత్యాపఉపస్పృశ్యానోక్ష్య హిరణ్యశకలంనిధాయ తస్మిన్ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్త్వ తేషు దక్షిణాగ్రైః యాజ్ఞికైఃకాష్ఠైః పురాణోక్తతులసీ కాష్ఠైశ్చదారుచితిం కృత్వాగ్నీనుపవపతి। తస్యాఃపురస్తాదాహవనీయం దధాతి। పశ్చాద్గార్హపత్యం దక్షిణతోన్వాహార్యపచనం। పురస్తాత్సభ్యావసథ్యా వౌపాసనంచనిదధాతి। దక్షిణాప్రాగగ్రైర్దర్భైరగ్నీన్ దారుచితంప్రేతంచ పృథక్పృథక్పరిస్తీర్య చితేర్దక్షిణాగ్నేర్వాదక్షిణతః పశ్చాద్వాదర్భాంత్సగ్ స్తీర్య తేషు ఏకైకశఃపాత్రాణిప్రయునక్తిచ యథాక్రమేణ - స్ఫ్యం- జుహూం-వసాహోమహవణీం - ఉపభృతం -పృషదాజ్యస్థాలీం। ధ్రువాం-మరణీంచ- అగ్నిహోత్రహవణీంస్రువౌ। ప్రాశిత్రహరణం- ఉలూఖలం। ముసలం। సోమమధ్యేచేత్ గ్రావ్ణః। కపాలాని ఏకకపాలం। సంవాపపాత్రం। ఆజ్యస్థాలీం। పృషదాజ్యస్థాలీం। శూర్పం। సాన్నాయ్యకుంభ్యౌ। దృషదుపలే। శమ్యాం। అగ్నిహోత్రస్థాలీం అన్వాహార్యస్థాలీం ఉపావహరణీయంకూర్చం। ఇష్టిమధ్యేచెద్వేదం। ఉపసాదనీయం కూర్చం। ఇడాపాత్రం। హోమమధ్యే చేత్సోమచమసం। ప్రణీతచమసం। మదంత్యాదీని। అవశిష్టాని ప్రయుంజ్యాత్। రజ్జూరపకృత్య అంగుష్ఠసూత్రే ప్రేతబంధనరజ్జూశ్చఛిత్వా ఆసందీం భక్త్వా తేషు రజ్జుఖండేషు కృష్ణాజితేచ ప్రేతముత్తానం శాయయిత్వా ఏకపవిత్రేణ ప్రోక్షణీస్సగ్ సంస్కృత్యత్రిరుత్పూయాభిమంత్ర్య। ప్రేతంపాత్రాణిదారుచితిం చత్రిః ప్రోక్ష్య సర్వాభిః ప్రోక్షణం। త్రిరిత్యవచనా త్సకృదిత్యుపదేశః। తూష్ణీమాజ్యం నిర్వపతి। సర్పిర్ధానస్య బిలముపానృత్యేత్యాది ఆజ్యోత్పవనాంతం దర్శపూర్ణమాసవత్తూష్ణీం కృత్వా చతుర్గృహీతాన్యాజ్యా నిగృహ్ణాతి। దక్షిణేన విహారేణసంచారః। యథాప్రకృతి కామ్యవర్జం - పంచావృత్తినామపి చతుర్గృహీతాన్యేవ తూష్ణీంగృహీత్వా అగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణంలౌకికేన దధ్నా [illegible] అభ్యుక్షితరాణి। అత్రరాజగవీ [illegible] హవిః। ఇతి దశాక్షరేణ మంత్రే[illegible] శ్మశానస్థాః స్త్రియః

తతో జ్యేష్ఠా స్త్రియః। తతః కనిష్ఠపురుషాః తతో జ్యేష్ఠపురుషాః। అథాధ్వర్యుః తిలపశ్యామయువతిమాచరంతీం మృతాయజీవాం పరిణీయమానాం...సచ స్వానస్వస్తయె। ఇతి తిసృభిః త్రిః ప్రసవ్యం రాజగవీం అగ్నీం దారుచితించ పరిణీయ। యెజీవా యెచమృతా యెజాతా యెచ జంత్యాః। తెభ్యోఘృతస్య ధారయితుం మధుధారావ్యుందతీ। రాజగవీమభిమంత్రయ్య। మాతారుద్రాణాం దుహితావసూనాగ్ స్వసాదిత్యానామ మృతస్యనాభిః। ప్రణువోచం చికితుషె జనాయమాగామ నాగామదితిం వధిష్ట। పిబతూదకం తృణాన్యత్తు। జపిత్వా। ఓముత్సృజంతి। యదత్రాలంభనపక్షస్తన్నోచ్యతె। శిష్టైరనాదృతత్వాత్। గవాలంభస్యకలౌనిషిద్ధత్వాచ్చ। ఉపకరణాద్యుత్సర్జనాంతం సర్వేజ్ఞాతయః కుర్యుః। అధ్వర్యుః। ఇయంనారీపతిలోకంవృణానానిపద్యత ఉపత్వామర్త్యప్రేతం। విశ్వంపురాణమనుపాలయంతీ తస్యై ప్రజాంద్రవిణం చేహధేహి। సేనేంద్రస్య ధేనాబృహస్పతేః। పథ్యాపూష్ణః। వాగ్వాయోః। దీక్షాసోమస్య। పృథివ్యగ్నేః। వసూనాంగాయత్రీ। రుద్రాణాం త్రిష్టుప్। ఆదిత్యానాంజగతీ। విష్ణోరనుష్టుప్। వరుణస్యవిరాట్। యజ్ఞస్యపంక్తిః। ప్రజాపతెరనుమతీః। మిత్రస్యశ్రద్ధా। సవితుః ప్రసూతిః। సూర్యస్యమరీచిః। చంద్రమసోరోహిణీ। ఋషీణామరుంధతీ। పర్జన్యస్యవిద్యుత్। చతస్రోదిశః। చతస్రోవాంతరదిశః। అహశ్చరాత్రిశ్చ। కృషిశ్చవృష్టిశ్చ। త్విషిశ్చాపచితిశ్చ। ఆపశ్చౌషధయశ్చ। ఊర్క్చసూనృతాచ దేవానాంపత్నయః। ఇతిపత్నీప్రేతేన సహశాయంతి॥ యదిజీవితుమిచ్ఛేత్ మృతస్యభ్రాతాపుత్రోవా। ఉదీర్ష్వనార్యభి జీవలోకం...సంబభూవ। ఇతితాముత్థాపయేత్। అత్ర పత్నీ అధ్వర్యవే సహస్రమూల్యం వరందదాతి। నోత్థాపకాయ। యద్యనుజిగమిషతి। తదా ఉదీర్ష్వ నారీతిమంత్రోనాస్తి। ఉత్థాపనాభావాత్। హస్తసంమార్జనాది క్రియతే। అర్థలోపాత్పూర్వతంత్ర నివృత్తిః। స్నానం శరీరశుద్ధిశ్చ క్రియతె॥ అధ్వర్యుః। సువర్ణగ్ంహస్తాదా దదానామృతస్య శ్రియైబ్రహ్మణె తేజసెబలాయ। అత్రైవత్వమిహవయగ్ం సుశేవావిశ్వాస్పృధో అభిమాతీర్జయెమ। దక్షిణా ప్రతిగ్రహీ హస్త సంమార్గః॥ దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవె అశ్వినోర్బాహుభ్యాం। పూష్ణోహస్తాభ్యాం ప్రతిగృహ్ణామి॥ రాజాత్వావరుణోనయతు దేవి దక్షిణెగ్నయె హిరణ్యాం। తేనామృతత్వమశ్యాం। వయోదాత్రె। మయోభూరస్తు ప్రతిగ్రహీత్రె। క ఇదంకస్మా అదాత్। కా

మః కామాయ । కామోదాతా । కామః ప్రతిగ్రహీతా । కామగ్ం సముద్ర
మావిశ । కామేన త్వా ప్రతిగృహ్ణామి । కామైతత్తే । ఏషా తే కామదక్షిణా ॥
ఉత్తానస్త్వాఙ్గీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు॥ దేవస్యత్వా...దేవిదక్షిణే। అగ్నయే
స్త్వాకృంతన్నవసస్త్వా తన్వతవరూత్ర యస్త్వావయర్ । సోమాయవాసః ।
తేనామృతత్వ...ఉత్తానస్త్వాంగీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు । దేవస్యత్వా...దేవి
దక్షిణే రుద్రాయగాం । తేనామృతత్వం...ఉత్తానస్త్వాంగీరసః ప్రతిగృ
హ్ణాతు । ఏవగ్ంసర్వత్రపురస్తాత్సర్వత్ర ఉపరిష్టాదన్వాదిః । దేవస్యత్వా...
వరుణాయాశ్వం । తేనామృతత్వం॥ దేవస్యత్వా...ప్రజాపతయెపురుషం ।
తేనామృతత్వం॥ దేవస్యత్వా...మనవెతల్పం । తేనామృతత్వం॥ దేవస్య
త్వా...త్వష్ట్రేజాం । తేనామృతత్వం॥ దేవస్యత్వా...పూష్ణేవిం । తేనా
మృతత్వం॥ దేవస్యత్వా...నిఋత్యా అశ్వతరం । తేనామృతత్వం॥
దేవస్యత్వా...నిఋత్యైగర్దభం । తేనామృతత్వం॥ కేచిత్ నిఋత్యా
అశ్వతరగర్దభౌ॥ తాభ్యామమృతత్వమిత్యాది॥ దేవస్యత్వా...హిమవతో
హస్తినం । తేనామృతత్వ ॥ దేవస్యత్వా...గంధర్వేభ్యః స్రజం॥ తేనా
మృతత్వం॥ దేవస్యత్వా...అప్సరోభ్యోలంకరణం । తేనామృతత్వం॥ కేచి
త్ గంధర్వా. ప్సరాభ్య స్స్రగలంకరణే । తాభ్యామ మృతత్వ మిత్యాది॥
దేవస్యత్వా...విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో ధాన్యం । తేనామృతత్వం॥ దేవస్య
త్వా...వాచెన్నం । తేనామృతత్వం॥ దేవస్యత్వా...బ్రహ్మణ ఓదనం తే
నామృతత్వం॥ దేవస్యత్వా...సముద్రాయాపః॥ తేనామృతత్వం॥ దేవస్య
త్వా...యాంగీరసాయానః ॥ తేనామృతత్వం॥ దేవస్యత్వా...దేవిదక్షిణే
వైశ్వానరాయరథం । వైశ్వానరః ప్రత్నథానాకమారుహాత్ ॥ దివః పృష్ఠం
భందమానస్సు మనభిః । సపూర్వవజ్జన యజ్జంతవేధనం । సమానమజ్మా
పరియాతుజాగృవిః। రాజాత్వావరుణోనయతు... తేనామృతత్వమస్యా । ఉ
త్తానస్త్వాంగీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు॥ సువర్ణేనప్రేతహస్తౌసంమార్ష్టి। హస్త
యోస్సకృదేవమంత్రః॥ అథప్రేతంచితా వుహర్యధ్యాహాతి । సప్తసుశీర్షణ్యే
షుసువర్ణం ఘర్మమిత్యనువాక ముక్త్వా సప్తహిరణ్యశకలాన్ప్రత్యస్యతి। ప్ర
థమమాస్యే। తతోదక్షిణాక్షిణి। తతస్సవ్యే। తతోదక్షిణకర్ణరంధ్రే।తతస్సవ్యే
తతోదక్షిణస్యాం నాసికాయాం। తతోన్యస్యామితి। ఆజ్యబిందూన్వా। అథ
వాహృదయె। హిరణ్యశకలాన్న్యసేత్ ॥ సువర్ణంఘర్మంపరివేదవేనం । ఇంద్ర
స్యాత్మానం దశధాచరంతం । అంతస్సముద్రే మనసాచరంతం । బ్రహ్మాన్వ

విందద్దశ హోతారమగ్నే। అంతః ప్రవిష్టశ్శాస్తాజనానాం। ఏకస్సన్బహుధా విచారః శతగ్ంశుక్రాణియత్రైకంభవంతి। సర్వేవేయయత్రైకంభవంతి। సర్వే హోతారోయత్రైకంభవంతి। సమానసీనఆత్మాజనానాం। అంతః ప్రవిష్టశ్శాస్తాజనానాగ్ంసర్వాత్మా। సర్వాః ప్రజాయత్రైకంభవతి। చతుర్హోతారోయత్ర సంపదతచ్ఛంతిదేవైః। సమానసీనఆత్మాజనానాం॥ ఆస్యేహిరణ్యాశకలాన్ప్రత్యస్యతి॥ బ్రహ్మేంద్రమగ్నింజగతః ప్రతిష్ఠాం। దివఆత్మానగ్ంసవితారంబృహస్పతిం। చతుర్హోతారంప్రదిశోనుక్లుప్తం। వాచోవీర్యంతపసాన్వవిందత్। అంతః ప్రవిష్టంకర్తారమేతం। త్వష్టారగ్ంరూపాణికుర్వంతంవిపశ్చిం। అమృతస్యప్రాణంయజ్ఞమేతం। చతుర్హోతౄణామాత్మానం కవయోనిచిక్యుః। అంతః ప్రవిష్టంకర్తారమేతం। దేవానాంబంధునిహితంగుహాసు। అమృతేనక్లుప్తం యజ్ఞమేతం। చతుర్హోతౄణామాత్మానంకవయోనిచిక్యుః। దక్షిణేనేత్రే। ఏవగ్ సవ్యే। బ్రహ్మేంద్రమగ్నింజగతః ప్రతిష్ఠాం...చతుర్హోతౄణా మాత్మానం కవయోనిచిక్యుః। ఇత్యంతేహిరణ్యా శకలంన్యసేత్॥ శతంనియుతః పరివేద విశ్వావిశ్వవారః। విశ్వమిదంవృణాతి। ఇంద్రస్యాత్మా నిహితః పంచ హోతా। అమృతం దేవానామాయుః ప్రజానాం। ఇంద్రగ్ రాజానగ్ం సవితారమేతం। వాయోరాత్మానం కవయోనిచిక్యుః। రశ్మిగ్ంరశ్మీనాం మధ్యేతపంతం। ఋతస్యపదేకవయోనిపాంతి। యఆండకోశే భువంబిభర్తి। అనిర్భిణ్ణ స్సన్నథలోకాన్విచష్టే। యస్యాండ కోశగ్ం శుష్మమాహుః ప్రాణముల్బం। తేనక్లుప్తోమృతేనాహ మస్మి॥ దక్షిణేకర్ణే హిరణ్యాశకలంన్యసేత్॥ శతంనియుతః పరివేదవిశ్వా విశ్వవారః... తేనక్లుప్తోమృతేనాహమస్మి॥ సవ్యేకర్ణే॥ సువర్ణ కోశగ్ంరజసాపరీవృతం। దేవానాం వసుధానీంవిరాజం। అమృతస్యపూర్ణాంతాము కలాంవిచక్షతే। పాదగ్ంషడ్ఢోతుర్న కిలావివిత్సే। యేనర్తవః పంచధోతక్లుప్తాః। ఉతవాషడ్ధా మనసోతక్లుప్తాః। తగ్ంషడ్ఢోతారమృతుభిః కల్పమానం। ఋతస్యపదేకవయోనిపాంతి। అన్తః ప్రవిష్టంకర్తారమేతం। అంతశ్చంద్ర మసి మనసా చరంతం॥ సహైవసంతం నవిజానంతి దేవాః। ఇంద్రస్యాత్మానగ్ం శతధాచరంతం॥ దక్షిణస్యాం నాసికాయాం హిరణ్యాశకలంన్యసేత్॥ ఇంద్రోరాజాజగతోయ ఈశే। సప్తహోతా సప్తధావిక్లుప్తః। పరేణతంతుం పరిషిచ్యమానం। అంతరాదిత్యే మనసాచరంతం। దేవానాగ్ంహృదయం బ్రహ్మాన్వవిందత్। బ్రహ్మైతద్బ్రహ్మణ ఉజ్జభార। అర్కగ్ శ్చోతంతగ్ంసరిరస్య మధ్యే। ఆయ

స్మింత్సప్తపైరవః। మెహాంతిబహులాగ్‌శ్రియం। బహుశ్వామింద్ర గోమతీం।
అచ్యుతాంబహులాగ్‌శ్రియం। సహరి వర్ణసువిత్తమః। పెగురింద్రాయపిన్వ
తె। బహశ్వశ్వామింద్రగోమతిం। అచ్యుతాం బహులాగ్‌శ్రియం॥ మ
హ్యాం మిద్రోని యచ్ఛతు। శతగ్ంశతాఅస్య యుక్తాహరీణాం। అర్వాఙా
యాతువసు భీరశ్మిరింద్రః। ప్రమగ్ం హమాణోబహలాగ్‌శ్రియం। రశ్మి
రింద్రస్సవితా మేనియచ్ఛతు। ఘృతంతేజోమధు మదింద్రియం। మయ్య
యమగ్నిర్దధాతు। హరిః పతంగః పటరీసుపర్ణః। దివిక్షయోనభసాయ
ఏతి। సనఇంద్రః కామవరందధాతు। పంచారంచక్రం పరివర్తతెపృథు।
హిరణ్య జ్యోతిస్సరిరస్యమధ్యే। అజస్రం జ్యోతిర్నభసా సర్పదేతి। సన
ఇంద్రః కామవరందదాతు। సప్తయుంజంతి రథమేకచక్రం। ఏకోఅశ్వోవ
హతిసప్తనామా। త్రిణాభిచక్ర మజరమనర్వం। యెనేమావిశ్వాభువనా
నితస్థుః। భద్రంపశ్యంత ఉపసేదురగ్రె। తపోదీక్షామృషయస్సు వర్విదః।
తతఃక్షత్రంబలమోజశ్చజాతం। తదస్మైదేవా అభిసన్నమంతు। శ్వేతగ్ం
రశ్మిం బోభుజ్యమానం। అపాంనేతారం భువనస్యగోపాం। ఇంద్రంనిచి
క్యుః పరమెవ్యోమన్। రోహిణీః పింగలాఏకరూపాః। క్షరంతీః పింగలా
ఏకరూపాః। శతగ్ంసహస్రాణి ప్రయుతానినావ్యానాం। అయంయశ్శ్వే
తోరశ్మిః। పరిసర్వమిదంజగత్। ప్రజాంపశూంధనాని। అస్మాకందదా
తు। శ్వేతోరశ్మిః పరిసర్వంబభూవ। సువన్మహ్యంపశూన్ విశ్వరూపాన్।
పతంగమక్తమసురస్యమాయయా। హృదాపశ్యంతి మనసా మనీషిణః।
సముద్రెఅంతః కవయోవిచక్షతె। మరీచీనాం పదమిచ్ఛతివేధసః। పతం
గోవాచం మనసాబిభర్తి। తాంగంధర్వోఽవదద్గర్భెఅంతః। తాంద్యోత
మానాగ్ం సర్వంమనీషాం। ఋతస్యపదెకవయోనిపాంతి। యెగ్రామ్యాః
పశవోవిశ్వరూపాః। విరూపాస్సంతో బహుధైకరూపాః। అగ్నిస్తాగ్ం
అగ్రెప్రము మోక్తుదెవః। ప్రజాపతిః ప్రజయాసంవిదానః। వీతగ్స్తోకె
స్తుకె। యువమస్మాసుని యచ్ఛతం। ప్రప్రయజ్ఞపతింతిర। యెగ్రామ్యాః
పశవోవిశ్వరూపాః। విరూపాస్సంతో బహు ధైకరూపాః। తేషాగ్ంసప్త
నామిహరంతిరస్తు। రాయస్పోషా యసుప్రజాస్త్వాయసు వీర్యాయ। య
ఆరణ్యాః పశవో విశ్వరూపాః। విరూపాస్సంతో బహుధైకరూపాః।
వాయుస్తాగ్ం అగ్రెప్రము మోక్తుదేవః। ప్రజాపతిః ప్రజయాసంవిదానః।
ఇడాయైస్సృప్తం ఘృతవచ్చరాచరం। దేవాఅన్వవిందన్గుహాహితం। య

ఆరణ్యాః పశవోవిశ్వరూపాః । విరూపాస్సంతో బహుధైకరూపాః । దే
హాగ్ం సప్తానామి హరంతిరస్తు । రాయస్పోషాయసు ప్రజాస్త్వాయసుష్టీ
ర్యాయ । ఉత్తరస్యాం నాసికాయాం హిరణ్య శకలంన్యస్య । అనుగమనే-
నతూష్ణీం హిరణ్యశకలాన్ న్యస్యతి - మృతస్యో పరిష్టాత్పాత్రాణి చినోతి॥
యథా అనులోమభవంతి - ధ్రువాప్రతిలో మైవసర్వాణి పాత్రాణ్యు దగ
గ్రాణి ధ్రువాతుదక్షిణాగ్రా - చాతుర్మాస్యపాత్రాణిసర్వతో ముఖ
పాత్రాణి సంతిచేత్తాన్య పిచినోతి॥ సంభారయజుర్భిః పాత్రచయనం - అ
గ్నిర్యజుర్భి రిత్యనువాకేన ప్రతివాక్యమె కైకం పాత్రాణిచినోతి - అతి
రిక్తానిపాత్రాణ్యపి అనువాకమావర్తయంశ్చి నుయాత్॥ ఏవం క్రియమాణె
యావంతివాక్యాన్య వశిష్టాని తేషాంలోపః - అథవానువాకం సకృదెవో
క్త్వా సర్వాణి చినోతి॥ తస్యదక్షిణేహస్తే స్ఫ్యంజుహూం వసాహోమ
హవణీంచనిదథాతి - ఇత్యుక్తప్రకారేణ చినుయాత్॥ అగ్నిర్యజుర్భిః
సవితాసోమైః॥ ఇంద్రఉక్థామదైః॥ మిత్రావరుణావాశిషా॥ అంగిరసోధిష్ణి
యైరగ్నిభిః॥ మరుతస్సదోహవిర్ధానాభ్యాం॥ ఆపః ప్రోక్షణీభిః॥ ఓషధయో
బర్హిషా॥ అదితిర్వేద్యా॥ సోమోదీక్షయా॥ త్వష్టేధ్మేన॥ విష్ణుర్యజ్ఞేన॥
వసవఆజ్యేన॥ ఆదిత్యావక్షిణాభిః విశ్వేదేవా ఊర్జా॥ పూషాస్వగాకారేణ॥
బృహస్పతిః పులోధయా॥ ప్రజాపతి రుద్గీథేన॥ అంతరిక్షం పవిత్రేణ॥
వాయుఃపాత్రైః॥ అహగ్ శ్రద్ధయా॥ తస్యదక్షిణె హస్తేస్ఫ్యంజుహూం-
వసాహోమహవణీంచ సాదయతి॥ సవ్యఉపభృతంపృషదాజ్య స్థాలీంచ
ఉరసి । ధ్రువాందక్షిణాగ్రాం నీత్వారణీచోదగ గ్రెముఖేగ్ని హోత్రహ
వణీం - నాసికయోస్స్రువౌ - అక్ష్ణోర్హిరణ్య శకలావాజ్యస్రువౌవా - కర్ణ
యోః ప్రాశిత్రహరణె- ఏకంచేద్భిత్వా ప్రాశిత్రేవిష- చీనాక్షిత్రిబోధాయ
నీయం॥ తత్కర్తుంప్రాశిత్ర ద్వయంచాతుర్మాస్యేషు - సర్వతో ముఖే ప్రా
శిత్ర చతుష్టయ మేకైకస్యద్వేద్వే - హన్వోరులూఖలముసలె - సోమమ
ధ్యే యదిమృతః - దంతేష్వగ్రావ్ణః - శిరసికపాలాని - లలాటేఏకకపాలం -
ఉదరెపిష్టసంయ మనీంపాత్రీం । నాభ్యామాజ్యస్థాలీం - వృషదాజ్యధానీ
పార్శ్వయోశ్శూర్పే - ఏకంచెచ్ఛిత్వా ఊరుమూలయోః - సాన్నాయకుం
భ్యౌ- యదిసన్నయతి-అండద్వయెదృషదుపలె - శిశ్నె శ్మానంశమ్యాంచ -
గుల్ఫయోః పాదాంతరయోః దక్షిణస్యాం ప్రతిష్ఠాయా మగ్ని హోత్రస్థా
లీం-ఉత్తరస్యాం [illegible] పార్శ్వే స్థాలీం - పాదదేశే ఉపావహరణీయంకూర్చం-

శిరస్యుపసాదనీయం కూర్చం ఇడాపాత్రం చ ఇష్టిమధ్యేచేద్వేదగ్ం శిఖా
యాంచమసంస్రవ తైల్పథానం ప్రణీతాప్రణయనంచ॥ ఇమమగ్నే చమసంమావి
జీహ్వారః ప్రియోదేవానాముత సోమ్యానాం - ఏషయశ్చమ సోదేవపాన
స్తస్మిం దేవాఅమృతా మాదయంతాం। మధ్యేసాదయతి - అవశిష్టానిపా
త్రాణ్యుర్వోరంతరా శేనిధాయ హస్తయోరాజ్యం మిత్రావరుణాభ్యాం
త్వేతినిక్షిపేత్ - సకృన్మాత్రః॥ గంధద్రవ్యాణి యథాలాభం దర్భాంశ్చచి
తౌనిక్షిపేత్ ॥ అతలిలసహితతండులాన్ ముఖేక్షిపంతిపుత్రాదయః॥ సర్వ
తోదక్షిణత స్సంచారః॥ అథైనం ప్రేతందహతి। అనుగమనపక్షేదహనమంత్ర
ద్వయస్య నివృత్తిః॥ మైనమగ్నేవిదహః...త్పితృభ్యః॥ జ్యోతిష్మతీభిరుపోప
ణం॥ జ్యోతిష్మతీంత్వా సాదయామి జ్యోతిష్కృతంత్వాసాదయామిజ్యోతిర్వి
దంత్వాసాదయామి భాస్వతీంత్వాసాదయామిజ్వలంతీంత్వా సాదయామిమ
ల్మలాభవంతీంత్వాసాదయామి దీప్యమానాంత్వాసాదయామి రోచమా
నాంత్వా సాదయామ్యజస్రాంత్వా సాదయామి బృహజ్జ్యోతిషంత్వా సాద
యామి బోధయంతీంత్వా సాదయామి జాగ్రతీంత్వా సాదయామి॥ పురస్తాద
హవనీయేన। శృతంయదా కరసిజాతవేదోథేమేనంపరిదత్తాత్పితృభ్యః। య
దాగచ్ఛాత్యసునీతిమేతామథా దేవానాంవశనీర్భవాతి॥ జ్యోతిష్మతీంత్వా
సాదయా... మిజాగ్రతీంత్వాసాదయామి॥ పశ్చాద్గార్హపత్యేన। పూష్ణోంద
క్షిణతోన్వాహార్యపచనేన। పురస్తాత్సభ్యావసథ్యాభ్యామాపాసనేనచదహే
త్॥ అథైనముపతిష్ఠతే॥ అనుగమనపక్షేఉపస్థానమంత్రస్యనివృత్తిఃసూర్యం
తేచక్షుర్గచ్ఛతు ప్రతితిష్ఠాశరీరైః॥ నారాయణాభ్యాముపస్థానం॥ సహస్రశీ
ర్షాపురుషః...సర్వంమనిషాణ॥ చితేఃపశ్చాత్ కాష్ఠేనశుల్బేనఅజంబధ్వాప
లాయమానమజ మనుమంత్రయతే। అనుగమనపక్షే అనుమంత్రణమంత్ర
స్యనివృత్తిః॥ అజోభాగస్తపసా...యత్రలోకాః। అయంవైత్వమస్మాదధి
త్వమేతదయంవై తదస్యయోనిరసి। వైశ్వానరఃపుత్రః పిత్రేలోకకృజ్జాత
వేదోవహేమగ్ సుకృతాంయత్రలోకాః। బ్రాహ్మణఏకహోతా। సయ
జ్ఞః। సమేదదాతుప్రజాంపశూన్పుష్టింయశః। యజ్ఞశ్చమేభూయాత్। అ
గ్నిర్ద్విహోతా। సభర్తా। సమేదదాతు...యశః। భర్తాచమేభూయాత్
పృథివీత్రిహోతా। సప్రతిష్ఠా॥ సమేదదాతు...యశః। ప్రతిష్ఠాచమేభూ
యాత్। అంతరిక్షంచతుర్హోతా। సవిష్ఠా। సమేదదాతు...యశః। విష్ఠాచ
మేభూయాత్। వాయుఃపంచహోతా। సప్రాణః॥ సమేదదాతు...యశః

ప్రాణశ్చమెభూయాత్ । చంద్రమానక్షత్రై ర్హోతా । సబుతూన్కల్పయాతి। సమెదదాతు...యశః । బుతవశ్చమెకల్పంతాం అన్నగ్ సప్తహోతా- సప్రాణస్యప్రాణః - సమెదదాతు...యశః - ప్రాణస్యచమె ప్రాణోభూయాత్ । ద్యావాపృథివీహోతా - సోనాధృష్యః - సమెదదాతు...యశః। అనాధృష్యశ్చభూయాసం ఆదిత్యోనవహోతా-సతెజస్వీ। సమెదదాతు...యశః। తేజస్వీచభూయాస । ప్రజాపతిర్దశహోతా। సఇదగ్ంసర్వం । సమెదదాతు...యశః। సర్వంచమెభూయాత్ ॥ పలాయమానమజమనుమంత్రయతే॥ నాదితెనైష్టికెనస్రువెణసాదితాయాం ఆజ్యస్థాల్యాం గృహీత్వానవస్రువాహుతీర్జుహోతి॥ అనుగమనపక్షేహోమమంత్రాణాంనివృత్తిః యఏతస్యపథోగోప్తారస్తేభ్యస్స్వాహా । పథోగోప్తృభ్యఇదం॥ యఏతస్యపథోభిరక్షితారస్తేభ్యస్స్వాహా। పథోభిరక్షితృభ్యఇదం॥ యఏతస్యపథోభిరక్షితారస్తేభ్యస్స్వాహా । పథోభిరక్షితృభ్యఇదం॥ ఆఖ్యాత్రెస్వాహా । ఆఖ్యాత్ర॥ ఇదం॥ అపాఖ్యాత్రెస్వాహా। అపాఖ్యాత్రఇదం। అభిలాలపతెస్వాహా। అభిలాలపతఇదం॥ అపలాలపతెస్వాహా।అపలాలపతఇదం।అగ్నయెకర్మకృతెస్వాహా । అగ్నయెకర్మకృతెఇదం । యమత్రనాధీమస్తస్మైస్వాహా యమాయెదం ॥ (అగ్నయఇదం) ప్రయాసాయస్వాహా । ప్రయాసాయెదం॥ ఆయాసాయస్వాహా । ఆయాసాయెదం ॥ వియాసాయస్వాహా । వియాసాయెదం ॥ సంయాసాయస్వాహా । సంయాసాయెదం॥ ఉద్యాసాయస్వాహా॥ ఉద్యాసాయెదం॥ అవయాసాయస్వాహా । అవయాసాయెదం । శుచెస్వాహా శుచఇదం । శోకాయస్వాహా । శోకాయెదం ॥ తప్యత్వైస్వాహా । తప్యత్వా ఇదం॥ తపతెస్వాహా । తపతఇదం॥ బ్రహ్మహత్యాయైస్వాహా । బ్రహ్మహత్యాయాఇదం॥ సర్వస్మైస్వాహా । సర్వస్మాఇదం॥ ద్వాదశాహుతీర్హుత్వా స్రువమాజ్యస్థాలీంయత్రనిక్షిప్తంతత్రైవోభయం ప్రహరేత్ ॥ యదిపునరదహనంకుర్యాత్తదాగ్నిహోత్రహవణీంకృష్ణాజినగ్ంశమ్యాందృషదుపలెచాదాయరక్షేత్ ॥ చితేఃపశ్చాద్దర్భానాస్తీర్య తూష్ణీంనిరసనోపవేశనెకృత్వాప్రాఙ్ముఖఉపవిశ్య। అథైనంయామ్యెనసూక్తేనపర్చేనపరాచానుసగ్ంసతి। సామిధేనివత్ । యమసూక్తస్యఋతిస్మరణ అర్ధర్చేనసాదయంతి। బుగంతెనప్రణవెనత్రిః ప్రథమాం త్రిరుత్తమామితినభవతిపరాచానుసగ్ంసతీతివచనాత్। అభీహింకారవర్జం॥ ప్రకేతునా...గోదవీతి । దిపశ్చిదంతా...మహిషోవవృధే॥ ౧॥ ఇదంతఏకం...సంవిశస్వ । సంవేశనః...సధస్థం॥ ౨॥ నాకేసువర్ణం

చక్షుతత్వా । హిరణ్యపక్షం...భురణ్యోం॥ ౩॥ అతిద్రవసారమేయౌ...
పథా । అథాపితౄంత్సువి...మదంత్యోం॥ ౪॥ యౌతే శ్వానౌ...నృచ
క్షసా । తాభ్యాగ్ంరాజన్...అనమీవంచ ధేహ్యోం॥ ౫॥ ఉరుణసా...
అను । తావస్మభ్యం...భద్రోం॥ ౬॥ సోమ ఏకేభ్యః...ఉపాసతే । యే
భ్యోమధు...గచ్ఛతోం॥ ౭॥ యేయుధ్యంతే ...తనుత్యజః । యేవాసహ
స్రదక్షిణాః...గచ్ఛతోం॥ ౮॥ తపసాయే అనాధృష్యాః...గతాః । తపో
యే చిక్రిరేమ...దేవాపిగచ్ఛతోం॥ ౯॥ హరిగ్ం హరంత మనుయంతి దే
వాః...వివధీర్విక్రమస్వోం॥ ౧౦॥ మాచ్ఛిదోమృత్యోమావధీర్మా మే బలం
వివృహోమాప్రమోషీః । ప్రజాంమామేరీరిష ఆయురుగ్ర నృచక్షసం
త్వాహ విషావిధేమోం॥ ౧౧॥ సద్యశ్చకమానాయ ప్రవేపానాయ మృ
త్యవే । ప్రాస్మా ఆశా అశృణ్వన్కామే నాజనయన్ పునోం॥ ౧౨॥ కామేన
మేకామ ఆగాద్ధృదయా ద్ధృదయంమృత్యోః । యదమీషామదః ప్రియంత
దైతూప మామభ్యోం॥ ౧౩॥ పరంమృత్యో అనుపరేహి పంథాంయస్తే స్వ
ఇతరోదేవ యానాత్ । చక్షుష్మతే శృణ్వతే తేబ్రవీమిమానః ప్రజాగ్ం
రీరిషోమోతవీరోం॥ ౧౪॥ ప్రపూర్వ్యం మనసావందమానో నాథమానో
వృషభంచర్షణీనాం। యః ప్రజానామేకరాణ్మానుషీణాంమృత్యుం యజే ప్రథమ
జామృతస్యోం॥ ౧౫॥ ఇత్యనువాకగ్ం శగ్ంసతిమృత్యుసూక్తేన । అపరేణ
దహన దేశముద గాయతాః ప్రత్యగపవర్గాస్తిస్రః కర్షూః దీర్ఘావటాన్
ఖాత్వాశ్మభిస్సికతాభిశ్చోపప్రకీర్య । ఆయుగ్భిరుదకుంభైరపః పరిప్లావ్య॥
అశ్మన్వతీ రేవతీస్పృగ్ రథధ్వముత్తిష్ఠత ప్రతరతాసఖాయః । అత్రాజహా
మయే అసన్న శేవాశ్శివాన్ వయమభివాజానుత్తరేమ॥ సౌమ్యయానంగా
హనం ॥ ఆప్యాయస్వ మదింతమసోమ విశ్వాభిరూతిభిః । భవానస్సప్రథ
స్తమః॥ తాసుప్రవిశేయుః । సకృదేవమంత్రః । ప్రత్యవటంవాక నిష్పూ
ర్వా స్త్రియ ఇత్యాదిఅన్వారం భణవత్సంగాహ నాదిష్క్రమః । కర్షూ
ణాంపశ్చాత్పలాశశాఖేవా దక్షిణోత్తరే నిఖాయతయోరగ్రే దర్భమయేన
శుల్బేనబధ్వా । తయోర్మధ్యే॥ యద్వై దేవస్య సవితుఃపవిత్రం... తేనాహం
మాగ్ంసర్వతనుంపునామి । కనిష్ఠప్రథమా గచ్ఛంతి । అధ్వర్యురేవ జఘ
న్యో భూత్వాశాఖేఉత్క్షిప్య । యారాష్ట్రాత్పన్నాదపయంతి శాఖాః ప్రజయా
స్మాన్నయ్యా వర్చసాసగ్ంసృజాథ॥ శాఖేప్యుదస్యాపతతో జలకుంభంస
వ్యే భుజేనిధాయ । పృష్ఠతో జలంస్రావయన్ । త్రిః ప్రసవ్యం చితింపరీత్య ।

కుంభంపృష్ఠతోవిభజ్య । సర్వేయజ్ఞోప వీతినోఽప ఉపస్పృశ్య । ఉద్వయం తమసస్పరి... జ్యోతిరుత్తరం॥ దేవం దేవత్రా... జ్యోతిరుత్తమం॥ తరణిర్విశ్వదర్శతో జ్యోతి... రోచనం॥ ద్వాభ్యామాదిత్య ముపతిష్ఠంతే॥ దహనదేశమనవేక్షమాణా జలాశయంగచ్ఛేయుః। స్నానకాలే। ధాతాపునాతుసవితాపునాతుసూర్యస్యవర్చసా । ఈయుష్టేయే...యేఅబరీషుపశ్యాన్ । ద్వాభ్యాం స్నానం । తతఃపరమాయవోదన ప్రాశనా క్షమానం పైతృమేధికేన బ్రహ్మవిదోబ్రహ్మమేధ ఏవకర్తవ్యః । సాధారణాత్సర్వేషాం సప్రయుజ్యతే । బ్రహ్మవిదేష్వాచార్యాయ కుర్యాత్ । అస్మిన్కృతే సాయూన్నారాయణ ప్రీతిర్భవతి॥ ఇతి బ్రహ్మమేధ ప్రయోగః.

—(*) అథాను గమన విషయః. (*)—

౬౩. పత్న్యాయద్యను గమనేచ్ఛాస్తిసర్వథాత యానుగమనం కార్యం॥ అనుగమనే కృతేఫల మాహపరాశరః॥ తిస్రఃకోట్యోర్ధకోటీచయానిరోమాణిమానుషే । తావత్కాలంవసేత్స్వర్గే భర్తారంయానుగచ్ఛతి॥ శాతాతపః॥ మృతంయానుగతానాథం సా తేనసహపిండతాం । అర్హతిస్వర్గవాసేపియావదా భూతసంప్లవం॥ వ్యాళగ్రాహీయథావ్యాళం బిలాదుద్ధరతేబలాత్ । తద్వదుద్ధృత్యయానారీసహతై నైవమోదతే॥ ఇత్యాదీవచనైః పతివ్రతాయాః ఫలాధిక్యాదనుగమనంకర్తవ్యం॥ పతివ్రతాయా అపిలక్షణమాహవసిష్ఠః॥ ఆర్తార్తేముదితాహృష్టాప్రోషితే మలినాకృశా । మృతేమ్రియేతయానారీ సాస్త్రీజ్ఞేయాపతివ్రతా॥ ఇత్యాదిరజస్వలా గర్భిణీబాలాపత్యపతిత భర్తృవర్గాప్రియా అపతివ్రతా వ్యభిచారిణీ వ్యతిరిక్తానాం సర్వవర్ణ స్త్రీణామా చండాల మయంధర్మః॥ భర్తారంయానుయాస్యతీతి సాధారణవచనాత్॥ స్మృత్యంతరే॥ స్వైరిణీనాంగర్భిణీనాం పతితానాంచ యోషితాం । నాస్తిపత్యాగ్ని సంవేశః పతితా హితథాప్యభా॥ అనుగమనే సంస్కార విధిమాహ॥ అత్రపత్నీ ముపనిపాతయతీతి ఏతస్మాత్పూర్వతంత్రస్య పత్న్యాశవృత్తిః? అర్ధలోపాత్॥ స్నానం శరీర శుద్ధిశ్చక్రియతే ఉత్థాపనా భావాదుదీర్ష్వనారీత్యస్య నివృత్తిః । వరదానంకృత్వా, హస్తసంమార్జ నాది దహన ప్రేతోపస్థానా జాను మంత్రేణ హోమతంత్రేషు ద్విపచనే నోహః కార్యః॥ సపత్న్యర్థం మంత్రావృత్తిః, భర్తుస్సంస్కారే నైవచరితార్థత్వాత్ । సహైవప్రేతే సహైవ పితృమేధఇత్యత్ర సహైవఉభయో ర్వ్యాగహణే । ప్రమాదమరణే, అవికారైర్మంత్రైః సహైవపితృ

మేధః కర్తవ్యఇతి కపర్దిస్వామినోక్తం॥ తథాస్మృత్యంతరేషుచ॥ ఏక
కాలగతాసూనాం బహూనాం మథవాద్వయోః॥ తంత్రేణదహనంకృత్వా
శ్రాద్ధం కుర్యాత్పృథక్పృథక్ । అనుగచ్ఛతి యానారీభర్తారం ప్రేతమం
జసా॥ అస్థిసంచయనాంత స్స్యాద్భర్తుః సంస్కారఏవహి॥ వసిష్ఠః॥ మృ
తేభర్తరిపత్నీ చేదన్వారోహా చితింయది । నాగ్నికార్యే విశేషోస్తిపృథ
క్పిండోదక క్రియా॥ సంవర్తః॥ చితాధిరోహణేచైవ సంస్కారో నవి
ద్యతే । అస్థిసంచయ సంకర్మ దశాహహవనం సకృత్ ॥ వృషభోత్సర్జనా
ద్యాదిశ్రాద్ధానిచ పృథక్పృథక్ । ఆవృత్తిః పంచమంత్రాణాం చయనేశిర
ఆదితః॥ అన్యస్యమంత్ర జాతస్యనావృత్తిః క్రియతేబుధైః । అగ్నిశ్చరు
స్తథా హోమ ఉపస్థానంతథైవ । సకృదేతద్ధికర్తవ్యం పిండదానో
దకంవినా । అన్వారోహేమృతేస్యైవ విహితాసాతు నేష్యతే । సర్వా
స్థీన్యను సంచింత్యశ్రాద్ధం దద్యాత్పృథక్పృథక్॥ అస్యార్థః॥ మంత్ర
విహితాఃక్రియాః సాక్రియాపత్న్యాస్తు నేష్యతే । ఉభయోస్సర్వాస్థీన్యను
సంచింత్య అన్యత్సర్వం పృథగ్దద్యాత్సపిండీకరణంవినా॥ శంఖః॥ మృతం
పతి మనువ్రజ్య యానారీ జ్వలనంగతా । అస్థిసంచయనాంతస్స్యాద్భర్తు
స్సంస్కారఏవహి॥ వహ్నిపురాణే॥ దహ్యమానంతు భర్తారం అనుగచ్ఛతి
యాసతీ । తస్యాశ్శ్రాద్ధం పిండదానం ఉదకంచ పృథక్పృథక్॥ ఇత్యాది
వచనైర్భర్తుః స్సంస్కారేణైవతస్యా అపిసంస్కారః కృతఏవ । నపృథ
క్త్వేన సంస్కారః॥ తథాసపిండీకరణ మపిస్త్రియాః పృథక్సపిండీకరణం నా
స్తీతి కేచిత్॥ భర్తుఃకృతే స్త్రియాఅపిసాపిండ్యం కృతం భవతీత్యాహుః॥
విష్ణుః॥ కృతేపితరిమాతుస్తు నకుర్యాత్సహపిండనం॥ పితురేవ సపిండత్వే
తస్యా అపికృతంభవేత్ ॥ అనుగమన విషయేదహన సంస్కార మంత్రే
షు ఊహోనకార్యః । నమంత్రావృత్తిశ్చ । భర్తృసంస్కారే నైవత
స్యా అపిసంస్కారః కృతఏవ । సహైవప్రేతేన సహైవ పితృమేధ సంస్కా
రఇతికపర్దిస్వామినోక్తం॥ అస్మిన్నేవవిషయే పక్షాంతరమాహ॥ త్రికాండిః॥
మృతేభర్తరి తద్దాహాత్ప్రాక్పత్నీమ్రియతేయది । పత్న్యాంవా ప్రాక్ప్ర
మీతాయాందాహదర్వాక్పతిమృతః॥తత్రతంత్రేణ దాహస్స్యాత్తన్మంత్రే
ద్విత్వమూహయేత్॥ ఇతియుగపత్ప్రమాద మరణవిషయేత్రికాండినోక్తం॥
సచపక్షః అనుగమనేపిన్యాయతౌల్యాదుపలక్షణ మితికృత్వా ఊహపక్షో
లిఖితః । సతుపక్షఃకపర్దిస్వామినా నాంగీకృతః । అతఉభయపక్ష ధుభయోః

ప్రసూదమరణే అను గమనేచమంత్రేషు ఊహోనకార్యః । నమంత్రావృత్తిః । బ్రహ్మమేధపత్న్యా అనుగమనేతు భాష్యకారేణోక్తవికారః మంత్రేసంస్కారపక్ష ఏవ ఆశ్రయణీయః । బ్రహ్మవిదః పత్న్యాః పాతివ్రత్యధర్మయుక్తాయాః బ్రహ్మవిదైవసహగమనంయుక్తం॥ కుతః । కేచిన్నానాచార్యామెత్ర ఆచార్య విదాచార్య స్థానస్యనివృత్తింనకుర్యాత్ । ఆచార్యత్వముపపన్నయోః ప్రతిషేధఏవ । తథాస్త్రీణామపిప్రతిషేధఇతిమతాంతరీయ వ్యాఖ్యానే। ఆచార్యక్షత్రియవైశ్యయోః స్త్రీణాంబ్రహ్మమేధ ప్రతిషేధో నాస్తీతిగమ్యతే । తత్రోబ్రహ్మవిదః పత్న్యాఃపతివ్రతాయాః బ్రహ్మవిదనుగమనేపి ఆచార్యక్షత్రియ వైశవత్ । బ్రహ్మమేధ సంస్కారో భ్యతఏవ। తస్యాఅప్యాచార్య స్థానానాపన్నత్వాత్ ॥ బ్రహ్మమేధప్రయోగ మధ్యఏవ పత్నీభిరుపసంవేశన మితిపత్న్యాఉపసంవేశ నస్యోక్తత్వాత్ । తస్యాఅనుగమనేచ్ఛాయాం సత్యాంప్రతిషేధకా భావాచ్చనానాచార్యామెత్యత్రమతాంతరీయ వ్యాఖ్యానే స్త్రీణాం బ్రహ్మమేధ ప్రతిషేధస్య మతాంతరీయత్వాచ్చ॥ తథాచస్మృతిః॥ యదసౌ బ్రహ్మమేధీస్యాత్తైనైవ విధినాదహేత్ తైరగ్నిభిర్దహేత్తస్య భార్యామవిధదామపి॥ అత్రోబ్రహ్మమేధేను గమనం యుక్తమేవ । వపనోదకదానాదికం పశ్చాద్వత్న్యాః॥

—(*) దహనేనియమః. (*)—

౬౮. కాష్ఠై రూర్ధ్వముఖందహ్యేన్ననగ్నంతుయథావిః । నాధోముఖంననగ్నంచ దహేయుర్మలదూషితం । వస్త్రంపరిత్యజేదర్ధంఅర్ధంతుపరిధాపయేత్ । ననగ్నంతుదహేద్వస్త్రం కించిద్వస్త్రం పరిత్యజేత్ । అర్ధంశ్మశానవాసినే దద్యాదిత్యర్థః॥

—(*) బ్రహ్మమేధ సంగ్రహ కారికాః. (*)—

౬౯. బ్రహ్మమేధ విధింవక్ష్యే సర్వంతుపితృమేధవత్ । విశేషోవక్ష్యతేహుత్వాపరేయువాగ్ంసమిత్యథ॥సగ్రహాన్ దశహోత్రాదీన్ సర్వాంశ్చ జుహుయాత్తత, । పూషాత్వాదీషు భర్తాసన్ ధ్రియమాణోనువాకతః॥ప్రేతాను మంత్రణం కుర్యాదియం నారీత్యృచాతతః సేనేంద్రస్యాను వాకేన పత్నీంచో పరిపాతయేత్ ॥ సువర్ణమితిసంమృజ్య దేవస్యేత్యనువాకతః అసమానేనసంమార్గః కరయోః కాచనేనతు॥ హిరణ్యశకలాన్యేతు సువర్ణమితిమంత్రతః । బ్రహ్మేంద్ర మితిచాప్యక్ష్ణోశ్చతం నీబుతకర్ణయోః॥ సువర్ణంకోశమిత్యస్య ప్రాణౌదక్షిణతః క్షిపేత్ । ఇంద్రోరాజేతసవ్యేచఅను

వాకస్యశేషతః॥ అగ్నిర్యజుర్భిరిత్యం గౌష్వథపాత్రాణి సాదయేత్ । ఏకైకేన తువాక్యేనయథోక్తం పాత్రసాదనం॥ పాత్రాణాం పరిశిష్టానాం పునరావర్తయేత్క్రమాత్ । మైనాదీనాద హేత్పూర్వాం జ్యోతిష్మతిభిరంతతః॥ సూర్యం తఇత్యుపస్థాయ సహస్రా ద్ద్వ్యస్సమిత్యథ। ఉపస్థాయాను వాకాభ్యాం అజ్యోభాగద్వయోఽతు॥ అనుమంత్రైక హోతాచ అగ్నయె చిత్తమిత్యథ॥ హవిరాహుతించ జుహుయాత్తతః పశ్చాత్స్రవాహుతిః। యఏతస్యేతిహుత్వాథప్రయాసాయానువాకతః॥ ప్రకేతునేతిశం సిత్వా హరింహరంత మిత్యథ అశ్మన్వతీ రాప్యాయస్వమేతి సంగాహానంతతః॥ ఉద్వయంతరణీత్యాభ్యాము పస్థాయాదినేశ్వరం । ధాతాతుత్వష్ట ఇత్యుక్త్వా స్నానమన్యత్సమంభవేత్॥ ఇతికారికాః॥

—(*) అథానాహితాగ్నేః పితృమేధప్రయోగః. (*)—

౬౬. అనాహితాగ్నేః పితృమేధోఽభిధీయతే । యస్యైకస్య చిత్పురుషస్యమరణసంశయె యథోక్తం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కృత్వావిచ్ఛిన్నోపాసనాగ్నేస్సంధానంకుర్యాత్॥ శుచౌదేశేగోమయెనోపలిప్య దక్షిణాగ్రాన్దర్భానాస్తీర్య తిలానవకీర్య తేషు దక్షిణాశిరసం నిధాయపుత్రాదిః ప్రాణానాయమ్యపితుర్గోత్రస్యశర్మణః సుఖేనప్రాణోత్క్రమణసిద్ధ్యర్థం ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞకగోదానంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య॥ అత్యుత్క్రాంతౌప్రవృత్తస్య సుఖోత్క్రమణసిద్ధయె।తుభ్యంసంప్రదదేధేను మిమాముత్క్రాంతి సంజ్ఞికాం। మహావిష్ణుస్వరూపాయ బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ । తిలపాత్రదానదశ దానాని దద్యాత్॥ తతః కర్తాబ్రహ్మ విదాప్నోతి పరంభృగుర్వైవారుణి రిత్యేతా వనువాకౌ బ్రహ్మవిదో దక్షిణకర్ణె జపతి అబ్రహ్మవిదస్తునైవ। ఆయుషః ప్రాణగ్ంసంతన్వతీతరస్య స్త్రియాశ్చ। మరణానంతర మప్యేతన్నియమేన కర్తవ్యాం। యదిమ్రియెత తత్పుత్రా జ్ఞాతయశ్చ సర్వే కేశాన్ ప్రకీర్యపాగ్ం సూనావపంతె। తతఃకర్తాస్నాత్వాచమ్య మృతస్య షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త కృత్వాకృత ప్రాణాయామః ప్రాచీనావీతీపితుః... గోత్రస్య...శర్మణః ప్రేతస్యవిచ్ఛిన్న మౌపాసనాగ్నిం ప్రేతాధాన విధినా సంధాస్య ఇతిసంకల్ప్య-యత్రక్వచాగ్ని మితివిధినాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య । దక్షిణాగ్రైర్దర్భైః పరిస్తీర్య ఆజ్యసంస్కారం దర్వీసంస్కారంచకృత్వాతూష్ణీము ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య-ద్వాదశగృహీతే నాజ్యేనదర్వీం పూరయిత్వా । తూష్ణీంజుహోతి॥ తతస్సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం [illegible] ॥ [illegible] రనలె విసష్టె

మృతస్య చాగ్నెర్జ్వలనం పురోవత్ । సంపూర్యచ ద్వాదశసంగృహీతష్రు
క్షేనదర్వ్యాజ్యాజుహుయాచ్చతూష్ణీం॥ తతస్తూష్ణీ మౌపాసన హోమంకు
ర్యాత్ । తతఃకర్తాకృత ప్రాణాయామః ప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌ సంకీర్త్య
పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతం ఔపాసనాగ్నినా పైతృమేధికేన కర్మణా
సగ్ స్కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ మాతరం గోత్రాం...,దాం ప్రేతాం ఇతి స్త్రీ
ణామౌపాసనాగ్నేః పశ్చాద్దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య తిలానవకీర్య
తేషు । సర్వస్య । ప్రతిశీవరీ...శర్మసప్రథాః । ప్రేతందక్షిణా శిరసగ్ం సం
వేశయంత్యేవగ్ం సర్వేషు సంవేశనేషు దర్భాస్తరణంచైవ మేవదక్షిణా
గ్రం సర్వత్ర ప్రాచీనావీత్యేవ॥ సర్వస్యప్రతిశీవరీ ...స్యానాస్మై సుమదా
భవ యచ్ఛాస్మై శర్మ సప్రథాః॥ ఇతిస్త్రియాః॥ తతఃకర్తా ప్రేతమన్వా
రభ్య । పరేయువాగ్ంసం ...హవిషాదువస్యతస్వాహా॥ వైవస్వతాయ
యమాయ రాజ్ఞఇదం । తస్మిన్నగ్నౌ చరుగ్ । శ్రపయిత్వా దక్షిణేనౌ
పాసనాగ్నిం పరిశ్రితేదేశే ప్రేతస్యకేశశ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా
స్నాపయిత్వా - గ్రామ్యేణాలంకారేణా లంకృత్య, శుక్లసూత్రేణ హస్త
యోః పాదయోశ్చాంగుష్ఠౌ బధ్వా, శిరసినలదమాలా మాబధ్య, ఔదుం
బర్యామాసంద్యాం కృష్ణాజినం దక్షిణాగ్రీవమధరలోమా స్తీర్యతస్మిన్
ప్రేతముత్తానగ్ంశాయ్య॥ ఇదంత్వా వస్త్రం ప్రథమన్వాగన్ । తత్తోద శేన
వాససా ప్రచ్ఛాదయతి । అపైతమాహాయదిహాభిభః పురా...విబాహు
షు । ప్రేతస్యపూర్వ పరిహితంవాస ఆదాయ । పుత్రోభ్రాతావాన్యో
వాప్రత్యాసన్నబంధుః ప్రతీతః పరిధాస్యమాచమ్యాజరసోపసీత । కర్తాఔ
పాసనాగ్నించ రుమజం హిరణ్యశకలాన్ రాజక వీమగ్నిం దర్భా నాజ్యస్థా
లీంప్రోక్షణపాత్రమేక్షణం స్రువముదకం తిలతండులాన్ త్రిసః పలాశశాఖా
శ్శమీశాఖేవా ప్రేతమనునయంతి । యదుపాకరోతి తదపినయేయుః॥ అ
థామాత్యాః ప్రేతంతూష్ణీ మాదదతే॥ ఇమౌయునజ్మితేవనసా । వహన
పక్షేఅనడుహౌ ర్యోజనమంత్రః॥ పూషాత్వేత...సువిదత్రేభ్యః । ఆనీయ
మానమనుమంత్రయతే । అధ్వనశ్చతుర్థభాగంగత్వాఉద్ధృత్యా ప్రోక్ష్య
దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య । సర్వస్య ప్రతిశీవరీ...సప్రథాః । య
చ్ఛాస్మై శర్మసప్రథా ఇతిస్త్రియాః తత్రతదక్షిణా శిరసంప్రేతం నిధాయ
తస్యదక్షిణతఃపాగ్ సూర్యఖాత్వా తేషుచరుంప్రతిష్ఠాప్య పుత్రాజ్ఞాతయశ్చ
దక్షిణాన్ కేశపక్షాదనుద్య సవ్యాన్ ... నాఘ్నానాస్ని

గ్నిరభిఘూన్వంతః। అపనశ్శోశుచదఘమగ్నె శుశుధ్యారయిం। అపనశ్శో
శుచదఘం। త్రిః ప్రసవ్య పరియంతి। తతస్సవ్యా నుద్గ్రథ్య దక్షిణాన్వి
స్రస్య సవ్యానూరూ నాఘ్నానా, అనభిఘ్నాన్వంతః। అపనశ్శోశుచదఘం॥
త్రిఃప్రదక్షిణం పరియంతి। కర్తామేక్షణేనచరోః కించిదాదాయపాగ్ం
సుషుత్రిర్నివపతి। ఉభయ తస్తూష్ణీంతిలోదకం। పునః ప్రేతమాదదతే॥
పూషేమా ఆశాఅను...ప్రవిద్వాన్। ఆనీయమానమను మంత్రయతే।
అధ్వనోర్ధ్ఖననాది చరుని వపనాంతం పూర్వవత్కృత్వా పునః ప్రేతమా
దదతే। ఆయుర్విశ్వాయుః పరిపాసతిత్వా...సవితాదధాతు। ఆనీయ
మానం ప్రేతమను మంత్రయతే। అధ్వన శ్చతుర్థభాగా వశిష్టే ఖననాది
చరుని వపనాంతం పూర్వవత్కృత్వా చరుస్థాలీం భింద్యాత్। యథా
కపాలేషూదకం నతిష్ఠేత్। పునః ప్రేతమాదదతే। తూష్ణీం దహనదే
శంగత్వా తస్యపశ్చాత్ప్రేతం నిధాయ, ఉదంచస్సముత్క్రామంతి। ఉదీ
చోగచ్ఛంతి ఏషావైదేవ మనుష్యాణాం శాంతాదిక్। తామేనై తేనూ
త్క్రామంతీ తివిజ్ఞాయతే॥ ప్రత్యేత్యవాఃరిణ్యాపలాశ శాఖయాశమీశాఖ
యావా। అపేతవీత విచసర్పతాతః...:పితరోలోకమస్మై। పితృమేధపాఠే
సవా। శ్మశానదేశం దక్షిణాపవర్గం సంమార్ష్టి। దక్షిణతశ్శాఖాము
దస్యాపఉపస్పృశ్య, దహనదేశ మధ్ధత్యావోక్ష్య, హిరణ్యశకలంనిధాయ,
తదభావే ఆజ్యబిందూన్వా దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య, తేషు దక్షి
ణాగ్రైరాజ్ఞిక్తైః కాష్ఠైర్దారుచితింకృత్వా తస్యాః పురస్తాదా పాస
నాగ్నింనిధాయ, దక్షిణాప్రాగగ్రైర్దర్భై రౌపాసనాగ్నిందారుచితింప్రేతం
చపరిస్తీర్య, తేషుదర్వీమాజ్యస్థాలీం ప్రోక్షణీ మిత్యేకైకశః ప్రయుజ్య, ర
జ్జూరవకృత్యాం గుప్తసూత్రే ఛిత్వా ఆసందీ మపవిధ్య, రజ్జుషఃకృష్ణాజినేచ
ప్రేతముత్తానంనిపాత్య, ఏకపవిత్రేణ ప్రోక్షణీ సగ్ స్కృత్య, ప్రేతం పాత్రా
ణిదారుచితించప్రోక్ష్య, ఆజ్య విలాప్య, పవిత్రాం తర్హితాయా మాజ్యస్థా
ల్యా మాజ్యంనిరుప్య, దక్షిణతోంగారాన్నిరూహ్యా, తేష్వధిశ్రిత్య, జ్వల
తావద్యుత్య దర్భాగ్రం ప్రత్యస్య త్రిరప్రదక్షిణం పర్యగ్నికృత్వా, దక్షి
ణత ఉద్వాస్యాం గారాన్ప్రత్యూహ్యా దక్షిణాగ్రేణ పవిత్రేణ త్రిరుత్పూ
య, పవిత్రమను ప్రహృత్య దర్వీమగ్నౌప్రతితప్య, ప్రోక్ష్యనిధాయ దర్భమ
గ్నింసగ్ స్పృశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి। భువనస్య పతఇదగ్ంహవిః। అత్రరాజ
గ వీముపాకరోతి। తాంజ్ఞాతయోన్వారభంతే। స్త్రియోగ్రేకనిష్ఠ ప్రథ

మాః । పుత్రా అను పూర్వాజ్ఞాతయః । అపశ్యామయువతి...మనయసరి ష్యై । మయైతా మాగ్ స్తాం...పయసావృశీహి । రయిష్ఠామగ్నింమ... స్వస్తయె । తిపృభిః రాజగవీంమృతం దారుచితించత్రిః ప్రసవ్యంపరిణీయ। యెజీవా యెచ...వృందతీ । రాజగవీమభిమంత్ర్య । మాతారుద్రాణాం... ఓమశుత్స్రజంతి...ద్రవిణంచే హధేహి । అత్రపత్నీంప్రెతెన సహశాయ యిత్వా । ఉదీర్ష్వ నార్యభిజీవలోకం...ర్జనిత్వమభి సంబభూవ । తా ముత్థాపయతి । అత్రపత్నీ సహస్రంవరందదాతి । సువర్ణగ్ం హస్తాదాద దానామృతస్య శ్రియై...ర్జయెను । సువర్ణేన ప్రేతహస్తౌ సంమార్ష్టి । అథప్రేతం చితావారోపయతి । అస్యాస్యేనాసిక యోశ్చక్షుషోః కర్ణయో శ్చహిరణ్య శకలానాజ్యబి దూన్వా ప్రత్యస్యతి । సర్వస్య దక్షిణస్యాగ్రే। ప్రేతస్య ముఖేతూష్ణీం తండులాన్ క్షిపతి । అథైనంప్రేతందహతి । మైనమ గ్నె విదహా...అథేమేనం ప్రహిణుతాత్పితృభ్యః । శృతంయదాకరసి జాతవేదో థేమేనం—వశీనీర్భవాతి । పురస్తాదాపాసనేన దహతి । మైనా మగ్నె విదహాణోమాభిశోచో మాస్యాత్వచం చిక్షిపోమాశరీరం । యదా శృతం కరవోజాతవేదో థే మేనాంప్రహిణుతా త్పితృభ్యః । శృంతయదా కరసిజాత వేదోథేమేనాం పరిదత్తాత్పితృభ్యః । యదాగచ్ఛత్య సునీతిమే తామథాదేవానాం వశీనీర్భవాతి॥ ఇతి స్త్రీణామూహః॥ సూర్యం తేచ క్షుర్గచ్ఛతు వాతమాత్మాద్యాంచ గచ్ఛ పృథివించధర్మణా। అపోవా— శరీరైః । దహ్యమానంప్రేత ముపతిష్ఠతె । అజమబలేన శుల్బేనచితేః పశ్చిమతోబధ్వా । అజోభాగ స్తపసా—యత్రలోకాః । ఉద్రవంతమను మంత్రయతె । దర్వ్యాజ్యమాదాయ। యఏతస్య పథోగోప్తారస్తేభ్యస్స్వా హా । పథోగోప్తృభ్యఇదం॥ యఏతస్యపథోరక్షితా రస్తేభ్యస్స్వాహా । పథోరక్షితృభ్య, ఇదం । యఏతస్య పథోభిరక్షితార స్తేభ్య స్స్వాహా। పథో భిరక్షి తృభ్యఇదం । ఆఖ్యాత్రేస్వాహా। ఆఖ్యాత్రఇదం॥ అపాఖ్యాత్రేస్వా హా । అపాఖ్యాత్రఇదం॥ అభిలాలపతెస్వాహా । అభిలాలపతఇదం॥ పలా లపతెస్వాహా । పలాలపతఇదం॥ అగ్నయెకర్మ కృతెస్వాహా । అగ్నయె కర్మకృతఇదం॥ యమత్రనాధి మస్తస్మైస్వాహా । యనూహయెదం॥ అగ్న యఇదం॥ సవాహుతీర్హుత్వా దర్వీమాజ్యస్థాలీంచాగ్నౌ ప్రహరతి । యఏ తస్యాః పథోగోప్తారస్తేభ్య స్స్వాహా । ఇతిస్త్రియాః॥ చితేఃపశ్చాత్తూష్ణీం తృణం నిరస్యాపఉపస్పృశ్య ప్రాఙు ఖఉపవిశ్య సవ్యోత్తర ముపస్థంకృత్వా।

అథైనంయామ్యేన సూక్తేనసవర్చేన పరాచానుశగ్ సంతి। ప్రకేతునా—వవర్ధో౦॥౧॥ఇదంతఏకం—పరమేసధస్థో౦॥ ౨॥ నాకెసువర్ణం—శకుసంభు రణ్యో౦॥ ౩॥ అతిద్రవసారమెయౌ—మదంతో౦॥ ౪॥ యౌతెశ్వావా—అనమీవంచ ధే హ్యోం॥ ౫॥ ఉరుణసా—భద్రో౦॥ ౬॥ సోమఏకేభ్యఃప వతె—వాపిగచ్ఛతో౦॥ ౭॥ యెయుధ్యంతె—దేవాపి గచ్ఛతో౦॥ ౮॥ తపసాయె—దేవాపిగచ్ఛతో౦॥౯॥ ఇతిఅనుశగ్ సంతి। దహనదేశస్యపశ్చా దుదగాయతాస్తిస్రః కర్షూః దీర్ఘావటాః ఖాత్వా శ్మభిస్సికతాభిశ్చోప ప్రకీర్య। అయుగ్భిరుద కుంభైరపః పరిప్లావ్య। తాసుజ్ఞాతయః। అశ్మన్వత శేపతీః—అభివాజా నుత్తరేమ। సంగాహం తె। జఘనేన కర్షూః పలాశ శాఖేశమీశాఖేవా నిఖాయతయోరగ్రెదర్భ మయెనశుల్బేనబధ్వా। తోరణ వత్కృత్వా। యద్వై దేవస్య సవితుః—సర్వతనుంపునామి। తెఅంతరేణ ప్రసర్పంతి। యారాష్ట్రాత్పన్నాదపయంతి శాఖా—రయ్యావర్చసాసగ్ సృజాథ। జఘన్యఃకర్తాశాఖే ఉపద్యతి। తతోజలకుంభం సవ్యభుజెనిధాయ। పృష్ఠతోజలం స్రావయన్త్రిః ప్రసవ్యం చితింపరీత్యకుంభం పృష్ఠతోవభ జ్య। ఉద్వయంత మసస్పరి—జ్యోతిరుత్తమం। సర్వేజ్ఞాతయో యజ్ఞోప వీతిన ఆదిత్య ముపస్థాయాన వేక్షమాణా అపోవ గాహం తె జలాశయం గచ్ఛేయుః॥

—(*) అ థ వ ప న వి ధిః. (*)—

౬౭. పుత్రాదయః॥ప్రథమేహనికంఠాదుపరి వాపయెయుః। దశమె హనిసర్వాంగంచ॥తథాచస్మృతిః॥ఊర్ధ్వభాగస్యవపనందాయాదానాంమృతెహనిభాగద్వయస్యాఘాం తెతు తేషాంవపనమిష్యతఇతి॥ శౌక్రెచవారేయ దివానిశాయాం క్షౌరంనకుర్యాత్తన యస్తుకుర్యాత్। తనయస్తుకుర్యాదిత్యే తదాశ్వలాయనవిషయం॥ వ్యాసః॥ వపనందహనాత్పూర్వం కుర్యాచ్చేత్పి తృఘాతకః। తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన వపనందహనాత్పరం॥ ప్రథమదివసెఅ కృతవపనస్య కాలనిర్ణయమాహ॥బోధాయనః॥ అనష్టకేశోయః పూర్వాం స్తోత్రకేశాన్ప్రవాపయేత్। ద్వితీయెహ్నితృతీయేహ్ని పంచమెసప్తమెపివా॥ యావచ్ఛ్రాద్ధం ప్రదీయెతతావదిత్య పరంమతమితి॥ పరాశరః॥ ద్వితీయే హనికర్తవ్యం క్షురకర్మప్రయత్నతః। తృతీయెపంచమేవాపి సప్తమేవా ప్ర ధానతఇతి॥ప్రధాన మేకాదశాహ్నికంశ్రాద్ధం। తత్రప్రధాన ఇతివచనాత్ వ పనంపుత్రాణాంచ కనిష్ఠభ్రాతౄణాంచ॥ [illegible] అనుభావినాం

చపరివాపనమితి। అనుపశ్చాద్భవంతిజాయంతఇతిపుత్రాః కనిష్ఠభ్రాతరశ్చ అథవాఽనుభావినఇతి పుత్రా ఏవనిర్దిశ్యంతే। సపిండా శ్చేతి కేచిత్। దేశ కాలాపేక్షమభీ హితంతత్రైవ॥ గంగాయాం భాస్కరక్షేత్రే మాతాపిత్రో ర్గురోర్మృతౌ।ఆధానేయజ్ఞకాలేచ వపనంసప్తసుస్మృతం॥కర్త్రాసహావపనం కార్యం। తథాచస్మృతిః॥ జ్ఞాతయస్సప్తమాదర్వాక్ కనిష్ఠా దశమేహని। వాపయేయుశ్చ తేసర్వే కర్తృభి స్సహసంయుతాః॥ఇతి॥ ప్రథమేహ్ని దశమే హ్నివాఽర్వాక్ శ్రాద్ధదినాత్॥ పుత్రాణాంవపనంభవే త్పితృమృతేజీవే పి తర్యగ్రజప్రేతే త్సహజైష్వనుప్రభవపవాగ్నిందిశేత్ క్షౌరవర్జ॥ నాన్యే షాంవపనం పరంపితృమృతౌ జ్యేష్ఠేవిపన్నేసతి భ్రాతౄణాంవపనంహినాగ్ని దమృతేన్యేషాం నిమిత్తేసతి॥

—(*) రాత్రౌవపననిషేధః. (*)—

౭౮. రాత్రౌదగ్ధ్వాతు పిండాంతంకుర్యా ద్వపనవర్జితం। శ్వోభూతే వపనంతత్ర కేశమాత్రంవిధీయతే। మాతాపితృ పితృవ్యాణాం మాతులా గ్రజయోర్మృతౌ। శ్వశురాచార్య యోరేషాం పత్నీనాంచ పితృష్వసుః। మాతృష్వసుర్భగిన్యాశ్చ వపనంకురుతేద్విజః। అంతర్వానపి కర్తవ్య పిత్రో ర్వపనమేవతత్। అన్యథావపనంకుర్యాద్బ్రహ్మహత్యా సమంభవేత్॥ క్షౌరంశవానుగమనం నఖకృంతనంచశ్రాద్ధంచవాస్తుకరణం త్వతిదూర యానం। ఉద్వాహమంబుధిజలస్నపనోపయోగమాయుః క్షయంభవతిగర్భిణి కాపతీనాం అకృతప్రేత కృత్యో యోగర్భిణీ పతిరేవచ। నస్నాయాదుదధౌ విద్వాన్ సౌరస్యాత్ర కర్హిచిత్॥ (స్మృత్యంతరే॥ యదివాస్యాద్దివారంభః తేషుసంసాధయేన్నిశి। రాత్రౌయామద్వయాదర్వాక్కర్తుర్వైవపనంభవేత్॥ అన్యేషాంతు సపిండానాంశ్వోభూతే వపనక్రియేతి। క్వచిత్పారః॥) జ్యేష్ఠస్య చానపత్యస్య మాతులస్యా సుతస్యచ। అపుత్రస్యపితృవ్యస్య శ్వశురస్యాప్య సంతతేః॥ భ్రూకక్ష కోష్ఠలోమాని వర్జయిత్వాశిఖామపి। కేశాంస్తువాపయేత్పుత్రాః మరణాగర్భవానపి। మృతావపి కనిష్ఠానాం సంస్కర్తుర్వపనంభవేత్। మృతావనుపనీతానాం వపనంన కదాచన। అజీవ పితృకాఃవంగసా సంబంధేసచ కనిష్ఠాజ్ఞాతయః దహనానంతరం కేశాన్వాపయేయుః॥ తథాకల్పకారికా॥ కృత్స్నస్య కేశపక్షస్య విస్రసోర్ధ్వశనశ్రుతేః। శిరసోవపనందాహా దూర్ధ్వంతదసుభావినాం॥ సన్నిధానేనపిండానాం వపనంతువికల్పితం। అపన్ని [illegible] స్వస్త్ర [illegible] హకస్యగురో

రపి॥ అకృత్వాచేత్తదాన్యాణా మశౌచం సర్వదాభవేత్ । వపనందహనాత్పూర్వం పశ్చాద్వాపి మృతెగురౌ ॥ నకుర్యాచ్చేద్యథాదహః స్వయంచనరకంవ్రజేత్ । సన్నిధానే సపిండానాం వపనంస్యాద్గురోర్మృతౌ ॥ మహాగురూణాం సర్వత్ర దాహకస్యగురోరపి । వాపయేయుర్మృతేజ్యేష్ఠకనిష్ఠాదశమెహనీతి ॥ జ్ఞాతయస్సప్తమాదర్వాక్కర్తృభి స్సహాసర్వదా । వపనం నేష్యతేరాత్రౌ శ్వఃకార్యా వపనక్రియా॥ మృతావపికనిష్ఠానాంవపనం శ్రుతిచోదితం । మృతావనుపనీతానాం సంస్కర్తుర్నకదాచన॥ మాతరంపితరంజ్యేష్ఠ మాచార్యం స్వశురంవినా । గర్భవాన్వపనంకుర్యాద్బ్రహ్మహత్యాసమంభవేత్ ॥ మాతామహ పితృవ్యాణాం మాతులాగ్రజయోర్మృతౌ । శ్వశురాచార్యయోరేషాం పత్నీనాంచ పితృవ్యసుః ॥ మాతృస్వసుర్భగిన్యాశ్చ గర్భవానపి వాపయేత్ । మాతాపిత్రోశ్చతత్పిత్రోర్భ్రాతురెపూర్వజెతథా॥ మృతెశ్వశుర ఆచార్యే గర్భవానపి వాపయేత్। ఉదన్వదంభసిస్నానం వపనం ప్రేతధారణం ॥ పర్వతారోహణంచైవ నకుర్యాద్గర్భిణీపతిః । గర్భిణీయదిపత్నీచెన్నకుర్యాన్నోపనాయనం॥ భోక్తవ్యంయావదాశౌచం సపిండైర్బంధుభిస్సహా । ఆశౌచాంత దినెష్వేవం గురుషుస్వర్గతేషు చెతి॥ వ్యాసః॥ పుత్రాభావేధ పౌత్రోవాతత్పుత్రఃపుత్రికాసుతః। కేశానాం వపనంకృత్వా పైతృమేధికమాచరేత్ ॥ బహిర్గ్రామేధ వాగత్వాశ్మశ్రులోమనఖావిచ । వాపయిత్వాచ సుస్నాత్వా కర్మకుర్యాద్యథావిధీతి । ఇదంవచనద్వయమాశ్వలాయన విషయం॥ ఏవంచ నపర్యాలోచనయాదేశాచారేణైవవపనంకార్యం ॥ తతఃస్నాత్వాచమ్య యథాశక్తిదక్షిణాం గృహీత్వా పరిషదేదత్వా పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యప్రథమేహానివపనకర్మణి యజమానస్యఅధికారసంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు।ఇత్యనుజ్ఞా-అనుజ్ఞాంగృహీత్వావపనంకుర్యాత్ ॥ తతః। కర్తాస్నాత్వాచమ్య॥ పూర్ణపాణితిలైరన్నం పిండార్థంతండులైః పచేత్ । అర్ధప్రసృతి ముద్గైశ్చశాకమూలఫలైస్సహా॥ శాకర్థంశృంగిబెరంచ పిండెషు వినియోజయేత్ । ప్రథమేహాని యద్ద్రవ్యం దశాహాంతం తదేవతు॥

—(*) శిలా లక్షణం. (*)—

౬౯. తతఃశిలాం సమాదాయ చతురంగుల మాయతం । నాతిహ్రస్వాం నాతిదీర్ఘంస్ఫుటితంతుపరిత్యజేత్ । రక్తం శ్వేతంతు పాషాణంవర్ణానాముత్తమోత్తమం । బహువర్ణం నీలవర్ణం పాషాణంతు పరిత్యజేత్ ।

పాషాణస్య ప్రమాణంతు ఆర్ద్రామలక మాత్రకం । నచాధికం నైవహీనం ప్రవదంతి మనీషిణః॥

—(*) శిలాస్థాపనం (*)—

౭౦. ఏవంవిధాం శిలాం కేశవాది ద్వాదశనామభిః। స్నాపయిత్వా దర్భైస్సంవేష్ట్య శుచౌదేశే అవటంఖాత్వాకస్మిన్ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య । ప్రాణానాయమ్యపితుః... గోత్రస్య... శర్మణః ప్రేతస్య దహనజనితతాపోపశమనార్థం క్షుత్తృష్ణోపశమనార్థం వస్త్రోదక తిలోదక పిండప్రదానార్థం శిలాస్థాపనంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । తస్మిన్నవటేశిలాం స్థాపయిత్వా । పితరం...గోత్రం...శర్మాణం ప్రేతం అస్యాం శిలాయామావాహయామీత్యావాహ్య । మాతరం...గోత్రాం... దాయాంప్రేతామావాహయామీతి స్త్రియాః- ఇత్యావాహ్య॥ తతః॥ మృదాస్నానం । వస్త్రోదకం॥ సర్వేజ్ఞాతయః కర్తా నహదక్షిణముఖాః ప్రాచీనావీతినః ప్రాణానాయమ్య పితుః...గోత్రస్య... శర్మణః ప్రేతస్య దహనజనిత తాపోప శమనార్థంతృష్ణోప శమనార్థం క్షుదుప శమనార్థంచ ప్రథమేహనికర్తవ్య మృదాస్నానవస్త్రోదక తిలోదక పిండప్రదానికరిష్య ఇతిసంకల్ప్య కేశాన్ప్రకీర్యప్రాగ్సూనోప్యేకైకవాససో దక్షిణాముఖాః । దాతాపునాతుసవితాపునాతుఅగ్నేస్తేజసాసూర్యస్యవర్చసా । సకృదుపమజ్యోత్తరీయవస్త్రంత్రిగుణీకృత్య పిత్రే...గోత్రాయ... శర్మణే ప్రేతాయ దహనజనిత తాపోపశమనార్థం ఏతద్వస్త్రోదక ముపతిష్ఠత్వితి శిలాయాం వస్త్రంనిష్పీడయేయుః॥ తతః॥ ఉపవిశంతిఏవంత్రిః నస్త్రియోదద్యుః । జ్ఞాతయః స్వస్వసంబంధ ముచ్చార్య దద్యుః । మాత్రే...గోత్రాయై... దాయై ప్రేతాయై ఇతిస్త్రియాః । తథాస్మృతిః॥ తద్వస్త్రం త్రిగుణీకృత్య తిలదర్భ సమన్వితం । సేచయేత్సతిలంకుంభేనామగోత్రపురస్సరం॥ ఏవమాదశాహాత్ప్రతిదినంత్రిస్త్రిః సవ్యాంజాన్వాచ్యపిత్రే... గోత్రాయ...శర్మణేప్రేతాయ దహనజనిత తృష్ణోపశమనార్థమేతత్తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకాంజలీన్దద్యుః । సకృన్మంత్రేణ. ద్విస్తూష్ణీం । అంజలిత్రయం సమంత్రకం ఇత్యుపదేశః । మాత్రే...గోత్రాయై...దాయైప్రేతాయైఇతిస్త్రియాః జ్ఞాతయః స్వస్వసంబంధముచ్చార్యతిలాంజలీన్దద్యుః॥ వాసోదకం । సకృద్దద్యాత్ జ్ఞాతయస్త్రీన్ తిలోదకాన్ । యోషితశ్చైవ ముదకంతూష్ణీం తద్వాచ్ఛిలాతలే॥ తూష్ణీమితిమంత్రవికల్పః॥ తిలోదకమేకోత్తరవృద్ధిః॥ తాపోపశమనంస్నానం తృష్ణోపశమ

సంజలం । క్షుధాపశమనంసిండం ప్రేతకర్మసమాచరేత్ ॥ ఏవమహరహరం జలినా ఏకోత్తరవృద్ధిరాదశాహాత్ । ప్రథమేహానిత్రయః । ద్వితీయేహాని చత్వారః । తృతీయేహానిపంచ । చతుర్థేహానిషట్ । పంచమేహానిసప్త । షష్ఠేష్టౌ । సప్తమేనవ । అష్టమేదశ । నవమేఏకాదశ । దశమేద్వాదశ । ఏవము దకాంజలీన్ దద్యుః ॥ ప్రేతోపకారవిశేషాపేక్షయాతు యావంత్యాశౌచది నానితావదుదకదానావృత్తిః కార్యా ॥ తథాచప్రచేత్తాః ॥ దినేదినేంజలీన్ పూర్ణాన్ ప్రదద్యాత్ప్రేతకారణాత్ । తావద్వృద్ధిశ్చకర్తవ్యా యావత్పిండస్స మాప్యతే । యావద్దశమః పిండః । సమాప్యతేతావదం జలివృద్ధిః కార్యేత్యర్థః ॥ మరణాది దశాహాంత దివసేషు తిలోదకం । ఏకైకోత్తరవృద్ధ్యైవ దద్యాత్పాషాణ మస్తకె । తత్రాద్యేహ్యంజలిస్త్వేక స్త్రయోవాపివివర్ధయేత్ । తేచాద్యేపంచ పంచాశద్ద్వితీయె పంచసప్తతిః । కేచిచ్ఛతాంజలీనాహుః తత్ప్రశిరోపినార్హతః ॥ పిండందద్యా ద్దశావృత్త మేకైకం ప్రతివాసరం । పిండవత్కేచి దిచ్ఛంతి తిలోదకమ వృత్తికం । క్షత్రవి ట్ఛూద్రజాతీనాం యావదాశౌచవాసరం । వృద్ధిఃపక్షత్రయేప్యేవంవృద్ధిరస్య త్రపిండవత్ । చతుర్ణామేవ వర్ణానా మాశౌచ ప్రతివాసరం । ప్రేతాయపిండమె కైకందద్యాదాద్యాది సంస్కృతం । దశాహాస్పంచ పంచాశత్ పంచ సప్తతిరేవవా । శతంవాంజలయ స్తేషాంపక్షే ష్వి చ్ఛానియామికా । గృహద్వారేశ్మశానేచ తీర్థేదేవగృహేతథా । యత్రప్రదీయతేపిండం తత్రసర్వం సమాపయేత్ ॥ దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు సతిలం మిశ్రితోదనం । పూర్వోపరిష్టాత్పిండస్య ప్రదద్యా త్పితృతీర్థతః । స్మరన్నపి వరం ప్రేతంపాత్రసంతౌళనాంభసా।పరిషిచ్యప్రసవ్యం త్రిర్గంధమాల్యాది నిక్షిపేత్ ॥ తతః ॥ పిండదానం ॥ ప్రేతపిండకర్మ ॥ పూర్ణప్రసృతి పరిమితాన్ ముద్గసహితతిలాన్ తండులాన్ నూతనభాండేకర్త్వాన్యావాస్త్రీవాన్నాత్వాపక్త్వాభిఘార్య అవటసమీపె గోమయె నోపలిప్యదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య కపిత్థపరిమాణం పిండంకృత్వాసవ్యం జాన్వాచ్య దక్షిణాభిముఖః ఉపవిశ్యపిండస్యాధః ఏత త్తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితిదర్భేషు తిలోదకందత్వాపి. తె... గోత్రాయ...శర్మణే ప్రేతాయక్షు దుపశమనాయఏష పిండ ఉపతిష్ఠత్వితి పితృతీర్థేన పిండందత్వాపిండస్యోపరిఏత త్తిలోదకము పతిష్ఠత్వితి పున స్తిలోదకందత్వా పునస్సంకల్ప్యాసితరః—గోత్రం— శర్మాణం ప్రేతముద్దిశ్యమయాకృతైః మృదాస్నానవస్త్రోదకతిలదకలోపిండప్ర

నైః పితుః—గోత్రస్య—శర్మణః ప్రేతస్య దహనజనిత తాపోపశమనంతృష్ణోపశమనం క్షుదుప శమనంచా స్త్విత్యుక్త్వాతంపిండం వాయసాయనత్సఎ్రశంతితానత్రుప్తీక్షేతనచాత్రశ్యేసకంకాది పక్షిణఃప్రతిషేధతి॥ తద్రూపాః పితరస్తత్ర ప్రచరం తీతిహిశ్రుతిః । కాకాద్యభావే ఉదకేక్షిపేత్॥ ఉదకంపిండదానంచ పునరప్యుదకం నయేత్ । వాయసేభ్యో బలింద్యాత్ వైవస్వత మనుంస్మరన్ ॥ అగ్నౌజలేవానిక్షిప్య స్నాత్వాశశ్వద్గృహం ప్రవ్రజేత్॥

—(*) రాత్రౌ తిలోదక పిండదానాదీనిషేధః. (*)—

౭౧. తిలోదకంతథాపిండం నవశ్రాద్ధం తథైవచ । రాత్రౌనకుర్యాత్సంధ్యాయాం యదికుర్యాన్నిరర్థకం॥ వ్యాసః॥ జలంప్రేతాయమధ్యాహ్నేదద్యుర్యావదశుద్ధతా । యావదాశౌచ మిత్యర్థః॥ పిండదానకాలః॥ సంవర్తః॥ పూర్వాహ్ణే వాపరాహ్ణేవాతోయమాశౌచ గాత్రిభిః సంస్కృతైర్నవబలిర్దేయస్సహిప్రేతస్య బాంధవః॥ (స్థలభ్రంశజప్రాయశ్చిత్తం) ప్రథమేహ నియత్ స్థలంయా శిలాయచ్చ పిండద్రవ్యం యః కర్తాయత్పాత్రం తదేవదశాహ పర్యంతం నియమేనకర్తవ్యం । విపర్యాసే ప్రాజాపత్యత్రయంకృత్వా ఉదకపిండదానాని పునఃకుర్యాత్॥ కథాచస్మృతిః॥ స్థలభ్రంశేశిలాపాత్ర కర్తృద్రవ్యవిపర్యయే । ప్రాజాపత్యత్రయంకృత్వాం జలీర్పిండాన్ పునశ్చరేత్॥ దేశవిపర్యయే అపకృష్యాపికుర్యాత్ । గృహీత్వాప్రేతపాషాణం గచ్ఛేద్దేశవిపర్యయే । అపకృష్యాపికుర్వీత నత్వేతదవశేషయేత్ ॥ శ్వాదిభిః పిండోపహతౌకృఛ్రత్రయ మిత్యాదిస్మృతిషు ద్రష్టవ్యం । సర్వేపుత్రాజ్ఞాతయశ్చస్నాత్వా ఆర్ద్రైక వాససఃగ్రామంగత్వాయత్ స్త్రియఆహుస్తత్కుర్వంతి । స్మృత్యంతరోక్తాన్యపికర్తవ్యాని । తతోబహిర్ద్వారదేశే పూర్వోక్తలక్షణాం శిలాంనిధాయతస్యాం సర్వేచోదకందద్యురితి కేచిత్ । తథాఆదశాహ ప్రతిదిన సర్వేదద్యుస్తిలోదకం । ఏకైకోత్తర వృద్ధ్యాతు పంచాశత్పంచన స్త్రియాః । ప్రథమేహన్యేకంద్వితీయే ద్వౌతృతీయే త్రీఃనిత్యాది ప్రతిదినంకుర్యాత్॥ తతోగృహద్వారేకర్తా సర్వాన్నమస్కృత్య విసృజ్యతత్రైవసర్వేఘృతం ప్రాశ్యనింబపత్రాణివిదశ్య గోమయసువర్ణాగ్ని సర్షపయవదూర్వాం కురాంశ్చస్పృష్ట్వా ద్వారమధ్యే సుస్థిరంపాషాణం విధాయశనైస్తదాక్రమ్యైకస్మిన్ ప్రథమాగృహం ప్రవిశేయుః । ... సర్వవేదం । నిర్గమనేతు జ్యేష్ఠ పుర

స్సరంనిగచ్ఛేయుః। తతోమరణస్థలం ప్రదీపేనసహప్రవిశ్య వత్సమాక్రమయిత్వాయవోదకేనా వోక్ష్యఅయోనిఖాయస్వస్త్యస్తుమద్గృహాణాం శేషే షుశివంచాస్త్వితి త్యుక్త్వా తండులానవకీర్యనగ్నప్రచ్ఛాదనం కుర్యాత్ ॥ అశ్మానమనలంచైవ గోమయంచాక్షతానథ। తైలంచాప ఉపస్పృశ్య ప్రవిశేయుర్గృహంతత ఇతి॥ మరణదేశే మృత్పాత్రద్వయె ఏకస్మిన్నుదకమన్యస్మిన్ క్షీరమానీయశిక్యద్వయె అత్రస్నాహీత్యుదకం, అత్రపిబేతి క్షీరంనిదధ్యాత్। తతోవిషమదివసేషు అనుమంత్రకం నవశ్రాద్ధానికుర్యాత్। ఏకాదశేహా నిసమంత్రకం। తిలోదకసంఖ్యయా పిండోదక సంఖ్యయావా ప్రతిదినమమంత్రకం పంచసప్తతివాపంచ పంచాశద్వా శ్రాద్ధాన్యామేన ఏకోద్దిష్టవిధానేనకుర్యాత్ । ప్రథమదివసె సర్వేషాంజ్ఞాతీనామేక కాలభోజనం। పుత్రాణామేవేతి కేచిత్ । సర్వేషామేక కాలభోజనం। అధశ్శయనం బ్రహ్మచర్యంచ పృథక్పృథక్ఛయనమూ దశాహాదన్యోన్యం నస్పృశేయుః॥ చతుర్థేహా నిశస్తుంస్యాదస్థ్నాం సంచయనంద్విజైః। అస్థ్నాంసంచయనా దర్వాక్తత్సపిండాః పరస్పరం॥ నసంస్పృశేయురంగాని పుత్రాశ్చ ప్రాగ్దశాహతః ॥ అకృతెపితుర్థేహ్నిహ్యస్థి సంచయనెయది॥ తద్దినాది సపిండానామంగస్పర్శో విధీయతే। నైతస్యాంరాత్ర్యా మన్నంపచేరన్ । క్రీతోదనేనవా అన్యదత్తే నవావర్తేరన్॥ సంగ్రహే॥ దశాహామధ్యే ఆసీరన్నక్షార లవణాశినః। బ్రహ్మచర్యం భవేత్తేషాంపత్న్యాస్తుమరణాంతికం । అపూపపాయసాదీని వర్జయిత్వాతు భోజయేత్ । అధశ్చశయనం కుర్యాద్వృద్ధ బాలాతురాన్వినా॥ మృతౌతుమాతాపితరౌ గురుశ్చైవతథైవచ। ఉపవాసంప్రకుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్య నిర్ణయః॥ షాణ్మాసాన్వర్జయేత్ క్షౌరంతైలతాంబూలయోషితః। జ్యేష్ఠాదీనాంమృతి ప్రాప్తౌ మాతాపిత్రోస్తు వత్సరం॥

—(*) అథోదకదాన నిర్ణయః. (*)—

౮౨. అజ్ఞాతిభిరపిక్వచిదుదకదానం కర్తవ్యం॥ తదాహయాజ్ఞవల్క్యః॥ ఏవంమాతామహాచార్య ప్రేతానాముదకక్రియా। కామోదకం సఖీప్రత్తా స్వస్రీయశ్వశురత్విజామితి ॥ ప్రత్తాపరిణీతాదుహితృభగిన్యాదీః। స్వస్రీయః। భాగినేయః। అత్రప్రేతానాంమాతామహాచార్యాణాంసపిండవ దుదకదానం నిత్యంకార్యం। సఖ్యాదీనాంతు కామతః। అనిత్యతయా అకరణె ప్రత్యవాయాభావాదితి॥ అసమక్షసపిండానా ముదకం

తుకథంభవేత్ । దశమేహని తత్కర్మకుర్యాదేవేతి నిర్ణయః॥ త్రిరాత్రాశౌచపక్షేతు సద్యస్స్యా దస్థిసంచయః । ప్రథమేదివసే దద్యాదేక వింశతిస్తిలోదకం । తద్వద్ద్వితీయదివసే తృతీయేతుత్రయోదశ ॥ దత్త్వైవం పంచపంచాశ చ్చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్ । ఏకవింశతిరాద్యేతు త్రయ స్త్రింశ త్తృతీయకే । తృతీయేంజలయః పశ్చాదేక వింశతిరీరితం । పంచ సప్తతిమాపూర్య చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్ । తిలోదకంవృద్ధిపక్షేదానమే వందినత్రయం । దద్యాత్త్రీనాద్య దివసే. తిలమిశ్ర జలాంజలీన్ । ద్వితీయేచతురః కర్తాతృతీయే త్రీన్ శిలాతలే । ఏవందశాంజలీన్ దత్వా చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్ । త్రింశదాద్యే ద్వితీయేతు చత్వారింశద్దినే తథా తృతీయేత్రింశదనయో రిత్యన్యేషాం ప్రకల్పయేత్ । ఏవంశతాంజలీన్ దత్వా చతుర్థే శ్రాద్ధమాచరేత్ । ప్రథమేహ్న్యేక పిండంతు ద్వితీయే చతురస్తథా । తృతీయే పంచనైవదద్యా దేవపిండవిధిః స్మృతః । కేచిదాద్యదినే పిండాన్ త్రీనాహు శ్చతురస్తథా । ద్వితీయేచ తృతీయేచ త్రీనేనంపిండ నిర్ణయః । త్రిరాత్రాశౌచపక్షేతు నవశ్రాద్ధాని తత్కథం । ఏక ద్విత్రి క్రమాద్దద్యా దేకంశ్రాద్ధదినేపిచ॥ శ్రాద్ధదినే నవశ్రాదం శాఖాంతర విషయం॥ నవశ్రాద్ధానిపంచాహు రాశ్వలాయన శాఖినామితి॥ ఆపస్తంబాషడిత్యా హుర్విభాషా మితరేన్నృణాం । ఇతి శివస్వామినా నవశ్రాద్ధ ప్రకరణే ద్రష్టవ్యాని॥ తథాచస్మృత్యంతరం॥ త్రిరాత్రాశౌచ పక్షేతు నవ శ్రాద్ధానితత్కథం । ప్రథమేద్వే ద్వితీయేచ తృతీయే త్వేకమాచరేత్ । దైవాద్యది నవశ్రాద్ధ మతీతే ప్రథమేహ్నియత్ । తృతీయేహనికర్తవ్య మ న్యేషా మప్యయంవిధిః । దైవాద్వాయానుపాద్వాపి యథాకాలం నచేత్కృతం । ఏకాదశేహ్ని తత్కుర్యాత్ సర్వాణీతి స్మృతంబుధైః । నవ శ్రాద్ధం మాసికంచ యద్యదంత రితంభవేత్ । తదుత్తరేణ స్వాతంత్ర్యాదిదనుష్ఠేయంప్రచక్షతే । ఉదకుంభంమాసికంచ నవశ్రాద్ధంతథైవచ । దైవాదంతరితంపూర్వ ముత్తరేణ సహాచరేత్॥

—(*) బ్రహ్మచారిణాం తిలోదకనిషేధః. (*)—

౬౩. జ్ఞాతీనాంమరణేబ్రహ్మచారిణాం నాస్త్యశౌచతా । అతస్తిలోదకం తేభ్యోనదద్యుర్బ్రహ్మచారిణః॥ మాతాపిత్రోర్మృతౌ బ్రహ్మచారిణా మస్త్యశౌచతా । పితృభ్యఏవతైసస్మా ద్దేయమేవతిలోదకం॥ బ్రహ్మచారీయదాకుర్యా త్పిండదానాదికం పితుః । తావత్కాలంతదాశౌచం

తతఃస్నాత్వా విశుధ్యతి॥ నావివాహాజ్జలం దేయం జ్ఞాతీనాం బ్రహ్మచారిణాం।
ఆదిష్టినోదకం దద్యాదావ్రతస్య సమాపనాత్ ॥ దద్యాత్పిత్రోర్జలం భ్రా
తుః ప్రాగ్వివాహాదనుగ్రతీ। బ్రహ్మచారీ పితుర్మాతుర్వా బార్యాత్ భ్రా
తురగ్రజాత్। అన్యస్యవహ్నిదానేతు పునస్సంస్కారమర్హతి। ఉపా
ధ్యాయస్యాగ్నిదానే కేచిదిచ్ఛంతిసూరయః॥ పాతిత్యదోషాత్పతితాః పూ
ర్వమేవ బహిష్కృతాః॥

—(*) జీవత్పితృకస్య తిలోదక నిషేధః. (*)—

౭౮. అతస్తిలోదకంతైర్నకర్తవ్యం స్మృతిశాసనాత్। జ్ఞాతిభిస్స
హాసంవాసం తైశ్చసాకంతిలోదకం। నజీవత్పితృకః కుర్యాదిత్యాహు స్తం
త్రవేదినః। ప్రదక్షిణాది సంగాహం మృదాస్నానం తిలోదకం। నజీవత్పి
తృకఃకుర్యాత్ జ్యేష్ఠభ్రాతుర్మృతింవినా। విధివద్దహనాభావే వ్యాహితా
గ్నిస్తథైవచ। ఆశౌచగ్రహణంనాస్తి ఏషఏవతునాన్యథా॥

—(*) అథ జీవత్పితృక భ్రాతృమరణే. (*)—

౭౯. యదిభ్రాతుః కనిష్ఠస్య భ్రాతౄణామగ్రజన్మనాం। భ్రాతు
శ్చైవతుభార్యాయాః సకుర్యాదౌర్ధ్వదైహికం। విద్యమానేతుపితరికృ
తంచే త్పితృహాభవేత్॥ భ్రాతృమరణేపిత్రోరాయుష్కామోనకుర్యాదౌ
ర్ధ్వదైహిక మిత్యభిధీయతే॥

—(*) అథ నగ్నప్రచ్ఛాదనం. (*)—

౭౬. యథా॥ కుకుపద్వితయేనైవఅనుమిత్యభిధీయతే॥ ఆమంతద్వి
ద్ధికాం తేయ దద్యాదామంచతుర్గుణం। నగ్నప్రచ్ఛాదనంశ్రాద్ధం దహనేది
నఇష్యతే। తచ్ఛ్రాద్ధస్యవిశేషస్స్యాత్ దామప్రస్థాష్టకంభవేత్। తదర్ధాం
శ్చైవగోధూమాం స్తదర్ధాన్ముద్గమాషకాన్। కాంస్యపాత్రంసవస్త్రంచ
తథాసోపస్కరాణిచ। అయఃపిండంచకార్పాసం ఘృతపాత్రంసకంబళం।
ఏవంసోపస్కరంచాశు దద్యాత్ప్రేతత్వమోచనే॥ గోభిలః॥ నగ్నప్రచ్ఛా
దనంశ్రాద్ధం స్నానాంతేచమృతేహని। ఘటేతండులసంపూర్ణే వాససాపరి
వేష్టితే। పిధాయకాంస్య పాత్రేణ తస్మిన్నాజ్యంవినిక్షిపేత్। హిరణ్యం
తత్రనిక్షిప్య యథావిభవ విస్తరం। కులీనాయదరిద్రాయ శ్రోత్రియాయ
తపస్వినే। సంపాదయేత్తతః కర్తావిష్ణుంచమనసాస్మరన్। ప్రేతముద్దిశ్య
సంపూజ్య బ్రాహ్మణంతం విసర్జయేత్॥ వ్యాసః॥ వాసస్తండులమృత్పాత్రం
ప్రదీపం కాంస్యభాజనం। దహనానంతరందద్యాన్నగ్నప్రచ్ఛాదనం హి

తత్॥ వస్త్రం ప్రావరణార్థంచ తండులాః ప్రస్థపంచకం। ఉదకుంభం ప్రసిద్ధంచ సదీపం లోహపాత్రకం। కాంస్యపాత్రం దశపలం కాంచనం పాదచిహ్నకం। తండులార్ధం తదర్ధం వాఘృతమత్ర ప్రచోదితం। లవణంచ తిలాముద్గాస్తండులై రేవసంమితాః। ఘృతేనసంమితావాపి దద్యాదిత్యభిధీయతే। కార్పాసస్యాద్దశపలం దక్షిణాభూషణానిచ। సువర్ణాద్రజతంశుద్ధం ద్విగుణం దెయమేవహి। ఉక్తప్రమాణాచ్ఛక్తశ్చే క్షేప్రీత ముద్దిశ్యవిత్తవాన్। పంథాపరివ్యయం సర్వమధికం దేయమేవహి। నగ్నప్రచ్ఛాదకం హ్యేతదిత్యాహు స్తంత్రవేదినః॥

—(*) నగ్న ప్రచ్ఛాదన ప్రయోగః. (*)—

౭౭. కర్తా ప్రాణానాయమ్య। దేశకాలౌ సంకీర్త్య మరణదివసేన గ్నత్వనిర్హరణార్థం నగ్నప్రచ్ఛాదనాఖ్యం శ్రాద్ధమామద్రవ్యే ణైకోద్దిష్ట విధానేన కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। శిష్టం బ్రాహ్మణ మాహూయపితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య నగ్నప్రచ్ఛాదనైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే భవతాక్షణః కర్తవ్య ఇతినిమంత్ర్య గోమయేన వర్తులం మండలం కృత్వా తిలదర్భగంధా నిక్షిప్య। పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతనగ్నప్రచ్ఛాదనా ద్యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ఇదం తే పాద్యముపతిష్ఠత్వితి పాద్యం దత్వా పాదప్రక్షాళనం కృత్వాచమ్య ప్రాణానాయమ్య భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మకరిష్య ఇతి సంకల్ప్య భోజనస్థానం తూష్ణీం దర్భేణ సంమృజ్య నిరస్యాపఉపస్పృశ్య తిలోదకేనావోక్ష్య స తిలదర్భోదకేన ఆమద్రవ్యం బ్రాహ్మణమాత్మానంచ త్రిః ప్రోక్ష్య సంపాదితాః పదార్థాః దేశతః కాలతశ్చ శ్రాద్ధయోగ్యా భవంత్వితి బ్రూయాత్। పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య నగ్నప్రచ్ఛాద నైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే ఇదమాసన ముపతిష్ఠ త్వితి బ్రాహ్మణస్య వామపార్శ్వే ఆసనం దద్యాత్। పితుర్నగ్నప్రచ్ఛాదనాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతామిత్యుక్తే ఓం తథేతి ప్రతివచనం। ప్రాప్నోతు భవానిత్యుక్తే ప్రాప్నవానీతి ప్రతివచనం। బ్రాహ్మణస్య పురతో దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానా స్తీర్య తేష్వర్ఘ్యార్థం పాత్ర ముత్తానం దక్షిణాగ్రం సాదయిత్వా తస్మిన్పవిత్రం నిధాయ ప్రోక్ష్య తిలాన్నిక్షిప్య తూష్ణీమర్ఘ్యార్థ ముదకం నినీయ పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రణయాసీహి ఇతి తిలానవకీర్య అర్ఘ్యపాత్రే అమీగంధా ఉపతిష్ఠంతు। పుష్పార్థం తిలా ఉపతిష్ఠంతు। పితుర్గోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయవో జుష్టం గృహ్ణామీత్యభిమంత్ర్య। ప్రేతపాత్రం సంపన్నముపతిష్ఠతామర్ఘ్య ఇత్యు

త్వా బ్రాహ్మణస్య హస్తే తూష్టీ ముదకంనినీయ పవిత్రంనినీయ పితః గో
త్రశర్మన్ ప్రేతనగ్న ప్రచ్ఛాదనాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధె ఇదం తె అర్ఘ్యముపతి
ష్ఠత్వితి అర్ఘ్యందత్వా। పువః హస్తశుద్ధ్యర్థ ముదకందద్యాత్ తతః॥
ఇహాలోకం పరిత్యజ్యగతోఽసి పరమాంగతిం। ఇతిఅర్ఘ్యపాత్రం విచ్ఛిద్య
తతః మూర్ధానమారభ్య పాదపర్యంతం తిలైరభ్యర్చ్య। పితఃగోత్రశర్మన్
ప్రేతనగ్న పచ్ఛాదనా ద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధె అమీగంధా ఉపతిష్ఠంత్వితి గం
ధందత్వా పుష్పార్థ మిమేతిలాఉపతిష్ఠంత్వితితిలాన్ ప్రదాయ, అలంకా
రార్థం హిరణ్యందత్వా పితుః గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య వగ్నప్రచ్ఛాదనా
ఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధె అంతః ప్రావరణార్థంబహిః ప్రావరణీయార్థంచ ఇదం
ఆఛాదనద్వయ ముపతిష్ఠత్వితినూతనవస్త్రద్వయందదాద్యాత్। తతస్తూష్ణీం
గుదెయద్రవ్యాణి ఉదకెనప్రోక్ష్య అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య శ్రీవిష్ణో ఆమంర
క్షస్వ ఆమద్రవ్యం ద్విజాంగుష్ఠేన స్పర్శయిత్వాపితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతన
గ్న ప్రచ్ఛాదనాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధె ఏతత్తెఆమం సపరికరం పితాగోత్రశ్శ
ర్మా ప్రేతోదేవతె దమామంసోపస్కరం బ్రాహ్మణస్త్వాహన నీయార్థె
దత్తమాతృప్తెస్తత్సర్వంగయెయం భూర్గదాథరో భోక్తారాజలం పాత్రమక్ష
యవటచ్ఛాయె యంపిత్రె గోత్రాయ శర్మణె ప్రేతాయెదమామం సోప
స్కరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం సతిలాపిధానోదకుంభం నగ్నప్రచ్ఛా
దనాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధె ప్రేతతృప్త్యర్థముపతిష్ఠత్వితిదద్యాత్ । తతః। ఏవం
గుణ విశేషణవిశిష్టాయాం తిథౌ పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతముద్దిశ్య మ
యాక్రియమాణేన ప్రథమేహానికర్తవ్య నగ్నప్రచ్ఛాదనాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రా
ద్ధెనపితుః గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ప్రేతతృప్తి ద్వారానగ్నత్య నిర్హారణ
మస్త్వితి భవంతోబ్రువంత్వితి బ్రూయాత్॥ తతః ప్రాణానాయమ్య। పితు
ర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య ప్రథమేహానినగ్న ప్రచ్ఛాదనాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధె
పిండప్రదానం కరిష్యె ఇతిసంకల్ప్య బ్రాహ్మణస్య పురతోదక్షిణాగ్రాన్
దర్భానాస్తీర్య పిండస్యాధః ఏతత్తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితితస్మిన్ తిలోదకం
నినీయ పిత్రె గోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయనగ్న ప్రచ్ఛాదనాఖ్యైకోద్దిష్ట
శ్రాద్ధె ఏషపిండ ఉపతిష్ఠ త్వితి తిల మిశ్రతండులైః పిండందద్యాత్ । పిండ
స్యోపరి ఏతత్తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకందత్వా పితరంగోత్రం శర్మా
ణంప్రేతముద్దిశ్య మయాకృతేన పిండప్రదానేన పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేత
స్యతృప్తిరస్త్వితివాచయేత్ ॥ యద్యద్దదాతి విప్రేభ్యః శృతంవాయదివా

శ్రుతం। తేనాగ్నౌ కరణం కుర్యాత్పిండాంస్తే నైవ నిర్వపేత్ ॥ పిండదానం పరిత్యజ్య యశ్శ్రాద్ధం కురుతే ద్విజః। సంతతేశ్చవినాశాయ సంపదాం హరణాయ చేతి॥ బ్రాహ్మణస్య కరశుద్ధిం కృత్వా పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యదత్తం శ్రాద్ధముపతిష్ఠతా మిత్యుక్త్వా ఉపవీతీ అభిరమ్యతా మితిబ్రూయాత్ । అభిరమతాస్మ ఇతి ప్రతివచనం। పిండమప్సు నిక్షిప్య ఆచామేత్ । నగ్నప్రచ్ఛాదనస్య శ్రాద్ధరూపతానాస్తీతి కేచిద్వదంతి। కింతుసరూపతైవ। అశక్తస్తువాసస్తండులపూర్ణపాత్రమాత్రంవా దద్యాత్॥

—(*) అథ నవశ్రాద్ధవిధిః (*)—

౭౮. తత్ర నవశ్రాద్ధాని అనాహితాగ్నే ర్మరణ దినాదారభ్య విషమదినేషుకర్తవ్యాని॥యథా॥ ప్రథమేహ్ని తృతీయేహ్ని పంచమేసప్తమేతథా। నవమైకాదశేచైవ నవశ్రాద్ధముచ్యతే। అత్రవ్యవస్థామాహ॥ కాశ్యపః।నవశ్రాద్ధానిపంచాహు రాశ్వలాయనశాఖినః। ఆపస్తంబాషడిత్యాహుష్షడ్వా పంచాన్యశాఖినః। కేచిత్పంచైవనవమం భవేదంత రితంయది। ఏకాదశేహ్నితత్కుర్యా దితిస్మృతికృతోవచః ॥ క్రమాగతానాంచ శుక్రవారాది నిషేధోనాస్తి। నవశ్రాద్ధానిసర్వాణి నగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా। అమంత్రకానికార్యాణి తంత్రమేవవిధీయతే ॥ పూర్ణాశ్రమః॥ శ్రాద్ధానిచామంత్రకకర్మకాని దశాహమధ్యే విహితానియాని। అన్యానిసర్వాణి సమంత్రకాణిత్యుక్తం మునీంద్రైస్సవిశేషఏషాం॥ ఇతి॥ తత్రాపరోవిశేషః॥పంచమేసప్తమేవాహ్ని దాహకర్మణి సత్యపి। నవశ్రాద్ధాని పూర్వాణి తత్పర్యంతానితద్దినే। తావంత్యేక దినేకర్తుమశక్తశ్చేత్కథంచన॥ ఆసాంహివిషమాహేతుశిష్టం కార్యానచాంతరఇతి ॥ త్రికాండిః॥ కించ। నవశ్రాద్ధేష్వపూర్ణేషు పూర్ణేదహనకర్మణి। ఊర్ధ్వం దశాహాదుత్కృష్టే పునర్దహనమాచరేత్ ॥ ఇతికల్పకారికా ॥ అత్రదహన శబ్దోదశాహవాచకః ॥ నవశ్రాద్ధానిసర్వాణిప్రేతతృప్తికరాణీతు। ఆద్యానిషోడశైతాని ప్రేతత్వస్యనివృత్తయే। సపిండీకరణశ్రాద్ధం పితృత్వప్రాప్తయేమతః ॥

—(*) అథ నవశ్రాద్ధ ప్రయోగః. (*)—

౭౯. తతః॥ ప్రాణానాయమ్య। పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతతృప్త్యర్థం ప్రథమాహ్నిక నవశ్రాద్ధమామద్రవ్యేణ ఏకోద్దిష్ట విధానేన అద్య కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య సర్వమమంత్రకం కుర్యాత్ । బ్రాహ్మణ నిమంత్రణాది నగ్నప్రచ్ఛాదన వస్త్రదాన పర్యంతం కుర్యాత్ । నవశ్రాద్ధ క్షణ ఇత్యాది

విశేషః। అప్పుపిండప్రాసనాంతం ॥ పూర్వవత్ ॥అథాగ్న్యుత్పత్తినిర్ణయః—
అగ్నిమాత్మనిసమారోప్యమృతశ్చేత్తత పుత్రాదిః ప్రేతస్య దక్షిణం పాణిం
లౌకికాగ్ని సమీపేనిధాయ। ఉపావరోహజాత వేదఇమంతగ్ స్వర్గాయలోక
యవహానః ప్రజానన్। ఆయుఃప్రజాగ్ం రయిమస్మాసుధేహి ప్రేతాహుతిశ్చా
స్యజుషస్వస్వాహా । ఇతిమంత్రంజపేత్ ॥ అనేనాగ్నిరాగతోభవతి । తథా।
మృతస్యాగ్న్యుద్ధృతిస్త్వేవ మాత్మన్యారోప్యచేన్మృతః। ప్రేతస్యదక్షిణాం
పాణింలౌకికాగ్నౌనిధాయహి । ఉపావరోహజాతవేద ఇమంతమితిమంత్రతః।
అనాహృత ప్రవాసీచేత్తత స్తైనాఖిలంచరేదితి ॥ యద్యనుగతాగ్నిః పురుషో
మృతశ్చేత్పుత్రాదిః ప్రేతాధానంకుర్యాత్ । కథం । అగ్నింప్రతిష్ఠాప్య
ఆజ్యంసంస్కృత్య ద్వాదశగృహీతేనాజ్యం గృహీత్వాతూష్ణీంజుహుయా
త్ । తథాచోక్తం ॥ అథానుగతవహ్నిస్తు యజమానోమృతోభవేత్। ప్రే
తాధానంతతః కుర్యాదిత్యాప స్తంబభాషితం ॥ ద్వాదశగృహీతనూపూర్వ్య
ప్రతిష్ఠాప్యాజ్యసంస్కృతౌ। తూష్ణీమేవజుహోతీతి ప్రేతాధానముదీరితం॥
యదిసాగ్నిః పితాదూరస్థః గృహేమాతామృతా । అథవామాతృసమీపే
గ్నిస్థితః । అన్యత్రపితామృతః। తదౌరసపుత్రస్సమీపస్థోపి తదాగమనపర్య
తంతయోరౌర్ధ్వ దైహికంనకుర్యాత్ । తథా । దూరేసాగ్నిఃపతిః పత్నీ
మృతాసాప్యతసాగ్నికా । దూరేపతిర్మృత స్తత్రాప్యుత్కర్ష స్సతిచాత్మ
జేఇతి॥ యద్యగ్నిరహితాపత్నీ దూరేస్థితా అన్యత్రానగ్నికః పతిర్మృతః।
తదాఔరసపుత్రః ఆసన్నశ్చే త్స్వగోక్తప్రేతాధానం కృత్వాదహేత్ ।
పుత్ర అనా సన్నశ్చేత్స్వాశ్చేత్కుర్యాత్ ॥ తథా। పత్నీదూరేమృతానగ్ని
రాసన్నశ్చేత్తదౌరసః । ప్రేతాధానంతదాకుర్యాన్నోచే దుత్కర్ష ఇష్యత
ఇతి ॥ యదిసాగ్నికః పితాదూరేస్థితః గృహేగ్ని రహితామాతామృతా ।
తదౌరసః పుత్రస్సమీపస్థశ్చేత్ । ప్రేతాధానంకృత్వాదహేత్ । తథా॥
దూరేపితానగ్నికస్తుమాతా మృతాయదిస్యాత్సుత ఔరసశ్చేత్॥ సంధా
యవహ్నింవిదధీత సర్వాహుం తెష్టిమాత్మానమితి శ్రుతిర్హి । యదిదంపతీ
ఏకత్రస్థితౌ తయోరేకత్రమృతి ర్భవేత్తదౌరసపుత్రోప్యసమీపస్థః తదా
పత్నీభర్తుః ప్రేతాధానంకుర్యాత్ । భర్తాపత్న్యాః కుర్యాదేవ ॥ తథా
చోక్తం॥ పత్న్యాంసత్యాంసుతాభావే ప్రేతాధానంయుఃస్మృతే। పత్న్యా
స్సుతాచ్చదూరాభ్యాం పత్న్యాశ్చైవంహినిర్ణయఇతి ॥ అపరోవిశేషః ॥
పుత్రోదూరగతః పితాగ్నిర్విమతిరత్రిభవేదయది । లౌకికాగ్ని ర్భవేత్తత్రకే

చిదాహుర్మనీషిణఇతి ॥ పశ్చాన్మృతస్య కుర్వంతి కేచి దుత్తపనాగ్నినా ।
పశ్చాన్మృతానాం పత్నీనాంపతి వద్వహ్నిసంగ్రహఇతి॥ పరివ్రాజకపత్నీచే
న్మృతాతస్మాత్తుపూర్వకం । ఔపాసనాగ్నింసంధాయదహేత విధివత్సుతః।
విధవాం విధురంకన్యాందహే దుత్తపనాగ్నినా ॥ తత్కథం ॥ దర్భముష్టిం
ప్రజ్వాల్యతస్మిన్నగ్నావన్యముష్టిం ప్రజ్వాల్యతమగ్నిం దృఢీకరోతి । అయ
ముత్తపనాగ్నిః ॥ దర్భేష్వగ్నిం సమారోప్య పునర్దర్భేషుసంస్థితం । పునర్ద
ర్భేషుసంస్థాప్యదృఢీభూతం ప్రకల్పయేత్ ॥ కపాలతపనాజ్జాతో దర్భము
ష్ట్యాత్రిరావృతః । పునర్ముష్ట్యంతరారూఢో వహ్నిరుత్తపనాహ్వయఇతి ॥

—(*) అథ కపాలాగ్ని నిర్ణయః. (*)—

౮౦. బ్రహ్మచారిణాం కపాలాగ్ని నాదహేత్ ॥ తత్కథం । ఏకం
ఘటకపాలమగ్ని సమానందగ్ధ్వా తత్రతుషాదీని నిక్షిప్య బలవంతంకరోతి ।
అయంకపాలాగ్నిః ॥ యథా ॥ కపాలమగ్ని వద్దగ్ధ్వాతుషా దీన్యత్ర నిక్షిపే
దితి । ప్రజ్వాలయేత్తమగ్నించ కపాలాగ్నిరుదీరితఇతి ॥

—(*) అథ ద్విపత్నీకస్యాగ్ని నిర్ణయః. (*)—

౮౧. యదిద్వితీయవివాహే ఔపాసనాగ్నౌ కృతేకాల వశాత్ప
త్న్యేకామృతా, తదాసర్వోపాసనాగ్నినాతాం దగ్ధ్వాతస్యాః క్రియాం
తేస్థితయాభార్యయాసహవివాహప్రధానహోమంకృత్వాపూర్వవదాచ
రేత్ । తథా । పూర్వోపాసన వహ్నౌతు యస్యోద్వాహః పరఃకృతః ।
తస్యైకపత్ని విగమేకృత్స్నం వినియోజయేత్ । తతస్తస్యాః క్రియాం
తేతుస్థితయాసహభార్యయా । ప్రధానోద్వాహహోమాన్యతుకృత్వా పూ
ర్వవదాచరేదితి । యదిద్వితీయవివాహం లౌకికేగ్నౌకృత్వాశాస్త్రోక్తవిధి
నా ఔపాసనాగ్నిద్వయసంసర్గే కృతేయద్యేకాపత్నీ మృతాతదా పత్యౌ
ఔపాసనాగ్నిం ద్విధావిభజ్య ద్వయోర్భాగయోరగ్న్యో వివిచయోస్వా
హేతిప్రత్యేక మాజ్యాహుతింహుత్వా దక్షిణభాగం జ్యేష్ఠాయాఉత్తర
భాగం కనిష్ఠాయా ఇతినిశ్చిత్యయా భార్యామృతాతాంతేన భాగేనదహే
త్ । తథా । లౌకికాగ్నావితరోద్వాహం కృత్వాసంసృష్ట వహ్నిమాన్ ।
తస్యైకస్యాం మృతాయాంతు విభాగాగ్ని ముదీరితః॥ విభజ్యవహ్నింప్ర
త్యేకం భాగయోస్తు పృథక్పృథక్ । పూర్ణాహుత్యా వివిచ్యాగ్నిమి
ష్ట్వాభాగం వినిర్దిశేత్ ॥ పూర్వస్యా దక్షిణంభాగ మితరస్యాస్తథేతరం ।
యాతుయస్య మృతాతాంతద్భాగేన వినిర్దహేత్ ॥ అపరోవిశేషః॥

అథైకస్యాం మృతాయాంతు పత్న్యాం యస్యాం విచెన్మృతా ॥ తథాచేత్పత్న్యరేకో౽గ్ని స్తూష్ణీం తునిభజేత్తయోరితి ॥ త్రికాండిః। బహుపత్నీకస్యాప్యేవ మేవన్యాయేన భాగద్వయంకృ త్వాజ్యేష్ఠాయైదక్షిణం భాగందద్యాత్ । అన్యాభ్యఉత్తరభాగందత్వాస్థితాభిః సహాపూర్వ వదాచరేత్॥ ఏతాన్యగ్న్యుత్పత్తి విషయవచనాని కల్పకారికోక్తా న్యనాహితాగ్ని విషయా ణి। ఇత్యగ్న్యుత్పత్తినిర్ణయః॥

—(*) శ్మశాననీత శవజీవనె. (*)—

౮౨. అథ శ్మశాననీ తస్య శవస్య యదిప్రాణ స్సమాయాతి ॥ తత్రాహనారదః॥ మృతః శ్మశాననీతో౽యః ప్రత్యుజ్జీవతిమానవః। స్వస్థో౽వాభవతిక్షిప్రం పునరా యాతిమం దిరం। సదేశఃక్షీయతెక్షిప్రం పరచక్రేణహాన్యతె ॥ యమంధృష్ట్వాతతశ్శాంతిం సక్షీరాస్స మిధశ్శతం। ఘృతంచజుహుయాద్విద్వాన్ హుతాంశె భూరిదక్షిణాం। సావిత్ర్యాష్టసహ స్రేణ క్షీరై శ్శాంతించకారయేత్ । కపిలాగా స్తిలావాసో దెయంయమమతం తథేతి॥

—(*) దహ్యమానాగ్నౌ నష్టె. (*)—

౮౩. దహనసమయె వర్షాదినా అగ్ని శమనంచెత్ కృచ్ఛ్రత్రయంకృత్వా పునర గ్ని ముత్పాద్యతంత్రావృత్తిం వినాశవశేషందహేత్ ॥ కారికా। దహ్య మానేతు శావాగ్ని శ్శామ్యేత్కృచ్ఛ్రత్రయంచరేత్ । పూర్వవద్వహ్నిమాదాయ తంత్రావృత్తిం వినాద హేత్ ॥ ఊనసమాధానత్వాత్ ॥

—(*) పాషాణనష్టె. (*)—

౮౪. దశాహమధ్యేపాషాణః ప్రమాదాద్యదినశ్యతి। పాషాణమన్యం నిక్షిప్య పునరా వర్తయేజ్జలం॥ శిలానాశే విశేష మాహమనుః ॥ శిలాది నాచోపహతే తతో౽న్యా మాయాత మంత్రేణనిధాయదర్భైః । యమాయసోమం సునుతేతి మంత్రైః స్రువేణహుత్వా। తిభిరా జ్యమగ్నౌః ఆశౌచమధ్యే పాషాణం యదీనశ్యే త్పునశ్శిలాం। స్థాప్యదత్తాంజలీన్ పిండాన్ పునరిత్యాహగౌతమః । స్మృత్యంతరే॥ యదినష్టో౽మృతో౽వాపి పాషాణః ప్రథమా హ్నికం। పాషాణమన్య మాదాయ పూర్వ దత్తాంబు నిక్షిపేత్ ॥ స్థలభ్రంశే శిలాపాత్ర కర్తృద్రవ్య వి పర్యయే । ప్రాజాపత్యత్రయంకృత్వా జలంపిండాన్ పునః క్షిపేదితి॥ నష్ట పాషాణస్య పునః ప్రాప్తౌ విశేషమాహ॥ నష్టం యదిస్యా త్పునరేవ దృష్టం దత్తాంజలిం నైవవిధిః క్రమేణ। ఇ మే యుగేత్యృక్ద్వయుగం ప్రయుజ్యతత్రైవ సర్వంవిహితం విధేయమితి । నష్టపాషాణస్య పునః ప్రాప్తౌ ॥ ఇమేయుగేయత మానేయదైతం । ప్రదాంభరన్మానుషాదేవయంతః । ఆసీదర్తగ స్థములోకం విదాన్వైసో౽పస్థేభవతు మిందనేన ॥ ఇతిమంత్రేణశిలాద్వయం సం పూజ్యశేషోదకాం జలీన్దద్యాత్॥ * ॥ దేవలః॥ నష్టాశిలాస్యా త్పునరేవదృష్టా దత్వాంజలిం చైవ దినక్రమేణ। ఇమేయుగేత్యృగ్ద్వయుగం ప్రయుజ్యతత్రైవ సర్వంవిహితంవిధేయమితి॥

—(*) ప్రథమేహ్నిస్థాపిత శిలానాశేకర్తవ్య ప్రయోగమాహ. (*)—

౮౫. అన్యశిలా... ॥ ... శ్రుత్తుమా స్తేతి మంత్రేణశి

లాందర్భేరావేష్ట్య పూర్వవత్కేశవాదినామభిః స్నాపయిత్వాతత్రాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యచ తుష్ణీంత్ర ప్రయోగంకృత్వా ఆజ్యసంస్కారాంతే పరిషిచ్య, చతుర్గృహీత మాజ్యం గృహీత్వా ॥ యమాయసోమగ్ సునుత...అరంకృతస్స్వాహా । యమాయేదం ॥ యమాయ ఘృతవత్—ప్రజీవసేస్వాహా । యమాయేదం ॥ యమాయ మధుమంతగ్ం — పథికృద్భ్యస్స్వాహా । యమాయేదం ॥ ఇతి(త్రిభిర్మంత్రైః) రాజ్యాహుతీర్హుత్వా పూర్వదత్తాం జలీక పిండాన్ పునఃదద్యాత్ ॥ ఇతిశిలానష్ట ప్రాయశ్చిత్తం॥

—(*) పునర్దహనేరాత్రౌ పైతృమేధికారంభనిషేధః. (*)—

౮౬. స్మృత్యంతరే । నరాత్రౌ పైతృకం కర్మకుర్యాన్నైమిత్తికంవినా । ప్రేతకార్యాణికుర్వీతనగ్న ప్రచ్ఛాదనంవినా । అత్రరాత్రౌప్రేత దాహాదికర్మయద్విహితం తన్ముఖ్యదేహ సంస్కారవిషయం ॥ ప్రేతదాహాదికం కర్మనగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా । రాత్రౌనకుర్యాత్సంధ్యాయాం యదికుర్యాన్నిరర్థకం । నరాత్రౌ ప్రారభేత్పైతృ దహనంపైతృమేధికం ॥ ప్రారబ్ధంచేద్దివాకార్యంరాత్రావపి సమాపయేత్ । ప్రేతదాహాదికంకర్మ యద్రాత్రౌ నిషిద్ధం తదస్థ్యాది దాహవిషయం ॥ దివానాయది వారాత్రౌ మధ్యాహ్నే నిశిసంధ్యయోః । నగ్నప్రచ్ఛాదనంకార్యం దాహానందర చోదనాత్ । అత్రరాత్రావపినగ్న ప్రచ్ఛాదనం కార్యమిత్యేతద్దహనానంతర్య కత్వద్యోతనార్థం । నతునిశ్యధికార ప్రమాణార్థం । అన్యథా ॥ తిలోదకం పిండదానం నగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా । రాత్రౌనకుర్యాత్సంధ్యాయాం యదికుర్యాన్నిరర్థక మితిగోభిలవచన విరోధాత్ ॥ * ॥ రలెరస్త మయాత్రాత్త్రయోగ్య కాలేతుమలభే । శ్వఃప్రాతరిష్టం దాహాదినమావిస్తైన దుష్యతీతికేచిత్॥

—(*) శ్వాదివ్య వాయే. (*)—

౮౭. అత్రకృచ్ఛ్రత్రయం ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వావ్యాహృతి భిరాజ్యా హుతీర్జుహుయాత్॥ కారికా॥ శవాగ్నిమధ్యే వ్యవాయే పురుషశ్వాన గర్దభాః । కృచ్ఛ్రత్రయవ్యాహృతీనాం జుహుయాదాహుతీస్తతః। ప్రాయశ్చిత్త విశేషస్య యస్యానోక్తోభవేద్విధిః। హోతవ్యాజ్యాహుతిస్తత్ర భూర్భువస్స్వరితీర్యతే ॥ ఇతిజయంతః॥

—(*) శవాగ్నిపతనే. (*)—

౮౮. అగ్నిపతనేపి తద్వైవకృచ్ఛ్రత్రయం పూర్వవద్వ్యాహృతీభిర్జుహుయాత్ ॥ గ్రామశ్మశాన-యోర్మధ్యే ప్రేతాగ్నౌపతితేయది । కృచ్ఛ్రత్రయం ప్రకుర్వీత పూర్వవచ్చాగ్నిముద్ధరేత్॥ * ॥ తథాచాపస్తంబః॥ * ॥ గ్రామశ్మశాన యోర్మధ్యే పతితే నూతకానలే ॥ పునరగ్నింప్రతిష్ఠాప్య ప్రేతాహుతి పురస్సరమితి॥

—(*) శవపతనే. (*)—

౮౯. శవపతనేవిశేష. మాహనారదః॥శవశ్చనీయమానశ్చ భూమౌచనిపతేద్యది।కుటుంబమరణంతస్యధనధాన్యకులక్షయం॥ఇమామ్రుద్రేతి జుహుయాత్కర్తావైసర్పి షాహుతీః। ఆహుతీర్ద్వేసమాస్తేతు హోమశ్చ ... భూశ... కృష్ణమంతుదత్వా.దద్యాత్తతస్సంపత్స్యతేశుభమితి॥

—(*) శవహసితాదౌతు. (*)—

౯౦. జ్యోతిశ్శాస్త్రే ॥ * ॥ హసితేరుదితేచైవ జృంభణేచోత్థితేపి వా ॥ గాత్రప్రకంపనేచైవ తద్గృహం నిర్జనం భవేత్ ॥ నస్థాపయేద్బహిర్గ్రామాచ్ఛవోరుద్రసమోయతః । శావాశౌచేతునిర్వృత్తే తతశ్శాంతింతుకారయేత్ ॥ వైకంకోదుంబరాశ్వత్థైః ప్రత్యేకాష్టోత్తరం శతం । యమదైవతమంత్రేణ హోతవ్యం విధిపూర్వకం । రుద్రశాంతిం తతఃకుర్యాత్తత్పాపస్యప్రశాంతయే ॥ ఇతి ॥

—(*) శూద్రాదిభిః కాష్ఠాది హరణే. (*)—

౯౧. మనుః॥ నవిప్రస్వేషుతిష్ఠిత్సు మృతౌశూద్రోపి హారయేత్ । అస్వర్గ్యాహ్యాహుతిస్సాస్యాచ్ఛూద్రసంసర్గ దూషితాఇతి॥ అస్వర్గ్యత్వాదిదోష స్మరణాత్ । యస్యా హరతిశూద్రోగ్నిం తృణకాష్ఠహవీంషిచ । ప్రేతత్వంహి సదాతస్య సచాధర్మేణ లిప్యతే ॥ ఇతి యమస్మరణాత్ ॥

—(*) దహనదేశనిర్ణయః. (*)—

౯౨. దక్షిణె నమృతంశూద్రం పురద్వారేణ నిర్హారేత్। పశ్చిమోత్తర పూర్వాసు యథాయోగంద్విజాతయః ॥ నిర్హారణందహనం । యథా యోగంయథాక్రమం ॥

—(*) పిండే వాయసైరస్పృష్టే నీచస్పృష్టేచ. (*)—

౯౩. దశాహాభ్యంతరేపిండం యన్నాశ్నాతి చవాయసః । ప్రేతత్వా న్నైవముచ్యేత దత్తైశ్శ్రాద్ధ శతైరపి ॥

—(*) పిండస్యాశ్వాది దూషణే ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౯౪. తత్రగోబిలః। వాయసానేవితేపిండేశ్వ చండాలాదిదూషితే । కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీత ఆవృత్తిశ్చతథైవచ । అత్రిః॥ శ్వసూకరసృగాలాద్యైః గ్రామకుక్కుటకైరపి। శవాస్థిభస్మపిండానాం స్పర్శనేచ ప్రమాదతః। పంచపంచ చతుర్భిశ్చ కృచ్ఛ్రాణాం త్రితయంచరేత్ ॥ తథా॥ శవాస్థిభస్మపిండాంశ్చ ప్రమాదాత్సంస్పృశేద్యది । శ్వసూకరఖరోష్ట్రైస్తు చతుస్త్రీణిపరాణితు । స్మృత్యంతరే॥ శ్వభిర్గర్దభచండాలైః శ్వవాస్థిస్పృశ్యతే యది । బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞాతః ప్రాజాపత్యేనశుధ్యతి॥ అశక్తవిషయం। అనుపనీత విషయంవా ॥ నచాత్రశ్యేనకాకాది పక్షిణః ప్రతిషేధతి । శ్వచండాలాదిభిః స్పృష్టః పిండోయ దుపహన్యతే । ప్రాజాపత్య త్రయంకృత్వా పునః పిండాన్ సమాచరేదితి॥ దేవలః॥ శావేతుసూతకంచేతాన్యన్ని

శాశేషేతథైవచ । నవశ్రాద్ధానిదేయాని యథాకాలం యథాక్రమం ॥

—(*) దశాహమధ్యే దర్శసంక్రమాదా. (*)—

౯౫. మాతాపిత్రోస్సదాకుర్యా ద్యావద్దశమవాసరం। ఉదకంపిండదానంచ దశమాత్తునివర్తతే। ఇతి॥ పుత్రీసుతదత్తకఔరసాదివ్యతిరిక్తా దశాహాంత తిలోదకపిండాన్ అమావాస్యాయామేవదద్యుః ॥ తథాకపర్దిః । దశాహమధ్యే యదిదర్శఆపతే ద్దద్యుర్దశాహం తిలవారిపిండాన్ । పుత్రిసుతోదత్తక ఔరసశ్చ శేషాస్సుతాస్తత్ర సమాపయేయురితి॥

—(*) అమాయాంమరణే. (*)—

౯౬. అమావాస్యాయాం మృతస్యతిలోదకపిండాన్ ప్రతిదినందద్యుః ॥ అమాయాం మరణంయస్య తస్యపిండోదకక్రియా । ఆదశాహాత్ప్రతిదినంకారయేత్ స్మృతిశాసనాత్ ॥ యఃకశ్చిచ్చతుర్దశీక్షణేమృతః । తతః అమావాస్యాభవేత్ । తర్హి అమావాస్యాయామేవతిలోదక పిండాన్దద్యాత్ ॥ గృహ్యాపరిశిష్టే ॥ చతుర్దశీక్షణమృత స్తత్రప్రాప్నోత్యమాతిథిః। పిండోదకం దశాహాంతం తస్మిన్నేవాహనిక్షిపేత్ ॥

—(*) దశాహమధ్యే సంక్రాంతౌ. (*)—

౯౭. దశాహమధ్యేసంక్రాంతౌ తస్మిన్సమాపయేయుః ॥ తథా ॥ దర్శస్సంక్రమణంవాపి దశాహాంతస్సమాపయేత్ । తావత్తైవోత్తరంతంత్రం సమాప్యమితినిశ్చయః ॥ భవిష్యత్పురాణే ॥ ప్రవృత్తాశౌచ తంత్రస్తు యదిదర్శఃప్రవర్తతే। సమాప్యచోదకంపిండం స్నానమాత్రంసమాచరేత్ ॥ పైఠీనసిః ॥ ఆద్యేందవేతుకర్తవ్యాః పిండదానోదకక్రియాః। ద్వితీయేందవేతుకుర్వాణః పునశ్శావంసమశ్నుతే ॥ ఏతన్మాతాపితృవ్యతిరిక్తవిషయం॥ తద్విషయేవిశేషమాహ । గాలవః ॥ పిత్రోరాశౌచమధ్యేతు యదిదర్శస్సమాపతేత్ । తథానైవోత్తరంతంత్రం సమాప్యమితినిశ్చయః। దశాహమధ్యేదర్శశ్చే త్పిండదానం తిలోదకం । వినాపితృభ్యామన్యేషాం దర్శేనైవసమాపయేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ అంతర్దశాహే దర్శశ్చేత్తంత్రంసర్వంసమాపయేత్ । పిత్రోస్తుయావదాశౌచం తావత్కుర్యాదతంద్రితః। ఆశౌచమధ్యే విధుసంక్షయేపి దద్యుర్దశాహం తిలవారిపిండాన్। పుత్రీసుతోదత్తక ఔరసశ్చ శేషాస్సుతాస్తత్ర సమాపయేయుః । దశాహమధ్యేదర్శశ్చేత్తోయంపిండం సమాపయేత్ । మాతాపితృభ్యామన్యేషాం దర్శేనైవసమాపయేత్ । ఇందుక్షయేపిసంక్రాంతౌ ... శేషాన్ సమాపయేత్ । శి

లాంజలే విసృజ్యాథదశాహే తంత్రమాచరేత్ । ఆదశాహం బహిస్స్నా
నం కుర్యాత్పూర్వవదన్వహం । తిలాంజలేవిసృజ్యాథ దశాహే హోమాను
మాచరేత్ ॥ ఇతిపాఠాంతరం ॥ చంద్రద్వయేబలిర్నైవ దేయః ప్రేతస్య
శాంతయే । యదిదద్యాద్ద్వి చంద్రేన్నం దాతుః కులవినాశనం ॥ దద్యాది
తి సపిండానాం సమానోదకినాంతథా । ద్విచంద్ర దర్శనాత్సద్య స్సకలం
కర్మనశ్యతి । ఏతన్మాతాపితృ వ్యతిరిక్తవిషయం ॥ తథా ॥ స్మృతిసంగ్ర
హే॥ బలిర్ద్వి చంద్రే దృష్టేపిస్యాత్పిండాస్థి శవదాహకం। చంద్రద్వయేపి క
ర్తవ్యా మాతాపిత్రో ర్బలిక్రియా ॥ గౌతమః ॥ అంతర్దశాహేదర్శశ్చే
త్తత్రసర్వం సమాపయేత్ ॥ పిత్రోస్తుయావదాశౌచం దద్యాత్పిండం జ
లాంజలినితి ॥ స్మృతిసంగ్రహే ॥ ద్విచంద్రదర్శనే దోషోమాతాపిత్రోర్న
విద్యతే । అన్యేషాంతు సపిండానాం దర్శేనైవసమాపయేత్ ॥ మాతాపి
తృవిషయేపిండా ద్యపకర్షం దేశగాలో పప్లవాదా వాహగాలవః ॥ పిత్రో
రాశౌచమధ్యేతు యదిదర్శ స్సమాపతేత్ । తావత్తైవోత్తరంతంత్రం పర్య
వస్యేత్త్ర్యహాత్పరం ॥ తదాహ స్మృతితత్వనిర్ణయే ॥ రాష్ట్రస్యోపప్లవే
బాధే త్వంతరావాపిసంకటే । పిత్రోరపి తథాదర్శే పిండానథ స్సమాప
యేత్ । ఉపప్లవేమహామారే ఉపసర్గేమహాభయే । పిండోదకేచకుర్యాం
తు పిత్రోరపిసమాపయేత్ ॥ సంగ్రహే ॥ ప్రాప్తకాల మతిక్రమ్య నకు
ర్యాచ్చేద్బలిక్రియాం । ఆప్రదానాత్క్రియాస్సర్వాః తదహ్న్యేవతుకా
రయేత్ ॥ అతిక్రమ్యప్రవర్తేరన్ ప్రేతాయైవ ప్రకల్పతే । ఏకోద్దిష్టాది
యుక్తేషు కాలేషుపరికల్ప్యతే॥ .

—(*) అథానుగమన విధిః. (*)—

గా. స్నానంశరీర శుద్ధిశ్చ క్రియతే । ప్రేతంచిత వధ్యూహ్య ।
తతః పత్నీమియం నారీతి ప్రేతసమీపే శాయయిత్వా ఉదీర్ష్వనారీతిమం
త్రోనాస్తి । ఉత్థాపనా భావాత్ । హస్తసంమార్జన ప్రభృత్యుభయో
స్తంత్రేణకుర్యాత్ । అర్థలోపాత్పూర్వ తంత్రనివృత్తిః । దహనోపస్థాన
హోమమంత్రేషు ద్వివచనేనోహః కార్యః। తద్యథా ॥ మైనామగ్నేవిధ
హోమాభిశోచో మైనయోస్త్వచౌ చిక్షిపోమాశరీరే । యదాశ్శృ
తం...జాతవేదోథమేవౌప్రహిణుతా త్పితృభ్యః ॥ శ్రుతంయదా కరసిజాత
వేదోథేమేనౌ పరిదత్తాత్పితృభ్యః । యదాగచ్ఛతో సునీతి మేతామథా
దేవానాం వశనీర్భవాతః । సూర్యంనా చక్షుషీగచ్ఛతాం । వాతమాత్మా

సౌద్యాంచగచ్ఛతం, పృథివీంచ ధర్మణా । అపోవాగచ్ఛతం యదితత్రవాం హి తేఓషధీషు ప్రతితిష్ఠాశరీరైః । యఏతయోః పథోగోప్తారః । యఏతయోః పథోరక్షితారః । యఏతయోః పథోభిరక్షితారః ॥ అన్యత్సర్వం సమానం॥ అగ్నిశ్చరుస్తథా హోమఉపస్థానం తథైవచ । సకృదేతద్ధికర్తవ్యం పిండదానోదకంవినా । పిండంశ్రాద్ధం పృథక్పృథగితి పాఠాంతరం ॥ అనుగచ్ఛతి యానారీమృతం భర్తారమంజసా । అస్థిసంచయనాంతోస్యా భర్తుస్సంస్కార ఏవహి । చితాధిరోహణంచైవ సంస్కారో నవిశిష్యతే । అస్థిసంచయనకర్మ దశాహ హవనంసకృత్ । నగ్న ప్రచ్ఛాదనాదీని శ్రాద్ధానిచ పృథపృథక్ । ఆవృత్తిః పంచ మంత్రాణాంచయనేశిరఆదితః । అన్యస్యమంత్రజాతస్య నావృత్తిః క్రియతేబుధైః । అనుయానేతుకర్తవ్యం పృథక్పిండం తిలోదకం । కుర్యాత్తిలోదకానాంతు దానమేక శిలాగతం । పృథగ్భహిశ్చదాతవ్యా సహసంస్థితయోస్తయోః ॥ ఏకచిత్యాం సమారుహ్య దంపతీ యదిసంస్థితౌ । తయోస్తు యుగపత్కుర్యా ద్దహనాద్యాః క్రియాస్సుతైః॥ బర్హిరేకం పృథక్పిండా తథాచైవోదక క్రియాః । అస్థ్నాం సంచయనంవాపి పృథక్సంకల్ప్యకుంభయోః ॥ పృథగ్విప్రాశ్చ నిర్దిష్టాః పుణ్యాహశ్చైవ ఇష్యతే ॥ స్మృత్యంతరే ॥ పృథగ్దానం చోదకస్య పిండంశ్రాద్ధం పృథక్పృథక్ । ఏకకాల గతాసూనాం బహూనామథవాద్వయోః ॥ తంత్రేణదహనం కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంకుర్యాత్పృథక్పృథక్ । దంపత్యోరేకదామృత్యౌ దహేదాపాసనాగ్నినా । పృథక్సూత్రేణ కర్తవ్యాః పిండదానోదకక్రియాః । నగ్నప్రచ్ఛాదనం శ్రాద్ధం నవశ్రాద్ధం తథైవచ । వృషోత్సర్గం మాసికాని సపిండీకరణం పృథక్ ॥ అత్రపిత్రోర్గోత్రయోః...శర్మణోః ప్రేతయోరితి సంకల్పః । నవశ్రాద్ధం యథాకాలం పృథగేవ సమాపయేత్ ॥ పిండదానం జలంచైవ ఏకాహముభయోః పృథక్ । ఏకకాలె క్రమేణోభయోః పృథగేవాద్యాదిషోడశ శ్రాద్ధానికుర్యాత్ ॥ తథాచోక్తం ॥ అస్థిసంచయనం హోమం దశాహ హవనంసకృత్ । కీకసానాంతు సంస్కారః పృథగేవ తయోర్మతః । మిళితానాంతు సంస్కారో న్యాయ సిద్ధోపినోమతః ॥ నవశ్రాద్ధం సపిండాంతం భిన్నకాల మృతావితి కల్పకారికా ॥ తత్రఅన్యస్మిన్ దివసే అగ్నిప్రవేశశ్చేత్కథం॥ తత్రాహ । పతివ్రతాన్యత్ర దినేనుగచ్ఛేద్యా స్త్రీపతించిత్య ధిరోహణంచ । దశాహతో భర్తురఘస్యశుద్ధింశ్రాద్ధద్వయం స్యాత్పృథగేక కాలఇతి కాత్యాయనః ॥ పూర్వేద్యుర్మృతం పతింపర

దినేయాస్త్రీ కృశానుంగతా తస్యాస్తత్ప్రీతి వాసరం తదఖిలం దాహంక్రి యావాసకృత్। స్యాచ్ఛ్రాద్ధం పృథగేవ వారిసలిలం పిండంవృషోత్సర్జనం సాపిండ్యం పరతోఽనుమాసికవిధిం కుర్యాన్మృతాహంసుధీః ఇతి॥ జీవె భర్తరియా నారీతస్మైస్రాణా్ం నమర్పయేత్। దినాంతరే మృతేతస్యాః కాలభేదం నకారయేత్ ॥ అనుగమనే సపిండీకరణం ॥ అనుగమనె సపిండీ కరణం పూర్వంభర్తుః కృత్వాపశ్చాత్త ద్భర్తృపితృ పితామహైస్సహాస పిండీకరణం కుర్యాదితి కేచిత్॥ అన్యేతు శ్వశ్ర్వాదిభిః సహ సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహుః॥ తథా। పత్యుశ్చితాం సమారుహ్య యానారీ జ్వలనంగతా। తస్యాః పిండంతు తత్పుత్రః శ్వశ్ర్వాదిషు నియోజయేత్ ॥ ఇతి॥ అపరేతు। భర్త్రైకేసపత్న్యాః సాపిండ్యమాహుః। భర్తుః పిత్రాదిసాపిండ్యం భర్త్రైకేన సహస్త్రియాః। అనపత్యస్త్రియా ఏతతిదియత్తదసాం వ్రతం॥ ఇతి త్రికాండిః ॥ భర్తుః పిత్రాదిభిః కుర్యాద్భర్త్రాపత్న్యాస్తథైనచ। సాపత్న్యా వాన పత్యా వానభేద ఇతి గోభిలః॥ అయమేవ ముఖ్యపక్షః॥ ఏవంచసతిమృతాహో దాశ్వశ్వ్రాదిభిస్సహశ్రాద్ధం కుర్యాత్॥ తథాత్రికాండిః ॥ కృతేపిత్రాది సాపిండ్యే మాతుశ్శ్రాద్ధం పృథక్కృతౌ॥ ఆబ్దికాదౌ తథామాతుః పితామహ్యాదిభిః క్రియేతి। అపరోవిశేషః॥ స్వైరిణీనాంగర్భిణీనాం పతితానాంచ యోషితాం। నాస్తిపత్న్యగ్ని సంవేశః పతితౌహితథాప్యభౌ ॥ పృథక్చితింసమారుహ్య నవిప్రాగంతుమర్హతి। యోషిత్రామన్యజాతీనాంపృథక్చితిరపీష్యతే॥అన్యచ్చ॥ ఏకకాలమృతౌభర్త్రా భార్యాయదిభవేద్ద్వయోః। తంత్రేణదహనంకృత్వా పిండంకుర్యాత్పృథక్పృథక్ । పూర్వంమృతస్యదాహాత్ప్రాగితరశ్చేత్ప్రమీయతే। దాహం తమేకకాలత్వమితిసాకల్పకారికా ॥ అస్మిన్నర్థేత్రికాండిరపి ॥ మృతేభర్తరితద్దాహాత్ప్రాక్పత్నీ మ్రియతేయది। పత్న్యాం వాప్రాన్ప్రమీతాయాం దాహాదర్వాక్పతిర్మృతః। తత్రతంత్రేణ దాహస్స్యాన్మంత్రేషు ద్విత్వమూహయేదితి ॥ పతింమృతం పూర్వదినేనుయాతుం నేష్టాబుధైః పర్యుషితంశవంసా । చాంద్రాయణేత్రకృతేతుదోషో నశ్యేత్స్వయం యేనచయాతుకామా। కృచ్ఛ్రం పర్యుషితస్యాహ శవస్యాం తేపిశుద్ధిదం ॥ సపిండీకరణప్రయోగ స్సత్రలక్ష్యతె ॥

—(*) అథయుగపన్మరణె సంస్కారక్రమమాహ. (*)—

౯౯. సఙ్గ్రహ[illegible] । [illegible] ఏకత్రైవైక స్త్రథాపిచ।

అంతరంగ క్రమేణైషా ముదకాదిసమాచరేత్ ॥ తత్సపిండవిషయం॥ తథాచ ఋష్యశృంగః॥ భవేద్యది సపిండానాం యుగపన్మరణంయది । సంబంధాసత్తిమాలోక్య తత్క్రమాచ్ఛ్రాద్ధమాచరేత్ ॥ యుగపన్మరణే మరణానుక్రమపరిజ్ఞానేవిశేషమాహమనుః ॥ కృత్వాపూర్వమృతస్యాదౌ ద్వితీయస్య తతఃపరం । తృతీయస్య తతఃకుర్యాత్సన్నిపాతేష్వయంక్రమ ఇతి ॥ మరణక్రమతో దృష్ట్వామరణానుక్రమేణతు । సామాన్యమిదముద్దిష్ట మన్యేషామగ్రజంవినా॥ అన్యేషామగ్రజస్యాపి సమవాయేగ్రజః ప్రభుః॥ అగ్రజస్యాపిపిత్రోశ్చ సంపాతేపితరౌ ప్రభూ ॥ పితుః క్రియాణాంమధ్యేపి మాతుర్దాహాదికంచరేత్॥ ఏవంపిత్రోః క్రియామధ్యే పరేషాం పైతృకోపరి। పితర్యుపరతేపిత్రో మాతుశ్శ్రాద్ధం నివర్తతే । మాతర్యపిచ వృత్తాయాం పితుశ్శ్రాద్ధాద్యృతేనతు । మాతుఃక్రియామధ్యేమృతేపితరిసతిమాతుః శ్రాద్ధంనకుర్యాత్ । పితుఃక్రియామధ్యే మాతామ్రియతే యదిపితుః శ్రాద్ధాదృతేపక్షిణ్యాంతే కుర్యాత్ ॥ తథాచసంగ్రహకారః ॥ మాతుర్దశాహమధ్యేతు పితాయస్యప్రమీయతే । పైతృకంతుయథాకాలంపితుస్సర్వం సమాచరేత్ ॥ తతోమాతుస్త్రిపక్షాదౌ శేషంకర్మ సమాచరేత్॥

—(*) పత్న్యాదీనాం సంఘాత మరణే. (*)—

౧౦౦. ఋష్యశృంగః॥ పత్న్యాఃపుత్రస్య మాతుశ్చ భ్రాతుస్తత్తనయస్యచ। స్నుషాశ్వశ్రోశ్చపిత్రోశ్చసంఘాతమరణంయది॥ అర్వాగబ్దాన్మాతృపితృ పూర్వంసాపిండ్యమాచరేత్॥ బహూనాం ద్వయోర్వా ఏకస్మిన్ దినే మరణం సంఘాతమరణం॥ యత్తుదేవలేనోక్తం॥ పితరౌప్రమృతౌ యస్యదేహస్తస్యాశుచిర్భవేత్॥ తథైవనాపి పిత్ర్యంచ యావత్పూర్ణో నసవత్సరః॥ తత్పూర్వోక్త పత్నీ వ్యతిరిక్త సాపిండ్య విషయం॥ అతఏవలౌకాక్షిః॥ అన్యేషాం ప్రేతకార్యాణి మహాగురునిపాతనే । కుర్యాత్సంవత్సరస్యాంతే శ్రాద్ధమేకంతు వర్జయేత్ । ప్రేత కార్యాణి దహనాద్యాద్యశ్రాద్ధాంతాని వివక్షితాని॥ ఆద్యశ్రాద్ధ మశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని। కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిరశుద్ధః పునరేవస ఇతివిశేషస్మరణాత్॥ ఏకమిత్యేనేనపిత్రోస్సంఘాతమరణే॥ దేవలోపి విశేషమాహ॥ పిత్రోరుపరతౌ పుత్రః శ్రాద్ధం కుర్యాద్ద్వయోరపి। అనువృత్తౌతు నాన్యేషాం సంఘాతమరణేపిచ॥ అన్యేషాం పిత్రోస్సంఘాతమరణే విశేషమాహ॥ లౌకాక్షిః॥ పత్నీపుత్రస్నుషాచాత్ర భ్రాతృతత్పుత్రకాఅపి । పితరౌచయదేకస్మిన్ ప్రమియేరన్వా

సరేతదా॥ ఆద్యమేకాదశే కుర్యాత్త్రిపక్షేతుసపిండనం॥ ఇతియుగపన్మరణ విధిః॥ అనుయానె పతిః పత్న్యాః పృథక్పిండ తిలాంజలీన్॥ దద్యాత్తిలాం జలీనాంతు దానమేక శిలాంగతం। ఏకత్రైతు మృతయోర్దానమేక శిలాగతం। అనుయాన మృతౌ శ్రాద్ధ యథాకాలం సమాచరేత్॥ చితి భేదెన దాహశ్చేత్ సర్వమావర్తయేద్విధిం। దద్యాత్పాషాణ భేదేనత యోరథ తిలాంజలీన్॥

—(*) అంతర్దశాహె అస్థ్యాదిసంస్కారే. (*)—

౧౦౧. కర్మప్రదీపికాయాం॥ ఆశౌచాంతః కీకసాదేః ప్రదాహే శే షాచ్ఛుద్ధిస్తద్బహిశ్చే త్త్రిరాత్రాత్ । పుత్రస్యాపి ప్రాగశౌచగ్రహశ్చే న్నోచెత్పుత్రస్యాత్ర సంపూర్ణమాహుః॥ పూర్ణాశ్రమః ॥

—(*) బహిర్దశాహె త్రిరాత్రాశౌచపక్షె. (*)—

౧౦౨. ప్రథమేహ్ని ద్వితీయేహ్ని చైకవింశ తిలోదకం । తృతీ యేచత్రయస్త్రింశత్తిలోదక ముదాహృతం॥ ప్రథమెహ్న్యేకపిండం స్యాత్ ద్వితీయెచతుల స్తథా॥ తృతీయెపంచవైదద్యా దస్థిసంచయ నంతథేతి। కప దిః॥ సంవత్సరాదర్వాక్పునస్సంస్కారె॥ ప్రేతస్యవత్సరా దర్వాక్పున స్సంస్కారకర్మణి। నచకాలపరీక్షాస్యా న్నమాఢ్యం గురుశుక్రయోరితి॥ స్త్రీణామప్యేనం పైతృమేధికం॥

—(*) పునర్దహన కాలమాహ. (*)—

౧౦౩. స్మృతితత్వనిర్ణయె॥ బాలేవా యదివావృద్ధె శుక్రెచా స్తముపాగతె॥ అపూర్వతీర్థ యాత్రాంచ ప్రేతకర్మచ వర్జయేత్॥ బాలెవాయదివావృద్ధె శుక్రెచాస్త ముపాగతె॥ ప్రేతకర్మచ నష్టంస్యాద స్తేచ గురుశుక్రయోః॥ స్మృత్యంతరె॥ అధిమాసెహరౌసుప్తే మౌఢ్యేచ గురుశుక్రయోః॥ అతీతకాల శ్రాద్ధంచె త్పునస్సంస్కార మర్హతి। అర్వా క్త్రిపక్షాత్ప్రేతస్య పునర్దహన కర్మణి॥ నకాలనియమోజ్ఞేయో నమాఢ్యం గురుశుక్రయోః॥ సపిండన క్రియాకాలె ప్యాద్యర్క్షె దైహిక మాచరేత్॥ గురుభార్గవ మౌఢ్యాదిదోష స్తత్ర నవిద్యతె। నారదః॥ చతుర్దశీతిథి ర్నందాభద్రాశుక్రారవాసరౌ। సితెజ్యయోరస్తగేచ ద్వ్యంఘ్రిభం విష మాంఘ్రిభం। శుక్లపక్షంతు సంత్యజ్య పునర్దహన ముత్తమం॥ వసూ త్తరార్ధతః పంచనక్షత్రెషుత్రిపంచసు। పౌష్ణబ్రాహ్మభయో ర్భూతయో దహనాత్కులనాశనం॥ ద్వినోత్తరార్ధే తత్కృత్యం చంద్రతారా బలా

న్వితే ॥ పాపగ్రహ బలెయుక్తె శుక్రే లగ్నాంశవర్జితే। యత్పున దశాహ నంచోక్తాన్ శ్రాద్ధకాల మథోచ్యతే ॥

—(*) శ్రాద్ధాదికాలః. (*)—

౧౦౪. సపిండీకరణం కార్యంవత్సరె వార్ధవత్సరె॥ త్రిమాసేవాత్రిపక్షేవా మాసివాద్వాదశేహ్నివా। ఏష్వేవకాలె ష్వేతాన్యప్యేకోద్దిష్టాని షోడశ ॥ కృత్తికాసుచనం దాయాం భృగువారె త్రిజన్మసు। పిండదానం వర్తవ్యం కులక్షయ కరంతతః ॥ త్రిజన్మసు త్రిపాద్భేషు నందాయాం భృగువాసరె ॥ ధాతృపౌష్ణ భయోశ్శ్రాద్ధం నకర్తవ్యం కులక్షయాత్ ॥ సకృన్మహాలయెకామ్యే న్యూన శ్రాద్ధద్విశేషుచ। అతీత విషయె చైవ మెతత్సర్వం విచింతయేత్ ॥

—(*) అథాతీత సంస్కారః. (*)—

౧౦౫. హస్తాచిత్రా చయామ్యంచ స్వాతీశ్రవణ మశ్వయుక్। మఘామైత్రంచ పౌష్ణంచ వారుణం సౌమ్యమేవచ ॥ ఏతానికథితానీహ పునర్దహనకర్మణి ॥ ఎతదంత దశాహ వ్యతిరిక్త విషయం॥ ఉదయగనె కృష్ణపక్షేచైవ ప్రశస్యతె। నైవనందాత్రయోదశీ భూతాదినక్షత్రేషు కుర్యాత్॥ నసౌరిశుక్రయోః, నయామ్యాగ్నె యరౌద్రాశ్లేషా మూలధనిష్ఠాది పంచసుత్రిజన్మసు; త్రిపుష్కరెషు, నాభ్యం తరిక్షేషు, రోహిణీ పునర్వసూ ఫల్గునీచిత్రా విశాఖానూరాధా పూర్వాషాఢా ద్విపుష్కరెషు నేత్యేకె। నైనవ్యతీపాత వైధృతివిష్ణుషు। నచకర్తుశ్చతుర్థాష్ట మద్వాదశ చంద్రమసికాకాదిస్పర్శోపహ తేష్వస్థిషు కుర్యాత్। తానిగోక్షీరేణాష్ట శతకృత్వోవా ద్వాదశకృత్వోవా పావమానీభిః శుద్ధిమతీభిశ్చ క్షాల యిత్వాతత్సంస్కుర్యాత్॥ అస్థ్నామభావె పాలాశైః ప్రతిరూపం కుర్యాదితి వచనాత్॥ త్రీణిశతానిషష్టించ పలాశవృంతా నామాహృత్య తైర్యథావయవం పురుషరూపం కుర్యాత్॥ పాలాశవిధా పాథెయం నాస్తి। స్మృతిసంగ్రహే॥ నష్టేష్వస్థిషు సర్వేషుపిండంనశ్యే తిలోదకం। పలాశ విధినా కార్యం పాథేయం సచకర్మసు॥

—(*) అతీతలోదకం పిండమాహ. (*)—

౧౦౬. దేవలః॥ ప్రథమెవింశతిం దద్యాద్ద్వితీయె పంచవింశతిః। దద్యాత్తృతీయెత్రింశత్తు తిలోదక మితిస్మృతం। యత్రత్రిరాత్ర మాశౌచం తత్రాద్రాత్రీం [illegible] తృతీయేత్రీం ప్రదా

పయేత్॥ పారస్కరః॥ ప్రథమేదివసే దేయాస్త్రయః పిండాస్సమాహృతాః। ద్వితీయేచతురోదద్యాదస్థిసంచయనంతథా। త్రీంస్తుదద్యాత్ తృతీయేహ్ని చతుర్థేశ్రాద్ధ మాచరేత్॥ అథవికల్పః॥ దేవలః॥ ప్రథమేచద్వితీయేచ హ్యేకవింశత్తిలోదకం। తృతీయేచత్రయస్త్రింశత్తిలోదక ముదాహృతం॥ విష్ణుః॥ ప్రథమేహ్న్యేకపిండంస్యా ద్ద్వితీయేచతుర స్తథా। తృతీయేపంచవైదద్యాదేవపిండవిధిస్స్మృతః॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ త్ర్యహాశౌచపక్షేతు ప్రథమేహ్నివిశారదః। నవశ్రాద్ధానిపంచైవ కుర్యాత్కర్తావిధానతః। ఏకంశ్రాద్ధదినే కుర్యా దేకోద్దిష్టస్యపూర్వతః॥ త్రిరాత్రాశౌచపక్షేతునవశ్రాద్ధాన్యనుక్రమాత్। ఆద్యేత్రీణితృతీయేద్వే ఏకంశ్రాద్ధీయవాసరే॥

—(*) భోగశరీరోత్పత్తిః. (*)—

౧౦౭. త్రైః పిండైర్భోగ శరీరంజాయతే॥ తథాహి॥ పిండప్రదాన లోపస్స్యాత్ప్రేతానాం నైవసర్వదా। భోగదేహస్య సంపత్తిః పిండేనైవ పరత్రత్వితి। ప్రథమే హని యత్పిండం తేన మూర్ధా ప్రజాయతే। చక్షుశ్శ్రోత్రేనాసికేచ ద్వితీయేహ నిజాయతే। భుజౌవక్ష స్తనౌగ్రీవా తృతీయేహనిజాయతే। నాభిస్థానం గుదంలింగం చతుర్థేహనిజాయతే। ఊరూచ పంచమేస్యాతాం షష్ఠేచర్మచ నిర్దిశేత్। సప్తమేచ సిరాస్సర్వా జాయంతే నాత్రసంశయః। అష్టమేహ్నితుపిండేన సర్వలోమా న్యనంతరం। నవమేవీర్యసంపత్తి ర్దశమేక్షు త్పరిక్షయః। దశాహాభ్యంతరేపిండం యన్నాశ్నాతిచవాయసః। ప్రేతత్వాన్నైవముచ్యేత దత్తైశ్శ్రాద్ధశతైరపి॥

—(*) నష్టస్యశవాగ్నేః ప్రాయశ్చిత్తముచ్యతే. (*)—

౧౦౮. శ్మశానవహ్నిర్యది తత్రనష్టః మంథేఖదా క్షైణ్యాముపైతివహ్నిః। తద్భస్మనాలౌకిక యోగరణ్యో స్సంస్పృశ్యవాహ్యావ్యాహృతి హోమ ఏకః॥ స్మార్తాగ్నినాశే పితృథైవచిత్తమగ్ని ర్యథాయోని సముద్భవస్స్యాత్॥ బోధాయనాచార్య మతేనవాస్యాత్ శ్మశానవహ్నేరపరం నిదానం। అథవాపిశ్మశానాగ్ని రుద్వాతోప హృతోయది। ప్రోక్ష్యభస్మతతః క్షిప్రమయంతేయోని రిత్యృచా। ఆరోహయేత్సమిజ్జుష్టం లౌకికాగ్నావముంక్షిపేత్। ఆజుహ్వానఇతి ద్వాభ్యాంతతోహోమం సమాచరేత్॥ అయాశ్చపంచ స్వాహాతాచ బ్రాహ్మణఏక స్వాహాతాదశ॥ మనస్వతీచమిందాచ మహావ్యాహృతయ స్తథా। హుత్వైతైర్వ్యాహృతీభిశ్చ యేనకేనాపి సర్పిషా॥ తథాత్రిరాత్రా దుపనాయనాగ్నే సహూతకాగ్నా విదమాదశాహాత్॥

వైవాహికాగ్నా విదమాచతుర్థ్యా దేవంవినష్టే విధిరాద్రి మెత॥

—(*) అథాగ్ని నష్ట ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగః. (*)—

౧౮౫. అపహతా అసురా...యత్రాస్యగతంమనః॥ శంనోదేవీర భిష్టయె...అభిస్రవంతునః॥ ఇతిభస్మావోక్ష్య। అయంతేయోనిః...ర యిం॥యాజ్ఞీయ సమిధంభస్మారోప్య యత్రక్వచాగ్ని విధినాలౌకికాగ్నింప్ర తిష్ఠాప్య। ఉపసమాధాయ। ఆజుహ్వానః...సీదత। ఉద్బుధ్యస్వాగ్నే... తంతుమతం। తస్మిన్నగ్నౌతాం సమిధంప్రహృత్య। అత్రవరందత్వా। అగ్నిముపసమాధాయ, సంపరిస్తీర్య, ఆజ్యగ్ సగ్స్కృత్య, పరిషిచ్య। అయాశ్చాగ్నే...భేషజగ్ స్వాహా। అగ్నయఇదం॥ అగ్నిర్హోతా...వాతా పెహాకవనశ్రుత స్వాహా॥ వాచస్పతయే బ్రహ్మణఇదం॥ బ్రాహ్మణఏక హోతా...యజ్ఞశ్చ మెభూయాత్స్వాహా॥ ఏకహోత్రఇదం॥ అగ్నిర్ద్వి హోతా। సభర్తా...భర్తాచమెభూయాత్స్వాహా। ద్విహోత్రఇదం॥ పృథివీ త్రిహోతా। సప్రతిష్ఠా...ప్రతిష్ఠాచమె భూయాత్స్వాహా త్రి హోత్రయిదంఅంతరిక్షంచతుర్హోతా...విష్ఠాశ్చమే భూయాత్స్వాహా చతు ర్హోత్రఇదం॥ వాయుఃపంచహోతా। సప్రాణః...ప్రాణశ్చమె। భూయా త్స్వాహా। పంచహోత్రఇదం॥ చంద్రమాష్షడ్ఢోతా। సఋతూకల్ప యాతి...ఋతవశ్చమె కల్పంతాగ్స్వాహా॥ షడ్ఢోత్రఇదం॥ అన్నగ్ సప్త హోతా। సప్రాణస్యప్రాణః॥ ప్రాణస్యచమె ప్రాణోభూయాత్స్వాహా॥ సప్తహోత్రఇదం॥ ద్యౌరష్టహోతా। సోనాధృష్యః...అనాధృష్యశ్చ మెభూయాసగ్గ్ స్వాహా। అష్టహోత్రఇదం। ఆదిత్యోనవహోతా... తెజస్వీచ భూయాసగ్గ్స్వాహా। నవహోత్రఇదం॥ ప్రజాపతిర్దశహో తా। సఇదగ్ సర్వం...సర్వంచమె భూయాత్స్వాహా। దశహోత్రఇదం। మనోజ్యోతిః...హవిషాఘృతేనస్వాహా। ఉషస్సోన్నిముగ్ఖ్యఇదం॥ యన్మ ఆత్మనోమిందాభూత్...చర్షణిస్వాహా। అగ్నయఇదం॥ భూరగ్నయెచ పృథివ్యైచమహతెస్వాహా। అగ్నయె పృథివ్యైమహతఇదం॥ భువోవా యవెచాంతరిక్షాయచ మహతెచ స్వాహా। వాయవెఅంతరిక్షాయ మహ తఇదం॥ సువరాదిత్యాయచ దివెచమహతెచస్వాహా। ఆదిత్యాయచది వెమహతఇదం॥ భూర్భువస్సువః...దిగ్భ్యశ్చ మహతెచస్వాహా। చంద్ర మసెనక్షత్రే భ్యదిగ్భ్యమహతఇదం అనంతర మనాజ్ఞాతత్రయం॥ ఓం భూస్స్వాహా। అగ్నయఇదం॥ భువస్స్వాహా॥ వాయవఇదం॥ సువస్స్వాహా

సూర్యాయేదం॥ ఇమం మేవరుణ...రాచకేస్వాహా। వరుణాయేదం॥ తత్వాయా
మి...ప్రమోషీస్స్వాహా । వరుణాయేదం॥ ఉదుత్తమం వరుణపాశం...అదిత
యేస్యామస్వాహా, వరుణాయేదం॥ తంతుం...దైవ్యంజనగ్ స్వాహా॥ అగ్నయ
ఇదం॥ త్రయస్త్రింశ త్తం...అప్యేతుస్వాహా । అగ్నయేతంతుమతయఇదం॥
భూస్స్వాహేతి వ్యాహృతిత్రయం। భూర్భువస్సువస్స్వాహా। ప్రజాపతయఇదం॥
అథవాఅపేతవీతేతి భస్మావోక్ష్య । అయం తే యోనిర్ఋత్వియ ఇతిసమి
ధం భస్మని సమారోప్య । లౌకికాగ్నౌ ఆజుహ్వాన ఉద్బుధ్యస్వేతి సమిధం ప్ర
క్షిప్య । ఆజ్యసంస్కారాంతే అయాశ్చేతిహుత్వా అనాజ్ఞాతత్రయం సర్వ
ప్రాయశ్చిత్తంచ హుత్వాతంత్రం ప్రయోజయేత్॥

—(*) చండాలాదిభిరస్థిస్పర్శే ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౧౧౦. యదిసంచయనాత్పూర్వం భస్మాస్థినిచండాలాద్యైః స్పృష్టా
నిచేత్తదాపంచగవ్యేనతాని ప్రోక్ష్య తప్తకృచ్ఛ్రత్రయం కృత్వాస్థి సంచయ
నం కుర్యాత్॥ తథాచోక్తం॥ శ్వచండాలసృగాలాద్యైః స్పర్శేమజ్జాస్థిభస్మ
నాం। పంచగవ్యేన తత్ప్రోక్ష్య తప్తకృచ్ఛ్రద్వయం చరేత్ । ఇతి॥

—(*) అత్రపుత్రబహుత్వేకర్తృనిర్ణయః. (*)—

౧౧౧. జ్యేష్ఠేనైవకర్తవ్యం॥ పుత్రబహుత్వేపితదసన్నిధౌ తత్కనిష్ఠ
స్స్యాత్॥ తదసన్నిధౌతత్కనిష్ఠః। అనుపనీతోపికుర్యాత్॥ తదభావేప్ర
త్యాసన్నసపిండః॥ తదసన్నిధానేనంతరః సంస్కరోతి॥ తథా॥ సర్వైర్వానను
మతింకృత్వా జ్యేష్ఠేనైవతు యత్కృతం । ద్రవ్యేణవావిభక్తేన తత్సర్వై
స్తుకృతం భవేత్ । ప్రేతస్యపుత్రోదాహాది కుర్యాదేవౌరసస్సుతః॥ బహు
త్వేతుగుణీదద్యాత్సమత్వేజ్యేష్ఠఏవతు । జ్యేష్ఠపుత్రేణకర్తవ్యాః పిండ
దానోదకక్రియాః॥ అశక్తోప్యగ్నిదోజ్యేష్ఠః శేషమన్యేనకారయేత్ । జ్యే
ష్ఠేనిస్నహితేచార్తే వర్తమానేక్రియాంతరే। పిత్రోఃపుత్రేణకర్తవ్యం ద్వి
తీయేనానుజేనవా। దంపత్యోర్మరణే ప్రాప్తే దశాహాభ్యంతరేయది। జ్యేష్ఠే
నైవతుకర్తవ్యం మాతాపిత్రోస్తుతత్కృతం ॥ పుత్రోభ్రాతా థదాహి
త్రోజ్ఞాతిర్జామాతృకోపివా। ప్రథమేహనియోదద్యాత్సదశాహం సమా
పయేత్ । అసగోత్రస్సగోత్రోవా యదిస్త్రీయదివాపుమాన్ ॥ ప్రథమే
హనియోదద్యాత్స దశాహంసమాపయేత్॥

—(*) సంచయనాదర్వాగూర్ధ్వంవా పుత్రాగమనే. (*)—

౧౧౨. అస్థిసంచయనాదర్వా [illegible] గజః । ఇతరో

దాహకశ్చైతాస్య ద్విసృజెత్తం ప్రయత్నతః । ప్రమీతపితృకః పిత్రోర్దూరాద్యదిసమాగతః । దశాహాభ్యంతరేకుర్యాత్ కృత్యశేషంచపైతృకం। అస్థిసంచయనాదర్వాగాగతోయదిపుత్రకః । తదాదికర్మకుర్వీత దాహకం విసృజేచ్చతత్ । అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వమాగతోయదివాగ్రజః। ప్రథమేహనిమోదద్యాత్సదశాహంసమాపయేత్ ॥

—(*) అన్యాగ్ని దగ్ధవిషయః. (*)—

౧౧౩. యస్త్వనౌపాసనాద్దగ్ధస్తువిధ్యుక్తాగ్నినా పునర్దహేత్ । స్వశాఖావ్యతిరిక్తవిధినాదగ్ధమపిపునః స్వశాఖోక్తవిధినాదహేత్ ॥*॥ తథాచస్మృతిః॥ సంస్కుర్యాత్తుపునర్దగ్ధం అనౌపాస్యేనవహ్నినా । అనాత్మీయేనశాస్త్రేణ యోదగ్ధస్తంచశాస్త్రతః । ఇతి॥

—(*) అథాన్యగోత్రిణామస్థిస్పర్శనిషేధః. (*)—

౧౧౪. మాతుఃకుల పితృకులం వర్జయిత్వానరాధమః। అస్థీన్యన్యకులోత్థానినీత్వా చాంద్రాయణంచరేత్ । అన్యవర్ణాస్థియోవిప్రో గంగాతోయేనిమజ్జయేత్ । తద్వర్ణత్వమిహప్రాప్య మృతశ్చండాలతాంవ్రజేత్। అస్థిసంచయనాదర్వాగ్రుదిత్వా స్నానమాచరేత్ । అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వం రుదిత్వాచమ్యశుధ్యతి ॥

—(*) కర్తృప్రేతయోః భార్యాణాంరజోదర్శనే. (*)—

౧౧౫. స్మృతిసంగ్రహే॥ దశాహాభ్యంతరే దైవాత్ప్రేత భార్యా రజస్వలా । తదాశ్రాద్ధాదికంకార్యం స్నాత్వాసూత్రం విసర్జయేత్॥ దశాహమధ్యేతు రజస్వలాచేత్ప్రేతస్య భార్యాయదివాత్రసూతా । తతూనకాంతే విధిరత్రసర్వం తదుక్తకాలే పిండపితృపిండనం స్యాత్ ॥ ప్రేతస్య భార్యాయది వారజస్వలా కర్తుశ్చభార్యాప్యథవా రజస్వలా। సపిండనం నైవవిధీయతే త్రయ్యాద్వా పరేషాం విధిరేష యుక్తః। ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే కర్తృభార్యా రజస్వలా। ఆద్యశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత దానాద్యాదీన్విసృజ్యయేత్ । రజస్వలా పతిశ్చైవ సూతికాయాః పతేస్తథా। భాండస్పర్శనపర్యంతం భర్తురేవ నశుద్ధతా। ఉపరాగే పరదినే సూతా వేకాదశ స్మృతాః। మృతాహేషు త్రయోదశ్యాం మార్తవేపంచమే హనీతిశాతాతప స్మరణాత్ ॥

—(*) అథస్త్రీకర్తృకవిషయః. (*)—

౧౧౬. మరీచిః। స్త్రీకర్తృభర్తృపిత్రోర్వా మృతేః కర్మణిచేద్యది।

దశాహాభ్యంతరేదైవాద్రజో దోషేణ దూషితా । తత్కర్మ వ్యర్థతామేతిసాస్నాత్వాపంచమేహని । నగ్నశ్రాద్ధంసమారభ్య పునఃకర్మ సమాచరేత్ । అస్మిన్ విషయే యాజ్ఞవల్క్యః॥ దశాహాభ్యంతరేయాస్త్రీ కర్త్రీస్యాత్ప్రేతకర్మణి। రజస్వలాయదిభవేత్పునః కర్మసమాచరేత్ ॥ లోకాక్షిః ॥ స్త్రీకర్త్రీభర్తృకృత్యేషు మధ్యేయదిరజస్వలా। పంచమేహని సాస్నాత్వా యథావిధిపునశ్చరేత్ ॥ యథావిధీతి త్రిరాత్రం దశరాత్రం వేత్యర్థః । అత్ర విశేషవిధిమాహ దేవలః॥ స్త్రీకర్త్రీభర్తృకృత్యేషు మృతేహని రజస్వలా। శాస్త్రోక్తవిధినాస్నాత్వా కృచ్ఛ్రందత్వావిశేషతః॥ శుద్ధిం సంపాద్యయత్నేన దాహమన్యేనకారయేత్ ॥ అస్యార్థః-యాస్త్రీభర్తుః ప్రేత కర్మణి స్వయం కర్త్రీయది దహనాత్పూర్వంరజస్వలా శాస్త్రోక్తవిధినా ప్రాయశ్చిత్తకాండోక్త మలాపకర్షణ స్నానాదికం కృత్వా ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రాదికం యథోక్తవిధినాకృత్వా బ్రాహ్మణై రనుజ్ఞాతా దహనకర్మకర్తుం అన్యస్యాధికారం దత్వా తేననహనమాత్రమేవ కారయేదితి ॥ పూర్వోక్తశుద్ధి విషయం అన్యస్య అధికారదాన నిమిత్తమేవ నాన్యత్ । తదాహవసిష్ఠః ॥ ప్రేతభార్యాపుష్పిణీచేత్కర్త్రీ సాప్రథమేహని । మలాపకర్షణ స్నానం ప్రాజాపత్యాదికంచరేత్ । బ్రాహ్మణానుజ్ఞయాతత్ర దాహమన్యే నకారయేత్॥ ఇతి। తథాకర్తుమశక్తాచేత్తూష్ణీమమంత్రకందహనం కారయిత్వాసైవపంచమేహనిస్నాత్వా శుద్ధింలబ్ధ్వాస్థిసంస్కారాదికం సమంత్రకంకుర్యాత్ । తదాహసఏవ॥ శుద్ధిస్నానంతథా కర్తుమశక్తాచేద్రజస్వలా । తూష్ణీమమంత్రకందాహం కారయిత్వాతతఃపరం॥ పంచమేహనిసాస్నాత్వా త్వస్థిన్యాదాయయత్నతః । స్వశాఖోక్తవిధానేన యథాశాస్త్రం సమంత్రకం । దహనాదీనికర్మాణి సపిండీకరణంచరేదితి ॥

—(*) అథ జ్యేష్ఠేన పునఃకరణం. (*)—

౧౧౭. ప్రేతకర్మస్వశేషేషుకనిష్ఠాద్యైఃకృతేషుతు। జ్యేష్ఠేనైవపునః కార్యముక్త్వాదాహాస్థిసంచయౌ । అగ్రజాతస్తుతత్పుత్రః పిత్రోర్వ్యాపన్నసత్వయోః । అంతర్దశాహికం సర్వమా దద్యాత్కర్మ కర్మవిత్। ప్రథమాహః ప్రయోగాది ప్రకుర్యాత్ప్రక్రమాంతరం। సంస్కారాస్థిగతాన్మంత్రాన్ ససంకల్పాన్ పఠేత్క్రమాత్ ॥ * ॥ అనతీత దశాహస్తు కుర్యాదేవం పితృక్రియాం । దశాహవ్యత్యయే కుర్యాత్సంస్కారాద్యూర్ధ్వ దైహికం । జ్యేష్ఠో యద్యపిరోగీస్యాద్భూమౌదనుజశ్చరేత్ ॥ మరీచిః॥ కర్మాధికార సంపత్త్యై

పుత్రో నియతమానసః । ప్రాణాయామాంస్త్రయస్త్రీం శక్త్యా కుర్యాద్ద్వా కృఛ్రమేవవా । దద్యాత్పణాసశీతింవా నిష్కంవా వ్యావహారికం । పణో త్రతామ్రికః॥ విష్ణుః॥ యావదాశౌచం ప్రేతస్యోదకం పిండం దద్యుః॥ సంవర్తోపి శేషమాహ॥ పూర్వాహ్ణేవాపరాహ్ణేవా తోయమాశౌచ గామిభిః । సంస్కర్తైవ బలిర్దేయస్సహి ప్రేతస్య బాంధవః॥ ప్రచేతాశ్చ॥ దినేదినే జలైః పూర్ణాన్ ప్రదద్యాత్ప్రేత కారణాత్ । తావద్వృద్ధిశ్చ కర్తవ్యా యావత్పిండస్సమాప్యతే॥ యావదాశౌచమితి విష్ణుస్మరణాత్ ॥ యావత్పిండస్సమాప్యత ఇతి ప్రచేతః స్మరణాచ్చ । దశాహాంత ముదకదానం కుర్యాదితి గమ్యతే॥

—(*) దశాహమధ్యేదర్శః ఔరసపుత్రనియమః. (*)—

౧౫. యత్తు గాలవ వచనం॥ పిత్రోరాశౌచ మధ్యేతు యదిదర్శ స్సమాపతేత్ । తావదేవోత్తరం తంత్రం పర్యవస్యేత్త్రిహాత్పర మితి తదౌరసాది వ్యతిరిక్త విషయం॥ తథా కాల నిర్ణయే॥ దశాహమధ్యే సంక్రాంతి ర్దర్శోవాథ భవేద్యది । తోయం పిండం సమాప్యేత తద్దినే నౌరసేతర ఇతి ॥ వరదరాజీయసంగ్రహేపి దర్శే ప్రేతదినేషు సవిత్యపి తథాదద్యాద్దశాహంసుతః ॥ స్మృత్యంతరేపి॥ ఆశౌచమధ్యేథ సంక్షయశ్చే ద్దద్యుర్దశాహం తిలవారి పిండాన్। పుత్రీసుతో దత్తక ఔరసశ్చ శేషాస్సుతాస్తత్రసమాపయేయుః॥ దార్హాయణి యేపి॥ దశాహమధ్యే యదిదర్శో భవతి మాతాపితృ వ్యతిరిక్తానాం తేనైవపిండ సమాపనం॥ శ్లోకగౌతమశ్చ॥ అంతర్దశాహే దర్శశ్చే త్తత్రసర్వం సమాపయేత్ ॥ పిత్రోస్తుయావదాశౌచం దత్యాత్పిండం తిలాంజలీన్ । మధ్యే పిండసమాప్తిశ్చే త్కులక్షయ కరీభవేత్॥ అన్యత్రాపి ॥ అంతర్దశాహే దర్శశ్చే త్పితుర్మాతు ర్గురోర్మృతౌ । పిండందద్యాద్దశాహాంతమితరేషాం సమాప్యతే । మాతాపిత్రోర్మృతిప్రాప్తే దశాహే మధ్యతోయది ॥ వనస్పతి గతేసోమేశిష్టాహంపూర్వవత్ క్షిపేత్॥ తథా॥ అంతర్దశాహే మావాస్యా యద్యాగచ్ఛేత్తతోబలిం । సమాపయేత్పరః పుత్రోదశాహాంతం సమాచరేత్ ॥ ఇత్యాది వచనైర్దశాహ మేనపిండోదక దానవిధానాత్। ఇందుక్షయే యదామృత్యుః స్త్రీయావా పురుషస్య వా । ఉదకంపిండదానంచ తదాసర్వం సమాపయేత్। మాతాపిత్రోర్దశాహం స్యాద్వ్యథావిధ సమాపయేత్ ॥ మధ్యే పిండసమాప్తిశ్చే త్కులక్షయ కరీభవేత్ ॥ ఇతిపర్యవసా... [illegible] ...వచనాచ్చ మాతా

పితృవిషయేదశాహమధ్యే దర్శసంభవేపి పిండోదకదానాపకర్షోనాస్త్యే వేతిసిద్ధం॥ ఏవంచసతి। ప్రవృత్తాశౌచ తంత్రస్తుయదిదర్శంప్రపద్యతే। సమాప్యచోదకంపిండం స్నానమాత్రం సమాచరేత్ ॥ ఆద్యేంద్వావేవ కర్తవ్యాః ప్రేతపిండోదకక్రియాః । ద్వైరైందవేతుకుర్వాణః పునశ్శావం సమశ్నుతే॥ చంద్రద్వయేబలిర్నైవ దేయఃప్రేతసుశాంతయే। యదిదద్యాద్ద్విచంద్రేతు దాతుఃకులవినాశనం। త్రయోదశకలామాత్ర తిథౌ యస్యాంమృతిర్భవేత్ । నాతిక్రమ్యసినీవాలీం కుర్యాత్పిండోదకక్రియాం॥ (చతుర్దశకలామాత్ర తిథావితిపాఠాంతరం.) ఇత్యాదిభవిష్య త్పురాణ పైఠీనసిసంగ్రహ వచనానిమాతా పితృవ్యతిరిక్తవిషయాణ్యేవేతి మంతవ్యాని ॥ ఏవంపిండసమాపనేప్యాశౌచం దశాహమేవ ॥ యావదాశౌచముదకంపిండందద్యాద్ద్విజోత్తమః। పిండదాన విధేరూర్ధ్వమాశౌచాంతం సమాపయేత్ । (సమాచరేదితిపాఠాంతరం.) ఇత్యంగిరస్స్మరణాత్॥ ససూతకీభవేత్ జాతెమృతేవాభ్యంతరేగతే। మధ్యేదశేననివృత్తే సూతకంతుయథాగత మితిసంవర్తవచనాచ్చ॥ ఏవంసత్యేకోద్దిష్టం చైకాదశాహఏవకార్యం। ఏకాదశేహ్నిమధ్యాహ్నే ఏకోద్దిష్టంవిధీయతే। ఆద్యమేకాదశేహని॥ ఏకాదశేహ్నియచ్ఛ్రాద్ధం అఘాశౌచాపగమ ఇత్యాదివచనైరేకాదశాహ ఏవైకోద్దిష్టవిధానాత్ ॥ కించ ॥ బలిర్ద్విచంద్రదృష్టశ్చేద్దినస్త్రిశవదాహకం। చంద్రద్వయేపికర్తవ్యామాతాపిత్రోర్బలిక్రియా। ద్విచంద్రదర్శనే దోషోమాతాపిత్రోర్నవిద్యతే। అన్యేషాంతు సపిండానాం దర్శఏవసమాపయేత్ । అంతర్దశాహే దర్శశ్చే త్పిండ నిర్వాపణాదికం। సపిండోవర్జయేత్పుత్రః కుర్యాత్పిండోదకక్రియాం। అంతర్దశాహే దర్శేతు విధిర్నాస్తి ప్రతిక్రియా। మాతాపిత్రోర్దశాహాంతం యథావిధి సమాపయేత్ । దశాహమధ్యే దర్శశ్చేత్పిండదానంతిలోదకం। మాతాపిత్రోర్వినాన్యేషాం దర్శఏవసమాపయేత్ । ఇత్యాదిస్మృత్యంతరవచనాని గ్రంథవిస్తరభయాన్న లిఖ్యంతే॥

—(*) అథవపనవిధిః. (*)—

౧౧౯. వృద్ధశాతాతపః। శావేచసూతకేచైవద్వితీయే దశమేహని। క్షౌరంచేన్న ప్రకుర్వీతతస్మాత్కేశేషులీయతే॥స్మృత్యంతరేచ॥ యస్యకేశాశ్శిరోజాతా దశమేహన్యవాపితాః। ఆశౌచంతస్యకేశేషు లీయతేనాత్రసంశయః॥ స్మృతిచంద్రికాయాం॥ జననేమరణేచైవ వపనందశమేహని॥ నాత్ర

స్నానాధికారీ స్యాదాశౌచం సర్వదాభవేత్ । తథా । తైలాభ్యంగే తథా వాం తేశ్మశ్రుకర్మణి మైథునే । అనాచమ్యోచ్చర స్త్వపస్త్రి రాత్రమశు చిర్భవేత్ ॥ అఖండాదర్శేచ ॥ దంపతీశిశునాసార్థం సూతకేదశమేహ ని । క్షౌరంకుర్యాత్తతః పూతాః స్నానదానాదికర్మసు ఇత్యాదీని. తత్తద్వి ధ్యతిక్రమేణ కర్మానర్హత్వాదాశౌచ ప్రతిపాదకవచనాన్యనుసంధేయాని॥ అత్రసూతకేదశాహేవపనం పితురేవనాన్యేషా మాచారాత్ । ప్రథమే హనికర్తవ్యం వపనంమృతబంధుభిః । దశాహేవపనం కార్యం సూతకేచ యథాపితురితి॥

—(*) రోదనేశ వానుగమనే. (*)—

౧౨౦. శవానుగమనరోదన కర్మణోరస్యైకంతద్దినమితి ॥ రోదన ఆతురవ్యంజనప్రేత విషయే స్నేహాదినా ఆతురత్వం వ్యజ్యత ఇత్యాతుర వ్యంజనకర్మణ్యాః కర్మార్హః అనుగమనేమృత బాంధవైః సహరోదనేవా కృతేతస్మిన్నేవదినే జపహోమశ్రాద్ధాదికర్మ యోగ్యోన భవతీత్యర్థః ఉపలక్షణంచైతత్ ॥ ఆశౌచాపనోదకవిధ్యవిధానేపి, కర్మయోగ్యోనభ వతీతిగ్రాహ్యం॥ అతఏవముఖ్యవచ నాచ్చపారస్కరః॥ మృతస్యబాంధవై స్సార్థంకృత్వాతు పరిదేవనం । వర్జయేత్తదహోరాత్రం దానశ్రా ద్ధాదికర్మచ॥ స్మృత్యంతరే ॥ మృతముద్దిశ్య యోగచ్ఛేద్ఘృత ప్రాశ సమాచరేత్ । వర్జయేత్తదహోరాత్రం జపహోమార్చనాదికం॥

—(*) దేవపూజా నిషేధః. (*)—

౧౨౧. వారాహేచ॥ శ్మశానమధ్యంగత్వాతు యోనరోమామథా ర్చయేత్ । సప్తజన్మకృతంపుణ్యంతత్ క్షణాదేవనశ్యతి॥ అనుగమ్యామృతం ప్రేతమిచ్ఛయాయస్తుమానవః । ఆరాధితుమథేచ్ఛే న్మాంసవ్రజత్యధమాం గతిం। భరణంచతథాకృత్వామృతకస్య వసుంధరే। భుక్త్వాశ్రాద్ధం మహా భాగే మనుజోమామథార్చయేత్ । చటకత్వమనుప్రాప్య తతోగోథావ పుర్గతః॥

—(*) అథ బ్రహ్మచారీకర్తా. (*)—

౧౨౨. బ్రహ్మచారివిషయే । ప్రేతకృత్యేతు తత్కాలమశుద్ధోవా. ప్లుతశ్శుచిః । తస్యాశౌచేన్న పానాదా దశాహ మశుచిర్భవేతీతి । బ్రహ్మ చారీవ్రతీవర్ణీ తియాదవః । ప్రతీయదాపిత్రాదేః ప్రేతకృత్యంకరోతితదా ప్రేతకృత్యేషుక్రియమాణేషు ప్రేతక్రియాకరణ కాలమాత్రమశుద్ధః । అథ

తద్దినప్రేతకృత్యోత్తరకాలం స్నానతశ్శుద్ధిః ఆశౌచగృహేన్నపానాభ్యాస తిదశాహమశుద్ధిః తతశ్చపునరుపనయనం॥ ఆదిశబ్దాత్సహవాసాదికం గృహ్యతే॥ బోధాయనః॥ బ్రహ్మచారిణః శవధర్మేవ్రతాన్నివృత్తిరస్యత్రమాతాపిత్రోర్వాచార్యాచ్చ॥ అత్రప్రజాపతిః॥ బ్రహ్మచారీయదాకుర్యాత్పిండనిర్వాపణంపితుః। తావత్కాలంతదాశౌచంతతః స్నాత్వావిశుధ్యతి॥ పరాశరశ్చ॥ బ్రహ్మచారీగృహీయస్య హుత్వాయ తేచహుతాశనం। సంపర్కేణనవర్తైశ్చసద్యః స్నాత్వాశుచిర్భవేత్॥ మనుశ్చ॥ గురోః ప్రేతస్యశిష్యస్తు పితృమేధంసమాచరేత్। ప్రేతాహారైస్సమంతత్రదశరాత్రేణశుధ్యతి॥ ఆచార్యంస్వముపాధ్యాయంపితరం మాతరంగురుం। నిర్హృత్యతువ్రతీప్రేతంన వ్రతేనవియుజ్యతే॥ భృగుశ్చ। మాతామహంమాతులంచ తత్పత్న్యాన్యోచానపత్యకే। వ్రతీసంస్కారుతేయస్తు వ్రతలోపోనతస్యహి॥ యాజ్ఞవల్క్యశ్చ॥ ఆచార్యభర్తృర్వుపాధ్యాయాన్నిర్హృత్యాపివ్రతీవ్రతీ। కటాన్నంతునచాశ్నీయాన్నచతైస్సహసంవసేత్॥ కటాన్నమాశౌచాన్నం। తైరాశౌచిభిః॥ బ్రాహ్మేచ। ఆచార్యంస్వముపాధ్యాయం గురుంవాపితరంతువా। మాతరంవాస్వయందగ్ధ్వా వ్రతస్థస్తత్రభోజనం॥ కృత్వాపతతియత్తస్మాత్ప్రేతాన్నం నాత్రభక్షయేత్। అన్యత్రభోజనంకుర్యాన్నచతైస్సహసంవసేత్॥ ఏకాహమశుచిర్భూత్వాద్వితీయేహ నిశుధ్యతి॥ వ్రతస్థోబ్రహ్మచారీచాంద్రాయణాదినిష్ఠశ్చ పతతివ్రతాత్ భ్రష్టోభవతి॥ పునరుపనయనయోగ్యోభవతీత్యర్థః॥ ఏకాహమశుచిర్భూత్వా నిర్హారదినమాత్రమేవాశుచిః। ద్వితీయదివసాదిషుప్రేతకృత్యోత్తరకాలే స్నానాచ్ఛుధ్యతీత్యర్థః॥ వ్రతస్థగ్రహణంగర్భతోప్యుపలక్షణంతస్యాపిదోషాభావాత్ ॥ తథామనుః। దహనంవహనం వాపి ప్రేతస్యాన్యస్యగర్భవాన్। నకుర్యాదుభయంతత్ర కుర్యాద్దేవపితుస్సదా। జ్యేష్ఠస్యచానపత్యస్య మాతులస్యాసుతస్యచ॥ వృద్ధవసిష్ఠశ్చ। గర్భవతాజ్యేష్ఠోదాహ్యః। పితామాతాచానపత్యోమాతులశ్చ॥ స్మృత్యంతరేచ॥ దహనాదిసపిండాంతం బ్రహ్మచారీకరోతిచేత్। అన్యత్రమాతాపిత్రోస్స్యాదుపనీయపునర్వ్రతీ॥ బోధాయనః॥ అథోపనీతస్యావ్రతానీత్యుపక్రమ్యమధుమాంస శ్రాద్ధసూతకాన్నమిత్యాది పరిగణయ్యాభుక్తేపునః సంస్కారఇతి॥

—(*) శవానుగమన ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౧౨౩. తథా [illegible] పునస్స్నా

నామసంయమైః । ద్విజాతయో విశుధ్యంతి సజాతీయశవానుగాఇతి ॥ స్ప ష్టార్థః ॥ అథమనుః । అనుగమ్యేచ్ఛయాప్రేతంజ్ఞాతి మజ్ఞాతిమేవవా॥ స్నాత్వాపచెలం స్పృష్ట్వాగ్నిం ఘృతంప్రాశ్యవిశుధ్యతి ॥ యాజ్ఞవల్క్యశ్చ॥ అనుగమ్యాంభసిస్నాత్వా స్పృష్ట్వాగ్నిం ఘృతభుక్ఛుచిః । ఉశనాఅపి ॥ అనుగమ్యమృతంప్రేతం జ్ఞాతీనప్యనుసృత్యచ । స్నాత్వాఘృతంచ భక్షిత్వాపునస్స్నానం సమాచరేత్ ॥ కపషశ్చ ॥ అనుగమ్యశవంబుధ్యాస్నాత్వాస్పృష్ట్వా హుతాశనం । సర్పిః ప్రాశ్యపునస్స్నాత్వా ప్రాణాయామైర్విశుధ్యతి ॥ హారీతః ॥ ఆర్ద్రవస్త్రంపరిత్యజ్యశుష్కవస్త్రేణమజ్జనం। శవానుగమనె ఘోరెపునః స్నానంవిధీయతె ॥

—(*) శవానుగమనెనియమః. (*)—

౧౨౮. అత్రానుగమనస్యైవవిధానాన్నాగ్రే పార్శ్వయోర్వాగంతవ్యం । ప్రేతస్యపార్శ్వయోరగ్రెనగచ్ఛేయుఃకదాచన । తస్మాదగ్రేతుగంతౄణామాయుః క్షీణంపదెపదె॥ మృతస్యపశ్చాద్గమనె ప్రాయశ్చిత్తంవిధీయతె। కిల్బిషాదగ్రగమనే నిష్కృతిర్నోపపద్యత ఇతిసోమశ్రవణాత్ । స్మృత్యంతరవిశేషః॥ సంస్కారోపక్రమాత్పూర్వం కామంస్నాత్వావిశుధ్యతి।ప్రారబ్ధెపిహిసంస్కారెసమాప్తేస్నానసమాచరేత్ ॥ఏతదన్యవిషయం॥ ఆరంభాత్ప్రాక్పరస్నానయాత్తస్యశుద్ధిర్భవిష్యతి॥

—(*) స్నానకాలః. (*)—

౧౨౯. సర్వేషాంతు సపిండానాం కాలస్తు దహనాత్పరం ॥ ఇతిమనుస్మరణాత్ । అనుగంతాతు నస్నాయా ద్యావద్ధూమస్యదర్శనం । కపాలదహనాత్ స్నానంవిహితం సోమయాజినఃఇత్యాదిస్మృతేశ్చ। అత్రయావద్ధూమస్యదర్శవ మిత్యనేనసపిండానుగంతృ వ్యతిరిక్తస్యాగ్ని సంయోగోత్తరకాలం స్నానసంభవతీతిగమ్యతె ॥ తదాహశాతాతపః ॥ శరీరమగ్నిసంయోజ్యా నవేక్షమాణాపోభ్యుపయంతీతి ॥ ప్రచేతాశ్చ। నదీకూలంతేతోగత్వాశౌచం కృత్వా యథార్థవత్ । వస్త్రం సంశోధయె దాదౌతతః స్నానంసమాచరేత్ ॥ సచేలంతు తతః స్నాత్వాశుచిః ప్రయతమానసః। పాషాణం తత్రచాదాయ విప్రోదద్యా ద్దశాంజలీన్ । ద్వాదశక్షత్రియో దద్యాద్వైశ్యైః పంచదశస్మృతాః । త్రింశచ్ఛూద్రాయ దాతవ్యాస్తతః స్వంప్రవిశేద్గృహం॥ తతఃస్నానంపునఃకార్యంగృహశౌచం చకారయేత్॥ అత్రజ్ఞాతిమజ్ఞాతిమేవవేత్యవిశేషేణ స్మరణాత్ అసపిండస్యాప్యగ్నిస్పర్శనా

దికంభవత్యేవ । శవేనసహగత్వాతు జ్ఞాతిరజ్ఞాతిరిచ్ఛయా । స్నాత్వాస్పృష్ట్వాచజ్వలనం ఘృతంప్రాశ్యవిశుధ్యతీతి స్మరణాచ్చ ॥ అత్రస్మృత్యంతరే విశేషః। ప్రవేశనాదికంకార్యం తాహ కేనాపి నైవతు। వోఢాచైవానుగంతాచ పురాస్నానాచ్చయోషితాం । అస్నాత్వాచేద్విశేద్గ్రామం శ్మశానాద్బుద్ధిపూర్వకం । త్రిరాత్రేణ విశుద్ధిః స్యాదాపత్స్వహ్న తథైవచ ॥

—(*) బాలాది విషయె. (*)—

౧౨౮. జాబాలిః। మృతంబాలంచవృద్ధాంశ్చ నాథంవిప్రమనువ్రజేత్ । ద్విజస్స్నానేనశుధ్యేత ఘృతప్రాశాగ్ని నావినా॥ ఆఖండాదర్శేచ ॥ సర్వవేదక్రతుశ్రేష్ఠం బాలంప్రేతమనాయకం। అనుగమ్యవినాజ్యాగ్నిం ద్విజస్స్నానేనశుధ్యతి॥ స్మృత్యంతరేచ॥ అనాథ మనుపేతంచ ప్రేతంకన్యామనువ్రజేత్ । అనూచానంక్రతుశ్రేష్ఠం నప్రాశ్నీయాద్ఘృతం ద్విజః । అత్రాపికరణేశోధనం అకరణేపినదోష ఇత్యుక్తంగ్రంథేషు। సర్వత్రాపి కథంచిద్ఘృతాద్యసంభవేస్మృత్యంతరేవిశేషః॥ అగ్న్యభావేఘృతాభావేసచేలంస్నానమాచరేత్ । సవ్యాహృత్యాచ గాయత్ర్యా దశకృత్వోభిమంత్రితాః అద్భాంజలిమపః పీత్వాశుచిమాప్నోతి వైద్విజః॥

—(*) దశాహమధ్యే దర్శసంభవె. (*)—

౧౨౯. అమాయాం మరణేయస్య పిండదానోదకక్రియాః । ఆదశాహాత్ప్రతిదినంకారయేత్స్మృతిశాసనాత్ । సంపూర్ణా యాత్వమావాస్యా సాకుహూ స్తత్రచస్మృతిః । ద్విచంద్ర దర్శనాభావా ద్బల్యాదిర్న సమాప్యతే॥ పైఠీనసిః॥ ఆద్యేందావేవకర్తవ్యాః ప్రేతపిండోదకక్రియాః। ద్వితీయేందవెతుకుర్వాణ పునశ్శావంసమశ్నుతే । చంద్రద్వయేబలిర్నైవదేయంప్రేతస్యశాంతయే । యదిదద్యాద్ద్విచంద్రేతుదాతుఃకులవినాశనం। దద్యాదితిసపిండానాంసమానోదకినాంతథా। ద్విచంద్రదర్శనాత్సద్య స్సకలం కర్మనశ్యతి। ఇత్యాద్యేతన్మాతాపితృవ్యతిరిక్తవిషయం ॥ తథాచస్మృతి సంగ్రహే॥ బలిర్ద్విచంద్ర దృష్టస్స్యాద్ధివస్తి శవదాహకం । చంద్ర ద్వయెపి కర్తవ్యా మాతాపిత్రోర్బలిక్రియా॥ నవవ। ద్విచంద్ర దర్శనేదోషో మాతాపిత్రోర్నవిద్యతే । అన్యేషాంతు సపిండానాం దర్శేనైవ సమాపయేత్ ॥ బ్రహ్మాండపురాణే ॥ మాతాపిత్రోస్సదాకుర్యా ద్యావద్దశమవాసరః । ఉదకంపిండదానంచదశమ్యాంతు నివర్తతే॥ శ్లోకగౌతమః ॥ అంతర్దశాహే దర్శశ్చేత్తత్రసర్వం సమాపయేత్ । పిత్రోస్తుయావదాశౌచం దద్యాత్పిండజలాం

జలీ॥ తథాకాలనిర్ణయే॥ దశాహమధ్యే సంక్రాంతిర్దర్శోవాథ భవేద్యది। తోయంపిండంసమాప్యైత త్తద్దినే నైవనేతరఇతి॥ తథాచస్మృత్యంతరే ॥ అంతర్దశాహేమావాస్యాయద్యాగచ్ఛేత్తతోబలిం । సమాపయేత్పరఃపుత్రో దశాహాంతంసమాపయేత్॥ గృహ్యకారికాః । దశాహమధ్యేవిధుసంక్షయే పి దద్యుర్దశాహం తిలవారిపిండాన్ । పుత్రిసుతోదత్తకఔరసశ్చ శేషాస్తు తాన్తత్రసమాపయేయుః॥ తథా । అంతర్దశాహేదర్శశ్చేత్పితుర్మాతుర్గుణో ర్మృతౌ । పిండందద్యాద్దశాహాంతమితరేషాం సమాపయేత్ । తదానైవో త్తరంతంత్రంసమాప్యమితినిశ్చయః । మాతాపిత్రోర్మృతిప్రాప్తే దశాహే మధ్యతోయది। వనస్పతిగతే సోమేశిష్టాహాః। పూర్వవత్తి వేత్॥ వసిష్ఠః॥ అం తర్దశాహేదర్శశ్చేత్తత్ర సర్వంసమాపయేత్। పిత్రోస్తుయావదాశౌచంతా వత్కుర్యాదతంద్రితః । మాతాపిత్రోర్దశాహంస్యాద్యథావిసమాపయేత్ మధ్యేపిండసమాప్తిశ్చేత్కులక్షయకరీభవేత్ । ఇతివిపర్యయప్రత్యవాయ ప్రతిపాదనాచ్చ । సాక్షాన్మాతాపితృవిషయే దశాహమధ్యే దర్శసంభవే పిండోదక దానాపకర్షోనాస్త్యేవేతిసిద్ధం॥ స్మృత్యంతరే॥ ప్రమోదశ్యాంకళా మాత్రవృద్ధామస్య మృతిర్భవేత్। నాతిక్రమ్యసినీవాలీం కుర్యాత్పిండోదక క్రియాః॥ అంగిరాః॥ చతుర్దశీక్షణమృతః తత్రప్రాప్నోత్యమాతిథిః। తిలోద కంతథాపిండః తస్మిన్నేవాహనిక్షిపేత్। ఏకాదశేహనిశ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యాం గిరాబ్రవీత్ ॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ త్రయోదశీకలామాత్రతిథేరర్వాఙ్మృతిర్భ వేత్ । నాతిక్రమ్యసినీవాలీం కుర్యాత్పిండోదకక్రియాః। త్రయోదశీకలా మాత్రాతత్రయస్య మృతిర్భవేత్ । నాతిక్రమ్యసినీవాలీం తస్య పిండోదక క్రియాః। చతుర్దశీకలామాత్రా మృతిర్యస్యాం తిథౌభవేత్। ఉదకంపిండ దానంచతస్మిన్నేవాహనిక్షిపేత్ । ఇందుక్షయేయదామృత్యుః స్త్రియోవా పురుషస్యవా। ఉదకంపిండదానంచ తదాసర్వంసమాపయేత్॥ ఏతత్సినీవా లీవిషయం॥ ఏతదౌరసపుత్రసపిండాది విషయంచ॥ ఋష్యశృంగః॥ ఆశౌచ మంతరేదర్శో యదిస్యాత్సర్వవర్ణినః। సమాప్తింప్రేతతంత్రస్యకుర్యురిత్యా హగౌతమః॥ భవిష్యత్పురాణే॥ ప్రవృత్తాశౌచతంత్రస్తు యశ్చదర్శం ప్రప ద్యతే। సమాప్యచోదకంపిండం స్నానమాత్రంసమాచరేత్॥ ఆశౌచసమా ప్తిపర్యంతమితిశేషః॥ దశాహమధ్యేదర్శశ్చేత్పిండదానం తిలోదకమ్। పితృ భ్యాంతువినాన్యేషాందర్శేనైవసమాపయేత్ ॥వసిష్ఠః॥ దర్శస్సంక్రమణంవాపి దశాహాంతర్యదా భవేత్ । అస్యాః ప్రేతకార్యాణి సమాప్యానీతిచాపరే॥

సాతిథిర్యద్యతిక్రాంతా ప్రేతత్వం నచమోచయేత్ ॥ గాలవః॥ ఆశౌచమం
తరేదర్శోయదిస్యాత్సర్వవర్ణినః । పిండదానోదకం సర్వ మపకృష్యసమా
చరేత్॥ స్మృత్యంతరే॥ యదిదర్శస్సంక్రమోవాదశాహాభ్యంతరే పతేత్ ।
వినాపితృభ్యామన్యేషాంసమాప్యేపిండవారిణీతి॥ బ్రహ్మాండే॥ దశాహమధ్యే
సంక్రాంతిర్దర్శోవాయదిచోదితః। తస్మిన్ సమాపయే త్సర్వంపిండాంశ్చో
దకమంజలీన్ । దశాహమధ్యేదర్శశ్చేత్త్రీయంపిండం సమాపయేత్ । మా
తాపితృభ్యామన్యేషాం దర్శే నైవసమాపయేత్ । ఇందుక్షయేపిసంక్రాంతౌ
ప్రాప్తేసర్వం సమాపయేత్ । శిలాంజలేవిసృజ్యాథ దశాహేతంత్రమాచ
రేత్ । (దశాహేహోమమాచరేదితి పాఠాంతరం।) ఆదశాహంబహిస్స్నా
నంకుర్యాత్పూర్వ వదన్వహం ॥ సంక్రాంతౌవిశేషః॥ సంక్రాంతివిషయేవిశే
షమాహవ్యాఘ్రపాదః॥ యస్మిన్ రాశౌగతేసూర్యే విపత్తింయాంతి మా
నవాః। తద్రాశావేవకర్తవ్యం పిండదానం తిలోదకం॥ తథాచవ్యాసః॥ య
స్మిన్ రాశౌస్థితేభానౌ విపత్తింయాతిమానవః । తస్మిన్నేవతుకర్తవ్యాఃపిండ
దానోదకక్రియాః । ఏతదప్యౌరసేతరపుత్ర సపిండాది విషయమ్॥ మాతాపి
తృవిషయేపిండాద్యపకర్షం దేశకాలోపప్లవాదాహ॥గాలవః॥పిత్రోరాశౌచ
మధ్యేతుయదిదర్శస్సమాపతేత్। తావదేవోత్తరం తంత్రంపర్యవస్యేత్త్రి
హాత్పరమితి॥ తదాహస్మృతితత్వనిర్ణయే॥ రాష్ట్రస్యోపప్లవే బాధేత్వన్యథా
వాపిసంకటే। పిత్రోరపితదాదర్శేపిండానంభస్సమాపయేత్। ఉపప్లవేమహా
మార్గేఉపసర్గేమహాభయే।పిండోదకంచకుర్వంత పిత్రోరపిసమాపయేత్॥
స్మృతిసంగ్రహే॥ప్రాప్తకాలమతిక్రమ్య నకుర్యాచ్చేద్బలిక్రియాః । కాలక
ర్తవ్యవిహితంకుర్యాదపిబలిక్రియాం।ఆప్రదానాత్క్రియాస్సర్వాస్స్వదహేష్వౌ
వతుకారయేత్ । అతిక్రమ్యప్రవర్తేరన్ ప్రేతాయైవ ప్రకల్ప్యతే। ఏకో
ద్దిష్టాదియుక్తేషుకాలేషు పరికల్ప్యతే॥

—(*) బ్రహ్మచారి కర్తృకవిషయే. (*)—

౧౨౮. భృగుః। మాతామహంమాతులంచతత్పత్న్యౌచానపత్యకే।
వ్రతీసంస్కురుతేయస్తు వ్రతలోపోనతస్యహి ॥ కించ, జ్యేష్ఠభ్రాతృ పితృ
వ్యాదీనా ముదాహృతవచనేషుకంఠోక్తత్వాభావేపివిద్యామంత్రోపదేష్టృ
త్వసంభవే ఆచార్యోపాధ్యాయాదిషుఅంతర్భావాత్పితృవ్యాది సంస్కా
రేచన వ్రతినోవ్రతహానిః । పితృవత్పాలయేద్భ్రాతౄన్ జ్యేష్ఠోభ్రాతాయ
వీయసః । పుత్రవచ్చానువర్తేరన్ జ్యేష్ఠభ్రాతరి ధర్మతః। మనునాజ్యేష్ఠ

కనిష్ఠభ్రాత్రోః పితృపుత్రధర్మాతి దేశాస్మాత్రాద్యః దేశాభావేపి పితృవ జ్జ్యేష్ఠభ్రాతరంచ ప్రతీసంఋ్కుర్యాదిత్యేకే మన్యంతే॥

—(*) ఆశ్వలాయన బ్రహ్మమేధ ప్రతిషేధః. (*)—

౧౩౯. అస్థిసంచయనాంతమగ్నిచిత ఇత్యత్ర భాష్యకారేణ కారకాగ్నిచితోమహాగ్నిచితో వాలోష్టచయనం కర్తవ్యమిత్యుక్తం। బహ్వృచాఛందోగావాయె అస్మత్కల్పమాశ్రిత్య అగ్న్యాధానాది కృతవంతస్తేషామప్యేతదఃతంకర్తవ్యం। చయనాం తానా మాధ్వరవత్వాత్ ॥ లోష్టచయనంసిద్ధం॥ తేనైవ భాష్యకారేణ బ్రహ్మవిద్భ్యో బ్రహ్మమేధః కర్తవ్యఇత్యుక్తంచ। ఆశ్వలాయన శాఖినామపి అధ్వర్యుకాండోక్త లోష్టచితివత్ బ్రహ్మమేధప్రయోగప్రసక్తౌసత్యాం అధ్వర్యుకాండోక్తలోష్టచయనవదవశ్యకర్తవ్యతాప్రతిపాదక వచనాభావాన్న బ్రహ్మమేధః। అనుక్తమవిరుద్ధమపేక్షిత మన్యతోగ్రాహ్య మిత్యయంన్యాయః। ప్రకృతివద్వికృతిః సర్వేత్యతి దేశబలాదంగేష్వేవప్రవర్తతే। నప్రధానకర్మణి॥ నప్రధానస్యతు ఉపదేశతఏవతత్సూత్రే తస్యానామ్నాత్। తేషాంబ్రహ్మమేధః ప్రతిషిధ్యతే॥ కుతః-కర్మవిరోధాత్। కథంవిరోధ ఇతిచేత్। హౌత్ర్యాంశ్చ పితృమేధంచ సంసృజ్యవిధిరుత్తరః। విహితస్తు సమాసేన క్రతూనాముత్తమఃక్రతుగతి॥ ప్రకృతివికృతీ యథాపురస్తాదితి। అస్యార్థః। హౌత్రారం పితృమేధంచ సంసృజ్యవిధీయతే, నపృథక్ పృథక్। ఉత్తరఃపితృమేధఃసమాసేనవిహితః। హౌత్రపితృమేధాభ్యాంసంసృష్టేసవిహితః। వక్ష్యమాణక్రమేణానుష్ఠేయఇత్యర్థః। యథా పురస్తాత్ ఉక్తక్రమేణ ప్రకృతి వదాదౌ ప్రకృతింకృత్వా హౌత్రవిధిం ప్రయుంజ్యాత్। నవిపర్యాసేనాపీతి-పితృమేధమంత్రాణాం బ్రహ్మమేధమంత్రాణాంచ తచ్ఛాఖాయామభావాత్। పితృమేధమంత్రాణాం బ్రహ్మమేధ మంత్రాణాంచ ప్రతికర్మసముచ్చయెనవినియోగాత్। తద్గృహ్యేతాదృశకర్మణాం మంత్రాణాంచ అనామ్నానాత్। నబ్రహ్మమేధః॥ కానిపునస్తాని ఆహవనీయె స్రువాహుతిం హుత్వా స్రగ్గృహే హిరణ్య తృభిహిరణ్యమ ఆనీయ మానాను మంత్రణంకృత్వా, భర్తుఃసూత్రైహరణ మిత్యాది। ఈయుష్టేయఇత్యవగాహనమిత్యంతాని। ఏతేషామభావాద్విరోధః॥ ఆశ్వలాయనః ॥ స్వంస్వంశాస్త్రంసమాలంబ్య అవిరోధశ్చయోద్విజైః। యోవిరోధస్స్వశాస్త్రైషుతం నకార్యంకథంచన॥ బోధాయనః॥ యెయెవిశేషాలఘువా యత్రయత్రోపలక్షితాః ॥ తైఃకర్మ

సంస్కారైః కుర్యాత్ న్యాయోపేతం యదాభవేత్ । యన్నామ్నాతంస్వశాఖాయాంపారక్యమవిరోధిచ । విద్వద్భిస్తదనుష్ఠేయ మగ్ని హోత్రాదికర్మసు॥ ఇతిస్మృతేః॥ యావజ్జీవమగ్నిహోత్రం జుహోతీత్యస్యా శ్రుతేరర్థవత్వాయ । స్వసూత్రేఅనుక్తమపి అవిరుద్ధమగ్నిహోత్రాదికంపరసూత్రోక్తమపికార్యం । తథానబ్రహ్మమేధః । ఆశ్వలాయన గృహ్యేపితృమేధస్యాప్యనుక్తత్వేన ఉక్తపితృమేధేనైవ శరీరసంస్కారసిద్ధిః । పునర్బ్రహ్మమేధసంస్కారా నపేక్షణాత్ । ఆపస్తంబానాంతు పితృమేధంవినా కృతబ్రహ్మమేధ సంస్కారాన పేక్షణాత్ । ఆశ్వలాయనానాంతు స్వపితృమేధ విదినాకృత బ్రహ్మమేధా పేక్షణావత్తైః । కర్మమధ్యేకర్మాంతరవిలోధాత్ । కర్మనివృత్తౌ ప్రతిపాద్యస్యైవా భావాత్కస్యప్రవృత్తిః॥ అసగోత్రస్సగోత్రో వేత్యాదినాయది శాఖాంతరీయః కర్తాస్యాత్ తదామృతస్య యాశాఖాతయైవశాఖయా సంస్కారఃకార్యః॥

—(*) శాఖాంతరకరణ పునఃకరణం. (*)—

౧౩౦. మధుపర్కే తథాదర్శనాత్ । వరస్యయస్యయా శాఖాతచ్ఛాఖాగృహ్యే చోదితః । మధుపర్కః ప్రదాతవ్యో అన్యశాఖేపిదాతరీతి॥ అన్యథాచేత్పునస్సంస్కారః కార్యః॥ తదాహకాత్యాయనః॥ అక్రియా త్రివిధాప్రోక్తా విద్వద్భిః కార్యకారిభిః । అక్రియాచ పరోక్తాచ తృతీయాచా యథాక్రియా । స్వశాఖావిధిముత్సృజ్య నరశాఖాశ్రయంతుయత్ । కర్తుమిచ్ఛంతిదుర్మేధాః మోఘంతస్యతు యత్ఫలం॥ మోఘంనిరర్థక మిత్యర్థః॥ ప్రవృత్తమన్యథా కుర్యాద్యది మోహాత్కథంచన । యతస్తదన్యథా భూతం తతఏవసమాచరేత్ । సమాప్తంయది జానీయాన్మయైతద యథాకృతం । తావదేవపునః కుర్యాన్నావృత్తి స్సర్వకర్మణః । అనాదిష్టం కృత్వేత్యర్థః॥ యత్కర్మణిద్రవ్య విధిర్యథోక్త స్తథైవకర్తాయదిచాన్యథాస్యాత్ । తత్కర్మకుర్వీతపునర్యథోక్తం తత్రాస్య లోపేన పునః క్రియాస్యాత్ । ప్రధానస్యాక్రియాయాంతు సాంగంతత్క్రియతే పునః । తదంగాకరణే కుర్యాత్ ప్రాయశ్చిత్తం నకర్మతత్॥ అత్రపరశాఖోక్తం సంస్కారేణైవ అన్యథాత్వం ప్రాప్తం॥ తత్సాంగమేవపునః కర్తవ్యం॥ యస్త్వనౌపాసనాగ్నినా దగ్ధస్తంపునరౌపాసనే దహేత్॥ స్వశాఖా వ్యతిరిక్తవిధినా దగ్ధమపిపునః స్వశాఖోక్తవిధినాదహేత్॥ తథా

చస్మృతిః॥ సంస్కార్యాత్తు పునర్దగ్ధమనాపాస్యేన వహ్నినా । అనాత్మీయేనశాస్త్రేణయో దగ్ధస్తంచశాస్త్రతః । ఆత్మతంత్రేషుయన్నోక్తంతత్కుర్యాత్పారతంత్రకమితి కాత్యాయన స్మరణాత్ । శాఖాంతరన్యాయేన యది కర్తవ్యంస్యాత్ । తదాకూశ్మాండైర్జుహుయాద్యోఽపూత ఇవమన్యేతేత్యాది॥ పాపక్షయకామః కూశ్మాండీష్వైతైర్జుహుయాత్తృప్తో దేవలోకాంత్సమశ్నుత ఇతి నిత్యవద్వచనాచ్చ॥ కూశ్మాండ గణహోమాదీనాం శరీర శుద్ధ్యాపాదకత్వాన్నైమిత్తకత్వాదావశ్యకత్వాదవిరోధాచ్చ। స్వశాఖాయామనుక్తావపి అగ్నిహోత్రవత్కర్తవ్యం । కూశ్మాండాద్యకరణేశుచిత్వాద్యభావేన కర్మణ్యధికారాభావాత్ । తథానబ్రహ్మమేధం కుర్యాత్ తదాశాఖాభేదోఽపినస్యాత్ । శాఖాభావే అన్యథాకరణం స్యాత్ । అన్యథాకరణే ప్రత్యవాయః స్మర్యతే । వసిష్ఠః॥ నజాతుపరశాఖోక్తంబుధః కర్మసమాచరేత్ । ఆచరన్పరశాఖోక్తం శాఖారండఃప్రకీర్తితః ॥ బోధాయనః ॥ స్వశాస్త్రైర్విన్యమానేయః పరశాస్త్రేణవర్తతే। భ్రూణహత్యాసమంతస్య స్వశాస్త్రమవమన్యతః॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ యః స్వశాఖోక్తముత్సృజ్య పరశాఖోక్తమాచరేత్ । అప్రామాణ్యమృషేః కృత్వాసోంఽధేత మసిమజ్జతి । వరంస్వధర్మో ద్విగుణః పరధర్మాత్ స్వనుష్ఠితాత్ ॥ స్వధర్మేనిధనంశ్రేయః పరధర్మోభయావహః ॥ అంగిరాః॥ స్వాభిప్రాయకృతంకర్మ యత్కించిద్దానవర్జితం । క్రీడాకర్మేవబాలానాం తత్సర్వం నిష్ప్రయోజనం॥ చతుర్వింశతిమతే॥ తతఃజ్ఞానం క్రియాహీనంహతాస్త్వజ్ఞానినఃక్రియాః । అవశ్యన్నంధకోదగ్ధః పశ్యన్నపిచపంగుకః॥ లోకాక్షిః ॥ ఆత్మశాఖాంపరిత్యజ్య పరశాఖానువర్తతే । ఉచ్ఛేత్తాతస్యవాశేస్యరౌరవంనరకంవ్రజేత్ । యచ్ఛాఖీయైస్తుసంస్కారైః స్సంస్కృతో బ్రాహ్మణోభవేత్ । తచ్ఛాఖాధ్యయనంకుర్యాత్ త్యక్త్వాతుపతితోభవేదిత్యాదివచనైశ్శాఖాంతరోక్త బ్రహ్మమేధసంస్కారః ప్రతిషిద్ధః । ఆశ్వలాయనశాఖినాం అయథాక్రియైనబ్రహ్మమేధః । తేషాంస్వశాఖోక్తపితృమేధసంస్కారఏవకార్యః । అస్మద్గృహ్యేకైతికర్తవ్యతామాత్రమేవకార్యం । నశాస్త్రాంతరదృష్ట్యా విస్తరఃకార్యః । అత్రకర్మభూయస్త్వం తత్ఫలభూయస్త్వమితినభవతి । బహ్వల్పంవా స్వగృహ్యోక్తంకర్మయస్య ప్రకీర్తితం ॥ తస్యతావతిశాస్త్రార్థే కృతేసర్వః కృతోభవేత్ । ఇతి । గృహ్యావిదఇతి॥ వృత్తికారవచనాత్ ॥

—(*) పునస్సంస్కార నిమిత్తాని. (*)—

౧౩౧. స్మృతితత్త్వనిర్ణయే॥ సంస్కుర్యాత్తుపునర్దగ్ధమ సాపా
స్యేన వహ్నినా । అనాత్మీయేనశాస్త్రేణ యోదగ్ధస్తంచశాస్త్రితః ॥ బృ
హస్పతిః॥ ఏకాదశాహేయచ్ఛ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టంసమాచరేత్ । యదికా
ర్యంనకుర్వీత పునస్సంస్కారమర్హతి॥ స్మృత్యంతరే॥ అధిమాసేహకా
సుప్తేమాఢ్యేచ గురుశుక్రయోః । అతీతకాలశ్రాద్ధంచేత్ పునస్సంస్కార
మర్హతి॥ స్మృత్యర్థసారే॥ అమంత్రపూర్వందగ్ధానాముంగవై కల్య
శేషిణాం । అనుభావమృతానాంచ పునర్దహన మిష్యతే॥ యజ్ఞపార్శ్వః ।
పునశ్చేదుఫలభ్యేరన్న స్థీనిచకదాచన । తదభావేపరాశస్య సంభవేహిపు
నఃక్రియేతి॥ తదభాజే అస్థ్నామభావే పలాశవిధిఃకార్యః । సంభవేహీతి
పునరస్థ్నాం లాభేపునర్దాహః కర్తవ్య ఇత్యర్థః॥

—(*) అతఅస్థి సంచయనకాలాః. (*)—

౧౩౨. స్మృతిసంగ్రహే । అస్థిసంచయనం కుర్యాచ్చతుర్థే
దివసేయది । వారనక్షత్రదోషాణామనపేక్షేతి గౌతమః । ప్రశస్తతిథివా
రాణాం నక్షత్రాణామసంభవే । అస్థిసంచయనంకార్యం విప్రవాక్యానుశా
సనాత్ । యస్మిన్కస్మిన్దినేవాపి నైవాశౌచం విలంఘయేత్ । ఆశౌచా
దూర్ధ్వభావీచే త్పునర్దహనమాచరేత్ । కుశైఃపలాశ పర్ణైర్వాప్యాయ
ద్వాభవతుకీకసైః । నష్టేస్థీనిపునర్దాహ్యే న్యస్థిసంచయనంవినా॥ స్మృ
త్యంతరే॥ దేశక్షోభేమహాపత్తౌ యదివాస్థివినశ్యతి । కుశపర్ణమయందగ్ధ్వా
త్రిరాత్రంయావదాచరేత్ । చతుర్థేహనివిప్రాణా మస్థిసంచయనం భ
వేత్ । అస్థ్నాంప్రతికృతిర్దాహే సద్యస్సంచయఇష్యతే॥ యదాపలాశ
వల్కాద్యైః కృత్వా ప్రతికృతిందహేత్ । భస్మాస్థివత్సంచి నుయాత్సద్యో
మంత్రంజపేత్తువా॥

—(*) అస్థిసంచయనే నిషిద్ధదినాని. (*)—

౧౩౩. భూతామానంద భద్రాసు భృగ్విజ్యాహ్యర్క భూమిజే ।
అగ్నియుక్పిత్ర్య యుక్తిష్వ్యే కరయుగ్వసు పంచకే । త్రిపాత్త్రిజన్మభేవాపి
త్రిపుష్కరయుతేపివా । అస్థిసంచయనంనైవ యదికుర్యాత్కులక్షయః ।
ద్వాదశ్యర్కమఘాయుక్తావిశాఖైకాదశీందునా । కుజార్ద్రా దశమీచైవ
ద్వితీయాభృగురేవతీ । తృతీయాబుధమూలేన గురౌషష్ఠీశతోడునా । స
ప్తమ్యాషాఢనం చాభ్యాం సప్తమ్యాం త్రిపుష్కరే । ప్రథమేహ్నితృ

తీయేహ్ని పంచమేనప్తమేపివా । చతుర్థే సంచయఃకార్య స్సర్వైస్తద్గోత్రజైస్సహ॥ స్మృతిసారే॥ ద్వితీయేచ తృతీయేచ పంచమేచతథైవచ అస్థిసంచయనంకుర్యాత్ స్నాత్వాతద్గోత్రజైస్సహ॥ ఆగ్నేయపురాణే॥ చతుర్థేపంచమేచైవ సప్తమేనవమేతథా । అస్థిసంచయనంకార్యం వర్ణానామానుపూర్వశః॥ క్వచిద్ద్వితీయేప్యస్థి సంచయనముక్తం ॥ వైష్ణవేచచతుర్థేదివసేప్యస్థి సంచయనంకుర్యాత్ । నందాయాంభార్గవదినే చతుర్దశ్యాంత్రిజన్మసు । నాస్థ్నాంసంచయనంకుర్యాత్కర్తుర్మరణమాదిశేత్। కుజవారేతథాసారె భార్గవేవాస్థిసంగ్రహః। యదికుర్యాత్కులంతస్యక్షయంప్రాప్నోత్యసంశయః । అరవారేతథాసారే భార్గవేవాస్థిసంగ్రహః। యదికుర్యాత్కులంతస్య క్షయంప్రాప్నోత్యసంశయః । భృగ్వర్కకుజవారేషు నకుర్యాదస్థిసంచయం । యదికుర్యాత్తుమూఢాత్మా కులంతస్యవినశ్యతి॥ అథవా । చతుర్థేనవమేచైవ షష్ఠేహన్యష్టమేహ్నివా । అస్థిసంచయనంకుర్యాద్వర్ణానామానుపూర్వశః । దశాహమధ్యేదివసేకుజభార్గవసౌరయోః । అస్థిసంచయనంకర్మ కర్తవ్యంమనురబ్రవీత్॥ ఉక్తతిథిషునిర్దిష్టవారాలాభే వారత్రయాధికారవిషయమేతత్ । అస్థిసంచయనయోగ్యో దేవానాంపరికీర్తితః । స్మృతిసంగ్రహే । చతుర్థేహనివిప్రాణామస్థిసంచయనంభవేత్ । అస్థ్నాంప్రతికృతేర్దాహే సద్యస్సంచయ ఇష్యతే। యదాపలాశవల్కాద్యైః కృత్వాప్రతికృతిందహేత్ । భస్మాస్థివత్సంచినుయాత్సద్యో మంత్రాంజపేత్తువా । అస్థిసంచయనంకుర్యా చతుర్థేదివసే యది॥ వారనక్షత్రదోషాణామనపేక్ష్యాహగౌతమః । ప్రేతభూతంతతోద్దివ్యధూపదీపాదిభిర్భవేత్ । పిండరూపేణచాన్నేన తత్రపూజాకార్యేత్యుక్తంభవతి॥

—(*) అథసంచయన ప్రయోగః. (*)—

౧౩౮. అపరేద్యుస్తృతీయస్యాం పంచమ్యాగ్ం సప్తమ్యాంవాస్థీనిసంచిన్వంతిఉక్తదివసే అనిషిద్ధదివసే అమాత్యైస్సహ । ఆజ్యంపయఃకుంభఘటాంశ్చ దర్భానపస్తిలోదుంబ రపర్ణశాఖాః । ఫలంబృహత్యాఅపి నీలరక్తైసూత్రేచ శుల్బంసికతాబలించ॥ ఖనిత్రమిత్యేతాన్ సంభారానాదాయశ్మశానదేశంగత్వా శుచాదేశేనిధాయ కర్తాస్నాత్వాచమ్య బ్రాహ్మణైరనుజ్ఞాతఃప్రాణానాయమ్యప్రాచీనావీతీదేశకాలౌ సంకీర్త్యపితుః ... గోత్రస్య ...శర్మణఃప్రేతస్య మరణదినాదారభ్య ద్వితీయేతృతీయే పంచమే

సప్తమేహానాని అస్థిసంచయనం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ ఉదకేక్షీరంనినీయ ఉదుంబర శాఖాయావికలమకుర్వన్ । యంతెఅగ్నిమ మంథా మేతిపంచ భిః ప్రతిమంత్ర మస్థీన్యవోక్షతి । తథాయంతె అగ్నిమమంథామే త్యే తాభిః పంచభిఃస్తతః । అనుఛందసమస్థీనిసర్వతః సమవోక్షతీతి॥ యంతె అగ్నిమమంథామ వృషభాయేన పక్తవే । ఇమంతగ్ం శమయామసిక్షీరేణ చోదకేనచ॥ యంత్వమగ్నే సమదహస్త్వము నిర్వాపయాపునః-క్యాబూ రత్రజాయతాం పాకదూర్వావ్యల్కశా॥ శీతికేశీతికావతిహ్లాదుకె హ్లాదు కావతి । మండూక్యాసుసంగమయేమగ్ం స్వగ్నిగ్ంశమయ॥ శంతేధన్వన్యా ఆపశ్శముతే సంత్వనూక్యాః । శంతేసముద్రియా ఆపశ్శముతె సంతువ ర్ష్యాః॥ శంతెస్రవంతీస్తనువేశముపతె సంతుకూప్యాః । శంతేనీహారో వర్షతుశము పృష్వావశీయతాం॥ ఇతిపంచభిః ప్రతిమంత్రమస్థీన్యవోక్ష్యతి। దహనదేశాద్దక్షిణతోంగారాన్నిర్హృత్య । ఉపసమాధాయ సంపరిస్తీర్యాజ్యగ్ం సగ్ంస్కృత్య. స్రువంచసమ్మృజ్య పరిషచ్య॥ అవసృజపునరగ్నే పితృభ్యోయస్త ఆహుతిశ్చరతిస్వధాభిః । ఆయుర్వసాన ఉపయాతుశేషగ్ం సంగచ్ఛతాం తనువాజాత వేదస్స్వాహా । అగ్నయేజాత వేదసఇదం॥ సం గచ్ఛపితృభిస్సగ్ం స్వధాభిస్సమిష్టాపూర్తేన పరమేవ్యోమన్ । యత్రభూ మ్యై । వృణసేతత్రగచ్ఛ తత్రత్వాదేవస్సవితా దధాతుస్వాహా । సవిత్ర ఇదం॥ యత్తెకృష్ణశ్శకున ఆతుతోదపి పీలస్సర్పఉతవాశ్వాపదః । అగ్నిష్ట ద్విశ్వాద నృణంకృణోతు సోమశ్చయో బ్రాహ్మణమా వివెశస్వాహా । అగ్నీషోమాభ్యామిదం॥ ఇతితిస్రః స్రువాహుతీర్హుత్వా। స్రువమాజ్యస్థాలీం చాగ్నౌప్రహరతి । తతఃపంచస్త్రియః పంచభిఃకుంభైరపఆనీయస్వవోక్షిత మస్థీన్యవోక్షంతి । అగ్నించశమయతి । యస్యాంపునః ప్రసవోనసంభవతి। తథావిధాఅయుజః స్త్రియస్సంచిన్వంతి । తాసామేకాసవ్యహస్తనీలలో హితసూత్రాభ్యాం బృహతీఫలమాబంధ్య సవ్యేనపదాశ్మనితిష్ఠత్యనస్వీక్ష మాణాసవ్యేనహస్తేన॥ ఉత్తిష్ఠతస్తనువగ్ం సంభరస్వమేహ గాత్రమవహా మాశరీరం । యత్రభూమ్యై వృణసేతత్రగచ్ఛతత్రత్వా దేవస్సవితాదధాతు దద్భ్యశ్శిరసశ్చాస్థీన్యాదాయ నిశ్శబ్దం కుంభేనిదధాతి॥ ఏవంద్వితీయాబం ధనాదికృత్వా । ఇందతఏకం । అంసాభ్యాంబాహుభ్యాంచాదాయ పూర్వ వన్నిదధాతి॥ పరడూతఏకం । తృతీయాపార్శ్వభ్యాం శ్రోణీభ్యాంచ॥ అథ చతుర్థీతృతీయ్యాస [illegible] భ్యాంచ । అథపం

చమీసంవేశన స్తనువై చారురేధి ప్రియాదేవానాంపరమేసధస్థే। పద్మాక్షీ
మేవావదాయపూర్వ వన్నిదధాతి। ఏకమేవాయుజాకారం పునఃపునస్స
మంత్రకంసంచిన్వంతి। తథాఅయుజఃక్రియాః సంభవంత్యే స్తథానంచి
న్వంతి। యావదసీనిమంత్రాణా మభ్యాసం। సుష్ఠునిరవశేషం సర్వాణి
క్షుద్రాణ్యప్యస్థీనిసంచింత్య। అత్రతదద్భ్యశ్శిరసేవేతివాశబ్ద స్సముచ్చయార్థే
ద్రష్టవ్యః। సర్వత్రభస్మాభి సమూహ్యాసగ్ం హత్యాశరీరాకృతింకృత్వాతీసు
పలానాదాయాభ్యజ్య స్నాపయిత్వా వేదికాయాం దక్షిణాపవర్గం నిధా
యమధ్యే ప్రేతరాజాయ। ఉత్తరేశ్మశానవాసిభ్యః। ప్రేతస్యదక్షిణే
తత్సఖిభ్యః। ఆసనముపతిష్ఠతు। గంధాఃఉపతిష్ఠంతు। అక్షతాఉపతి
ష్ఠంతు॥ పుష్పాణ్యుపతిష్ఠంతు। కంటకాది నివారణార్థంపాదుకే ఇపతిష్ఠే
తాం। వర్షాతపనిర్వారణార్థం ఛత్రముపతిష్ఠతు। శ్మశానదేశేసర్వతోలా
జాన్ప్రకీర్య సర్వోపహారైరన్నాపూపసూపాద్యైః పిండత్రయంకృత్వా
గ్రతస్తేభ్య ఏకైకం పిండముత్సృజ్య। మధ్యేప్రేతరాజాయ ఏషపిండఉప
తిష్ఠతు॥ ఉత్తరతఃశ్మశానవాసిభ్యః ఏషపిండఉపతిష్ఠతు। ప్రేతస్యదక్షిణే
తత్సఖిభ్యః ఏషపిండఉపతిష్ఠతు॥ సంవర్తః ఏకశ్మశానవాసిభ్యః ప్రేతా
యైవచమధ్యమః। తత్సఖిభ్యోపరఃపిండః క్రమాదప్యుదకాంజలీన్॥ ఇతి
పిండత్రయందత్వా సర్వేభ్యః శ్మశానవాసిభ్యోతేభ్యః ఇమంబలిందదామి।
ఉదకుంభంనిధాయ। అత్రస్నాహి। అత్రపిబ। అత్రభుంక్ష్వేతి॥ యద్యే
వంయస్త్వకుర్వాణశ్చితౌ ప్రేతబలింనరః। ప్రేతాస్తంపిండమిచ్ఛంతి సపు
త్రపశుబాంధవం ఇతిస్మరణాదిదంకర్తవ్యమేవ। తతః అస్థికుంభమాదాయ।
ఉత్తిష్ఠప్రేహిప్రదవౌకః కృణుష్వపరమేవ్యోమన్। యమేనయమ్యాసం
విధానోత్తమంనాకమధిరోహేమంశమ్యాఃపలాశమూలేవా ఉద్ధృత్యావో
క్ష్యదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తేషు తూష్ణీమస్థికుంభం నిధాయాపరేణ
కుంభంతిప్రఃకర్షూః ఖాత్వేత్యాది పూర్వవత్కరోతి స్నానాంతం॥ మృదా
స్నానం వికల్పేన। ఏతదంతమాహితాగ్నిమాత్రస్యానారబ్ధ దర్శపూర్ణ
మాసస్య॥ఆరబ్ధపూర్ణ మాసస్యతు నివపనంకర్తవ్యం। తదపివైకల్పికమితి
చేత్। క్రియతేచేత్సంచయదివన ఏవకర్తవ్యం॥

—(*) అథాస్థినివపనం. (*)—

౧౩౫. అథాతో హావిర్యజ్ఞమయం నివపనం। తస్యప్రయోగః।
యస్మిన్నహనిసంచయనంకృతం తస్మిన్నేవాహని। కర్తాప్రాణానాయమ్య

ప్రాచీనావీతీ పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యఅనంతలోక ప్రాప్త్యర్థం అస్థినివపనంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య సమేభూమిభాగేఉద్ధృత్యా వోక్ష్యఓషధీశ్ఛేద్ధృత్యసర్వాణ్యావోక్ష్యసికతాన్న్యుప్య, తదాదిభిఃపరిక్షిప్య దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య తేషువాగ్యతో సన్వీక్ష్యమాణో దక్షిణాభిముఖోభూత్వా । పృథివ్యాస్త్వాఅక్షిత్యా అపామోషధీనాంగ్ రసేన స్వర్గలోకే నివపామినారాయణ శర్మన్నితిఅస్థీనినివపతి। సంబుధ్యానామగ్రహణం । ఏవం కృతే అనంతలోకోభవతి । కుంభనిధానాదిస్నానాంతం పూర్వవత్కృత్వా ఉత్తిష్ఠప్రేహీత్యుత్థాయహ విరజ్జీయంనివపనం । తస్యాపరేణకర్ష్వాదిసమానమాస్నానాదిత్యేకఃపక్షః । ఉపదేశస్తు కుంభనిధానాంతేని వపనం కృత్వా తతః కర్ష్వాదిసమానమిత్యనంతరం వచనాదవిశేష ఇతిన్యాయః। తతస్తూష్ణీం స్నానం వచనాదితి॥

—(*) పునర్దహన ప్రయోగః. (*)—

౧౩౬. అథపునర్దహనస్యప్రయోగోపక్ష్యతే। సచసోమయాజినోనిత్యః। అసోమయాజినోఽనిత్యః। సోమయాజీచేన్న్యుప్తముద్ధృత్యపునరస్థిదహనంకుర్యుః॥ తదపివైకల్పికమితి కేచిత్ । సంచయనదినా చ్చతుర్థేహనికర్తవ్యం । పూర్వమేవాగ్ని హోత్రహవణీం । కృష్ణాజినగ్ంశమ్యాం దృషదుపలేచనదహేయుః । సాదనమాత్రంకుర్యుః॥ కేచిత్తేషాంసాదన మపినేచ్ఛంతి। అస్థిసంచయనానంతరం అత్పవశ్మశానదేశా దగ్నిమానీయ దహనపదవకాశంజోష యిత్వాశ్మశానదగ్నిం దక్షిణతోసిర్వ్యర్ధ్యతిస్రోరాత్రీర్జ్వలయేత్ । త్రిరాత్రేపూర్ణేచతుర్థ్యా మపరాహ్ణేపునర్దహనం కుర్యాత్॥ ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీదేశకాలౌసంకీర్త్యపితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యపునర్దహనం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । పునర్దహనదేశం పలాశశాఖయాఅపేతవీతేతిసంమృజ్యఉద్ధృత్యావోక్ష్యహిరణ్యశకలంనిధాయ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య పూర్వవద్దారుచితించిత్వాతత్రాగ్నింనిధాయ పరిస్తీర్య చితేః పశ్చాద్దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్యతస్మిన్ దక్షిణ కుంభంశమ్యాంనిధాయ తత్రదృషదంనిధాయ సంచితంసర్వ మస్థీన్యాదాయతస్మిన్ దృషదినిధాయఘృత మాసిచ్యపినష్టి । అనాసిచ్యవాపినష్టి । ఆజ్యకుంభేసంక్షిప్య సహామిశ్రయిత్వాగ్ని హోత్ర హవణ్యామవధాయ॥ అస్మాత్త్వమధిజాతోస్యయంత్వదధిజాయతాం। అగ్నయేవైశ్వానరాయ సువర్గాయలోకాయస్వాహా । ... అగ్నయే వైశ్వానరాయ సువర్గాయలోకా

యేదం । మంత్రా వృత్తిర్వ్యావదర్థం । అగ్నిహోత్ర హవణీం కృష్ణా జినగంశమ్యాం దృషదుపలేచాను ప్రహరయేయుః । ఏతదంతమేవసోమ యాజినః లోష్టచయనమనాగ్ని చిత్కాఠకాగ్నిచిద్వాయదిస్యాత్ । తస్య లోష్టచయనం తదానివపనంపునర్దహనేనభవతః । సంచయనంకృత్వాశమీ పలాశ శాఖయోరేకత్రనిధాయ స్నానాంతం కృత్వా లోష్టచయనకాలప ర్యంతం అస్థిసంరక్షణంకుర్యాత్ । తాముత్తరత్రవక్ష్యామః । సోమయాజి పత్న్యాఅపినివపనాంతం పునర్దహనమప్యస్తీతి కేచిత్ । అగ్నిచిత్పత్నీచెల్లో ష్టచయనమపికర్తవ్యం॥

—(*) శ్రౌతాగ్నేర్నాశే. (*)—

౧౩౭. యద్యశ్మశానాగ్నిరనుగతస్స్యాద్ భస్మావోక్ష్యలౌకికారణీఆ హృత్యఅయం తేయోని ఋత్వియ ఇతిమంత్రేణ భస్మనిసమారోప్యమ థిత్వోపావరోహ్య నిధాయపరిస్తీర్య ఆజ్యం సంస్కృత్యపరిషిచ్య జుహు యాద్భూర్భువస్సువస్స్వాహేతి । అనాజ్ఞాతత్రయంసర్వ ప్రాయశ్చిత్తం చహుత్వాతథా తంత్రంప్రయోజయేత్॥

—(*) గంగాంభస్యస్థి నిక్షేపణప్రకారః. (*)—

౧౩౮, అంతర్దశాహేయస్యాస్థి గంగాయాంక్షిప్యతేజలే । గంగా మరణవత్తుల్యం తస్యేత్యాచక్షతేబుధాః । కావేరీతుంగభద్రాచకృష్ణవేణీ చగౌతమీ । భాగీరథీతివిఖ్యాతా పంచగంగాఃప్రకీర్తితాః । తిస్రఃపుణ్యా మహానద్యోగోదా వేణ్యాచజాహ్నవీ । గోహరీశాంఘ్రికాప్రోక్తా గంగాఇతి హికీర్తితాః । అథాంతర్దశాహేన్యత్ర వాస్థ్నాంగంగాజలే ప్రక్షేపణంకు ర్యాత్ । అంతర్దశాహేగురుశుక్ర మూఢాదిదోషానసంతీతి । అస్థీన్యాదా యగంగాతీరేసంస్థాప్య కర్తాస్నాత్వాచమ్య అస్థీన్యపి కేశవాది నామభిర్ద్వాద శవారంమజ్జయిత్వా పునస్తీరేసంస్థాప్య బ్రాహ్మణైరనుజ్ఞాతః ప్రాణానాయ మ్యప్రాచీనావీతీ దేశకాలౌసంకీర్త్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యగంగా జలేస్థినిక్షేపణం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । గాయత్ర్యాదిమంత్రైర్విధివన్మి తేన పంచగవ్యేనఅస్థీని స్నాప్యశుద్ధదేశ మృదమాదాయశరావాకృతిం కృత్వాతత్రదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్యతిలానవకీర్యతత్రాస్థీనినిధాయ తేషు హిరణ్యరూపస్యేతి హిరణ్యశకలంనిధాయ మధువాతాఇత్యృచేనమ ధుశుక్రమసీత్యాజ్యం తిలోసీనితిలాన్ గాయత్ర్యా శర్కరాం దధిక్రావ్ణ్ణో తిదధి ఆప్యాయస్వేతిక్షీరం దేవస్యత్వేతికుశోదకంచ దత్వా మృత్తికయా

శరావాకృతింకృత్వా తేనాస్థీన్యపినిధాయ తత్సర్వం గ్రహీత్వా గంగాజలం ప్రవిశ్య భూతలపర్యంతం నిమజ్య । నమోస్తు ధర్మరాజాయ । నమేప్రీత ఇతినిక్షిప్య ఉత్తీర్య పృథివీంగచ్ఛాంతరిక్షంగచ్ఛ దివంగచ్ఛ దిశోగచ్ఛసు వర్గచ్ఛదిశోగచ్ఛదివంగచ్ఛాంతరిక్షంగచ్ఛ పృథివీంగచ్ఛాపోవా గచ్ఛయది తత్రతుహితమోషధీషు ప్రతితిష్ఠాశరీరైః॥ ఇతిజపిత్వావాసః పరిధాయదశం తర్దశాహేతుపిండమేననిర్వపేదితి॥ తదాహకపర్దీ॥ అస్థీన్యాదాయతీ ర్థైస్స్నాపయిత్వా యథావిధి । అస్థీనిమజ్జయిత్వా ధనామభిః కేశవాదిభిః। బ్రాహ్మణైరభ్యనుజ్ఞాతః తతస్సంకల్ప మాచరేత్ । ప్రాచీనావీతీవిధివత్పాణినాయమ్యాసద్విజః । దక్షిణాభిముఖోభూత్వా తిథిశ్రవణపూర్వకం । పితుర్గోత్రస్య శర్మణోదేయాస్థీ నివిము క్తయె । నిర్వపామీహాత్తెస్థ్యస్మిన్నితిచాప ఉపస్పృశేత్ । అస్థీనిపంచగవ్యేన విధివన్నిర్మలీ తేవచ। స్నాపయిత్వాతతస్తూష్ణీం మృదమాదాయ తత్తటె। దక్షిణాగ్రాం స్తథాదర్భాన్ తిలానత్రవినిక్షిపేత్ । తత్రాస్థీనివినిక్షిప్య హిరణ్యశకలంతథా । మధుచాజ్యం తిలాశ్చైవ ఖండందధిపయ స్తథా । తథాకుశోదకంచైవ తత్తన్మంత్రైః క్రమాత్క్షిపేత్ । మృదాపిధాయచాస్థీనిహస్తాభ్యాం పరిగృహ్యచ । జలేనిమజ్యభూభాగే తస్య తత్ఫలకాంక్షయా । నమోస్తు ధర్మరాజాయ నమేప్రీతఇతిక్షిపెత్। ఉత్తీర్యపృథివీంగచ్ఛ త్యాదివాక్యాన్ జపెద్బుధః । హిరణ్యేన తతశ్శ్రాద్ధంకృత్వా పిండంచ నిర్వపెత్ । బహిర్దశాహేనవశ్రాద్ధం పిండమేవవినిక్షిపెత్ । ఇతిపూర్ణాశ్రమః॥

—*దశాహతంత్రాది శేషసమాపనంఆహితాగ్న్యనాహితాగ్న్యోః*—

౧౩౯. అనాహితాగ్నేర్దశమేహని అమావాస్యాయదిస్యాత్తదా ఏకాదశాహస్యైవ సపిండీకరణంకృత్వా పిండపితృయజ్ఞంకుర్యాత్ ॥ వసిష్ఠః॥ ప్రథమాస్యాద మావాస్యామృతాహాద్దశమేహని । సపిండీకరణం తత్ర కుర్యాదేవసుతోగ్నిమాన్ । దశమేహని ఏకాదశేహనీత్యర్థః । సాపిండ్యేనైవ పితరిపైతృకం పదమాస్థితె। ఆహితాగ్నేస్సినీవాల్యాం పితృయజ్ఞః ప్రవర్తతే॥ గోబిల.॥ సాగ్నికస్తుయదాకర్తా ప్రేతశ్చానగ్నిమాన్భవేత్। ద్వాదశాహేతదాకార్యం సపిండీకరణంనరైః । యదిప్రేతాహితాగ్నిః కర్తానాహితాగ్నిః తదాత్రిపక్షఏవసా పిండ్యంకుర్యాత్ ॥ సుమంతుః ॥ ప్రేతశ్చేదాహితాగ్నిస్స్యాత్కర్తానగ్నిర్యదాభవేత్ సపిండీకరణంతస్యకుర్యాత్పక్షేతృతీయకే । అస్మిన్పక్షే అనుష్ఠానక్రమః । ఏకాదశేహన్యాద్యమా

సిక వృషోత్సర్జన రుద్రగణావశిష్ట శ్రాద్ధానికృత్వా, ఊనమాసికము క్తదినే కృత్వా, ద్వితీయమాసి కేన సహ త్రైపక్షికాదీని త్రయోదశమాసి కాన్య పకృష్యకృత్వా త్రి పక్షేనుకూలదినే సాపిండ్యంకుర్యాత్॥

—(*) అథఅనుపనీత సంస్కారముచ్యతే. (*)—

౧౪౦. ఊనద్వివర్ష స్యబాలస్య ఖననంకుర్యాత్ । ఇమంబాలంఖన నేన సగ్ స్కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య శుచౌదేశే వటంఖాత్వా వోక్ష్యతిలాన్వికీ ర్యదక్షిణాగ్రాః దర్భానాస్తీర్య యోస్యకౌష్ఠ్యజగత ఇత్యాదియమోరా జాభితిష్ఠ తీత్యేతదంతం యమగాథాంగాయమానః । ప్రకేతునేత్యాదితా గ్శ్చ దేవాపిగచ్ఛతేత్యేతదంతంనవర్చంయమసూక్తం మనసాస్మరన్మృ తంబాలం ఘృతాభ్యక్తం తస్మిన్నవటే ప్రణవేననిక్షిప్యపాగ్ంసుభిర్గర్తం పూరయిత్వాలోష్టబుధ్యా పరిత్యజ్యస్నాత్వాగృహంగచ్ఛేత్ । సర్వత్రఖన నేపిండదానోదక క్రియానాస్తి । నారాయణబలిరేవకర్తవ్యః । తథా॥ ఊన ద్వివార్షికంప్రేతం ఘృతాక్తంనిఖనేద్భువి । యమగాథాంగాయమానో యమసూక్త మనుస్మరన్ । యోస్యేతియమగాథాస్యా ద్యమసూక్తం ప్ర కేతునా । అరణ్యకాష్ఠ వత్త్యక్త్వాక్షిపెచ్చ త్ర్యహమేవతు । నాస్యకా ర్యోగ్ని సంస్కారో నాపికార్యోదకక్రియా॥

—(*) అనుపనీతదహన సంస్కారక్రమః. (*)—

౧౪౧. తృతీయవర్ష ప్రభృత్యుపనయనాత్ప్రాక్ మృతానాంబాలా నాంప్రమత్తానాం దహనంకుర్యాత్ । అగ్నయె వైశ్వానరాయసువర్గాయ లోకాయస్వాహా । ఇతిమంత్రేణ దహనమేవ కుర్యాత్॥ ఉత్తపనేనలౌకి కాగ్నినావా । అస్మాత్త్వమధిజాతోస్యయంత్వ దభిజాయతాం । అగ్నయె వైశ్వానరాయసువర్గాయ లోకాయస్వాహా । ఇతిమంత్రేణ దహనమేవ కుర్యాత్ । దర్భేణాస్తృతదేశే ఉదకంపిండదానంచకుర్యాత్ । అశ్మ శానాదనువ్రజ్య ఇతరోజ్ఞాతిభిర్వృతః॥ యమసూక్తంతథాగాథాం జపద్భి ర్లౌకికాగ్నినా । సదగ్ధవ్యఉపేతశ్చే దాహితాగ్న్యావృథార్థవత్ । తూష్ణీ మేవోదకం దద్యాత్తూష్ణీం సంస్కారమేవచ । సర్వేషాంకృత చూడా నాం అన్యత్రాపిచయాద్వయం । అసంస్కృతానాం భూమౌ పిండంసం స్కృతానాం దర్భేష్వితిశాతా తపస్మరణాత్ । అగ్నిసంస్కారోదకపిం డ క్రియా యోపనయన ప్రవృత్తిః సహావాని వృత్తిరితి బోద్ధవ్యం॥

—(*) అథసూతక నిర్ణయః. (*)—

౧౪౨. యావన్నచ్ఛిద్యతేనాళం తావన్నాప్నోతి సూతకం। ఛిన్నేనాళేతతఃపశ్చాత్ సూతకంతువిధీయతే। జీవన్ జాతోయది శిశుర్మృతశ్చేత్సద్య ఎవవా। సూతకంసకలంమాతుః పిత్రాదీనాంత్రిరాత్రకం। జాతస్యశిశోర్నాభిఛేదాత్పూర్వం మరణేమాతుర్దశాహం సూతకంపితాదీనాం సపిండానాం త్రిరాత్రం। మృతప్రసవేనాభిఛేదాదూర్ధ్వంమరణేపిసర్వేషాం దశరాత్రం సూతకంభవతి। గర్భేయదివిపత్తిస్స్యాద్దశాహం సూతకంభవేత్। అంతర్దశాహే జాతస్యశిరోర్నిష్క్రమణాయది। సూతకే నైవశుద్ధిస్స్యాత్పిత్రోః శాతాతపోబ్రవీత్। ధశాహాభ్యంతరేబాలః కదాచిన్మ్రియతేయది। శావాశౌచంనకర్తవ్యం సూత్యాశౌచేనశుధ్యతి। ఇదంపిత్రాది సర్వసపిండానాం సమానం। మాతాపితృ సోదరభ్రాతృ విషయేవిశేషః। ప్రాఙ్నామకరణాత్సద్యః ఎకాహందంతజన్మనః। చూడాయాస్త్రిదినంప్రోక్తం తథాగ్న్యుదకమాత్రతాత్। తదాత్రిరాత్రమేవ। నామాద్ధ్యోర్ధ్వమాచ్చౌలాదుపనీతేరధఃక్రమాత్। సద్యఃశౌచమహస్త్ర్యహాన్నియతాగ్న్యుదకఃపరాః। యత్రయత్రమాతాపితృగ్రహణం తత్రతత్రసోదరభ్రాతౄణామపిగ్రహణం॥ ఆదంతజన్మనస్సద్యః ఆచూడాన్నైశికీస్మృతా। త్రిరాత్రమావ్రతాదేశాద్దశరాత్రమతఃపరః॥ అగ్నిసంస్కారప్రభృత్యుపనయనపర్యతం మాతాపితృసోదరభ్రాతృ సర్వసపిండానాం త్రిరాత్రమేవ॥

—(*) కన్యావిషయే. (*)—

౧౪౩. ప్రత్తాప్రత్తాసుయోషిత్సు సంస్కృతాసంస్కృతాసుచ। మాతాపిత్రోస్త్రిరాత్రంస్యాదితరేషాంయథావిధి। ఇతరేషాంసపిండానాం అహస్త్వదత్త కన్యాస్త్విత్యాద్యుక్తోవిధిః। ఉపనయనప్రభృతిసర్వేషాం సపిండానాందశరాత్రమేవ। సమానోదకానాంత్రిరాత్రం। దశాహేనసపిండాస్తు శుద్ధ్యంతిప్రేతసూతకే। త్రిరాత్రేణసకుల్యాస్తు స్నాత్వాశుధ్యంతిగోత్రజాః। సపిండతాతుపురుషే సప్తమేవినివర్తతే। సమానోదకభావస్తుజన్మనామ్నోరవేదనే। సన్నిధావేవయోకల్పః శావాశౌచస్యకీర్తితః। అసన్నిధానేసజ్ఞేయోవిధిః సంబంధిబాంధవైః। అన్యదేశేమృతంజ్ఞాతింశ్రుత్వాపుత్రస్యజన్మచ। అనిర్గతదశాహంతు శేషాహోభిర్విశుద్ధ్యతి। ఆత్రిమాసాత్ త్రిరాత్రంస్యాత్షణ్మాసాత్పక్షిణీభవేత్। అహస్తునవమాదర్వాగూర్ధ్వంస్నానేనశుధ్యతి। ఇదంసన్నిహిత దేశమృతజ్ఞాతివిషయం।

—(*) దేశాంతరమరణే. (*)—

౧౭౪. బాలేదేశాంతరస్థేచ పృథక్పిండేచ సంస్థితే। సవాసాజలమాప్లుత్య సద్యఏవ విశుధ్యతి। మహానద్యంతరం యత్ర గిరిర్వావ్య వధాయకః। వాచోయత్ర విభిద్యంతే తద్దేశాంతరముచ్యతే॥

—(*) మాతా పితృ విషయె. (*)—

౧౭౫. పితరౌచేన్మృతౌ స్యాతాంవిదేశస్థోపిపుత్రకః। శ్రుత్వా తద్దినమారభ్య దశాహంసూతకీభవేత్। మరణాశౌచయుక్తోభవె దిత్యర్థః॥ అత్రకించిద్భాష్యోక్తం శ్రుత్వేత్యత్రతతదూర్ధ్వమపి శేషో దష్టవః। తతశ్చ దశరాత్రమధ్యేతు వార్తాశ్రవణాతత్ పుత్రస్యాపితచ్ఛేషేణై వసపిండాంతర వచ్ఛుద్ధిరితి। మహాగురునిపాతేతు ఆర్ద్రవస్త్రోపవీతినా। అతీతేబ్దేపి కర్తవ్యం ప్రేతకార్యం యథావిధి। అతీతేబ్దేపిఅత్యంతం చిరకాలాదూర్ధ్వం ప్రేతకార్య మాశౌచదినేష్వా క్తోదకపిండలక్షితం తదేతత్పునః సంస్కారం కర్తుం పుత్రస్య తదానీం సంస్కరణార్థె ప్యాశౌచంనియమెషు సమర్థతయా గృహీతా చస్యద్రష్టవ్యం॥

—(*) సాపత్నీ మాతృవిషయెపి. (*)—

౧౭౬. పితృపత్న్య మతీతాయాం మాతృవర్జం ద్విజోత్తమః। సంవత్సరేవ్యతీతే పిత్రిరాత్రమ శుచిర్భవేత్ సూతకేమృతకం చేత్స్యన్మృతకేత్వథ సూథకం। తథాధికృత్యమృతకం శౌచంకుర్యాన్న సూతకం॥ శావాశౌచెసముత్పన్నె సూతకంతు యదాభవేత్। శావెనశుధ్యతే సూతి ర్నసూతిః శావశోధినీ। సమానాశౌచ సంపాతె ప్రథమెనసమాపేత్। అంతరాజన్మమరణె శేషాహోభిర్విశుధ్యతీతి॥ రాత్రిశేషేద్వ్యహాచ్ఛుద్ధిర్యామ శేషెశుచిస్త్ర్యహాత్॥ మాతర్య గ్రె ప్రమీతాయామశుద్ధౌమ్రియతెపితా। పితుశ్శేషేణ శుద్ధిస్స్యాన్మాతుః కుర్యాత్తుపక్షిణీం॥ అనగ్నిమత ఉత్క్రాంతెసాగ్నేస్సంస్కారకర్మణః శుద్ధిస్సంచయనందాహాన్మృతాహాస్తు యథావిధి॥ అనగ్నిమత ఉత్క్రాంతే రాశౌచంతు ద్విజాతిషు। దాహాదగ్నిమతో విద్యాద్విదేశస్థె మృతేసతి॥ విదేశస్థెమృతేయావద్విధినానైవ సంస్కృతిః॥ పుత్రాదీనాంతు సంధ్యాదికర్మలోపోనవిద్యతే। ఆహితాగ్నేస్తు విధివద్దాహంతం నాస్తిచేత్తదా॥ ఆశౌచగ్రహణం నాస్తి దాహాద్యాశౌచమిష్యతె। ఆహితాగ్నేస్తుదహనా ద్దశాహాశౌచమిష్యతే। అనాహితాగ్నేర్మరణాత్త్వ [illegible] భవేత్॥ ఆశౌచేవర్తమానేచ

త్తచ్ఛేషేణవిశుధ్యతి॥ గతేత్వాశౌచదివసే పునర్దాహో యదాభవేత్। మరణాది గృహీతస్య త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే॥ అగృహీతస్యపుత్రస్య సంపూర్ణాశౌచమేవహి॥ దుర్మృతానాం ద్విజాతీనాం దశాహం తర్పహిస్తువా। నశుద్ధిర్నైవచాశౌచం శుద్ధింలబ్ధ్వా ప్రదాహయేత్ ॥ తదాదిచోదకంపిండమాశౌచం శ్రాద్ధమేవచ। ఆశౌచేవర్తమానేతు పునర్దాహక్రియాంయది। తచ్ఛేశేషైవశుద్ధిస్స్యాదతీతే సూతకంభవేత్। దశాహాది యథావర్ణం పిత్రాశౌచ మాచరేత్ ॥ సపిండానాం త్రిరాత్రంస్యాదిత్యువాచ (బృహస్పతిః) ప్రజాపతిః ప్రమీతపితృకఃపుత్రఃఔర్ధ్వదైహికమాచరేత్॥ యదికర్తుమశక్తశ్చే దాశౌచ వియమాన్వితః। ఆదశాహ దథోర్ధ్వంవా యదాకార్యక్షమస్తదా। త్రిరాత్రం సమతిక్రమ్య శ్రాద్ధంకుర్యాద్యథావిధి। దాహకస్యైవచాశౌచ మితరేషాం నవిద్యతే॥

—(*) ఆశౌచానంతరకృత్యం. (*)—

౧౪౭. దేవలః॥ ఆశౌచేనిర్గతేకుర్యాద్గృహమార్జనలేపనే। సవాసాజలమాప్లుత్య శుధ్యేత్పుణ్యాహవాచనైః। ఆశిషశ్చగృహీత్వాథ శేషకర్మ సమాచరేత్॥ అశౌచమధ్యే నియమ మాహవ్యాసః॥ ఉభయత్ర దశాహానికాలస్యాన్నం నభుజ్యతే। దానం ప్రతిగ్రహోహోమస్స్వాధ్యాయశ్చనివర్తతే। స్వాధ్యాయజపహోమాదీనాశౌచీవర్జయేత్తదా।సంధ్యాంతం మనసాకుర్యాదర్ఘ్యమాత్రం సమంత్రకం। సూతకే మృతకే చైవ సంధ్యాకర్మ సమాచరేత్ । మనసోచ్చారయేన్మంత్రాన్ ప్రాణాయామమృతేద్విజః॥ సంగ్రహే వ్యాసః ॥ సూతకేమృతకేచాపి సావిత్ర్యాచాంజలింక్షిపేత్ । నగాయత్రీం జపేద్ధీమాన్ కుర్యాత్సూర్యముపస్థితం॥ (దశాహాద్యవిపత్తౌతు దశరాత్రాదయోగినాం। త్రిరాత్రపక్షిణ్యేకాహస్సద్యశ్శౌచాఃప్రకీర్తితాః॥)

—(*) అనేకాశౌచసన్నిపాతే॥ ఆశౌచాపగమాపవాదమాహ. (*)—

౧౪౮. స్వాశౌచకాల తస్యైవ సూతికా జనకోగ్నిదః । శుద్ధేరన్నఘయోగేపి నపూర్వాశౌచ శేషతఇతి। అఘయోగేఽఘానాం పరస్పర సన్నిపాతేపి సూతికాజనకా అగ్నిదశ్చస్వజ్ఞాత్యుక్తాశౌచకాలత ఏవ శుధ్యేరన్నతు పూర్వాశౌచకాలశేషేణ అత్రతుశబ్దోగ్నిద విషయే వక్ష్యమాణ విశేషద్యోతకః। ఏతదుక్తంభవతి। జ్ఞాత్యఘే వర్తమానే యది స్వస్యపుత్రో జాయేత తదామాతుః సూతకావధిరేవశుద్ధిః । పితుర్దశా

హేనైవ। అథేన వర్తమానే తన్మధ్యే దాహే కృతే సతి దాహకస్య దాహాది దశాహేనైవ శుద్ధిః। న పూర్వాశౌచ శేషేణ। పూర్వాశౌచస్య శావస్య సూతకస్య వా కాలశేషేణ శుద్ధ్యేరన్నిత్యర్థః। తథా ఖండాదర్శే। (జనన మరణయో స్సన్నిపాతే జననమరణయో రన్యతరస్మిన్ వర్తమానే యది కశ్చిజ్జాయేత తస్తు మాతాపిత్రో ర్దశాహమేవాశౌచం। న సపిండాంతర వత్పూర్వకాలే నైవ శుద్ధిః। నాపి లాఘవేన నాపి గురుతరేణ।) తదాహ బోధాయనః। జననమరణయో స్సన్నిపాతే జననే మాతా పిత్రో ర్దశాహ మాశౌచం॥ స్మృత్యంతరేచ॥ మాతాపిత్రోర్మృతౌ చైవ జననేప్యౌరసస్య చ। స్వాశౌచాపగమే నైవ శుద్ధిస్స్యా న్నాన్యకాలతః॥ దక్షశ్చ॥ మృతాశౌచ నిమిత్తేద్వే (నివృత్తే) దహనం మరణం తథా। జ్ఞాతీనాం మరణాదేవ దహనా ద్దాహకస్య తు॥ దాహకస్య విశేషమాహ। పిత్రస్యాతితరానేకాన్ దగ్ధ్వా పూర్వా ఘతశ్శుచిః। పితరావే ద్దహేత్తత్ర దశాహాచ్ఛుద్ధి రగ్నిద ఇతి॥ ప్రథమం తావన్మాతా పితృవ్యతిరిక్త విషయం। కంచిత్ జ్ఞాతిం దగ్ధ్వా తదాశౌచ మధ్యే భూయోపి పునర్దాహ్యైర్ ద్విత్రాన్ బహూన్వా దగ్ధ్వా అగ్నిదః పూర్వాశౌచత ఏవ శుచిర్భవతి। తత్ర పూర్వాశౌచ మధ్యేఽగ్నిదః పుత్రః పితరౌ దగ్ధ్వా చే ద్దశాహేనైవ శుద్ధిర్భవతి తదాహ నారదః। అంతర్దశాహే చేత్కర్తుః పునః ప్రేతస్య సంస్కృతిః। తస్మాచ్ఛుద్ధిః పూర్వ శేషా దేకోద్దిష్టం యథోదితం॥ హారీతశ్చ॥ దాహకస్య ద్వయం చేత్స్యాత్ కర్తుర్దైర్ఘ్యై విశేషతః। పూర్వేణైవ సమాప్యే తత్ తోయం పిండం ద్వితీయకం। తోయం పిండమితి స్వామినో భూతాశౌచోప లక్షణం। తత్రాశౌచస్య పిండోదకదానస్య పూర్వేణ సమాపనే ప్యేకోద్దిష్టం యథోదితమితి నారద స్మరణా ద్యథోదితమేవ భవతి। ఏకాదశేహ్ని మధ్యాహ్నే ఏకోద్దిష్టం విధీయతే। ఆద్యమేకాదశే హనీత్యాది స్మృత్యుక్తత్త్వ దేకాదశాహే ఏకోద్దిష్టం భవతీత్యర్థః॥ అంగిరాశ్చ॥ దాహకస్త్వ దశాహేషు శవదాహం చ రేద్యది॥ పూర్వేణైన విశుద్ధిస్స్యా త్పిత్రో స్తు ద్దివసాద్భవేత్॥ సంవర్తః॥ పూర్వకర్తా దశాహేతు పితరౌ చే ద్దహేత్పునః। పూర్వేణైవ విశుద్ధిస్స్యా త్పిత్రో స్తద్దివ సాద్భవేత్॥ ఉదకదాన వత్పిండదానమపి యావదాశౌచం కార్యం తదాహ విష్ణుః॥ యావదాశౌచం తావత్ప్రేతస్యోదకం పిండం చ దద్యురితి॥ పరాశరోపి॥ బ్రాహ్మణేదశ పిండాస్స్యుః క్షత్రియే ద్వాదశస్మృతాః। వైశ్యే పంచదశ ప్రోక్తా శ్శూద్రే త్రింశత్ప్రకీర్తితా ఇతి

నచయావదాశౌచమితి వచనాదాశౌచమధ్యే సపిండసః కోఽపిస్యాదితిశంకనీయం । ఆశౌచస్యతుసంప్రాప్తే పిణ్డాన్దద్యాద్ద్విజైవతు ॥ ఇతిశాతాతపవచనాత్ ॥

—(*) అనాథశవ సంస్కారే. (*)—

౧౪౯. పరాశరః॥ ప్రేతస్పర్శనసంస్కారే బ్రాహ్మణో నైవ దుష్యతి। వోఢాచైవాగ్నిదాతాచ సద్యస్స్నాత్వావిశుధ్యతి। ఏతదనాథబ్రాహ్మణవిషయం॥ ధనలోభాదినా శ్రోత్రియబ్రాహ్మణ నిర్హరణంకుర్వతో ఽసపిండస్యాశౌచమస్తి । తథాచమనుః। అసపిండంద్విజంప్రేతం విప్రోనిర్హృత్యబంధువత్ । విశుధ్యతి త్రిరాత్రేణ మాతురాప్తాశ్చ బాంధవాః ॥

—(*) నిర్హరణ సంస్కారః. (*)—

౧౫౦. యద్యన్నమత్తితేషాంహి సదశాహేనశుధ్యతి ।అన్యదన్నమదన్నైవనచతస్మిన్గృహేవసేత్ । యస్తుప్రేతనిర్హరణంకృత్వా తస్మిన్నేవగృహేవసతినచ తత్రాన్నమశ్నాతితస్య త్రిరాత్రమాశౌచంకార్యం॥

—(*) సమానోదక నిర్హరణే దశాహం. (*)—

౧౫౧. తదాహసఏవ । యస్సమానోదకంప్రేతం దహిత్వా థవహేతవా । తస్యాశౌచంతశాహంస్యా దన్యేషాంతుత్ర్యహం విదుః

—(*) బ్రహ్మచారిణా సంస్కృతే. (*)—

౧౫౨. ఆచార్యం స్వముపాధ్యాయం పితరం మాతరంగురుం । నిర్హృత్యతు బ్రహ్మచారీన వ్రతేనవిముచ్యతే॥ నిర్హరణం సంస్కారః॥

—(*) అనుగమనే సూతకనిర్ణయః. (*)—

౧౫౩. పుత్రోన్యోవాగ్నిదస్సస్యాస్తావతైవ శుచిస్తయోః। నవశ్రాద్ధం సపిండంచ యుగపచ్చసమాచరేత్ । తస్యాఃఅనుగతాయాఃఅగ్నిదః పుత్రః అన్యోవాతయోరుభయోః తావతైవపిత్రాశౌచే నైవశుద్ధిః యది పూర్వస్మిన్దినే పురుషస్యమరణం అపరస్మిన్ననుగమనం తథాపిమాతాపిత్రోర్నవశ్రాద్ధంచ సపిండంచయుగపదేవ సమాచరేత్ ॥*॥ శావేనతుల్యాం న్యూనం వాశావం పూర్వేణశుధ్యతి । అధికంతు స్వకాలేన రాత్రి శేషాది పూర్వవత్ । శావేపిమృతకేపి పూర్వమృతకేన తుల్యం న్యూనంవా మధ్యే యదిప్రాప్తం తదాపూర్వేణ ద్వితీయం శుధ్యతి । పూర్వస్మాదధికంచేత్ స్వకాలేనైవశుధ్యతి । రాత్రి శేషాదికం జాతక వద్విజ్ఞేయం । పూర్వాశౌచేనయా శుద్ధిస్సూతిరిణాం మృతినాంచసా । సూతికామధ్యే దంహిత్వాప్రే

తస్యచ సుతానపి। సూతమేషామస్తీతి సూతినః తేషాంసూతినాం। మృత మేషామస్తీతిమృతినః । తత్రమృతినాంసూతినాం పూర్వాశౌచేనోత్తరాశౌచస్యయా శుద్ధిరుచ్యతే । సూతకేసూతికాంహిత్వా అన్యేషామేవ। మృతకేత్వగ్నిదం ప్రేతస్య సుతానపిహిత్వా ఇతరేషామేవేత్యభిప్రాయః॥

—(*) కృతచూడః. (*)—

౧౧౪. కృతచూడస్తుకుర్వీత ఉదకంపిండమేవచ । స్వధాకారం ప్రయుంజీత వేదోచ్చారంనకారయేత్ । కృతచూడోనుపనీతస్తుపిత్రోశ్శ్రాద్ధం సమాచరేత్ । ఉదాహరేత్స్వధాకారం నతువేదాక్షరాణ్యసౌ॥

—(*) అకృతచూడః. (*)—

౧౧౫. పుత్రస్త్వకృతచూడోపి పిత్రోర్దాహాదికంచరేత్॥ కాలాదర్శే॥ చౌలాదాద్యాబ్దికా దర్వాజ్న కుర్యాత్పైతృమేధికం। ప్రథమవార్షికచూడా కరణాత్పూర్వ పైతృమేధికం నకుర్యాత్ । పుత్రస్యోత్పత్తిమాత్రేణ సంస్కార్యాదృణమోచనాత్ । పితరంనాబ్దికాచ్చౌలాత్పైతృమేధికకర్మణి॥ పిత్రోరనుపనీతోపి విదధ్యాదౌరసస్సుతః । ఔర్ధ్వదేహికమన్యేతు సంస్కృతాః శ్రాద్ధకారిణః। కనీయానఖిలంకర్మ జ్యేష్ఠః కుర్యాత్సపిండనం । జ్యేష్ఠోవా సిష్ఠోవా జ్యేష్ఠభార్యా సుతోదహేత్ అగ్నికార్యేప్రధానత్వాత్ జ్యేష్ఠభార్యాసుతోగ్రజః । అనేకపత్నీపుత్రాణాంయస్తుజ్యేష్ఠస్సఏవహి । పితుస్సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహకాశ్యపః॥

—(*) జ్యేష్ఠపుత్రః కర్తా. (*)—

౧౧౬. అగ్నిప్రదాతరి జీవతిస్థితేసతియదస్యాః కర్తాతిలోదకప్రదానాది దశాహాంతంకుర్యాత్। తహీఁదాహాదికర్మపునఃకుర్యాత్॥ తథాశివపురాణే॥ దాహకర్మనవశ్రాద్ధం తిలాంబుచ తథైవచ। నగ్నప్రచ్ఛాదనం కర్మపిండదానం సహోదకం। పూర్వకర్మేతివిఖ్యాతంకర్తైకస్తత్ర చోచ్యతే। యదికర్త్రంతరంయాయాత్కృచ్ఛ్రంలుప్యేత్సవహ్నికః॥ సుతోజ్యేష్ఠఏవసపిండీకరణకర్తా॥ కాలేనవ్యవధీయేత కర్తావా వ్యవధీయకః। కాలకర్తవ్యవహితంతచ్చేత్కార్యం పునర్నవం॥ అగ్నిప్రదాతృవిపత్తౌ శేషంకర్మ అన్యోవాకుర్యాత్ । తథాతత్రైవ॥

—(*) అగ్నిప్రదాతృవిపత్తౌ. (*)—

౧౧౭. అధికారిషుపుత్రేషు బహుష్వేకస్య కర్మణి। విపత్తావపరః కుర్యాదేషాం జ్యేష్ఠ క్రమేణతు॥

— { దశాహమధ్యే తిలోదకాదివిఘ్నే ముత్పన్నే కథంకుర్యాదిత్యత్రాహ. } —

౧౫౮. దాహాదికర్మణియథా పరివర్తమానె మధ్యేభవెద్యది నివృత్తిరథాంతరాయైః । దాహం వినాసకల కర్మతిలోదకాది సంవత్సరేపివిగతేకరణీయమేతత్ ॥ ఇతికర్మప్రదీపికాయాం॥

—(*) అథగర్భిణీ సంస్కారఉచ్యతే. (*)—

౧౫౯. భర్తాస్వగృహ్యోక్త విధినాశ్మశానం నీవ్వాచితేః పశ్చాత్తాం దక్షిణాశిరసంనిధాయ షాణ్మాసాదూర్ధ్వంచెత్తస్య నాభెర్వామభాగె చతురంగుళ ప్రమాణెనోదరం లాంఛయిత్వా । హిరణ్యగర్భ స్సమవర్తత్రాగె—హవిషావిధేమ । ఇతిమంత్రేణ భర్తాన్యోవా గర్భఛితాశ్శిశుమాదాయ ప్రక్షాళ్యభూమానిఖనెత్ । యదిశిశుర్జీవేత్ జీవత్వాయం మమపుత్రఇతి తమభిమంత్ర్య । క్షేత్రియైత్వా నబుబుత్యైత్వా ఇత్యాది పంచ భిర్మంత్రైః స్నాపయిత్వా భూమౌ హిరణ్యమంతర్ధాయ తత్రశిశుంనిధాయ భూర్భువస్సు వరిత్యభిమంత్ర్య ॥ యస్తెస్తనశ్శశయోమేయోభూః । యెనవిశ్వాపుష్య సివార్యాణి । యోరత్నధావసు విద్యస్సుదత్రః । సరస్వతీత మివాధాతవెకః । ఇత్యన్యస్త్రియాః స్తనంప్రతిధాప్య । శిశుంగ్రామంప్రాపయిత్వా తతోగర్భ ఛేదదెశెస్రువేణాజ్య మాదాయ । శతాయుధాయ శతవీర్యాయ...దురితాని విశ్వాస్వాహా । ఇంద్రాయేదం । యెచత్వారః ...దెవాస్స్వాహా । దెవేభ్యఇదం గ్రీష్మోహేమంతః...మభయోస్యామస్యాహా॥ ఋతుభ్యఇదం॥ ఇదువత్సరాయ... అహాతాస్యామస్వాహా । ఇదువత్సనాదిభ్యఇదం । భద్రాన్న శ్రేయః...తనువేస్యోనస్వాహా । దేవేభ్యఇదం । అనంతరం ప్రయాసాయ స్వాహేత్యాది ద్వాదశాజ్యాహుతీర్జుహుయాత్ । తెషుమంత్రోక్తాదేవతాః । ప్రాణాయస్వాహా । వ్యానాయస్వాహా । అపానాయస్వాహా । చక్షుషెస్వాహా । శ్రోత్రాయస్వాహా ॥ మనసేస్వాహా । వాచేసరస్వత్యై స్వాహా । పూష్ణెస్వాహా । పూష్ణేశిరసేస్వాహా । పూష్ణెప్రపథ్యాయస్వాహా । పూష్ణెసరంధిషాయస్వాహా । పూష్ణెఘృణయెస్వాహా । పూష్ణెసరుణాయస్వాహా । పూష్ణెసాకేతాయస్వాహా । ఏతేషాంమంత్రోక్తా దేవతాః । ఇత్యాజ్యాహుతీః ప్రేత్యోదరెహుత్వా భూర్భువస్సు వరిత్యేతామాజ్యాహుతింహుత్వా ఛెదప్రదేశం సూత్రేణసంగ్రంథ్య ఆజ్యెనానులిప్య॥ ఉదరఛెద

ప్రాయశ్చిత్తార్థం హిరణ్యధేను తిలదానానికుర్యాత్ । అస్నైతస్యాః పు
త్రాదీః సువర్ణగం హస్తాదిత్యాది కర్మకరోతి ॥ ఇతిగర్భిణీసంస్కారవిధిః॥

—(*) గర్భిణీసంస్కార కారికా. (*)—

౧౬౦. మృతాచేద్గర్భిణీ నారీతస్యా స్సంస్కారఉచ్యతే । బోధా
యనభరద్వాజ శౌనకాద్యై ర్యథోదితం । పైతృమేధిక సంకల్పంకృత్వా
దారుచితేఃక్రియాం । పశ్చాద్దారుచితేఃప్రేతాందక్షిణేచయథావిధి । విధా
యగృహ్యాతం త్రాణీకృత్వా దర్వీనిమార్జనాన్ । హిరణ్యగర్భ ఇత్యు
క్త్వా విలిఖేదసినోదరం । ఆగర్భదర్శ నాద్గర్భో మృతశ్చేన్ని ఖనేత్త
తః । జీవేచ్చేత్ జీవతుమమపుత్ర ఇత్యభిమంత్రయేత్ । అంతర్ధాయ
హిరణ్యంతమభిషిచ్య జలైఃపునః । గత్వాశ్రమం పునదద్యాదస్తై స్తనఇ
తి స్తనం । సురక్షితం కుమారంతం కృత్వాగత్వా శవాంతిక । శతాయు
ధాయేత్యాజ్యాని ఉదరేజుహుయాద్ఘృతం । పంచాహుతీః ప్రయాసాయ
స్వాహేతి ద్వాదశాహుతీః । ప్రాణాయే త్యాదిభిఃపంచ చక్షుషేత్యాది
పంచభిః । బోదాయనాద్యా ఇత్యాహుర్వ్యాహృతీభిస్తు శౌనకః । అభి
షిచ్యపునర్స్నాతై ర్ద్విజాను జ్ఞామవాప్యచ । వ్రణం జఠరంకృత్వా చితా
వధ్యాహనాదికం సమానమన్యదృత్సర్వ మాయసోదన భక్షణాత్ ॥ ఇతి
గర్భిణీ సంస్కారః॥

—(*) అథసూతికామరణవిధిః రజస్వలామరణవిధిశ్చ. (*)—

౧౬౧. సూతికాయాం మృతాయాంతు । సూతికామృతి ప్రాయ
శ్చిత్తం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । ప్రథమంశుద్ధజలేతూష్ణీం స్నాపయిత్వాథా
తంవాసః పరిధాప్య తీర్థోదకం శుద్ధోదకంచా దాయఏకస్మిన్ కలశేచతృ
షుకలశేషు వాసంపూర్వ తేషు పంచత్వక్పంచ పల్లవంచమృత్తికా పఞ్చా
మృతం పంచగవ్యం పంచరత్నాని తత్తన్మంత్రై ర్నిక్షిప్య తేషు కలశేషువ
రుణ పూజాంచతుర్భి బ్రాహ్మణై ర్వేదపారగైః కారయిత్వాహిరణ్య
వర్ణాఇతి చతసృభి పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకేన యదంతి యచ్చ
దూరకఇతి పంచర్చసూక్తేన । యదంతి యచ్చదూరకే భయంవిందాతి
మామిహ । పవమాన వితర్జహి । పవమానసే ఆద్యేనః పవిత్రేణవిచ
ర్షణిః । యంపూతేసపునాతునః । యత్తేపవిత్ర మర్చిష్యగ్నె వితతమం
తరా । బ్రహ్మతేన పునీహినః । ఉభాభ్యాం దేవసవితః పవిత్రేణసవేనచ।
మాంపునీహివిశ్వతః । ఇత్యనేన సూక్తేనఅర్చితచతుః కలశోదకైర్బ్రా

హ్మణై స్నాపయిత్వా ధౌతవస్త్రేణాచ్ఛాద్య ఋత్విగ్భ్యో దక్షిణాం దత్వా ప్రాయశ్చిత్తార్థం కృచ్ఛ్రత్రయం కుర్యాత్తతః పైతృమేధిక కర్మాధికారో భవతి ॥ రజస్వలామృతావప్యేవం ॥ సూతికాయాం మృతాయాంతు కథంకుర్వంతి యాజ్ఞికాః । కుంభేసలిల మాదాయ పంచగవ్యం తథైవచ । పుణ్యగ్భిఃరభిషిచ్యా పోవాచాశుద్ధింలభేత్తతః । శ్రీరుద్రంరుద్రసూక్తేన పావమానీభిరేవచ । అథవాపురుష సూక్తేన భవిష్యోక్తాభిరేవచ । వారుణేనచ సూక్తేన శతకుంభోదకేనచ । యావదావర్తనాయెచ్ఛుద్ధి స్త్రీవారస్యానతో శుచిః । దర్భోదుంబర పద్మాదిపలాశాశ్వత్థ పంచకైః । శతకుంభోదకైఃపశ్చాత్ పాదాప్రక్షాళ్య వాససా । ఆచ్ఛాద్యగంధపుష్పాద్యై రలంకృత్య ద్విజాజ్ఞయా । దాహయేచ్చ వధర్మేణ ఇతివాజసనేయినః॥ రజస్వలాతుయానారీ సూతికావామృతాయది । పూర్వవస్త్రంపరిత్యజ్య పరిధాయతతఃపునః । స్నాపయిత్వాదహేత్ప్రేతా మతఊర్ధ్వంసమాక్రియా॥ ఇత్యేకఃపక్షః॥ యామృతాసూతికానారీ యామృతాచరజస్వలా । పంచగవ్యం పావమాన్యైశ్చధర్మేణ దాహయేత్॥ ఇత్యేకఃపక్షః॥ మ్రియమాణాతుయానారీసూతికావారజస్వలా। దుర్గాంమించాహుతీర్హుత్వా మహావ్యాహృతయస్తథా । జుహుయాత్తద్వ్యమాద్వాభ్యాంవరందత్వాథ సంస్కృతిరితి॥

—(*) అథదశాహ ప్రయోగఉచ్యతే. (*)—

౧౬౨. దశాహమేహని ప్రాతః కాలేదీపార్థే మృతదేశాదుద్వాస్య, గృహంసంశోధ్య । జననాద్దహనాద్భూమేర్లేపనాత్ క్షాళనాచ్ఛుచిః । గోవిప్రపాదస్పర్శాచ్చ ఘర్షణాద్భోజనాదపీతి శుద్ధింసంపాద్య॥ లోహితంచర్మానడుహ మశ్మానం దర్భాన్ శ్వేతసశాఖమామలకంవేత సమాలికే । అంజనంజలఘుట మోషధిస్తంబం సంపాతావనయనపాత్రం పాషాణంవారుణస్రుక్స్రువావగ్ని మామలకచూర్ణం గంధాక్షతాంశ్చాదా యజ్ఞాతిభిస్సహజలాశయం - గత్వాస్నాత్వాచమ్య బ్రాహ్మణాన్ ప్రదక్షిణీ కృత్యయథాశక్తి దక్షిణాందత్వా పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యదహన జనితతాపోపశమనార్థం తృష్ణోపశమనార్థ మిష్టైర్బాంధవైశ్చ ధర్మోదకం దీయతామితి ప్రార్థయేత్ । తైపిదాస్యామ ఇత్యుక్త్వాతేచ స్నాత్వాయజమానస్యపిత్రే గోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయ ఏతద్ధర్మోదకందదామీతి ప్ర

త్యేకంత్రీం స్త్రీనుదకాంజలీన్ దద్యుః । తేషాంశిలాది నియమో నాస్తితి
కేచిత్ । కర్తాసర్వేజ్ఞాతయశ్చ కేశాదీన్వాపయెయుః ॥ దశమేహానిసం
ప్రాప్తే స్నానంగ్రామా ద్బహిర్భవేత్ । తత్రత్యాజ్యాని వాసాంసి కేశశ్మ
శ్రునఖాదిచ । దశమేహానిసర్వేషాం క్షురకర్మప్రశస్యతే । కేశశ్మశ్రావ
దివపనంకుర్యు రత్రానుభావినః ॥ కూలేచతుష్పథే వాపి మహావృక్షస్యసన్ని
ధౌ ॥ తథాకల్పకారికా ॥ వాపయేయుశ్చతే సర్వేకనిష్ఠా దశమేహని ।
జ్ఞాతయస్సప్తమాదర్వాక్ కర్తృభిస్సహ నర్వదేతి ॥ స్మృత్యంతరే ॥ సూ
తకేమృతకేచైవ వపనందశమేహని । మాసర్క్షతిథివారాణా మనపేక్ష్యా
హగౌతమః । దశమేహాని పూర్వాహ్ణేక్షురకర్మ యథాశ్రుతి । స్నానం
సచేలమాచమ్య గృహశౌచంయథోదితం । భోక్తవ్యంయావదాశౌచం
సపిండై ర్బంధుభిస్సహ । ఆశౌచాం తదినేక్షౌరం గురుషు స్వర్గ తేషుచేతి ॥
దేవలః ॥ దశమేహానిసర్వేషాం క్షురకర్మవిధీయతే । కేశశ్మశ్ర్వాదివప
నంకుర్యు రత్రానుభావినః ॥ కేశశ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా స్నాత్వా
చమ్యకర్తానిత్య కర్తవ్య శిలాస్నానమృదాస్నాన వాసోదకతిలోదక పిండ
ప్రదానాని కృత్వా యజ్ఞోపవీతీ భూత్వాగ్రామశ్మశాన యోర్మధ్యే ప్రా
ఙ్ముఖఉపవిశ్య ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య ఆశౌచనివృత్త్యర్థ మ
ఘాపనుత్తి హోమంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య । యత్రక్వచాగ్ని మితిలౌకి
కాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాగుదగగ్రై ర్దర్భైస్సంపరిస్తీర్య ఉత్తరేణాగ్నిం
దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య ద్వంద్వంచపాత్రాణి ప్రయునక్తి । మూలతోబిల
యావారుణ దర్వాజ్యస్థాలించ ప్రోక్షణీంమూలతోబిలం వారుణస్రువం
చప్రయుజ్యపూర్వసంభృతాన్ సంభారాంశ్చ సాదయిత్వాపవిత్రే కృత్వా
ప్రోక్షణీస్సగ్ సకృత్యోత్తానాని పాత్రాణి ప్రోక్ష్యఆజ్యంవిలాప్య పశ్చే
ణాగ్నిం పవిత్రాంతర్హితా యామిత్యాది స్రుక్స్రువసంమార్జనాంతం కృ
త్వాపరేణాగ్నింలోహితం చర్మానడుహంప్రాచీ నగ్రీవముత్తరలోమా
స్తీర్య । ఆరోహతాయుర్జరసంగృణానా అనుపూర్వం యతమానాయ
తిష్ఠ । ఇహత్వష్టాసుజని మాసురత్నో దీర్ఘమాయుః కరతుజీవసేవః ।
వెతనశాఖామాలినో జ్ఞాతీన్ తచ్చర్మా రోహయతి ॥ యథాహాన్యనుపూ
ర్వంభవంతి యథర్తవఋతుభిర్యంతిక్లప్తాః । యథానపూర్వ మపరో
జహాత్యేతా ధాతరాయూంషి కల్పయైషాం । అథైనాన్ జ్ఞాతీనను పూ
ర్వాన్ కల్పయతి । వృద్ధపురుషాదక్షిణతః కనిష్ఠాదుత్తరతః । తతోవృద్ధ

స్త్రియశ్శకనిష్ఠాఇతిక్రమః । తతస్తూష్ణీం ప్రదక్షిణమగ్నింపరిషిచ్య । మూలతోబిలవత్యాం వారుణస్రుచిమూలతో బిలేవారుణస్రువేణ చతుర్గృహీతమాజ్యంగృహీత్వా । సహ తైలగ్నైతనువై ప్రూరంచకారమర్త్యః । కపిర్బభస్తితజనః పునర్జరాయుర్గౌరివస్వాహా । అగ్నే యెశుచయఇదం । పునశ్చతు ర్గృహీతంగృహీత్వా । అపనశ్శోశుచదఘమగ్నే శుశుధ్యారయిః । అపనశ్శో శుచదఘుగ్గ్ స్వాహా । అగ్నయె శుచయఇదం । అథ దశస్రువా హుతీర్జుహోతి । హుత్వాహుత్వా పాత్ర్యాగ్ం సంపాతాపవనయని । సుక్షేత్రియాసుగాతు యావసూయాచ యజామహే । అపనశ్శోశుచదఘుగ్ స్వాహా । ప్రయద్భంద్రిష్ఠ ఏషాంప్రాశ్మాకా సశ్చసూరయః । అపనః...దఘుగ్గ్ స్వాహా । ప్రయదగ్నే సహస్వతోవిశ్వతోయంతిసూరయః । అపనః...దఘుగ్గ్ స్వాహా । త్రయత్తెఅగ్నే సూరయోజాయెమహి ప్రతేవయం । ఆపనః...ఘుగ్గ్ స్వాహా । త్వగ్ంహివిశ్వతోముఖ విశ్వతః పరిభూరసి । అపనః...స్వాహా । ద్విషోనోవిశ్వతోముఖాతినావెవపారయ । అపనః...స్వాహా । సనస్సింధుమివయాతి పరుషాస్వస్తయె । అపనః_ఘుగ్ స్వాహా । ఆపఃప్రవణాది పయతీరపాస్మత్స్యం దతామఘం । అపనః...స్వాహా । ఉద్వనాదుదకానీ వాపాస్మత్స్యం దతామఘం । అపనః...స్వాహా । సర్వత్రాగ్న యెశుచయఇదం । ఉత్తరంపరిషిచ్య । స్రుక్స్రువావాజ్యస్థాలీం చాగ్నౌప్రహృత్య । కర్తాఉత్తరేణాగ్నిం లోహితమనడ్వాహం ప్రాఙ్ముఖమవస్థాపయితి । తదభావెదర్భం వానిదధాతి । అనడ్వాహమన్వార భామహెస్వస్తయె । సనఇంద్రఇవదేవె భ్యోవహ్నిస్సంపారణోభవ । జంఙ్ఞాతయోన్వారభంతె । ఇమెజీవావివృత్తె రావవర్తిన్నభూద్భద్రాదేవ హూతింనోఅద్య । ప్రాంజోనామాన్మృతయె హాసాయద్రాఘీయఅయుః ప్రతరాందదానాః । అనడుత్పృథమాః । ప్రాంజోగచ్ఛంతి । మృత్యోఃపదం యోపయంతో యదైమద్రాఘియ ఆయుఃప్రతరాం దధానాః । ఆప్యాయమానాః ప్రజయాధదినశుతౌః పూతాభవథయజ్ఞియాసః। జఘన్యశ్శికర్తా వెతసశాఖయా యావకాభిస్చ అనడువాపదానిసంలోభయన్నెతి । అథామాత్యానుత్తరతః స్థాపయిత్వా స్వయంచోత్తరత స్తిష్ఠ జ్ఞాతి భ్యోదక్షిణతో భూమాహూత్వా । ఇమంజీవెభ్యః పరిధిందధామి మానోతుగాదపరో అర్థమెతం । శతంజీవంతుశరదః పురూచీస్తిరోమృత్యుం దధ్రుహేపర్వతేన । జీవతాంమృతానాంచ అంతరంభవెదితి

మనసాధ్యాయన్ తస్మిన్నవటే అశ్మానం పరిధిందధాతి । ఇమానారీరవి ధవాస్సు పత్నీరాం జనేన సర్పిషాసమ్మృశంతా । అనశవో అనమీవాస్సు శేవా ఆరోహంతుజనయో యోనిమగ్రే । జీవభర్తృక స్త్రీణామంజలిషు సంపాతానవనయతి । ప్రతి స్త్రీయం మంత్రావృత్తిః । సకృద్వాబహువ చనత్వాత్ । తాస్త్రియస్తూష్ణీం ముఖాన్యవమృజంతే । యదాంజనం త్రైకకుదంజాతగ్ హిమవతస్పరి । తేనామృతస్య మూలేనా రాతీర్జంభ యామసి । అంజనేనాంజీరన్ । తతఃకర్తా ప్రేతశిలాగర్తానంమద్భిః పూర యిత్వా తదుపరి వెదికాంకృత్వా । తస్యాంప్రేత పాషాణం మధ్యే స్థాప యిత్వా । తస్యఉత్తరతో దక్షిణతశ్చ పాషాణద్వయం స్థాపయిత్వా । పూజాంకుర్యాత్ । పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యమరణదినాదారభ్య దశ మోహ నివెదికాయాం ప్రేతశిలాపూజాంచ కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । ఉత్తరె రుద్రం । దక్షిణెయమమిత్యావాహ్య । పాషాణద్వయమభ్యజ్య । స్థా ప్య । అభ్యర్చ్య, మధ్యే ప్రేతరాజాయ । ఉత్తరతోరుద్రాయ । దక్షిణ తోయమాయ । ఆసనముపతిష్ఠతు । గంధాఉపతిష్ఠంతు । అక్షతాఉ పతిష్ఠంతు । పుష్పాణ్యుపతిష్ఠతు । కంటకాదినివారణార్థం పాదుకెఉప తిష్ఠేతాం । వర్షాతపనివారణార్థం ఛత్రముపతిష్ఠతు। అన్నాపూపసూపా ద్యైః పిండత్రయంకృత్వా । అగ్రతస్తేభ్యః ఏకైకపిండముత్సృజేత్ ॥ తథా చస్మృతిః । దద్యాత్పిండత్రయం చాపోదక్షిణోయమదైవతః । మధ్యే ప్రేతాయచోత్సృజ్య రౌద్రముత్తర బర్హిషీతి । మధ్యే ప్రేతరాజాయ ఉ పతిష్ఠతు । ఉత్తరతోరుద్రాతాఏషపిండః ఉపతిష్ఠతు । దక్షిణతోయమా యఏషపిండః ఉపతిష్ఠతు । ఇతిపిండత్రయందత్వా । సర్వేభ్యోభూతేభ్య ఇమం బలిందదామీతిబలిందత్వా । ఉదకుంభంస్థాపయిత్వా పరితః అంకు రాణినిదధ్యాత్ । యథాత్వముద్భినత్స్యోషధె పృథివ్యాఅధి । ఏవమిమ ఉద్భిందంతుకీర్త్యాయశసాబ్రహ్మవర్చసేన । పృథివ్యామోషధిస్తంబాప్ర తిష్ఠాపయతి ॥ శివంభవతు శేషాణాం జాయంతాంస్థిరజీవినః॥ తత్రోబ్రాహ్మ ణైరనుజ్ఞాతః ప్రేతశిలోద్వాసనంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । ప్రేతశిలాసహితం శిలాత్రయమాదాయ । పృథవీంగచ్ఛాం తరిక్షంగచ్ఛ...ప్రతితిష్ఠాశరీరైః । ఇతిజపిత్వాజలమధ్యేవిసృజేత్ ॥ తతస్సర్వేదగ్ధోదకదాతారః సామాత్యంక ర్తారమాలింగనె నాశ్వాస్యతతస్తిలామలక సర్షపకల్కానామన్యత మేన అ మాత్యైస్సహకర్తా స్నాత్వా స్థలాన్ వస్త్రాణి నిష్పీడ్య కృత్వా గంధాక్షతతాంబూ

లాని బ్రాహ్మణేభ్యో దత్వా సపల్లవముదకుంభమాదాయ సువాసినీపురస్సరాః గ్రామం ప్రవిశేయుః॥

—(*) అథ ఆనంద హోమః. (*)—

౧౬౩. ఉత్తరపూర్వ దేశే గారస్యోపవిశ్య కర్తా ప్రాణానాయమ్య ఆశౌచనివృత్యర్థ మానంద హోమం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాగుద గగ్రైర్దర్భై రగ్నింపరిస్తృణాతి। ఉత్తరేణాగ్నిం దర్భాంత్సగ్గ్ స్తీర్య। అగ్రతోబిలాం వారుణదర్వీం ఆజ్యస్థాలీం ప్రోక్షణీం అగ్రతోబిలం వారుణస్రువంచ ప్రయుజ్య పవిత్ర కరణాదిపరిషేచనాంతే అగ్రతోబిలాయాం స్రుచిచతుర్గృహీతం గృహీత్వా। ఆనందాయ ప్రమోదాయ పునరాగాగ్ స్వాన్ గృహాన్। అపనశ్శోశుచ దఘగ్గ్ స్వాహా। పునశ్చతుర్గృహీతం గృహీత్వా। నవైతత్ర ప్రమీయతే గౌరశ్వః పురుషః పశుః। యత్రేదం బ్రహ్మక్రియతే పరిధిర్జీవతా నాయక మపన శ్శోశుచదఘగ్ స్వాహా। ద్వయోరగ్న ఇదం శుచయ ఇదం॥ ఉత్తరంపరిషిచ్య స్రుక్స్రువా వాజ్యస్థాలీం చాగ్నౌ ప్రహరతి। యవౌదనమేతదహః పచంతి। యవోసి...ద్వేషాగ్ంసి। ఇతియవౌదనం ప్రాశ్నంతి। అజపాకః కలౌనిషిద్ధః॥ తతః ప్రాఙ్మాంగళవర్జనం॥ అర్వాగ్దదినాత్సర్వే మంగళాని ప్రయత్నతః। వర్జయేయుశ్చ తత్పుత్రాః ప్రాగబ్దాద్బ్రాహ్మణాదయః॥ అత్రాసందిగ్ స్తల్పానిత్య ధిరోహంతే॥ నాపితకర్మాణిచ కారయంతే॥ తథాచ స్మృతిః॥ ఊర్ధ్వాభాగస్య వపనం దాయాదానాం పరేహని। భాగద్వాయస్యాఘాంతేతు తేషాంవపన మిష్యత ఇతి॥

—(*) కంఠసూత్ర విసర్జనం. (*)—

౧౬౪. మృతేహని దశమేహ నివారాత్రౌ కంఠసూత్రకర్ణపత్రాణి విసృజేత్। తదాహ సంగ్రహకారః॥ కంఠసూత్రం కర్ణ పత్రేత్యక్త్వా త్రప్రైత సన్నిధౌ। పశ్చాత్సంగాహ యేన్నారీయదా భర్తృమృతి స్తదా॥ తథాచస్మృతిః॥ మృతేభర్తరితస్య స్త్రీ కంఠసూత్రంపరిత్యజేత్। పశ్చాత్సంగాహ నాదర్వాగథవా దశమేహని। దశాహమధ్యే సారజస్వలా చేత్తదా కంఠసూత్రాదికం నవిసృజేత్॥ తదాహ సఏవ॥ మృతేభర్తరితస్య స్త్రీ ప్రాప్య శౌచాంతే రజస్వలా। శ్రాద్ధంతత్ర ప్రకుర్వీత స్నాత్వా సూత్రం విముంచతి॥ దశాహాభ్యంత రేదైవాత్ప్రేత భార్యా రజస్వలా। తదా శ్రాద్ధాదికం కార్యం స్నాత్వా సూత్రం విసర్జయేత్॥ సపిండాః భోజయేత్సర్వా

నాదశాహం స్వశక్తితః । విషమాహస్సు చాన్యాంశ్చ పుణ్యాం ప్రేతస్య దుర్లభం । దశమే త్వైస్సహాభ్య జ్యస్నాత్వా వస్త్రైః పరిత్యజేత్ । సంతృప్తేషు సపిండేషు జాయతే తృప్తిరుత్తమా । తేషాంతృప్తిరథాలా పైస్సహైక త్రైవ భోజనాత్ । ఆశుతృప్యతి తత్ప్రేతంతత్ప్రేతస్యాతి దుర్లభం॥ ఇతిదశాహవిధిః॥

—(*) అథైకాదశాహకృత్యం. (*)—

౧౬౫. ఏకాదశేహని ప్రాతరుత్థాయ॥ అఘాంతేసంగమేస్నాత్వా విప్రః స్పృష్ట్వాం బుశుధ్యతి । నృపాదిర్వాహనాదీని నాన్యథేత్య బ్రవీన్మనుః॥ సంగ్రహే॥ ఆశౌచాంతే కృతస్నాతః స్వస్తివాచన పూర్వకం । బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తత్ర ముక్తయే ప్రేతతృప్తయే॥

—(*) కర్తృభార్యా రజస్వలాచేత్. (*)—

౧౬౬. ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే కర్తృభార్యారజస్వలా । ఆద్యం శ్రాద్ధంప్రకుర్వీత ఊనాద్యాదివిసర్జయేత్ । శ్రాద్ధకర్తుర్యదా భార్యా ఆశౌచాంతేరజస్వలా । శ్రాద్ధశేషంప్రకుర్వీత వర్జయిత్వాసపిండనమితి । శ్రాద్ధశేషం ప్రకుర్వీతేత్యనేనవాక్యేన ఏకాదశేహని విహితమాద్య మాసికంరుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధం వృషోత్సర్జనాంగ శ్రాద్ధంచకుర్యాత్ । వర్జయిత్వా సపిండనమితితదర్థ ముపక్రమ్యపంచ దశైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధానివర్జయేత్॥ యదాద్వాదశాహాత్స్నానదివసః తదాతస్యాః పునస్నానేన శుధ్యతీతివచనానుసారేణశుద్ధిం సంపాద్యమధ్యాహ్నే ఆద్యాది షోడశైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధానికృత్వాతదానీమేవ సపిండీకరణం కుర్యాత్॥ గోభిలః॥ ద్వాదశాహేయదా కుర్యాత్సపిండీకరణంసుతః। మధ్యాహ్నేచైవ సర్వాణికుర్యాచ్ఛ్రాద్ధానిషోడశేతి॥ యదాత్రయోదశాహాత్స్నానదివసఃతదాతస్యాఃపూర్వవచ్ఛుద్ధిః॥ ద్వాదశేహనిఆద్యాదిషోడశ శ్రాద్ధానికృత్వా త్రయోదశేహని సపిండీకరణంకుర్యాత్॥ తథాచస్మృతిచంద్రికాయాం॥ ఏకాదశాహేత్వాద్యస్యసంకటంతుయదాభవేత్ । ద్వాదశాహేపికర్తవ్యం త్రయోదశదినేపివా॥ సంగమేస్నాత్వాగృహమాగత్య గృహశుద్ధ్యర్థంపుణ్యాహంవాచయిత్వా వృషోత్సర్జనంకుర్యాత్॥

—(*) వృషోత్సర్గః. (*)—

౧౬౭. వృషోత్సర్జన మాహశంఖః॥ ప్రేతస్యైకాదశాహేతు యస్యతూత్సృజ్యతేవృషః । పిశాచత్వాద్విముచ్యాశుస్వర్గలోకంసగచ్ఛతి॥

సఏవ॥ ఏకాదశేఽహ్నిం సంప్రాప్తేయస్య నోత్సృజ్యతేవృషః । పిశాచత్వం స్థిరంతస్యదత్తైశ్శ్రాద్ధశతైరపి॥ గోభిలః॥ యదిపుత్రవతీ నారీ మ్రియతేభర్తురగ్రతః । వృషంనైవోత్సృజేత్తస్యా యావజ్జీవతితత్పతిః । పతిపుత్రవతీ నారీ మ్రియతేచోభయాగ్రతః । వృషంనైవోత్సృజేత్పుత్రో యావత్పితరిజీవతి । పతిపుత్రవతీనారీ మ్రియతేజీవభర్తృకా । పాతివ్రత్యేనయల్లోకం వృషహీనాపిగచ్ఛతి ॥ సప్తజన్మకృతంపాపం యచ్చబాల్యేచవార్ధకే । తత్తత్క్షణాదేవనశ్యేతవృషోత్సృష్టః పితుస్సుతైః॥ వ్యాసః । పతివ్రతా బంధుమతీపుత్రిణీసుభగామృతా । నోత్సృజేద్వృషమేకంతు సహగాముత్సృజేద్వృషః । వృషమెకంతునీలంవా రుద్రముద్దిశ్యసంత్యజేత్ ॥ నస్త్రీయాశ్చవృషోత్సర్గం భర్తాకుర్యాత్కదాచన। సంస్కర్తాతుస్వయంచేత్స్యాత్పుత్రహీనాభవేద్యది॥ పితుశ్శ్రాద్ధవిధింసమ్యక్కృత్వామాతుశ్చపుత్రకః। వృషముత్సృజ్యతేనైవ పిత్రాసహాసపిండనం । పుత్రాదన్యోయదాతస్యాః శ్రాద్ధకర్తాభవేత్సనః ॥ తథైవవృషముత్సృజ్య పశ్చాచ్ఛ్రాద్ధంసమాచరేత్ । పతిపుత్రవతీనారీ మ్రియతేచోభయాగ్రతః । వృషోత్సర్గంనకుర్వీత ధేనుందేద్యాద్ద్విజన్మనే । ఏకాదశేఽహ్నిసంప్రాప్తే వృషాభావేకథంభవేత్ గోష్ఠాద్వృషంవృహంనీత్వా ముద్గాన్నంఖాదయేత్సుధీః॥ పశ్చాత్త్రిపక్షేషాణ్మాసే మృతాహేవృషముత్సృజేత్ । ప్రేతశ్రాద్ధే నాభ్యుదయమన్యత్రాభ్యుదయంభవేత్ ॥

—(*) వృషోత్సర్గకాలః. (*)—

౧౬౭. వృషోత్సర్గకాలానాహజాబాలిః ॥ ఏకాదశాహేషాణ్మాసే త్రిపక్షేబ్దైతద్దైవచ । వృషోత్సర్గంప్రకుర్వీత పురస్తాదుపకారకం । శుక్రమౌఢ్యాదిదోషేపి కుర్యాదేకాదశేహని । ప్రేతకార్యేవృషోత్సర్గేమౌఢ్యదోషోనవిద్యతే । ఏకాదశాహాదన్యత్రప్రోక్తకాలే ప్రయత్నతః । వృషోత్సర్గేకృతేశుక్ర మౌఢ్యబాల్యాదిదోషకృత్ । కార్తిక్యామథచైత్ర్యాంవా వృషోత్సర్గఃప్రయత్నతః। కర్తవ్యస్త్వథరేవత్యాం త్రిభిర్వర్ణైర్ద్విజాతిభిః । ఆశ్వయుక్పౌర్ణమాస్యాంచ తథావైశాఖఏవచ । కృత్తికాయోగకార్తిక్యాం మిందుర్కగ్రహణేతథా । మేషసంక్రమణేచైవ తులాసంక్రమణేపిచ । కర్కటేచైవమకరే సంక్రాంతౌచమృతేహని । ఆషాఢ్యామపియత్నేన పితృభ్యోవృషముత్సృజేత్ । నప్రేతార్థవృషోత్సర్గే వృద్ధిశ్రాద్ధంవిధీయతే । పార్వణమోక్షుకశూలేవా లాంఛనంకారయేద్బుధః । వర్ణాతు

తామ్రకపిలో బ్రాహ్మణస్యప్రశస్యతే । శ్వేతోరక్తశ్చ వృష్ణశ్చ గౌరఃపాటలవఏవచ । స్నిగ్ధవర్ణైః రక్తేన క్షత్రియస్య ప్రశస్యతే । క్షీరనీలేన వైశ్యస్య కృష్ణేనాప్యంత్యవర్ణినః । చతస్రోవత్సరాభద్రా ద్వేవాసంభవతో౽పివా ॥ వృషస్సర్వాంగసంపూర్ణః కల్యస్త్రివత్సరో౽భవేత్ । వివాహపకవత్సో౽ వృషభస్యభవేత్సదా । కర్తృస్వామీస్వర్గదంచ చతుర్వత్సరముత్సృజేత్ యావంతిచైవరోమాణి తాసాంతస్యచసర్వశః । తావద్వర్ష సహస్రాణి స్వర్గలోకే మహీయతే । లోహితో యస్తువర్ణేన ముఖేపుచ్ఛేచపాండవః । శ్వేతఃఖురవిషాణాభ్యాం సనీలోవృషఉచ్యతే । పుత్రోవాభ్రాతృ పుత్రోవామృతస్యైకాదశేహని । ఉత్సృజేద్వృషభంనీలం యథావర్ణస్తుసంభవే ప్రేతత్వస్యవిమోకార్థం హోమకర్మసమన్వితం । వృషమేకంసముత్సృజ్య శ్రాద్ధే విప్రాంశ్చ భోజయేత్ ॥ ప్రయోగసరణ్యాం ॥ లోమత్వగ్గ్రాహ జనిత దోషనిహారణాయతు । బ్రాహ్మణాన్ భోజయేదష్టా వేకోద్దిష్టవిధానతః ॥ గార్గ్యః ॥ నప్రేతార్థవృషోత్సర్గే వృద్ధిశ్రాద్ధంవిధీయతే । ఏకోద్దిష్టవిధానేన స్వశక్త్యాభోజయేద్ద్విజాన్ । ప్రేతార్థేతు వృషోత్సర్గే ఏకోద్దిష్టవిధానతః । స్వర్గకామవృషోత్సర్గే నాందీముఖ విధానతః ॥ ఇతిహాసే ॥ ఏష్టవ్యాబహవఃపుత్రాయద్యేకో౽పి గయాంవ్రజేత్ । యజేతవాశ్వమేధేన నీలంవావృషముత్సృజేత్ ॥ అశక్తశ్చేద్వృషాభావే సువర్ణేనతుకారయేత్ ।అమేనవాప్రకుర్వీత హోమకర్మసమాచరేత్ । విహితేచవృషోత్సర్గే అలాభేశక్త్యసంభవే । ప్రేతత్వస్యవిమోకార్థంరుద్రానేకాదశాన్యజేత్ రుద్రముద్దిశ్యకర్తవ్యం ప్రేతప్రీతికరంహితత్ । ఏకాదశేభ్యోవిప్రేభ్యోదద్యాదేకాదశేహని । ఉపవీత్యక్షతైశ్చైవరుద్రప్రీతి కరంభవేత్ । ఏకాదశసువిప్రేషు రుద్రముద్దిశ్యభోజయేత్ । ప్రేతత్వస్యవిమోకార్థం మధుక్షీరఘృతాశనైరితి ॥ ఏతానివచనాని వృషభాభావవిషయాణి ॥ వృషంరుద్రాన్ వసూన్ త్యక్త్వాసపిండీకరణావధి । తత్కార్యాద్యదిమోహేవ కులక్షయకరంభవేత్ ॥ వ్యాసః ॥ ఏకాదశేహ్నిసంప్రాప్తే ప్రేతాయస్వర్గమిచ్ఛతా । వృషమేకంసముత్సృజ్య శ్రాద్ధేవిప్రాంశ్చభోజయేత్ । ఏకాదశేహ్నిసంప్రాప్తే కృత్వాపుణ్యాహవాచనం । వృషముత్సృజ్యకుర్వీత ప్రేతశ్రాద్ధాని షోడశేతి ॥ స్మృతితత్త్వనిర్ణయే ॥

—(*) వృషోత్సర్గప్రయోగక్రమః. (*)—

౧. కర్తాస్నాత్వా సత్యకర్మకృత్వా పుణ్యాహవాచ

నంకృత్వాసమంత్రకం నవశ్రాద్ధంకుర్యాత్॥ ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ
సంకీర్త్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యఆహితాగ్నేర్దహన దినాదారభ్య-
అనాహితాగ్నేర్మరణదినాదారభ్య ప్రేతతృప్త్యర్థం ఏకాదశేహ్నినవశ్రాద్ధ
మాముద్రవ్యేణఏకోద్దిష్ట విధానేనఅద్యకరిష్యఇతిసంకల్ప్య। బ్రాహ్మణ
మాహూయపితుర్గోత్రస్యశర్మణఃప్రేతస్య ఏకాదశేహ్నినవశ్రాద్ధేక్షణఃఉప
తిష్ఠతు।ఇతిక్షణందత్వాపాదప్రక్షాళనాదిఅభిరమ్యతామితివా బ్రాహ్మణవిస
ర్జనాంతంకుర్యాత్॥ సమంత్రకప్రయోగస్తు అగ్నావాద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే
వక్ష్యతే॥ తతఃఏకహాయనంద్విహాయనంవా నీలవర్ణంయథాసంభవవర్ణంవావృ
షంసంపాద్యయజ్ఞోపవీతీ ప్రాణానాయమ్యదేశకాలౌసంకీర్త్యపితుర్గోత్రస్య
శర్మణఃప్రేతస్య మరణదినాదారభ్యఏకాదశేహని ప్రేతత్వవిమోకార్థంపై
శాచికబాధానిర్వారణార్థం రుద్రముద్దిశ్యవృషోత్సర్జనంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య।
యత్రక్వచాగ్నిమితివిధినాఅగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యఅవహత్యశ్రేప యిత్వాభిఘార్య
ప్రాచీనముదీచీనంవోద్వాస్య ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్యశివస్త్వష్టఃపిశంగరూప
ఇతిద్వాభ్యాంగోమిథునమభిమంత్ర్యఅగ్నేరుపసమాధానాద్యగ్నిముఖాంతే
స్రుచ్యుపస్తీర్యచరుమధ్యాద్ద్విరవదాయాభిఘార్య ఏవంచతురవత్తినః అవ
దాయావదాయ। మయోభూర్వాతో అభివాతూస్రా ఊర్జస్వతీరోషధి
రావిశంతాం। వివస్వతీర్జీవధన్యాః పిబంత్వవసాపత్యతే రుద్రమృడస్వాహా।
రుద్రాయమృడాయేదం॥ యాస్సరూపావిరూపా ఏకరూపాయాసామ
గ్నిరిష్ట్యానామాని వేద। యాఅంగిరస స్తపసేహచక్రుస్తాభ్యఃపర్జన్య మహి
శర్మయచ్ఛస్వాహా। పర్జన్యాయేదం॥ యాదేవేషుతనుమైరయంత—
గోష్ఠేరిహిస్వాహా। ఇంద్రాయేదం। ప్రజానతిర్మహ్యమే తారణోవి
శ్వైర్దైవైః పితృభిస్సంవిదానః। శివాస్సతీరుపనోగోష్ఠ మాకస్తాసాంవయం
ప్రజయాసగ్ంసదెమెస్వాహా। ప్రజాపతయఇదం॥ ఇహధృతిస్స్వాహా।
ధృత్యాఇదం। ఇహవిధృతి స్స్వాహా। విధృత్యా ఇదం। ఇహరంతి
స్వాహా। రంత్యాఇదం। ఇహరమతిస్వాహా। రమత్యాఇదం। మహీ
మాఘుమాతరగ్ంసు వ్రతానామృతస్య పత్నీమవసేహువెమ। తువిక్షత్రా
మజరంతీమురూచీగ్ంసు శర్మాణమదితిగ్ం సుప్రణీతిగ్ స్వాహా। అదిత్యా
ఇదం। సుత్రామాణంపృథివీంద్యామనేహసగ్ం సుశర్మాణమదితిగ్సుప్ర
ణీతిం। దైవీంనావగ్ స్వరిత్రామనాగ సమస్రవంతీమారుహేమా స్వస్తయె
స్వాహా। అదిత్యాఇదం॥ అగ్నయెస్విష్ట కృతేస్వాహా। అగ్నయెస్వి

ష్టకృతఇదం । అంతేభిఘారణం । సమిధమిధ్మసంనహసంచాగ్నౌ ప్రహృత్యజయాదీన్ హుత్వా బర్హిస్సముం జనంకృత్వా పరిధి ప్రహరణాది పరిషేచనాంతంకృత్వా పూర్ణపాత్రస్థోదకేనగో మిథునమభిషిచ్య వృషభం వత్సాంచ వస్త్రాదిభిరలంకృత్య । ప్రభ్రాజమానానాగ్ం రుద్రాణాగ్‌స్థానెస్వ తేజనాభాని। వాసుకివైద్యుతానాగ్ రుద్రాణాగ్‌స్థానెస్వ తేజసాభాని। రజతానాగ్ం రుద్రాణాగ్‌స్థానె స్వ తేజసాభాని । పరుషాణాగ్ం రుద్రాణాగ్‌స్థానె స్వ తేజసాభాని । శ్యామానాగ్ం రుద్రాణాగ్‌స్థానె స్వ తేజసాభాని।కపిలానాగ్ం రుద్రాణాగ్‌స్థానే స్వ తేజసాభాని। అతిలోహితానాగ్ం రుద్రాణాగ్‌స్థానే స్వ తేజసాభాని॥ ఊర్ధ్వానాగ్ రుద్రాణాగ్‌స్థానేస్వ తేజసాభాని । అవపతంతానాగ్ంరుద్రాణాగ్‌స్థానె స్వ తేజసాభాని । వైద్యుతానాగ్ రుద్రాణాగ్‌స్థానేస్వ తేజసాభాని।ప్రభ్రాజమానీనాగ్ంరుద్రాణీనాగ్‌స్థానేస్వ తేజసాభాని। వ్యవదాతీనాగ్ం రుద్రాణీనాగ్=భాని।వాసుకివైద్యుతీనాగ్ం రుద్రా=భాని । రజతానాగ్ం రుద్రాణీ=భాని । పరుషానాగ్ం రుద్రాణీ=భాని । శ్యామానాగ్ంరుద్రా=భాని । కపిలానాగ్ రుద్రాణీనా=భాని । అతిలోహితీనాగ్ంరుద్రాణీనాగ్=భాని । ఊర్ధ్వానాగ్ంరుద్రాణీనా=భాని॥ అవపతంతీనాగ్ం రుద్రాణీనా=భాని । వైద్యుతినాగ్ం రుద్రాణీనాగ్‌స్థానే స్వ తేజసా=భాని । ఓంభూర్భువస్సువః । రూపాణివో మిథునగ్ంరీక్ష్వం । ఇత్యనువాకేనగో మిథునముపస్థాయ । ఏతంయువానంపరివోదదామి తేన క్రీడంతీశ్చరత్రిప్రియేణ... తత్రోనఉగ్రోవిబభావసూని ఇతిజపిత్వా । పితుగ్గోత్రస్య శర్మణఃప్రెతస్య ప్రెతత్వవిముక్త్యర్థంమయా ఏషవృష ఉత్సృష్టః । ఇత్యుక్త్వాప్రాంచం వృషముత్సృజేత్ । హుతావశిష్టేనాజ్యేనలింగ ముద్రాంచక్రముద్రాం వాలాంఛనంకారయిత్వా వృషముత్సృజేత్॥ హేవృషభ రాజప్రాగ్దేశంగత్వా ప్రాక్పర్వతేషు తృణానిజగ్ధ్వా ప్రాక్సముద్రోదకంపీత్వా తత్రత్యగవాంపతి ర్భూత్వా దేవబ్రాహ్మణక్షేత్రం పరిహృత్యయథేష్టంవిహార । హేవృషభరాజదక్షిణదేశంగత్వాదక్షిణపర్వతేషు తృణానిజగ్ధ్వాదక్షిణ సముద్రోదకంపీత్వా తత్రత్యగవాంపతిర్భూత్వాదేవ బ్రాహ్మణక్షేత్రాణి పరిహృత్యయథేష్టంవిహార । హేవృషభరాజ పశ్చిమదేశంగత్వా పశ్చిమపర్వతేషు తృణానిజగ్ధ్వాపశ్చిమసముద్రోదకంపీత్వా తత్రత్యగవాంపతి ర్భూత్వాదేవబ్రాహ్మణ క్షేత్రాణి పరిహృత్యయథేష్టంవిహార । హేవృ[illegible] ఉత్తరదేశంగత్వా ఉత్తరపర్వ

తేషుతృణానిజగ్ధ్వాఉత్తరసముద్రోదకం పీత్వాతత్రత్య గవాంపతిర్భూత్వా దేవబ్రాహ్మణక్షేత్రాణిపరిహృత్యయథేష్టంవిహర। ప్రత్యక్షయోదిమార భ్యప్రాగభేర్గోధపోభవ। తథైవదక్షిణాంభోధింసామ్యాద్భేరధపోభవ। హిత్వాదేవద్విజక్షేత్రంయథేష్టంచరగోధిప। గవామధిపతిర్భూత్వా అభీష్టఫల దోభవ। ఇతిప్రార్థయేత్ ॥ తతోఽగ్నింస్విష్టచరుణాపిండాన్ కృత్వాతైరష్ట దిక్షుఅగ్ని మలంకృత్య ॥ అథాగ్నేరష్టపురుషస్య। అగ్నేఃపూర్వదిశ్యస్య స్థానే స్వతేజసాభాని॥ జాతవేదస ఉపదిశ్యస్యస్థానేస్వతేజసాభాని। సహో జసోదక్షిణదిశ్యస్య స్థానేస్వతేజసాభాని। అజరాప్రభవఉనదిశ్యస్య స్థానే స్వతేజసాభాని। వైశ్వానర... । నర్యాపస...పఙ్క్తి... । విసర్పిణఉపది శ్యస్య స్థానేస్వతేజసాభాని। ఓంభూర్భువస్సువః। దిశోవోమిధునగం ... రిష్వం। అగ్నిముపస్థాయబ్రహ్మణేవరం దద్యాత్ । తథాకల్పకారికా॥ శూలంచక్రమథాన్య ద్వాలాంఛనం కారయేత్తతః। యస్యదేవస్యయో భక్తస్తస్య చిహ్నంసమాలిఖేత్ । ఇతి॥ తత్రవ్యాసః। ఉపోషితఃపౌర్ణ మాస్యామాజ్య భాగాంతకేచరుం । మయోభూరితిహుత్వాచ జయాది ప్రతిపద్యతే। పూర్ణపాత్రోదకంగృహ్య మార్జయేద్వృషభ తతః। ప్ర భ్రాజమానామితిచ జపేదథసమీపతః। తతోఽర్చితేగోమిథునే ప్రాచ్యాం వృషభముత్సృజేత్। హుతావశిష్టేనాజ్యేన లింగముద్రాంలిఖేచ్ఛుభాం ఏనంయువానమిత్యేతై ర్మంత్రైః పంచభీరంతతః। అగ్నేః పూర్వదిశ్యేతి చానువాకం సకృజ్జపేత్॥

—(*) సభర్తృకవిషయే. (*)—

౧౭౧. పతిపుత్రవతీనారీ మ్రియతేచోభయాగ్రతః। వృషంనైవోత్సృజేత్పుత్రో యావత్పితరిజీవతి॥ యత్తదసాంప్రతం॥ తథా। యానారీ భర్తృసుతయో రగ్రేచప్రమృతింగతా। తస్యాఅపివృషోత్సర్గః కర్తవ్య స్తుయథావిధి॥ అపరోవిశేషః॥ పుత్రహీనాతుయానారీ భర్తురగ్రేమృతింగతా। వృషోత్సర్గోనకర్తవ్య ఏకాగార్ధియతైతదా॥ ఇతివృషోత్సర్గః॥

—(*) అథషోడశశ్రాద్ధానిఆథైకోదిష్టముచ్యతే. (*)—

౧౭౨. కోద్దిష్టం త్రివిధం। నవంనవమిశ్రం పురాణంచేతి। దశా హాభ్యంతరేవిహితాని యానితానినవశ్రాద్ధాని। ఏకాదశాహేకర్తవ్యాద్యప్ర భృతీని సపిండీకరణాంతానినవమిశ్రాణి। సపిండీకరణానంతరభావిమాసిక ప్రత్యాబ్దికానిచపురాణానీతి॥

—(*) స్వతంత్రైకోద్దిష్టనిర్ణయః (*)—

౧౭౨. తత్రఆశౌచాంతేతత్శ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టం సమాచరేదితి॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ మృతేహనితుకర్తవ్యం ప్రతిమాసంతువత్సరం । ప్రతిసంవత్సరంచైవ ఆద్యమేకాదశేహనీతి । ఏకాదశాహేకర్తవ్యైకోద్దిష్టం మృతాహేకర్తవ్యాదైకోద్దిష్టంచ ఉభయ మేకాదశేహనిసంభవతి ॥ తదాహవ్యాసః॥ సూతకానంతరంకుర్యా దేకోద్దిష్టద్వయంతతః । సూతకేపతితేచాపి స్వతంత్రంనాతిలంఘయేదితి । అస్యార్థః । ఏకాదశేహనికర్తవ్యైకోద్దిష్టంస్వతంత్రమిత్యుచ్యతే । మృతాహేకర్తవ్యైకోద్దిష్టం మాసికమిత్యుచ్యతే । స్వతంత్రంనవశ్రాద్ధం నవమిశ్రాదన్యం ఏవం నవశ్రాద్ధంనవమిశ్రంచేతిశ్రాద్ధత్రయం॥ తథా ప్రజాపతిః॥ ఆశౌచాంతేభవేత్త్రీణి శ్రాద్ధానిమునయోవిదుః । నవశ్రాద్ధంస్వతంత్రంచ నవమిశ్రంతథాక్రమాత్ । పూర్వాహ్ణేతునవశ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టంతుమధ్యమే । అపరాహ్ణేతు సంప్రాప్తేకుర్యాత్తునవమిశ్రకమితి । అత్రషణ్ణవశ్రాద్ధపక్షీయాణా మేకాదశాహేత్రీణి శ్రాద్ధానిసంభవంతి । నవశ్రాద్ధంస్వతంత్రైకోద్దిష్టం షోడశానామాద్యంచ పంచనవశ్రాద్ధపక్షీయాణాంనవశ్రాద్ధాభావే ఏవస్వతంత్రైకోద్దిష్టంషోడశానామాద్యంచ సూతకేపతితేచాపీత్యనేనమాతర్యగ్రే ప్రమీతాయాంతదాశౌచమధ్యేపితాయది ప్రమీయేతతదా మాతురేకాదశేహని స్వతంత్రైకోద్దిష్టంకార్యం । యత్తుపిత్రోస్తు పితృపూర్వత్వంసర్వత్ర శ్రాద్ధకర్మణీతి । తత్స్వతంత్రైకోద్దిష్టవ్యతిరిక్తం నవమిశ్రాది శ్రాద్ధవిషయం । స్వతంత్రైకోద్దిష్ట మాశౌచమధ్యే కార్యమేవ ॥ తదాహ శంఖః । ఏకోద్దిష్టమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని । కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిరశుద్ధః పునరేవస ఇతి॥ ఏకాదశాహేవిప్రాది సర్వవర్ణానాం సపిండాది మరణ జనన నిమిత్తశుద్ధ్యభావేపి కర్తుస్తాత్కాలికీ శుద్ధిరితి తాత్కాలిక్యాశ్శుద్ధేస్సద్భావాదేకాదశేహని స్వతంత్రైకోద్దిష్టం కర్తవ్యం ॥ స్వతంత్రైకోద్దిష్టాతిక్రమేదోషమాహబృహస్పతిః ॥ ఏకాదశాహే యచ్ఛ్రాద్ధమేకోద్దిష్టం సమాచరేత్ । యదికార్యం నకుర్వీత పునస్సంస్కారమర్హతీతి । షోడశానామాద్యమాసికస్యతు ఆశౌచాదివిఘ్నసంభవే । సకర్తవ్యం। కాలాంతరవిధానాత్ ॥ తథాహబృహస్పతిః ॥ ఏకాదశాహేత్వాద్యస్య సంకటంతు యదాభవేత్ । ద్వాదశాహేపికర్తవ్యం త్రయోవింశద్దినేపివేతి । తథాచాపరార్కే ॥ ఏకాదశాహే సంప్రాప్తే యది విఘ్నః ప్రజాయతే ।

మాసేన్యస్మిన్సన్నతేవాపి శ్రాద్ధంకుర్యాత్తథైవహీతి ॥ స్మృత్యంతరేచ ॥ ఏకాదశాహేతీతేతు త్రిపక్షే శ్రాద్ధమాచరేదితి ॥ అత్రైకోద్దిష్టద్వయస్య కర్తవ్యతాయాం విశేషమాహ । గౌతమః ॥ బ్రాహ్మణం భోజయేదాద్యేహ్నాతవ్యమనలేపివా । పునశ్చభోజయేద్విప్రం ద్విరావృత్తిర్భవేదిహ ॥ అస్యార్థః ॥ ఆద్యేస్వతంత్రాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే బ్రాహ్మణంభోజయేత్ । బ్రాహ్మణాభావే అగ్నౌకుర్యాత్ ॥ తథాచస్మృతిసంగ్రహే॥ ఏకోద్దిష్టేతు సంప్రాప్తేవిప్రాభావేకథంభవేత్ । ఉదీరతేతి మంత్రైస్తుజుహుయాద్ఘృతపాయసం । స్వగృహ్యోక్తవిధానేనసూక్తేన పురుషేణవేతి । పునశ్చభోజయేద్విప్రమాద్యైకోద్దిష్టార్థం పునశ్చ తస్మిన్నేవాహని బ్రాహ్మణం భోజయేత్ ॥ ఏవంచద్విరావృత్తిర్భవతి। బ్రాహ్మణంభోజయేదాద్యే హ్నాతవ్యమనలేపివా ॥ పునశ్చభోజయే ద్విప్రం ద్విరావృత్తిర్భవే దిత్యేతత్ స్వతంత్రైకోద్దిష్టస్యైవేతి కేచన వర్ణయంతి । అన్యేతు ఆద్య మాసికస్యైవేతి । ఆద్యమాసికస్యావృత్తిపక్షే అనావృత్తిపక్షేచ పురస్తాత్స్వతంత్రైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమగ్నౌవా కుర్యాత్ । స్వతంత్రాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే । ఏకాదశబ్రాహ్మణాన్ ఏకంవా భోజయేదితి ॥ తదాహవిష్ణుః॥ ప్రేతార్థంసూతకాంతేతు బ్రాహ్మణాన్ భోజయేద్దశ । అశక్తఏకంసంభోజ్య శక్త్యాదద్యాచ్చదక్షిణాం॥ హిరణ్యంమేదినీంగాంచవస్త్రాణివివిధానిచ । యద్యదిష్టతమంలోకే గంధాంశ్చకుసుమానిచ । శయ్యాద్యుపానహౌ ఛత్రం యద్భుక్తం మృత్యుకాలతః । యదిష్టంజీవితస్యాసీత్తద్దద్యాత్తస్యయత్నతః । తంవిసృజ్యద్విజంభుక్తం స్నాయాయదనవలోకతః । శ్రాద్ధంకుర్యాద్యథాకాలం సపిండీకరణాదథేతి॥ శాతాతపోపి॥ ఏకాదశాహేసంప్రాప్తేత్రీణి శ్రాద్ధానిదాపయేత్ । నవశ్రాద్ధంతుపూర్వాహ్ణే హేమ్నావామేనవాభవేత్ । స్నాత్వామధ్యాహ్న వేళాయాం విప్రానేకాదశావరాన్ । అశక్తశ్చైకవిప్రంవా శ్రోత్రియం గుణశాలినం । ఆమంత్ర్యవిప్రానాహుయదద్యా దర్ఘ్యం జలాదికం । పాదప్రక్షాళనంకుర్యాత్కుండేవామండలేషుచా । గోత్రనామచనిర్దిశ్య ఆసనాదీనికల్పయేత్ । అర్ఘ్యం త్వేకం కుశాగ్రేషు కల్పయిత్వా ప్రదాపయేత్ । విప్రస్యపాణావప్స్వగ్నౌ గోత్రనామ్నాయమాయచ। పక్వాన్నైకాహుతింహుత్వా భోజయేత్తు యథోచితైః । గావస్సువర్ణంరత్నంచ ప్రేతముద్దిశ్యదాపయేత్ । ఛత్రోదకుంభ [illegible] పిండంబహిర్వాపినిక్షి

పృథస్వధాన నమోంతకం । నకన్యాశబ్ద మంత్రోస్తి ప్రేతశబ్దం ప్రయోజ
యేత్ । స్నాత్వాపరాహ్ణే సంప్రాప్తే శ్రాద్ధం చైవాద్యమాసికం । ఏవమే
వం ప్రకారేణ ద్వితీయాది మృతేహని । కుర్యాత్సపిండీకరణం వత్సరేద్వా
దశేహనీతి । ఆద్యమాసికైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధేపి ఏకాదశ బ్రాహ్మణాన్ భోజ
యేదితి॥ తథాచోక్తం॥ ఆద్యమాసిక ఏకశ్చేన్నభుక్తే బ్రాహ్మణస్తృప్తిహీ
యతే । తస్మాదేకాదశభ్యస్తు దద్యాదేకాదశేహనీతి॥ సత్యవ్రతోపి॥ ఏకా
దశేహ్ని ప్రేతార్థం బ్రాహ్మణానేకాదశామంత్ర్య నానాభక్ష్యాన్నరసవి
న్యాస్తైర్భోజయిత్వా విధివత్పిండదానం వాసో హిరణ్యం కాంస్యపానచ్ఛ
త్రోదకుంభదక్షిణాంచగుణవతి విప్రేదద్యాదితి॥ తథాచస్మృతిసంగ్రహే॥
ఏకాదశసు విప్రేషు ప్రేతమావాహ్య భోజయేత్ । తానాద్యాయచశ
య్యాదిదద్యాదాద్యమితి స్మృతమితి॥ మరీచిరపి॥ ప్రేతార్థం సూతకాంతే
తు బ్రాహ్మణాన్ భోజయేద్దశ । ఆద్యశ్రాద్ధనిమిత్తంతు ఏకమేకాదశేహ
నీతి॥ స్మృత్యంతరే॥ అశక్తస్త్వేకం సంభోజ్య శక్త్యాదద్యాచ్చదక్షిణామితి ।
రుద్రగణం షోడశమాసికానాం పురస్తాదుపరిష్టాద్వాకర్తవ్యం॥ తథాచా
పస్తంబః॥ ప్రాచీనావీతీతిలాన్ గృహీత్వా ప్రేతస్యసంబంధిచ నామగో
త్రం ఉచ్చార్యచాదౌగణ రుద్రసంఖ్యాన్ ప్రతిష్ఠాప్య పశ్చాదథ షోడశా
దీనితి॥ అత్రైకాదశాహే ఏకాదశ బ్రాహ్మణభోజనం ప్రేతోద్దేశేన కార్యం॥
తదాహ కాశ్యపః॥ ఏకాదశేభ్యో విప్రేభ్యో దద్యాదేకాదశేహని । ప్రేత
ముద్దిశ్యకర్తవ్యం ప్రేతప్రీతికరంహితత్ । రుద్రముద్దిశ్యకర్తవ్యం రుద్ర
ప్రీతికరంహితదితి । దేశాచారతో వ్యవస్థా॥ రుద్రోద్దేశేతునతిలైర్నా
ప్యేకోద్దిష్టవిధానంచ । అక్షతాదినా ఏకాదశరుద్రానుద్దిశ్య బ్రాహ్మణాన్
భోజయేత్॥ అశక్తస్తు యథాశక్తి కుర్యాత్॥ తథాచస్మృత్యంతరే॥ తస్మి
న్నహ్ని యథాశక్తి కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమితి । పురస్తాదుపరిష్టాద్వే
తిదేశాచారతోవ్యవస్థా । వసుగణమపిప్రేతోద్దేశేన అష్టవసూద్దేశేనవా
కుర్యాత్ । వసూద్దేశేతునతిలైర్నాప్యేకోద్దిష్ట విధానం ఉపవీత్యక్షతా
దినా అష్ట వసూనుద్దిశ్య బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ । అశక్తస్తుయథాశక్తి
కుర్యాత్ । వృషోత్సర్జనాంగ బ్రాహ్మణ భోజనమపిప్రేతోద్దేశేన ఏకోద్ది
ష్టవిధానేన యథాశక్తి కుర్యాత్॥ తదకరణే ప్రత్యవాయమాహవ్యాసః॥
వృషం రుద్రాన్వసూంస్త్యక్త్వా సపిండీకరణాంధి । తత్కుర్యాద్యదిమోహే
నకులక్షయకరం భవేదితి । అవశిష్ట బ్రాహ్మణభోజనమపి । స్మృత్యంతరే

తస్మిన్నహ్ని యథాశక్తి కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమితి । ఏతాని శ్రాద్ధాని కృత్వాస్నాత్వా గృహమాగత్య పుణ్యాహం వాచయిత్వా శ్రాద్ధశేషం బంధుభిస్సహ భుంజీయాత్ ॥ తదాహ విజ్ఞానేశ్వరః ఏకోద్దిష్టేతు యద్భోక్తురభోజ్యం శిష్టమోదనం । చంద్రసూర్యోపరాగేచ శిష్టమన్నంచ వర్జయేత్ । ఇత్యయం నిషేధః క్షుణ్ణవశ్రాద్ధైకోద్దిష్ట శేషాన్నభోజనపరః ॥ తథైవాహ విజ్ఞానేశ్వరః ॥ నవశ్రాద్ధేతు యచ్ఛిష్టం గృహేపర్యుషితంచయత్ । దంపత్యోర్భుక్తశేషంచ నభుంజీత తదాచనేతి ॥ తత్రైకోద్దిష్టే బోధాయనసూత్రం॥ యజ్ఞోపవీత్యభివాదనం కృత్వోత్థాప్య ప్రస్థానం సంపాద్య ప్రదక్షిణీకృత శేషమన్న మనుజ్ఞాప్య తే నైవయథేతితమిత్యన్న శేషాన్ని వేదయతేయథా బ్రూయుస్తథా కుర్యాదితి ॥ తత్రగోపాలకారికా ॥ ఉపవీతీనమస్కారం కృత్వోత్థాప్య ప్రదక్షిణం । కిమన్న శేషైః క్రియతామిష్టైర్భుంజీతవాపరే । ప్రతిబ్రూయురిదానీంతు పిండమిచ్ఛంతి కేచన । పిండమాదాయ తత్పశ్చాదప్సు ప్రాస్యావ గావ్యాచేతి ॥ అత్రవిధిరత్నకారికా ॥ భుక్తస్య దక్షిణాదానం స్వధాదానంచ పూర్వవత్ । తతోవిప్రాన్సముత్థాప్య వాజేవాజే ప్రదక్షిణం । కృత్వాతు విధివత్సర్వం తతో విప్రంసముత్సృజేత్ । అత్రకపర్దిః । ఉపవీతీ సముత్థాప్య కృత్వాచాభి ప్రదక్షిణం । కిమన్నశేషైః క్రియతామిత్యుక్త్వా తన్నివర్తయేత్ । నమస్కృత్వాన్న శేషంచ అనుజ్ఞాప్య నివర్తతే । ప్రాచీనావీత్యుపోచ్ఛిష్టే దర్భాంత్సం స్తీర్య దక్షిణానితి । ఏవం త్రైవిద్యవృద్ధైరప్యుక్తత్వాత్ । ఆద్యాదిషోడశ శ్రాద్ధాన్న భోజనే దోషో నాస్త్యేవ । యాన్యేకోద్దిష్ట శేషాన్న భోజన నిషేధపరాణి వచనాని తాని సర్వాణి నవ శ్రాద్ధాన్న భోజన పరాణ్యేవేతి మంతవ్యం॥

—(*) అథైకోద్దిష్టభోజనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ. (*)—

౧౭౩. ప్రాజాపత్యం నవశ్రాద్ధే పాదోనంచాద్యమాసికే ॥ త్రైపక్షికే తదర్ధంతు పాదమేకం ద్వితీయకే ఇతి॥ ఇదంచ ఆపద్విషయం॥

—(*) అనాపదితు. (*)—

౧౭౪. విజ్ఞానేశ్వరః॥ చాంద్రాయణం నవశ్రాద్ధే ప్రాజాపత్యంతు మిశ్రకే । ఏకాహస్తుపురాణేషు ప్రాయశ్చిత్తం విధీయత ఇతి । హారీతోక్తం ద్రష్టవ్యం । ప్రాజాపత్యంతు మిశ్రక ఇత్యేతదాద్యమాసిక విషయం । ఊనమాసికాదిషుతు పాదోన ప్రాజాపత్యాదీని కర్తవ్యాని । ప్రాజాపత్యం నవశ్రాద్ధే పాదోనం మాసికే తథా । త్రైపక్షికే తదర్ధం స్యాత్ పాదో ద్వైమా

సికేతథా । పాదోనంకృచ్ఛ్రముద్దిష్టం షాణ్మాస్యాచ్ఛాబ్దికేతథా । త్రిరాత్ర వాన్యమాసేషు శంఖస్యవచనంయథేతి । శంఖవచనం ॥ చాంద్రాయణంన వశ్రాద్ధే పరాకంమాశికేస్మృతం । పక్షత్రయేతికృచ్ఛ్రస్యాత్ షాణ్మాసే కృచ్ఛ్రమేవచ । ఆబ్దికేపాదకృచ్ఛ్రంస్యా దేకాహఃపునరాబ్దికే । అతఊ ర్ధ్వంనదోషస్స్యా చ్ఛంఖస్యవచనంయథా । తత్సర్వాదిహతవిషయం ॥ విజ్ఞానేశ్వరీయే ॥ బ్రహ్మౌదనేచసోమేచ సీమంతోన్నయనేతథా । జాత శ్రాద్ధేనవశ్రాద్ధే భుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ । ఆమశ్రాద్ధేతుసర్వత్రా ర్ధం । ఆమశ్రాద్ధేభవేదర్ధం ప్రాజాపత్యంతుసర్వదేతి । షట్త్రింశన్మతేభి ధానాత్ । వ్యాసః॥ వాసస్తండులమృత్పాత్రం ప్రదీపంకాంస్యభాజనం । దహనానంతరందద్యా న్నగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా ॥ సంచయనాంగమేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధంశ్మశానే పిండోదకస్థానేవాకుర్యాత్ ॥ తథాచస్మృతిః॥ తృతీయేహ నికర్తవ్యం ప్రేతదాహేవసద్విజః । సూతకాంతేగృహేశ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టం ప్రచక్షతే॥ స్మృత్యంతరే॥ యత్రస్థానేభవేన్మృత్యు స్తత్రశ్రాద్ధం ప్రదాప యేత్ । ఏకోద్దిష్టవిధానేన విశ్రామోయత్రకారితః ॥ ఇతరాణినవశ్రాద్ధా నిగృహే పిండోదకస్థానేవాకార్యాణి ॥ గోబిలః ॥ దర్శైరవిగ్రహేపిత్రోః పత్న్యాబ్దికముపస్థితే । అన్నస్యాసంభవేకుర్యాద్దేమ్నాచామేనవాభవేత్ ॥

—(*) ఆమశ్రాద్ధంతు. (*)—

౧౭౪. శాతాతపః॥ ఆమశ్రాద్ధంద్విజః కుర్యాద్విధివచ్ఛ్రద్ధయాన్వి తః । తేనాగ్నౌకరణంకుర్యా త్పిండాంస్తైనైవనిర్వపేత్ ॥ గౌతమః ॥ ప్ర త్యాబ్దికేమాసికేచ పక్వాన్నంనైవలభ్యతే । ఆమశ్రాద్ధంద్విజః కుర్యాద్ధే మ్నావాతదసంభవే॥ ఏవంయమోపి॥ అత్యంతాపది॥ సపిండీకరణమప్యా మేన హేమ్నావాకుర్యాత్ ॥ తదుక్తంస్మృతిసంగ్రహే॥ అనుక్తకాలేపిపితు ర్వ్యుత్క్రమేణమృతస్యచ । ఇమేనవాసిసాపిండ్యం హేమ్నావాపిప్రక ల్పయేత్ । అమంచతుర్గుణందద్యా ద్ద్విజభుక్తిప్రమాణతః॥ బృహస్పతిః॥ సపిండీకరంకుర్యాద్ధేమ్నావాదేశవిప్లవే॥ మాతాపిత్రోఃపితృవ్యస్య భ్రాతుర న్యేషుచైవహి॥ ప్రియంగుయవగోధూమశాలిపిష్టైరథాపివా । యోజయే త్ప్రేతపిండంతునామ్నా తత్పితృభిస్సహ । ఇత్యాదికమత్యంతాపద్విషయం॥

—(*) తతఃషోడశ శ్రాద్ధానికుర్యాత్. (*)—

౧౭౫. అభిధాయనవశ్రాద్ధం విధానంకథ్యతేధునా॥ ప్రయోగతి షోడశశ్రాద్ధమేతేషు చాద్యమేకాదశేఽహని ... కర్తవ్యం ప్రః॥

మాసంతువత్సరం॥ ప్రతిసంవత్సరంచైవ ఆద్యమేకాదశేహని । ద్వితీయం
ద్వాదశాహేమా స్యూనేవాథద్వితీయకం । ద్వితీయమాసాదాతత్ స్యా
న్మాసికంతుమృతేహని॥ చతుర్థంత్రిపక్షే । పంచమషష్ఠసప్తమాష్టమమా
సికానిత్రుతీయ చతుర్థపంచమషష్ఠమాస సంబంధిషుమృతాహేషు । నవ
మమూనేషష్ఠమాసి । దశమైకాదశద్వాదశ త్రయోదశ చతుర్దశపంచద
శానిసప్తమాష్టమనవమ దశమైకాదశద్వాదశమాసమృతాహేషు । షోడ
శమూనేద్వాదశేమాసి॥ ఏవమేషానుత్పత్తిః ప్రసిద్ధా । ఏకాదశేహ్నిమా
స్యూనం ఆద్యేషష్ఠేతథాంతిమే । ప్రతిమాసంమృతేహ్న్యబ్దంస్యు స్త్రిప
క్షేచషోడశ । ఆద్యమేకాదశేహ్నిస్యా న్మాస్యూనేన్యూనమాసికం । ఏక
ద్విత్రిదినైరూనేత్రి భాగోనేపివాభవేత్ । ఊనాబ్దికందథైవస్యాదూనషా
ణ్మాసికంతథా । త్రైపక్షికం త్రిపక్షేస్యాత్ప్రివృత్తేవిమషేదినే । అత్రచా
ద్యమేకాదశేహనికృత్వాద్వాదశేహని సపిండీకరణంసంపాద్య స్వేస్వేకాలె
ఆద్యమాసికవ్యతిరిక్తాని ఊనమాసికాదీని కర్తవ్యానీతిముఖ్యఃపక్షః। తస్మిం
శ్చపక్షే । సాంవత్సరికశ్రాద్ధం పార్వణమేకోద్దిష్టంవాయో యథాకరోతి
సతథాతాన్యపికుర్యాత్ । సంవత్సరాంతే సపిండీకరణ పక్షేతా స్యైకోద్ది
ష్టాన్యేవ స్వేస్వేకాలేకర్తవ్యానియథాపునర్యు గపత్తానికరోతి తదాతాని
సర్వాణ్యేకోద్దిష్టాని నిర్వర్త్య సంవత్సరా త్ప్రాగపిసపిండీకరణంకర్తవ్యమి
తినియమః । కేచిద్యథాపునఃపుత్రఃపితుఃకరోతి । తదాయమేవపక్షః ।
అన్యథానంతరామావాస్యా శ్రాద్ధాసంభవాదిత్యాహుః ॥ స్మృతితత్త్వ
నిర్ణయె ॥ ఏకాదశేహ్నిసంప్రాప్తేకృత్వా పుణ్యాహవాచనం । వృష
ముత్సృజ్యకుర్వీతప్రేతశ్రాద్ధానిషోడశ ॥ అయమపిక్రమః ॥ ఊనత్రిపక్షే
షాణ్మాససాంవత్సరికమాసికే । శ్రాద్ధైషోడశభిః ప్రేతంపిశాచత్వంవిముం
చతి । శంఖలిఖితౌ ॥ యస్యైతానినదీయంతే ప్రేతశ్రాద్ధానిషోడశ । పి
శాచత్వంస్థిరంతస్య దత్తైశ్శ్రాద్ధశతైరపి ॥ వ్యాసః॥ ద్వాదశాహేత్రిపక్షే
షాణ్మాసేమాసికాబ్దికే । శ్రాద్ధానిషోడశైతాని సంస్మృతానిమనీషిభిః॥
పైఠీనసిః ॥ సపిండీకరణాదర్వా కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధానిషోడశ । ఏకోద్దిష్ట
విధానేనకుర్యాత్సర్వాణితానితు ॥ ప్రచేతాః॥ ప్రేతశ్రాద్ధానికుర్వీతపక్వా
న్నేనైవసర్వదా । స్వయంపాకంప్రకుర్వీత సగోత్రేణ తథాకారయేత్॥
రుద్రగణంస్స్మృత్యంతరె ॥ ఆపస్తంబః ॥ ప్రాచీనామావీతీ లింగాగృహీ
త్వాప్రేతస్య సంబంధినామగోత్రం । ఉచ్చార్యనామానాగణ రుద్రసం

ఖ్యాక్ప్రత్యాళ్యపశ్చాదథషోడశార్దీ॥

—(*) అకరణేప్రత్యవాయః. (*)—

౧౭౭. ఆద్యమాసిక ఏకశ్చేద్భుఙ్క్తే బ్రాహ్మ్యత్సహీయతే। తస్మాదేకాదశభ్యస్తు దద్యాదేకాదశేహని॥ హారీతః॥ * ॥ ఏకాదశభ్యోవిప్రేభ్యోదద్యాదేకాదశేహని। రుద్రముద్దిశ్యకర్తవ్యం ప్రేతప్రీతికరంహి తత్। ప్రేతముద్దిశ్యకర్తవ్య మిత్యస్యదేశాచారతోవ్యవస్థా॥ వ్యాసః॥ సూతకానంతరంకుర్యా దేకోద్దిష్టద్వయంబుధః। సూతకేపతితేచాపి స్వతంత్రంనాతిలంఘయేత్। స్వతంత్రంనవశ్రాద్ధాదన్యం। గౌతమశ్చ॥ బ్రాహ్మణంభోజయేదాద్యే హోతవ్యమనలేపివా। పునశ్చభోజయేద్విప్రంద్విరావృత్తిర్భవేదితి॥

—(*) స్వతంత్రైకోద్దిష్టమాశౌచ మధ్యేపికార్యమేవ. (*)—

౧౭౮. ఏకాదశేహని స్వతంత్రైకోద్దిష్టాతిక్రమె దోషోబృహస్పతినాదర్శితః॥ ఏకాదశాహేయచ్ఛ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టంవిధీయతే। యదికార్యంనకుర్వీత పునస్సంస్కారమర్హతి। ఆద్యశ్రాద్ధమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని। కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధి రశుద్ధఃపునరేవసః॥ తథాచాపరార్కే॥ ఏకాదశాహేసంప్రాప్తే యదివిఘ్నఃప్రజాయతే। మాసేన్యస్మిన్మృతేవాపి శ్రాద్ధంకుర్యాత్తథైవహి। ఏకాదశేహ్నిసంప్రాప్తే కర్తుర్భార్యారజస్వలా। ఆద్యశ్రాద్ధంప్రకుర్వీత ఊనాద్యాదివివర్జయేత్॥ ఏకాదశాహేత్వాద్యస్యసంకటంతుయదాభవేత్। ద్వాదశాహేపికర్తవ్యంత్రయోవింశద్దినేపివా। ఏకాదశాహేతితేతుత్రిపక్షే శ్రాద్ధమాచరేత్। ఆద్యేత్రిమాసేషణ్మాసే వత్సరేతుద్విహాయనే॥

—(*) అగ్నావేకోద్దిష్టవిధికారికా. (*)—

౧౭౯. ఏకోద్దిష్టేవిప్రాణా మభావేతత్కథంభవేత్। నూతనేష్వేవభాండేషు పక్త్వాపాయసాన్నాదికంతతః। కుండంఖాత్వాతువిధివత్పాణినాయమ్యయత్నతః। గోత్రస్యశర్మణస్తస్య ప్రేతత్వాది విముక్తయె। ఆద్యమద్యైవవహ్నౌతుకరిష్యఇతిసర్దిశేత్। లౌకికాగ్నౌప్రతిష్ఠాది తంత్రంపూర్వవదత్రతు। కృత్వాతుదర్భమాదాయ కుండమధ్యేనిమార్జయేత్। అపేతేత్యాదితత్రాపికుర్యాదభ్యుక్షణాంతకం। తతఃపాత్రేణ సద్వహ్నిమేవమానీయచాంతికే। ఆద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేతు భవతాక్షణఇత్యతః। పాద్యంవిధివదత్రాపితత్సమీపే వినిక్షిపేత్। [illegible] తు నిధాయా

గ్నింవినిక్షిపేత్ । ఆసనాదితతస్సర్వం పూర్వవత్కారయేదిహ । అర్ఘ్యశే
మగ్నౌదంస్మృత్వాతత్సమీపే నివేదయేత్ । ఇతరాణిచసర్వాణి యథా
యోగ్యంసమర్పయేత్ । తతోర్చనంవిధివదత్రా స్తుత్వాలౌకికానలె ।
యత్కర్తవ్యంతదత్రాపికుర్యా దేవంహి పూర్వవత్ । కుండస్యోత్తరతః
పాత్రంతూళితం మండలేక్షిపేత్ । ఉపస్తీర్యచపిండార్థం శేషయిత్వా విధా
నతః । దాపయేచ్చతదన్నాది శృంగబేరగుడాదికం । ఘృతంచవిధివత్పా
త్రం సకుండంచ పరిస్తరేత్ । పరిషిచ్యతతస్త్యాగం కుర్యాదేవంహిపూర్వ
వత్ । మేళయిత్వాతదన్నాది హస్తేనజుహుయాత్క్రమాత్ । ద్వాత్రిం
శదాహుతీర్మంత్ర ముచ్చార్యచ పునఃపునః । యత్తైకృష్ణస్తుమంత్రోత్ర
వైదికఃపరికీర్తితః । కేచిచ్చతురవత్తేన జుహ్వాత్యత్రనతన్మతం । అన్యం
లౌకికమాచారం కుర్యాదత్రనరోదనం । కేచిదేవంవదంత్యత్ర ప్రేతముద్ది
శ్యనిర్వాహృతం । గోవృషంభోజయిత్వాన్నం స్నానాదీనాచరేదితి । తత్తస్తే
నోపయుక్తావి వస్త్రాలంకరణానిచ । సదక్షిణానివిప్రాయ దద్యాత్ప్రీతా
ర్థమాదరాత్ । సోమాయత్వేతిమంత్రేణ కేచిదేవాత్రజుహ్వాతి॥ కపర్దిః॥

—(*) అథాగ్నావాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధం. (*)—

౧౮౦. భోజనపర్యాప్తతండులాన్ముద్గవ్యంజనైస్సహఏకస్మిన్ భాండే
శ్రపయిత్వామధ్యందినే కర్తాస్నాత్వాచమ్యప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీ
తీదేశకాలౌసంకీర్త్యపితుర్గోత్రస్యశర్మణఃప్రేతస్య మరణదినాదారభ్యఏకా
దశేహనిప్రేతతృప్తిద్వారాప్రేతత్వవిముక్త్యర్థం ఆద్యశ్రాద్ధంఅన్నద్రవ్యేణ
ఏకోద్దిష్టవిధానేనబ్రాహ్మణాభావాదగ్నౌకరిష్యేఇతిసంకల్ప్య । దేవాలయే
నదీతీరేఅశ్వత్థమూలేవాకుండంఖాత్వాపఉపస్పృశ్య శన్నోదేవీ...తునఃఇ
త్యద్భిరవోక్ష్య । అపేతవీత...మస్మై । ఇతికుండమధ్యేపలాశ శాఖయాద
ర్భేణవాభూమింసమ్మృజ్య । శాఖాముదసిత్వాప ఉపస్పృశ్యపునః శన్నో
దేవీరభిష్టయ...తునః॥ ఇత్యద్భిరవోక్ష్య । లౌకికాగ్నిమానీయ కుండసమీ
పేనిధాయయజమానస్యపితుఃఅగ్నావాద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేక్షణఃఉపతిష్ఠతు।
ఇత్యగ్నేః క్షణందత్వాపితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతఅగ్నావాద్యైకోద్దిష్టశ్రా
ద్ధఇదంతె పాద్యముపతిష్ఠత్వితి అవటసమీపేపాద్యందత్వా స్వయమపాపి
దాప్రక్షాళ్యాచమ్య । కుండమధ్యేవిష్టరం నిధాయతత్రాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య
పరిస్తీర్య భవదనుజ్ఞయాప్రక్రాంతంశ్రాద్ధకర్మకరిష్యేఇతిసంకల్ప్య । అపహ
తాఅసురారక్షాగ్ంసిపిశాచాయేక్షయంతిపృథివీమను । అన్యత్రేతోగచ్ఛం

తుయత్రాస్యగతంమనః । యత్రాస్యాగతం మనఇతిస్త్రియాః । ఉద్ధృత్యాపఉపస్పృశ్య । అవోక్ష్య । ఉదీర్తామవఉత్పర ఉన్మధ్యమః ప్రేతఃసోమ్యః । అసుంయయాదవృకాఋతజ్ఞః సనోవతుప్రేతోహవె । ఉదీర్తామవరోత్పరోన్మధ్య మాప్రేతాసోమ్యా । అసుంయయాదవృకర్తజ్ఞాసానోవతుప్రేతాహవె । ఇతిస్త్రియాః । అగ్నేఃపురత స్తిలానవకీర్య । వృద్ధాస్తుమంత్రాణా మూహంనెచ్ఛంతి । గాయత్ర్యాప్రోక్ష్య । అపవిత్రఃపవిత్రోవేత్యాదిజపిత్వా సంపాదితాఃపదార్థాఃదేశతః కాలతశ్చ శ్రాద్ధయోగ్యాభవంత్వితి భవంతోబ్రువంత్విత్యుక్త్వా । అవటసమీపెఉదకందత్వా । పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యఅగ్నావాదైకోద్దిష్టశ్రాద్ధె ఇదమాసనముపతిష్ఠత్వితి వామభాగే ఆసనందత్వా । పునరపిఉదకంనినయేత్ । ఏవం సర్వేషూపచారేషు ఉదకదానపూర్వంకర్తవ్యం । శ్రాద్ధెక్షణఃక్రియతాం। ప్రాప్నోతుభవానితిచోక్త్వా । అవటసమీపెదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య అర్ఘ్యపాత్ర మాసాద్యప్రోక్ష్య । అర్ఘ్యపాత్రేతిలాన్దత్వా । శన్నోదేవీరిత్యుదకంనినీయ । తిలోసిసోమదైవత్యో గోసవెదేవనిర్మితః । ప్రత్నప్రేతెమాన్లోకాన్ ప్రీణయాహినఇతితస్మిన్ తిలాన్ దత్వా । అర్ఘ్యపాత్రెలమిగంధాః । ఇమానిపుష్పాణీతి గంధపుష్పాణిదత్వా । ప్రేతాయనోజుష్టంగృహ్ణామీతి అర్ఘ్యపాత్రోదకమభిమంత్ర్య । ప్రేతాయైనోజుష్టంగృహ్ణామీతిస్త్రియాః । ప్రేతపాత్రంసంపన్న ముపతిష్ఠంతామర్ఘ్యఇత్యుక్త్వా। యాదివ్యాఆపఃపయసాసంబభూవుర్యాఅంతరిక్షఉతపార్థివీర్యాః। హిరణ్యవర్ణాయజ్ఞియాస్తాన ఆపఃశగ్గ్ స్యోనాస్సుహవాభవంతు । ఇతి। పితఃగోత్రశర్మన్ ప్రేతఇదం తేఅర్ఘ్య ముపతిష్ఠతు । అవటసమీపె అర్ఘ్యం దద్యాత్ । గోత్రెదాయిప్రెతెఇతిస్త్రియాః । ఉదకందత్వాఅర్చతప్రార్చత । ఇహలోకం పరిత్యజ్యగతోసిపరమాంగతిం । మనసావాయురూపేణకుశేత్వాం యోజ యామ్యహం । ఇతిఅర్ఘ్యపాత్రంఛిత్వావిసృజేత్ । తిలైర్మూర్ధాదిపాదాంతమభ్యర్చ్య గంధద్వారామితి గంధాఉపతిష్ఠంతు । అయనెతేతి పుష్పాణ్యుపతిష్ఠంతు । నావాహనం నధూపఃనదీపః । యువాసువాసా...దెవయంతః । ఇదమాచ్ఛాదన ముపతిష్ఠతు । నామగోత్రెదాయిప్రెతెఇతిస్త్రియాః । పవిత్రార్థమిమేకుశాః । యథావిధ్యర్చితమస్త్విత్యుక్త్వాభుక్తి స్థానంగోమయె నోపలిప్య । తిలాన్వికీర్య । భోజనపాత్రంనిధాయ । ఘృతప్లుతమన్నం దాయ । భవదనుజ్ఞయా ప్రేతా

హుతిం హోష్యామీతిసంకల్ప్య । లౌకికాగ్నిముపసమాధాయ దక్షిణా
ప్రాగగ్రైర్దర్భైరగ్నిం పరిస్తీర్య । అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । సవ్యంజా
న్యాచ్య। మేక్షణమాదాయపితృగోత్రాయశర్మణె ప్రేతాయయమాయచ
స్వాహేతిహుత్వా । మాతృగోత్రాయైదాయై ప్రేతాయైయమాయచస్వా
హేతిస్త్రియాః । పరిషిచ్యభోజన పాత్రముపస్తీర్య తత్రహుతశేషంకించిన్ని
ధాయ।మేక్షణం ప్రక్షాళ్యాగ్నౌప్రహృత్య। అన్నపరివేషణం కృత్వాభిఘార్య
సతిలాధానోదకుంభం తాంబూలం దక్షిణాంచనిధాయ । వ్యాహృతిభిప్రో
క్ష్య। తూష్ణీంసమంతం పరిషిచ్య । పృథివీతెపాత్రంద్యౌరపిధానం అగ్నె
స్త్వాముఖేజుహోమిఅగ్నెస్త్వాప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసిమా
స్యక్షేష్ఠా అముత్రాముష్మింలోకె । ఇదంవిష్ణుః...సురె । శ్రీవిష్ణోఅన్నం
రక్షస్వ । పితృగోత్రశర్మణ్ ప్రేతపత్రైఅన్నంసపరికరం పితాగోత్రశర్మా
ప్రేతోదేవతా ఇదమన్నంసోపస్కరంగయేయంభూః గదాధరోభోక్తారా
జతంపాత్రమక్షయ వటచ్ఛాయెయం పితృగోత్రాయ శర్మణె ప్రేతాయఇద
మన్నంసోపస్కరం సదక్షిణాకం సతాంభూలం సతిలాపిధానోదకుంభంఅ
గ్నావాధ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధె ప్రేతతృప్త్యర్థముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకంత్యజెత్।
మాతః గోత్రెదాయిప్రేతే ఇద మన్నమిత్యాదిమాత్రె గోత్రాయైదాయై
ప్రేతాయైఇతిస్త్రియాః। పూర్వోక్తఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం తిథౌ
పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతముద్దిశ్య మయాక్రియమాణెన అనేన ఏకాద
శాహ్నికర్తవ్యాగ్నౌ వాధ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధె సపితుర్గోత్రస్య శర్మణఃప్రేత
స్య తృప్తిద్వారాప్రేతత్వవిముక్తి రస్త్వితిబ్రూయాత్ తతఃగాయత్ర్యా
ప్రోక్ష్య । సత్యంత్వర్తేనపరిషించా మీతిపరిషిచ్య । ఆపోశనందత్వా ।
మధువాతా ఇత్యృచంజపిత్వా । పితరంధ్యాత్వా అమృతోపస్తరణ మసీ
త్యుక్త్వా । ప్రాణాయస్వాహేత్యాది పంచప్రాణాహుతీర్హుత్వా అన్నా
దిసర్వంమేళయిత్వా॥ కేచిదత్రహవిశ్చతుర్ధావిభజ్య దధ్నామధునాగుడేన
సర్పిషాపృథక్పృథగష్టౌ కుక్కుటాండపరిమిత కబళాన్ కృత్వాజుహ్వతీత్యా
చారతో వ్యవస్థాజ్ఞేయా॥ యత్తెకృష్ణశ్శకున ఆదతోద పిపీలస్సర్ప ఉతవా
శ్వాపదః॥ అగ్నిష్టద్విశ్వాదనృణంకృణోతు సోమశ్చయో బ్రాహ్మణ మా
వివేశస్వాహా । అగ్నీషోమాభ్యామిదం ॥ ఏవంద్వాత్రింశదాహుతీర్జుహు
యాత్ । కెచిత్ప్రేతముద్దిశ్యఅన్నాదికం వృషభంభోజయేదిత్యాహుః ।
కెచిత్సోమాయస్వాహేతి జుహ్వతి। హ స్తంప్రక్షాళ్యకించిదన్నమాదాయ।

పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య అగ్నౌవాదైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే తృప్తిరస్త్విత్యుక్త్వాభూమౌవిసృజ్య । అమృతాపిధానమసీత్యుత్తరాపోశనందత్వా అగ్నౌవాదైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే పిండప్రదానం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । హుతశేషంచసంసృజ్య పిండంకృత్వాఅవటసమీపేదక్షిణాగ్రైః దర్భైనాస్తీర్య పిండస్యాధః ఏతత్తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకందత్వా । పిండస్యోపరి ఏతత్తిలోదకముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకందత్వా । ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాం తిథౌ పితరం గోత్రం శర్మాణంప్రేతముద్దిశ్య మయాకృతేనఅగ్నౌ వాదైకోద్దిష్టశ్రాద్ధీయపిండప్రదానేన పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యతృప్తిద్వారా ప్రేతత్వవిముక్తిరస్త్వితిబ్రూయాత్ । ఉపవీతి।అస్మద్గోత్రంవర్ధతామిత్యుక్త్వా । స్వస్తీతిబ్రూహీత్యుక్త్వా । దక్షిణాఃపాంత్విత్యుక్త్వా । దక్షిణాం దత్వా । పితుర్గోత్రస్యశర్మణఃప్రేతస్యదత్తశ్రాద్ధ ముపతిష్ఠతామిత్యుక్త్వా అభిరమ్యతామితిబ్రూయాత్ । తతస్స్నాత్వా పుణ్యాహంవాచయిత్వా । గృహమాగత్య । షోడశశ్రాద్ధానికుర్యాత్ ॥ ఇత్యగ్నౌవాదైకోద్దిష్టశ్రాద్ధవిధిః॥ ఆదైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేబ్రాహ్మణమేవ భోజయేత్ । అభావేగ్నౌహోమః ॥

—(*) బ్రాహ్మణ భోజనపక్షే. (*)—

౧౮౧. ఏకోద్దిష్టందైవహీన మేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । ఇత్యుక్తప్రకారేణఅభిరమ్యతా మిత్యంతంకృత్వా । ప్రేతపూర్వ భుక్తాని వస్త్రాలంకరణాదీని బ్రాహ్మణాయదత్వా । స్నాత్వాపుణ్యాహం వాచయిత్వా షోడశశ్రాద్ధానికుర్యాత్ ॥ తథా ॥ బ్రాహ్మణంభోజయేదాద్యే హోతవ్యమనలేపివా । పునశ్చభోజయేద్విప్రంద్విరావృత్తిర్భవేదిహ ॥ స్మృతిరహస్యే ॥ ఆర్ద్రామలకమాత్రంతు పిండంకుర్వీత పార్వణాం । ఏకోద్దిష్టేబిల్వమాత్రమాశౌచే స్థూలముచ్యతే ॥ అత్రిః ॥ మార్జాలమూషకస్పర్శేపిండేచద్విదలీకృతే । పునశ్శ్రాద్ధంవిధాతవ్యం తేనపాకేనతత్క్షణాత్ । పునః శ్రాద్ధమితిపునః పిండదానంకర్తవ్యమిత్యర్థః। ప్రదక్షిణమనువ్రజ్య భుంజీత పితృసేవితమితి । శ్రాద్ధశేషాన్నస్య ప్రతి పత్యర్థంభోజనే ప్రాప్తే ప్రతిషేధమాహ । విజ్ఞానేశ్వరే ॥ నవశ్రాద్ధేషుయచ్ఛిష్టం గృహేపర్యుషితంచయత్ । దంపత్యోర్భుక్తశేషంచనభుంజీతకదాచనేతి । షణ్ణవశ్రాద్ధేష్వేవశేషాన్న భోజననిషేధః । ఆద్యాదిషోడశైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధశేషాన్నభోజనే దోషోనాస్తి । భుంజీతపితృసేవితమితివచనాత్ ॥

—(*) అథషోడశ శ్రాద్ధసంకల్పః (*)—

౧౮౨. కర్తాస్నాత్వా ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీదేశకాలౌ సంకీర్త్యపితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యదహనదినాదారభ్య ఏకాదశేహనిదేశకాల వైపరీత్యశంకయాశ్వః సపిండీకరణంకర్తుం। ఊనమాసికద్వితీయమాసిక త్రైపక్షికమాసిక తృతీయమాసిక చతుర్థమాసికపంచమమాసిక షాణ్మాసికఊనషాణ్మాసిక సప్తమమాసిక అష్టమమాసిక నవమమాసిక దశమమాసిక ఏకాదశమాసికద్వాదశమాసికఊనాబ్దిమాసికాఖ్యానిపంచదశైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధానిస్వేస్వేకాలేకర్తవ్యానీ స్వకాలవిహితె నాద్యమాసికెన సహకృష్య ప్రేతోద్దేశేనవసుగణాఖ్యశ్రాద్ధం రుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధం వృషోత్సర్జనాంగశ్రాద్ధం అవశిష్టబ్రాహ్మణ భోజనంచ అన్నద్రవ్యేణఏకోద్దిష్ట విధానేన ఆద్యమాసికేన సహసమానతంత్రేణ ఆద్యకరిష్యఇతిసంకల్ప్య। పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య ఆద్యమాసికైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేక్షణః ఉపతిష్ఠతు। ఏవమూనమాసికేక్షణః ఉపతిష్టతు। వసుగణాఖ్యశ్రాద్ధేక్షణః ఉపతిష్ఠతు। రుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధేక్షణః ఉపతిష్ఠతు। వృషోత్సర్జనాంగశ్రాద్ధేక్షణః ఉపతిష్ఠతు। అవశిష్టబ్రాహ్మణ భోజనేక్షణః ఉపతిష్ఠతు। ఏవం నిమంత్రణంకృత్వా। పాద్యస్థానేగోమయేన మండల ముపలిప్య తత్రదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య గంధాన్నిక్షిప్యతిలాన్వికీర్యపితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతఆద్యమాసికైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ఇదం తేపాద్యముపతిష్ఠతు। ఏవంసర్వేషాంపాద్యం దత్వా పూర్వభాగేచస్వయంచపాదౌ ప్రక్షాళ్య ఆచమ్యసర్వేషాంవిష్టరం దత్వా సర్వానాచాంతాను దఙ్ముఖా నుపవేశ్యప్రాణానాయమ్య భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। కురుష్వేతి తైరనుజ్ఞాతః। అపహతాఅసురారక్షాగ్ంసి పిశాచాఇతిమంత్రేణ శ్రాద్ధదేశముద్ధత్యాప ఉపస్పృశ్యఉద్ధత్యావోక్ష్య। ఉదీరతామవరఉత్పరా ఇతిమంత్రేణ సర్వత్రతిలాన్వికీర్య। గాయత్ర్యాసర్వతశ్శ్రాద్ధ దేశం పాకాదీనాత్మానంచప్రోక్ష్య। అపవిత్రఃపవిత్రోవేత్యాది తతశ్శ్రాద్ధం ప్రవర్తయె। ఇత్యంతంజపిత్వాసంపాదితాః పదార్థాః దేశతఃకాలతశ్చ శ్రాద్ధయోగ్యాభవంత్వితి భవంతో బ్రువంత్వితివదేత్। శ్రాద్ధయోగ్యాభవంత్వితి తైరనుజ్ఞాతః। సర్వేషాం హస్తోదకందత్వా। పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య ఆద్యమాసికశ్రాద్ధే ఇదమాసన ముపతిష్ఠతు। వామభాగె ఆసన దత్వా। పునశ్చ హస్తోదకందత్వా। ఏవమూనాదిమాసికేషు అపోదానపూర్వం తత్తన్మాసికము

క్త్వాసర్వేషా మాసనానిదత్వా । ఆద్యమాసిక శ్రాద్ధేక్షణః క్రియతా
మితి । ఏవమూనమాసికాదిషుఅపోదానపూర్వంత త్తచ్ఛ్రాద్ధేక్షణః । క్రియ
తామితిసర్వాన్ బ్రాహ్మణాన్నిమంత్ర్య తేచ ఓంతథేతిప్రత్యూచుః। పునర
పోదానపూర్వం ప్రాప్నోతుభవానితిప్రత్యేకం సర్వాన్ ప్రార్థయేత్। తే
చప్రాప్నవానీతిప్రత్యూచుః । ఆద్యమాసిక బ్రాహ్మణసమీపే । దక్షిణా
గ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య అష్టాదశార్ఘ్యపాత్రాణి దక్షిణాపవర్గాణిసాదయి
త్వాతేష్వేకైకం పవిత్రమంతర్ధాయ ప్రోక్ష్యతిలాన్వికీర్య పవిత్రాంత
ర్హితేషుపాత్రేషు పితృతీర్థేనఅపోనినీయ శన్నో దేవీరితిమంత్రేణ । ప్ర
తిపాత్రం మంత్రావృత్తిః ఏకస్మిన్ పాత్రే అష్టాదశవారంమంత్రా వృత్త్యా
ఉదకంనినీయేతి కేచిత్ । తిలోసిసోమదైవత్యో గోసవేదేవనిర్మితః । ప్రత్న
వద్భిఃప్రత్త । పితరం గోత్రం శర్మాణం ప్రేతమిమాన్ లోకాన్ప్రీణయా
హినః । మాతరం గోత్రాం దాయీం ప్రేతామిమాన్ లోకాన్ప్రీణయా
హినః । ఇతిస్త్రియాః । ఆద్యార్ఘ్యపాత్రే తిలానావపతి । ఎవమితరేషు॥
అర్ఘ్యపాత్రేషు అమీగంధాః ఉపతిష్ఠంతు । ప్రేతాయవోజుష్టం గృహ్ణా
మి। ప్రేతాయైవోజుష్టం - గృహ్ణామీతి స్త్రియాః । అభిమంత్ర్యప్రేతపా
త్రాణి సంపన్నా నీత్యుక్త్వా । తైస్సుసంపన్నానీతిప్రత్యుక్తైః । ఉపతిష్ఠ
తామర్ఘ్యఇత్యేకైకస్య । ఏకైకమర్ఘ్యపాత్రం క్రమేణ నివేద్యసర్వే
షాంహస్తోదకందత్వా। ఆద్యబ్రాహ్మణహస్తే పవిత్రంనిధాయ । యా
దివ్యాఆపః పయసాసంబభూవుర్యాన్ అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః । హిర
ణ్యవర్ణాయజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్శగ్ స్యోనాస్సుహ వాభవంతు । పితఃగో
త్ర శర్మన్ ప్రేత ద్యమాసికైకోదిష్టశ్రాద్ధే ఇదం తే అర్ఘ్య ముపతిష్ఠతు।
మాతః గోత్రేదాయిప్రేతే । ఇతి స్త్రియాః । ఏవమూనమాసికాదిషు
ఇహాలోకం పరిత్యజ్య గతోసిపరమాంగతిం । అర్ఘ్యతప్రాచ్యతే । మూ
ర్ధాది పాదపర్యంతం తిలై బ్రాహ్మణా సభ్యర్చ్య ॥ గంధద్వారామితి
మంత్రేణ । ఆద్యమాసికశ్రాద్ధే గంధా ఉపతిష్ఠంతు । ఏవమితరేషాం ।
పితఃగోత్రశర్మన్ ప్రేతాలంకారార్థమాగ్నేయం హిరణ్య ముపతిష్ఠతు।
పుష్పాణ్యుపతిష్ఠంతు । ఏవమితరేషాం । యువాసువాసాః... దేవయం
తః । పితఃగోత్రశర్మన్ ప్రేతఆద్యమాసికైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే అంతః ప్రావర
ణీయార్థమిదమాచ్ఛాదన ముపతిష్ఠతు । ఏవమితరేషాం । పవిత్రార్థ
మిమేకుశాః । సర్వేషామర్చనంసంపూర్ణ మస్త్వితి ప్రతివచనం। సంకల్ప

సిద్ధిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు। తథాస్త్వితి ప్రతివచనం। యథావిధ్య
ర్చితం అస్త్వితిప్రతివచనం। భుక్తిస్థానేషుమండల కరణాదిదర్భైస్తి
లై ర్వైదికభస్మనాచమర్యాదాంకృత్వా హస్తేషూదకందత్వా సర్వాణిపా
త్రాణి ప్రసవ్యంపృథక్పృథక్పరిషిచ్య బ్రాహ్మణభోజనార్థా దన్నాద్దోష
పర్యాప్తమన్నముద్ధృత్యఘృతాక్తం కృత్వాభవదనుజ్ఞయా ప్రేతాహుతిం
హోష్యామీత్యుక్త్వాలౌకికాగ్నిముపసమాధాయ పరిస్తీర్యప్రసవ్యంతూ
ష్ణీం పరిషిచ్యమేక్షణమాదాయ। పితృగోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయ య
మాయచస్వాహా। మాతృగోత్రాయై దాయై ప్రేతాయై యమాయచ
స్వాహేతిస్త్రియాః॥ పితృగోత్రాయశర్మణే ప్రేతాయయమాయేదం॥
అముష్మై॥ తస్మిన్నగ్నావష్టాదశాహుతీర్హుత్వా। పునఃపరిషిచ్యహుత శేషం
భోజనపాత్రేషుకించిత్కించి ద్దత్వా శేషంపిండార్థంనిదధ్యాత్ ॥ క్రమశఃక్రి
యమాణానామేషవిధిః। గణశఃక్రియమాణానాంతు విశేషవిధిరుక్తోగా
ర్గ్యేణ॥ తథాగార్గ్యః॥ గణశఃక్రియమాణానామేకోద్దిష్టాన్యనేకశః। పిండ
పాత్రంభవేదేకమర్ఘ్య పాత్రంతథైవచ। సకృత్ప్రేతాహుతిందద్యాత్పిండ
దానంపృథక్పృథగితి। కించ। సపిండీకరణాత్పూర్వం మాసికానిసమాప్యచ।
అర్ఘ్యంపిండంపృథక్కుర్యాదగ్నౌ ప్రేతాహుతింసకృదితి॥ ప్రేతాహుతేశ్శే
షంభోజనపాత్రేనదద్యాత్। తథాచదేవలః। ప్రేతాహుతేశ్చయచ్ఛేషం
నదద్యాద్భోక్తృభాజనే। యదిదద్యాత్సమూఢాత్మా విధితఃపతితోభవేత్॥
ఇతి॥ భోజనపాత్రేషుఅన్నాదిదత్వా గాయత్ర్యాప్రోక్ష్య తూష్ణీంపరిషిచ్య
పృథివీతేపాత్రం ద్యౌరపిథానంబ్రాహ్మణస్యత్వా ముఖేజుహోమి...సు
రైశ్రీవిష్ణో అన్నం రక్షస్వేతిద్విజాంగుష్ఠ మన్ననివేద్యపితృగోత్రశర్మా ప్రేతప
తత్తేఅన్నంసపరికరం పితాగోత్రశ్శర్మాప్రేతో దేవతేదమన్నంసపరికరంబ్రా
హ్మణస్త్వాహవనీయార్థేదత్తందాస్యమానంచా తృప్తేఃతత్సర్వ మమృతస్వ
రూపంరాజతంపాత్రమక్షయ వటఛాయేయం పితృగోత్రాయశర్మణేప్రేతా
యేదమన్నం సపరికరంసోపస్కరం సదక్షిణాకంసతాంబూలంసతిలాపిధానో
దకుంభంఆద్యమాసికశ్రాద్ధే ప్రేతతృప్త్యర్థముపతిష్ఠత్విత్యన్నత్యాగంకృత్వా।
ఏవమితరేషూనమాసికాదిశ్రాద్ధేషుపృథివీతేపాత్రమిత్యాదితత్తచ్ఛ్రాద్ధేప్రే
తతృప్త్యర్థముపతిష్ఠత్విత్యంతంకృత్వా। మాతఃగోత్రేదాయి ప్రేతే
ఏతత్తేఅన్నం... మాతాగోత్రాదాయీ ప్రేతాదేవతేదమన్నం... మాతృ
గోత్రాయైదాయై ప్రేతాయై... స్త్రియాః॥ గాయత్ర్యాప్రోక్ష్య। పరిషే

చనానికారయిత్వా। సంకల్పంకృత్వా। పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య
దహనదినాదారభ్య ఏకాదశేహని పితరం గోత్రం శర్మాణం ప్రేతముద్దిశ్యమ
యాక్రియమాణైః ఆద్యమాసికోనమాసిక ద్వితీయమాసిక త్రైపక్షిక మా
సిక తృతీయమాసిక చతుర్థమాసిక పంచమమాసిక షాణ్మాసికోనషాణ్మా
సిక సప్తమమాసికాష్టమమాసిక నవమమాసిక దశమమాసికైకాదశమా
సికద్వాదశమాసికోనాబ్దిక మాసికాఖ్యైః పంచదశైకోద్దిష్టశ్రాద్ధైః స్వే
స్వేకాలేకర్తవ్యైః దేశకాలవైపరీత్యశంకయాశ్వస్సపిండీకరణంకర్తుంస్వకా
లవిహితేనాద్యమాసికేన సహాసమానతంత్రేణ సహాపకృష్యకృతైకృతైఃవ
సుగణాఖ్య శ్రాద్ధేనవృషోత్సర్జనాంగ శ్రాద్ధేన అవశిష్టబ్రాహ్మణభోజనేనచ
పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యతృప్తిద్వారా ప్రేతత్వవిముక్తిరస్త్వితిభవం
తోబ్రువంతు। ఇతిబ్రూయాత్। తిలోదకముత్సృజేత్। సర్వత్రాపోశ
నానిదత్వా అమృతోపస్తరణమసీత్యుక్త్వా ప్రాణాయస్వాహేతి పంచ
ప్రాణాహుతిమంత్రాన్ జపిత్వా। యథాసుఖంజుషధ్వమితివదేత్। తృ
ప్తాన్ జ్ఞాత్వా భుక్తశేషాత్ కించిదన్నమాదాయపితః గోత్రశర్మన్ ప్రేత
తృప్తిరస్త్వితిసర్వాన్ పృష్ట్వాతైరస్తుతృప్తిరితి ప్రత్యుక్తైగృహీతమన్నంతి
లోదకంచోత్సృజేత్। ఉత్తరాపోశనానిదత్వా। అమృతాపిధానమసీతి
వదేత్। ప్రాణానాయమ్యసంకల్ప్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యప్రేత
త్వవిమోకార్థం ఆద్యమాసికప్రభృత్యాబ్దికపర్యంతేషు వసుగణాఖ్య
శ్రాద్ధైరుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధే వృషోత్సర్జనాంగశ్రాద్ధేచపిండప్రదానం కరిష్య
ఇతిసంకల్ప్య ఉచ్ఛిష్టసన్నిధౌ గోమయేనోపలిప్యతూష్ణీం దక్షిణాగ్రాన్
దర్భాన్ త్సగ్గ్స్తీర్య పిండస్యాధః ఏతత్తిలోదక ముపతిష్ఠతు। ఇతితిలో
దకంనినయేత్। అష్టాదశకృత్వః। హుతశేషంభుక్తశేషంచ సంసృజ్య
అష్టాదశపిండాన్ కృత్వా। పితః గోత్రాయ శర్మణే ప్రేతాయ ఆద్యమా
సికశ్రాద్ధే ఏషపిండః ఉపతిష్ఠతు। ఏవమితరాంత్సప్తదశ పిండాన్ తత్త
చ్ఛాద్ధాన్యుక్త్వా దక్షిణాపవర్గాన్ దద్యాత్। పిండస్యోపరి ఏతత్తిలో
దకముపతిష్ఠత్వితి। అష్టాదశకృత్వోనినయేత్। పూర్వోక్తరీత్యాపితు
ర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యప్రేతత్వ విముక్త్యర్థం ఆద్యమాసికప్రభృత్యా
బ్దికపర్యంతేషు వసుగణాఖ్యశ్రాద్ధైరుద్రగణాఖ్య శ్రాద్ధైవృషోత్సర్జనాంగ
శ్రాద్ధేచ పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతముద్దిశ్యమయాదత్తైఃపిండైః పితు
ర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యప్రేతత్వ విముక్తిరస్త్వితి భవంతోబ్రువంతు

ఇతితిలోదకముత్సృజేత్ । తేపితథాస్త్వితిబ్రూయుః । తేషాంకరశుద్ధింకృత్వాఉపవీతీ అముకగోత్రోహమభివాదయే। అస్మద్గోత్రంవర్ధతామిత్యుక్త్వా । ఆగ్యమాసికప్రభృతీని మయాదత్తాని శ్రాద్ధాన్యుపతిష్ఠంతా మితి బ్రాహ్మణహస్తేషు తిలోదకం నినయేత్ । అభిరమ్యతామితి బ్రాహ్మణాన్ విసృజేత్ । అభిరమతాస్మఇతి ప్రతిబ్రూయుః ॥ గంధపుష్పాదిధూపంచ దీపమాచ్ఛాదనాదికం। యథావిభవసారేణదత్వా విప్రాంస్తుభోజయేత్ । ఏకోద్దిష్టేనిషిద్ధేపియదస్త్యావాహనాదికం । స్వధాశబ్దం ధూపదీపంనను శ్శబ్దంప్రయోజయేత్ । ఆవాహనంస్వధాశబ్దం ధూపదీపౌసపిండనే । నైవకుర్యాన్నమశ్శబ్దం ఉపతిష్ఠత్విదంభవేత్ । అన్నశేషఃకిం క్రియతామితివదేత్ । ఇష్టైస్సహ భుజ్యతామితిప్రతిబ్రూయుః । పిండానప్సుప్రాప్య స్నాత్వాచమ్య గృహమాగత్య పుణ్యాహంవాచయేత్ ॥ ఇతిషోడశశ్రాద్ధవిధిః॥

—(*) ఏకోద్దిష్టేనిషేధః. (*)—

౧౭౩. ఏకోద్దిష్టందేవహీన మేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । ఆవాహనాగ్నౌకరణరహితం త్వపసవ్యవత్ । ఏకోద్దిష్టనిషేధాన్యాహ ॥ పూర్ణాశ్రమః॥ ఏకోద్దిష్టేనవశ్రాద్ధే నాగ్నౌకరణమిష్యతే । నావాహనంనవాపుష్పం నధూపంనచదీపకం । నచాభిశ్రవణంకుర్యా న్నపూర్వంనచదైవికం ప్రణవంచప్రణామంచ స్వధాకారంతథైవచ । వర్జ్యాన్యేకాదశైతాని సపిండీకరణంవినా । ఏకోద్దిష్టేనిషిద్ధేపి యదస్త్యావాహనాదికం తత్సపిండీకృతేత్వేకోద్దిష్టే సర్వం సమాచరేత్ ॥ఇతి॥

—(*) అథసపిండీకరణవిషయః॥ అవిభక్తవిభక్తసపిండీకరణం. (*)—

౧౭౪. విభక్తస్తుపృథక్కుర్యా త్సపిండీకరణంపునః । నవశ్రాద్ధానిపిండాంశ్చ శ్రాద్ధాన్యపిచషోడచ । ఏకేనైవతుకార్యాణి సంవిభక్తధనేష్వపి । ఏకపాకేనవసతాం పితృదేవద్విజార్చనం । ఏకంభవేద్విభక్తానాం తద్దేతత్స్యాద్గృహేగృహే । సర్వైరనుమతింకృత్వా జ్యేష్ఠే నైవతుయత్కృతం । ద్రవ్యేణవావిభక్తేన తత్సర్వైస్తుకృతంభవేత్ । నవశ్రాద్ధంసపిండత్వంశ్రాద్ధాన్యపిచషోడశ । ఏకేనైవతుకార్యాణి సంవిభక్తధనేష్వపీతి । ఏతన్నిర్ణయభ్రాతృవిషయం ॥ ఏకపిండాస్తుదాయాదా విభజ్యధనహారిణః । సర్వేకుర్యుస్సపిండత్వం పత్నీపుత్రీసతుస్నుషా । అవిభక్తేషుపుత్రేషుజ్యేష్ఠః పిండాన్నిషోడశ । అన్నముంబుఘటంచైవ దద్యాత్పిత్రోః ప్రమీ

తయోః । సపిండతావిభక్తానాం కర్తవ్యాప్రతిపుత్రకం । సపిండీకరణేవృత్తే పృథక్త్వంనోపపద్యతే । నాసపిండీకృతేప్రేతే పితృకార్యప్రవర్తతే । గ్రహోపరాగేదేవార్చా పంచయజ్ఞోథపార్వణం ॥ బృహస్పతి ॥ సపిండీకరణంపిత్రోః పిత్రుయజ్ఞవిధానతః । పుత్రాస్సర్వేపృథక్కుర్యుర్యద్వాజ్యేష్ఠేనకారయేత్ ॥ వ్యాఘ్రపాదః ॥ అగ్రజోవానుజోవాపి నవశ్రాద్ధాని షోడశ । అసంసృష్టధనైర్వాపి సర్వైరపికృతంభవేత్ । సపిండీకరణంపుత్రైస్సర్వైర్వర్జ్యజ్యేష్ఠేనకారయేత్ । అత్రైవంవ్యవస్థా॥ జ్యేష్ఠేగుణాఢ్యేసతిపకేనజ్యేష్ఠపుత్రేణకారయితవ్యం । పితృతయాసంప్రదానత్వసామాన్యాత్॥ అగుణాఢ్యే-అనుమత్యభావేపిసర్వైః పుత్రైస్సపిండీకరణం ఏకదినేసర్వేఏకకాలేపృథక్కర్తవ్యం॥ అవిభక్తాఃపృథగ్గ్నిమాస్స్వస్వార్జితధనాశినః । సర్వేకుర్యుస్సపిండత్వం పత్నీపుత్రీనతుస్నుషా॥

—(*) శతైకోద్దిష్టం. (*)—

౧౫౫. అథశతైకోద్దిష్టమాహసంగ్రహకారః ॥ నగ్నప్రచ్ఛాదనంచసపంక్తిమత్బషోడశ । ఆద్యంసపిండీకరణం ఏకోద్దిష్టానివైశతం॥

—(*) అథసపిండీకరణకాలాః. (*)—

౧౫౬. ఏకాదశే ద్వాదశేహ్నిత్రయోదశ దినేతథా । త్రిపక్షేవాత్రిమాసేవాషష్ఠే చైకాదశేతథా । వత్సరాంతేపివాకుర్యాత్త్రియోవింశద్దినేతథా । వృద్ధిపూర్వదినేచైవ దశకాలాస్సపిండనే । సాపిండ్యంయదివర్షాంతేమృతమాసే మృతేహని । కుర్వీతవిధివత్పుత్రస్తదేవప్రథమాబ్దికం ॥ కల్పకారికా ॥ ద్వాదశాహేసపిండాఖ్యం కలియుగేస్మృతం । తదప్యేకాదశేహ్ని. స్యాత్పరతోవిఘ్నసంభవే ॥ త్రికాండిః ॥ ఏకాదశాహేకుర్వాణః పూర్వాహ్ణేసర్వమాచరేత్ । అపరాహ్ణేతు సాపిండ్యంకుర్యాదిత్యాహశాండిలః। ఏకాదశాదిత్రిదినే వత్సరాంతేతు యశ్చరేత్ । సులగ్నగ్రహతారాదిబలం నప్రతిశోధయేత్ । త్రయోవింశద్దినేవాపి తుల్యమేతదశోధనం । తస్యఏకాదశాహః ద్వాదశాహస్త్రయోదశాహస్త్రిపక్షస్తృతీయ మాసష్షాణ్మాస ఏకాదశమాసః సంవత్సరాంతః శుభాగమఇతినవకాలాః ॥ తథాఉత్తరత్రప్రయోగ సరణ్యాం॥

—(*) సపిండీకరణేదారాదినియమాః. (*)—

౧౫౭. సపిండీకరణే ప్రాప్తేయదిభార్గవ వాసరే । మాతాపిత్రోర్వినాన్యేషాం సపిండీకరణంనతు । ద్వాదశాహేని సంప్రాప్తేయది శుక్రది

సంభవేత్ । శ్వోభూతే తత్రకుర్వీత కాలేంతరితఏనవా । ఏకాదశేద్వాదశేహ్ని త్రిపక్షేవాత్రయోదశే । షాణ్మాసేనత్సరాంతే వాపిత్రోఃకుర్యాత్సపిండనం । ఏకాదశేద్వాదశేవాత్రిపక్షేవాత్రిమాసివా । షష్ఠఏకాదశేవాబ్దేసంపూర్ణేవా శుభాగమె। సపిండీకరణస్యైత్థమష్టౌకాలాఃప్రకీర్తితాః। సాగ్నేకర్తర్యభావాద్యా ప్రెతేసాగ్నే వనంతరః। అనగ్నేస్తుద్వితీయాద్యాస్సప్తకాలా మునీరితాః॥ తత్రఅనాహితాగ్నిఃకర్తా, అనాహితాగ్నిః ప్రెతస్యఏకాదశాహ వ్యతిరిక్తేషు అష్టసుకాలేషు కుర్యాత్ । కర్తాఆహితాగ్నిశ్చేత్ ఏకాదశాహవ్యతిరిక్తేషు అష్టసుకాలేషుకుర్యాత్ । కర్తా, ఆహితాగ్నిఃప్రెతశ్చేదేకాదశాహ ద్వాదశాహయో రేవపితుఃకుర్యాత్ । కర్తాఅనాహితాగ్నిః ప్రెతశ్చాహితాగ్ని శ్చేత్త్రిపక్షఏవకుర్యాత్ । తత్రపక్షాంతరమాహ । అనగ్నిస్తుయదావిప్రో భవేత్కుర్యాత్సదాగృహీ । ప్రెతశ్చేదగ్నిమాంస్తుస్యా ద్వాదశాహేసపిండనమితి । మహాభారతే॥ ఆనంత్యాత్కులధర్మాణాం పుంసాంచైవాయుషఃక్షయాత్ । అస్థిరత్వాచ్ఛరీరస్య ద్వాదశాహఃప్రశస్యతే । ఏకాదశేద్వాదశేహ్ని త్రయోదశదినేపివా। పంచదశేత్రిపక్షేవా త్రిమాసేవాశుభాగమే। షష్ఠేచైకాదశేవర్షేకర్తవ్యమితినిశ్చయః । ప్రవ్రజ్యాదిచికీర్షాయాం మహాప్రస్థాననిశ్చయె । గయాయాత్రాచికీర్షాయాం కుర్యాత్కర్తాసపిండనం। సపిండీకరణస్యైత్థంకాలాఃప్రోక్తాశ్చతుర్దశ ॥ స్మృతిసంగ్రహే ॥ ఏకాదశాహమారభ్య యావదాషోడశాద్దినాత్ । సపిండీకరణంకుర్యాత్ తథాసప్తదశేహని । త్రిభిర్వాదివసైరూనే ఏకేనద్వితయేనవా । పూర్ణేసంవత్సరేకుర్యా త్సపిండీకరణంపునః । ఉక్తకాలాతిక్రమేకాలాంతరంవక్ష్యతే ॥ సపిండీకరణంయెనప్రమాదాన్నకృతంభవేత్ । అనూరాధార్ద్రహస్తేషు రోహిణ్యాంవాసమాచరేత్॥ ధవళః॥ సపిండీకరణంశ్రాద్ధం ప్రాప్తకాలేన చేత్కృతం । రౌద్రెమైత్రే తథాహస్తె కర్తవ్యం వామృతేహని । తథాచస్మృత్యంతరే । ద్వాదశాహాదికాలేషు ప్రమాదాదననుష్ఠితె। సపిండీకరణంకుర్యాత్కాలేషూత్తరభావిషు। ఉక్తేషుకాలేష్వకృతంసాపిండ్యం యదిమైత్రభే। రోహిణీశాద్రహస్తేషు తత్కుర్యాదితినిశ్చయః॥ ఇత్యాదివచనపర్యాలోచన యా సపిండీకరణమవశ్యం కర్తవ్యమితి॥

—(*) ఉక్తకాలాతిపత్తౌసత్కత్రకాలానాహ. (*)—

౧౮౮. దేవలః॥ సపిండీకరణంయెన ప్రోక్తకాలేన చేత్కృతం ।

హస్తేమైత్రే తథార్ద్రే కుర్యాద్వా ప్రేతవాసరే ॥ దేవలః ॥ సపిండీకరణశ్రాద్ధం ప్రోక్తకాలేన చేత్కృతం । రౌద్రే హస్తే చరోహిణ్యాం మైత్రభేవా సమాచరేత్ । సపిండీకరణే త్రీణిఋక్షాణ్యా హుర్మనీషిణః । ప్రాజాపత్యంతథార్ద్రం నక్షత్రంమిత్రదైవతం॥

—(*) సపిండీకరణకర్తారః. (*)—

౧౪౯. పిత్రోస్సపిండీకరణం పుత్రఏవసమాచరేత్ । భ్రాతావా భ్రాతృపుత్రోవాసపిండశ్శిష్యఏవవా । సపిండీకరణంకుర్యాత్పుత్రహీనస్యచైవహి । అథవాప్రేతభూతస్యపత్నీ కుర్యాదమంత్రకం । సపిండీకరణశ్రాద్ధంపుత్రైః కార్యంనచాపరైః । దాహాదికం దశాహాంతం గౌణపుత్రోవికారయేత్॥ గౌతమః ॥ అగ్రజోవానుజోవాపిసపిండోవాపిసోదకః । శిష్యోవాధనహారీవాపుత్రీవా వృద్ధ్యుపస్థితే । సపిండీకరణం కృత్వా వృద్ధిశ్రాద్ధ ముపక్రమేత్ ॥ ఆపస్తంబః॥ పితుస్సపిండీకరణం బంధుభిస్తుకృతంయది । ప్రేతత్వాత్తు విముక్తస్య పునఃకుర్యాత్సపిండనం ॥ జ్యేష్ఠపుత్రస్య సద్భావే కనిష్ఠఃకురుతేక్రియాం । ప్రేతత్వాన్న విముచ్యేత పితృత్వం నచగచ్ఛతి । ఏకోద్దిష్టాంతఏవస్యాత్సంస్కర్తుశ్శుద్ధ తాత్వఘాత్ । పిండోదక ప్రదానైశ్చ పుణ్యాహవాక్యైర్విశుధ్యతి । నపుత్రస్య పితాకుర్యాన్నానుజస్యతథాగ్రజః ॥ యదిస్నేహేననాకుర్యాత్సపిండీకరణంవినా॥ గత్యంతరాభావే తయోస్తాభ్యామేవ సపిండీకరణం కర్తవ్యమిత్యుక్తం॥ తథాచస్మృతిః । అన్యాభావే పితావాపి జ్యేష్ఠఃకుర్యాత్సపిండనం । ఇత్థమేవంహి బాలస్యజ్యేష్ఠః కర్తేతినిశ్చయః । జ్యేష్ఠోవాప్యనుజోవాపిసపిండస్సోదకోపివా। యస్తుసన్నిహితస్తస్య అధికారస్సపిండనే। పునఃకుర్యాద్యథాపూర్వం లేపభాక్త్వప్రసిద్ధయె। శ్రాద్ధాధికారసిద్ధ్యర్థం ప్రేతత్వాన్ముచ్యతేపితా॥

—(*) సపిండీ కరణాగ్నినిర్ణయః. (*)—

౧౫౦. దేశాంతరగతేవిప్రే ప్రమాదాల్లుప్త తేనలః। అసంనిహితభార్యోపిసంధధీతానలంపునః । మాతాపిత్రోఃక్షయేప్రాప్తేసంశయే మరణస్యవా । అసంనిహితభార్యోపి సంధధీతానలంపునః । పిత్రోస్సపిండీకరణేప్రాప్తే మరణసంశయె । అసన్నిహితభార్యోపిసం దధీతానలంపునః లాజహోమప్రధానత్వా దాశ్వలాయనశాఖినాం । పత్న్యైసహైవాసంధానం నైతరేషాం కదాచన । ... గ్నిర్భావ్యయదగ్నౌ లౌకికే

కృతం । తత్కర్మవిధివద్భూయః కుర్యాదిత్యాహ గౌతమః । సపిండీకరణం పిత్రోః కుర్యాదౌపాసనానలె । ఇతరేషాం సపిండానాం లౌకికాగ్నౌ విధీయతే । జ్యేష్ఠభ్రాతా నగ్నికశ్చేత్ కనిష్ఠస్త్వగ్నిమాన్ భవేత్ । కనిష్ఠేనైవ కర్తవ్యా సపిండీకరణక్రియా । సపిండీకరణం పుత్రః పితుః కుర్వీత యోగ్నిమాన్ । అనగ్నేః క్రియా సస్యాదేకోద్దిష్టా దృతే క్వచిత్ ॥ విశ్వాదర్శే॥ జ్యేష్ఠస్య అపత్నీకత్వే సపత్నీకః కనిష్ఠ ఏవ కుర్యాత్ । తస్య సాగ్నికత్వాత్ ॥ తథా పైఠీనసిః॥ సపిండీకరణం పుత్రః పితుః కుర్వీత యోగ్నిమాన్ । అనగ్నేస్తు క్రియా సస్యాదేకోద్దిష్టా దృతే క్వచిత్ ॥ స్మృత్యంతరేచ॥ జ్యేష్ఠపుత్రో నగ్నిమాంశ్చేత్ కనిష్ఠస్త్వగ్నిమాన్యది । కనిష్ఠ ఏవ కుర్వీత సపిండీకరణం పితుః॥ కించ॥ సర్వస్యాపి పుత్రస్య అనగ్నికత్వే బ్రహ్మచారిత్వేవా జ్యేష్ఠ ఏవ లౌకికాగ్నౌ కుర్యాత్ ॥ తథా చ స్మృతిః॥ సపిండీకరణం కుర్యాత్ స్మార్తాగ్నౌ చ విచక్షణః । అభావే లౌకికే హ్యగ్నౌ సర్వం సంపాదయేద్బుధః॥ బృహస్పతిః॥ సపిండీకరణం పిత్రోః పితృయజ్ఞవిధానతః । పుత్రాస్సర్వే పృథక్కుర్యుర్యద్వా జ్యేష్ఠేన కారయేత్ ॥ * ॥ ఏకాదశే ద్వాదశే వా త్రిపక్షే వా త్రిమాసి వా । షష్ఠే చైకాదశే వాబ్దే సంపూర్ణే వా శుభాగమే । సపిండీకరణస్యేమే అష్టౌ కాలాః ప్రకీర్తితాః । సాగ్నికర్తుర్ద్వాభావాద్యా ప్రేతే సాగ్నావనంతరః । అనగ్నిస్తు ద్వితీయాద్యా వ్యస్తకాలా ఉదీరితాః॥

—(*) ఏకాదశాహే సపిండీకరణ ప్రయోజనం. (*)—

౧౯౧. అత్ర ఏకాదశాహే సపిండీకరణస్య ప్రయోజనమాహ॥ హారీతః॥ యాతు పూర్వమమావాస్యా మృతాహాద్దశమా భవేత్ । సపిండీకరణం తత్ర కుర్యాదేవ సుతోగ్నిమాన్ । ద్వితీయాదూర్ధ్వం మృతాహాది పరిగణనే అమావాస్యైకాదశాహే భవతి । తస్మిన్నిత్యర్థః॥ ప్రథమామావాస్యా దమావాస్యా మృతాహాద్దశమే హాని । సపిండీకరణం తత్ర కుర్యాదేవ సుతోగ్నిమాన్ ॥ మృతాహాదితి మర్యాదాయాం పంచమీ । మృతాహాదూర్ధ్వమారభ్యేత్యర్థః॥ కార్ష్ణాజనిః॥ సపిండీకరణం కుర్యాత్తత్పూర్వశ్చాగ్నిమాన్ సుతః । పరతో దశరాత్రాచ్చేత్కుహూస్తత్ర భవేద్యదా । యద్యేకాదశేహ్ని సపిండీకరణం కుర్యాత్తదా పూర్వాహ్ణే సపిండీకరణాదధోభావినవశ్రాద్ధం షోడశమాసికాది శ్రాద్ధాని దత్వా మధ్యాహ్నే సపిండీకరణం కృత్వా పరాహ్నే పిండపితృయజ్ఞం కుర్యాత్ ॥ తదాహ సత్యవ్రతః ॥ ఏకాదశేహ్ని కుర్వాణః పూర్వాహ్ణే సర్వమాచరేత్ । మధ్యాహ్నే చైవ సాపిం

ద్యాం కుర్యాదిత్యాహ శాండిలః ॥ భృగుః । యాతుపూర్వ మమావాస్యామృతాహా ద్దశమాత్పరం । సపిండీకరణంతస్యాం కుర్యాదేవసుతోఽగ్నిమాన్ ॥ సాపిండ్యంతువినాపుత్రః పితృయజ్ఞంసమాచ్రయేత్ । నపార్వణంనాభ్యుదయంకుర్వన్నలభతేఫలం ॥ దేవలః॥ సపిండీకరణాత్ప్రేతే పైతృకం పదమాస్థితే। ఆహితాగ్నిస్సినీవాల్యాంపితృయజ్ఞంసమాచ్రయేత్। సాపిండ్యేనైవపితరిపైతృకంపదమాస్థితే । ఆహితాగ్నేస్సినీవాల్యాం పితృయజ్ఞఃప్రవర్తతే। యదాదీక్షితస్యపితుఃమృతాహాద్ద్వాదశాహే అమావాస్యాభవతితత్ర ఏకాదశాహే సపిండీకరణంకృత్వా అమావాస్యాయామపరాహ్ణే పిండపితృయజ్ఞంకుర్యాత్ ॥ జాబాలిః॥ ద్వాదశాహాదికాలేషుసపిండీకరణేష్వేమే । సాగ్న్యనగ్నిత్వవిధయః కర్తురేవనియామకాః । ఏకాదశాహేకుర్వీత ద్వాదశాహేత్వమాభవేత్ । సపిండీకరణంకృత్వా పితృయజ్ఞంసమాచ్రయేత్ ॥ ఏకాదశాహద్వాదశాహ కుహూవ్యతిరిక్తవిషయే॥ సాగ్నికోనగ్నికోవాఽపిద్వాదశాహాదినప్తసుకాలేషు సపిండీకరణంకుర్యాత్ ॥ ప్రచేతాః॥ ఏకాదశేహ్నికుర్వీత సాగ్నికస్తుసపిండనం । ద్వాదశాహాదికాలేషు సాగ్నికోనగ్నికోపివా । సపిండీకరణంకృత్వాదార్శికం కర్మచాచరేత్ ॥ బృహస్పతిః॥ ద్వాదశాహాదికాలేషు సపిండీకరణంనచేత్ । తత్రప్రశస్తనక్షత్రంపరిశోధ్య సమాచరేత్ । సపిండీకరణేత్రీణిబుధాన్యాహుర్మనీషిణః । ప్రాజాపత్యం తథారౌద్రంయద్వృతుం సౌమ్యదైవతం । త్రిపాదర్క్షం వినావాపి భానుభౌమశనైశ్చరాన్ । సపిండీకరణంయద్వా మాసికాహాత్పరేహని । పక్వాన్నైనైవసాపిండ్యంనిర్వపేత్పితృపూర్వకం । భోజయేత్పితృపిండంతు నాహ్నాపిత్రాదిషుత్రిషు॥

—(*) అథసపిండీ కరణప్రయోగః. (*)—

౯౯౨. విష్ణుః॥ పితామహాదిభిశ్శ్రాద్ధం సాపిండ్యస్యప్రసిద్ధయే । సమానోదకభావస్య విధ్యైచాపిచతస్యతైః । పితామహానామేతేషాం విధినా పార్వణేసతు । స్వపితుః ప్రేతభూతస్య ఏకోద్దిష్టవిధానతః । ఇత్థంచపార్వణాత్మైకోద్దిష్టాత్మోభయరూపకం । శ్రాద్ధద్వయంహి కర్తవ్యం సపిండీకరణంహితత్ । ప్రేతంషష్ఠ్యావినిర్దిశ్య పితౄనథతృతీయయా । ప్రేతస్యచపితౄణాంచ షష్ఠ్యాని రేశనంపునః । ప్రేతపార్వణయోష్షష్ఠీఅనుజ్ఞాయాంతుసంయుజి । తృతీయాపార్వణే చోక్తాప్రేతసంబుద్ధిరిష్యతే॥ తత్రపూర్వేద్యుః

... ప్రాణానాయమ్య, ప్ర

చీనావీతీ, దేశకాలౌసంకీర్త్యఏవంగుణ విశేషణవిశిష్టాయాంతిథౌ । పితుః...
గోత్రస్య...శర్మణః ప్రేతస్యదహనదినాదారభ్య ద్వాదశేహనిపితుర్గోత్రస్య
శర్మణఃప్రేతస్య తత్పితృపితామహ ప్రపితామహైః గ్గోత్రైశ్శర్మభిఃవసురు
ద్రాదిత్య రూపైస్సహసమానోదక సాపిండ్యసిథ్యర్థంప్రేతత్వ నివృత్యావ
స్వాదిపితృలోక ప్రాప్త్యర్థంపితుర్గోత్రస్య శర్మణఃప్రేతస్య ఏకోద్దిష్టవిధానేన
తత్పితృ పితామహప్రపితామహానాం గోత్రాణాం...శర్మణాంవసురుద్రా
దిత్యరూపాణాం పార్వణవిధానేన ఏవముభయాత్మకం కాలకామకసంజ్ఞిక
విశ్వేదేవ పూర్వకంవిష్ణ్వంతం పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యసపిండీకరణా
ఖ్యశ్రాద్ధంశ్వః కర్తాస్మీతిసంకల్ప్యకృతసాయమాశాన్ నిమంత్రయేత్ ।
విశ్వేదేవార్థంద్వౌ, ప్రేతార్థమేకం, తత్పిత్రాదీనాంత్రీన్, విష్ణ్వర్థమేకం
చ, క్రమేణనిమంత్రయేత్ । పితుస్సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధంశ్వోభవితాత
త్రవైశ్వదేవార్థేభవతాక్షణఃకర్తవ్యః ఇతిద్వౌబ్రాహ్మణౌనిమంత్రయేత్ ।
తతఃపితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యశ్వస్సపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధం భవితాతత్ర
ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధేక్షణః ఉపతిష్ఠత్వితీత్యేకం బ్రాహ్మణం ప్రేతార్థంనిమంత్ర
యేత్ । తత్పితుర్గోత్రస్యశర్మణోవసురూపస్యాహవనీయార్థే భవతాక్షణః
కర్తవ్యః । తత్పితామహస్యగోత్రస్యశర్మణః రుద్రరూపస్యాహవనీయార్థే
భవతాక్షణఃకర్తవ్యః । తత్ప్రపితామహస్య గోత్రస్యశర్మణః ఆదిత్యరూ
పస్యాహవనీయార్థే భవతాక్షణఃకర్తవ్యః । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావి
ష్ణోః ఆహవనీయార్థేభవతాక్షణః కర్తవ్యః ॥ ఏవంనిమంత్రయేత్ ॥ తత్ర
స్మృతిః॥ యత్నేనభోజయేచ్ఛ్రాద్ధే బహ్వృచం వేదపారగం । శాఖాం
తరమథాధ్వర్యుం ఛందోగంవాసమాప్తికం॥ నిమంత్రయేతపూర్వేద్యుః స్వ
శాఖాధ్యయనాన్ ద్విజాన్ । ద్విజాభావేస్వశాఖస్య ద్విజానన్యాన్నిమంత్ర
యేత్ । తత్పిత్రాదీనాంత్రయాణాం పితామహ వృద్ధప్రపితామహనిర్దేశో
నకర్తవ్యః । కింతుతత్పితృపితామహప్రపితామహ శబ్దైస్తత్తద్విభక్త్యం
తైస్సర్వత్ర నిర్దేశఃకర్తవ్యః॥ తత్రస్మృతిః॥ కాలకామౌవైశ్వదేవౌనిర్దిష్టౌ
తుసపిండనే । దైవాద్యంతంభవేచ్ఛ్రాద్ధం పిత్రాద్యంతంనతద్భవేత్ । పిత్రా
ద్యంతంయదిభవేత్తద్వై రక్షాంసి భుంజతే॥ కార్ష్ణాజినిః ॥ ఆద్యంతదేవపూ
జాంచ సపిండీకరణేచ్ఛయేత్ । విష్ణ్వర్చనముక్తం । శాండిల్యోపిసపిండీకరణే
తద్వద్విష్ణుమభ్యర్చ్యభోజయేదితి॥ మహాభారతే॥ యచ్ఛ్రాద్ధంపార్వణా
ప్రోక్తంతచ్ఛ్రాద్ధంవైష్ణవంవినా । కృతందూష్యతికౌంతేయ పతితేనేక్షితం

యథా॥ కణ్వః॥ యద్యత్తు పార్వణశ్రాద్ధం తత్ర సర్వత్ర వై ద్విజః। విష్ణుశ్చైవతు సంపూజ్య ఇతి ప్రాహ పితామహః। అష్టకేమహాలయే శ్రాద్ధే సపిండీకరణే తథా వ్యర్థం భవతి తచ్ఛ్రాద్ధం వాసుదేవం వినాకృతం॥ బృహన్నారదీయే॥ ఏవం పితౄన్నమస్కృత్య నారాయణపరాయణః। దత్తం హావిశ్చ తత్కర్మ విష్ణవే చ సమర్పయేత్॥ దేవలః॥ అదైవాద్యం న కుర్వీత చాదైవాంతం న కుత్రచిత్। దైవాద్యం తేన కుర్వీత శ్రాద్ధరక్షణ హేతునేతి॥ కాలాదర్శే॥ వర్గద్వయం సముద్దిశ్య శ్రాద్ధమాద్యంతదైవికం। కుర్యాత్పార్వణ మార్గేణ నోచేద్దోషో మహాన్భవేత్। శుచీన్నిమంత్ర్య విద్వాంసః శ్చైవ పితృకర్మణి। దైవే పిత్ర్యే విధవై కైకం సపిండీకరణం వినా॥ సపిండీకరణే తద్వ ద్విష్ణుమభ్యర్చయేద్ద్విజ। సప్తకం చ తదా కార్యం వినా విష్ణుం తదా కథం॥ స్మృత్యంతరే॥ అథాసంపూజయేద్దేవాన్ కాలకామక సంజ్ఞకాన్। విష్ణుం సంపూజయేదంతే సప్తకత్వ ప్రసిద్ధయే। హరిపూజారతానాం చ హరినామరతాత్మనాం। న్యూనాతిరిక్తతా నాస్తి సర్వకర్మ సుపండితాః॥ ఏకోద్దిష్టేషు సర్వేషు న చ పూర్వం నిమంత్రణం సపిండీకరణార్థేతు పూర్వేద్యుస్స్యాన్నిమంత్రణం। సంబంధ గోత్రనామాని వస్త్రాదిత్వం చ కీర్తయేత్। ప్రేతమాదావ సమభ్యర్చ్య తతః పైతామహాదికాన్। సపిండీకరణం శ్రాద్ధం ప్రేత పూర్వంతు కేచన। విశ్వేదేవార్చనం కృత్వా సంతరం ప్రేతపూర్వకం। పార్వణస్య హితం త్రస్య మధ్యేతం త్రాంతరం భవేత్। తైలముద్వర్తనం స్నానం దద్యాత్పూర్వాహ్ణ ఏవతు। శ్రాద్ధభుగ్భ్యో నఖశ్మశ్రుచ్ఛేదనం వాపి కారయేత్। ఏతదనిషిద్ధ తిథివిషయం॥ గోమయేనోపలేపంచ సర్వశ్రాద్ధే ప్రకీర్తితం। గృహాలంకరణం నాస్తి ఇతి శాతాతపో బ్రవీత్॥ అలంకరణం రంగవల్ల్యాదినా॥

—(*) స్నానోపక నిర్ణయః. (*)—

౧౯౩. అపరేద్యుర్మధ్యందినే శీతాంభసి స్నాత్వా. మాధ్యాహ్నికం కర్మనిర్వర్త్య నిమంత్రిత బ్రాహ్మణానాహూయ ప్రాతరౌపాసనగ్ం హుత్వా తిలాన్ దర్భాన్ యథాశక్తి దక్షిణాంశ్చ గృహీత్వా॥

౧౯౪. మృతౌ జన్మని సంక్రాంతౌ శ్రాద్ధే పర్వణి జన్మని। అస్పృశ్యస్పర్శనే చైవ నస్నా ... స్నాయాదు

ష్ణవారిణా సగోహత్యా కృతంపాపం ప్రాప్నోత్యేవనసంశయః॥ తాశ్చాపో నద్యాదితీర్థేషు పవిత్రతమాః ॥ అలాభేమంత్ర పూతాఇతి॥

——(*) తతోర్చనం. (*)——

౧౯౫. సమస్తసంపత్సమవాప్తిహేతవస్సముత్థితాపత్కులధూమకేతవః। అపారసంసారసముద్రసేతవః పునంతుమాం బ్రాహ్మణపాదపాంసవః। ఆపద్ఘనధ్వాంతసహస్రభాన వస్సమీహితార్థార్పణ కామధేనవః। సమస్తతీర్థాంబుపవిత్ర మూర్తయో రక్షంతుమాం బ్రాహ్మణ పాదపాంసవః॥ ఆధివ్యాధిహరంనృణాం మృత్యు దారిద్ర్యనాశనం। శ్రీపుష్టికీర్తిదంవందే విప్రశ్రీపాదపంకజం। విప్రౌఘదర్శనాత్సద్యః క్షీయంతేపాపరాశయః। వందనాన్మంగళావాప్తి రర్చనాదచ్యుతంపదం। నమోబ్రహ్మణ్య దేవాయగోబ్రాహ్మణ హితాయచ। జగద్ధితాయకృష్ణాయ గోవిందాయ నమోనమః॥ ఇతి॥ బ్రాహ్మణాన్ ప్రదక్షిణీకృత్య దక్షిణాందత్వా ప్రణమ్య యజమానస్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యదహనదినాదారభ్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యప్రేతత్వవిముక్తిద్వారా వస్వాది పితృలోకప్రాప్త్యర్థం సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధంకర్తుం యజమానస్య అధికార సంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంత్విత్యుక్త్వా। అధికార సంపదస్త్వితి తైరనుజ్ఞాతః। ప్రాణానాయమ్య సంకల్పంకుర్యాత్ ॥ వ్యాసః ॥ నస్నానం నచదానంచ తథైవనజపస్తపః। నచశ్రాద్ధ ఫలంతస్య సంకల్ప రహితం యది ॥ అత్రిః ॥ నిత్యంత్రిపుండ్రంవిప్రాణామగ్నిహోత్ర సమోవిధిః। శ్రాద్ధకాలేతు సంప్రాప్తే కర్తాభోక్తాచ తత్త్యజేత్। దానాధ్యయన దేవార్చ్చజపహోమవ్రతాదికం। నకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధదివసే ప్రాగ్విప్రాణాంవిసర్జనాత్ ॥ తతఃప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య ప్రాచీనావీతీఏవం గుణవిశేషణ విశిష్టాయాంపుణ్యతిథౌ పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య దహనదినాదారభ్యద్వాదశేహని పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యతత్పితృపితామహ ప్రపితామహైర్గోత్రైః శర్మభి ర్వసురుద్రాదిత్య రూపైస్సహాసమానోదకసాపిండ్య సిద్ధిద్వారావస్వాది పితృలోకప్రాప్త్యర్థం పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యఏకోద్దిష్టవిధానేన తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాంశర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం పార్వణవిధానేన ఏవముభయాత్మకం కాలకామకసంజ్ఞిక విశ్వేదేవ పూర్వకం విష్ణ్వంతం పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యసపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధం అన్నేన హవిషాద్య క

రిష్యఇతిసంకల్ప్య॥ బృహస్పతిః॥ సపిండీకరణంపిత్రోః పితృయజ్ఞ విధా
నతః॥ పుత్రాస్సర్వేప్యకుర్యుర్యద్వాజ్యేష్ఠేనకారయేత్। సత్యాషాఢః॥
ఆఘార్యపాత్రాణి సకృత్ప్రయుజ్య ప్రేతస్యపాత్రే విహితంవిధేయం। ఆ
మేతిమంత్రేణజలం నినీయతిలో మధుత్రిత్రిరుపస్పృశేచ్చ॥ సోమస్యమం
త్రేణ జలంవిలోడ్య నిరస్యశంనోద్ధరవోక్ష్య గంధాః। ఆవాహ్యాభూస్పృ
ష్టిరనామికాభ్యా మగ్నౌస్తథాదక్షిణ తశ్చయాపః। జపశ్చసంకల్ప్య
సమానసంజ్ఞానం సర్జయేద్యేసమయే సజాతాః। సంస్పృష్టముద్వీక్ష్య తథా
తుపిండ నిక్షేపణాంతే మధువాతకృత్యాం। సంగచ్ఛమంత్రద్వితయేన సం
గోమెసద్వయం త్వేషుచవైతరణ్యా। విష్ణోస్స్మృతిర్మార్జనకర్మ పశ్చాద
భ్యంగపుణ్యాహ విధానమంత్రాః॥ కాలకామక సంజ్ఞికానాం విశ్వేషాం
దేవానాంస్థానె ఆహవనీ యార్థేక్షణం దత్వాభవద్భిః క్షణః ప్రసాదః క
రణీయః। యజ్ఞోపవీతీ ద్వౌబ్రాహ్మణౌ దైవేనిమంత్ర్య ప్రాచీనావీతీపి
తుర్గోత్రశ్య శర్మణః ప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేక్షణః ఉపతి
ష్ఠతు। ప్రేతార్థమేకం నిమంత్ర్య తత్పితుర్గోత్రస్య శర్మణో వసురూపస్య
స్థానె ఆహవనీయార్థేక్షణందత్వా భవద్భిః క్షణఃప్రసాదఃకరణీయః। త
త్పితామహస్య గోత్రస్య శర్మణో రుద్ర రూపస్యస్థానెఆహ వనీయార్థె క్ష
ణందత్వా భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః। తత్ప్రపితా మహస్య గో
త్రస్య శర్మణః ఆదిత్యరూపస్య స్థానె ఆహవనీ యార్థేక్షణందత్వా భవద్భిః
క్షణః ప్రసాదః కరణీయః ఉపవీతీశ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోః ఆహవనీ
యార్థేక్షణం దత్వాభవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః॥ నిమంత్రణేజపె
ద్గోర్ధ్రీంనియుక్తస్తు నిమంగినాం। భుక్త్వాతు వామదేవ్యస్తుశ్రాద్ధభోజనఇష్య
తే। తతోగృహస్య పూర్వాంకణె అవటత్రయం ఖాత్వాచతురశ్రముత్తర
మండలందక్షిణాపవర్గం॥ పాదప్రక్షాళనం॥ అవటత్రితయంవాపి కుర్యా
ద్వామండలద్వయం। ద్వాదశాంగుళవిస్తీర్ణం తదర్థం ఖననంభవేత్।
న్యూనంవాప్యధికంవాపి యజమానో వినశ్యతి। అవటత్రయం గోమయేనో
పలిప్య చతురశ్రావటెగంధాస్యవాన్నిక్షిప్యప్రాగగ్రాణ్ దర్భానాస్తీర్య
ప్రాచీనావీతీ దక్షిణాపవర్గ మండలద్వయె దక్షిణాగ్రాణ్ దర్భానాస్తీర్య
గంధాన్ తిలాన్నిక్షిప్య॥ అత్రన్యాసః॥ ప్రాతఃకాలేచ మధ్యాహ్నె సాయా
హ్నెనిశి సంధ్యయోః। పశ్చిమాభి ముఖశ్రాద్ధే విప్రపాదాభిషేచనం।
విప్రక్షాళనకాలేతు దాతాభోక్తాద్విజోత్తమః। సుఖాసీనో భవేచ్ఛ్రాద్ధే

త్వస్యథా నరకం వ్రజేత్ । మండలాత్పశ్చిమేభాగే బ్రాహ్మణే స్వాగతే కృతే। తత్రైవ విసృజేత్పాద్యం క్షాళయేన్మండలోపరి । పాదప్రక్షాళనే శ్రాద్ధే వరం గుల్ఫద్వయోరపి। పితౄణాం నరకం ఘోరం రోమసంసక్తవారిణా। స్వాగతే స్వస్తివచనే దక్షిణాయాం ప్రదక్షిణే। గోత్రవాద నమస్కారే చ షడేతాన్యుపవీతినా ॥ భోక్తారం ప్రాఙ్ముఖముపవేశ్య స్వయం ప్రత్యఙ్ముఖ ఆసీనః యజ్ఞోపవీతీ చతురశ్రావటే కాలకామసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః స్వాగతమిత్యుదగపవర్గం । సుస్వాగతమితి ప్రత్యుక్తే కాలకామ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః ఇదం వః పాద్యం । శంనో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవంతు పీతయే । శం యోరభిస్రవంతు నః । పాదౌ ప్రక్షాళ్య । ఏవం ద్వితీయస్య పాదౌ ప్రక్షాళ్య బ్రాహ్మణపాదానాజ్యేనాభ్యజ్య గోమయేనానులిప్య ప్రక్షాళయేత్ ॥ తథా శ్రీమద్రామాయణే॥ పాదశౌచమనభ్యంగం తిలహీనం చ తర్పణం । తత్సర్వం త్రిజటే తుభ్యం యచ్ఛ్రాద్ధమదక్షిణం॥ ప్రాచీనావీతీ మధ్యమావటే పితః గోత్ర శర్మన్ ప్రేత సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే ఇదం తే పాద్యముపతిష్ఠతు॥ శంనో దేవీరభి... స్రవంతు నః । పాదౌ ప్రక్షాళ్య తద్దక్షిణతస్తృతీయావటే తత్పితృపితామహ ప్రపితామహాః గోత్రాః శర్మాణః వసురుద్రాదిత్యరూపాః సర్వత్ర యజ్ఞోపవీతీ స్వాగతమితి దక్షిణాపవర్గం సుస్వాగతమితి ప్రత్యుక్తే । ప్రాచీనావీతీ తత్పితః గోత్ర శర్మన్ వసురూప ఇదం తే పాద్యం । ఇతి పాద్యం దత్వా శంనో దేవీ...తు నః । పాదౌ ప్రక్షాళ్య । తత్పితామహ గోత్ర శర్మన్ రుద్ర రూప ఇదం తే పాద్యం । శంనో దేవీ...తు నః । పాదౌ ప్రక్షాళ్య । తత్ప్రపితామహ గోత్ర శర్మన్ ఆదిత్య రూప ఇదం తే పాద్యం । శంనో దేవీ...తు నః । పాదౌ ప్రక్షాళ్య । యజ్ఞోపవీతీ చతురశ్రావటే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో స్వాగతం । సుస్వాగతమితి ప్రత్యుక్తే । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఇదం తే పాద్యం । శంనో దేవీ...తు నః । పాదౌ ప్రక్షాళ్య॥ తత్ర స్మృతిః॥ ఆదావంతే చ మధ్యే చ విష్టరే చ విశేషతః । ఉచ్ఛిష్టపిండదానే చ పట్సు చాచమనం స్మృతం । అవటానాం పూర్వదేశే కర్తా స్వయం చ పాదౌ ప్రక్షాళ్య ఈశాన్యదేశే ఆచామేత్ । దేవతార్థ బ్రాహ్మణాశ్చ పురతః ప్రాఙ్ముఖా ఉపవిశ్యాచామేయుః । ప్రేతార్థ పిత్రర్థ బ్రాహ్మణా ఉత్తరత ఉదఙ్ముఖా ఉపవిశ్యాచామేయుః॥ తథా చ వసిష్ఠః॥ మండలస్యోత్తరే భాగే కుర్యురాచమనం ద్విజాః । తత్తోయమమృతం వింద్యాద్రుధిరం యామ్యపశ్చిమే । ఏతదాచమనం పిత్ర్యే పురస్తాద్దైవికే భ

వేత్ । ద్విరాచామంతి తేద్విః ప్రాగన్తే ప్రక్షాళితాంఘ్రయః ॥ శౌనకః కర్తు
రాచమనాత్పూర్వం భోక్తురాచమనంయది । శ్వానమూత్రసమంతోయం
తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్ ॥ కుశైశ్చవిష్టరాన్ దత్వా తాన్విప్రానుపవేశ్యచ ।
భూశుద్ధించతతః కుర్యాద్ దర్భయెద్దెనపూర్వకం । తతః కాలకామసంజ్ఞికా
విశ్వేదేవాః భూర్భువస్సువస్స్వాహాస్తాంఇయంవో విష్టరః అత్రోపవిశంతు
భవంతః । ప్రాచీనావీతీపితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతభూర్భువస్సువః అయంతే
విష్టరః అత్రోపవిశతుభవాన్ । తత్పితృపితామహప్రపితామహాః గోత్రా
శ్శర్మాణ వసురుద్రాదిత్యరూపాః భూర్భువస్సువస్స్వధాస్తాం అయంవోవిష్ట
రః అత్రోపవిశంతు భవంతః । ఏవమితరయోః ॥ ఉపవీతీశ్రాద్ధసంరక్షక
శ్రీమహావిష్ణోభూర్భువస్సువః స్వాహాస్తాంఅయంవోవిష్టరః అత్రోపవిశంతు
భవంతః । ఏవం విష్టరాన్ దత్వాచమ్య ద్వౌదైవే ప్రాఙ్ముఖావుపవేశ్య పైతా
ర్థమేకంప్రత్యఙ్ముఖముపవేశ్య పిత్రర్థం త్రీన్ బ్రాహ్మణానుదఙ్ముఖానుపవేశ్యవి
ష్ణ్వర్థమేకంప్రాఙ్ముఖం ప్రత్యఙ్ముఖంవా ఉపవేశ్య ॥ తథాచస్మృతిః ॥ ప్రాఙ్ముఖానా
దిశేద్దేవానభ్యర్చ్యేదఙ్ముఖాన్ పితౄన్ । ప్రత్యఙ్ముఖంనివిష్టంతు ప్రే
తంవిధిమనుస్మరన్ ॥ తతః ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీతీ భవదనుజ్ఞయా
ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । అపహతాఅసురారక్షాగ్ం
సిపిశాచాయేక్షయంతి పృథివీమను । అన్యత్రేతోగచ్ఛంతు యత్రాస్య
గతంమనః । ప్రేతార్థంబ్రాహ్మణసమీపే భూశుద్ధింకృత్వా ఉదీర్తా మవర
ఉత్పరఉన్మధ్యమః ॥ పితరస్సోమ్యాః । అసుంయఈయురవృకా ఋతజ్ఞాస్తేనోవతు
ప్రేతోహవే తిలాన్వికీర్య ॥ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ మహాయోగిభ్య ఏవచ ।
నమః స్వధాయై స్వాహాయై నిత్యమేవనమోనమః । ఆదిమధ్యావసానేషు
త్రిరిమంశ్లోకముచ్చరేత్ । తత్పిత్రర్థ బ్రాహ్మణసమీపే । అపహతాఅ
సురారక్షాగ్ంసి పిశాచాయేక్షయంతి పృథివీమను । అన్యత్రేతోగచ్ఛంతు
యత్రైషాంగతంమనః పూర్వవత్ భూశుద్ధింకృత్వా తిలాన్వికీర్య । ఉదీర
తామవరఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితరస్సోమ్యాసః । అసుంయఈయురవృకా
ఋతజ్ఞాస్తేనోవంతు పితరోహవేషు । అద్భిరభ్యుక్ష్య ॥ దైవార్థం
బ్రాహ్మణసమీపే తూష్ణీం భూశుద్ధిం కృత్వాయవాన్వికీర్యాద్భిరభ్యుక్ష్యగా
యత్ర్యాసర్వతః ప్రోక్ష్య । అపవిత్రః పవిత్రోవాసర్వావస్థాంగతోపివా ।
యస్స్మరేత్పుండరీకాక్షం సబాహ్యాభ్యంతరశ్శుచిః । శ్రాద్ధకాలే గయాం
ధ్యాత్వాధ్యాత్వాదేవం జనార్దనం । వస్వాదీంశ్చపితౄన్ ధ్యాత్వా తత

శ్రాద్ధం ప్రవర్తయె । ఇత్యుక్త్వా ప్రవర్తయ । సంపాదితాః పదార్థాః దేశ
తః కాల తశ్చ శ్రాద్ధయోగ్యా భవ త్వితి భవన్తో బ్రువంతు । ఇత్యుక్త్వా ।
శ్రాద్ధయోగ్యా భవ త్వితి ప్రత్యూచుః ॥ తత్ర కాత్యాయనః ॥ సంకల్పాసన
యోష్షష్ఠీ ద్వితీయావాహనే తథా । అన్నదానె చతుర్థీస్యా చ్ఛేషాస్సంబు
ద్ధయః స్మృతాః । పారస్కరః ॥ అర్ఘ్యదానె చ సంకల్పె పిండదానె తథా
క్షయె । గోత్రసంబంధనామాని తథా తత్ప్రతిపాదయేత్ । ఏతదుపలక్షణం
సర్వత్రేత్యర్థః ॥ నామగోత్రం పిత్రూణాంతు । ప్రాపకం హవ్యకవ్యయోః ।
అర్చయేదుపవిష్టౌ తు దైవె స్మృత్యుక్తమార్గతః ॥ ఏతచ్చోపవీతినా ప్ర
దక్షిణం కార్యం ॥ ఉదఙ్ముఖస్తు దేవానాం పిత్రూణాం దక్షిణాముఖః । ప్రద
ద్యాత్పార్వణె సర్వం దెవపూర్వం విధానతః ॥ నిక్షిప్య దక్షిణం జానుం దేవా
న్పరిచరేద్బుధః । భూమౌ తథాపరం జానుం పిత్రూన్పరిచరేత్సదా ॥ తతః
విశ్వేదేవార్థం బ్రాహ్మణసమీపె ఉదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య దైవార్థ బ్రాహ్మణ
హస్తయోరపః ప్రదాయ కాలకామక సంజ్ఞికానాం విశ్వేషాం దేవానా
మిదమాసనమితి ప్రాగగ్రాన్ ఋజూన్ దర్భా నాసనె దక్షిణతః ప్రదాయ ।
అపో దత్వా ఏవం సర్వోపచారె ష్వాద్యంతయో రపో దద్యాత్ ।
ఏవం ద్వితీయ బ్రాహ్మణస్య ఆసనం దద్యాత్ । దైవె క్షణః క్రియతాం ।
మంత్రావృత్యా ఉభయత్ర ప్రార్థయేత్ ॥ ఓం తథేతి ప్రత్యూచుః । ప్రాప్ను
వంతు భవంతః ఇత్యుక్త్వా ప్రాప్నువామేతి । తాభ్యాం ప్రతివచనం ॥ యవై
రన్వవకీర్యాథ భాజనె సపవిత్రకె । శంనో దెవ్యాపయః క్షిప్త్వా యవోసీతి
యవాం స్తథా । యాదివ్యా ఇతి మంత్రేణ హస్తెష్వర్ఘ్యం వినిక్షిపెత్ ।
అభ్యుక్షితాయాం భువి ప్రాగగ్ర దర్భానా స్తీర్య తె ష్వర్ఘ్యపాత్రద్వ
యమాసాద్య । ఉత్తానం కృత్వా ప్రోక్ష్య పాత్రయోః పవిత్రె నిధాయ
యవాన్వికీర్య పవిత్రాంతర్హితె పాత్రె । శన్నో దేవీరభిష్టయె... స్రవం
తునః । ఉదకం నినీయ విశ్వేభ్యో దెవెభ్యో వో జుష్టం గృహ్ణా మీత్యర్ఘ్యం
గృహ్ణాతీతి ॥ ఏవం ద్వితీయపాత్రె అర్ఘ్యం గృహీత్వా యవోసి ధాన్యరాజో
వా వారుణో మధుసంయుతః । నిర్ణోదస్సర్వపాపానాం పవిత్రమృషిభిః
స్మృతం । అర్ఘ్యపాత్రయోర్యవాన్నిక్షిప్య అర్ఘ్యపాత్రయోః అమీగం
థాః ఇమానితులసీభృంగ రాజదర్భపత్రాణి చ । దెవపాత్రె సంపన్నె ।
సుసంపన్నె ఇతి ప్రతివచనం । స్వాహార్ఘ్యాః స్వాహార్ఘ్యాః ఇతి ప్రత్యేకం పృథక్పృ
థగర్ఘ్యం నివేద్య బ్రాహ్మణహస్తె [illegible] ప్రదాయ । [illegible] । తదను

జ్ఞాత విశ్వేదేవ ఇత్యృచా । యవాన్ దర్భానాదాయ । కాలకామక సం
జ్ఞికాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ భవత్సు ఆవాహయిష్య ఇత్యుక్త్వా । ఆవాహయే
త్యనుజ్ఞాతః । విశ్వేదేవాస ఆగత శ్రుణుతా మ ఇమగ్ంహవం । ఏదంబర్హి
ర్నిషీదత। కాలకామక సంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ భవత్సు ఆవాహయామీ
త్యావాహ్య యవైరన్వవకీర్య । విశ్వేదేవాశ్రుణుతేమగ్ం హవంమె
యెఅంతరిక్షే య ఉపద్యవిష్ఠ । యెఅగ్ని జిహ్వా ఉతవాయ జత్రా ఆసద్యాస్మిన్
బర్హిషి మాదయధ్వం ॥ ఉపస్థాయ ॥ ఆగచ్ఛంతు మహాభాగా విశ్వే
దేవా మహాబలాః । యెహ్యత్రవిహితాశ్శ్రాద్ధే సావధానా భవంతు తే ।
ఇత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణహస్తే అపః ప్రదాయ యాదివ్యా ఆపః పయసాసంబ
భూవుర్యా అంతరిక్షఉతపార్థివీర్యాః। హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తా న ఆప
శ్శగ్గ్ స్యోనాస్సుహవా భవంతు । కాలకామక సంజ్ఞికా విశ్వేదేవా ఇదంవో
అర్ఘ్యం ఇతిహస్తే అర్ఘ్యందత్వా పునరపోదత్వా ఏవంద్వితీయ బ్రాహ్మ
ణహస్తే అపోదాన పూర్వకంద్వితీయార్ఘ్య పాత్రోదకందత్వా విశ్వేభ్యో
దేవేభ్యః స్థానమసీతి అర్ఘ్యపాత్రద్వయ మన్యత్ర నిదధ్యాత్ ॥ పాదప్ర
భృతి మూర్ధాంతం దేవానాంపరిపూజనం । శిరః ప్రభృతిపాదాంతం పిత్రూ
ణాం పూజనంభవేత్ ॥ ఆపోదానపూర్వకం ॥ అర్చత ప్రార్చత...ధృష్ణ్వ
ర్చత । పాదాదిమూర్ధాంతం సవ్యహస్తసంస్థ మంత్రా వృత్యా తయో
ర్యవానవకీర్య గంధద్వారామితి ఉభయోః కాలకామక సంజ్ఞికా విశ్వేదేవాః
భాగశః- అమీవోగంధాః ఇతిదంధాన్ ద్విర్ద్విర్దత్వా, ఆయనే తేపరాయ
ణఇతి ఉభయోర్విశ్వేదేవాః అలంకరణార్థమాగ్నేయ హిరణ్యంస్వాహా
నమః నమమ । విశ్వేదేవాః ఇమానివః పుష్పాణి । ధూరసిధూర్వధూర్వంతం
ధూర్వతంయోస్మాం ధూర్వతితంధూర్వయం వయంధూర్వామః । విశ్వే
దేవాః అయమయంవో ధూపః । ఉద్దీప్యస్వజాతవేదోపఘ్నం నిఋుతిం
మమ। పశూగ్ంశ్చ మహ్యమావహజీవనంచదిశోదశ । విశ్వేదేవా ఇదమిదం
వోజ్యోతిః॥ యువాసువాసాః పరివీత ఆగాత్సఉ శ్రేయాన్ భవతిజాయమా
నః । తంధీరాసః కవయ ఉన్నయంతి స్వాధియోమనసా దేవయంతః । అంతః
ప్రావరణార్థం బహిః ప్రావరణార్థ మిదమాచ్ఛాదనద్వయం స్వాహా
నమః నమమ ఇతివస్త్రదశామారభ్య గంధోదకపూర్వంవస్త్రందద్యాత్ ।
ఆచ్ఛాదనాభావే యజ్ఞోపవీతంవా దద్యాత్ । విశ్వేదేవాః పవిత్రార్థమి
మేకుశాః । అర్చనంసంపూర్ణం । అస్త్వితిప్రత్యుక్తే సంకల్పసిద్ధిరస్త్వితి

భవంతో బ్రువంతు అస్తు సంకల్పసిద్ధిరితి ప్రత్యుక్తే। యథావిధ్యర్చితం। అ
స్త్వితి ప్రతివచనం। పిత్రాదర్చ్యసంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య॥ అపసవ్యం తతః
కృత్వా పిత్ర్యాణామప్రదక్షిణం। దర్భాన్ ద్విగుణభుగ్నాంస్తు దత్వైవాసనేషు
సనేషు తు। ఆసనే ష్వాసనం దద్యాన్న తు హస్తేకదాచన ప్రాచీనావీతి ప్రేతార్థం
బ్రాహ్మణహస్తే అపః ప్రదాయ। తత్పిత్రాది బ్రాహ్మణహస్తేష్వపః ప్రదా
య దర్భాన్ ద్విగుణభుగ్నాన్ కృత్వా దక్షిణాభిముఖో భూత్వా పితుర్గోత్ర
స్య శర్మణః ప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ఇదమాసనముపతిష్ఠతు
ఇతి ఆసనే సవ్యత ఆసనం తద్యాత్। పునరపః ప్రదాయ। ఏవగ్ంసర్వేషూప
చారేషు ఆద్యంతయోరపోదానం కర్తవ్యం। సర్వత్ర తత్పిత్రాది బ్రాహ్మణా
నామపి। తతః సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం। ఇతి
తృతీయనిమంత్రణం కృత్వా। ఓంతథేతి ప్రత్యుక్తే। ప్రాప్నోతు భవాన్ ప్రా
ప్నువా నీతి ప్రత్యుక్తే తత్పితృగోత్రస్య శర్మణో వసురూపస్య ఇదమాసనం।
తత్పితామహస్య గోత్రస్య శర్మణో రుద్రరూపస్య ఇదమాసనం। తత్ప్రపితా
మహస్య గోత్రస్య శర్మణః ఆదిత్యరూపస్య ఇదమాసనం। తత్పితః సపిండీకర
ణాఖ్య శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం। తత్పితామహ శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం।
తత్ప్రపితామహ శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతాం। ఓంతథేతి ప్రత్యూచుః। ప్రాప్నోతు
భవానితి త్రీన్ ప్రత్యేకం ప్రార్థయేత్। ప్రాప్నువానితి ప్రత్యూచుః॥ అపో
దత్వాథ దర్భేషు పాత్రాణ్యాసాదయేత్తతః। ప్రేతార్థం బ్రాహ్మణాగ్రే ద
క్షిణాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య తేషు దక్షిణాప వర్గాణి చత్వారి ఆర్ఘ్యపా
త్రాణి ప్రయునక్తి తేషు ప్రేతార్థమేకం ఏకపవిత్రసహితం తత్పితృ పితామహ
ప్రపితామహార్థం। త్రీణి పాత్రాణి దర్భత్రయ పవిత్రయుక్తాని ప్రయుజ్య।
ఉత్తానాని కృత్వా ప్రోక్ష్య తిలాన్వికీర్య। శంనోదే వీరభిష్టయే... స్రవం
తు నః। ప్రేతపాత్రే ఉదకం నినీయ। ప్రేతాయ వో జుష్టం గృహ్ణామీతి।
తిలోఽసి సోమదైవత్యో... ప్రత్నపితరం గోత్రం శర్మాణం ప్రేతమిమాన్
లోకాన్ ప్రీణయాహి న ఇతి ప్రేతపాత్రే తిలాన్ క్షిప్త్వా। ఆమ ఆగంతత
త్పితరో దేవయానాం త్సముద్రాంత్సలిలాన్ సౌవర్ణానస్మిన్ లోకే సర్వకా
మాన్ లభంతే క్షీయమాణ ముపదుహ్యాతామి మా ఆపః। తత్పితృభ్యో
వో జుష్టం గృహ్ణామీతి తత్పితృపాత్రే అప ఆనీయ। ఆమ ఆగం తత్పితామ
హా దేవయానాన్ = ఉపదుహ్యాతా మిమా ఆపః। తత్పితామహేభ్యో
వో జుష్టం గృహ్ణామీతి తత్పితామహ పాత్రే ఉదకం నినీయ। ఆమ ఆగంతత

త్ప్రపితా మహేభ్యో దేవయానాన్ = ఉపదుహ్యాతా మిమాంఆపః । తత్ప్ర
పితామహేభ్యో వోజుష్టం గృహ్ణామీతి తత్ప్రపితామహపాత్రే ఉదకంనినీ
య । తిలోసిసోమ దేవత్యో గోసవేదేవ నిర్మితః । ప్రత్నవద్భిః ప్రత్న
స్వధయేహి । తత్పితరంగోత్రం శర్మాణంవసురూపమిమాన్ లోకాన్ప్రీ
ణయాహిన స్స్వధానమః । ఇతితత్పితృ పాత్రేతిలాన్ క్షిప్త్వా । తిలోసి
సోమదేవత్యో = స్వధయేహి । తత్పితామహం గోత్రం శర్మాణం రుద్రరూ
పమిమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహిన స్స్వధానమఇతి। తత్పితామహ పాత్రే
తిలాన్ క్షిప్త్వా । తిలోసి = స్వధయేహి । తత్ప్రపితామహం గోత్రంశర్మా
ణం ఆదిత్యరూపమిమాన్లోకాన్ ప్రీణయాహిన ఇతితత్ప్రపితామహపాత్రే
తిలాన్క్షిప్త్వా । మధువాతాఋతాయతే మధుక్షరంతిసింధవః । మాధ్వీ
ర్నస్సంత్వోషధీః। మధు॥ మధునక్తముతోషసి...ద్యౌరస్తునఃపితా । మధు।
మధుమాన్నో వనస్పతి...గావోభవంతునః । ఇతితత్పితృ పాత్రే మధుద
త్వాఏవ మితర యోరపిదత్వా । సోమస్యత్విషిర సితవేవమే త్విషిర్భూ
యాదమృత మసి మృత్యోర్మాపాహి దిద్యోన్మా పాహ్య కృష్టాదండశూ
కాః । దక్షిణహస్తసర్వాంగుళిభిః తత్పిత్రర్ఘ్య పాత్రోదకం అప్రదక్షి
ణం పరిప్లావ్య । అవేష్టాదండశూకా ఇతితత్పాత్రస్థం తృణాదికం అంగు
ష్ఠానామికాభ్యాం గృహీత్వా । నిరస్తం నముచేశ్శిర ఇతిదక్షిణతో నిర
స్యాపఉపస్పృశ్యఏవమితరయోః పాత్రయోరపికృత్వా । శంనోదేవీరభి
ష్టయె...వంతునః । అద్భిరవోక్ష్య । ప్రేతపాత్రే అమీగంధాఉపతిష్ఠం
తు । ఇమాని పుష్పాణి । అర్ఘ్యపాత్రేషు అమీగంధాః । ఇమానిపు
ష్పాణి । ప్రేతపాత్రం సంపన్నం సుసంపన్నం ఇతిప్రతి వచనం । పితృపా
త్రాణిసంపన్నాని । ఉపతిష్ఠతామర్ఘ్య ఇతిప్రేతార్ఘ్యపాత్రం నివెద్య తత్పి
త్రాదీనాం త్రయాణాంస్వధార్ఘ్యా స్వధార్ఘ్యాః । ఇతితత్తదర్ఘ్యపా
త్రం తస్మైతస్మైనివేద్య । ప్రేతార్థంబ్రాహ్మణహస్తేఅపోదత్వా దక్షి
ణాభిముఖస్తిష్ఠన్ పితరంగోత్రం శర్మాణం ప్రేతంభవత్సు ఆవాహయిష్య
ఇత్యుక్త్వా ఆవాహయేత్యనుజ్ఞాతః । యజమానస్యపితరంగోత్రం శర్మా
ణం ప్రేతంభవత్సు ఆవాహయామి । ఆయాహిప్రేతసోమ్యా గంభీరైః
పథిభిఃపూర్వ్యైః । ప్రజామస్మభ్యం దద్రయించదీర్ఘాయుత్వంచశతశార
దంచ । ఇత్యావాహ్య । తత్పిత్రాదీనావాహయేత్ ॥ ప్రేతస్యావాహ
నంకృత్వా ఉశంతస్త్వేత్యృచాపితౄన్ ॥ ఆవాహయేత్యనుజ్ఞాతోజపేదా

యంతున స్తతః । తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణః వ సురుద్రాదిత్యరూపాణాం భవత్సుఆవాహయిష్యఇత్యుక్త్వా । ఆవాహయేతి తై రనుజ్ఞాతః । తత్పితరంగోత్రంశర్మాణం వసురూపంభవత్సు ఆవాహయామి । ఉశంతస్త్వాహవామహ ఉశంతస్సమిధీమహి । ఉశంనుశతఆవహపి తౄన్హవిషేఅత్తవె । ఇతితత్పితరమావాహ్య । తత్పితామహంగోత్రం శర్మాణం రుద్రరూపం భవత్సుఆవాహయామి । ఉశంతస్త్వా...అత్తవె । ఇతితత్పితా మహమావాహ్య । తత్ప్రపితామహంగోత్రం శర్మాణంఆది త్యరూపం భవత్సు ఆవాహయామి । ఇతితత్ప్రపితా మహమావాహ్య । ఆయంతునః పితరస్సోమ్యాసోగ్ని ష్వాత్తాఃపథిభిర్దే వయానైః । అస్మిన్యజ్ఞె స్వ ధయామదంత్వధిబ్రువంతు తె అవ త్వస్మాన్ । తత్పిత్రాదీనుపస్థాయ తతోగ్నిమాసీయ । విప్రసమీపెనిధాయ । అగ్నెర్దక్షిణతః సవ్యపాణేరం గుష్ఠానామికాభ్యాం పృథివీమభిమృత్య । యెపార్థివాసః పితరోయెఅంత రిక్ష్యాయె దివ్యాయెచదిశ్యాః । యెవామృతాబభూవుస్తె అస్మిన్ యజ్ఞె సమవయంతామితిజపిత్వా । తతః ప్రాణానాయమ్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రెతస్యతత్పితృపితామహ ప్రపితామహైర్గోత్రైశ్శర్మభిః వసురుద్రాదిత్య రూపైస్సహ సమానోదక సాపిండ్యసిద్ధిద్వారా వస్వాదిపితృలోకప్రాప్త్య ర్థం పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రెతస్యపాత్రస్థోదకం తత్పితృపితామహ ప్రపి తామహానాం గోత్రాణాంశర్మణాం వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం పాత్ర స్థోదకైస్సహసంయోజయిష్యె ఇతిసంకల్ప్య । సంయోజయెతిగృహీత దక్షిణైర్బ్రాహ్మణైరనుజ్ఞాతః । ప్రెతపాత్రస్థోదకం కించిదాదాయ॥ సమా నీవఆకూతిః । సమానాహృదయానివః । సమానమస్తువోమనః । యథా వస్సుసహాసతి । సంజ్ఞానంనస్స్వైః । సంజ్ఞానమరణైః । సంజ్ఞానమశ్వినా యువయ । ఇహాస్మాసునియచ్ఛతం । పితుఃగోత్రశర్మన్ ప్రేతత్వ త్పాత్ర స్థోదకంత్వత్పితృభిర్గోత్రైశ్శర్మభిః వసురూపైస్సహైతత్తె తిలోదకంత స్మైతెస్వధానమః । ఇతిగృహీతప్రేతపాత్రోదకం తత్పితృపాత్రెనిసీయ యెసమానాః సమనసః పితరోయమరాజ్యే । తేషాంలోకః స్వధా నమోయజ్ఞోదెవెషుకల్పతాం । యెసజాతాన్స మనసోజీవాజీవేషుమా మ కాః । తెషాగ్ శ్రీర్మయికల్పతామస్మిన్లోకేశతగ్ సమాః । ఇతిసంసృష్ట మర్ఘ్యమభిమంత్ర్య । త్రివారంకృష్ణస్మరణంకృత్వా । అథవాపితుర్గోత్ర స్యశర్మణః ప్రెతస్యపాత్రస్థోదకంతత్పితుర్గోత్రస్యశర్మణోవసురూపస్య పా

త్రస్థోదకైస్సహైత త్తేసమానోదకంతస్మై తేస్వధానమః। సమానీవఆకూతిరి తిద్వాభ్యాంగృహీత్వ ప్రేతపాత్రస్థోదకంతత్పితృపాత్రేనినయేత్ । యేసమా నాఇత్యాది॥ ఏవంతత్పితామహప్రపితామహయోరపి । పునరపిప్రేతపాత్ర స్థోదకంకించిదాదాయ । సమానీవఆకూతిః...ఇహాస్మాసుని యచ్ఛతం। పితృగోత్రశర్మణ ప్రేతత్వాత్పాత్రస్థోదకం త్వత్పితామహైర్గోత్రైశ్శర్మభిః రు ద్రరూపైస్సహైత త్తైతిలోదకం తస్మైతేస్వధానమః । ఇతిగృహీత్వప్రేత పాత్రస్థోదకం తత్పితామహపాత్రేనినయేత్ । యేసమానాస్సమనసః... శతగ్ంసమాః । ఇతిసంసృష్టమర్ఘ్యమభిమంత్ర్య । పునరపిప్రేతపాత్రస్థో దకంకించిదాదాయ సమానీవఆకూతి...ఇహాస్మాసునియచ్ఛతం । పితృ గోత్రశర్మణ ప్రేతత్వాత్పాత్రస్థోదకంత్వత్ప్రపితామహై గోత్రైశ్శర్మభిరా దిత్యరూపైస్సహైత త్తైతిలోదకంతస్మైతేస్వధానమః । ఇతిగృహీత్వప్రేత పాత్రస్థోదకంతత్ప్రపితామహపాత్రేనినయేత్ । యేసమానాస్సమనసః... శతగ్ంసమాః । ఇతిసంసృష్టమర్ఘ్యమభిమంత్ర్యకృష్ణ స్మరణంకుర్యాత్ । తథాకల్పకారికా॥ అసావిదం తేపితృభిస్సహాంబు పితామహైశ్చప్రపితామ హైశ్చ । ఇత్థంసముచ్చార్య జలేనయోజ్యం ప్రేతోదకంపిండ మపిస్వపిం డైరితి॥ తతః ప్రేతార్ఘ్యపాత్రశిష్టోదకం తద్విప్రహస్తేపవిత్రంనిధాయయా దివ్యాఆపః...శగ్ స్యోనాస్సహావాభవంతు । యజమానస్య పితృగోత్ర శర్మణ సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ఇదంతేఅర్ఘ్యముపతిష్ఠతు। అర్ఘ్యం దత్వాతత్పిత్రర్థం బ్రాహ్మణహస్తేపాదత్వా దర్భానంతర్ధాయయాదివ్యా ఆపః...శగ్ స్యోనాస్సహావాభవంతు । తత్పితృగోత్రశర్మణ వసురూప ఇదం తేఅర్ఘ్యం । హస్తేఅర్ఘ్యందద్యాత్ । అస్త్వర్ఘ్యమితిప్రతివచనం॥ యాదివ్యాఆపః...భవంతు । తత్పితామహగోత్రశర్మణ రుద్రరూపఇదం తేఅర్ఘ్యం । అస్త్వర్ఘ్యమితిప్రతివచనం॥ యాదివ్యాఆపః...భవంతు । తత్ప్రపితామహగోత్రశర్మణ ఆదిత్యరూపఇదం తేఅర్ఘ్యం । అస్త్వర్ఘ్య మితిప్రతివచనం । యాదివ్యాఇతిమంత్రేణహస్తేష్వర్ఘ్యం వినిక్షిపేత్ ॥ తత్పితృపితామహ ప్రపితామహేభ్యఃస్థానమపి । బ్రాహ్మణహస్తేష్వపో దత్వా । ఇహలోకంపరిత్యజ్య గతోసిపరమాంగతిం । యోజయామ్య హం । ఇతిప్రేతార్ఘ్యపాత్రంభిత్వా పశ్చాద్విసృజేత్ । తత్పితృపితా మహప్రపితామహేభ్యః పాత్రాణిస్థానానిస । స్వస్థానమసీతిప్రతివచనం ॥ తతశ్శుద్ధోదకంలబ్ధ్వా అర్చతప్రార్చత । మూర్ధాదిపాదపర్యంతంసవ్యాసం

స్థంతిలైరవకీర్య గంధద్వారాందురాధర్షాం...శ్రియం । పితృగోత్రశర్మక్
ప్రేతసపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేగంధాః ఉపతిష్ఠంతు ఆయనే తేపరా
ణా...ఇమే । పితృగోత్రశర్మక్ ప్రేతసపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధేలం
గుళ్యాభరణ ముపతిష్ఠతు । కర్ణాభరణార్థం కుండలద్వయముపతిష్ఠతు ।
ఇమానిపుష్పాణి॥ ధూరసి...ధూర్వామః । పితృగోత్రశర్మక్ ప్రేతఅయం
తేధూపః । ఉద్దీప్యస్వజాతవేదః...శోదశప్రితః । గోత్రశర్మక్ప్రేతఇదం
తేజ్యోతిః ॥ యువాసువాసాః...దేవయంతః । పితృగోత్రశర్మక్ ప్రేత
అంతః ప్రావరణీయార్థంబహిః ప్రావరణార్థంఇదమాచ్ఛాదనద్వయముప
తిష్ఠతు । పవిత్రార్థమిమేకుశాః॥ అర్ఘ్యసంపూర్ణమస్త్విత్యాది యథా
విధ్యచ్ఛిద్రమిత్యంతం పూర్వవత్ ॥ పితామహాద్యర్ఘ్యసంకరిష్యే । తత్పితృ
పితామహప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాంవసురుద్రాదిత్య రూ
పాణాం । అర్చతప్రార్చత । ఉతపురన్నధృష్ణ్వర్చత । అనేనమంత్రేణ
ప్రతిబ్రాహ్మణంశిరః ప్రభృతిపాదపర్యంతం సవ్యసంస్థంతిలైరవకీర్య । గం
ధద్వారాం...శ్రియం । తత్పితృపితామహ । ప్రపితామహాః భాగశః
అమీవాగంధాః॥ తథాచస్మృతిః॥ దత్వోదకంగంధమాల్యం ధూపదీపం
సవస్త్రకం । కర్పూరంచందనోపేతం సుగంధంసితచందనం॥ దైవేచైవ
పిత్ర్యేచగంధదానంప్రశస్యతే। తులసీశతపత్రంచభృంగరాజం తథైవచ ।
మరుగంమల్లికాచైవ పిత్ర్యాణాందత్త మక్షయం ॥ తులసీప్రాశస్త్యం ।
నారదీయే॥ తులసీగంధమాఘ్రాణ పితరస్తుష్టిమాప్నుయుః । ప్రయాంతి
గరుడారూఢాస్తత్పదంచక్రపాణినః । తులసీంశ్రాద్ధకాలేతుదత్వా శిరసి
ధారితే । దాతాభోక్తా పితాతస్యవిష్ణులోకేమహీయతే । పితృపిండా
ర్చనంశ్రాద్ధేయైః కృతంతులసీదళైః । ప్రణీతాఃపితరస్తేనయావచ్చంద్రా
ర్కమేదినీ । ధూపార్థంగుగ్గులుం దద్యాద్ఘృతయుక్తం మధూత్కటం ।
ఘృతేనదీపోదాతవ్యస్తిలతైలేనవాపునః॥ అపరార్కే॥ వాసాంసిసర్వదైవ
త్యంసర్వదేవైరభిష్టుతం । వస్త్రాభావేక్రియానస్యాద్యజ్ఞదానాదికాః క్వ
చిత్ । తస్మాద్వస్త్రాణిదేయాని శ్రాద్ధకాలేవిశేషతః । ఆచ్ఛాదనంతు
యోదద్యాదహతంశ్రాద్ధకర్మణి। ఆయుష్ప్రికామమైశ్వర్యం రూపంచలభ
తేధ్రువం॥ తదభావేయజ్ఞోపవీతం వేతి కాత్యాయనః తథాచాపరార్కే॥
యజ్ఞోపవీతంయోదద్యాచ్ఛ్రాద్ధకాలేషుధర్మవిత్ । పావనంసర్వవిప్రా
ణాం బ్రహ్మదానస్య తత్ఫలం । ప్రాచీనావీత్యథేదానీనం గంధమాల్యం

సధూపకం । దీపంవస్త్రాయథాశక్తి దేయంవార్యంతరాంతరం॥ ఆసనే ష్వాసనందద్యా దర్చితేష్వర్చితంతథా । సదీయతేతరావారి నిరాశాః పితరోగతాః ॥ ప్రకృతమనుసరాముః ॥ ఆయనేతేపరాయణే...ఇమే । తత్పితృపితామహప్రపితామహాః అలంకరణార్థం ఆగ్నేయంహిరణ్యంస్వధా సమ్మఃనమమ । ఇమానివఃపుష్పాణితులసీపత్రంచ । ధూరసి...వయంధూర్వామః। తత్పితృపితామహప్రపితామహాః అయమయంవోధూపః॥ హస్తవాతాహత ధూపం యేపిబంతిద్విజాతయః । వృథాభవతితచ్ఛ్రాద్ధంతస్మాత్తంపరివర్జయేత్ । ఉద్దీప్యస్వజాతవేదో...దిశోదశ । తత్పితృపితామహప్రపితామహాః ఇదమిదంవోజ్యోః । యువాసువాసాః...దేవయంతః । తత్పితృపితామహప్రపితామహాః అంతఃప్రావరణార్థంబహిః ప్రావరణార్థమిదమాచ్ఛాదనద్వయ స్వధానమఃనమమ॥ వస్త్రాభావేయజ్ఞోపవీతం వతికాత్యాయనః॥ తత్పితృపితామహప్రపితామహాః పవిత్రార్థమిమేకుశాః। అర్చనంసంపూర్ణం। అస్త్విత్యాదియథావిధ్యర్చితమిత్యంతంపూర్వవత్ ॥ యజ్ఞోపవీతీవిష్ణోరర్చనం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య । విష్ణ్వర్థబ్రాహ్మణహస్తే అపః ప్రదాయ । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఇదమాసనం । ద్వౌదర్భౌ ప్రాగగ్రౌ ఆసనేదక్షిణభాగేదద్యాత్ అపః ప్రదాయదైవే క్షణఃక్రియతాం। ఓంతథేతిప్రత్యుక్తే ॥ ప్రాప్నోతుభవాన్ ప్రాప్నువాని । ప్రాగగ్రాన్దర్భాంస్తన్నగస్తీర్య తేషు అర్ఘ్యార్థంపాత్రం సాదయిత్వాఉత్తానం కృత్వా పవిత్రేనిధాయా వోక్ష్యయవాన్వికీర్య । శంనోదేవీరభిష్ట...స్రవంతునః । విష్ణవేతే జుష్టంగృహ్ణామి । అపోనిసీయ । యవోసీతి యవాన్వికీర్య అర్ఘ్యపాత్రే అమీగంధాః । ఇమాని శ్రీతులసీ దర్భపత్రాణిచ, దేవపాత్రం సంపన్నంసుసంపన్న మితిప్రత్యుక్తే। స్వాహార్ఘ్య ఇత్యర్ఘ్యం।నివేద్య । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణుం శంఖచక్రగదాధరం భవత్సుఆవాహయిష్యే। ఆవాహయే త్యనుజ్ఞాతః । తద్విష్ణోఃపరమంపదం...రాతతం । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణుం శంకచక్రగదాధరం భవత్సుఆవాహయామి। తద్విప్రాసోవిపన్యవో జాగృవాం సస్సమింధతే । విష్ణోర్య త్పరమంపదం । ఉపస్థాయ హస్తోదకం దత్వాహస్తేపవిత్రేనిధాయ । యాదివ్యాఆపః...భవంతు । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఇదం తేఅర్ఘ్యం । అస్త్వర్ఘ్య ఇతిప్రత్యుక్తే । విష్ణవే స్థానమసి అర్ఘ్యపాత్రం ... నిధాయ హస్తోదకందత్వా । అర్చితప్రార్చిత । పాదాదిమూర్ధ పర్యంతం యవైర

వకీర్య । గంధద్వారా...శ్రియం । విష్ణో భాగశః అమీ హో గంధాః । సుగంధాః । ఆయనే తే...ఇమే । అలంకరణార్థం ఆగ్నేయం హిరణ్యం స్వాహా నమః నమమ । ఇమాని శ్రీ తులసీ దర్భ పత్రాణి । ధూరసి...వయం ధూర్వామః । విష్ణో అయం తే ధూపః । ఉద్దీప్యస్వజాతవేదోపఘ్నం...దిశో దశ । విష్ణో ఇదం తే జ్యోతిః । యువా సువాసాః...దేవయంతః । విష్ణో అంతః ప్రావరణార్థం బహిః ప్రావరణార్థమిద మాచ్ఛాదనద్వయం స్వాహా నమః నమమ ॥ వస్త్రాభావే కుశాన్వేతి ప్రచేతాః॥ విష్ణోః పవిత్రార్థమిమే కుశాః । అర్చనం సంపూర్ణం । అస్త్వితి త్యాది యథావిధ్యర్చిత మిత్యంతం పూర్వవత్ । భోజనస్థానే చతురశ్రాణి మండలాని కృత్వా భోజనపాత్రాణి నిధాయ దర్భైః స్తిలైః వైదికభస్మనా చ మర్యాదాం కృత్వా ॥ అకృత్వా భస్మ మర్యాదాం యః కుర్యాత్పాణిశోధనం । ఆసురం తద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం పితౄణాం నోపతిష్ఠతి । సర్వేషాం బ్రాహ్మణానాం హస్తోదకం దత్వా దైవపాత్రేషు ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య। పితృపాత్రేష్వ ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । ప్రాచీనావీతీ భోజనార్థాదన్నాదుద్ధృత్య ఘృతాక్తం కృత్వా । పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా ప్రేతాహుతిం హోష్యామీతి సంకల్ప్య। ఔపాసనాగ్నేర్దక్షిణతో గారాన్నిరూహ్య । పరిస్తీర్యా ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య మేక్షణేనాదాయ । పితృగోత్రాయ శర్మణే ప్రేతాయ యమాయ చ స్వాహా। ఇతి హుత్వాఽపసవ్యం సమంతం పునః పరిషిచ్య తచ్ఛేషాత్పితృపాత్రే కించిద్దత్వా । తచ్ఛేషమన్యస్మిన్నిదధాతి ॥ ప్రేతాహుతి శేషం భోక్తృభాజనేన దద్యాత్ । పునరపి భోజనార్థాదన్నాదుద్ధృత్య ఘృతప్లుతం కృత్వా ప్రాచీనావీతీ భవదనుజ్ఞయాఽగ్నౌ కరణం కరిష్య ఇత్యుక్త్వా కురుష్వేతి తైరనుజ్ఞాతః ఔపాసనాగ్నిం పరిసమూహ్య దక్షిణాప్రాగగ్రైర్దర్భైరగ్నిం పరిస్తీర్య అప్రదక్షిణం తూష్ణీం సమంతం పరిషిచ్య । అధ్వర్యురుపవీతీ దక్షిణం జాన్వాచ్య మేక్షణ ఉపస్తీర్య తేనావదాయాభిఘార్య । సోమాయ పితృపీతాయ స్వధా నమః । సోమాయ పితృపీతాయేదం । పునరప్యేవం మేక్షణేనాదాయ । అభిఘార్య । అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధా - నమః - అగ్నయే కవ్యవాహనాయేదం - ఆహుతిద్వయమౌపాసనాగ్నౌ హుత్వా అప్రదక్షిణం తూష్ణీం సమంతం పరిషిచ్య । ఇతి ఆహవ్యాసః ॥ సపిండీకరణం పిత్రోః కుర్యాదౌపాసనానలే । ఇతరేషాం సపిండానాం లౌకికా

గ్నౌ విధీయతే । సాగ్నికౌపాసనేనాగ్ని రగ్నౌకుర్వీత లౌకికే। హోమౌహా మప్రశంసంతినత్వా సప్తం బశాఖినామితి-అపరః ॥ అగ్నౌకరణకర్తారః సపిండీకరణాదిషు । స్నాతకావిధు రావాస్యుర్య దివాబ్రహ్మచారిణః। అగ్నౌ కరణహోమంతు కుర్యుస్తైలౌకికానలే ॥ పూర్ణాశ్రమః ॥ అనాహితాగ్నేర్విధురస్య చాపిపిత్రోస్సపిండేచ తథాపరేషాం। హోమక్రియాం లౌకికపావకే చకుర్యాన్న హోమనసాపి హోమఇతి-సాగ్నికస్యౌపాసనాగ్నావేవ ॥ అపరోవిశేషః ॥ ప్రాచీనావీత్య నుజ్ఞాయా మథకర్తోపవీతవాన్। ద్వితీయపరిషేకాంత మాచరేదితి నిశ్చయః॥ నిరూహ్యావహ్నేరంగారాన్ ప్రేతాయచయమాయచ । స్వాహేతి జుహుయాదేనం ఉక్త్వా తద్గోత్రనామని । తథాచస్మృతిః॥ ఔపాసనాగ్నౌకర్తవ్యం యదగ్నౌ లౌకికేకృతం । తత్కర్మవిధివద్భూయః కుర్యాదిత్యాహ గౌతమః । జ్యేష్ఠభ్రాతానగ్నిమాంతాన్యత్కనిష్ఠ స్త్వగ్నిమాన్ భవేత్। కనిష్ఠేనైవకర్తవ్యా సపిండీకరణక్రియా । సపిండీకరణం పుత్రః పితుః కుర్వీతయోగ్నిమాన్। అనగ్నిషు క్రియానస్యా దేకోద్దిష్టాద్ఋతేక్వచిత్ ॥ ఇతి॥ తతః ప్రాచీనావీతీ తూష్ణీంమేక్షణమను ప్రహృత్యహుత శేషం కించిత్కించి ద్భోజనపాత్రేషు స్వధేయమితి నిధాయ తచ్ఛేషమన్యస్మిన్ పాత్రే నిధాయ భోజనపాత్రేషు ఉపస్తీర్య ఉపవీతీ అన్నపరి వేషణాదికం కృత్వాఽభిఘార్య ॥ తథాచస్మృతిః । సూపేహా పరమాన్నే వాత్పృఘుపాత్రం వినిక్షిపేత్ । తద్భోజ్య మాసురంప్రోక్తం నదాతుః పారలౌకికం । ప్రేతశ్రాద్ధేసపిండేచ సజపేదన్నసూక్తకం ॥ గాయత్ర్యా సర్వంహవిః ప్రోక్ష్య ఉదఙ్ముఖఉపవిశ్య । దేవసవితః ప్రసువ । సమంతంప్రదక్షిణం పరిషిచ్య దక్షిణంజాన్వాచ్య కరాభ్యాంపాత్రంగృహీత్వా॥ విశ్వేదేవాఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్యుక్త్వా వైశ్వదేవికే। పృథివీతఇదంవిష్ణు రిత్యేతావితరేషుతు । సర్వాణి పృథివీత్యేవస్పృశ్యమె దితికేచన ॥ పృథివీతేపాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వాముఖేజుహోమి బ్రాహ్మణానాంత్వా ప్రాణాపాన యోర్జుహోమ్యక్షితమసిమైషాం క్షేష్ఠాఅముత్రా ముష్మిన్ లోకే। ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమేత్రేధానిదధేపదం । సమూఢమస్యపాగ్ం సురేస్వాహావిష్ణో। హవ్యంరక్షస్వేతి బ్రాహ్మణాం గుష్ఠమన్నేనివేశ్య కాలకామక సంజ్ఞికా విశ్వేదేవాః ఏతద్గోత్రాహవ్యం సపరికరం కాలకామక సంజ్ఞికా విశ్వేదేవా దేవతా ఇదమన్నం సపరికరం హవ్యం బ్రాహ్మణస్త్వా హావనీయాన్వేద

త్తం దాస్యమానంచ అతృప్తే స్తత్సర్వంగయే యంభూః గదాధరోభో క్తాఅన్నం బ్రహ్మఅహంచ బ్రహ్మభోక్తాచ బ్రహ్మసర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మ సౌవర్ణంపాత్రమక్షయ వటచ్ఛాయేయంకాలకామక సంజ్ఞికేభ్యోవిశ్వేభ్యో దేవేభ్యఃఇదమన్నమ మృతస్వరూపమాతృప్తేర్దాస్యమానమక్షయ తృప్త్య ర్థంయథాభాగం ఓంతత్సత్ హవ్యంస్వాహానమః నమమేతిసదర్భయవము దకంభూమావిసృజేత్ ॥ గయాయాంశ్రీరుద్రపాదాది సమస్తపాదేషు ద త్తమస్త్వితి భవంతోబ్రువంత్వితి బ్రూయాత్ । గయాయాం శ్రీరుద్ర పాదాదిసమస్తపాదేషు దత్తమస్తుతిప్రత్యుక్తే ॥ గదాధరఃప్రియతామితి వదేత్ ॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ హస్తప్రక్షాళనాదూర్ధ్వం పాణిభ్యాంపాత్ర ధారణం । త్యాగేదక్షిణముత్సృజ్య వికిరేసవ్య ముత్సృజేత్ ॥ ఏవంద్వి తీయపాత్రమన్నందేవ సవితఃప్రసువేతిసముంతం పరిషిచ్య పృథివీతే పాత్ర మిత్యాదిగదాధరః ప్రియతామిత్యంతంకృత్వా । యేదేవాదివ్యేకాదశస్థ పృథివ్యామధ్యేకాదశస్థాప్సుషదో మహినైకాదశస్థతేదేవాయజ్ఞమిమంజు షధ్వం । ఇత్యుపస్థాయప్రాచీనావీతీ ప్రేతాయాన్నం ప్రసవ్యం తూష్ణీం సమంతంపరిషిచ్య సవ్యంజాన్వాద్య । పృథివీతేపాత్రం...బ్రాహ్మణస్య త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసిమాస్య క్షేష్ఠాఅముత్రా ముష్మింల్లోకే । ఇదంవిష్ణుర్విచ... పాగ్ంసురే । శ్రీవిష్ణోఅన్నంరక్షస్వ । పితఃగోత్రశర్మన్ ప్రేతపత్తేఅన్నంసపరి కరంపితా గోత్రశ్శర్మా ప్రేతో దేవతేదమన్నం సపరికరం బ్రాహ్మణస్త్వా హవనీయార్థేదత్తం దాస్య మానంచాతృప్తేః తత్సర్వంగ యేయంభూః గదాధరో భోక్తాఅన్నం బ్రహ్మఅహంచ బ్రహ్మభోక్తాచ బ్రహ్మసర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మరజతమ యం పాత్రమక్షయ వటచ్ఛాయేయం పితృగోత్రాయశర్మణే ప్రేతా యఇదమన్నం సపరికరం సోపస్కరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం సతి లా పిధానోదకుంభం సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే ప్రేతతృప్త్య ర్థముపతిష్ఠత్వితి దద్యాత్ ॥ తథాస్త్వితప్రతివచనం ॥ తత్పిత్రర్థబ్రా హ్మణహస్తే అపఃప్రదాయ । అప్రదక్షిణం తూష్ణీంపరిషిచ్య పృథి వీతే పాత్రమిత్యాదిస్వధా విష్ణోకవ్యం రక్షస్వ । తత్పితః గోత్రశర్మన్ వసురూపపితృత్తే కవ్యంసపరికరం తత్పితాగోత్రశ్శర్మా వసురూపోదేవ తేదమన్నం సపరికరంకవ్యం బ్రాహ్మణస్త్వా హవనీయార్థే దత్తంచాస్య మానంచాతృప్తేః తత్సర్వంగయే యంభూఃగదాధరోభోక్తాఅన్నం బ్రహ్మ

అహంచ బ్రహ్మభోక్తాచ బ్రహ్మసర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ రజతమయం పాత్ర మక్షయ వటచ్ఛాయమేయం తత్పితృగోత్రాయ శర్మణేవసురూపాయ ఇద మన్నమ మృతస్వరూపమాత్రైర్దాస్య మానమక్షయ తృప్త్యర్థంయథా భాగమోంతత్సత్ స్వధాకవ్యంనమః నమమేతి దద్యాత్ । గయాయాం శ్రీరుద్రపాదాది సమస్తపాదేషు దత్తమస్త్వితిభవంతో బ్రువంత్వితి। బ్రూయాత్। గయాయాం శ్రీరుద్రపాదాది సమస్తపాదేషు దత్తమస్త్వితిప్రతివచనం । గదాధరః ప్రియతాం। తత్పితామహపాత్ర మప్రదక్షిణంతూష్ణీం పరిషిచ్య పృథివీతేపాత్రమిత్యాది=స్వధావిష్ణో కవ్యంరక్షస్వ । తత్పితామహ గోత్రశర్మన్ రుద్రరూప ఎతత్తేకవ్యం సపరికరం తత్పితామహః గోత్రః శర్మా రుద్రరూపో దేవతేదమన్నం = అక్షయవటచ్ఛాయమేయం తత్పితామహాయ గోత్రాయ శర్మణే రుద్రరూపాయ ఇదమన్నమమృతస్వరూపమిత్యాదిగదాధరః ప్రియతామిత్యంతంపూర్వవత్ । తత్ప్రపితామహ పాత్రమప్రదక్షిణం పరిషిచ్యపృథివీతే పాత్రమిత్యాది = స్వధావిష్ణోకవ్యం రక్షస్వతత్ప్రపితామహగోత్రశర్మన్ ఆదిత్యరూప ఎతత్తేకవ్యంసపరికరం తత్ప్రపితామహః గోత్రఃశర్మా ఆదిత్యరూపోదేవతేద మన్నం... అక్షయ వటఛాయమేయం తత్ప్రపితామహాయ గోత్రాయశర్మణే ఆదిత్యరూపాయ ఇదమన్నమమృత స్వరూపమిత్యాది గదాధరః ప్రియతామిత్యంతం పూర్వవత్ దత్వా । యేచేహపితరోయేచనే హయాగ్ శ్చ విద్మయాగ్ంశ్చన ప్రవిద్మత్వం వేద్థయతతే జాతవేదస్వధాభిర్యజ్ఞగ్ం సుకృతం జుషస్వ ఇత్యుపస్థాయ । యజ్ఞోపవీతీవిష్ణుపాత్రం ప్రదక్షిణం దేవసవితః ప్రసువేతి పరిషిచ్య । పృథివీతే పాత్రమిత్యాది । స్వాహావిష్ణో హవ్యంరక్షస్వ । శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఎతత్తేహవ్యం సపరికరం శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణుర్దేవ తేదమన్నం = సౌవర్ణం పాత్రమక్షయ వటచ్ఛాయమేయం శ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే శంఖచక్ర గదాధరాయ ఇదమన్న మిత్యాది=స్వాహానమః నమమ । గదాధరః ప్రియతా మిత్యంతర పూర్వవద్దత్వా । తద్విష్ణోః పరమంపదం...రాతతం । తద్విప్రాసో విపన్యవోజాగృవాం సస్సమింధతే । విష్ణోర్యత్పరమంపదం । ద్వాభ్యాముపస్థాయ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చమహా యోగిభ్యఏవచ । నమస్స్వధాయైస్వాహాయైనిత్య మేవనమోనమః । సప్తవ్యాధాదశార్ణేషు మృగాః కాలాంజనెగిరౌ చక్రవాకాస్సరద్వీపే హంసాస్సరసిమానసే । యేస్మ

జాతాః కురుక్షేత్రే । బ్రాహ్మణా వేదపారగాః । ప్రస్థితాదీర్ఘ మధ్వానం యూయుంతే భ్యోనసీదథ । అమూర్తానాంచ మూర్తానాం పితౄణాందీప్తతేజసాం । నమస్యామి సదా తేషాంధ్యాయినాం యోగచక్షుషాం । చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వాభ్యాం పంచభిరేవచ । హూయతేచ పునర్ద్వాభ్యాం సమేవిష్ణుః ప్రసీదతు । ఓంభూర్భువస్సువః॥ ఓంతత్సవితుః... దయాత్ । సత్యంత్వర్తేన పరిషించామీతిసర్వత్ర॥

—(*) చిత్రగుప్తబలినిషేధః. (*)—

౧౯౬. చిత్రగుప్తబలింనకుర్యాత్ । తథాచభరద్వాజః ॥ పితౄణామన్నమాదాయభూమౌయోనిక్షిపేద్బలీన్ । స్తేయేనబ్రహ్మణస్తేనసర్వత్ర స్తేయకృద్భవేత్ ॥ అత్రిరపి ॥ దత్తేవాప్యథవాదత్తేభూమౌయోనిక్షిపేద్బలీన్ । తదన్నంవిఫలంయాతినిరాశైఃపితృభిర్గతైరిది ॥ పితృగ్రహణం వైశ్వదేవోపలక్షణార్థం । తస్మాచ్ఛ్రాద్ధోపనిష్టై రుభయ విధైరపిబలిం నకార్యం ॥ బ్రహ్మార్పణంబ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌబ్రహ్మణాహుతం । బ్రహ్మైవ తేనగంతవ్యంబ్రహ్మకర్మసమాధినా । గయాయాంధర్మపృష్ఠేషు సదసిబ్రహ్మణస్తథా । గయాశీర్షేవటేచైవపితౄణాందత్తమక్షయం । పంచక్రోశంగయాక్షేత్రంక్రోశమేకంగయాశిరః । యత్రయత్రస్మరిష్యంతిపితౄణాందత్తమక్షయం । యజ్ఞేశ్వరోహవ్యసమస్తకవ్యభోక్తావ్యయాత్మాహరిరీశ్వరోత్ర। తత్సంనిధానాదపయాంతి సద్యోరక్షాంస్యశేషాణ్యసురాశ్చసర్వే । త్వాంయోగినశ్చింతయంతిత్వాంయజంతిచయాజినః । హవ్యకవ్యభుగేకస్త్వం పితృదేవస్వరూపధృత్ । కర్తాక్రియాణాంసచయిజ్యతే క్రతుః సఏవతత్కర్మఫలంచతస్య । స్రుగాదియత్సాధన మప్యశేషంహరేర్నకించి ద్వ్యతిరిక్తమస్తి ॥ దేశకాలపాత్రమంత్ర తంత్రకర్తృభోక్తృహవిర్ద్రవ్యాదిభ్యః న్యూనాతిరిక్తమఛిద్రమస్త్వితిభవంతోబ్రువంతు అఛిద్రమస్త్వితిప్రతివచనం । వర్తమానేప్యవహారిక ఇత్యాది......తిథౌపితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యసపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధే యజమానస్య పితరంగోత్రంశర్మాణంప్రేతం తత్పితృపితామహ ప్రపితామహాన్ గోత్రాన్ శర్మణః వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ కాలకామకసంజ్ఞికాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ శ్రాద్ధసంరక్షకశ్రీమహావిష్ణుంచ ఉద్దిశ్యమయాక్రియమాణేనానేన యజమానస్య పితుస్సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధేనపితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యతత్పితృపితామహప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాం వసురుద్రాదిత్యరూ

పాణాంకాలకామక సంజ్ఞికానాం విశ్వేషాందేవానాం శ్రాద్ధసంత్షుక శ్రీమహావిష్ణోశ్చ ఏతేషాంసర్వాంసగుణీ భూత్వాగయా శ్రాద్ధైనైవాక్షయతృప్తిర్భూత్వాయజమానస్యపితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యతత్పితృ పితామహ ప్రపితామహైః గోత్రైశ్శర్మభిర్వసు రుద్రాదిత్యరూపైః స్సహసమానోదకత్వ సాపిండ్యసిద్ధిద్వారావస్వాది పితృలోక ప్రాప్తిరస్త్వితిభవంతోబ్రువంత్వితిసయవ దర్భతిలోదకముత్సృజేత్ ॥ వస్వాదిపితృలోక ప్రాప్తిరస్త్వితి ప్రతివచనం॥

—(*) సువాసినీభోజనం. (*)—

౧౯౭. సువాసిన్యాంమృతాయాంతు బ్రాహ్మణైస్సహ భోజనే। సువాసినీంతతఃపశ్చాదమంత్రకమథార్చయేత్ ॥ భోజయేదిత్యర్థః॥ మాతా మంగళసూత్రేణ మృతాయదిచతద్దినే। ఉద్దిశ్యద్విజపజ్తౌ తాంభోజయేత్సధవాంస్త్రియం॥ తతస్సవ్యాహృతి కాంగాయత్రీం జపిత్వామధువాతేత్యృచంజపిత్వా విశ్వేదేవపూర్వకంసర్వత్రఆపోశనానిదత్వా। ఆపోశనం సర్వతీర్థం యావదన్నంనలంఘయేత్। బాహూనాలంఘితం సర్వమభోజ్యం మనురబ్రవీత్॥ ఆపోశనంప్రదాయాథ సావిత్రీంత్రిర్జపేదథ। మధువాతా ఇతిచఋచంమధ్వితి త్రిర్జపేదథ। ఆపోశనంకరేధృత్వా ఆశీర్వచనమబ్రవీత్। అభోజ్యంతద్భవేదన్నంకర్తుశ్చాయుః క్షయోభవేత్ ॥ మధువాతాఋతాయతే...భవంతునః ॥ మధుమధుమధు ॥ శ్రద్ధాయాంప్రాణేవిష్టోమృతంజుహోమి...బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ। ఈశానవిష్ణుకమలాసనకార్తికేయవహ్నిత్రయార్కరజనీశగణేశ్వరాణాం। క్రౌంచామరేంద్ర కలశోద్భవ కశ్యపానాం పాదాన్నమామిసతతం పితృముక్తిహేతూన్ ॥ గయాయాంధర్మ పృష్ఠేషుసదసిబ్రహ్మణస్పతేః। గయాశీర్షేవటేచైవ పితౄణాం దత్తమక్షయం। ఇయంభూమి గయాఏతే బ్రాహ్మణాగదాధరాః। పితృరూపీశ్రీజనార్దనః ప్రియతాం। ఓంతత్సత్ బ్రహ్మార్పణమస్తు। అమృతోప స్తరణమసిశ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిష్టోమృతంజుహోమి। శివోమావిశాప్రదాహాయ। ప్రాణాయస్వాహా। శ్రద్ధాయామపానేనివిష్టో మృతంజుహోమి। శివోమావిశాప్రదాహాయ। అపానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయాంవ్యానేనివిష్టామృతంజుహోమి। శివోమావిశాప్రదాహాయ। వ్యానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయాముదానేనివిష్ణోమృతంజుహోమి। శివోమావిశా ప్రదాహాయ। ఉదానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయా

గంసమానేని విష్టోమృతంజుహోమి శివోమావిశాప్రదాహాయ । సమా
నాయస్వాహా । బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ । యథాసుఖంజుషధ్వం॥
ప్రేతశ్రాద్ధేసపిండేచనజపే దన్నసూక్తకం । గృహాగ్నిశిశు దేవానాంయ
తీనాం బ్రహ్మచారిణాం । శ్రాద్ధపాకోనదాతవ్యో యావత్పిండాన్న నిర్వ
పేత్॥ వృద్ధశాతాతపః॥ అపేక్షితంయాచితవ్యం శ్రాద్ధార్థ ముపకల్పితం ।
నయాచతే ద్విజోమూఢస్స ఏవశ్రాద్ధఘాతకః । అపేక్షితంయోనదద్యా
చ్ఛ్రాద్ధార్థముపకల్పితం । అధోగత్వాతు ఘోరాసుతిర్య గ్యోనిషుజా
యతే । మార్జనార్చనబలి కర్మభోజనానిదేవతీర్థేనకుర్యాత్॥ ఇతి॥
వసిష్ఠః॥ నచముఖశబ్దం కుర్యాత్సర్వా భిరంగులి భిరశ్నీయాత్ పాణించనా
వధునుయాదితి । ఆపస్తంబోపి॥ యత్నేనధారయేద్విప్రః పవిత్రందక్షిణే
కరే । భుంజానస్తువిశేషేణఅన్నదోషైర్నలిప్యతే॥ అత్రిః॥ బ్రహ్మయజ్ఞేజ
పేచైవ బ్రహ్మగ్రంధిర్విధీయతే । భోజనేవర్తులంప్రోక్తంఏవంధర్మోన
హీయతే । అనంతరంభుంజానాన్ తృప్తాన్ జ్ఞాత్వాసవ్యాహృతికాంగాయ
త్రీంజపిత్వా ॥ ప్రాచీనావీతీ॥ మధువాతా ఋతాయతే... మాధ్వీర్గా
వోభంతునః।అక్షన్నమీమదంతహ్యవప్రియా అధూషత। అస్తోషతస్వభాన
వోవిప్రానవిష్టయామతీ । యోజాన్విన్ద్రతేహరీ । ఇతి పంచర్చంశ్రావయి
త్వామధుమధ్వితి త్రిరుక్త్వా । శ్రాద్ధః సంపన్నం। సుసంపన్నమితి ప్రత్యుక్తే
భుక్తశేషాత్సార్వ వర్ణికమన్నం పిండార్థం వికిరార్థంచపృథక్పృథగు
ద్ధృత్య । తతః । శ్రాద్ధార్థంసంపాదితేషు పదార్థేషుయద్యదిష్టంతత్పృ
ష్ట్వా । సర్వంసంపూర్ణమితిప్రత్యుక్తే । కాలకామకసంజ్ఞికావిశ్వేదేవాః
తృప్తాస్థఇతిద్విః । తృప్తాస్మ ఇతి ప్రత్యుక్తే । అసోమపాశ్చయేదేవా యజ్ఞ
భాగవివర్జితాః । తేషామన్నం ప్రదాస్యామివికిరంవైశ్వదైవికం । ఇత్యు
దకమిశ్ర మన్నంప్రదక్షిణం పాత్రద్వయస్య ప్రకీర్య । ప్రాచీనావీతీ । కిం
చిదన్నమాదాయ పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతసపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే
తృప్తిరస్తు । అస్తుతృప్తిరితి ప్రత్యుక్తే । సతిలముదకమన్నపాత్ర సమీపే
తూష్ణీముత్సృజేత్ । పునఃకించిదన్నమాదాయ తత్పితృపితామహప్రపి
తామహాః । తృప్తాస్థ ఇతిత్రిః । అసంస్కృత ప్రమీతాయే—తాభ్యశ్చ
పైతృకం । తిలమిశ్రమన్నంపాత్రక్రమేణ అప్రదక్షిణంప్రకీర్య । ఉపవీతిపు
నః కించిదన్నమాదాయ । శ్రాద్ధసంరక్షకశ్రీమహావిష్ణోతృప్తోసి తృప్తోస్మీ
తిప్రత్యుక్తే । అసంశయోభవేద్విష్ణుర్యోరక్షసాధనమవ్యయం । పితౄణాం

చవరంశ్రేష్ఠం వికిరాన్నంచ వైష్ణవం । విష్ణుపాత్రం ప్రదక్షిణం ప్రకీర్య । ఉచ్ఛిష్టసన్నిధౌ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తిలోదకం నినీయ। పూర్వముద్ధృతం వికిరార్థమన్నం ప్రాచీనావీతీ । ఆదాయ తిలమిశ్రంకృత్వా ఉదకేనాప్లావ్య । యే అగ్నిదగ్ధా యే అనగ్నిదగ్ధా యేవా జాతాః కులేమమ। భూమౌ దత్తేన పిండేన తృప్తాయాంతు పరాంగతిం । అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః అస్మత్కులప్రసూతమృతేభ్యః అయంపిండ స్స్వధానమః ఇతితదన్నం దర్భేషు ప్రకీర్య । అగ్నిదగ్ధాశ్చానగ్నిదగ్ధాశ్చ మార్జయంతామితి తిలోదకం నినీయాచామేత్ ॥ తదాహ॥ సార్వవర్ణికమన్నాదీనాసీ ఠాప్లావ్యవారిణా । ఉచ్ఛిష్టానాం సమీపేషు అగ్రతః ప్రకిరేద్భువి। భూమౌ యన్త్రప్రకిర్యాన్నమజ్ఞానాన్నాచమేద్బుధః । తిష్ఠంతి పితర స్తస్యమానసముచ్ఛిష్ట భోజనా ఇతివచనాదన్నం ప్రకీర్య శుద్ధాచమనంకృత్వా ఉచ్ఛిష్టభాగోభ్యస్త్వన్నం దీయతామితి వదేత్ ॥ భోక్తారః । యజమానకులే జాతాదాసాదాస్యోన్న కాంక్షిణః । తేసర్వే తృప్తిమాయాంతు మయాదత్తేన భూతలే । ఇతిభుక్తశేషాదన్నాదీని భూమౌ త్యజేత్ । ఉత్తరాపోశనాని దాపయిత్వా అమృతాపిధానమసి । శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । ప్రాణమన్నేనాప్యాయస్వ । శ్రద్ధాయామపానేనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । అపానమన్నేనాప్యాయస్వ శ్రద్ధాయాం వ్యానేనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । వ్యానమన్నేనాప్యాయస్వ । శ్రద్ధాయాముదానేనివిశ్యామృతగ్ంహుతం । ఉదానమన్నేనాప్యాయస్వ । శ్రద్ధాయాగ్ంసమానేనివిశ్యామృతగ్ంహుతం। సమానమన్నేనాప్యాయస్వ । అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఙ్గుష్ఠంచసమాశ్రితః । ఈశస్సర్వస్య జగతః ప్రభుఃప్రీణాతి విశ్వభుక్ । కాంచనే పుణ్యనిలయే పద్మాబ్జదని వాసినాం । అర్థినాముదకం దత్తమక్షయ్యముపతిష్ఠతు । తతః ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య । పితుర్గోత్రస్యశర్మణఃప్రేతస్య సపిండీకరణాఖ్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధే పిండప్రదానం కరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య । పూర్వముద్ధృతం సార్వవర్ణికం కించిదన్నం తిలమిశ్రంకృత్వా । ప్రేతాహుతిశేషంచ సంసృజ్య పిండం కృత్వా పూర్వముద్ధృతం సార్వవర్ణికం శేషమన్నం తిలమిశ్రంకృత్వా అగ్నౌకరణహుతశేషగ్ం సంసృజ్య పిండత్రయంచకృత్వా ఉచ్ఛిష్టసన్నిధౌ పిండాన్ దద్యాత్ । పితృయజ్ఞవత్ । ఉచ్ఛిష్టాదరత్నిమాత్రం త్యక్త్వా గోమయేనోపలిప్య తత్రదక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య । పిండస్యాధః ... తిల ... దకం దత్వా । ప్రేతగోత్రాయశ

ర్మణే ప్రేతాయ ఏషపిండః ఉపతిష్ఠత్వితి పిండం దత్వా । పిండస్యోపరి ఏత
త్తిలోదక ముపతిష్ఠత్వితి తిలోదకందత్వా । తస్యపశ్చిమతః తత్పితృపితా
మహ ప్రపితామహానాం పిండప్రదానంకుర్యాత్ । అపాంమేధ్యం యజ్ఞియ
గ్ంసదేవగ్ం శివమస్తుమే । ఆచ్ఛేత్తారో మారిషంజీవాని శరదశ్శతం ।
సమూలగ్ సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిరాహారతి । అపహతా అసురారక్షా
గ్ంసి పిశాచా యేక్షయంతి...వేదిమదః । దక్షిణాప్రాచీ మేకస్ఫ్యాంప
రాచీవేది ముద్ధత్యాప ఉపస్పృశ్య । శుంధంతాంపితరః । ఇత్యద్భిరవో
క్ష్య ఆయంతునః పితరో మనోజవసః । అభిమంత్య్ర । సకృదాచ్ఛిన్నం
బర్హిరూర్ణా మృదుస్యోనం పితృభ్యస్త్వా భరామ్యహం । అస్మింత్సీ
దంతుమే పితరస్సోమ్యాః పితామహాః ప్రపితామహాశ్చానుగైస్సహ । సకృ
దాచ్ఛిన్నేన బర్హిషా వేదిగ్ స్తృణాతి మార్జయంతాంతత్పితరః । మా
ర్జయంతాం తత్పితామహాః । మార్జయంతాం తత్ప్రపితామహాః । త్రీ
నుదకాంజలీన్నినీయ। సవ్యంజాన్వాచ్యానాచీనపాణి స్సకృదాచ్ఛిన్నే బర్హిషి
దక్షిణాపవర్గాన్ పిండాన్ దదాతి। ఏతత్తేతత్పితఃగోత్రశర్మన్ వసురూపయే
చత్వామనుతతి ప్రేతగోత్రాయశర్మణే వసురూపాయ యేచత మనుగచ్ఛంతి
తేభ్యశ్చ అయంపిండ స్తస్మై తేస్వధానమః । ఏతత్తేతత్పితామహగోత్రశ
ర్మన్ రుద్రరూపయేచత్వామనుతత్పితామహాయగోత్రాయశర్మణే రుద్రరూ
పాయయేచతమనుగచ్ఛంతితేభ్యశ్చ అయంపిండ స్తస్మై తేస్వధానమః। ఏత
త్తే తత్ప్రపితామహ గోత్రశర్మన్ ఆదిత్యరూప యేచత్వామను తత్ప్రపి
తామహాయగోత్రాయ శర్మణే ఆదిత్యరూపాయ యేచతమనుగచ్ఛంతి తే
భ్యశ్చ అయంపిండ స్తస్మై తే స్వధానమః । మధువాతా ఋతాయతే...
సంత్వోషధీః । మధు । మధునక్త ముతోషసి...పితా । మధు । మధు
మాన్నో వనస్పతిః...భవంతునః । మధు । ఇతితత్పిండే ప్రత్యృచం మధు
దత్వాఏవంతత్పితామహ ప్రపితామహపిండయోరపి । మధుదత్వా ప్రా
ణానాయమ్య సంకల్పంకరోతి । పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్య తత్పితృ
పితామహ ప్రపితామహైః గోత్రైశ్శర్మభిః వసురుద్రాదిత్యరూపైః సహ
సాపిండ్య సిద్ధిద్వారావస్వాది పితృలోకప్రాప్త్యర్థం పితుర్గోత్రస్యశర్మణః
ప్రేతస్యపిండం తత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాంశర్మణాం
వసురుద్రాదిత్య రూపాణాంపిండైః స్సహసంయోజయిష్యే ఇతిసంకల్ప్య ।
గృహీతదక్షిణైః బ్రాహ్మణైః స్సంయోజ యేత్యభ్యనుజ్ఞాతః । మధువాతా

ఋతా:ఋతఇత్యృచైవ ప్రేతపిండమాదాయ తత్పిండం త్రేధావిభజ్య । ఏక భాగమాదాయ సంగచ్ఛధ్వగ్ంసంవదధ్వం । సంహోమనాగ్ంసిజానతాం దేవాభాగం యథాపూర్వే । సంజానానా ఉపాసతే । సమానోమంత్ర స్సమితి స్సమానీ । సమానంమనస్సహ చిత్తమేషాం । సమానం కేతో అభిసగ్ంరభధ్వం । సంజ్ఞానేనవోహ విషాయజామః ॥ పితః గోత్ర శర్మన్ ప్రేతత్వత్పిండభాగం త్వత్పితృభిర్గోత్రై శ్శర్మభిర్వసు రూపైస్సహైష తే పిండభాగఃతస్మై తేస్వధానమః । ఇతిగృహీతపిండభాగం తత్పితుఃపిండేన । సంయోజయేత్ । యేసమానాస్సమనసః పితరోయమరాజ్యే । తేషాం లోకస్వధానమో యజ్ఞోదేవేషుకల్పతాం । యేసజాతాస్సమన సోజీవా జీవేషుమామకాః । తేషాగ్ శ్రీర్మయి కల్పతామస్మిన్ లోకేశతగ్ంస మాః । ద్వాభ్యాంసంసృష్టమభి మంత్ర్య విష్ణుంస్మరేత్ ॥ అథవాపితుర్గో త్రస్య శర్మణః ప్రేతస్య పిండం తత్పితుః గోత్రస్యశర్మణః వసురూపస్యపిండేన సహైష తే సమానపిండః తస్మై తేస్వధానమః । సంగచ్ఛధ్వమితిద్వాభ్యాం గృహీత పిండభాగంతత్పితుః పిండేనసంయోజయేత్ । యేసమానా ఇ త్యాది । ఏవంతత్పితామహ ప్రపితా మహయోరపి ॥ ద్వితీయపిండ భాగ మాదాయ । సంగచ్ఛధ్వం...సంజ్ఞానేనవోహ విషాయజామః । పితః గోత్రశర్మన్ ప్రేతత్వత్పిండభాగం త్వత్పితామహైః గోత్రై శ్శర్మభిఃరుద్ర రూపైః స్సహైష తే పిండభాగ స్తస్మై తేస్వధా నమః । ఇతిగృహీతపిండభా గం తత్పితామహపిండేన సంయోజయేత్ । యేసమానాయేసజాతా ఇతి ద్వాభ్యాం సంసృష్ట మభిమంత్ర్య । తృతీయపిండ భాగమాదాయ ॥ సంగ చ్ఛధ్వం...హవిషాయజామః । పితఃగోత్రశర్మన్ ప్రేతత్వత్పిండభాగం త్వత్ప్రపితామహైః గ్గోత్రైశ్శర్మభిః ఆదిత్యరూపైస్సహైష తే పిండ భాగ స్తస్మై తేస్వధానమః । గృహీతపిండభాగం తత్ప్రపితామహపిండేన సంయో జయేత్ । కృష్ణస్మరణం చకుర్యాత్ । యేసమానా యేసజాతా ఇతిద్వా భ్యాం సంసృష్టమభిమంత్ర్య । ఏవం సంయోజ్య । ఏవమసౌనుగతః ప్రేతపితృ సామాన్యమాప్తవాన్ । శివంభవతు శేషాణాం జాయంతాం స్థిరజీవినః ॥

—(*) స్త్రీసపిండనే విశేషః. (*)—

౧౮౦. ఏషాహ్యనుగతా ప్రేతా పితృసామాన్యమీయుషీ । శివంభవ తు శేషాణాం జాయంతాం స్థిరజీవినః । పితృవ్యాసుపతిష్ఠతే । ఇతః పరం ప్రేత శబ్దో నాస్తి । చతుర్థోఽపి తథైవాత్ర ॥

—(*) తథాకల్పకారికా. (*)—

౧౯౯. పిండసంయోజనాదూర్ధ్వం ప్రేతత్వస్య నివృత్తితః। మార్జనాదిషుసర్వేషు చతుర్థోపినివర్తతే॥ ఏతస్మిన్ కాలేవా బ్రాహ్మణ విజర్జనాంతే వావైతరణీగోదానంకుర్యాత్॥ స్మృతిసారే॥ ప్రేతలోకాత్పితృలోక గమనార్థంచవైతతః। నదీంవైతరణీంచైవ తరణార్థం ప్రదాపయేత్। ఏతస్మిన్నేవకాలేతు గాందద్యాద్బ్రాహ్మణాయచేతి॥

—(*) తతోవైతరణీ గోదానప్రకారః. (*)—

౨౦౦. కర్తాపాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్యఉపవీతి ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య పితుర్గోత్రస్య శర్మణోవసురూపస్య సుఖేన వైతరణీ నద్యుత్తరణార్థం శ్రీమహావిష్ణు ప్రీత్యర్థంచ మహావైతరణీసంజ్ఞక గోదానంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। గోమయేనోపలిప్తదేశే ద్రోణపరిమితకార్పాసంనిధాయ। తత్పరితస్సప్తధాన్యానినిక్షిపేత్॥ భవిష్యోత్తరే॥ యవగోధూమధాన్యాని తిలాఃకంగుస్తథైవచ। శ్యామాకాష్షష్టికాశ్చైవ సప్తధాన్యాఉదాహృతాః॥ అస్యార్థః। ధాన్యాః=మహావ్రీహయః। కంగుః=ప్రియంగవః। షష్టిదినఫలః షష్టికః = యోగినో వ్రీహివిశేషాః। అన్యానిప్రసిద్ధాని। శాలిశ్యామాకగోధూమ యవతిల ప్రియంగు కృష్ణవ్రీహీన్వా ద్రోణపరిమితంవా। అశక్తశ్చేద్యథాశక్తి నిధాయ। కార్పాసశిఖరేతామ్రపాత్రం నిధాయ తదుపరిస్వర్ణమయీం దండపాశధరాం మహిషవాహనాం యమప్రతిమాంనిధాయ వస్త్రద్వయాం సంవేష్ట్య యమాయసోమమితిమంత్రేణ షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య। తత్పురతః దుకూలబద్ధేక్షుఖండనిర్మిత ఉడుపస్యోపరిధేనుంనివేశ్య। మహావైతరణీగోదానాంగయమపూజాంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। యమాయసోమం యమోనుష్టుప్। యమ ఋషిః। యమోదేవతా। అనుష్టుప్ఛందః। యమప్రతిమారాధనే వినియోగః। యమాయసోమగ్ం సునుతయ మాయజుహుతాహవిః। యమగ్ం హయజ్ఞోగచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరంకృతః। కృష్ణవర్ణాం మహిషవాహనం ద్విభుజం దండపాశధరం యమమావాహయామి। త్యావాహ్య। తేనైవమంత్రేణావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య॥ గోపూజా॥ తతోగోపూజాం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య॥ గోః అగ్రపాదాభ్యాం నమః। గోః శృంగాభ్యాంనమః గోః స్కంధాభ్యాంనమః గోః జఘన్య పాదాభ్యాం నమః। గోః పుచ్ఛాయనమః। గోః సర్వాంగేభ్యోనమః। ఏతేషుస్థా

నేషు గంధపుష్పాక్ష తాన్నిక్షి పేత్ । సందిన్యైనమః । గో: పాదౌపూజ
యామి । జగదుత్పత్తికారణాయైనమః । గో జానునీ పూజయామి । జ
గద్రక్షణాయైనమః । గో: కటింపూజయామి । శ్రీమత్యైనమః । గో:
పృష్ఠంపూజయామి । పవిత్రాయైనమః । గో: కంఠంపూజయామి । సు
శీలాయైనమః । గో: శృంగేపూజయామి । యజ్ఞసాధనాయైనమః । గో:
ముఖంపూజయామి । విశ్వస్యాఘప్రణాశిన్యైనమః । గో: శిరఃపూజయా
మి । ఇత్యంగపూజా । జగన్మాత ర్జగత్పూజ్యే జగద్ధాత్రి జగన్మయే ।
గంధంగృహాణ సురభిమయాదత్తం సురప్రియే । గో:గంధాన్ సమర్ప
యామి । జాతీకుంకుమసంయుక్తాన్ కరవీ రాదిభిర్యుతాన్ । అక్షతాం
శ్చసువర్ణాభాన్ గృహాణసురవల్లభే । గో: పుష్పాక్షతాన్ । సమర్పయా
మి । చందనాగరుకస్తూరీ కర్పూరేణ సమన్వితః । కపిలాఘృత సంయు
క్తో గార్ధూపః ప్రతిగృహ్యతాం । గో: ధూపం । ఆనందకృత్సర్వ లోకేదే
వానాంచసదాప్రియే । గో స్త్వంపాహిజగన్మాతః దీపోయం ప్రతిగృహ్య
తాం ॥ గో:దీపం ॥ ఆచ్ఛాదనంగవేదద్యా త్సవ్యంశుద్ధం సునిర్మలం ।
సురభిర్వస్త్రదానేన ప్రియతాంపరమేశ్వరీ ॥ గో: వస్త్రంసమర్పయామి ॥
సురభిర్వైష్ణవీమాతా । నిత్యంవిష్ణుపదేస్థితా । ఘాసంగృహాణగోమాతః ।
త్రాతుమర్హసిమాంసదా ॥ గో:ఘాసం ॥ కృపరాన్నసమాయుక్తం గోఘృ
తేనపరిప్లుతం । నైవేద్యంచమయాదత్తం సురభిః ప్రియతామితి । గో:నై
వేద్యం ॥ పూగీఫలంసకర్పూరం నాగవల్లిదళైర్యుతం । సౌరభే యి నమ
స్తుభ్యం తాంబూలం ప్రతిగృహ్యతాం । గో:తాంబూలం । నమోగోభ్యఃశ్రీ
మతీభ్య స్సౌరభేయీభ్యఏవచ । నమోబ్రహ్మసుతాభ్యశ్చ పవిత్రాభ్యో
నమోనమః । గో:ప్రదక్షిణనమస్కారం ॥ అథధేనుంప్రార్థయేత్ ॥ గావో
మమాగ్రతస్సంతు గావోమేసంతుపృష్ఠతః । గావోమేహృదయే సంతుగ
వాంమధ్యేవసామ్యహం । యాలక్ష్మీస్సర్వభూతానాం యాచదేవేష్వవస్థి
తా । ధేనురూపేణసాదేవి మమశాంతింప్రయచ్ఛతు । దేహస్థాయాచరు
ద్రాణీ శంకరస్యసదాప్రియా । ధేనురూపేణసాదేవీ మమశాంతిం ప్రయ
చ్ఛతు॥ ఇతిసంప్రార్థ్య । తతో బ్రాహ్మణ సమారాధనం కరిష్య ఇతిసంక
ల్ప్య । స్వస్త్యయనం...నోఅస్తు । మహావిష్ణుస్వరూపస్య బ్రాహ్మణస్యేద
మాసనమిత్యాది । బ్రాహ్మణంగంధాది భిరభ్యర్చ్య అంగుళీయాది భిశ్చ
యథాసంభవమలంకృత్య । పుచ్ఛదేసేతు దాతా వైశుద్ధో బద్ధశిఖో భవేత్ ।

ఉదఙ్ముఖస్తువిప్రస్స్యా త్పాత్రలక్షణలక్షితః । ఆజ్యపాత్రం కరేధృత్వాసు వర్ణేనసమన్వితం । నిక్షిప్యపుచ్ఛం తస్మింస్తు ఘృతదిగ్ధంప్రగృహ్యాచ । సతిలం విప్రహస్తేతు ప్రాగగ్రంతునిధాయచ । సతిలంధకుశంచాపి గృహీత్వాదానమాచరేత్ । యమద్వారే మహాఘోరే తప్తావైతరణీనదీ। తాం తర్తుంగాం ప్రదాస్యామి ఉత్తారయసుఖేనతం । అస్మైబ్రాహ్మణాయ గోత్రాయశర్మణే । తత్తచ్ఛాఖాధ్యాయినే శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపాయ అస్యాం గోమయేనోపలిప్తాయాం భువిస్థాపితోక్త సప్తధాన్యనమేతకార్పాసపర్వతోపరిస్థితవస్త్రద్వయ వెష్టితస్వర్ణమయ యమప్రతిమాసమేతాం దుకూల బద్ధైకుదండనిర్మితోడుపోపరిస్థితాం స్వర్ణశృంగీం రౌప్యఖురాం ముక్తలాంగూలాం తామ్రపృష్ఠాం కాంస్యదోహనోపేతాం సవత్సాం గాం యజమానస్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః వసురూపస్యసుఖేన వైతరణీనద్యుత్తరణార్థం శ్రీమహావిష్ణుప్రీతిం కామయమానఃతుభ్య మహంసంప్రదదేనమః నమమేతి ధేనుపుచ్ఛం బ్రాహ్మణేన గ్రాహయిత్వా హిరణ్యగర్భగర్భస్థ మితిదక్షిణాందత్వా పూర్వోక్త ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాంతిథౌ శ్రీమహావిష్ణుముద్దిశ్యమయాకృతేన వైతరణీసంజ్ఞిక గోదానేనభగవాన్ త్సర్వాత్మకః శ్రీమహావిష్ణుస్సుప్రీతోవరదోభూత్వా యజమానస్యపితుర్గోత్రస్య శర్మణోవసురూపస్య సుఖేనవైతరణీ నద్యుత్తరణంకరోత్వితి భవంతోనుగృహ్ణంతు । ఇత్యుక్త్వానువ్రజసమంత్రంజపేత్ ॥ ధేనుకేసంప్రదీక్షస్వ యమద్వారేమహాభయే। ఉత్తితీర్షురయందేవి వైతరణ్యైనమోస్తుతే ॥ అయమనువ్రజనమంత్రః ॥ తతోగోమతీంజపేత్ ॥ గావస్సురభయోనిత్యం గావోగుగ్గులుగంధికాః గావఃప్రతిష్ఠాభూతానాం గావఃస్వస్త్యయనంమహత్ । నమోగోభ్యఃశ్రీమతీభ్య స్సౌరభేయీభ్యఏవచ । నమోబ్రహ్మసుతాభ్యశ్చ పవిత్రాభ్యో నమోనమః । ఇతిప్రణమ్య । తత్సర్వంప్రదక్షిణీకృత్యదండవత్ప్రణమ్య విష్ణురూపద్విజశ్రేష్ఠ పఙ్క్తిపావనభూసుర । దక్షిణాసుయాతుభ్యందత్తా వైతరణీతుగౌః । ఇతిబ్రాహ్మణంప్రార్థ్యధేనుం బ్రాహ్మణేన గ్రాహయిత్వాతత్సర్వంబ్రాహ్మణ గృహంనయేత్ । ప్రతిమాదిద్రవ్యా భావేధేనుమాత్రంవావద్యాత్ ॥ ఇతివైతరణీదానవిధిః ॥ యన్మేమాతాప్రమమాదయచ్చచారాననువ్రతం । తన్మేరేతఃపితావృత్తా మాభురన్యోవపద్యతాం । పితృభ్యఃస్వధావిభ్యః స్వధానమః । పితామహేభ్యః స్వధావిభ్యఃస్వధానమః । ప్రపితామహేభ్యః స్వధావిభ్యః స్వధానమః । ఇత్యుపస్థాయ

అత్రపితరో యథాభాగం మాదధ్వం । అమీమదంతపితరస్సోమ్యాః । ఇతిపరాఙ్ఙావర్తతే । ఊష్మణోవ్యా వృతఉపాస్తే వ్యావృత్తఊష్మణ్యభి పర్యావర్తతే । యేసమానాస్సమనసః పితరోయమరాజ్యే తేషాంలోకః స్వధానమోయజ్ఞో దేవేషుకల్పతాం । వీరంధత్తపితరః । ఇతిపాత్రస్థజల గ్నపులకాన్ గృహీత్వావజిఘ్రతి । అవజిఘ్రాయాచమ్య మార్జయంతాం మమపితరః । మార్జయంతాం మమపితామహాః । మార్జయంతాంమ మప్రపితామహాః । అంజనాభ్యంజనవాసశ్చత్రిరనుపిండందదాతి, సకృన్మం త్రేణద్విస్తూష్ణీంఅస్మత్పితః గోత్రశర్మన్ వసురూపఅంక్ష్వ । అస్మత్పితామ హాగోత్రశర్మన్ రుద్రరూపఅంక్ష్వ ః అస్మత్ప్రపితామహాగోత్ర శర్మన్ఆ దిత్యరూపఅంక్ష్వ అస్మత్పితఃగోత్రశర్మన్వసురూప అభ్యంక్ష్వఅస్మత్పితా మహాగోత్రశర్మన్రుద్రరూప అభ్యంక్ష్వ । అస్మత్ప్రపితామహా గోత్రశర్మన్ ఆదిత్యరూపఅభ్యంక్ష్వ । ఏతానివః పితరోవాసాగ్ స్యతోనోన్య త్పితరో మాయోష్టపితామహాఃమాయోష్ట ప్రపితామహాఃమాయోష్టప్రతిపిండం మంత్రావృత్తిః సకృన్మంత్రేణ ద్విస్తూష్ణీం । వాససోదశాంఛిత్వాత్రిస్త్రి ర్ణిదధాతి । నమోవఃపితరో రసాయనమోవః పితరశ్శుష్మాయ నమోవః పితరోజీవాయనమోవః పితరోమన్యవెనమోవః పితరోఘోరాయ పితరోన మోవోయఎతస్మిన్ లోకె స్థయుష్మాగ్ స్తేనుయెస్మిన్ లోకెమాం తెనుయఏ స్మిన్లోకె యూయం తెషాం వసిష్ఠాభూయాస్తయెస్మిన్ లోకెహం తెషాం వసిష్ఠో భూయాసం । నమస్కారాన్ జపతి॥ గృహాన్నః పితరో దత్తసదోవః పితరోదేష్మ । పిత్ర్యానుపతిష్ఠతె । ఊర్జంవహంతీర మృతంఘృతంపయః కీలాలంపరిస్రుతం । స్వధాస్థతర్పయత మెపితౄన్ తృప్య తతృప్యతతృ ప్యత । ఉదకంనినయతి॥ మనోన్వాహువామహె నారాశగ్ంసేనస్తోమె నపితౄణాంచమన్మభిః । ఆనఏతుమనఃపునః క్రత్వెదక్షాయజీవసె । జ్యోక్చ సూర్యందృశె । పునర్నఃపితరో మనోదతాతుదైవ్యోజనః । జీవంవ్రాత గ్ంసచెమహి । మనస్వతీభిరుపతిష్ఠతె । ఉత్తిష్ఠతపితరః ప్రెతశూరాయ మస్యపంథామన్వెతాపురాణం । ధత్తాదస్మాసుద్రవిణం యచ్చభద్రంప్ర ణోబ్రూతా ద్భాగధాందేవతాసు । పిత్ర్యాసుత్థాపయతి । పరెతపితర స్సోమ్యాగంభీరైః । తథాపిత్ర్యాంత్సువిదత్రాగ్ం అపీతయమెనమె సధ మాదంమదంతి । ప్రవాహణ్యాపిత్ర్యాన్ ప్రవాహయతి । స్వదేశంప్రా పయతి । యజ్ఞోపవీతీ ప్రజాపతెనత్వ దెతాన్యన్యోవిశ్వాజాతాని పరి

తాబభూవ । యత్కామాస్తే జుహుమస్తన్నో అస్తువయగ్గ్‌స్యామపతయోరయీణా । ఔపాసనదేశంగచ్ఛతియదంతరిక్షం పృథివీముతిద్యాం యన్మాతరంపితరం వాజహిగ్‌ంసిమ । అగ్నిర్మాతస్మాదేనసః ప్రముంచతుదురితాయానిచకృమ కరోతుమామనేనసం । ఔపాసనాగ్నిముపతిష్ఠతే । గార్హపత్యశబ్దస్యలోపః ॥

—(*) మధ్యపిండప్రదానలోపః. (*)—

౨౦౧. తథాచస్మృతిః॥ అప్రాప్తయౌవనేవృద్ధేసగర్భే రోగసంభవే । పుత్రాన్వితైకళత్రేచనదేయం పిండమంజలౌ॥ మాసికేషుసపిండేషుఅమాయాంచమృతేహని । నదద్యాన్మధ్యమం పిండంప్రదద్యాదితరత్రతు॥ కులాభివృధ్యర్థం పిండపూజాంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య । పిండదేవతాభ్యోనమః గంధపుష్పధూపదీపనైవేద్యాంతంకృత్వా । పితుర్గోత్రస్యశర్మణోవసురూపస్య సపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధేయజమానస్య పితృపితామహప్రపితామహాన్ గోత్రాన్ శర్మణః వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ ఉద్దిశ్యమయా కృతేనపిండప్రదానేనయజమానస్య పితృపితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాంశర్మణాంవసురుద్రాదిత్య రూపాణాంసగుణీభూతగయాపిండ ప్రదానేనైవాక్షయతృప్తి ర్భూత్వాపితుర్గోత్రస్య శర్మణోవసురూపస్యవస్వాదిపితృలోక ప్రాప్తిరస్త్వితిభవంతో బ్రువంత్వితిబ్రూయాత్ । తథాస్త్వితిప్రబ్రూయుః॥ ఆచాంతాన్ బ్రాహ్మణానుపవేశ్య । దైవార్థబ్రాహ్మణహస్తేష్వపః ప్రదాయదర్భాన్ యవాంశ్చదత్వా పునరపోదద్యాత్ । పిత్రర్థబ్రాహ్మణహస్తేష్వపః ప్రదాయదర్భాన్ తిలాంశ్చదత్వాపునరపోదద్యాదేషాహస్తశుద్ధిః ॥ అక్షతాంశ్చ తథాదత్వాగోత్రస్య శేషంచకారయేత్ । స్వస్తివాచ్యంతతః కార్యమక్షయోదకమేవచ । యజ్ఞోపవీతీబ్రాహ్మణపాదేషు అక్షతాందత్వా అముకగోత్రోహ మభివాదయ ఇత్యభివాద్య । అస్మద్గోత్రం వర్ధతాంమితి గోత్ర వృద్ధిమాశాస్య । స్వస్తివర్ధతాం గోత్రంపితృప్రసాత్ స్త్వితిప్రతిబ్రూతే స్వస్తీతిబ్రూత । స్వస్తీతిప్రత్యుక్తే । శిష్యాదినాఉచ్ఛిష్ట పాత్రాణిచాలయిత్వా । కాలకామకసంజ్ఞికానాం విశ్వేషాందేవానాం మయాదత్తం శ్రాద్ధమక్షయ్యమస్త్వితిబ్రూత । ఇతిహస్తేఅక్షయోదకం దత్వా ఏవంద్వితీయ బ్రాహ్మణహస్తేదద్యాత్ । అస్త్వక్షయమితిప్రతివచనం॥ ప్రాచీనావీతీపితృపితామహ ప్రపితామహాః । ఉపవీతీ । స్వస్తీతిబ్రూత స్వస్తీతిబ్రూత ।

స్వస్తీతిప్రతిబ్రూయుః । ఉచ్ఛిష్టపాత్రత్రయం చాలయిత్వా। ప్రాచీనావీతీ। పితుర్గోత్రస్యశర్మణః వసురూపస్య మయాదత్తం శ్రాద్ధమక్షయమస్త్వితిబ్రూత। పితామహస్యగోత్రస్య శర్మణోరుద్రరూపస్య మయాదత్తంశ్రాద్ధం...బ్రూత। ప్రపితామహస్య గోత్రస్యశర్మణఃఆదిత్యరూపస్య మయాదత్తం శ్రాద్ధమక్షయమస్త్వితిబ్రూత। ఇత్యక్షయ్యోదకందద్యాత్। అస్త్వక్షయ్యమితి ప్రతిబ్రూయుః॥ ఉపవీతీశ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోస్వస్తీతిబ్రూహి। స్వస్తీతిప్రత్యుక్తే। పాత్రంచాలయిత్వా॥ శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోమయాదత్తం శ్రాద్ధమక్షయ్యమస్త్వితిబ్రూహి। అస్త్వక్షయమితిప్రతివచనం॥ పితౄణాంవల్లభం యస్మాద్ధరేః ద్వోశ్చశివస్యచ। రజతంపాహినస్తస్మాద్దుఃఖ సంసారసాగరాత్ ॥ ఉపవిష్టేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్యః శ్రాద్ధసాద్గుణ్యార్థం దక్షిణాఃపాంతు। పాంతుదక్షిణాఇతిప్రత్యూచుః। తాంబూలాదిదక్షిణాందత్వా। హిరణ్యంవైశ్వదేవేతు దద్యాద్వైదక్షిణాంబుధః। పిత్రేతురజతందేయంశక్త్యాభూమిగవాదికం॥ దక్షిణాం పితృవిప్రేభ్యోదద్యాత్పూర్వం తతోద్వయోః। దత్వాతుదక్షిణాంశక్త్యా స్వధాకారముదాహరేత్। వాచ్యతామిత్యనుజ్ఞాతః ప్రకృతిభ్యస్వధోచ్యతాం। బ్రూయురస్తు స్వధేత్యుక్త్వా భూమౌసించేత్తథాజలం। విశ్వేదేవాశ్చ ప్రీయంతాం। విప్రైశ్చోక్తమిదంజపేత్। పాదప్రక్షాళనదేశేదక్షిణాభిముఖఃస్థిత్వా - స్వధాంవాచయిష్యే - వాచ్యతామితి ప్రతివచనం। ఋచెత్వాఋచెత్వా సమిత్స్రవంతిసరితోనధేనాః, అంతర్హృదామనసాపూయమానాః - ఘృతస్యధారాఅభిచాకశీమిహిరణ్యయోవేతసోమధ్య ఆసాం, తస్మింత్సుపర్ణోమధుకృత్కులాయీభజన్నాస్తే మధుదేవతాభ్యః .. తస్యాసతేహరయస్సప్తతీరేస్వధాందుహానా అమృతస్యధారాం- అస్మత్పితృపితామహ ప్రపితామహేభ్యః స్వధోచ్యతామితిభవంతోబ్రువంతు- అస్తుస్వధేతిప్రత్యూచుః॥ తతోభూమౌజలంసించన్ స్వధాస్సంపద్యంతామితివదేత్ - సంపద్యంతాగ్ స్వధాఇతిప్రత్యూచుః। విశ్వేదేవాఃప్రీయంతాం - విశ్వేదేవబ్రాహ్మణ హస్తేసమూరుదకందద్యాత్। ప్రీయంతాంవిశ్వేదేవా ఇతిప్రతివచనం। ప్రాచీనావీతీపితరః ప్రీయతాంపితామహాఃప్రీయంతాం। ప్రపితామహాఃప్రీయంతాం పితృబ్రాహ్మణహస్తేజలందదాత్। ప్రీయంతాంపితరః ప్రీయంతాం పితామహాః ప్రీయంతాంప్రపితామహాఃఇతిప్రత్యూచుః॥ ఉపవీతీవిష్ణుఃప్రీయంతాం। ఇతివిష్ణ్వర్థబ్రాహ్మ

హా స్తైజలందద్యాత్ ॥ ప్రియతాంవిష్ణురితిప్రతివచనం ॥ ఇత్యుక్త్వోక్త్వా ప్రియావాచః ప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ । వాజేవాజేతి మంత్రేణ పిత్రుపూర్వంవిసర్జయేత్ ॥ వాజేవాజేవత వాజినో నోధనేషువిప్రాఅమృతాఋతజ్ఞాః । అస్యమధ్వః పిబతమాదయధ్వం తృప్తాయాతపథి భిర్దేవయానైః । ఉత్తిష్ఠత పితరః । విశ్వేదేవైస్సహ । విష్ణునాచసహ । ఆమావాజస్యప్రసవో జగమ్యా ద్దేవ్యా ద్యావాపృథివీ విశ్వశంభూ । ఆమాగంతాం పితరామాతరాచామాసోమోఅమృతత్వేనగమ్యాత్ । బ్రాహ్మణాన్ప్రదక్షిణీకృత్య । విసృజ్యబ్రాహ్మణాంస్తాంస్తు నియతోవాగ్యతశ్శుచిః । దక్షిణాందిశమాకాంక్షన్ యాచతే మాన్వరాన్పితౄన్ । దాతారోనో భివర్ధంతాం వేదాస్సంతతి రేవనః । శ్రద్ధాచనో మావ్యగమద్బహు దేయంచనోస్తు । అన్నంచనో బహుభ వేదతి థీగ్ శ్చల భేమహి । యాచితారశ్చ నస్సంతు మాచయాచి ష్మకంచన । తేపితథా స్త్వితిప్రతిపాదం ప్రత్యూచుః । భోక్తారః । దాతారోవోభి వర్ధంతాం వేదాస్సం తతిరేవవః । శ్రద్ధాచవో మావ్యగమత్ బహుదేయం చవోస్తు । అన్నంచవోబహు భవేదతి థీగ్ శ్చలభధ్వం । యాచితారశ్చ వస్సంతు మాచయాచధ్వంకంచన॥ కర్తాతథా స్త్వితి ప్రతిబ్రూయాత్ । అన్న శేషః కింక్రియతాం । ఇష్టైస్సహభుజ్యతా మితి ప్రత్యుక్తే । స్వాదుషగ్ం సదఃపితరోవ యోధాఃకృచ్ఛ్రేశ్రిత శ్శక్తీవంతో గభీరాః । చిత్రసేనా ఇషుబలా అమృధ్రాస్సతోవీరా ఉరవోవ్రాత సాహాః । బ్రాహ్మణాసః పితరస్సోమ్యా సశ్శివేనోద్యావా పృథివీ అనేహసా । పూషానః పాతు దురితా దృతావృధో రక్షామాకిర్నో అఘశగ్ంస ఈశత । సుపర్ణంవస్తే మృగో అస్యాదంతో గోభిస్సన్నద్ధా పతతి ప్రసూతా । యత్రానరస్సంచవిచద్రవంతితత్రాస్మభ్యమిషవశ్శర్మయగ్ంసన్ । ఇతిపిత్రూనుపస్థాయ । ఇహైవస్థం మాస్వోష్టంవిశ్వమాయుర్వ్యశ్నుతం । క్రీడంతౌ పుత్రైర్నప్తృభిర్మోదమానౌస్వేగృహే । సర్వస్యాప్త్యై సర్వస్యజిత్యైసర్వమేవతేనాప్నోతిసర్వం జయతి । ఇత్యాశీర్వాదం కుర్యుః । ఆయుః ప్రజాంధనం విద్యాంస్వర్గం మోక్షంసుఖానిచ । ప్రయచ్ఛంతి తథారాజ్యం పితానౄణాం పితామహాఃసత్యా ఏతా ఆశిష స్సంతు । కర్తా । అద్యమే సఫలం జన్మభవత్పాదాబ్జవందనాత్ । అద్యమేవంశజాస్సర్వే యాతావోను గ్రహాద్దివం ॥ పత్రశాకాదిదానేన క్లేశితాయూయమీదృశాః । తత్క్లేశజాతంచిత్తాత్తు విస్మృ

త్యర్థంతు మహాఽర్థ। వసిష్ఠవామదేవాది ఋషిభిస్తుల్యతాంగతాః। బ్రా
హ్మణాశ్చాను గృహ్ణంతు బ్రహ్మణశ్శాశ్వతంపదం। సూర్యోపరాగ స
దృశీతిథిరభూత్। ఆసన భాజన శాకపాకమంత్రతంత్ర కర్తృభోక్తృ
సావి ద్రవ్యాదిభిః కిమపిసనత్కృతం। అస్మత్పి తౄనుద్దిశ్య మయాకృ
తం। సపిండీకరణాఖ్య శ్రాద్ధంయథోక్త మస్త్వితి భవంతో బ్రువంత్వితివ
దేత్। యథోక్త మస్త్వితి ప్రతివచనం। మయాకృత సపిండీ కరణాఖ్య
శ్రాద్ధ సాద్గుణ్యార్థం కృష్ణస్మరణంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య। త్రివారంకృష్ణ
స్మరణంకృత్వా। యస్యస్మృత్యాచనా మోక్త్యాతపోయజ్ఞ క్రియాదిషు।
న్యూనం సంపూర్ణ తాంయాతి సద్యోవందెతమచ్యుతం। మంత్రహీనంక్రియా
హీనం భక్తిహీనంజనార్దన। యన్మయావిహితం శ్రాద్ధః పరిపూర్ణంతద
స్తుమె। కాయెనవాచా—నారాయణాయెతి సమర్పయామి॥ ఓంత
త్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు॥ ఉచ్ఛేషణంతు తత్తిష్ఠెద్యావద్వి ప్రావిసర్జితాః।
తతోగృహబలిం కుర్యాదితి ధర్మోవ్యవస్థిత ఇతిమనుః॥ ఓంస్వస్తిభవంతో
బ్రువంత్వితి వదెత్॥ ఓంస్వస్తీతి ప్రత్యూచుః॥ ఎతత్సపిండీకరణఏవ ఆ
సీమాంత మను వ్రజె। భోక్తారః। కయానశ్చిత్రఆభువదూతీసదావృ
ధస్సఖా। కయాశచిష్ఠయావృతా। కర్తాఅష్టావష్టావన్యేషుధిష్ణియెషూ
పదధాత్యష్టాశఫాః పశవఃపశూనెవావరుంధె. షణ్మాజ్ఞలీయెషడ్వాఋ
తవఋతవః ఖలువై దెవాః పితరఋతూనెవ దేవాన్పితౄన్ప్రీణాతి। పి
తృపూర్వాం విసృజ్య। తాన్ప్రదక్షిణీకృత్య। భుంజీత పితృసెవితం॥
శ్రాద్ధశేషంన భుంజానః కర్తానిరయ మృచ్ఛతి। నశూద్రంభోజయెత్తస్మి
న్గృహెయత్నెన తద్దినె। శ్రాద్ధశేషంన శూద్రేభ్యో దదాతిచఖలెష్వపి।
శూద్రాదీన్భోజయిత్వాయోదత్వాశ్రాద్ధెషుమానవః। తస్యనిష్ఫలతాం
యాతి శ్రాద్ధందైవంచతత్ క్షణాత్। బ్రహ్మచారీ భవెత్తాంతురజనిం
బ్రాహ్మణైస్సహా। శ్రాద్ధెతూచ్ఛిష్టపాత్రాణిఖనిత్వైవవినిక్షిపెత్। పు
నరాచ్ఛాద యెచ్ఛ్వాదిర్యథా నస్పృశెతెతథా। పితురుచ్ఛిష్టపాత్రా
ణి శ్రాద్ధెయత్నేన గోపయేత్। ఖనిత్వైవవినిక్షిప్య ఛాదయెచ్ఛ్వాద్యగో
చరం॥ ఇతిపితృ సపిండీకరణం॥

—(*) స్వర్గపాథేయం. (*)—

౨౦౨. పరేద్యుస్తదానీంవా ఏకోద్దెశెనత్రిపురుషోద్దెశెనవా పితర
ముద్దిశ్య సంకల్ప్య విధానెన స్వర్గపాథెయ శ్రాద్ధమనుకుర్యాత్।

చతుర్థంవా ఉద్దిశ్య కుర్యాత్ ॥ తథాచస్మృతిః ॥ చతుర్థస్యైవపాథేయం సపిండీకరణాదను । ఏకోద్దిష్టవిధానేన పునశ్శ్రాద్ధం నసోఽర్హతి ॥ సంకల్ప విధానేన వాసర్వ ధర్మరహితేన వాకుర్యాత్ । సపిండీకృతాయత దహ రామేనశ్రాద్ధం పార్వణ వత్కుర్యాత్ ॥ వృద్ధప్రపితామహస్యకార్య మిత్యేక ఇతిగృహ్యా విదః ॥ తథాచస్మృతిః ॥ చతురస్యతు పాథేయంసపిండీ కరణాత్పరం । ఆమెనైవతుకర్తవ్యం పునశ్శ్రాద్ధంనసోఽర్హతి॥ ప్రేతస్సపిండనా దూర్ధ్వం పితృలోకం సగచ్ఛతి । కుర్యాత్తుస్వర్గ పాథేయంఆమెనైవమృతాహావత్ ॥ అపిచ ॥ త్రయోదశేహ్ని సంప్రాప్తేప్రాతస్స్నాత్వా తుతర్పయేత్ । కుర్యాత్తుస్వర్గపాథేయ మామెనైవమృతాహవత్ । అత్రసదాచారతో వ్యవస్థాద్రష్టవ్యా॥

—(*) ప్రయోగః. (*)—

౨౦౩. ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య ప్రాచీనావీతీ అస్మద్వృద్ధ ప్రపితామహస్య గోత్రస్యశర్మణో వసురూపస్యస్వర్గలోక ప్రాప్త్యర్థం స్వర్గపాథేయ శ్రాద్ధమామద్రవ్యేణ సర్వధర్మరహితేన అద్యకరిష్యఇతిసంకల్ప్య । స్వరపాథేయశ్రాద్ధే ఆహావనీయార్థేభవతాక్షణఃకర్తవ్యఇతి బ్రాహ్మణం నిమంత్ర్య దేయాన్యామద్రవ్యాణి గాయత్ర్యా ప్రోక్ష్యసమంతం తూష్ణీం పరిషిచ్య పృథివీ తేపాత్రమిత్యాది శ్రీవిష్ణోఆమంరక్షస్వ। అస్మద్వృద్ధప్రపితామహ గోత్రశర్మణ వసురూపఇద మామం శుంఠీధాన్యాజ్యాది పరికరసహితం బ్రాహ్మణస్త్వాహావనీయార్థే దత్తతత్సర్వమ మృతస్వరూపం రాజతంపాత్రమక్షయ పటచ్ఛాదయేయం అస్మద్వృద్ధ ప్రపితామహాయ గోత్రాయశర్మణే వసురూపాయ ఇదమామంస పరికరం సదక్షిణాకం సతాంబూలం అక్షయ తృప్త్యర్థం స్వధానమః నమమ । గయాయాం శ్రీరుద్రపాదాది సమస్తపాదేషుదత్తమస్త్వితి భవంతోబ్రువంతు । గయాయాం దత్తమస్త్వితి ప్రతివచనం । పూర్వోక్త ఏవంగుణ... తిథౌ అస్మద్వృద్ధప్రపితామహ గోత్రంశర్మాణంవసురూపముద్దిశ్యమయాకృతేనస్వర్గపాథేయ శ్రాద్ధేనవృద్ధప్రపితామహస్య గోత్రస్యశర్మణః వసురూపస్యస్వర్గలోకప్రాప్తిరస్త్వితి భవంతోబ్రువంతు । స్వర్గలోక ప్రాప్తిరస్త్వితి ప్రతిబ్రూయాత్ । తతఃపిండానప్సు ప్రాస్యస్నాత్వా గృహమాగత్య అభ్యంజనస్నానంకృత్వా శుభస్వీకరణార్థం శుద్ధ్యర్థం మహాజనైః స్వహస్తాస్తిప్త

న్యాహవాచన... కృత్వా... సహ... బంధుభిః...

స్సహభోజనంకుర్యాత్ తద్దినమారభ్య యావత్సంవత్సరం ప్రత్యహంసోద కుంభ శ్రాద్ధం కుర్యాత్ ॥

—(*) ద్వాదశాహే సపిండీకరణపక్షే. (*)—

౨౦౮. తాన్యేవతుపునః కుర్యాత్స్వేస్వేకాలే యథావిధి । ఊనాబ్దిక పర్యంతాని కృత్వాఽఉదకుంభ శ్రాద్ధమపి కృత్వా సంవత్సరాంత్యదినె సంవత్సర విమోకం - నామశ్రాద్ధం పార్వణవత్పృథకక్కృత్వా నంతరదినె ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధంకుర్యాత్ । సంవత్సరాంతె సపిండీకరణపక్షే సంవత్సరె పూర్ణే మృతమాసెమృతెహని సపిండీకరణం కుర్యాత్ । నప్రత్యాబ్దికం॥ తథాచస్మృతిః । స్యాపిండ్యం యదివర్షాంతె మృతమాసె మృతెహని । కుర్వీతవిధి వత్పుత్రః తదేవ ప్రథమాబ్దికమితి ॥

—(*) మాతుస్సపిండీకరణం. (*)—

౨౦౯. ఏనంమాతృ సపిండీకరణం పితామహ్యాదిభి స్సహస్త్రీలింగె నోహం కత్వా కుర్యాత్ ॥

—(*) తస్య ప్రయోగః. (*)—

౨౧౦. ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్యయజమానస్యమాతుర్గోత్రాయాః దాయ్యాః ప్రేతాయాః మరణదినాదారభ్య ద్వాదశేహని మాతు ర్గోత్రాయాః దాయ్యాః ప్రేతాయాః తద్భర్తృమాతృపితామహీ ప్రపితామహీభిర్గోత్రాభిర్దాయీభిర్వసురుద్రాదిత్య రూపాభిస్సహసమానోదకత్వసాపిండ్య సిద్ధిద్వారా వస్వాది పితృలోకావాప్త్యర్థం మాతుర్గోత్రాయాదాయ్యాః ప్రేతాయాః ఏకోద్దిష్టవిధానేన తద్భర్తృ మాతృ పితామహీప్రపితామహీ నాం గోత్రాణాందాయీనాం వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం పార్వణవిధానేనఏవముభయాత్మకం కాలకామక సంజ్ఞకవిశ్వేదేవపూర్వకంవిష్ణ్వంతంమాతుర్గోత్రాయాదాయ్యాః ప్రేతాయాస్సపిండీకరణాఖ్యాశ్రాద్ధమన్నేనహవిషాద్యకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య । బ్రాహ్మణనిమంత్రణాది సర్వంపూర్వవత్ ।మాతుర్గోత్రాయాఃదాయ్యాః ప్రేతాయాస్సపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధె క్షణః ఉపతిష్టతు । తద్భర్తృ మాతుర్గోత్రాయాః దాయ్యాః వసురూపాయాః ఆహవనీయార్థేక్షణ దత్వాభవద్భిఃక్షణః ప్రసాదః కరణీయః । తద్భర్తృపితామహ్యాఃగోత్రాయాఃదాయ్యాః రుద్రరూపాయాః ఆహవనీయార్థేక్షణందత్వాభవద్భిఃక్షణఃప్రసాదఃకరణీయః తద్భర్తృ ప్రపితామహ్యాః గోత్రాయాఃదాయ్యాఃఆదిత్యరూపాయాఆహవనీయార్థేక్షణందత్వాభవ

ద్భిఃతుణఃప్రసాదః కరణీయః । ఇతివిశేషః । విష్ణోక్షణఃప్రసాదఃకరణీయః ॥
పాదప్రక్షాళనాది ప్రేతార్ఘ్యగ్రహణాంతం పూర్వవత్కృత్వా ప్రేతాయై
వోజుష్టంగృహ్ణామీతివిశేషః। తిలో=ప్ర త్తమాతరం గోత్రాందాం ప్రేతా
మిమాఀల్లోకాఀ ప్రీణయాహినః । ఇతిప్రేతార్ఘ్యపాత్రేతిలాఀక్షిప్త్వా।
ఆమ ఆగంతతద్భర్తృమాతరో దేవయానాం త్సముద్రాం...దుహ్యాంతా
మిమాఆపః । తద్భర్తృమాత్రేవోజుష్టంగృహ్ణామి ॥ ఆమఆగంతతద్భర్తృ
పితామహ్యో దేవయానాఀ...దుహ్యాంతామిమాఆపః । తద్భర్తృపితా
మహ్యైవోజుష్టంగృహ్ణామి । శేషంపూర్వవత్ । ఆవాహనేవిశేషః । ఆయా
హిప్రేతేసోమ్యే గంభీరైః...దదతీరయించ దీర్ఘాయుత్వంచ శతశారదంచ ॥

—(*) అధఅర్ఘ్య సంజయోజన సంకల్పః (*)—

౨౦౭. మాతుర్గోత్రాయాదాయ్యాః ప్రేతాయాః తద్భర్తృమా
తృపితామహీ ప్రపితామహీభిర్గోత్రా భిర్దాయీ భిర్వసురుద్రాదిత్య రూపా
భిస్సహసమానోదకసిద్ధిద్వారావస్వాది పితృలోకావాప్త్యర్థం మాతుర్గో
త్రాయాఃదాయ్యాఃప్రేతాయా పాత్రస్థోదకం తద్భర్తృ మాతృపితామ
హీప్రపితామహీనాం గోత్రాణాం దాయీనాం వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం
పాత్రస్థోదకైస్సహసంయోజ యిష్యఇతిసంకల్ప్య । సమానీవఅకూతిః...
నియచ్ఛతం । మాతఃగోత్రేదాయి ప్రేతేత్వత్పాత్రస్థోదకం త్వద్భర్తృ
మాతృభిర్గోత్రాభిర్దాయీభిర్వసురూపాభిస్సహైత త్తితిలోదకంతస్యైతేస్వ
ధానమః॥ యెసమానా...యెసజాతాఇత్యభిమంత్ర్య ॥ సమానీవఆకూతిః
నియచ్ఛతం । మాతఃగోత్రేదాయిప్రేతేత్వత్పాత్రస్థోదకం త్వద్భర్తృ
పితామహీదిగోత్రాభిర్దాయీభిస్సహైతత్తైతిలోదకంతస్యైతేస్వధానమః।
యెసమానా...యెసజాతఇత్యభిమంత్ర్య। సమానీవఆకూతిః...నియచ్ఛతం।
మాతఃగోత్రేదాయిప్రేతేత్వత్పాత్రస్థోదకం త్వద్భర్తృ ప్రపితామహీభి
ర్గోత్రాభిర్దాయీభిః ఆదిత్యరూపాభిస్సహైతత్తే తిలోదకంతస్యైతేస్వధా
నమః । యేసమానా...యెసజాతాఇత్యభిమంత్ర్య । అర్ఘ్యదానాది ।
మాత్రేగోత్రాయైదాయై ప్రేతాయై యమాయచస్వాహేతి విశేషః ।
పిండప్రదానే । మాత్రేగోత్రాయైదాయై ప్రేతాయై ఏషపిండఃఉపతిష్ఠతు
ఇతివిశేషః । అపాంమేధ్యంయజ్ఞి యమిత్యాది । మార్జయంతాంతద్భ
ర్తృమాతరః । మార్జయంతాంతద్భర్తృపితామహ్యః । మార్జయంతాం
తద్భర్తృప్రపితామహ్యః । ఏతత్తేతద్భర్తృమాతఃగోత్రే వసురూపేయా

శ్చత్వామను । తద్భర్తృమాత్రె గోత్రాయైదాయై వసురూపాయైయా శ్చతామను గచ్ఛంతితాభ్యశ్చ అయంపిండ స్తస్యైతె స్వధానమః॥ ఏతత్తె తద్భర్తృపితామహిగోత్రె దెరుద్రరూపెయాశ్చత్వామను । తద్భర్తృపి తామహ్యైగోత్రాయైదాయై రుద్రరూపే యాశ్చత్వా మనుగచ్ఛంతితా భ్యశ్చ అయంపిండః తస్యై తె స్వధానమః । ఏతత్తెతద్భర్తృ ప్రపితామ హిగోత్రెదెఆదిత్యరూపెయాశ్చత్వామను॥ తద్భర్తృప్రపితామహ్యైగోత్రా యైదాయైఆదిత్యరూపాయై యాశ్చత్వామను గచ్ఛంతితాభ్యశ్చ అయం పిండఃతస్యైతెస్వధానమః। మధువాతాఇతిత్రృచెన ప్రతిత్యృచం ప్రతిపిండం మధుదద్యాత్ । ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాంతిథౌమాతుర్గోత్రాయాః త ద్భర్తృమాతృపితామహీప్రపితామహీభిస్సహసాపిండ్య సిద్ధిద్వారావస్వాది పితృలోకావాప్త్యర్థంమాతుర్గోత్రాయాఃదాయ్యాః ప్రేతాయాఃపిండంతద్భ ర్తృమాతృపితామహీప్రపితామహినాంగోత్రాణాం దాయీనాం వసురు ద్రాదిత్యరూపాణాంపిండైస్సహసంయోజయిష్యెఇతిసంకల్ప్య। సంయోజయే తితైరనుజ్ఞాతః। ప్రేతపిండంత్రేథావిభజ్యఏకం భాగమాదాయ।సంగచ్ఛధ్వం హవిషాయజామః। మాతః గోత్రెదాయి ప్రేతెత్వత్పిండభాగం త్వద్భర్తృ మాతృభిర్గోత్రాభిర్దాయీభిర్వసురూపాభిస్సహైష తె పిండభాగ స్తస్యై తె స్వధానమః । యెసమానా... యెసజాతాఇత్యభిస్సహమంత్ర్య। ద్వితీయ భాగమాదాయ సంగచ్ఛధ్వం.....హవిషాయ జామః । మాతః గోత్రె దాయి ప్రెతెత్వ త్పిండభాగం త్వద్భర్తృపితామహీభిర్గోత్రాభిః దాయీ భిఃరుద్రరూపా భిస్సహైష తె పిండభాగ స్తస్యైతెస్వధానమః । యెసమా నా...యెసజాతాఇత్యభి మంత్ర్య। తృతీయ భాగమాదాయ । సంగచ్ఛ ధ్వం...హవిషాయ జామః । మాతః గోత్రెదాయి ప్రెతత్వత్పిండ భాగం త్వద్భర్తృప్రపితామహీ భిర్గోత్రాభి దాయీభిః ఆదిత్యరూపా భిస్సహైష తెపిండభాగ స్తస్యై తె స్వధానమః । యెసమానా ...యెసజాతా ఇత్యభి మంత్ర్య । ఏషావోసుగతాప్రెతా పితృసామాన్య మాయుషీ । శివంభ వతు శేషాణాంజాయంతాం చిరజీవినః ॥ వైతరణీగోదానాది । అభ్యంగ పుణ్యాహాశీర్వచనాంతం పూర్వవత్ । ఇతిమాతు స్సపిండీకరణవిధిః॥

—(*) ఉదకుంభ శ్రాద్ధం (*)—

మిం౧త... తతఃసంవత్సరం ముదకుంభశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ సపిండీకరణా త్పూర్వ ముదకుంభశ్రాద్ధ [illegible] మాసికద్విసవిధానాకుర్యాత్ । సంపిండీకరణాదూ

ర్ధ్వంపార్వణ విధానేన॥ తథాచస్మృతిః॥ కృతేకృతే వాసాపిండ్యే మాతాపిత్రోః పరస్యవా। తస్యాప్యన్నం సోదకుంభం దద్యాత్సంవత్సరం ద్విజః। అబ్దమంబుఘటందద్యా దన్నంచాపిసు సంచితం। సంవత్సరే వివృద్ధేపిప్రతిమాసంచ మాసికం। అర్వాక్సపిండీకరణం యస్యసంవత్సరాద్భవేత్। తస్యాప్యన్నం సోదకుంభం దద్యాత్సంవత్సరంద్విజః। ప్రేతలోకేషు వసతిర్నృణాం వర్షం ప్రకీర్తితా। క్షుత్తృష్ణే ప్రత్యహంతత్ర భవేతాంకురుసందన। సంవత్సరాదర్వాక్సపిండీకరణంయస్యకృతం తముద్దేశేన ప్రతిదినం ప్రతిమాస వాయావత్సంవత్సరంశక్త్యనుసారేణాన్నంసోదకుంభం దద్యాత్॥తథాచస్మృతిః॥ అదైవంపార్వణశ్రాద్ధంసోదకుంభ మధర్మకం। కుర్యాత్ప్రత్యాబ్దికాచ్ఛ్రాద్ధాత్సంకల్పవిధినాన్వహం। అదైవంవైశ్వదేవ రహితం। పార్వణం। త్రిపురుషోద్దేశేన। సోదకుంభం ఉదకుంభ సహితం। అధర్మకం కర్తృభోక్తృనియమాభావః। అనుమాసికదివసే ఉదకుంభశ్రాద్ధం నకుర్యాత్। తథాచస్మృతిః॥ కుర్యాదహరహశ్శ్రాద్ధమమావాస్యాం వినాసదా।యచ్చోదకలశశ్రాద్ధం నతత్స్యాదనుమాసికే॥

—(*) మాసోదకుంభం. (*)—

౨౦౯. మాసోదకుంభ పక్షేమృతేహాని అనుమాసిక ముదకుంభ శ్రాద్ధంచ పృథక్కుర్యాత్॥ స్మృతితత్వనిర్ణయే॥ ఆపాద్యసహపిండత్వం ప్రతిమాసం మృతేహాని। మాసికంచోదకుంభంచ విదధీతపృథక్పృథగితి॥ సంకల్పంతు యదాకుర్యా న్నకుర్యాత్పాత్ర సాదనం। నావాహనం నాగ్నౌకరణం నచపిండాశ్చ నిర్వపేత్। సంకల్పశ్రాద్ధేష్వా నావాహనార్ఘ్యాగ్నౌకరణస్వధావచనాది వర్జయేత్। హస్తసంసిద్ధిమాత్రం కుర్యాత్॥ అతిపాతోనకర్తవ్యోయావదబ్దం నిరంతరం। అతిపాతేపునర్దేయం ప్రేతప్రీతికరంహితత్॥ ఆమశ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధం శ్రాద్ధంచాపరపక్షకం। ప్రథమేబ్దేనకర్తవ్యం కేశానాంవపనంతథా। ద్వాదశాహ సపిండీకరణపక్షేతు॥ అస్థిక్షేపంగయాశ్రాద్ధం శ్రాద్ధం చాపరపక్షకం। ప్రథమేబ్దేన కర్తవ్యం కృతేచాపిసపిండనే॥ తథాచకారికా। కృతే సపిండీకరణేతు పిత్రోర్న బ్రహ్మచర్యం పరిరక్షణీయం। తద్రక్షణేచైవ మహత్ఫలంస్యా దరక్షణే తత్ఫలునైవదోషః॥

—(*) మాసిక విషయేతు. (*)—

౨౧౦. సపిండీకరణా దూర్ధ్వం పితృమాతృ సర్వజ్యేష్ఠభ్రాతృపి

తృ వ్యానాంపార్వణవిధి నాకుర్యాత్ । పత్నీభ్రాత్రాదీనామేకోద్దిష్టవిధి నైవ ॥ దక్షః ॥ పత్నీభ్రాతృ సుతాదీనాంసపిణ్డీ కరణాత్పరం । ఏకోద్దిష్టవిధానేనమాసికానాంపునః క్రియా ॥ పితృమాత్రగ్ర జాదీనాం పార్వణేన పునఃక్రియా ॥ పైఠీనసిః ॥ సపిణ్డీకరణాదర్వాగ్యానిశ్రాద్ధాని షోడశ । ఏకోద్దిష్ట విధానేనకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధానితానితు । సపిండీకరణాదూర్ధ్వం యదాకుర్యాత్తదాపునః ॥ ప్రత్యబ్దం యోయథాకుర్యాత్తథాకుర్యాత్సతాన్యపి ॥ యథాపుత్రాదిః పిత్రాదీనాం ప్రత్యబ్దం పార్వణ విధినాకుర్యాత్ । మాసికాన్యపిసపిణ్డీక కరణాదూర్ధ్వం తథాకుర్యాత్ । యథా అనుపత్నీపుత్ర గుర్వాదీనాం ప్రత్యబ్దమేకోద్దిష్ట విధినాకుర్యాత్ । సపిండీకరణాదూర్ధ్వం మాసికాన్యపితథైవకుర్యాదిత్యర్థః॥ పులస్త్యః॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం యత్రయత్రప్రదీయతే । భ్రాత్రేభగిన్యైపుత్రాయ స్వామినేమాతులాయచ । మిత్రాయగురవేశ్రాద్ధ మేకోద్దిష్టం నపార్వణం ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వ మేకోద్దిష్టంయదాభవేత్ । పార్వణస్యావృతాకార్యమేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । నాగ్నౌకరణహోమశ్చ పిండమేకం వినిక్షిపేత్ । అనాద్యగర్భ జోజ్యేష్ఠోభ్రాతాసద్భిర్నిగద్యతే । ఋతేసపిండనాత్తస్య నైవకుర్వీతపార్వణం । పితృవ్యస్యాప్య పుత్రస్య భ్రాతుశ్చైవాగ్రజన్మనః । మాతామహా నామప్యేవం శ్రాద్ధంపితృవదాచరేత్ ॥ షోడశ శ్రాద్ధాన్యకృత్వా సపిండీకరణంనకుర్యాత్ । తానికృత్వైవసపిండీ కరణం కుర్యాత్ ॥ దక్షః ॥ శ్రాద్ధాని షోడశాపాద్య విదధీతసపిండతాం । శ్రాద్ధాని షోడశాదత్వా నైవకుర్యాత్సపిండనం ॥ యదాత్రిపక్షాసా సపిండీకరణం క్రియతే । తదాతద ధోభావిమాసికా నాంనపునఃకరణం । స్వకాలేకృతత్వాత్ । తదూర్ధ్వభావి మాసికా నామేవపునఃకరణం॥ గాలవః॥ త్రిపక్షాదిషుకాలేషు సాపిండ్యంయచ్చికీర్షయేత్ । తేషాంతు శిష్టమాస్యానాంయథాకాలం సమాచరేత్ ॥

—(*) మలమాస విషయము. (*)—

౨౧౯. మలమాసమృతానాంతు ద్వాదశాహసపిండనే। ఆద్యమాసికమపిపునర్నిజమాసే కర్తవ్యం॥ దక్షః ॥ ఆవృత్తిశ్చాన్య మాసానాం ద్వాదశాహసపిండనే । తథానావర్తయేదాద్యం మలేత్వావృత్తిరిష్యతే॥ అబ్దోదకుంభమన్వాది మహాలయయుగాదిషు । శ్రాద్ధందర్శస్య హరహ

శ్రాద్ధమూనాది మాసికం । ఆహితాగ్నేర్ద్వితీయ మాసికం దహనదినె కుర్యాత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ ఊర్ధ్వం త్రిపక్షాద్య శ్శ్రాద్ధం మృతాహన్యేవ తద్భవేత్ । అధస్తు కారయేద్దాహా దాహితాగ్నేర్ద్విజన్మనః ॥

—(*) సపిండీకరణాదూర్ధ్వం మాసికాపకర్షమాహ. (*)—

౨౧౨. గౌతమః ॥ ప్రేతసంస్కారకార్యాణి యాని శ్రాద్ధాని షోడశ । యథాకాలేతు కార్యాణి నాన్యథాముచ్యతే తతః ॥ దేశకాలాది వైషమ్యాన్మృత్యురోగాదిశంకితః । ఏకాదశాహే కార్యాణి అపకృష్యాపి షోడశ । యథోక్తకాలే కార్యాణి పునశ్శ్రాద్ధాని షోడశ । వృద్ధౌ తాన్యపకృష్యాపి చరేత్తన్మృతవాసరే ॥ స్మృత్యంతరే ॥ గణశః క్రియమాణేషు మాసికేష్వనుభావిషు । త్రీణి స్యుర్గర్భుఖే పాత్రాణి పిండాన్ త్రీనేవ నిర్వపేత్ । ఇతి ॥ సపిండీకరణానంతరం ఏకోద్దిష్టం న కుర్యాత్ ॥ అనుమాసికాని కర్తవ్యాన్యేవ ॥ శాట్యాయనిః ॥ సపిండీకరణాదర్వాగపకృష్య కృతాన్యపి । పునరప్యపకృష్యంతే వృద్ధ్యుత్తర నిషేధనాత్ । ప్రేతశ్రాద్ధాని సర్వాణి సపిండీకరణాదను । అపకృష్యాపి కుర్వీత కర్తా నాందీముఖే యది । వృద్ధ్యర్థం త్వపకృష్టానాం న పునః కరణం స్మృతం । యః కర్తా తు వినా వృద్ధిం ప్రేతశ్రాద్ధాని కర్షతి । స శ్రాద్ధీ నరకే ఘోరే పితృభిస్సహ మజ్జతి । నిర్వృత్య వృద్ధితంత్రం యో మాసికాని సమాచరేత్ । అయాతయామం మరణం భవేత్తస్య న సంశయః । అపకృష్యాపి వా కుర్యాద్వృద్ధి శ్రాద్ధ ఉపస్థితే । న చ జన్మత్రయే కుర్యాన్న నందాసు భృగోర్దినె । న భానుభౌమదివసె న దోషోస్తి మృతేహని ॥ శాతాతపః ॥ మాసికాన్యపకృష్యాపి చరేత్తన్మృతవాసరే । త్రిపుష్కరే చ నందాసు దర్శే భార్గవవాసరే ॥ చతుర్దశ్యాం న కుర్వీత ఊనాని త్రీణి వహ్నిభే ॥ వ్యాసః ॥ శ్రాద్ధాని షోడశాదత్వా నైవ కుర్యాత్సపిండతాం । నాసపిండీకృతే ప్రేతే పితృత్వముపపద్యతే । అకృతస్య తు పుత్రస్య శుభం కించిన్న విద్యతే । న చ నైమిత్తికం కార్యమిష్టాపూర్తాదికం చన । నాసపిండీకృతే పిత్రోరన్యేషాం శ్రాద్ధమేవ చ ॥

—(*) ఆద్యమాసికాది కాలాః. (*)—

౨౧౩. తిథిదర్పణె । ఆద్యమేకాదశేహ్నిస్యాద్ద్యూనం స్యాద్ద్వాదశేహని । నోచెన్మాసతృతీయాంశె విషమేహన్యనమాచరేత్ । తత్తన్మాస తృతీయాంశె శేషమూనద్వయం తథా । కుర్యాత్త్రైపక్షికం శ్రాద్ధం త్రిపక్షే విషమేహని ॥ అపరః ॥ త్రిపక్షే ద్వాదశే పక్షే చతుర్వింశతి పక్షకె ॥ పక్షే

త్రిపంచకం కృత్వా ఆదిమధ్యాంత్య పంచకే। అంత్యమధ్యాదిమే క్రమాదితి పాఠాంతరం॥ త్రైపక్షికో నమాస్మాసి కోనాబ్దికమథాచరేత్। ఏతేషామన్యకాలేతు నపునః కరణంస్మృతం॥ విశ్వాదర్శే॥ మాసేషూక్తం యదేకాదశసు మృతదినేష్వాద్య మేకాదశాహేన్యూనాబ్దే యత్తదర్ధేయదపితదపరం ద్వాదశాహేత్రిపక్షే। ఎతత్సర్వం తదర్వాగు పరియదికృతే పార్వణం స్యాత్స్వకాలే సాబ్దేవాస్యాత్తదర్థే భ్యుదయఇవభవే ద్వాదశాహేత్రిపక్షే, ఇతి॥

—(*) షోడశశ్రాద్ధకాలాః. (*)—

౨౧౪. పైఠీనసిః॥ తదాపకృష్యరుద్రాహే శ్రాద్ధాన్యేతానిషోడశ। సపిండీకరణశ్రాద్ధం ద్వాదశాహేయదాభవేత్। సపిండీకరణాదూర్ధ్వం మాసికానాంపునఃక్రియా॥ పూర్ణాశ్రమః॥ పునఃకుర్యాత్తథాపిత్రోస్స్వస్వేకాలేత్రిపంచచ। శ్రాద్ధానిపార్వణేనైవ భ్రాత్రాదీనాంనపార్వణం॥

—(*) అథమృతాశౌచాంతర్గతశ్రాద్ధవిషయః. (*)—

౨౧౫. మాతుర్దశాహమధ్యే యదిపితుఃప్రాతిసాంవత్సరిక శ్రాద్ధమంతరితంభవేత్ తదాఏకాదశాహే శ్రాద్ధహోమానంతరం షోడశాత్ పూర్వంపితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధంకుర్యాత్॥ తథాపితుర్దశాహమధ్యేమాతుః ప్రాతిసాంవత్సరికశ్రాద్ధ మంతరితంచేత్ ఏకాదశాహే షోడశశ్రాద్ధోర్ధ్వంకుర్యాత్॥ తదాహయాజ్ఞవల్క్యః॥ మాతుర్దశాహమధ్యేతు పితుః ప్రత్యాబ్దికంయది। రుద్రాహేషోడశాత్పూర్వం పితుశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్। పితుర్దశాహమధ్యేతు మాతుఃప్రత్యాబ్దికంయది। రుద్రాహేషోడశాదూర్ధ్వం మాతుశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్। షోడశాత్ సపిండీ కరణాదిత్యర్థః॥

—(*) అథఊనమాసికకాలాః. (*)—

౨౧౬. ఏకవింశద్దినేశాంతి స్త్రయోవింశద్దిన శుభం। పంచవింశే పితుర్మోక్షుస్సప్తవింశేతథాసుఖం॥ ఏకోనత్రింశతిదినే గయాశ్రాద్ధఫలంలభేత్। ఊనమాసికకాలానామిత్యేవం మనురబ్రవీత్॥ కల్పకారికాతు॥మాసద్విత్రిదినైకాహన్యూనేస్యాదూనమాసికం। వదంతిద్వాదశేప్యేకే తథాన్యేతు త్రయోదశఇతి॥ కించ॥ ద్వాదశాహప్రభృత్యేష్టా దశాహేన్యూనమాసికే। నక్షత్రాది బలంచింత్యం నచస్యాదూనమాసికే। ఆగ్నేయమైంద్రం సార్పంచతిష్యం పూర్వాప్తునైఋతం। ఊనాదిత్రితయంకుర్యాజ్జ్యేష్ఠపుత్రో వినశ్యతి। హస్తాచిత్రాచయామ్యంచ స్వాతీచశ్రవణం

శ్వయుక్ । మఘామైత్రంచ పౌష్ణంచవారుణం సౌమ్యమేవచ । ఏకాదశై తేకథితాః ప్రశస్తాశ్శ్రాద్ధకర్మణి । సప్తవింశ ద్దినాదూర్ధ్వం త్ర్యహాస్సు హ్యూనమాసికం । చత్వారింశద్దినాదూర్ధ్వం పంచాహస్సు త్రిపక్షకం । తథాదశ సుషాణ్మాసం సప్తత్యధిశతాత్పరం । ఊర్ధ్వంపంచదశాహస్సు చత్వారింశ చ్ఛతత్రయాత్ । ఊనాబ్దికం ప్రకుర్వీత మృతేహ్ని పునరాబ్దికం॥

—(*) అపకృష్టానాం పునః కరణం. (*)—

౨౧౭. విశ్వాదర్శే॥ శుభంకర్మ నకుర్వీత మాసికాన్యసమాప్యచ । సమాప్యాపిపునః కుర్యాత్పిత్రో స్సంవత్సరంతతః । మృతస్యత్పూర్తమే కుర్యాద్ద్విత్రిరా వృత్తిభేదతః । ద్విత్రిరావృత్తి దోషోత్రనాస్తి మాసికకర్మణి॥ శివస్వామిమతేతు॥ నమాసికశ్రాద్ధ విధౌతు కుర్యాన్నాంధీముఖం సర్వసమానమేతత్ । సమాప్యపితోస్తు పునశ్చకుర్యా త్సంవత్సరం మాసికకర్మచాంబు॥ ప్రాప్తేవశ్యేమాసికం కర్మచేష్టం కుర్యాత్పూర్వం శోభనేశోభనాదా । పశ్చాత్పిత్రో రేవ శేషాణి కుర్యాన్మాసె శ్రాద్ధాన్యబ్దపూర్తేర్నచాన్యే॥ మాసికాన్య సమాప్యైవనాందీ శ్రాద్ధంనకారయేత్ । సమాప్యాపిపునః పిత్రోరవశ్యం మాసికాన్యజేత్ । వ్రతసీమంత చౌలేషు వినాహేచ దశాధికే । అలభ్యయోగ యజ్ఞేషు ప్రాప్తేషు యదిమధ్యతః। అపకృష్యతదాకుర్యా న్మాసికానిమృతేహని। మాసికాని పునఃకుర్యాత్పిత్రోరేవ విచక్షణః । ఊనానాంనాపకర్షస్స్యా త్పునరస్యప కర్షణె । ఉత్కర్షశ్చాపిన భవేత్ప్రమాదాంత రితస్యతు । అవశిష్టేషు మాసేషుమాతాపిత్రోః పరస్యవా । వృద్ధిపూర్వదినె కుర్యాచ్ఛేష మప్యపకృష్యచ ॥ తథాచస్మృతిః॥ కాలస్యనియమోనాస్తి రాజపీడాద్యుపప్లవె। శుభాగమె పిశ్రాద్ధాని కుర్యాత్సర్వాణ్యసంశయః। గణశః క్రియమాణానాం శ్రాద్ధేకుర్వీత పార్వణం॥ నదద్యాచ్చ బహూన్పిండాన్ త్రీన్పిండా నెవదాపయేత్ । నచశ్రాద్ధేషు పూర్ణేషు కీకసానాంచసంస్కృతౌ । ఊర్ధ్వందశాహాదుత్కృష్య పునర్దహనమాచరేత్ । ఏకాదశాహమారభ్య యావద్ద్వాదశమాసికాన్ । కుర్యాచ్చషోడశ శ్రాద్ధంమాతురూర్ధ్వం పునఃక్రియా॥

—(*) దర్శమృతాహ యోస్సన్నిపాతే. (*)—

౨౧౮. దర్శేకఏతు సంప్రాప్తేమాతుర్వాయ దివాపితుః। క్షయ శ్రాద్ధంతుపూర్వం స్యాద్దర్శశ్రాద్ధం [illegible] । [illegible] కాలేష్వపి

ణ్డీకరణంయది । తత్రప్రశస్తనక్షత్రం పరిశోధ్యసమాచరేత్ । స్మృతిసారసముచ్చయే॥ అమాయాంతు క్షయాహేచ ప్రేతపక్షేతథైవచ । సపిండీకరణం కుర్యాత్తిథివారం నశోధయేత్ ॥

—(*) సువాసినీ పూజా. (*)—

౨౧౯. సువాసిన్యాం మృతాయాంతు బ్రాహ్మణైస్సహ భోజయేత్ । సువాసినీం తతస్తస్యామ మంత్రకమథార్చయేత్ । మాతామాంగళసూత్రేణ మృతాయదిచ తద్దినే । ఉద్దిశ్యద్విజ పంక్త్యాతాం భోజయేత్సధవాం స్త్రియం॥ పృథక్పంక్త్యా పృథక్పాకేనతామపి భోజయేదితి కేషాంచిదాచారః॥ బ్రాహ్మణభోజనానంతరం తామపితూష్ణీ మన్యపాకేన భోజయిత్వాతతః కర్త్రాదిర్భోజయేదితి కేషాంచిద్ద్రామిడానామాచారః॥ బ్రాహ్మణస్య స్త్రీసహపఙ్త్తిభోజన నిషేధాదితి । అత్రపూజాదౌసు వాసిన్యుద్దేశ్యకశ్రాద్ధకర్మణి స్త్రీపఙ్క్తిదోషోనాస్తీతి కేషాంచిదాచారః । అథచ॥ యావజ్జీవతితద్భర్తా తావదేవసు వాసినీమభ్యర్చ యేదితిమాథ్వాః। యథాచార మంత్రవ్యవస్థాజ్ఞేయా॥

—(*) లోష్టచయన కర్తవ్యతానిర్ణయః. (*)—

౨౨౦. అగ్నిచితోమృతస్య లోష్టచయన కర్తవ్యతానిర్ణయో లిఖ్యతే । తత్రచయనాంత మగ్నిచితఇతి నిత్యవత్కర్తవ్యతోక్తేః అగ్నిచితో మృతస్య నియమే నలోష్టచయనం కర్తవ్యం । అగ్నిచిచ్చ చతురశ్రాదిమహాగ్నిచితిం కృతవాన్ । కేచిత్ కాఠక సావిత్రాద్యగ్నిచిదపీతి। కుతః అగ్నించిత్వా సౌత్రామణ్యాయజేతేత్యుభయత్రాప సంహారస్యసమానత్వాత్ । యద్వాకాఠకాగ్నిషు సౌత్రామణీమైత్రావరుణ్యోః వికల్పితత్వాచ్చయనే ఉపకల్పఏవ । పశుబంధే చీయమానస్యవికల్పః। సోమేతునిత్యఏవ॥ మహాగ్నిస్థానీయత్వాత్ । కేచిత్ సోమేపృథక్త్వేన చిన్వానస్య విభాషాలోష్టచితిః । సమాసేనచిన్వతోనిత్యైవేతి । అన్యేతుఅగ్నిచితఇత్య విశేషోక్తే స్సర్వత్ర లోష్టచితిం కుర్వంతి । ననునచాత ఊర్ధ్వంశ్మశానంకర్తుమాద్రియతేతి పునర్దహనేకృతే లోష్టచిదగ్నిచితోపి ప్రతిషిధ్యతే। తత్కథమగ్నిచితో నియమేన లోష్టచయన కర్తవ్యతోక్తిః॥ నైషం । అస్యసూత్రస్య వికల్పాభిప్రాయేణ ప్రవృత్తత్వాత్॥ అథయది పునర్దత్స్యాం తస్స్యేతి సూత్రవ్యాఖ్యాను సారాత్ కపర్దిభాష్యే వికల్పపరత్వమేవతస్య వ్యాఖ్యాతత్వాత్ తథా । అథయది పునర్ధత్స్యాంత

స్స్యాదితిపునర్దహనం కుర్వాత॰స్స్యాదితి పాక్షికమిత్యుపదేశ ఇత్యాది। తథా అస్మాత్త్వమధిజాతో౽సి త్వంతదేతదంత మిత్యర్థః। ఇష్టకాచయన మకు ర్వన్నధారయతి నచాత ఊర్ధ్వమితి। ఏవంక్రియమాణె లోష్టచిదగ్ని చి త్తో౽పిప్రతిషిధ్యతె। శ్మశానం కర్తుం శ్మశానక్రియాంలోష్టచయన రూ పాం కర్తుంనాద్రియతెతి। అత్రభాష్యె ఏవంక్రియమాణఇతి। అస్థిహోమ పక్షమాశ్రిత్యక్రియమాణఇత్యర్థః ఎవంచఅస్థిహోమకరణపక్షే అగ్నిచితో లోష్టచయనంకర్తవ్యం। తదభావపక్షేలోష్ట చయనంతస్యావశ్యంకర్తవ్యం।చ యనాంతమగ్ని చితఇతివచనాత్। తథాసో యమెవంవిహితఏవా నాహి తాగ్నేఃపాత్ర చయనేష్టకావర్జమిత్యత్ర చయనాంత మగ్నిచిత ఇతివక్ష్య మాణలోష్టచితిమగ్ని చితో౽మృతస్య నిత్యవత్కర్తవ్యతామభిసంధాయా చార్యేణపాత్రచయనేన సహలోష్టచయనస్యాపి ప్రతిషేధఃకృతః। అతో లోష్ట చయనంకర్తవ్యమెవెతి దీపికాకారేణాప్యుక్తం। భాష్యేపిఅర్థై కేషాంశాఖినామిత్యస్థి కుంభనిధానాంతంశ్మశానెకార్యం। అనాహితాగ్నె స్త్రియాశ్చ ఆహితాగ్నెస్సోమయాజినోరనారబ్ధ హవిర్యజ్ఞ యాజినఇత్యు క్తం। ఉక్తైనివపనె పునర్దహనెవక్ష్య మాణలోష్టచయనంచ బహ్వృచా శ్ఛందోగావాయె స్వత్పక్షమాశ్రిత్య అగ్న్యాధానాది కృతవంతః తెషామ ప్యేతదంతం కర్తవ్యమితి। నతుస్వకల్పానుక్త మిత్యకర్తవ్యత్వమపి। చయ నాంతానామాధ్వర్యవత్వాత్। అనుశ్రాద్ధెనవశ్రాద్ధంపథి పిండాస్థిహోమ మకం। దశాహేవపనంచైవవర్జయె దాశ్వలాయనఇతి వచనేనఅస్థిహో మరూపస్య పునర్దహనస్య నిషిద్ధత్వాత్ ధర్మశాస్త్రేగంగాంభస్యస్థినిక్షేప ఇతిఅస్థ్నాంప్రతిపత్యంతర విధానాచ్చకథమె తదంతంకర్తవ్యమితిచేత్। న। ఉక్తవచనస్యఆశ్వలాయన విషయత్వేనగంగాంభఃప్రక్షెపస్యచాగ్నిచిద్విష యత్వేనతదితర బహ్వృచానాంపునర్దహనానుష్ఠానెవిరోధా భావాత్। ఆశ్వలాయనస్యాప్యుక్తవచనేన అథయదిపునర్ధక్ష్యం తస్స్యాదితివికల్ప వచ నెనపునర్దహనా భావెపికామ్యత్వేనని వపనస్యచాభావెపిలోష్ట చయన కర్తవ్యతాయాం విరోధాభావాత్। చయనెఅస్థ్నాం ప్రతిపత్తివిధానాత్। చయనాంతమగ్నిచితఇతి సాధారణ వచనాచ్చతస్యా పిలోష్టచయనంక ర్తవ్యమెవ। కింతుపునర్దహనేన చయనస్యవికల్పః ప్రతిపాదితః॥ కృతిని వపనవికల్పే॥ నకృతిః। కృష్ణమ్మృత్తికామానివపేత్। దహనదెశేశర్క రాభిర్వాస్థండిల్లంకుర్యాత్। సమత్వేనాతిత్యస్తపతిత్యాది అభితాపాభివా

తోపస్పర్శనానిభవంతి । ఏవంకృతేపైతృమేధికేచయనే కృతినివపనంప్ర శగంసంతి । సవైవాదిత్యస్య సకాశాన్నచ్ఛిద్యతఇతిపూర్వ సూత్రాణాం వ్యాఖ్యానం । సమృతఆదిత్యస్య సకాశాన్నచ్ఛిద్యతేనా పక్రామతిద్యు లోకేమహీయతఇతి ఏవంవాయోశ్చసకాశాన్నచ్ఛిద్యతఇతి తథాచాధ్యాయః తద్రూపేణసర్వంవ్యా ప్యద్యులోకేమహీయతఇతి కౌషీతకీనాంశ్రుతిః । ఏవంవిదాంచకార । ఏవమేవకౌషీతకిర్వి జ్ఞాయఏవంవిధింపుత్రాంచ్ఛిష్యాం శ్చఅధిష్ఠాయానుశిష్టవాన్ తేచ జ్ఞాత్వాతమేవంచక్రురితి । ప్రరోచనార్థం హేతిప్రసిద్ధా । యథా । గావోవాఏతత్సత్రమాసత సాధ్యావైదేవా స్సువర్గకామా ఇత్యాదివత్ కరోతి అజినంవాసోవేత్యాదిపరకృతిః॥ య థాబ్రాహ్మణమేవసూత్రకారేణ తచ్చరితంమృతస్యతస్యమృతస్యైవంకృతే దివ్యవర్షసహస్రానాప్నోతిప్య్యచ్ఛంతిఉషా అస్మైమృతాయవ్యస్యతిశ్రేయ సిభూత్వావ్యుచ్ఛంతి ఉషస్యంతిశ్రేయః ప్రాప్తింకరోతి అస్యామృతస్యప్ర జాంచ శ్రేయోభవతియం మతమేవంనిదధాతియమేవం జ్ఞాత్వాకుర్వంతీతి విజ్ఞాయతే।

—(*) ప్రయోగః. (*)—

౨౨౧. అథాగ్నిచితో మృతస్యలోష్టచితేః ప్రయోగఉచ్యతే । కారకాగ్నిచితోనామహాగ్ని చితోవామృతస్య దిష్టగమనాదయుక్ష్వహస్సు అహోరాత్రార్ధ మాసమాసర్తుషు సంవత్సరేవానిదధాతి । లోష్టచితిం కరోతీత్యర్థః । దిష్టగమనందశమమహః । తస్మాదారభ్యాయుక్షు విషమే ష్వహశ్శబ్దోనరాత్రిశ్శోచ్యతేతస్మాదేకాదశాహప్రభృతిత్ర్యహే పంచా హేసప్తాహఇత్యయుక్షు దినేషుఅర్ధమాస ప్రభృతిషుకాలేషులోష్టచితిం కుర్యాత్ । కేచిద్దిష్టగమనంమరణ దినంతస్మాదారభ్య ఆయుక్షుదినేష్వితి తదనుపపన్నం । దశాహేఅన్యకర్మ శ్రవణాత్ । అన్యచ్చవిరుద్ధం ధర్మ శాస్త్రేదాన ప్రతిగ్రహణే ప్రతిషిధ్యతే । తదన్నభోజనాదీనాంమ ధ్యేని షేధాత్ । తస్మాద్దశరాత్రేతీత ఏవకేచిదేకాదశ్యాం బ్రాహ్మణాన్ భో యిత్వాద్వాదశ్యా ఊర్ధ్వందిష్ట గమనమితి తస్మాదయుక్ష్వహస్సు చతుర్ద శాహ ప్రభృతిత్ర్యహేపంచాహేసప్తాహ ఇత్యాద్యయుక్షుదినేషుఅర్ధమా స ప్రభృతిషువా కాలేషులోష్ట చితింకుర్యాత్ । దిష్టగమన దినాదారభ్య పంచదశాదూర్ధ్వం అర్ధమాసస్యకాలః । విజనేదేశాంతరేవామృతస్యఏత స్మిన్నహనిమృతఇత్య విజ్ఞాతేయథాకామీడక్తేషు సర్వేషుకాలేషు కేచి

ద్యామాఘ్యాఇత్యాద్య ప్రజ్ఞాతస్యైవేతిఏతస్మిన్ పక్షే సంవత్సరాదూర్ధ్వమపిలభ్యతే । చయసంమాఘ్యాద్య మావాస్యాకాలస్య సంవత్సరాదూర్ధ్వమపిసంభవాత్ । దిష్టగమనం దశమమహారిత్యస్మిన్న క్షేత్రయోదశాహానిచితిశ్చేత్ పూర్వస్మిన్నేకవ్యవహితేహాన్యేకావశాహే సంకల్పః । పంచదశేహని చితిశ్చేత్త్రియోదశేహానిసంకల్పః । సప్తదశేహ నిచితిశ్చేత్పంచదశేహని సంకల్పఇత్యాది । ద్వాదశ్యా ఊర్ధ్వదినందిష్ట గమనమిత్యస్మిన్పక్షే షోడశేహానిచితిశ్చే చతుర్దశే హానిసంకల్పః । అష్టాదశేహనిచితిశ్చేత్ షోడశేహానిసంకల్పః వింశేహానిచితిశ్చేదష్టా దశేహానిసంకల్ప ఇత్యాది । యదిధూననంక్రియతే తదాతదనుసారేణచయదినోత్కర్షః । ఏవంసర్వేషు చయనకాలేషు ద్రష్టవ్యం॥ అత్రధూననాభావ పక్షమాశ్రిత్య ప్రయోగఉచ్యతే॥ దిష్టగమనం దశమమహరిత్యస్మిన్ పక్షేత్రయోదశాహేపంచదశాహేసప్తదశాహేవాహని ప్రాతఃకాలేధ్వర్యుః శుద్ధాత్మా శ్మశానాయతనం ప్రాప్యపాదౌప్రక్షాళ్యాచమ్యప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య ప్రాచీనావీతీ పితుర్గోత్రస్య శర్మణోగ్నిచితో మృతస్య మరణదినాదారభ్య త్రయోదశే హానిపంచదశే హానిసప్తదశే హానివాలోష్టచయనంకరిష్యఇతిసంకల్పః॥ అథవాద్వాదశ్యాఊర్ధ్వదినం దిష్టగమనమిత్యస్మిన్ పక్షేచతుర్దశాహే షోడశాష్టాదశాహేవా ప్రాతఃకాలే ధ్వర్యుః । ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య ప్రాచీనావీతీ పితుర్గోత్రస్యశర్మణోగ్నిచితో మృతస్య మరణదినాదారభ్య షోడశేహానిఅష్టాదశేహ నివాలోష్టచితిం కరిష్యఇతిసంకల్పః ॥ అపఉపస్పృశ్యపురస్తాదే వశ్మశానాయతనాత్ సర్వ్యామధీరద్ధరంతీతి పాఠాః పృశ్నిపర్ణికాఇత్యాది । అన్యాశ్చ క్షీరిణోవృక్షా అనూత్థేయా అపఉపస్పృశ్యఅథాభీరయుజో యుజోవా అభ్రిశ్శంకూన్ తూష్ణీమాదాయదహన దేశస్యోత్తర తోలోష్టా ననరుధ్యఖాత్వా స్థండీలార్థానిష్టకార్థాంశ్చ స్థండిలార్థమర్ధాలక్షంప్రాదేశ ప్రభృతిష్వర్థ్వప్రమాణేషుయావన్మృదా పూర్యతేతదర్థమిష్టకార్థంచ పర్యాప్తాంమృదందహనదేశస్య దక్షిణతోదధ్యాత్ । షడ్గవకర్షణపక్షే షట్ఛతాని ద్వాదశ గవ పక్షేత్వాదశశతాని చతుర్వింశతి గవపక్షేచతుర్వింశతి శతాసితాసాం కరణానివిభజ్యంతే ॥ చయనస్థలం పంచ పంచప్రక్రమ ముతం ప్రక్రమోద్విపద త్రిపదోవాపదం ద్వాదశాంగుళం ॥ తత్రద్విపదపక్షే పంచప్రక్రమసవింశోత్తరశతాం... తస్యచతుర్వింశ భాగః ప్రాదేశ ప్రక్రమం

పంచాంగులం కరణమిష్టకానాం పాదేష్టకానాం సార్ధద్వ్యంగులం । త్రిప
దపక్షే అశీత్యుత్తర శతాంగులయః । గాంతస్య చతుర్వింశో భాగః
అర్ధోనాష్ట మాంగులంకరణం పాదేష్ట కానాంతు పాదోనచతురంగులంకర
ణం ఇష్టకాః పంచపానిషష్టిరష్టౌచ అష్టౌ విభజ్యద్వాత్రింశత్పాదేష్టకాః
ఏవంషడ్గవపక్షే షట్ఛతాని ద్వాదశ గవపక్షేతుపంచ । ప్రక్రమస్యత్రిం
శోభాగః చతురంగులం కరణమిష్టకానాంపాదేష్టకానాంద్వ్యంగుళం త్రిప
దపక్షేషడంగులం కరణమిష్టకానాం । పాదేష్టకానాంత్ర్యంగులం । సం
ఖ్యాచేష్టకానాం త్రయస్త్రింశోత్తర త్రిశతాధికసహస్రం సప్తషష్ట్యుత్త
రద్విశతం విభజ్యషట్ షష్ట్యుత్తర సహస్రంపాదేష్టకాః ఏకాఅర్ధేష్ట
కా ఏవచతుర్వింశతిశతాని భవంతిఏవమిష్టకాః పాదేష్టకాశ్చకార్యాః ।
ఊర్ధ్వప్రమాణమిష్టకానాంజానోఃపంచమోపకారయేత్ । ఊర్ధ్వప్రమాణ
స్యానియమోవాఆమాభవంతీతి విజ్ఞాయతే । ఆమాఅపక్వాః । తతో
పరాహ్ణేదహనదేశం శ్మశానాయతనంనిమిమితేఖాదిరేణదండేన ఖాదరే
ణవా ద్వాదశాంగులద్విపదప్ర క్రమేణవాదండేనసర్వతః పంచపంచప్రక్ర
మంప్రసవ్యందక్షిణాపవర్గం నీత్వాగ్నేయాదికోణేషు శంకూన్నిహత్యత్రి
వృతామౌంజ్యాబాల్బజ్యాహారజ్వాప్రసవ్యా వృత్తయాఅధ్వర్యుః పర్యటక
ప్రసవ్యంత్రిఃపర్యాతనోతి ఆగ్నేయశంకునా ఉపక్రమస్తత్రైవచ సమాప్తిః
తతఃఅయుగ్భిరుద కుంభైస్తందేశం సమ్యగవోక్షేత్ । యథాత్రత్యాజం
తవస్సర్వే జలస్పర్శాన్నిష్క్రామంతి తథాజలం నినయేత్ । అన్యథాదో
షశ్రవణాత్ యత్నేనజలసేకఃకర్తవ్యః । ఖాత్వాపూర్వంసంశోధ్య జం
తవోయత్నేననిస్సరణీయాః । అథవాపిధానకోశసంభారాన్నిధాయపలా
శశాఖా ముదుంబరశాఖాత్రయం ఉదపాత్రంచవ్రీహి ప్రియంగుయవమా
షతిలా అణవోగోధూమాః సప్తగ్రామ్యాఓషధయః । శ్యామాకజర్తిల
గవీధుకవేణుర్గార్ముతనీవారమర్కట కాస్సప్తారణ్యాః । శర్కరాశ్చతిల
మిశ్రధానాఃశరావాః । అభివాన్యాయాః పయఃసక్తవఃమంథన దండాః
వారణమయః ఆమపాత్రమపక్వమృణ్మయపాత్రం సమూలదర్భాః పలాశ
మయాః పరిధయశ్చత్వారః । కృష్ణైతుపుష్పాణిపురాణసర్పిః పురాణవ
స్త్రంపంచాపూపాః పంచస్థాల్యాః తండులాశ్చవ్యాఘ్రాఅభిఘారణార్థానిపంచ
ఘృతశ్రితక్షీరదధిమధూని సతిలాశ్చధానాః సవ్యధృతిరరుసవృతః । కృష్ణ
ఘూక ప్రియంగుస్తంబందూర్వా స్తంబుకాశస్తంబందర్భస్తం బంవారణ

శాఖాశమీశాఖా యవాశ్చేతిసంభారాః । ఏతత్ప్రథమేఽహని కర్మ॥ త
తోద్వితీయేఽహని మాంసాదిమిశ్రౌదనేన కేవలోదనేన వా బ్రాహ్మణాన్భో
జయేత్॥ మాంసోదనం కలౌ వర్జ్యం॥ నన్వగ్రాత్రౌశ్మశానాయతన గతం
శవదాహవహ్నింలౌకికాగ్నిర్భయంతఇతి సమారోప్య ప్రత్యక్షేణవా భాం
డాదిమి శ్రేణాగ్నినాసహ గ్రామంప్రవిశంతి । తతోఽర్ధరాత్రే తస్మిన్నానీతె
వాగ్నౌ కోశనిహితాసు పంచసుస్థాలీషు తత్ర నిహితైరేవ తండులైః॥ తూష్ణీ
ముపచరితాన్ పంచచరూన్ శ్రపయతి । కేచిన్న్యాయవిదో ప్రధానత్వా
ద్ధోమాదేర్వాచ్యః సర్వార్థత్వా ల్లౌకికస్యాగ్నేః ప్రాప్తిర్యుక్తేతి । లౌకి
కాగ్నౌ వా పంచచరూన్ శ్రపయతి తస్మిన్ పక్షే న ధారణం శవదాహవహ్నేః।
సంచయనాదూర్ధ్వమస్థ్నాం శ్రితాంశ్చరూనుద్వాస్య కోశనిహితైర్ఘృ
తైనశ్రితేన పయసాక్షీరేణ దధ్నా మధునా క్రమేణాభిఘార్య అపూపైః పంచ
భిరపిధాయ ఏకద్విత్రాది క్రమేణ త్రిజ్ఞాతాన్ కృత్వా స్థాలీస్థానే కోశేనిద
ధాతి । తతోఽర్ధరాత్రాదూర్ధ్వం యుగసహితం సీరం నరం బలీవర్దాంశ్చష
ట్ ద్వాదశ చతుర్వింశతి ర్వాసంభారవర్గ ముదకుంభం అస్థికుంభంచేతి పరి
గృహ్యాపాకవహ్నిపురస్సరం సహామాత్యైరయుగ్మానిర్గత్య గ్రామశ్మశాన
యోరంతరాళేచయనస్థలసమీపఏవపూర్వస్మిన్ భాగేతమగ్నింసుచాడశని
ధాయసంజ్వలయేదాప్రభాతాత్। ఏతమగ్నిమింధానఆస్తే॥ ఏతద్ద్వితీయేఽహని
కర్మ । తతస్తృతీయేఽహని ప్రభాతే అగ్నిముపేక్ష్యహారిణ్యా పలాశశాఖశ
య్యా శమీశాఖయావా । అపేతవీతవిచ సర్పతాతోయేఽత్ర స్థపురాణా
యేచనూతనాః । అహోభిరద్భిరక్తుభిర్వ్యక్తం యమోదదాత్వవసా
నమస్మై । ఇతిశ్మశానాయతనం సంమార్ష్టి । దక్షిణతశ్శాఖా ముద
సిత్వా ఉపస్పృశ్య । ఉద్ధత్యాప ఉపస్పృశ్యావోక్ష్యహిరణ్య శకలంనిధా
య । సవితైతాని శరీరాణిపృథివ్యై మాతురుపస్థ ఆదధే । తేభిర్యుజ్యం
తామఘ్నియాః । ఇతిసీరంయునక్తి॥ శునంవాహాశ్శునం నారాశ్శునం కృ
షతులాంగలం । శునంవరత్రాబధ్యంతాగ్ం శునమష్ట్రాముదింగమ ।
శునాసీరా శునమస్మాసుధత్తం । శునాసీరా విమాంవాచం యద్దివిచక్ర
థుఃపయః । తేనేమాముపసించతం । ఇతిద్వాభ్యామృగ్భ్యాంషట్ సీ
రాన్ తాఃకృషతి । అనివర్తయన్ ప్రసవ్యమాగ్నేయకోణమారభ్య త
త్రైవచ సమాప్తిః॥ ఉద్యమ్యలాంగలం । సీతేవందామహే త్వార్వాచీ
సుభగేభవ । యథానస్సుభగా అసియథానస్సు ఫలాఅసి । ఇతిసీతాం

ప్రత్యవేక్షతే । ఏవమంతరతోఽంతరతఃకృషతి । యావత్ షట్సీతాభవం తికర్షణ మంత్రస్యావృత్తిః । ప్రత్యవేక్షణమంత్రస్య వాయావత్ తథాచ ప్రత్యవేక్షణమంత్రస్యావృత్తిః । కర్షణస్యవాఽయావత్ । అథవాఽదావే వకర్షణమంత్రాః అంతిరఏవసీతా వేక్షణమంత్రః । సవితైతానిశరీరాణిపృథివ్యైమాతురుపస్థఆదధే । తేభిరదితేశంభవఇతి సీతయోర్మధ్యే ఆకృష్టదేశేఅస్థి కుంభంనిధాయ । విముచ్యధ్వమఘ్న్యాయా దేవయానాఅతారిష్మ తమసస్పారమస్య । జ్యోతిరాపామసువరగన్మ । ఇతిబలీవర్దాన్విముంచతి బహువచనాత్సకృన్మంత్రః । తాందక్షిణతః ప్రాంచో వోత్సృజ్యఅధ్వర్యవేదదాతి ॥ అధ్వర్యోబలీవర్దాంస్తేదదామి । తానధ్వర్యుఃరుద్రాయ గామితిప్రతిగృహ్ణాతి ప్రవాతావాంతిపతయంతి విద్యుతఉదోషధీర్జిహతే పిన్వతేసువః । ఇరావిశ్వస్మైభువనాయ జాయతేయఃపృథివీగ్ం రేతసావతి । ఉదపాత్రేణోదుంబరశాఖయాసహహస్తేన అగ్న్యాయతనమాగ్నేయకోణమారభ్య ప్రసవ్యాసకృదవోక్షతి । తత్రైవసమాప్తిః । చతుర్దశౌషధీస్సర్వాఃపాత్ర్యాం సంసృజ్యసకృదేవోత్తరయా । యథాయమాయహర్మ్యమవపన్పంచమానవాః । ఏవంవపామిహర్మ్యం యథాసామజీవలోకేభూరయః । చయనదేశేవపతి । సప్తగ్రామ్యాఃకృష్టపచ్యాః సప్తారణ్యాఅకృష్టపచ్యా ఇతిమహాగ్నిచయనవదత్ర నియమోనాస్తి । సర్వౌషధీస్సయుంజ్యేతి వచనాత్ । చితస్థపరిచితఊర్ధ్వాః శ్రయధ్వంపితరోదేవతా । ప్రజాపతిస్త్వాసాదయతుతయాదేవతయాంగిరస్వద్ధ్రువాసీద । ఇతిమహాన్నచయనవదపరిమితాభిశ్శర్కరాభిః పరిశ్రిత్యతిస్రస్తిస్రస్సంహితాః । మంత్రావృత్తిర్న్యాయః । బహువచనాంతత్వాన్మంత్రస్యసకృన్మంత్రఇత్యుపదేశః । త్రినస్త్రాభిరితిలభ్యతే । ఆప్యాయస్వసమేతు తేవిశ్వతస్సోమవృష్ణియం । భవావాజస్యసంగథే । ఇతిసికతావ్యూహతి । సంతేపయాగ్ంసీతిరాజన్యస్య । ఆసామసోమఇతివైశ్యస్య । చయనక్షేత్రాన్నిర్గతాన్ లోష్టాన్ మహాగ్నివత్ । యెఅంతర్విధాద్బహిర్విధామాపన్న ఇతివత్ కృత్వాప్రతిమంత్రంప్రతిదిశమనన్వీక్షమాణః ప్రతిసమస్యతి, మంత్రైరత్రన్యైతేనిమిల్యా చయనక్షేత్రాత్ కర్షణాన్నిర్గతా ఏనవిధృతిలోష్టాః । ఉత్తేతభ్నోమిపృథివీంతత్వత్పరీమంలోకం నిదధన్మోఅహగ్ంరిషం । ఏతాగ్ంస్థూణాంపితరోధారయంతుతేత్రాయ మస్సాదనాతేమినోతు । ఇతిపురస్తాత్ । ఉపసర్పమాతరం భూమిమేతామురువ్యచసగ్ం పృథివీగ్ంసుశేవాం । ఊర్ణా

మృదాయునక్తిర్దక్షిణావత్యేషాత్వా పాతునిబుబుత్యాఉపస్థే । పృత్తరతః । ఏకంలోష్టమువసిచ్య । ఉఛ్మంచస్వపృథివీమావిబాధథా స్వూపాయనాస్మై భవసూపవంచనా । మాతాపుత్రంయథాసినాభ్యేనం భూమి వృణువశ్చాత్ । ఉఛ్మంచమానాపృథివీహితిష్ఠసి సహస్రంమితఉపహిశ్రయుంతాం । తేగృహాసోమనుశ్చుతోవిశ్వాహా స్మైశణాస్సంత్వత్ర । దక్షిణతః॥ ఇహాసర్వేష్వస్యాధానం । ఎంశీదానాహారిణీరర్జునీ స్సంతుధేనవః । తిలవత్సాఊర్జమస్మైదుహానా విశ్వాహాస్మైసంత్వనవస్ఫురంతి తిలాః । యాసుక్షిప్యంతేతాభిస్తిలమిశ్రాభిర్ద్రానాభిస్త్రిః ప్రసవ్యంపరికిరతి । ఆగ్నేయకోణఉపక్రమాపవర్గా । అభివాన్యాయాః పయసిక్షిప్తే అర్ధశరావపరిమాణసక్తూనోప్యపురాణకాష్ఠ మంథనదండేన మౌంజ్యారజ్వాత్రిః ప్రసవ్యమన్వారభ్యోపమంథతితాకికోపాయేన । కృత్స్నంమథితమానుపాత్రస్థం కృత్వాపాత్రేణ సహదక్షిణతశ్ఛిత్త్యాయతన ఏవోపదధాతి । ఏషాతేయమసాదనే స్వదానిధీయతేగృహే । అక్షితిర్నామతే యజ్ఞిశర్మన్నితిమృతస్య నామగ్రహణేనోపదధాతి । ఇదంపితృభ్యః ప్రభరేమబర్హిర్దేవేభ్యోజీవంత ఉత్తరంభరేమ । తత్వమారోహాయయజ్ఞశర్మన్మేధ్యోభవంయమేవత్వంయమ్యా సంవిదానః । సమూలాన్దర్భాన్దక్షిణాగ్రాన్ దక్షిణాపవర్గమాయతనస్యమధ్యేస్తృణతినిబిడాన్ । సంబుధ్యామృతస్య నామగ్రహణం । మాత్వావృక్షౌసంబాధేథాం మామాతాపృథివీమహీ । పితౄన్హ్యత్రగచ్ఛాస్యేథా సంయమరాజ్యే । ద్వివచనాత్సకృన్మంత్రముక్త్వా దర్భాణాంపురస్తాత్పశ్చాచ్చ పాలాశౌపరిధిదక్షిణాగ్రౌహస్తద్వయేన యుగపత్ప్రిదధాతి । ఏనముత్తరయా । మాత్వావృక్షౌసంబాధేథాం మామాతాపృథివీమహీ । వైవస్వతగంహిగచ్ఛాసియమరాజ్యేవిరాజసి । దక్షిణతశ్చోత్తరతశ్చప్రాగగ్రౌపరిధీపరిదధాతి। అగ్న్యాయతనస్యచతృషుదిక్షుపరిధయఇతికేచిత్ । సమూలదర్భోపగినశేజోకాన్నిదధాతి। సశంప్లవమారోహైతంనశేనపథోన్విహి । సత్వంనశప్లవోభుద్రిత్వాసంతారప్రతరోత్తర । ఇతికృష్ణేషుపుష్పాణిదక్షిణాగ్రాణి సిదధాతి । ప్యాణౌవసర్పిషాఆస్థీని స్వక్తాన్యక్త్వా । దర్భాణాముత్తరత ఉపవిశ్యనాగ్యతో స్వవీకమాణోదర్భే ష్వస్థీనివివపతి । సవిత్రేతానిశరీరాణి పృథివ్యైమాతురుపస్థఆదధే । తేభ్యఃపృథివీశంభవ । ఇతిదర్భేష్వస్థీనినివపతి । తానియథాలింగమంగాని పన్యిధాతు పురుషాకృతింకృ

త్వా అథైనముపతిష్ఠతే॥ షడ్ఢోతా । సూర్యం తే చక్షుః । వాతం ప్రాణః। ద్యాం పృష్ఠం । అంతరిక్షమాత్మా । అంగైర్యజ్ఞం । పృథివీగ్ంశరీరైః । ఇత్యనేన షడ్ఢోతా । సూర్యం తే చక్షుర్గచ్ఛతు వాత మాత్మా ద్యాం చగచ్ఛ పృథివీం చ ధర్మణా । ఆపో వా గచ్ఛ యది తత్ర తే హితమోషధీషు ప్రతితిష్ఠా శరీరైః ఇత్యస్థి కుంభం పురాణ వస్త్రేణాభ్యంతరం నిమృజ్య పురుషాకృతే రుపరిష్టాత్ సమీపతఏవ నీత్వా। పరం మృత్యో అనుపరేహి పంథాం । యస్తే స్వఇతరో దేవయానాత్ । చక్షుష్మతే శృణ్వతే తే బ్రవీమి మా నః ప్రజాగ్ం రీరిషో మోత వీరాన్ । ఇతి దక్షిణతో న్యస్యతి। భినత్తి । అస్య కుంభస్య కపాలాని సుసం భిన్నాని సంభినత్తి। యథా కపాలేషూదకం న తిష్ఠేత్॥ పురాణ వస్త్రేణ యేన కుంభం నిమార్ష్టి తేనైవ వస్త్రేణ ప్రేతోద్దేశేన పురుషాకృతిం ప్రచ్ఛాద్య । శం వాతశ్శగ్ంహి తే ఘృణిశ్శము తే సంత్వోషధీః । కల్పంతాం మేదిశశ్శగ్మ్నః । ఇత్యుదపాత్రేణోదుంబర శాఖయా సహహస్తేన పురుషాకృతి మవోక్షతి॥

—(*) అథేష్టకా చయనం. (*)—

౨.౨.౨. మయి గృహ్ణామ్యగ్రే అగ్నిగ్ంరాయ స్పోషాయ సుప్రజాస్త్వాయ సువీర్యాయ । మయి ప్రజాం మయి వర్చో దధామ్యరిష్టాస్స్యామ తనువా సువీరాః । యో నో అగ్నిః పితరో హృత్స్వంత రమర్త్యో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ । తమాత్మన్ పరిగృహ్ణీమహే వయం । మా నో అస్మాగ్ం అపహాయ పరాగాత్ । ఇతి ద్వాభ్యా మాత్మన్యగ్నిం గృహీత్వా । యస్తే అగ్నే సమిధో యాని ధామ యా జిహ్వా జాత వేదో యో అర్చిః । ఏతే అగ్నే మేడయో య ఇంద వస్తే భిరాత్మానం చినుహి ప్రజానన్ । ఇతి స్వయం చిత్యా చితి దేశమభిమృశ్య ॥ వాఙ్మఆసన్ నసోః ప్రాణో క్ష్యోశ్చక్షుః కర్ణయోః శ్రోత్రం బాహువోర్బలమూరువోరో జిష్ఠా విశ్వా న్యంగాని తనూస్తనువా మే సహానమస్తే అస్తు మా మా హిగ్ంసీః । ఇతి జపిత్వా । ...అస్మిన్ మారుహ్య షడిష్టకా అనన్వీక్ష మాణ ఉపదధాతి । పృథివ్యాస్త్వా లోకే సాదయామి నారాయణస్య శర్మాసి పితరో దేవతా । ప్రజాపతిస్త్వా సాదయతు తయా దేవతయాంగి రస్వద్ధ్రువా సీద । పురస్తాదిష్ట కామా దధాతి॥ అంతరిక్షస్య త్వా లోకే సాదయామ్యముష్య శర్మాసి పితరో దేవతా । ప్రజా...సీద । ఉత్తరతః । దివస్త్వా లోకే సాదయామ్యముష్య శర్మాసి పితరో దేవతా । ప్రజా...సీద । పశ్చాత్ । దిశాం త్వా లోకే సాదయామ్య

ముష్యశర్మాసి పితరోదేవతా...ధ్రువాసీద । దక్షిణతః । నాకస్యత్వా పృష్ఠేసాదయామ్య ముష్యశర్మాసి పితరోదేవతాప్రజా...సీద । మధ్యే । బ్రధ్నస్యత్వావిష్టపె సాదయామ్య ముష్యశర్మాసి పితరోదేవతా । ప్రజా పతిస్త్వాసాదయతు...ధ్రువాసీద । తాం పంచమీందక్షిణేపష్ఠం । ఏవంచ ర్ధ్వాష్టవర్జం । ప్రసవ్యం ప్రతిదిశం । అపూపవాన్ఘృతవాగ్ శ్చరురే హాసీదతూత్తభ్నువన్ పృథివీం ద్యాముతోపరి । యోనికృతః పథికృతస్స పర్యంతయెదేవానాం ఘృతభాగాఇహస్థ । ఏషాతెయమసాదనెస్వధానిధి యతెగృహేయజ్ఞశర్మ । దశాక్షరాతాగ్ం రక్షస్వతాంగోపాయస్వతాం తె పరిదదామితస్యాంత్వా మాదభ్నువన్ పితరోదేవతా । ప్రజాపతిస్త్వా సాదయతు తయాదేవతయాంగిరస్వధ్రువాసీద । ఇతిఘృతపూరితచరుంసా పూపాపిధానం పురస్తాదుపదధాతి । ఏవగ్ంశృతాభిపూరితం । అపూప వాంఛృతవాగ్ శ్చరురెహాసీదతూ...పరి । యోనికృతః పథికృతస్సప ర్యంతయెదేవాగ్ం శృతభాగాఇహస్థ । ఏషాతెయమసాదనె స్వధానిధీ యతె గృహేయజ్ఞశర్మన్ । శతాక్షరాతాగ్ం రక్షస్వ...పితరోదేవతా సీద । ఉత్తరతః । అపూపవాన్ క్షీరవాగ్ శ్చరురెహాసీదతూ...క్షీర భాగాఇహస్థ । ఏషాతెయమసాదనె...గృహేయజ్ఞశర్మన్ సహస్రాక్ష రాతాగ్ంరక్షస్వ...ధ్రువాసీద । ఇతిక్షీరపూరితంచరుంపశ్చాత్॥ అపూ పవాన్దధివాగ్ శ్చరురెహాసీదతూత్త... యెదేవానాం దధిభాగాఇహ స్థ । ఏషాతెయమసాదనె గృహేయజ్ఞశర్మన్ । అయుతాక్షరాతాగ్ం రక్షస్వతాంగోపాయ...ధ్రువాసీద । ఇతిదధిపూరితంచరుందక్షిణతః । అపూపవాన్మధుమాగ్ శ్చరురెహాసీదతు...యెదేవానాంమధు భాగాఇహ స్థ । ఏషాతేయమసాదనె...గృహేయజ్ఞశర్మన్ । అచ్యుతాక్షరాతాగ్ రక్షస్వతాంగోపా...ధ్రువాసీద । ఇతిమధు పూరితంచరుంమధ్యే॥ అసా వితిసర్వత్ర సంబుధ్యామృతస్య నామనిర్దేశః । ఏతాస్తేస్వధాఅమృతాః కరోమితాస్తెధానాః పరికిరామ్యత్ర । తాస్తెయమః పితృభిస్సంవిదా నోత్రధేనూః కామదుఘాఃకరోతు । తిలమిశ్రాభిర్ధానాభిస్త్రిః ప్రసవ్యము పహితానామిష్టకానాం బహిః పరికిరతి । పూర్వవదుపక్రమాపవర్గౌ । ఓషధిస్తంబాన్ ప్రతిదిశమనస్వీక్షమాణోమంత్రైరుపదధాతి । తేషాం మంత్రలింగైర్లింగైర్వ్య నియమః॥ త్వామగ్నవోషధీనాం పయోబ్రహ్మణఇద్వి దః । తా [illegible] ఇత్యభ్యజ్ఞనవృక్షం

నమూలమాహృత్యపురస్తాదుపదధాతి । కేచిత్తర్జునఇతినృక్షః కృష్ణశూక ప్రియంగు స్తంబః । పురస్తాదుపదధాతి । దూర్వాణాగ్ స్తంబమాహరై తాం ప్రియత మాంశుమ । ఇమాందిశం మనుష్యాణాం భూయిష్ఠానువి రోహతు॥ దూర్వా స్తంబముత్తరతః॥ కాశానాగ్ స్తంబ మాహరరక్షసా మపహాత్యై । యఏత సై్యవదిశః పరాభవన్నఘాయవో యథా తేన భవాన్పునః । కాశ స్తంబాపశ్చాత్ । దర్భాణాగ్ స్తంబ మాహరపితౄ ణామోషధింప్రియాం । అన్వాసై్యమూలంజీవా దనుకాండ మథోఫలం । దర్భస్తంబు దక్షిణతః । అవశిష్టమగ్నింలోకంపృణాభిః ప్రఛాదయతి ॥ లోకంపృణ ఛిద్రాంపృణాథో సీదశివాత్వం । ఇంద్రాగ్నీత్వా బృహస్పతి రస్మిన్ యోనా సీదన్ । తయాదేవతయాం గిరస్వద్ధ్రువాసీద । ఇత్యవశిష్టా ఇష్టకా ఉపదధాతి । ఉక్తమిష్టకా సంఖ్యాపరిమాణం । సర్వమగ్నిం చ తుర్వింశాభిః ప్రఛాద యిత్వా । పాదేష్టకాభి స్సంఖ్యాం పూరయేత్ । ఉత్తరయా । తాఅస్య సూదదో హసస్సోమగ్గ్ శ్రీణంతి పృశ్నయః । జన్మన్ దేవానాం విశస్త్రిష్వారోచనే దివః । ఇతిద్వ్యంగులా త్ర్యంగులా ద్యఛేదానుసారేణ పరిమాణేన పూరయేత్ । శ్మశానచిత ఊర్ధ్వప్రమాణం ద్వ్యంగుళం త్ర్యంగుళం చతురశ్రం ప్రాదేశో వితస్తైర్జాను దఘ్నమూరుద ఘ్నంవాస్ఫిగ్దఘ్నంవా అస్థికుంభప్రదేశః । స్ఫిక్కటి ప్రదేశః । ఏతేషా మన్యతమ పరిమాణం యథాభవతి తథాపూర్వ హృతయా మృదాపూర యేత్ । స్ఫిగ్దఘ్నంవే షోత్తమామాత్రాశ్మశాన స్యోత్తమాంమాత్రాం నాధ్యాప్నుయాత్ । అథ వాయా వత్పురస్తాత్తావతోనంతరం పశ్చాదితి యావదుచ్ఛ్రితం పురస్తాదగ్నేః । తతోనంతరం పశ్చాదితియావత్ । ఉ చ్ఛ్రితం పురస్తాదగ్నే స్తతోనంతర మవరోహః । క్రమేణయత్పరి మాణ ముచ్యతే తత్పశ్చాదూర్ధ్వ పరిమాణంభవతి । యదాస్ఫిగ్దఘ్నం పూర్వ తస్తదా ఊరుదఘ్నం పశ్చాత్ । యదాఊరుదఘ్నం పూర్వతః తదాజా నుదఘ్నం పశ్చాత్ । యదాజానుదఘ్నం పూర్వతఃతదావిత స్తిః పశ్చాది త్యాద్యేవంసర్వత్ర యదిద్వ్యంగుళం పురస్తాదేకాం గుళంపశ్చాత్ । సం భవతి । అపివాద్వ్యంగుళం పురస్తాత్ సమం భూమింపశ్చాదిత్యే కేమ న్యంతే । ఎతేనైవపరిమాణేనతతః । శంవాతశ్శగ్ం హి తెఘ్నుణి ఘ్నము తేసంత్వోషధీః । కల్పంతాం తెదిశస్సర్వాః । ఇత్యుదపాత్రేణో దుంబ రశాఖయాసనాల స్తోత్రమితినిభితి నాజ్జనాతస్సతి ప్రత్యోనహణం.

జపిత్వావరోహ్య ఇదమేవమేతోఽపరామూర్తి మారామకాంచన । తథా తదశ్విభ్యాం కృతంమిత్రేణవరుణేనచ । చితరూపమగ్నిముపతిష్ఠతే । వరుణోవా రయూదిదంచే వోఽనస్పతిః । ఆర్ద్రైర్యనిఋర్తైర్యద్వేషా వనస్పతిః । ఇతివారుణశాఖాంపురస్తాన్నిదధాతి । విధృతిరసివిధారయా స్మదఘాద్వేషాగ్ం సీతివిధృతిలోష్టముత్తరతః । శిష్టమపనమస్యతి । శమీశమయాస్మదఘాద్వేషాగ్ం సీతిశమీశాఖాంపశ్చాన్నిదధాతి యవయవయాస్మదఘాద్వేషాగ్ంసి । యవాందక్షిణతోఽనిదధాతి । అథైనముపతిష్ఠతే । చితిరూపమగ్నిం । పృథివీంగచ్ఛ । అంతరిక్షంగచ్ఛ । దిశోగచ్ఛ । దివంగచ్ఛ । అంతరిక్షంగచ్ఛ । పృథివీంగచ్ఛ సోఽవాగచ్ఛయదిత్యత్ర తేహితమోవధీషు ప్రతితిష్ఠాశరీరైః । ఇత్యేతైర్మంత్రై రితిభాష్యకారః । పృథివీంగచ్ఛేత్యాది ప్రతితిష్ఠాశరీరై రిత్యంత మేకోమంత్రఇతి కేచిత్ । జఘనేనచిత్యగ్నిం ప్రత్యగపవర్గ ముదగాయతా స్తిస్రః కర్షూః శిఖాత్వాతాసు అశ్మభిస్సికతాభిశ్చోపకీర్యఆయుగ్భి రుదకుంభైరపః పర్యప్లావ్యతా సుజ్ఞాతయస్సంగాహంతే। అశ్మన్వతీ రేవతీరిత్యృచా । జఘనేనకర్షూః పలాశశాఖే శమీశాఖేవాదక్షిణోత్తరే తోరణవన్నిఖాయతయోరగ్రే దర్భమయేనశుల్బేన బధ్వాయదైవ దేవస్యసవితురిత్యృచాతయోర్మధ్యేన సర్వేగచ్ఛంతి । అధ్వర్యుఃపశ్చాద్గర్భ యారాష్ట్రాదితిశాఖేవ్యుదస్యతి ॥ అపఉపస్పృశేత్ । సర్వేజ్ఞాతయోధ్వర్యుసహితాః యజ్ఞోపవీతినఉద్వ యంతమస్పరీత్యాదిత్య ముత్తస్థాయానవేక్షమాణాశ్చిత్యగ్ని మపోవగాహంతే । ధాతాపునాతు సవితాపునాత్వితిమృదాస్నాతి త్యేకే అగ్నిచితః పత్న్యాఅప్యేవంస్యామిత్యావిశేషాత్ । తతఉత్తమపవాహద్ర వ్యత్యాగ ఇతి । కర్మసమృధ్యర్థ మృధ్యర్థంచ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా తేభ్యోదక్షిణాం యథాశక్తిదత్వా పుణ్యాహం వాచయేత్ ॥ ఇతిలోష్టచయనం॥

—(*) అథాగ్నివిచ్ఛేద ప్రాయశ్చిత్తముచ్యతే. (*)—

౨౧౩. విశ్వాదర్శే॥ కృచ్ఛ్రోమాసద్వయేతుత్యతి జహుతవహాంతచ్ఛతుష్షష్టికృచ్ఛ స్త్రత్షష్ఠేస్యాత్పరాకస్తతఉపరిపయోమానమబ్దేత్రిమాసం। ఆలస్యేతత్ప్రిమాదేత్వ నునియమశతంప్రాక్త్రిరాత్రాత్పరం చేత్కుర్యాదేవోపవాసంత్రిదినముపవసేద్వింశతేరూర్ధ్వమహ్నాం॥ షట్త్రింశదూర్ధ్వంతుకృఛ్రంశరదఉపరిచే దూహమాలస్యతోగ్నింత్యక్తశ్చే ద్ద్వాదశాహత్రిదినముపవసే ద్ద్వాదశాహంతుమాసే । మాసంత్యబ్దంతచాంద్రంత దపిభవతి

సోమాయనం చాబ్దయుగ్మేస్యాదూర్ధ్వం త్వేబ్దకృచ్ఛ్రి స్తతఉపరథనీగాం చ దద్యాద్విజాయ ॥ వ్యాఖ్యా ॥ నాస్తిక్యాద్విహితాగ్ని త్యాగసమా సద్వయ పర్యంతంకృచ్ఛ్రః । మాసచతుష్టయే త్రికృచ్ఛ్రః । షాణ్మాస పర్యంతంపరాకః । తదూర్ధ్వ మబ్దపర్యంతం చాంద్రిమసం । పయోవ్రతంవా । ఆబ్దేపూర్ణే మాసమేకంవ్రతంకార్య మిత్యేతన్నాస్తిక్యే । ప్రమాదాదగ్నిత్యాగె । త్రిరాత్రాత్ప్రాక్ ప్రాణాయామశతం । ఊర్ధ్వం చెద్వింశతిదినపర్యంత మేకదినముపవాసంకుర్యాత్ । ఊర్ధ్వంమాసద్వయపర్యంతంత్రి దినముపవసేత్ । తదూర్ధ్వమబ్దపర్యంతం ప్రాజాపత్యం । తదూర్ధ్వంయథా న్యాయ్యమూహ్యమిత్యే తత్ప్రిమాదె । ఆలస్యేనాగ్ని త్యాగేతుద్వాదశాహపర్యంతం త్రిదినముపవసేత్ । ద్వాదశాహాత్ మాసపర్యంతం ద్వాదశాహముపవాసః । మాసేపూర్ణేత్వబ్దపర్యంతం మాసమేకముపవాసః । పయోభక్షణంవా । అబ్దాదూర్ధ్వంద్వివర్ష పర్యంతం చాంద్రాయణం । తదూర్ధ్వంత్ర్యబ్దపర్యంతం చాంద్రాయణం సోమాయనంచ । తదూర్ధ్వమబ్దకృచ్ఛ్రః । ధనినోగోదానం చేతి ॥ శ్లోకద్వయస్యార్థః॥ తథాచదక్షక్రతూ॥ కృచ్ఛ్రార్ధంమాసయోస్తుస్యా త్ప్రాజాపత్యం తువత్సరే। అశక్త్యానుగ తేవహ్నా ప్రాయశ్చిత్త మిదంస్మృతం । శక్త్యాగతౌచెన్మాసో స్తినా స్తికస్యాసలోపివా । నాస్తికాత్త్య జతోగ్నింతు ద్వాదశాహేర్ధకృచ్ఛ్రకః । మాసాం తేకృచ్ఛ్ర యుగ్మంతుఅబ్దె కృచ్ఛ్రత్రయంచరేత్। తతఃపంచదశకృచ్ఛ్రాః యోయోవర్షః ప్రపూర్యతె । షట్త్రింశద్వర్ష పర్యంతమేన మెవవినిర్దిశేత్ షడబ్దంతుతతఃపశ్చాద్యా వత్కాలయుపస్థితం । అగ్నినష్టేత్రయఃకృచ్ఛ్రాఃకర్తవ్యావత్సరంప్రతి । స్వాధ్యాయజపశీలానాంకృచ్ఛ్ర మేకంవిధీయతె । చాంద్రాయణ ప్రత్యామ్నాయవిషయమేతత్ । శౌనకః॥ యావంత్యబ్దా వ్యతీతానినిరగ్నె ర్భాహ్మణ్యస్యతు । తావంత్యేవచ రేత్కృచ్ఛ్రం ప్రథమెవత్సరేద్వయం । ప్రదాయహోమద్రవ్యాణి శ్రోత్రియాయ ద్విజాతయె॥ఇతి॥ విధురవిషవావిషయెఔపాసనార్థంసంగ్రహ విషయమితి కేచిత్ ॥

— { రజస్వలాయా అనుగమనాధికారః
అనుగమనాధి కారవిషయాః. } —

౨౨౮. మృతేభర్తరి రజస్వలాయా అనుగమనాధికారమాహ । స్మృతిసంగ్రహే। ఏకచిత్యాధిరూఢాయా పత్యుర్వ్యసనాత్కథం । ఏకా

చేత్సార్తవాత్ర త్రిరాత్రార్ధహానంభవేత్ । భర్తుర్మరణమారభ్య దశాహాసూతకంభవేత్ ॥ అన్వారోహణానధికారమాహ ॥ స్మృత్యంతరే । అస్థిభిర్వామంత్రకేణ తథాఖర్యుషి తేనచ । తథాసప్రవిశేద్వహ్నిం బ్రాహ్మణీ స్యాన్మనూక్తితః ॥ బలాద్వా ప్రేషితావా పి బలవత్యారుషాతథా । రజస్వలా గర్భిణీచస విశేచ్చహుతాశనం ॥ అథభయాన్విత ద్విజోత్తమానుగమననిషేధ పరాణివాక్యానిసంతి ॥ తథాచ । మృతానుగమనం నాస్తిబ్రాహ్మణ్యా బ్రహ్మశాసనాత్ । ఇతరేషాంతు వర్ణానాంస్త్రీధర్మోయంపరి స్మృతఇతి ॥ తథాచ । యాస్త్రీబ్రాహ్మణ జాతీయామృతం పతిమను వ్రజేత్ । సాస్వర్గమాత్మఘాతేన నాత్మానంనపతింనయేత్ । ఇత్యేవ మాదీనితాని । పృథక్చితింసమారుహ్య నవిప్రాగంతుమర్హతీతివచనాత్ । పృథక్చితి మస్థీనిపలాశమయప్రతికృతిం వాసమారుహ్యానిషేధపరాణీత్యభిప్రాయాత్ ఏతాన్యే వవచనాని స్త్రీణాంపతివ్రతానామపిమృత స్వభర్త్రనుగమనంనిషేధం తీతికేచిత్ । తదనురోధేనలౌకికాః కేచన రాజానోను గమనంనివారయేయుః । తదాచారశ్చకులకాలదేశానుసారేణజ్ఞేయః । యత్రానుగమనాచారః సిధ్యతితత్రాస్య శాస్త్ర స్యప్రవృత్తిః । ధర్మ్యత్వాదిత్య విరోధః । తస్యాఃపరంలౌకికసుఖాపేక్షాయాంక్షునిషేధో మంత్రఏవదర్శితః ॥ పాతివ్రత్యధర్మ రక్షణాపేక్షాయాంచకాయక్లేశాదిర్విధవాధర్మే షూక్తః । అథచ కేవలంపతి లోకాపేక్షాయాం భర్తృసాధర్మ్యసిద్ధ్యర్థం భర్త్రాసహస్వపాతివ్రత్యలభ్యాదితిలోకావాప్త్యర్థంచానుగమన మసతిప్రబలబాధకే కర్తవ్యం ॥ పృథక్చితి నిషేధాత్ క్షత్రియాదీనాం పృథక్చితిరవగమ్యతే । విప్రేతి విశేషధర్మస్మరణాత్ । స్మృతిసంగ్రహే ॥ లౌకికాగ్న్యసుయాతేతు పంచకృచ్ఛ్రాఃప్రకీర్తితాః । పృథక్చిత్యనుయానేనతథాదుర్మరణేపి చేతిస్మరణాత్ । పృథక్చితిఃక్షత్రియాదివిషయం ॥ హస్తామలకే ॥ భర్తురనుగమనే చాంద్రాయణం । రజస్వలాతుభర్తారం మృతంగత్వాసమాచరేత్ । కృచ్ఛ్రత్రయంవిశుద్ధ్యర్థం చాంద్రాయణ మథాపివేతి ॥ స్మృత్యంతరే । భర్తారమనుగచ్ఛంతీపత్నీ చేదార్తవాయది । తైలద్రోణ్యాం వినిక్షిప్యలవణే నాస్వాకంపతిం । త్రిరాత్రాద్ధహానంకుర్యా ర్బాంధవాస్తు తయాసహ । శ్రాద్ధంచైకదినే కుర్యాద్ద్వయోరపిహి నిర్ణయః ॥ గాలవః ఏకచిత్యాం సమారూఢౌ దంపతీ నిధనంగతౌ । ఏకోద్దిష్టం షోడశంచ భర్తురేకాదశేహని । సతింమృతం

పూర్వాదినెసుయాతుం నేష్టాబుధైః పర్యుషితంశవంసా। చాంద్రాయణేన త్రకృతేతు దోషేన శ్యైత్స్వయంమెనచ యాతుకామా। కృచ్ఛ్రంపర్యుషి త స్యాపాశ్శవస్యాం తేవి శుధ్యతి॥ అనుగమనేకృతే ఫలమాహపరాశ రః। తిస్రఃకోట్యర్ధకోటీ చయానిలోమాని మానుషే। తావత్కాలం వసేత్స్వర్గే భర్తారంయాను గచ్ఛతి॥ శాతాతపః॥ మృతంయానుగతా నా థంసా తేన సహాపిండతాం। అర్హతి స్వర్గవాసేపి యావదాభూత సంప్ల వం। వ్యాళగ్రాహీయథావ్యాళంబిలా దుద్ధరతేబలాత్। తద్వదుద్ధృ త్య యానారీ సహాతేనైవ మోదతే॥ మృతేభర్తరియానారీస్వర్గలో కె మహీయతే। యానచ్చాగ్నే మృతేపత్యౌ స్త్రీచాత్మా సంప్రదాహ యెత్। తావన్న ముచ్యతేసాపి స్త్రీశరీరాత్కథంచనేతి॥తత్రసాభర్తృప రమాస్తాయ మానాప్సరో గణైః। క్రీడతేపతినాసార్ధం యావదింద్రా శ్చతుర్దశ। బ్రహ్మఘ్నోవా కృతఘ్నోవా మిత్రఘ్నోవాభవేత్పతిః॥ పు నాత్య విధవానారీ తమాదాయమృతాతుయా॥ హారీతోపి॥ మాతృకంపై తృకంచైవయత్రచైవప్రదీయతే। కులత్రయం పునాత్యేషాభర్తారంయా నుగచ్ఛతి॥ పతివ్రతాలక్షణమాహ వసిష్ఠః॥ ఆర్తార్తేముదితే హృష్టా ప్రోషితేమలినాకృశా। మృతేమ్రియెతయానారీ సాస్త్రీజ్ఞెయాపతివ్రతా। ఇత్యాది॥

—(*) అనుగమనవిధిః. (*)—

౨౨౧. నారదః॥ అగ్నిప్రవేశేనారీణాం కింకర్తవ్యంమహామునే। స్నానంమంగళ సంస్కారం భూషణాంజనధారణం। గంధంపుష్పం తథా ధూపంహరిద్రాక్షత ధారణం। మంగళంచతథాసూత్రం పాదలక్తకమే వచ। శక్త్యాదానప్రయోక్తిశ్చ ప్రసన్నాస్యత్వమేవచ। నానామంగళ వాద్యానాం శ్రవణంగీతకస్యచ। అనేననారదోక్తేన ప్రకారేణస్నానాది కంకృత్వా ఆత్మనోమనో వాక్కాయవ్యభిచారాది సమస్తపాపక్షయార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా గ్రామాద్బహిర్నద్యాం తటాకాదిషు దేవా లయెవా గౌరీపూజాంకుర్యాత్। లక్ష్మీపూజాంవాకృత్వా సువాసినీభ్యో గంధపుష్పాక్షత తాంబూలాంజన సిందూరాదిదత్వా ఫలహిరణ్యాశూర్ప హరిద్రా చూర్ణవస్త్రాదిదానం భూదానంఉత్క్రాంతి గోదానం తిలపా త్రదానం దశదానంచయథాశక్తి దత్వాపుత్రాదీనా శీర్భిరభినంద్య సంక ల్పంకుర్యాత్॥ [illegible] ఆత్మనోభర్తుశ్చ సమ

స్తపాపక్షయార్థం నరకోత్తారణార్థం అనేకస్వర్గఫలమోక్షసిద్ధ్యర్థం సర్వ శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసప్రూర్ణ సకలఫలావాప్త్యర్థమనుమరణంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। చితింప్రదక్షిణీకృత్య పతింనారాయణధ్యాయం తీర్త్వాం ఇయంనారీ పతిలోకమితిమంత్రేణ పత్నీంచితిమన్వారోహయిత్వా। పత్యు రభిముఖీం సంవేశయిత్వా । పత్న్యుదక్షిణకర్ణే ఆయుషఃప్రాణసంతం న్విత్యనువాకంజపేత్ । అత్రవాపత్న్యా సంవేశనాదిక్రియత ఇత్యేషప క్షోనియతః । ఉత్థాపనాభావాదుదీర్ష్వ నారీత్యస్యనివృత్తిః । వరదా నంకృత్వా హస్తసంమార్జనం కృత్వా హిరణ్యశకలప్రత్య సనాదికంకు ర్యాత్ । అథవామైనమగ్నిమితి కృత్వా తెదహ్యయానె భర్తరిపూర్వవ త్సంకల్ప్య భర్తారంప్రదక్షిణీకృత్య ప్రణమ్యఅగ్నింప్రవిశేత్ । అస్మిన్ పక్షేనిపాత నోత్థాపనెభవతఏవ అదృష్టార్థత్వాత్ । ఇతరత్సర్వముదక దానాదిదశాహాంతం పూర్వోక్త ప్రకారేణకుర్యాత్ । ఏకాదశేహనినవ శ్రాద్ధాదిషోడశశ్రాద్ధం పితృపూర్వం పృథక్పాకేనవా పృథక్పృథక్కృ త్వా॥ ద్వాదశేహని సపిండీకరణంకుర్యాత్ ॥ పత్న్యుభర్త్రాసహానుమర ణే సపిండీకరణంభర్త్రైవసహకార్యం । అత్రహి॥ దహ్యమానంతుభ ర్తారందృష్ట్వా నారీపతివ్రతా । అనుగచ్ఛేత్తయోశ్శ్రాద్ధం పృథగేకాదశే హని॥ షోడశాంతంపృథక్కృత్వా సాపిండ్యంద్వాదశేహని । ప్రేతత్వా త్తువిముక్తేన సహమాతుస్సపిండనం ॥ అనుమరణేభర్తృసాపిండ్యంనిత్యం॥ అనపత్యాయాః భర్తృసాపిండ్యమేవ । పుత్రవత్యాస్తుభర్తృసాపిండ్యం శ్వశ్ర్వాదిసాపిండ్యంవేతివికల్పః ॥ అత్రసపిండీకరణె దంపత్యోరేకపిండం క్షిప్త్వాతం పిండం త్రేధావిభజ్య పితామహాదిపిండేషు పూర్వవత్సంయోజ యేదిత్యాది ప్రయోగఊహ్యః ఇత్యనుగమనవిషయః॥

—(*) పున స్సపిండీకరణం. (*)—

౨౨౬. పితోస్సపిండీకరణం పుత్రఏవసమాచరేత్ । భ్రాతావా భ్రాతృపుత్రోవా సపిండశ్శిష్యఏవవా। సపిండీకరణంకుర్యాత్పుత్రహీనస్య చైవహి। అథవాప్రేత భూతస్య పత్నీకుర్యాదమంత్రకం । సపిండీకరణశ్రా ద్ధంప్రేతైఃకార్యంసచాపరైః । దాహాదికందశాహాంతం గౌణపుత్రోపికా రయేత్। గౌతమః ॥ అగ్రజోవానుజోవాపి సపిండోవాపిసోదరః ॥ శి ష్యోవాధనహారీ వాపిత్రోర్వా వృద్ధ్యుపస్థితె । సపిండీకరణంకృత్వా వృ ద్ధిశ్రాద్ధముపక్రమేత్ । వృద్ధిశ్రాద్ధవిహీనోయఃపుత్రః కుర్యాత్సపిండనం।

కృత్వాతునరకేఘోరే పితృభిస్సహమజ్జతి। సపిండీకరణంహిత్వావృద్ధిశ్రాద్ధముపక్రమేత్ । ఆయాతయామ మరణంభవేత్తస్యన సంశయః । ఇత్యాది వచనైర్వృద్ధ్యుపస్థితత్వాత్ భ్రాతృసపిండసోదరాదిభిః కృతంసపిండీకరణంపునః పుత్రాః కుర్యుః ॥ ఆపస్తంబః ॥ పితుస్సపిండీకరణంబాంధుభిస్తు కృతంయది । ప్రేతత్వాత్తు విముక్తస్య పునః కుర్యుస్సపిండనం । వ్యుత్క్రమాద్యశ్చ సాపిండ్యంనియోగాద్యప్రకారితం । ద్వితీయంతత్పునఃకుర్యాత్క్రమప్రాప్తైస్స్వయంసుతః ॥ యమః ॥ దేశాంతరేస్థితఃపుత్రః శ్రుత్వాపితృవిపర్యయం । కుర్వీతవపనంసద్యః అధశాహాత్తిలోదకం శ్రవణాహేన కుర్వీతభోజనం మైథునంనచ। సపిండీకరణం శ్రాద్ధంకుర్యాదేకాదశేహని । తజ్జ్యేష్ఠ విషయం ॥ గౌతమః ॥ దేశాంతరేస్థితేజ్యేష్ఠేఅనుజే సకృతేసతి । కృతంశ్రాద్ధం పునఃకుర్యాత్సాపిండం పూర్వవచ్చసః॥ వృద్ధవసిష్ఠః ॥ యవీయసాకృతే శ్రాద్ధేప్రేతశబ్దం విహాయచ । తదగ్రజేన కర్తవ్యం సపిండీకరణంపునః । జ్యేష్ఠపుత్రస్య సద్భావేకనిష్ఠఃకురుతే క్రియాం । ప్రేతత్వాన్న విముచ్యేత పితృత్వంనచగచ్ఛతి । ఏకోద్దిష్టాంతఏవస్యాత్ సంస్కర్తుశ్శుద్ధ తాత్వఘాత్ । పిండోదకప్రదానైశ్చపుణ్యాహవాక్యైర్వ్యవిశుధ్యతి ॥ కాత్యాయనః ॥ నగ్నప్రచ్ఛాదనం శ్రాద్ధంనవశ్రాద్ధంతథైవచ । పిండదాన వృషోత్సర్గమన్యేనక్రియతేయది । జ్యేష్ఠేనన పునఃకార్యమితిశాతాతపోఽబ్రవీత్ ॥ ఏతానివచనాని జ్యేష్ఠపుత్రస్యషోడశ శ్రాద్ధసహిత సపిండీకరణ విషయాణి ॥ అథజ్యేష్ఠస్య కనిష్ఠానాంసర్వేషాం సపిండీకరణమాత్ర విహితాని ॥ వృద్ధశాతాతపః । అగ్రజోవానుజోవాపి పిత్రోరవగతోమృతిం । వాపయిత్వాథకేశాదీన్సచేలమవగాహయేత్ । దశాహాంతంబ్రహ్మచారీ దద్యాచ్చైవతిలోదకం। సపిండీకరణంకుర్యా దన్యేనక్రియతేయది ॥ హారీతః ॥ పిత్రోస్సపిండీకరణం కనిష్ఠేనయదాకృతం । అగ్రజేనపునఃకార్య మధికారిత్వహేతుతః ॥ దక్షః॥ పిత్రోస్సపిండీకరణం జ్యేష్ఠేనహ్యకృతంయదా । జ్యేష్ఠఃపునశ్చకుర్వీతపిండసంయోజనేకృతే । అగ్రజేనకృతే కర్మ నానుజేనపునఃకృతిః॥ శాతాతపః॥ విభక్తోవావిభక్తోవా మాతాపిత్రోస్సపిండనం । కథంచిదనుజఃకుర్యా ద్భూయఃకుర్యాత్తదగ్రజః । బంధుభిర్జ్ఞాతిభిర్వాపి సపిండీకరణంకృతం । దేశాంతరస్థితానాంతు పుత్రాణాంచకథంభవేత్ । శ్రుత్వాతువపనంకార్యమాదశాహాత్తిలోదకం । సచేలమవగాహ్యాథ సోపవాసోజితేంద్రియః ।

తతస్సపిండీకరణం కుర్యాదేకాదశేహని । ద్వాదశేహనితత్కార్యమితిశాతాతపోబ్రవీత్ । అత్రపక్షాంతరమాహ॥ సంవర్తః॥ జ్యేష్ఠేనవాకనిష్ఠేన సపిండీకరణంకృతే । దేశాంతరగతానాంతు పుత్రాణాంతత్కథంభవేత్ । శ్రుత్వాతువపనంకార్యం దశాహంతంతిలోదకం । తతస్సపిండీకరణం కుర్యాదేకాదశేహని । ద్వాదశేహనితత్కార్యమితిశాతాతపోబ్రవీత్ । విద్యారణ్యకృతపితృభక్తౌ॥ కనిష్ఠోపివిదేశస్థః శ్రుత్వా పితృవిపర్యయం । దశాహంసమతిక్రమ్య పార్వణశ్రాద్ధమాచరేత్ । అత్రతిలాంజలి విధానం పిండదానస్యాప్యుపలక్షణం । తథాచోక్తంస్మృతిసంగ్రహే॥ సపిండీకరణాత్పూర్వ మాగతోయదివాగ్రజః । దశరాత్రంతదాదద్యాత్పిండదానంతిలోదకమితి॥ అత్రపక్షాంతరమాహ । తథాచస్మృత్యంతరే॥ కృతక్రియేపి పితరిదశాహంసూతకంభవేత్ । దద్యాత్తిలోదకంపిండం సపిండీకరణంపునః । దేశాంతరస్థాపితరౌ మృతౌచేదన్యేనకుర్యాద్దహనంచపైతృకం । దాహంవినాసర్వ తిలోదకాదిజ్యేష్ఠేన కుర్యాదనుజైస్సపిండనం॥ వృద్ధవసిష్ఠః॥ సపిండీకరణంనామ శ్రాద్ధం పార్వణవద్భవేత్ । సపిండీకరణం శ్రాద్ధంకరిష్యఇతికీర్తయేత్ । ఉపతిష్ఠత్వితిస్థానేస్వధాశబ్దంప్రయోజయేత్ మృతంపితరముద్దిశ్య పార్వణస్యైకదేవతత్ । అర్ఘ్యసంయోజనంకుర్యాత్పిండసంయోజనంతథా । ప్రేతత్వాత్తువిముక్తస్య పునఃప్రేతంననిర్దిశేత్ । ప్రేతశబ్దంవినాసర్వం కార్యమిత్యాహగౌతమః॥ అత్రాయంవిశేషః॥ యదీయసాకృతేశ్రాద్ధే ప్రేతశబ్దంవిహాయచ । జ్యేష్ఠేనైనతుకర్తవ్యం సపిండీకరణంపునః॥ కించ॥ యస్సపిండీకృతంజంతుం ప్రేతశబ్దేనయోజయేత్ । అసౌవిధిఘ్నోభవతి పితృహాచోపజాయతే । తస్మాత్ప్రేతశబ్దవర్జంకుర్యాత్ । కర్మప్రదీపికాయాం కాత్యాయనస్త్వ పరంవిశేషమాహ॥ సపిండీకరణేవృత్తేపిత్రోస్సృత్వా మృతింసుతః । ఆదశాహాత్తస్యనామ్నా దద్యాదత్రతిలాంజలీన్॥ తేషామసంభవేతత్ర దద్యాత్పశ్చాద్యథావిధి । అఘంత్రిరాత్రంసంపాద్య జ్యేష్ఠఃకుర్యాత్సపిండనం । కనిష్ఠానిర్ధనాఃకుర్యుర్విభక్తాశ్చేద్యథావిధి। సంవత్సరోర్ధ్వమప్యేవ మేకాహమఘకల్పనం । పిత్రోర్దాహాదికంకర్మశ్రుత్వా దేశాంతరేసుతః । సపిండీకరణంకుర్యాన్నకుర్యాత్షోడశంపునః॥

—(*) ఆసురాది వివాహోత్పన్న విషయః. (*)—

౨౨౭. ఆసురాది వివాహోత్పన్నః పుత్రికాసుతశ్చమాతామ

హేనైవ । బ్రాహ్మ్యదివినాహ్యుత్పన్నః పితామాతామహేనవా। పి
తామహ్యా వావికల్పేన సాపిండ్యంకుర్యాత్ । తత్రయథాస్వకులాచారం
కర్తవ్యం । కులాచారోప్యనియతశ్చేదాత్మన స్తుష్ట్యాకర్తవ్యం। వ్యుత్క్రా
మ మరణేతు సపిండీకరణమితి కేచిత్ । అన్యేతునకర్తవ్యమితి॥ మాతు
స్సపిండీకరణం పితామహ్యాదిభిస్సహ । పత్యాచ సహాకర్తవ్యంపునరేవస
పిండనం ॥ ఇదంవచనం కేచిత్పఠంతి । పునస్సపిండీకరణం స్త్రీణామేవవి
శేషః ॥ పుత్రైరపిచ కర్తవ్యమితి వ్యాసోబ్రవీన్మునిః। పుత్రవత్యాస్త్రి
యః పిండంపితామహ్యాదిభిస్సహ । అపుత్రాయాస్త్రియఃపిండంభర్త్రాసహ
నియోజయేత్ ॥ తథాచస్మృత్యంతరే ॥ మృతస్త్రియా చేత్ప్రమదాతు
తస్యాః పఠంతిపిండం పతిపిండయోజనం । జీవత్ప్రియాయాశ్చ తదైవపిండం
శ్వశ్వాదిపిండైస్సహసంసృజేచ్చ ॥ పత్యౌజీవతిసంసర్గః స్త్రీపిండే
షుస్త్రియాభవేత్ । మృతేభర్తరి పత్యైవ సర్వత్రైవంవినిర్ణయఇతి
వచనాత్ । స్త్రియాఃపిండస్యస్త్రీణాం పిండైస్సం సర్జనంవిహితం । సర్వ
త్రైవమిత్యుక్తం ॥ తథాపిఅపుత్రాభర్తుఃపూర్వంమృతాచేత్ । భర్తాస్వ
మాత్రాదిభిస్సాపిండ్యంకుర్యాత్ । సైవభర్తురనంతరం మృతాచేత్ ।
భర్త్రాచైకేనసాపిండ్యం కుర్యాదిత్యుక్తం ॥ పైఠీనసియమాభ్యాం॥ అ
పుత్రాయాం మృతాయాంతుపతిః కుర్యాత్సపిండతాం । శ్వశ్వాదిభిస్స
హైవస్యాత్సపిండీకరణం భవేత్ ॥ పత్యాచైకేనకర్తవ్యంసపిండీకరణం
స్త్రియాః । సామృతాపి హితేనైక్యం గతామంత్రాహుతివ్రతైరితి॥ బ్రా
హ్మణాది హతానాం పతితానాంచ ప్రాయశ్చిత్తకరణె బ్రహ్మచారిణామ
నపత్యానాం సపిండీకరణం నాస్తీత్యుక్తం॥ బ్రాహ్మణాదిహతేనాపిపతితె
సంగవర్జితె। వ్యుత్క్రమాచ్చమృతెదేయంయెభ్య ఏవదదాత్యసౌ ॥ ఇ
తికాత్యాయనేనోక్తత్వాత్ । వ్యుత్క్రమమృతానాం వ్యవహితైస్సపిం
డనంకార్యం । వ్యుత్క్రమాచ్చప్రమీతానాం నైవకార్యా సపిండతేత్యు
క్తత్వాత్ । తేషాంనైకోద్దిష్టత్వాచ్చ॥

—(*) యతివిషయె. (*)—

౨౨౫. సన్యాసినాం సపిండీకరణంనాస్తి । ప్రేతత్వాభావాత్ ।
సపిండీకరణం తేషాంన కర్తవ్యం సుతాదిభిః । త్రిదండగ్రహణాదేవ ప్రేత
త్వంనైవజాయత ఇత్యుక్తత్వాత్ । ఏకోద్దిష్టం నకుర్వీతయతీనాంచైవస
ర్వదా । అహ[illegible] [illegible]వచనాచ్చ। య

తీనాంప్రేతత్వాభావా త్సపిండీకరణాభావో వేదితవ్యః । ఏవంశాస్త్రాదా వప్రతిపక్షసత్వాత్ సర్వేషాంనసాపిండ్యం కార్యమేవేతి కైశ్చిదుక్తం పిత్రాపుత్రస్య జ్యేష్ఠేనానుజస్యసపిండీకరణంనకార్యం । నపుత్రస్య పితాకుర్యాన్నానుజస్యతథాగ్రజః । యదిస్నేహేనవాకుర్యాత్సపిండీకరణంవినా । గత్యంతరాభావేతయోస్తాభ్యామేవసాపిండ్యంకర్తవ్యమిత్యుక్తం । అన్యాభావేపితావాపి కుర్యాజ్జ్యేష్ఠస్సపిండనం । ఇత్థమేవంహిబాలస్య జ్యేష్ఠః కర్తేతినిశ్చయ ఇత్యాదివచనాని జ్ఞాత్వానుష్ఠేయం । సాపిండ్యంప్రేతశ్రాద్ధ సహితంసపిండీకరణం సంవిభక్తధనేష్వపి పిత్రోఃపుత్రేషు సత్స్వపి ఏకేనైవకార్యం । సంవర్తః ॥ తథైవాహవిజ్ఞానేశ్వరః । నవశ్రాద్ధంసపిండత్వంశ్రాద్ధాన్యపిచషోడశ । ఏకేనైవతుకార్యాణి సంవిభక్తధనేష్వపి । ఏతచ్చనిర్ధనభ్రాతృవిషయం॥

—(*) కర్తృ నిరూపణం. (*)—

౨౨౯. తతఃకర్తృనిరూపణం దహనాదికర్మసు । దాహాదిమంత్రవత్పిత్రోర్వ్యదధ్యాదౌరసస్సుతః । తదభావేతుపౌత్రశ్చప్రపౌత్రః పుత్రికాసుతః । దౌహిత్రోధనహారీచ భ్రాతాతత్పుత్రఏవచ । పితామాతాస్నుషా చైవ స్వపాతత్పుత్రఏవచ । సపిండస్సోదరోమాతుః సపిండశ్చసహోదకః । స్త్రీచశిష్యర్త్విగాచార్యా జామాతాచసుతాపిచ । ఉత్పన్నబంధురుక్తైన కారయేదవనీపతిః । తథా ॥ పుత్రఃపౌత్రోథవానప్తా దత్తోవాక్షేత్రజాదయః । పత్నీవాసోదరో భ్రాతా తత్పుత్రో వాస్యసోదరః । భ్రాతాతదాత్మజోవాపి సోదరోవాపితామహః । స్వసావాభగినీవాపి . సోదరఃస్వసుతోపివా । ఏతేసపిండకర్తారః సమానోదకఏవవా । సగోత్రజ్చ సగోత్రశ్చ కర్తాస్యాత్ప్రేతకర్మణి । పూర్వంపూర్వంపరః కర్తాతదభావేపరఃపరః॥

—(*) విశ్వేదేవాః. (*)—

౨౩౦. మహాభారతే॥ ఇంద్రస్యదుహితా జ్యేష్ఠావిశ్వా నామమహాతపాః । తస్యాఃపుత్రామహాభాగా విశ్వేదేవాస్త్రయోదశ । కాలకామౌతుసాపిండ్యే శ్రాద్ధేనైమిత్తికేపిచ । శ్రాద్ధేకేచిత్తథేచ్ఛంతి కామ్యేవాధూర్విలోచనా । అష్టకాస్వష్టకాదౌతు ధివిదేవౌప్రకీర్తితౌ । నాందీశ్రాద్ధేతువిజ్ఞేయౌ దేవౌసత్యవసూతథా । పురూరవో మాద్రవసౌ పార్వణేసముదాహృతౌ । యజ్ఞేదక్షక్రతూజ్ఞేయౌ సంజ్ఞకశ్చసదస్యకే । (నామసంజ్ఞ స్సదస్యకఇతి పాఠాంతరం) ఏవంత్రయోదశవిశ్వే దేవావిని

యుక్తాః॥ పితురబ్దమ శౌచం స్యాత్షణ్మాసం మాతురేవహి । మాసద్వయంతు భార్యాయా స్తదర్ధం భ్రాతృపుత్రయోః॥

—(*) అథవ్యుత్క్రమమరణే సపిండీకరణక్రమః. (*)—

౨౩౧. స్కందపురాణే । వ్యుత్క్రమేణ మృతానాంతు సపిండీకృతిరిష్యతే । యదిమాతాయదిపితా భర్తాచైషవిధిస్మృతః॥ విష్ణుఃయదిపితాప్రేత స్స్యాత్తస్మైపిండందత్వాపితామహా దూర్ధ్వందద్యా భ్యాందద్యాత్॥ మనురపి । ప్రియమాణేతుపితరిస ర్వేషా మేవనిత్షిపేత్ । విప్రఏవపితుశ్శ్రాద్ధే స్వకంపితరమాదిశేత్ । పితాయస్యతువృత్తస్స్యాజ్జీవేద్వాపి పితామహః । పితుస్స్వంనామ సంకీర్త్యకీర్తయేత్ప్రపితామహం । పితామహోనాతచ్ఛ్రాద్ధం భుంజీతేత్యబ్రవీన్మనుః॥ బ్రహ్మపురాణే॥ మృతేపితరియస్యాథ నిద్యతేవాపితామహః । తేనదేయాస్త్రయఃపిండాః ప్రపితామహపూర్వకాః । ఏభ్యశ్చపైతృకః పిండోనియోక్తవ్యశ్చ పూర్వవత్ । మాతర్యగ్రేప్రమీతాయాం విద్యతేచపితామహీ । ప్రపితామహీపూర్వాంతు కార్యం తత్రాప్యయంవిధిః । జీవేత్పితాపితామహ్యా మాతుఃకుర్యాత్సపిండనం । ప్రమీతపితృకఃపుత్రః పితామహ్యాదినాసుతః । పత్యౌజీవతిసంసర్గస్త్రీపిండేషు స్త్రియాభవేత్ । మృతేభర్తరిపత్యైవసర్వత్రైవంవినిర్ణయః॥ పత్యైవపతివర్గేణైనేత్యర్థః॥ అపుత్రాయాఃస్త్రియః పిండంపితృపిండేనియోజయేత్ । యదిజీవేత్స్వభర్తాతు శ్వశ్వాదిషునియోజయేత్॥ తథాచపైఠీనసిః॥ అపుత్రాయాంమృతాయాంతు పతిఃకుర్యాత్సపిండతాం । శ్వశ్వాదిభిస్సహైవస్యాత్సపిండీ కరణంభవేదితి । అనపత్యాస్త్రియఃపిండం భర్త్రాసహానియోజయేత్ । పుత్రవత్యాస్త్రియః పిండంపితామహ్యాదిభిస్సహ । మాతుస్సపిండీకరణం సహపిత్రాప్రకారయేత్ । నాసపిండంతథావాప్తం చతుర్ధేనవిసర్జయేత్ । తథాహయమః । పత్యాచైకేనకర్తవ్యం సపిండీకరణంస్త్రియః । సామృతాపిహితేనైక్యం గతామంత్రాహుతివ్రతైరితి । శాతాతపోపి॥ మృతాయామనుగతా నాథంసాతేన సహమోదతే । అర్హతిస్వర్గవాసంచయావదాభూత సంప్లవమితి । సహగమనవిషయమేతత్ ॥ యథాపకృష్యరుద్రాహే శ్రాద్ధాన్యతానిషోడశ । సపిండీకరణాశ్రాద్ధం ద్వాదశాహేఽథవాభవేత్ । పునఃకుర్యాత్తథాపిత్రోః స్వేస్వేశాలేత్రిపంచచ । శ్రాద్ధానిపార్వణేనైవ భ్రాత్రాదీనాంనపార్వణం । యస్యసంవత్సరాదర్వా క్సపిండీకరణంకృతం । మాసికం

చోదకుంభంచదేయం తస్యాపివత్సరం। ఆద్యం త్రైపక్షికంచైవ ఊనషాణ్మాసికంవినా। తాన్యేవతుపునః కుర్యాత్స్వస్వేకాలేయథావిధి॥ ఇత్యాదివచనానిమాసిక ప్రకరణేప్రాగుక్తాని॥

—(*) పునఃక్రమసాపిండ్యం. (*)—

౨౩౨. ఏవంపితామహే విద్యమానే పితర్యుపరతే వ్యుత్క్రమేణ సపిండీకరణానంతరం యదాపితామహోమరిష్యతి తత్కర్మకాలేతస్యసపిండనానంతరం కర్తుః పితృశ్రాద్ధ దినాత్ప్రాక్ వ్యుత్క్రమ సపిండీకృతస్య క్రమసాపిండ్య సిద్ధ్యర్థం క్రమసపిండీకరణవత్ శ్రాద్ధంకృత్వా పైతృశబ్దంవినా క్రమసాపిండ్యంసంపాద్యతదాది పితృపితామహ ప్రపితామహక్రమేణవర్గత్రయోద్దేశ్య కప్రత్యాబ్దికాది శ్రాద్ధానికుర్యాత్। తథాహశాతాతపః॥ వ్యుత్క్రమేణకృతంశ్రాద్ధంసపిండీకరణంచయత్। క్రమసాపిండనంకార్యం ప్రేతశబ్దాదికంవినా। మృతేపితరియస్యాథ విద్యతేచపితామహః। వ్యుత్క్రమేణైవ కర్తవ్యంసపిండీకరణంతథా। పిత్రాచవసురూపేణ భవితవ్యంయతస్తతః। వసుత్వమపిరుద్రత్వం తత్పితామహగంభవేత్॥ ప్రపితామహఏవస్యాత్క్రమాదాదిత్యరూపతా। పితామహమృతేః పశ్చాత్క్రమసాపిండసంస్కృతం॥ తదాపిత్రాదివర్గస్య క్రమాద్వస్వాదిరూపతా। పితామహగతంయచ్చ వసుత్వంపితృగంభవేత్। రుద్రత్వమాత్రం తత్రస్యాత్క్రమసా పిండ్యమీదృశం॥

—(*) తత్ప్రయోగ సంగ్రహస్తు. (*)—

౨౩౩. సంకల్పస్తు, పితుస్సపిండీకరణకాలే పితామహస్యజీవద్దశత్వేనవ్యుత్క్రమసపిండీకరణస్య కృతత్వాదిదానీం పితామహోపి మృతఇతి ఇతోనుక్రమేణపితుస్తత్పిత్రాది సాపిండ్యసిధ్యర్థం పితుర్గోత్రస్య శర్మణః వసురూపస్యాస్మత్పితామహ ప్రపితామహప్ర ప్రపితామహైర్గోత్రైశ్శర్మభిర్వసురుద్రాదిత్యరూపైస్సహసమానోదక సాపిండ్యసిద్ధ్యర్థం పితుర్గోత్రస్యశర్మణోవసురూపస్యైకోద్దిష్టవిధానేన ప్రేతశబ్దరహితేనపితామహ ప్రపితామహప్రప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాం వసురుద్రాదిత్య రూపాణాంపార్వణ విధానేనచ కాలకామకవిశ్వే దేవపూర్వకం విష్ణ్వంతమిత్థంపార్వణైకోద్దిష్టముభయాత్మక మస్మత్పితుఃక్రమ సపిండీకరణ శ్రాద్ధమన్నాదిద్రవ్యేణాద్య కరిష్యఇతి సంకల్పవిశేషః॥ అర్ఘ్యసంయోజనం చైవపిండ సంయోజనంతథా। తత్సర్వం పూర్వవత్కుర్యాత్ ప్రేతశబ్దాది

వర్జితమితి ॥ అత్ర కేచన పునః క్రమసపిండీకరణశ్రాద్ధే పితురేకోద్దిష్టవిధానేన భవితవ్యం । తచ్చప్రేత శబ్దంవినానసిద్ధ్యతి । ప్రేతత్వనివృత్త్యా ప్రేతశబ్దస్య నివృత్తత్వా దేకోద్దిష్టంనోచితం । ప్రేతస్థాని కస్యపితురప్రేతస్యాప్యేకోద్దిష్టవిధానమంతరాక్రమసాపిండ్యస్యైవాసిద్ధే స్తత్క్రియైవాసంగతాస్యాదితి పితామహ మరణానంతరం పితుశ్రాద్ధాదికం క్రమసాపిండ్యకరణానంతర యథాతథా క్రమసాపిండ్య మకృత్వైవ సమాచరం తీత్యాచార ఏవశరణం॥ పరంతుతత్రమూలం మృగ్యమేవ॥

—(*) అనుమాసికాని మాసికాపకర్షణశ్చ. (*)—

౨౩౪. పైఠీనసిః ॥ యద్యేకకర్తృకంశ్రాద్ధం అనేకం త్వేకవాసరే । వైశ్వదేవనతంత్రంస్యాత్. పృథక్పాకో నవిద్యతే ॥ నావిరగ్నించ దైవంచ నిర్వాప ం చోదపాత్రకం । తత్రైవమాదికుర్వీత తంత్రేణేత్యాహఋండినః ॥ సంకల్పశ్రాద్ధే ష్వావాహనాగ్నౌ కరణ స్వధావాచనా నివర్జయేత్ । అతిపాతేన కర్తవ్యో యావదబ్దంనిరంతరం అతిపాతేపునర్దేయం ప్రేతప్రీతికరంహితత్॥

—(*) శాఖాంతరవిషయేతు. (*)—

౨౩౫. యదాత్వసగోత్రస్సగోత్ర ఇత్యాదినా శాఖాంతరకర్తాతదాస్వశాఖయాపితృమేధః । అన్యథాచేత్పునస్సంస్కరణం కర్తవ్యం । తదాహ కాత్యాయనః ॥ అక్రియా త్రివిధాప్రోక్తా విద్వద్భిః కార్యకారిభిః । అక్రియాచ పరోక్తాచ తృతీయా చాయథాక్రియా । స్వశాఖావిధిముత్సృజ్యపరశాఖా శ్రయంతుయత్ । కర్తుమర్హతిదుర్మేధా మోఘంతస్యచ యత్ఫలం । ఇత్యాదిప్రాగుక్తం॥ యన్నామ్నాతం స్వశాఖాయాం పారక్యమవిరోధియత్ । కర్తుమర్హతి తత్సర్వమగ్ని హోత్రాదికర్మసు॥

—(*) కర్మణఃపునః కరణాకరణవిషయః. (*)—

౨౩౬. యత్కర్మణి ద్రవ్యవిధిర్యథోక్తస్తథైవకర్తాయ దిచాన్యథాస్యాత్ । తత్కర్మకుర్వీత పునర్యథోక్తం తంత్రస్యలోపేన పునః క్రియాస్యాత్ । ప్రధానస్యా క్రియాయాంతు సాంగంతత్క్రియతే పునః । తదంగాకరణేకుర్యా త్ప్రాయశ్చిత్తంనకర్మతత్ । తత్రప్రధానస్య కర్మణోకరణే తత్సాంగమేవపునఃకర్తవ్యం । తదంగాకరణేతస్యాంగ బాధాన్నావృత్తిః । నాపితావన్మాత్రం స్యాంగస్యకరణం । కింతుప్రాయశ్చిత్త మేవకార్యం । అన్యకర్తృవిషయే ... కర్తృప్రతిశేషపదనాని శ్రాద్ధప్రకరణగతాని ॥ అను

గమనవిషయె ప్రయోగతంత్రవిశేషజ్ఞాపకవచనాన్యస్మిన్ కాలెనుగమన స్యబలవద్రాజనిరుద్ధత్వాద ప్రసక్త్యానిరర్థానీతినాత్ర లిఖితాని॥

—(*) సపిండీకరణనిషేధక వచనాని. (*)—

౨౩౭. అథసపిండీకరణనిషెధ కానికానిచిద్వచనానిలిఖ్యంతె॥ శాతాతపః॥ స్త్రీణాశ్చపతిభిస్తైస్తైర్వదుష్టాభిస్త్రీభిరెవచ। సపిండీకరణంకుర్యాదెకోద్దిష్టం సమాచరేత్। నైష్ఠికానాంయతీనాంచ శాద్ధెనారాయణార్పణం। ఉపకుర్వాణ కస్యైవ సపిండీకరణంవిదుః। యమః॥ నైష్ఠికబ్రహ్మచారీతుదేహంత్యక్త్వాపరంవ్రజేత్ ॥ తస్యశ్రాద్ధం నకర్తవ్యంసపిండీకరణంనచేత్॥ వృద్ధవసిష్ఠః॥ సపిండీరణంనైవ మృతానాం బ్రహ్మచారిణాం। దాహాది షోడశాంతంతునిర్వర్త్యైపయథాస్మృతి। ద్వాదశేహనిసంప్రాప్తె కృత్వాచైవతు పార్వణం। నారాయణంసముద్దిశ్యవిప్రానష్టౌతు భోజయెత్ ॥ ఏకోద్దిష్టవిధానేన శ్రాద్ధంవాకారయెదితి। అత్రోపకుర్వాణ నైష్ఠికానాం సపిండీకరణంకృతా కృతం॥

—(*) యతి విషయె. (*)—

౨౩౮. యతివిషయె॥ పులస్త్యః॥ కుటీచకో బహూదశ్చ హంసః పరమహంసకః ॥ చతుర్విధానాం భిక్షూణామెకదండి త్రిదండినాం ॥ షోడశాదినవాన్నాని సపిండీకరణంనచెత్ । నవాని నవశ్రాద్ధాని । ఉశనాః ॥ కుటీచకో బహూదశ్చ హంసః పరమహంసకః । సపిండీకరణం తెషాం న కర్తవ్యం సుతేనతు । దండగ్రహణ మాత్రేణ ప్రేతత్వం నైవజాయతె । ప్రేతత్వస్యవిమోక్షార్థం షోడశశ్రాద్ధికోవిధిః । పిండోదకంనవాన్నాని క్షుత్తృష్ణాదినివృత్తయె । సపిండీకరణంశ్రాద్ధం పితృత్వ ప్రాప్తయెవిధిః । అవస్థాత్రయహీనానాం యతీనాంద్వాదశేహని । శ్రాద్ధాధికారసిధ్యర్థం పార్వణంతు సుతశ్చరేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ చతుర్విధానాం భిక్షూణాం జ్ఞాతిబంధుసుతాదిభిః । ద్వాదశేహనికర్తవ్యం తెషాంశ్రాద్ధంతు పార్వణం ॥ యమః॥ సపిండీకరణంనైవ కుర్యాదెవార సస్మృతః॥ యేకోద్దిష్టం నకుర్వీత యతీనాంచైవ సర్వదా। అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణం శ్రాద్ధమాచరేత్। ప్రజాపతిః॥ సపిండీకరణంనైవ యతీనాంచైవ సర్వదా । అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణంతువిధీయతె॥ బృహస్పతిః । నవశ్రాద్ధం యతేర్నస్యాత్సపిండీకరణం నచ । అహన్యేకాదశేప్రాప్తే కుర్యాత్తస్యహి పార్వ

ణం॥ వసిష్ఠః॥ ఏకోద్దిష్టంజలం పిండమాశౌచం ప్రేతకర్మచ। నకుర్యాద్బ్రాహ్మణాదన్యో బ్రహ్మీభూతః పరివ్రజేత్॥ బ్రహ్మీభూతో బ్రహ్మాహమస్మీత్యుపాసకః। పరివ్రాజక స్సన్న్యాసీ॥ పులస్త్యః॥ ప్రవ్రజేద్యదిసంసారాద్బ్రహ్మవిద్యా పరాయణః। కుటీచకోభవే ద్వాపి యద్వాచైవ బహూదకః। హంసోభవే త్తతోజ్ఞానీ పరహంస స్తతోధికః। ఏకదండీత్రిదండీ వామనోదండీతునిత్యశః। కుటీచకంచ ప్రదహేత్పూరయేచ్చ బహూదకం। హంసంజలే వినిక్షిప్య పరహంసం వికిరయేత్। సపిండీకరణం నైవ సర్వేషాం స్మృతిశాసనాత్। అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణం శ్రాద్ధ మాచరేత్। పిండయజ్ఞ తతఃకుర్యా ద్దర్శశ్రాద్ధం మృతేహని। యత్రేన్మహాలయెదర్శే వాతస్య మృతవాసరే। పార్వణం త్విత రేషాంతు ఏకోద్దిష్టంతు వాభవేత్॥ సుమంతుః॥ ఔరస, క్షేత్రజోవాపి భ్రాతావా తత్సుతోపి వా। కుర్యాత్తుపార్వణంశ్రాద్ధ శిష్యాంతే వాసిభూమిపాః। కుటీచకేతు దర్శాదౌ పార్వణం శ్రాద్ధమాచరేత్। నారాయణబలించైవ యథా పరమహంసకే। విష్ణుంసంపూజ్య విధి వద్దత్వార్ఘ్య బలిముత్తమం। చరుం హుత్వాతు సూక్తేనపౌరుషేణతుషోడశ। ద్వాదశబ్రాహ్మణాన్ భోజ్య కేశవాద్యైశ్చ నామభిః। యద్వాసర్వేషుకాలేషు బ్రాహ్మణానేవ భోజయేత్॥ స్కాందపురాణేపి॥ చతుర్థమాశ్రమంగచ్ఛే ద్బ్రహ్మవిద్యా పరాయణః। ఏకదండీత్రిదండీవా సర్వసంగ వివర్జితః। ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే యద్వాతు ద్వాదశేహని। పార్వణేన విధానేన శ్రాద్ధంకుర్యాత్తదౌరసః। ప్రత్యబ్దదార్శికంశ్రాద్ధం తీర్థేష్వపి మహాలయె। సంబంధనామగోత్రేణ శ్రాద్ధం కాలేషు నిత్యశః॥ బ్రహ్మాండె॥ క్షత్రియోయదిరాజాచేద్విప్రధర్మేణ పూజయేత్। శూద్రోభవతి భూపాల ద్విజైర్మాన్య స్సవైశ్యవత్। బ్రహ్మచార్యనుపుత్రస్య మాన్యస్తస్యచ నైష్ఠికః। ద్వయోరపి గృహస్థస్తుత్రయాణాంతువనీగురుః। చతుర్ణాంతు కుటీచస్స్యా త్తేషాంచైవ బహూదకః। అధికారస్తుసర్వేషాం యతీనాం ప్రేతకర్మణి। శ్రాద్ధాధికారోనైవ స్యాద్యతీనామౌరసంవినా। ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే విష్ణుం సంపూజయేత్తతః॥ బ్రాహ్మణాన్ భోజయేచ్ఛక్త్యా విష్ణురూప మనుస్మరన్॥ స్కాందేనాగర ఖండె॥ తథైవచోపసీతస్యఉత్తమాశ్రమమాశ్రితః। గురుస్త్రయాణాం శ్రేష్ఠస్తేషాం సన్న్యాసమాశ్రితః। సంస్కారేపితథావర్ణా స్తథాచాశ్రమిణశ్చయే। యతీనాంప్రేతకార్యేతు నరకం యాంతినాన్యథా। ఉదకంనాత్ర

దాతవ్యం సపిండంశ్రాద్ధమేవచ । నారాయణం సముద్దిశ్య కుర్యా దేకాదశేఽహనీతి॥ ఇతిసన్యాసినాం శ్రాద్ధాధికారః ॥

—(*) అథనవమిశ్రైకోద్దిష్టం. (*)—

౨౩౯. తత్రయాజ్ఞవల్కః ॥ ఏకోద్దిష్టం దైవహీనమేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । ఆవాహనాగ్నౌకరణ రహితం హ్యపసవ్యవత్ । ఉపతిష్ఠతామక్షయ్యస్థానే విప్రవిసర్జనే । అభిరమ్యతామితివదే ద్బ్రూయుస్తేభిరతా స్మహేతి । ప్రకరణబలాన్నవశ్రాద్ధనవకంమిశ్రవిషయం ॥ అత్రాపిసపిండీకరణైకోద్దిష్టేఽపి శేషో బోధాయనేనదర్శితః॥ ఏకోద్దిష్టేనిషేధేపియదస్త్యావాహనాదికం । తత్సపిండగత్వేకోద్దిష్టే సర్వం సమాచరేత్ । ఆవాహనం స్వధాశబ్దం పితే బోధాయనోబ్రవీత్ । సస్నేహపక్వగోధూమ వికారోపూపఉచ్యతే । ఏకోద్దిష్టే నతందద్యాద్దద్యాదేవ తత్సపిండనే । ఏకోద్దిష్టేష్వనస్త్వేషు నచపూర్వేద్యుర్నిమంత్రణం । సపిండీకరణార్థేతు పూర్వేద్యుస్స్యాన్నిమంత్రణం । అత్రవిశేషమాహవ్యాసః ॥ నవశ్రాద్ధానిమిశ్రాణి సపిండీకరణంతథా । కృత్వాతువిధివచ్ఛ్రాన్నయా . నైవ సాయాన్నమ్రుతేహని ॥

—(*) అథనవశ్రాద్ధాని. (*)—

౨౪౦. అత్రతావన్నవసంజ్ఞకానా మంతర్దశాహేక్రియమాణానాం నవశ్రాద్ధంసంజ్ఞా నివేశయన్నాశ్వలాయనోదశాహపర్యంతం నవశ్రాద్ధం మన్యతే॥ శివస్వామీ॥ నవశ్రాద్ధానిపంచాహు రాశ్వలాయనశాఖినః । ఆపస్తంబాష్షడిత్యాహు ర్విభాషాచైతరేయిణః॥ ప్రజాపతిః॥ నవశ్రాద్ధందశాహాంతం మిశ్రం సంవత్సరావధి । ఏకాదశాహ మారభ్య కార్యాప్రేతత్వముక్తయే॥ వసిష్ఠః॥ సూతకాంతే నవశ్రాద్ధం కుర్యా దేకాదశేశుచిః । నవశ్రాద్ధం దశాహాంతం నవమిశ్రం షడన్వహమితి । అత్రషణ్ణవశ్రాద్ధం కేచిదాహుః ॥ అంగిరాః । ప్రథమేహ్నితృతీయేహ్ని పంచమే సప్తమేతథా । నవమైకాదశేచైవ షణ్ణవశ్రాద్ధముచ్యతే ॥ ఇత్యాదిప్రాగుక్తం ॥

—(*) అథవ్యాసోక్త నారాయణబలిః. (*)—

౨౪౧. నారాయణబలింవక్ష్యే వ్యాసేనోక్తం యథాపురా । చండాలోదకసర్పాద్యైర్విద్యుజ్జ్వాలవిషాదిభిః । గిరివృక్షాశ్మవళ్ళస్త్రైః పశుదంష్ట్రినఖిద్విపైః॥ మృతానాంనైష్ఠికానాంచ యతీనాంచతపస్వినాం। వైష్ణవానాంవిశేషేణ చాన్యేషాం మోక్షకాంక్షిణాం॥ మృతానాం నైష్ఠికాదీనాం ద్వాదశేఽహని [illegible]యేత్ । సంవత్సరాత్పురంకుర్యాచ్చండాలాద్యై

ర్హాతస్యతు॥ ఆపత్తౌ సంకటేరాగే యదిదైవ విపర్యయె। కర్తృద్రవ్యాది సందేహే ప్రాణసందేహ దర్శనె॥ యస్మిన్కస్మిన్ దినేవాపి వత్సరాద్యపి హాచరేత్। ఉత్తరాయణగేసూర్యే పిషువేచాయనేపివా। శ్రోణాయా మథరోహిణ్యా మేకాదశ్యాంతు పక్షయోః। పూర్వేద్యుర్బ్రాహ్మణాన్ షడాన్వై మంత్రి(?)ద్వాదశాపివా। ఏకమాచార్యకంవిప్రం కృత్వా కులగుణాన్వితం। సర్వావయవసంపూర్ణం వేదశాస్త్రార్థపారగం। తత్రస్నాయా న్మృదాద్భిశ్చ విధానేనసమాచరేత్। శుక్లాంబరధరస్సమ్యక్పరిధానో త్తరీయకః। ఉపవాసంచసంకల్ప్య ?ర్తాతా వజ్జితేంద్రియః। ప్రక్షాళ్య పాదావాచమ్య వోపవిశ్యాసనేశుభే। గోచర్మమాత్రం సంలిప్య గోమయె నచవారిణా। కుండంవాస్థండిలంకృత్వా రక్తవర్ణ ష్పాదాదిభిః। ఉపలిప్యయథాపూర్వం నతుహీనోధికోభవేత్। ఆహూయవిప్రాన్ సంపూజ్య స్వస్తివాచనమాచరేత్। శోభోపశోభోపయుక్తం మనోహరకరం వరం। తన్మధ్యేస్థాపయేత్కుంభం విష్ణువైవస్వతంయమం। స్థాపయేత్స్వర్ణ కాప్యాదికృతంతేషు నిధాపయేత్। వస్త్రాభ్యాంస్వర్ణకాప్యేణ గంధపుష్పాక్షతైశ్శుభైః। పంచాంగుళింక్రమాత్కుర్యా దాత్మశుద్ధి పురస్సరం। ఆసాద్యద్రవ్యపాత్రాణి కుర్యాన్న్యాసాదికంతతః। గంధపుష్పాక్షతైస్తత్ర ఆదావావాహయెద్ధరిం। నమోనారాయ ?యేతి। మూలమంత్రం ప్రకీర్తితం। వైవస్వతాయచ నమోయమాయచ నమోస్తుతే। సర్వోపచారైస్సంపూజ్య గంధమాల్యైర్మనోహరైః। ఋగ్యజుస్సామమంత్రైశ్చస్తుత్వా దద్యా ?తంహరిం। నృత్తగీతాదివాద్యైశ్చ పురాణైశ్చేతిహాసకైః। విష్ణోర్నామ సహస్రేణస్తుత్వా స్తోత్రకథాదిభిః। త్రివారం సమ్యగభ్యర్చ్య కుర్యాజ్జాగరణంనిశి। పూర్వాదిషుదళేష్వేవం కేశవాదీన్ ప్రపూజయేత్। మధ్వాజ్యతిలమిశ్రేణపిండాన్ దద్యాత్సమాపతః। అపసవ్యమవాక్పాణిపంచపిండాన్ కుశేషుచ। దక్షిణాభిముఖోభూత్వా బ్రహ్మణేచశివాయచ। యమాయ విష్ణవెచైవ ప్రేతంచ మనసాస్మరన్। పత్నాద్యదిభ్యోనదద్యాత్తుస్నాత్వా గచ్ఛేద్గృహంప్రతి। ఆచార్యఃప్రాతరుత్థాయస్నాత్వాసంధ్యాదనైత్యకం। కృత్వాచైవతుపూర్వాహ్ణే విష్ణుంవైవస్వతంయమం॥ కేశవాదీంశ్చసంపూజ్య బ్రహ్మాణం శంకరంతథా। స్వగృహ్యావిధిమాశ్రిత్యహోమం పశ్చాత్సమాపయేత్। విష్ణోర్నుకం పరంమృతో ? ద్వాభ్యాం ?త్వాతుపక్వేతః। నమో నారాయణాయైన యమా

యబ్రహ్మణేశివం । సూక్తేనపురుషేణైవ జుహుయాత్ షోడశాహుతీః । నామభిః కేశవాద్యైశ్చ సమిదాజ్యైస్సమాపయేత్ । తతో విప్రాన్ సమాహూయ దేవార్థముపవేశయేత్ । ప్రథమంచైవ విష్ణ్వర్థం యమం వైవస్వతంతతః । వృద్ధ్యర్థంచ తతో రుద్రం ప్రేతార్థమపరంస్మృతం । ప్రాఙ్ముఖాన్ దేవకార్యార్థాన్ ప్రేతార్థంచ ఉదఙ్ముఖం । ఆవాహనాది యత్ప్రోక్తం దేవపూర్వం తథార్చయేత్ । అంగులీయక వస్త్రాదీన్ యథాశక్తి సమర్పయేత్ । అగ్నౌకరిష్యఇత్యేతాన్ అనుజ్ఞాప్యప్రచోదితః । పిత్ర్యయజ్ఞవిధానేన కృత్వాసంభోజయేద్ద్విజాన్ । తృప్తాన్ జ్ఞాత్వాతతో విప్రాన్ తృప్తింపృష్ట్వాయథావిధి । మధ్వాజ్యతిలమిశ్రేణ పిండందద్యాత్తుబర్హిషి । విష్ణవే ప్రథమందద్యాద్బ్రహ్మణేచశివాయచ । షష్ఠంతు ప్రేతముద్దిశ్య నామగోత్రమనుస్మరన్ (నామత్రయమనుస్మరన్నితి పాఠాంతరం) విష్ణోర్నామగృహీత్వైవజలం తేతాన్ సముత్సృజేత్ । హోమాంతే ద్వాదశేపక్షే విష్ణుం వైవస్వతంయమం । త్రిభిర్విప్రైస్సమభ్యర్చ్య ప్రేయదీంశ్చత్రిభిఃపితౄన్ । మాతామహాదికానవ్యా నాచార్యంప్రేతరూపతః । పార్వణేనవిధానేన కేశవాద్యైశ్చనామభిః । సంపూజ్య భోజయిత్వాతు పిండాంతే బలిముత్సృజేత్ । నమోనారాయణాయైవ పిత్రేచైవ స్వధానమః । ఏవంపితామహాదీనాం బలిముత్సృజ్యనామభిః । బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వాతాన్ దత్వా తేభ్యశ్చ దక్షిణాం । వస్త్రగంధాక్షతైఃపుష్పై రాచార్యం సమ్యగర్చయేత్ । వృషంధేను మనడ్వాహం స్వర్ణ కాంస్యమథాపివా । వాసోవాదక్షిణాం దద్యాత్ప్రేతరూపేపి శక్తితః । గృహీత్వా శిషమప్యేభ్యః ప్రణిపత్యతు యాపయేత్ । సుతాద్యావిధి మేవంతు ప్రాపయేయుస్సుతాః పిత్రా । అకాలమృత్యుదోషాత్తు ముచ్యతేనాత్ర సంశయః । ఇదంకర్మ కృతంభక్త్యా విష్ణులోకజిగీషయా । ఇహకామానవాప్నోతి విష్ణులోకంసగచ్ఛతి॥ సర్వాహతేతుఅయంవిశేష॥ త్వష్టృపురాణే ॥ సువర్ణకార నిష్పన్నం నాగంకృత్వాతథైనగాం । విప్రాయ విధివద్దద్యాత్పితురానృణ్యమాప్నుయాత్ ॥ ఇతినారాయణబలిః॥

—(*) అథరజస్వలామరణవిధిః (*)—

౨౬౨ గ్రామ్యాలంకార సంయుక్తాం తూష్ణీంనిర్హృత్యతాం మృతాం । యథోక్తవిధినామంత్రైస్స్నాప్యగవ్యైశ్చ పంచభిః । శతకుంభోదకైస్స్నానందశద్వాదశ వాభవేత్ । మలాపనోదనంకృత్వా అలంకారాం

తరంతథా। వస్త్రాంతరావృతాం కృత్వాదహేదేవం రజస్వలాం ॥

—(*) అథయతిసంస్కారక్రమః. (*)—

౨౪౩. తదాహయమః॥ సర్వసంగ నివృత్తస్య ధ్యానయోగరతస్య చ। నతస్యదహనంకార్యం నాశౌచం నోదకక్రియా॥ శుచౌదేశేచ గాయత్ర్యా దేహంప్రక్షాళ్యవారిణా। మధునా సర్పిషాభ్యజ్య ప్రక్షాళ్యంచ సుగంధిభిః। హిరణ్యవర్ణా ఇత్యాదిరాపో హిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః। పవమానా సువాకేన శుద్ధవత్యా తరంతనైః। శుచీవోగ్ని శ్శుచీబుగ్భిః ద్రుపదాజాతవేదసా। పవిత్రంతేనచరణంపవిత్రమితిచత్రిభిః॥అభిషిచ్యకుశాగ్రైర్వాద్విజానుజ్ఞామవాప్యచ। అలంకృత్యచ గాయత్ర్యాగంధమాల్యై స్సమంతతః। దృఢేశిక్యే నిధాయాథ వహేయుర్బ్రాహ్మణా దృఢం। ఏతేషాంవహతా మంత్రసద్యశ్శౌచం విధీయతే॥ ఖనిత్వాతు శనైర్భూమిం శిరోమాత్ర భువాదిభిః। నిక్షిప్యస్నాన మాత్రేణ శుద్ధిస్స్వాయంభువోబ్రవీత్ ॥

—(*) అథసన్న్యాసినాం ధర్మమృతానాం విధిరుచ్యతే. (*)—

౨౪౪. గ్రామాత్ప్రాచీ ముదీచీంవా యద్వా గత్వాన్యతోదిశం॥ బ్రహ్మవృక్షస్య వాధస్తాదశ్వత్థస్య సమీపతః॥ ఖాత్వావాయజ్ఞ వాటస్యనదీతీరే శుచిస్థలే। గర్తవ్యాహృతిభిస్సప్త ఖాతం వోత్స్యేతసప్తభిః। ఆస్తీర్యాథకుశానద్భిః ప్రణవేనాభిమంత్రయేత్। శవంపంచామృతైస్స్నాప్యసూక్తేన పురుషేణచ। గంధమాల్యై రలంకృత్య శిక్యే నాథయథా విధి। నిరధాతిశవంశ్వభ్రే ప్రాఙ్ముఖో ప్రాఙ్ముఖోపివా॥ అప్రాఙ్ముఖంచవా విష్ణోర్హవ్యం రక్షస్వేతిఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే। పీతాభ్యాందక్షిణేహస్తే పిండస్థాయాథవాచకీం। యదస్యపారేరజస ఇతిశిక్యేవిధాపయేత్। యేనదేవాఃపవిత్రేణ ముఖేజలపవిత్రకం। సావిత్ర్యా ప్రణవేనైవ ఉదరేబ్రహ్మభాజనం। భూమిర్భూమి మగానాతేత్యృచా గుహ్యేకమండలుం। చిత్రిస్రుగీతిదశభిర్హోతృభిర్హ్యాసమంత్రయేత్। సైకతైఃపాంసుభిశ్శ్వభ్రం సంపూర్యస్వే సృగాదిభిః। నార్ద్రవంత యథాతద్వత్తత్తో మార్జనలేపనైః। అలంకృత్య సుగంధాద్యై స్తతోగచ్ఛేన్మహాజలం। స్నానమాత్రేణ శుద్ధిస్స్యాన్నోష్ణ విధిర్నోదకక్రియా। అత్రజ్ఞాతిభిరపి సచేలమాత్రం కర్తవ్యం॥ తథాచస్మృత్యంతరే॥ పుత్రోభ్రాతా థవాహితః సపిండశ్శిష్యఏవవా। యతింస్పృశేద్వహిత్వాపి సద్యస్స్నానేనశుధ్యతి। సన్నికృష్టస్తు సన్యస్తే పితర్యుపరతే

_క్తితః । పితృమేధవిధానేన దహేదుత్తపనాగ్నినా । అగ్నిహోత్రవిధానేనగాయత్ర్యా ప్రణవేనచ । జలావగాహనాదేవ స్పృష్ట్వా శుద్ధాస్సగోత్రిణః । అశ్వమేధఫలంయాంతి బధ్వాసంబంధి నోద్విజాః అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణంతువిధీయతే । సపిండీకరణం తేషాం నకర్తవ్యం సుతేనతు । త్రిదండగ్రహణాదేవ ప్రేతంనాప్నోతి నాముని: । కుటీచకంచ ప్రదహేత్పూరయేచ్చబహూదకం ॥ హంసంజలేవినిక్షిప్యపర (మ) హంసంవిశిరయేత్ । గృహస్థ శుదాత్మాస్నాపయిత్వా శరీరంయతేః ప్రక్షాళ్యగంధమాల్యైరలంకృత్యాశిక్యే సంస్థాప్యజయజయశబ్ద సహితం ఉపనిషదోజపిత్వాప్రాచీముదీచీం వాగత్వా శుద్ధదేశేసంస్థాప్యనదీతీరేశ్వత్థ మూలేదేవాలయె దేవాయతనేగోష్ఠే బ్రహ్మవృక్షమూలె వావ్యాహృతిభిర్భూమింప్రోక్ష్యదక్షిణాగ్రాన్ కుశానాస్తీర్యసావిత్ర్యాశరీరం ప్రక్షాళ్యపురుషసూక్తేనస్నాపయిత్వా గంధాదిభిరలంకృత్య విష్ణోహవ్యం రక్షస్వేతిశరీరం కుండెనిధాయ । ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమె ఇతిదండంనిధాయ హంసశ్శుచిషదితి। హృదయంస్పృష్ట్వాజపేత్ । పురుషసూక్తం భ్రువోర్మధ్యే జపేత్ । బ్రహ్మజ్ఞానంమూర్ధ్నిజపేత్ । భూమిర్భూమిదుగాదితిమూర్ధానంభింద్యాత్। ప్రణవేన దేవయజనంపూరయేత్ । అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యతే చతుర్హోతారమిత్యభిమంత్రయేత్ ॥

—(*) పుత్రస్యయతి సంస్కారవిధిః. (*)—

౨౮౫, సిద్ధ్యనంతరంజలాశయేయతి దేహంప్రక్షాళ్య ప్రతిష్ఠాప్య పుత్రస్సన్నిహితశ్చేత్ స్నాత్వాయతి సంస్కారం కరిష్యఇతిసంకల్ప్యకృతక్షౌరఃశంఖోదకేన పురుషసూక్తేనాభిషిచ్య శిక్యేసంస్థాప్య ఉపనిషజ్జపపూర్వకం ఖననదేశేమాసీయ గర్తేవధాయ ప్రకేతునేత్యనువాకం హోతృవత్పఠిత్వా శేషంయతి సంస్కారవత్సర్వం కృత్వాపునర్జలాశయేస్నాత్వా దక్షిణాభిముఖః ॥ ఓమాత్మానం తర్పయామి । ఓంజీవాత్మానంతర్పయామి । ఓంప్రణవాత్మానంతర్పయామి । ఇతిత్రిరుపవీతీ జలాంజలిందద్యాత్ ॥ దేవతీర్థేనపవందశదినాని తర్పయేత్ ॥ ఏకాదశదినె కృతక్షౌరః ప్రాతస్స్వగృహ్యోక్తవిధానేన నారాయణబలిం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య,అగ్నింప్రతిష్ఠాప్యఅగ్నిముఖాంతంకృత్వా ఆజ్యాక్తపాయసేన పురుషసూక్తస్యాద్యోదేవాఅంతునఇతిషడృచ్చేన షడంగన్యాసంకృత్వాప్రత్యృచమవదానధర్మేణహుత్వా కేశవాదిద్వాదశనామభిః ప్రణవాదిచతుర్థ్యంతై

స్వాహాకారాంతైర్ద్వాదశాహుతీర్హుత్వా స్విష్టకృదాది హోమశే
షం స్వగృహ్యోక్త విధినా సమాప్య ద్వాదశనామభిః ప్రతినామమేకైకం
ద్వౌ త్రీన్ చతురో వా యథా సంభవం బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా సన్న్యాసి
నశ్చ యథాశక్తి పూజయేత్ ॥ తదనంతరం పాకాంతరేణ పూర్వాశ్రమ
గోత్రనామనిర్దేశపూర్వకం పితృపితామహప్రపితామహక్రమేణ పార్వణ
శ్రాద్ధం కుర్యాత్ । ప్రేతత్వాభావాత్ సపిండీకరణాభావః। మాసికాని సర్వా
ణి ఆబ్దికపర్యంతం న కుర్యాత్ । ఉత్తరత్రాపి సిద్ధిదినే ఆరాధనం ద్వాదశనా
మభిః బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ ॥ అతః ఉక్తంప్రకారవ్యతిరేకేణ పుత్రకృత్యం
వా పైతృకృత్యం వా కిమపి నాస్తి ॥ ఇతి యతిసంస్కారవిధిః॥

—(*) అథ గంగాస్థినిక్షేపః. (*)—

౨౮౬ శాండిల్యః॥ ద్వారవత్యాం సేతుబంధే గోదావర్యాం చ పు
ష్కరే । అస్థీని విసృజేద్యస్య సమ్యఙ్నో ముక్తిమాప్నుయాత్ ॥ శంఖలిఖితౌ
గంగాసు చ ప్రయాగే చ కేదారే పురుషోత్తమే ॥ అస్థీని విధివత్త్యక్త్వా గయా
యాం పిండదో భవేత్ । పితౄణామృణాత్ప్రముచ్యేత తౌ నిత్యం మోక్షగా
మినౌ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ గంగాయాం యమునాయాం వా కావేర్యాం వా
స్మృతం ద్రుతౌ । సరస్వత్యాం విశేషేణ అస్థీని విసృజేత్సుతః ॥ కాత్యాయ
నః॥ అస్థిసంచయనం చైవ స్వగృహ్యోక్తవిధానతః । కుంభే నిధాయ చా
స్థీని కుంభం భూమౌ వినిక్షిపేత్ । తత్స్పృష్ట్వా శిష్టమంత్రాణాం జపతః క
ర్మసిద్ధ్యతి । అస్థిశుద్ధిం విధాయైవ వృక్షాగ్రే వా శుభస్థలే । నిధాయ యా
త్రాపర్యంతం రక్షాం కుర్యాద్విచక్షణః ॥ నిక్షిపేత్పూర్వవద్భూమౌ షా
ణ్మాసం నావలోకయేత్॥ త్రిపక్షం వా త్రిమాసం వా భూమావుద్ధరణం న చ ।
అనిత్యత్వాచ్ఛరీరస్య కాలద్రవ్యాదిసంభవః॥ మాసాదిషు వ్యతీతేషు అస్థీ
న్యుద్ధర్తుమిచ్ఛతి । త్ర్యబ్దమబ్దద్వయం చైకం కృచ్ఛ్రం మాసాద్యనుక్రమా
త్ । కృత్వేతి శేషః । తతస్తద్దోషశాంతిః స్యాదన్యథా నరకం వ్రజేత్।
మహాతీర్థేషు మరణే దశాహాభ్యంతరే సుతః । అస్థిసంచయనం శుద్ధం కృ
త్వాంభసి వినిక్షిపేత్ । అథో గంగే మృతిర్యస్య తం దగ్ధ్వా విధివద్బహిః।
అస్థిసంచయ వార్తానాం మంత్రాణాం జపపూర్వకం । తిలైరాజ్యేన మధునా
హిరణ్యశకలైర్జలైః । పంచగవ్యైః ప్రశామ్యేత గంగాంభసి వినిక్షిపేత్॥
ఆపస్తంబోపి॥ చతుర్థేస్యాస్థిసంచయనం [illegible] వినిక్షిపేత్ ॥

—(*) అస్థ్యుద్ధరణ ప్రకారమాహ. (*)—

౨౮౭. జయంతుః ॥ కర్తృజన్మత్రయాం భద్రాతిథి పదక్షాణి వివర్జయేత్ । భౌమభృగ్వర్కవారాశ్చ భద్రాఖ్యం కరణం తథా । కీకసోద్ధరణోర్థాయ తద్దేశం బంధుభిస్సహ । గత్వా తత్ర నమస్కృత్య ప్రాణాయామ పురస్సరం । సంకల్ప్య తముపస్పృశ్య మంత్రమేతదుదీరయేత్ । సర్వంసహే వసుమతి త్వయి సర్వం లయంగతం । త్వద్ధర్మరక్షితం దేహి మత్పిత్రాద్యస్థిపావనే । ఇతి సంప్రార్థ్య భూదేవీం భూమిర్భూమిం జపేచ్ఛనైః । కాష్ఠేన ఖననం కృత్వా అస్థీన్యావాపయేత్పునః కుంభో యథా నచలతి తథా కార్యం ప్రయత్నతః । కుంభ సంపూరణం కుర్యాద్గంధ పుష్పాక్షతైర్మృదా । (గంధపుష్పఫలైర్మృదా) భూమిం పూర్వ సమం కుర్యాద్బలిం తత్ర వినిక్షిపేత్ । బహ్వన్నపాన భక్ష్యాద్యైర్యథా తృప్తిం ప్రయాతి సా । తతోనుమంత్రయే దేతాం బలిం స్థితి బుధో నచ । తతో గృహీత్వాస్థి సుశోనదీ తీరే నిధాయ తత్ । ప్రక్షాళ్య పంచగవ్యేన పంచామృత విధానతః । శత కుంభోదకైస్సమ్యగ స్నాప్యా శుద్ధిరీరితా । స్పృష్ట్వా స్పృష్ట్వా దస్థీని శతవారం మృదాంబుభిః ॥ స్నానం కుర్యు ర్విధానజ్ఞో బ్రాహ్మణా భూతభావనాః । అదైవం దైవతం కుర్యుర్దైవతం చ సుదైవతం । బ్రాహ్మణా వై మహాభాగ స్తేభ్యో దద్యాచ్చ దక్షిణాం । కర్తా స్నానం స్వశుద్ధ్యర్థం కుర్యాద్వా కారయేత వా । మృత్తికాఖ్యం స్వశక్త్యా తు త్రింశద్వా పంచవింశతిః । తతః కుంభాంతరే కుర్యాదభిషేకం సవాదికే । శ్రీరుద్రపావమానాభ్యాం సూక్తైర్విష్ణ్వాదివాచకైః । (సంజ్ఞకైః) తేషుధ్యాయే ద్వసూన్ రుద్రాన్ ఆదిత్యాన్ పితృదేవతాః । శివం విష్ణుం తథేంద్రాదీన్ సర్వాశ్చేవేష్ట దేవతాః । అర్చయేద్గంధ పుష్పాద్యైర్నైవేద్యైస్తైర్యథావిధి । నమస్కృత్య విధానజ్ఞం దక్షిణాభిశ్చ తోషయేత్ । అజినాదిక వస్త్రైశ్చ క్షౌమ కౌశేయ వర్ణకైః । కుశైశ్చ సుదృఢం బద్ధ్వా తీర్థార్థం తతో నయేత్ ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥ సూర్యమింద్రస్తు పప్రచ్ఛ మిత్రద్రోహేన శంకితః । వృత్రం హత్వా తదస్థీని క్షేప్తుకామస్సదాంభసి ॥ వసూన్ పప్రచ్ఛ మేధావీ పూర్వం దేవస్సనాతనః । భోభో అస్థీని తే తాని ప్రక్షేప్తవ్యాని చాంభసి ॥ వసవః ॥ గంగా భాగీరథీ యత్ర సన్నిధానం కరోత్యపి । అస్థ్నాం తత్రాంభసి క్షేపో బ్రహ్మలోకాయ కల్పతే । అస్థీని మాతాపితృపూర్వకాని నయంతి గంగాంభసి యే కదాచిత్ । తద్బాంధవాశ్చాపి దయాభిభూతా స్తేషాం హి తీర్థాని ఫలప్రదాని ॥ ౧ ॥ స్నాత్వా తతః పంచగవ్యై

నిక్షిప్య హిరణ్యమధ్వాజ్యతిలైర్వికీర్య । అస్థీనిమృత్పిండ పుటేనిధాయమ
పశ్యేద్దిశంపితృరాజోపగూఢాం॥ ౨॥ నమోస్తుధర్మాయఇతి ప్రవేశ్యజ
లేసమెప్రీతఇతిక్షిపెచ్చ। ఉత్థాయభాస్వంతమవేక్ష్య సూర్యంసదక్షిణాం
విప్ర ముఖాయదద్యాత్ ॥ 3 ॥ ఏవంకృతేప్రేతపురేస్థితస్య స్వర్గేగతి
శ్చాస్యమహేంద్రతుల్యం॥ మహాభారతే॥ యావదస్థి మనుష్యాణాంగం
గాతోయెషుతిష్ఠతి। తావద్వర్ష సహస్రాణి స్వర్గలోకే మహీయతే॥
బ్రహ్మపురాణే॥ అస్థీనిమాతాపితృపూర్వకాణిదశాశ్వ మేధావసరోనభస్య।
కృష్ణాష్టమ్యాంపంచగవ్యైర్నిక్షిప్య హిరణ్యమధ్వాజ్యతిలైర్వికీర్య। పుణ్యే
తుమృత్పిండపుటేనిధాయ నమోస్తుధర్మాయ ఇతిబ్రువంతి॥ క్షిపెజ్జలేపిణ్య
త్థేనభక్త్యాస్నాత్వాథ సూర్యంప్రయతఃప్రపశ్యేత్ । యథాశక్త్యాదక్షి
ణాంచాథదత్వాపితౄంత్సర్వాన్ బ్రహ్మలోకేనియుత్సః॥ సంవర్తః॥ న
భస్యస్యాపరేపక్షే అష్టమ్యాంమధ్యగేరవౌ॥ బ్రాహ్మణానుజ్ఞయాస్థీని గం
గాంభసివినిక్షిపేత్ । ఏవంకృతేమహాపాపీ సురాపీగురుతల్పగః । సర్వ
పాతకయుక్తోపి ముక్తస్స్యాన్నాత్రసంశయః॥ పద్మపురాణేవిశేషోదర్శితః॥
అస్థ్నాం సంకృత్వాతుసంశుద్ధిం కేశవాద్యైశ్చ నామభిః । పంచగవ్యేషు
నిక్షిప్యగంధాద్యైస్సంప్రపూజయేత్ । ద్విజానుజ్ఞామవాప్యైవగంగాయాం
సుసమాహితః । సంకల్ప్యప్రయతస్తస్య ఉచ్చరేద్గోత్రనామభిః । అఘ
మర్షణసూక్తేన ధర్మాయైవనమోస్త్వితి । విసర్జయేత్తతోస్థీని యావ
దస్థితుతజ్జలే॥

—(*) అథసంఘాత మృతిః. (*)—

౨౮౭. కాలాదర్శే ॥ పత్నీభ్రాతాసుతాదీనాంసపిండానాంయ
థాక్రమం । సంఘాతమరణాత్తత్రక్రతూచ్ఛ్రాద్ధం సమాచరేత్ ॥ బ
హూనాంద్వయోర్వా ఏకస్మిన్దినేమరణంసంఘాతమరణంపత్న్యాదీనామ
త్రక్రమాత్సంఘాతమరణం యదిస్యాత్తత్క్రిమాన్మరణక్రమాచ్ఛ్రాద్ధంకు
ర్యాత్ ॥ తదాహఋష్యశృంగః ॥ కృత్వాపూర్వమృతస్యాదౌద్వితీయ
స్యతతఃపునః । తృతీయస్యతతఃపశ్చాత్సన్నిపాతే త్వయంక్రమః । యుగ
పన్మరణేత్రసంబంధాసత్తియోగతః పత్న్యాదీనాంసపిండానాం యుగప
న్మరణంయది॥ స్యాత్తత్రాసత్తివశాత్క్రమేణశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ తదా
హఋష్యశృంగః ॥ భవేద్యదిసపిండానాం సంఘాతమరణంతథా । సం
బంధాసత్తిమాలోచ్య తత్క్రమాచ్ఛ్రాద్ధమాచరేత్ । పత్న్యాదీనాంపుత్ర

స్యతత్పుత్ర భ్రాత్రో స్తత్తనయస్యచ । స్నుషాశ్వశ్రోశ్చ పిత్రోశ్చసంఘా తమరణంయది । అర్వాగబ్దా న్మాతృపితృ పూర్వతంత్ర సమాచరేత్ । పత్న్యాదీనాంపిత్రోశ్చ క్రమాన్మరణం వాయదిస్యా త్తదాసంవత్సరాదర్వా క్ మాతృ పితృపూర్వమేవ శ్రాద్ధంకుర్యాత్ । ఏతత్స్మృత్యంతర వచనం॥ అర్వాగబ్దా న్మాతృపితృ పూర్వకంసాపిండ్య మాచరేత్ । పత్నీపుత్రస్నుషాపౌత్ర భ్రాతృతత్పుత్రకాఅపి । పితకాచయదేకస్మిన్ మ్రియరన్వాసరే యదా । ఆద్యమేకాదశేకుర్యాత్ త్రిపక్షేచసపిండనం పత్న్యాది వ్యతిరిక్తానాం పిత్రోశ్చసంఘాతమరణే సతికథమిత్యాహ ॥ సంఘాతమరణే న్యేషాంయద్యద్వై దహనాదికం । కృత్వాసంవత్సర స్యాంతేకుర్వీత సహపిండనం । పత్న్యాదిభ్యోన్యేషాం సపిండానాం పిత్రోశ్చ సంఘాతమరణేదహనాదిక మాద్యశ్రాద్ధపర్యంతం కృత్వాసంవత్సరాంతే ఊనమాసాది శ్రాద్ధ పూర్వం సపిండీకరణం కుర్వీత॥ తథాలౌగాక్షిః॥ అన్యేషాం ప్రేతకార్యాణి మహాగురునిపాతనే । కుర్యాత్సంవత్సరాదర్వా క్ఛ్రాద్ధమేకంతువర్జయేత్ । సంఘాతమరణేఅన్యేషాం దహనాది ప్రేతకార్యం ఆద్యశ్రాద్ధపర్యంతం కుర్యాత్ । శ్రాద్ధం షోడశాదికం ఏకం వర్జయేదితి ॥

— { అన్యేషాం పత్న్యాది వ్యతిరిక్తానాం పిత్రోశ్చ సంఘాతమరణే కథమిత్యాహ. } —

౨౪౯. పిత్రోస్సంఘాతమరణే మాతురన్యత్రవాదినే । అనుయానమృతౌశ్రాద్ధం యథాకాలం సమాచరేదితి॥ బ్రహ్మాణ్డే వర్తే॥ పిత్రోరేకస్మిన్ దినేయథా కథంచిన్మరణేమాతుః పతిమరణదివసాదుత్తరదినే ప్యనుగమన మరణేయథాకాలం తత్తద్ద్వాదశాహే సపిండీకరణంకార్యం ॥ తథాచదేవలః॥ పిత్రోరుపరమేపుత్రాః క్రియాఃకుర్యుర్ద్వయోరపి । అనువృత్తౌచ నాన్యేషాం సంఘాతమరణేపిచ । పిత్రోరుపరమేఅనువృత్తౌచ ద్వయోరపి మాతాపిత్రోః పుత్రాఃకుర్యుః పిత్రోరన్యేషాంచ సంఘాత మరణేపిత్రోః కుర్యురన్యేషాంచనకుర్యురితి॥ కార్ష్ణాజినిః॥ మాతర్యగ్రే ప్రమీతాయా మశుద్ధౌ మ్రియతేపితా । పితుశ్శేషేణశుద్ధిస్స్యాన్మాతుః కుర్యాచ్చపక్షిణీం । పూర్వం మాతుర్మరణే ఆశౌచమధ్యేఏవం పితృమృతౌమాత్రాశౌచస్యాపి పిత్రాశౌచవశాచ్ఛుద్ధిః పూర్వ పిత్రాశౌచే వర్తమానే మాతృమృతౌపిత్రాశౌచ కాలోత్తరంపక్షిణీవశాచ్ఛుద్ధిః । తథాచస్మృతిః ॥ పత్న్యాశౌచంవిశోధనం విపరీతేపక్షిణీస్యాదూర్ధ్వంసాగ్నిప్రవేశనే। పత్న్యాశౌచే

వర్తమానే పత్నీమృతాపత్యా శౌచోత్తరకాలం పక్షిణి। అగ్నిప్రవేశేతు వాస్త్యేవ। అత్రవిశేషమాహ॥ పత్యౌపూర్వదినే ప్రేతే అన్వారోహే మృతేహని। పక్షిణ్యా శౌచకంనాస్తి శ్రాద్ధంతుదివసక్రమాత్॥ లోకాక్షిః॥ పుత్రీపుత్రస్నుషాపౌత్ర భ్రాతృతత్పుత్రికాఅపి। పితరౌచయదేకస్మిన్ మ్రియేరన్ వాసరేతథా। ఆద్యమేకాదశేకుర్యాత్ త్రి) పక్షేషు సపిండనం॥ దేవలః॥ ఏకాహమరణేపిత్రో రన్యస్యాన్య దినేమృతౌ। సపిండనం త్రిపక్షేస్యాదనుయాసమృతింవినా। మృతేహనిసమాసేన పిండనిర్వాపణం పృథక్। నవశ్రాద్ధంతుదంపత్యో రన్వారోహణఏవతు। పిండనిర్వాపణంనామ శ్రాద్ధం సమాసేనపాకైక్యేనపృథక్ అసపత్నీకంకుర్యాత్। నవశ్రాద్ధాన్యపితథా। అనేకమాతృభిరేక చిత్యా మన్వారోహణే కృతేపాకైక్యేనప్రథమం పితుస్తదనంతరం సాపత్న్మాతుః తతో జ్యేష్ఠాదిక్రమేణ కుర్యాత్। తదాహభృగుః॥ ఏకకాలగతాసూనాం బహూనామథవాద్వయోః। తంత్రేణ శ్రపణంకృత్వా కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంపృథక్పృథక్। పూర్వకస్య మృతస్యాదౌ ద్వితీయస్యతతః కుర్యాత్సన్నిపాతే త్వయంవిధిః। పూర్వకస్యముఖ్యస్యపితుః ద్వితీయస్యతతోజఘన్యాయాజనన్యాస్తృతీయస్యతతోజఘన్యా మాతురిత్యర్థః। ద్వేబహూనినిమిత్తాని జాయేరన్నేకవాసరే। నైమిత్తికాని కార్యాణి నిమిత్తోత్పత్త్యనుక్రమాత్॥

—(*) అథమరణ దిన నిర్ణయమాహ. (*)—

౨౧౦. స్కందపురాణే॥ జననేమరణేనౄణాం తిథిస్తాత్కాలికీస్మృతా॥ స్మృత్యంతరే॥ అభ్యంగేచోదధిస్నానేదంతధావనమైథునే। జాతేచనిధనేచైవ తిథిస్తాత్కాలికీస్మృతా॥ రాత్రౌయామద్వయా దర్వాక్ సూతకేమృతకేతథా। దృష్టేరజస్యపితథా గ్రాహ్యంపూర్వ దినంభవేత్॥ రాత్రౌయామద్వయాదర్వాక్ సాతిథిః పూర్వకాలికా। పరాపరేతివిజ్ఞేయా వివాహమృతసూతకే॥ అర్ధరాత్రేవ్యతీతేతు ముహూర్తం పూర్వసంయుతం। ఉత్తరాంశః ప్రభాతేతు వివాహమృతజన్మసు॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ దహనేమరణేచైవ యదహః పరికీర్తితం। తచ్చేత్సూర్యోదయాదర్వాక్పూర్వరాత్రేణయుజ్యతే॥ పారస్కరః॥ పరాశరోపి॥ దివాయదిరజఃస్రావో జననమరణంతథా। తద్దినాదిక మాశౌచం రజసిత్రిదినంస్మృతం॥ జాతేచైవమృతేచైవ దశరాత్రం విశోధనం। భూపతిః ద్వాదశాహోభిః విశఃపంచదశస్మృతాః। త్రింశద్దినానిశూద్రస్య తదర్ధం న్యాయవర్తినాం।

నిశాంభాగత్రయంకృత్వా ద్వౌభాగౌపూర్వవాసరే। శేషంపరదినేనసర్వే జాతఃపాకేమృతేసమః । పాకే = స్థాలిపాకే॥ అర్ధరాత్రాదధః స్రావే జననేమరణేతథా । పూర్వమేవ దినంగ్రాహ్య మిత్యాహ భగవాన్యమః॥ ఉదయాదుదయంయావ ద్దినమిత్యభిధీయతే। తద్దినాదిక్రమాశౌచం ఇతి వేద విదోవిదుః॥ రజోదృష్టస్తురాత్రౌచేత్ విభజ్యత్రివిధాంనిశాం । పూర్వ భాగద్వయంపూర్వ మూర్ధ్వంచే దుత్తరేహని । రాత్రావేవ సముత్పన్నే మృతేరజసిసూతకే । పూర్వమేవదినంగ్రాహ్యం యావన్నాభ్యుదితోరవిః। రాత్రింకుర్యాత్త్రిభాగంతు ద్వౌభాగౌపూర్వవాసరః । ఉత్తరాంశః పర దినం జాతేషుచమృతేషుచ॥ అర్ధరాత్రాదధస్తాచ్చె స్మృతిః ప్రసవఏవవా। పూర్వమేవదినంగ్రాహ్య మూర్ధ్వంచే దుత్తరేహని । ఉదితేచయదా సూర్యే నారీణాందృశ్యతేరజః । జననంవాపిపత్తిర్వా యస్యాహ స్తస్యశ ర్వరీ। రాత్రౌరజఃస్రావేజననమరణేవా త్రిధావిభజ్యరాత్రిం పూర్వ భాగ ద్వయేచేత్ పూర్వమేవమిత్యేకఃపక్షః । అర్ధరాత్రా దధస్తాచ్చేత్ పూ ర్వదినమిత్యన్యః పక్షః । సూర్యోదయాత్పూర్వం చేత్ పూర్వదినమిత్యప రఃపక్షః॥ స్మృతీనాంసమబలత్వాత్ దేశాచారతోవ్యవస్థా॥

—(*) అథశవానుగమన ప్రాయశ్చిత్తమాహ. (*)—

౨౫౧. యాజ్ఞవల్క్యః॥ బ్రాహ్మణేనానుగంతవ్యో నశూద్రోన క్వ చిద్ద్విజః । (నశూద్రేణక్వచిద్ద్విజః) అనుగమ్యాంభసిస్నాత్వా స్పృష్ట్వా గ్నిం ఘృతభుక్శుచిః । తథాఘృతప్రాశనస్య భోజనకార్యవిధానేన ప్రమా ణాభావాత్ నభోజనప్రతిషేధః॥ ఉక్తంచ బ్రహ్మపురాణే॥ సవర్ణ ముత్త మంవాపి ప్రేతన్నేహాదినాయది । కృతేనుగమనేస్నాత్వా స్పృష్ట్వాగ్నిం ఘృతభుక్శుచిః । విప్రస్తుక్షత్రియంప్రేతం అనుగమ్యైసబంధువత్ । తతః స్నాత్వానలంస్పృష్ట్వా ఘృతం ।ప్రాశ్యేదిసంశు పేత్ । వైశ్యానుగమనం కృత్వాపక్షిణ్యాశౌచమాచరేత్ । శూద్రానుగమనంకృత్వా త్రిరాత్రేణ విసుద్ధ్యతి ॥ అత్రవిష్ణుః॥ విప్రశూద్రానుగమనే త్రిరాత్రాశౌచం కృత్వా సముద్రగాయాంనద్యాం స్నాత్వా ప్రాణాయామ శతంకృత్వా ఘృతంప్రా శ్యవిశుధ్యతి । క్షత్రియవైశ్యాను గమనే ఏకాహమాశౌచం । క్షత్రియ స్యవైశ్యానుగమనే క్షత్రియస్య శూద్రానుగమనేపక్షిణ్యాశౌచం। వైశ్య స్యశూద్రానుగమనే ఏకాహం రోదనేచైవమితి॥

—(*) అథవమన ప్రాయశ్చిత్త క్రమః. (*)—

౨౫౨. త్రయాణాం పితౄణాం మధ్యేపితాచ వమనంయది। తద్దినేచోపవాసశ్చ పునశ్శ్రాద్ధంపరేహని। బ్రాహ్మణానాంయది శ్రాద్ధే ఏకోపివమనంయది। లౌకికాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య అర్చయిత్వాహుతాశనం। తత్ స్థాననామగోత్రాదిఆసనాది తథార్చయేత్। అన్నత్యాగంతతః కృత్వా పావకేజుహు యాచ్చరుం। ప్రాణాదిపంచభిర్మంత్రైః కబళావాంప్రమాణతః। సత్తమెవాష్టమెచైవ కృత్వామంత్రసముచ్చయం। హోమశేషం సమాప్యాథ శ్రాద్ధశేషంసమాపయేత్। విశ్వేవిష్ణుఃద్వితీయోవాతృతీయోవా తికృద్యది। తత్ స్థాననామగోత్రేణశ్రాద్ధశేషం సమాపయేత్। ఇత్యాదిపూర్వవత్। శ్రాద్ధపఙ్క్తౌయదావిప్రోభుక్త్వాచ ఛర్దితోయదీ। తత్రైవాగ్నింసమాధాయ హోమంకుర్యాద్యథావిధి। తత్ స్థాననామగోత్రేణచాసనాదీతథార్చయేత్। అన్నత్యాగంతతఃకృత్వాపావకేజుహుయాచ్చరుం। ప్రాణాదిపంచభీర్మంత్రై ర్యావద్వాత్రింశదాహుతీః। హోమశేషంసమాప్యాథ శ్రాద్ధశేషంసమాపయేత్। ఏవంయఃకురుతేహోమం శ్రాద్ధదోషోనవిద్యతే॥ చంద్రికాయాం॥ శ్రాద్ధపఙ్క్తౌతుభుంజానోబ్రాహ్మణోబ్రాహ్మణంస్పృశేత్। తదన్నమత్యజన్భుక్త్వాగాయత్ర్యష్ట శతంజపేత్। భుంజానేషుచవిప్రేషు స్పృష్టిరన్యోన్యతోయది। తదన్నమత్యజన్భుక్త్వాగాయత్ర్యష్టశతంజపేత్। ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛిష్టసంస్పర్శేస్పృష్టపాత్రం విహృత్యచ। సర్వాన్నంపూర్వవత్ క్షిప్త్వాభోజయేత్తుద్విజోత్తమం। భోజనాంతేద్విజస్స్నాత్వా సావిత్ర్యష్టశతంజపేత్। ఆద్యశ్రాద్ధేతుభుంజానవిప్రస్యవమనంయది। యత్తేకృష్టేతిమంత్రేణహోమంకుర్యాద్యథావిధి। షోడశశ్రాద్ధభుంజానె బ్రాహ్మణెముఖనిస్సృతాం। ప్రేతాహుతిస్తువిజ్ఞేయాలౌకికాగ్నౌయథావిధి। అనుమాసికెతుకర్తవ్యేఉచ్ఛిష్టవమనేయది। కబళేతుసుభుంజానె తృప్తించైవవినిర్దిశేత్। అమావాస్యానుమాసేచ బ్రాహ్మణోథవమెద్యది। అనుమాసికవత్ జ్ఞెయంశ్రాద్ధశేషంసమాపయేత్ అమాయాంమాసికెభుంజన్ బ్రాహ్మణః వాంతికృద్యది। అనుమాసికవత్ జ్ఞేయంశ్రా...త్। మహాలయాదిశ్రాద్ధేషుక్షిత్రాదె ర్వమనంయది। పితామహాదివత్కృత్వా శ్రాద్ధశేషం సమాపయేత్। ఉచ్ఛిష్టేనతుసంస్పృష్టోభుంజాన శ్శ్రాద్ధకర్మణి। శేషమన్నంతునాశ్నీయాత్కర్తుశ్శ్రాద్ధస్యకాగతిః। తత్ స్థాననామగోత్రేణ ఆసనాదితథార్చయేత్। అన్నత్యా

కంతథాకృత్వా పావకెజుహుయాచ్చరుం। పురుషసూక్తేన జుహుయా ద్వావద్వాత్రింశదాహుతీః। హోమశేషం సమాస్యాథ శ్రాద్ధశేషంస మాపయేత్। అథకుర్యాత్సమీపేతు బ్రాహ్మణోవమనంయది। పునః పాకంప్రకుర్వీత పిండదానంయథావిధి। ఉచ్ఛిష్టస్పర్శనంజ్ఞాత్వా తత్పా త్రంతువిహాయచ। తత్పాత్రంపరిహృత్యాథ భూమింసమవలిప్యచ। తస్య పాత్రంనిధాయైవ సర్వమన్నం ప్రవేష్టయేత్। పరిషిచ్యతతఃపశ్చాత్ భో జయేచ్చసదోషకృత్। శ్రాద్ధపఙ్క్తౌతుభుంజానో అన్యోన్యస్పర్శనంయది। ద్వావిప్రౌవిసృజేదన్నం భుక్త్వా చాంద్రాయణంచరేత్। ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛిష్ట సంస్పర్శేశునా శూద్రేణవాద్విజః। ఉపోష్యరజనీమేకాం పంచగవ్యేవ శుద్ధ్యతి॥

—(*) వమన ఋగ్విధానం. (*)—

౨౧౩. అత్రభోక్తృద్విజాతీనాం వమనేనిర్ణయోక్త్యతే॥ ఇంద్రాయ సోమసూక్తేన శ్రాద్ధవిఘ్నేయథాభవేత్। అగ్న్యాదిభిర్భోజనే శ్రాద్ధం సంపూర్ణమేవహి॥ అత్రఇంద్రాయ సోమసూక్తేన అగ్న్యాది భిర్భోజనేవ చేతివిధానత్రయముక్తం॥ తత్రవ్యవస్థాఉచ్యతే। యథపిండదానా త్పరం నిమంత్రితేషుబ్రాహ్మణేషు యస్యకస్య చిదేకస్య వానేకస్య వావమనేన శ్రాద్ధవిఘ్నే సూక్తశతేనసంపూర్ణతామేతి। పిండదానాత్ప్రాక్ పితృ వ్యతిరిక్త పితామహ ప్రపితామహ విశ్వేదేవస్థానోప విష్టేష్వన్యతమస్య వమనేన తద్విఘ్నేహోమేన అనేకస్యాపివమనే హోమ సూక్తజపాభ్యాం పితృస్థానోపవేశితస్యవమనేన తద్విఘ్నేతు దర్శశ్రాద్ధంచరేత్। తద్దినే పునః పాకేనశ్రాద్ధభోజనేన మాసికాబ్దికశ్రాద్ధంచేత్ తద్దినే ఉపోష్యపర స్మిన్ దినే పునశ్శ్రాద్ధభోజనేసతి॥ యస్తుసగ్రహకారవచనం॥ ప్రాధాన్యం పిండదానస్య భోజనస్యతదంగతా। అశేషుక్తిక్రియాహానౌ శ్రాద్ధావృత్తిం నతిష్యతే। ఇతిసంకల్ప వ్యతిరిక్త పార్వణశ్రాద్ధే పితృస్థాన వ్యతిరిక్త బ్రాహ్మణభుక్తిక్రియా హానివిషయం। శ్రాద్ధావృత్తి నిషేధాత్। తన్ని షేధేహోమః కార్యఇతిసూచితం। తదుక్తంచతేన సంగ్రహకారేణ। శ్రాద్ధపఙ్క్తౌతుభుంజానో బ్రాహ్మణోవమతేయది। లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠా ప్యత్వర్చయేచ్చ హుతాశనం। ఇతి॥

—(*) అత్రాపి బ్రాహ్మణః పితృస్థానీయవ్యతిరిక్తః. (*)—

౨౧౪. తదాహస్మృత్యంతరే॥ విశ్వేదేవా ద్వితీయోవా తృతీయో

వాంతి కృద్భవేత్। ప్రాణాది పంచభిర్మంత్రై ర్యావద్ద్వాత్రింశ సంఖ్యకం। హోమ శేషం సమాప్యాథ శ్రాద్ధం శేషం సమాపయేత్ ॥ ఇతి॥ స్మృత్యంతరే॥ ఏకఏవతదావిప్రో భోజనేతర్దితోయది। తథైవాగ్నిం సమాధాయ హోమం కుర్యాద్యథావిధి। తత్ స్థాన నామగోత్రేణ చాసనాదిసమర్పయేత్। అన్నత్యాగం ప్రకుర్వీతతతోగ్నౌ జుహుయాచ్చరుం। ప్రాణాది పంచభిర్మంత్రై ర్యావద్ద్వాత్రింశ సంఖ్యయా। హోమశేషంసమాప్యాథ శ్రాద్ధశేషం సమాపయేత్॥ ఇతి॥ తత్ప్రయోగప్రకారః॥ ప్రాణాదిపంచభిర్మంత్రై ష్షడావృత్త్యాద్వాత్రింశ దాహుతిషు హుతాసు శేషే ద్వే ఉదానసమానాభ్యాం హోతవ్యేనయావద వశిష్టస్థాన మావృత్తిరితి। సామాన్యసూత్రేణ అంతాల్లోపో వృద్ధిరితి సామాన్యసూత్రేణ అంతిమయోరేవ ఆవృత్తివిధానాత్। అత్రఏకఏవ విప్రఇత్యుక్త్వా అనేకవిప్ర వమనేన తద్విఘ్నే హోమసూక్తాభ్యాం హోమసూక్తజపాభ్యామిత్యుక్త। అన్యథాత్వేక గ్రహణవై యర్థ్యాపత్తేః। యత్తుస్మృత్యంతరవచనం॥ అకృతే పిండదానేతు భుంజానో బ్రాహ్మణోవమేత్। పునఃపాకాత్తుకర్తవ్యం పిండదానంయథావిధి॥ తత్తుపితృస్థానీయపరం ॥ పునఃశ్రాద్ధవిధానాత్। శ్రాద్ధస్యపిండదానో పలక్షితత్వాత్। తదుక్తంస్మృత్యంతరే ॥ అకృతే పిండదానేతు పితాయదివమేత్తదా। పునఃపాకంప్రకుర్వీత శ్రాద్ధంకుర్యాద్యథావిధి। తస్మిన్నహనిపునః పాకేనశ్రాద్ధ విధాయక మిదంవచనద్వయందర్శాదివిషయం॥ క్షయాహశ్రాద్ధస్య పరేహనివిధానాత్। తదగ్రే వక్ష్యతే। అత్రపునఃపాకేన శ్రాద్ధకరణాసంభవేఆమేనవాకార్యం। శ్రాద్ధవిఘ్నేద్విజాతీనాం ఆమశ్రాద్ధంప్రకీర్తితం। అమావాస్యాది నియతం మాసిసంవత్సరాదృతే। ఇతి। మాసికాబ్దికవివమేస్మృత్యంతరం। పిత్రర్థానాం త్రయాణాంతు పితాచవమతేయది। తద్దినేచోపవాసశ్చ పునఃశ్రాద్ధంపరేహని। ఇతి పునశ్శ్రాద్ధవిధానాత్। పరేహ్నిపునశ్శ్రాద్ధ విధానాదేవామావాస్యా మాసికాబ్దికవిషయత్వమవసీయతే। అత్రసంకల్పశ్రాద్ధేపిపునఃకరణమాహాసంగ్రహకారః భుక్తిక్రియాయాః ప్రాధాన్యం శ్రాద్ధే సంకల్పసంజ్ఞికే।అత్రైవ పితృవిప్రాణాం ఉపఘాతేపునఃక్రియేతి॥ పితృవిప్రాణాం మధ్యే ప్రథమస్యవమనే ఉపఘాతఇత్యర్థః॥ అత్రాపిపూర్వోక్త స్మృత్యంతరవచనానురోధేన తద్దినేఉపోష్యపరేద్యుః శ్రాద్ధంకార్యం తదితరయోర్వైశ్వదేవస్య విప్రస్యవమనే ఉపఘాతే పూర్వోక్తవ్యవస్థానుసంధేయేతి॥

—(*) అథోపవాస స్వరూపమాహ. (*)—

౨౫౫. వసిష్ఠః॥ ఉపావృత్తస్తుపాపేభ్యో యస్తువాసో గుణైస్సహ। ఉపవాసస్సవిజ్ఞేయః నిద్రాసంభోగ వర్జితః। ఇతి। నను ఇంద్రాయసోమ సూక్తేనేత్యాది నాసామాన్యేన ప్రాయశ్చిత్తవిధానాత్। వమనమంత రేణాపి శ్రాద్ధవిఘ్నే ఇదమేవప్రాయశ్చిత్తం కింనస్యాత్। ఇతిచేన్న। తేనైవశౌన కేనపునః శ్రాద్ధస్య విధానాత్। తథాహి। భోజనోప క్రమాత్పూర్వం ప్రక్రమాత్పరతోయది। శ్రాద్ధవిఘ్నేపునఃకార్యం జపహోమావ తృప్తికావితి। అత్రపునః కరణదినంచ। శ్రాద్ధవిఘ్నే సముత్పన్నే హ్యావిజ్ఞాతేమృతేహని। ఏకాదశ్యాంతు కర్తవ్యం కృష్ణపక్షే విశేషతః। ఇతిపూర్వముక్తమేవ॥ ఉచ్ఛిష్టలేపనస్పర్శే ప్రక్షాళ్యాన్నేనవారిణా। భోజనాంతేపునఃస్నాత్వా గాయత్రీంత్రిశతంజపేత్। ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛిష్టసంస్పర్శేస్పృష్టపాత్ర విహృత్యచ। సర్వాన్నంపూర్వవత్క్షిప్త్వా భోజయేత్తుద్విజోత్తమం॥

—(*) అథవిధురవిధవాలక్షణం. (*)—

౨౫౬. అనగ్నికస్య వేదోగ్నిః వేదహీనోప్యనగ్నికః। పుత్రహీనస్తథానగ్నిః పుత్రవానగ్నిమాన్భవేత్॥ (పుత్రవానగ్నిమాన్గృహీ) భార్యాపుత్రవిహీనస్తువిధురస్స ఇతిస్మృతః॥ యజ్ఞేదానేజపేహోమే స్వాధ్యాయే పితృకర్మణి। అధోప్యనగ్నిమాంశ్చైవనదూష్యః పుత్రవాన్గృహీ॥ భార్యాపుత్ర విహీనస్తువిధురస్స ఇతిస్మృతః। పతిపుత్రవిహీనాయా విధవా పరికీర్తితా॥

—(*) అథపాకనియమః. (*)—

౨౫౭. మాసికానిసపిండాని అమాయాంచతథాబ్దికే। అన్యైనైవతుకర్తవ్యం యస్యభార్యారజస్వలా॥ మాతాపితృవ్యతిరిక్తానాం అన్యేషాంజ్ఞాతీనాంయఃకర్తాతస్యభార్యా రజస్వలాచేత్ మాసికాని షోడశశ్రాద్ధానిసపిండనం దర్శశ్రాద్ధంచఏతేషాం పాకక్రియాసుస్వయమశక్తశ్చేత్ అన్యేనపాక క్రియాకర్తవ్యేత్యర్థః॥ యద్యేకకర్తృకం శ్రాద్ధమనేకంసముపస్థితం। వైశ్వదేవంతుతంత్రంస్యాత్ పృథక్పాకోనవిద్యతే॥ నిత్యనైమిత్తికశ్రాద్ధేనిత్యంన పరిలంఘయేత్। నైమిత్తికంతు నిర్వర్త్య పశ్చాన్నిత్యం సమాచరేత్॥ యదాప్యేకస్యకర్తృత్వే తదాతం త్రైకపాకతా। పృథక్పాకం ప్రకుర్వీత బహుషు శ్రాద్ధకర్తృషు॥ మాతాపిత్రోరేకదినేసం

సృష్టం పాకయత్నతః । ప్రధమం పితృకర్మాణి ద్వితీయం మాతృకంతథా॥ అగ్నౌకరణమేకంస్యాదర్ఘ్యంచైవ పృధక్పృథక్ । త్రయస్త్రయస్తుపిండా స్స్యుఃపితుర్మాతుర్ద్వితీయ తే । అనేకమాతరోయస్యశ్రాద్ధే త్వాపరపక్ష కే । ఏకస్మిన్నేవవిప్రేతాః పూజనీయా యథావిధి॥ శ్రాద్ధంకరుణయా దద్యాద పుత్రస్యమహాలయే । ఏకోద్దిష్టవిధానేన నకుర్యాత్త్రీణి చక్వచిత్ ! స్వభర్తృప్రభృతిత్రిభ్యస్స్వ పిత్రాదిభ్యఏవచ । విధవాకారయే చ్ఛ్రాద్ధమమాయాంతుత్రిపూర్వకం ॥ శ్వశాఖోక్త ప్రకారేణ కర్తుందుర్లభశ్చేత్ దృక్శాఖోక్తప్రకారేణ శ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ తథా ॥ దుర్లభాయాంస్వశాఖాయా మృక్శాఖోక్తం సమాచరేత్ । అన్యధాకర్మ హానిస్స్యాదేషధర్మస్సనాతనః॥

—(*) అథపిండదానే నిర్దోష వచనాని. (*)—

౨౫౮. గ్రంథాంతరే ॥ భరణ్యాంచవ్యతిపాతతి ప్రోష్టద్వాదశీషు చ । పిండదానంప్రకుర్వీత వారదోషోనవిద్యతే । పక్షశ్రాద్ధేమృతాహే చ పిండందద్యాత్ప్రయత్నతః। నిషిద్ధేపిదినే ప్రాప్తేదోషస్తత్రన విద్యతే తీర్థరతీర్థవిశేషేచ పితృపక్షేషయేహాని । పిండదానంప్రకుర్వీత నిర్దోషం మనురబ్రవీత్॥

—(*) అధమహాలయాః. (*)—

౨౫౯. దినేదినేగయాతుల్యే భరణ్యాంగయపంచకం । దశతుల్యాంవ్యతీపాతే పక్షమధ్యేతు వింశతిః । ద్వాదశ్యాం శతమిత్యాహురమాయాంతు సహస్రకం। అశ్వశుక్ల ద్వితీయాయాం పితౄణాందత్తమక్షయం॥ పితాపితామహశ్చైవ తథైవప్రపితామహః। మాతాపితామహీచైవ తథైవప్రపితామహీ । మాతామహస్తత్పితాచ మాతుశ్చప్రపితామహః । పితృవ్యశ్చసపత్న్యశ్చసోదరాచ్చాప్యసోదరాః । పితృవ్యపుత్రాస్తత్పత్న్యః పత్న్యశ్చైవసుతస్తథా । పితృష్వసామాతులశ్చ స్వసామాతుశ్చ తత్సుతః। దుహితాచైవజామాత్రోభగిని భగినీసుతః । జామాశాశ్వ శురశ్చైవ మాతులాపత్న్యస్యాలకాః । తథైవభగినీభర్తాజ్ఞాతయశ్చసహోదరాః । ఉపాధ్యాయాస్తథామిత్రోరాత్మనశ్చైవబాంధవాః ॥ అధవా ॥ ద్వే వంపితాచ మాతాచమాతామహ పితృవ్యయోః । భ్రాతాపితుశ్చభగనీ మాతులశ్శ్వశురస్తథా । మాతృష్వసాచ పత్నీచ సపత్నీ తదనంతరం । దౌహిత్రో భగినీజామాశ్చ స్నుషా సంబంధనస్తథా । స్యాలకోగురురాచా

ర్యః స్వామినస్సఖ్యః యథాక్రమం ॥ స్మృతిసంగ్రహే ॥ పక్షాద్యాదిచద
ర్శాంతం పంచమ్యాది దిగాదిచ । అష్టమ్యాదియథాశక్తికుర్యాదాపర ప
క్షకం। పంచమ్యష్టమీదశమీనూరభ్యేత్యర్థః॥అపరాహ్ణవ్యాపిన్యాంకుర్యా
త్సర్వేషుపక్షేషుమాతౄణాంచ బహుత్వేద్విత్వేపిచ ॥ ఏకఏనతుభోక్తా
స్యాత్పాత్రేత్వబ్దంతు పృథక్పృథక్ । అనేకమాతరోయస్యశ్రాద్ధేష్వాపర
పక్షకే । ఏకస్మిన్నేవవిప్రేతాః పూజనీయాయథాక్రమం । (పూజనీయా
యథావిధి॥) సంగ్రహే ॥ మహాలయేగయాశ్రాద్ధే మృతాహేష్వష్టకా
సుచ । మాతుశ్శ్రాద్ధం పృథక్కుర్యాద్వృద్ధౌతీర్థేచసర్వదా । భాద్రస్య
కృష్ణపక్షేచనందాయాంపిండ దాపనం । త్రయోదశ్యాం నకర్తవ్యంభృ
గోర్భౌమస్య వారయోః । పుత్రమిత్రకళత్రార్థీ భానుజన్మత్ర యేపిచ ।
అత్రప్రతి పదాదిదర్శాంతం ముఖ్యపక్షమాశ్రిత్యశ్రాద్ధంకుర్వన్ నిషిద్ధదినే
పిండదానంసంకల్పంవాకుర్యాత్ । దినేదినేగయాశ్రాద్ధంభరణ్యాంపంచధా
కృతం । వ్యతీపాతేదశగుణం పక్షమధ్యేతువింశతి । ద్వాదశ్యాంశతమి
త్యాహుః అమాయాంతు సహస్రశః । అశ్వినుక్లద్వితీయాయాం పితౄ
ణాందత్తమక్షయం । అపుత్రాస్స్వకులేకేచిత్ స్త్రియోవాపురుషాస్త
థా । ఏకోద్దిష్టేన తేభ్యోపి కుర్యాదాపరపక్షకం । శ్రాద్ధంకరుణయాదే
య మపుత్రస్యమహాలయే । ఏకోద్దిష్టేన విధినానకుర్యాత్త్రీణిచక్వచిత్ ।
శ్రాద్ధంకరుణయాదేయ మపుత్రస్యమహాలయే ॥ పుత్రాస్తైహింసితాస్తై
న నదద్యాత్పు త్రిణీక్వచిత్ । స్మృతిసంగ్రహే॥ యోదద్యాత్తునపుత్రా
యతస్మైశ్రాద్ధంమహాలయే । వ్యర్థంభవతితచ్ఛ్రాద్ధంభవేచ్చపితృఘా
తకః । అమృతాయేమృతాః కేచిత్ స్త్రియోవాపురుషామృతాః । తే
షామపిచ దేయంస్యాదేకోద్దిష్టంనపార్వణం । మాతామహాస్సపత్నీకాః ని
యోజ్యాశ్శ్రాద్ధకర్మణి । అర్ఘ్యేతర్పణకాలేచ పిండదానేపృథక్పృథక్ ।
అనేకంహియది శ్రాద్ధం సహస్యాదేక కర్తృకం । స్యాత్కర్త్రైక్యం
తథాదానె పాకస్తుస పృథక్పృథక్ ॥ స్మృతిసంగ్రహేగర్గః ॥ కృత్తి
కాసుచరోహిణ్యాం రేవత్యాంచమఘాసుచ । దర్శేపక్షేపిసంప్రాప్తే మా
తుర్వాయ దివాపితుః । క్షయశ్రాద్ధంతు పూర్వంస్యాద్దర్శశ్రాద్ధంతతః
పరం। జ్యేష్ఠేంద్రాగ్న్యహిమూలేషుత్ర్యుత్తరాసుత్రిజన్మసు। అర్కాంగారవార
యోశ్శ్రాద్ధంనకుర్యాత్తుపునర్వసౌ । శ్రాద్ధకర్తుశ్చతుర్వింశసప్తవింశతర్క్ష
యోరపినందాసునైనకుర్వీత భృగువారేకదాచన।కర్తుస్త్రిజన్మతారాసు

భార్యాయా జ్యేష్ఠపుత్రస్య చ జన్మతారాయాం శ్రాద్ధం న కుర్యాత్ వర్జ్యా సూర్యారవారౌ చ భృగుజస్య చ వాసరః। నందాసు నైవ కుర్వీత భృగువారే కదాచన॥ ప్రజాపతిః। హంసే వర్షాసు కన్యాస్థే శ్రాద్ధం కుర్యాద్దినేదినే। కృష్ణపక్షేపి వా కుర్యాత్ పంచమ్యాం దిదిగాదిచ (వా॥) అష్టమ్యాద్యసమర్థశ్చేత్ సర్వాన్ దర్శేపి భోజయేత్। నైవ వారర్క్షదోషోస్తి చామాయాం పితృకర్మణి। పిండమాత్రం ప్రదాతవ్య సుధా సెద్రవ్యవిత్రయోః॥ అన్యస్యాం తం తిథౌ కుర్యాద్వృశ్చికే యావదాగతే। ప్రత్యహం వాజపేయోక్తం తర్పయేద్వా తిలోదకం। సమిధం వాద హేత్పతుం ప్రదద్యాత్సతృణంగవాం ఏతద్విప్రే దినవాపీభవేన్ని రశనోపివా। కార్యం మహాలయే శ్రాద్ధం యథాశక్త్యను సారతః। ప్రేతాశ్చైవ తు హింసంతి పంచమం యోవ్యతిక్రమేత్। తస్మాన్నాతిక్రమేద్విద్వాన్ పంచమే పైతృకం విధిం। జీవమాతృ సపత్నీనా మేకోద్దిష్టం సదైవతం। మఘ్యాష్టమ్యామమాయాంచ మాతాపిత్రోర్మృతేహని। పిండదానం ప్రకుర్వీత వారదోషో న విద్యతే। మహాలయే గయా శ్రాద్ధే గతాసూనాం క్షయేహని। తంత్రేణ శ్రవణం కృత్వా శ్రాద్ధం కృత్వా పృథక్పృథక్। పక్షే మహాలయే శ్రాద్ధే తర్పణం తు దినేదినే। సకృన్మహాలయ శ్రాద్ధే తర్పణం తు పరేహని। అత్ర ప్రతిపదాదిదర్శాంతమిత్యస్మిన్ పక్షే నందాదికం సవర్జనీయం॥ తదాహ కార్ష్ణాజినిః॥ నభస్యస్యాపరే పక్షే శ్రాద్ధం కుర్యాద్దినేదినే। నైవ నందాది వర్జ్యం స్యాన్న వర్జ్యా చ చతుర్దశీ॥ స్మృతిసారసముచ్చయే॥ అమావాస్యాం క్షయాహే చ ప్రేతపక్షే తథైవ చ। శ్రాద్ధం సపిండకం కుర్యాత్తిథివారం న శోధయేత్॥ స్మృత్యంతరే॥ అమాపాతే భరణ్యాం చ ద్వాదశ్యాం పక్షమధ్యగే। తదా తిథించ వారం చ నక్షత్రం న విచారయేత్। మహాలయే గయాయాం చ మాతాపిత్రోర్మృతేహని। పిండమిచ్ఛంతి పితరః పిండహీనం న కారయేత్॥ పుత్రీపుత్రవివాహయోశ్చ పితరష్షాణ్మాసమేవాంతరాః పిత్రోరాహృత పైతృకేషు విధివద్దూర్వాక్షతైరర్చయేత్। దధ్యన్నం బదరీ ఫలేన సహితం పిండాన్వికుర్యాత్తిలైః (?) కం యస్యాన్నం చ సమాన తృప్తివిధివద్దర్భాస్తిలాన్వర్జయేత్॥

—(*) అథ నిత్యతర్పణవిశేషః. (*)—

౨౬౦. స్మృతిసంగ్రహే॥ ఏకైకమంజలిం దేవా ద్వౌ ద్వౌ తు సనకాదయః। అర్హంతి పితరస్త్రీన్ త్రీన్ స్త్రియశ్చైకైకమంజలిం॥ సంబంధ మాతాసంకీర్త్య నామవస్వాదిరూపకం తు సంకీర్త్య, స్వధాకారేణ నమ

స్కృత్యతర్పయేత్ ॥ వ్యాసః ॥ సపర్ణేభ్యో జలం దేయం నాసపర్ణేభ్య ఏవచ । గోత్రేణ నామ్నా రూపేణ తర్పయేత్పితృపూర్వకం । ఆనుపూర్వ్యేణ ఇత్యర్థః ॥ సంబంధనామగోత్రేణ స్వధాంతేన నమోంతతః । వస్త్వాదిరూపం నిర్దిశ్య తర్పయేత్పితృపూర్వకం ॥

—(*) శ్రాద్ధతర్పణే విశేషః. (*)—

౨౬౧. వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ శ్రాద్ధాంగం తర్పయేత్పితౄన్ । నామగోత్రే సముచ్చార్య తిలైస్తర్పణమాచరేత్ । పరేద్యుశ్శ్రాద్ధకృన్మర్త్యో యోనతర్పయతే పితౄన్ । స్వకులం నాశమాప్నోతి బ్రహ్మహత్యాం చవిందతి ॥ స్మృతిసంగ్రహే ॥ వారర్క్ష తిథిభిశ్చైవ నిషిద్ధేప్యపరేహని । యాను ద్దిశ్యభవేచ్ఛ్రాద్ధం తేభ్యస్తర్పయతే ద్విజః ॥ స్మృతిసారే ॥ శ్రాద్ధం దత్వాపరం శ్రాద్ధం యస్తుభుంక్తే లోలుపః । తావుభౌ నరకం యాతో యావదాభూతసంప్లవం । సద్యస్తిలోదకం దద్యాత్పృథక్ శ్రాద్ధే పృథక్పృథక్ । సకృన్మహాలయే దద్యాపరేహని తిలోదకం ॥ పరేహన్యార్ద్రవాసాశ్చ తిలతర్పణ మాచరేత్ । తతస్సంధ్యాముపాసీత క్రమ ఏష ఉదాహృతః ॥ అత్రస్మృతిః ॥ పరేహన్యుషసిస్నాత్వా కృత్వా శ్రాద్ధాంగతర్పణం పునస్స్నాత్వైవకుర్వీత ప్రాతస్సంధ్యాం సమాహితః । నైవశ్రాద్ధదినే కుర్యాత్తిలైస్తు పితృతర్పణం । శ్రాద్ధం కృత్వా పరే హ్న్యేవ తర్పణం తు తిలైస్సహ । సపిండీకరణే చైవ మాసికే చానుమాసికే । ప్రత్యబ్దే ప్రథమే చైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణం ॥

—(*) అథ బహుపుత్రకస్య కర్తృనిర్ణయః. (*)—

౨౬౨. జ్యేష్ఠోవాథ కనిష్ఠోవా జ్యేష్ఠ భార్యాసుతోదహేత్ । అగ్నికార్యే ప్రధానత్వాత్ జ్యేష్ఠభార్యాసుతోగ్రజః । అనేకపత్నీ పుత్రాణాం యస్తుజ్యేష్ఠ స్సఏవహి । పితుస్సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహ కాశ్యపః ॥

—(*) అథ అనుపనీతఃకర్తా. (*)—

౨౬౩. కృతచూడస్తు కుర్వీత ఉదకం పిండమేవచ । స్వధాకారం ప్రయుంజీత వేదోచ్చారం నకారయేత్ ॥ కృతచూడోనుపనీతః ॥ కృతచూడోనుపనీతః పిత్రోశ్శ్రాద్ధం సమాచరేత్ । ఉదాహరేత్స్వధాకారం నతు వేదాక్షరాణ్యసౌ । పుత్రస్త్వకృతచూడోపి పిత్రోర్దాహాదికం చరేత్ ॥ కాలాదర్శే చౌలాదాదాబ్దికాదర్వాఙ్నకుర్యాత్పైతృమేధికం ॥ ప్రథమవార్షిక చూడాకరణాత్పూర్వం పైతృమేధికం నకుర్యాత్ । పుత్రస్తూత్పత్తిమాత్రేణ సంస్కుర్యాదృణమోచనాత్ । పితరం నాబ్దికాచ్చౌలాత్ పైతృమేధికకర్మణి । క

నీయానఖిలంకర్మ జ్యేష్టఃకుర్యాత్సపిండనం। ఇతిజ్యేష్ఠఏవేత్యాహ ॥ తస్మిన్నేవకాలాదర్శే ॥ జ్యేష్ఠోవాథ కనిష్ఠోవా జ్యేష్ఠభార్యాసుతోదహేత్। అగ్నికార్యేప్రథానత్వాత్ జ్యేష్ఠభార్యా సు ॰ గ్రజః। అనేకపత్నీపుత్రాణాం యస్తుజ్యేష్ఠ స్సఏవహి। పితుస్సపిండీకరణం కుర్యాదిత్యాహకాశ్యపః॥ మాతుశ్శ్రాద్ధంతు పార్థిక్యం తస్యైవజుహుయాద్ఘృతం। ఆజ్యేనజుహుయాద్ధోమం తచ్ఛ్రాద్ధం నిష్ఫలంభవేత్। పితుఃశ్రాద్ధే సమాయాతే పార్థక్యేనాథవాసాహ। సప్తాహంతీర్థస్థమెత్తత్ర నోద్దేశో మాతురిష్యతే॥

—(*) అధమహాలయక్రమః. (*)—

౨౬౪. ఆదౌపితా తథామాతా సాపత్నీజననీతథా। మాతామహోమాతృమాతాసపత్నీతదనంతరం। సుతభ్రాతృపితృవ్యాశ్చతత్సుతాస్సపరిగ్రహాః। పితృష్వసా మాతృష్వ సాశ్వశురో మాతులస్తథా। శ్వశ్రూర్మాతులపత్నీచదుహితాచ విశేషతః। భగినీభాగినేయశ్చ భావుకస్స్యాలకస్తథా। స్నుషాచైవతుజామాతా సగోత్రాబాంధవాః క్రమాత్। మిత్రాయగురవెచైవ సఖాసఖ్యస్తథైవచ। స్వామినే గురవేచైవ విద్యాభ్యాసీచరక్షకః॥ పూర్వజన్మని సంబంధీదద్యాద్యత్ర మహాలయే। స్వశాఖీస్వకులీ శ్రోత్రియస్సాగ్న్యుపాసకస్తథా। తంవిప్రం పుత్రసంతానే శ్రాద్ధకాలేతుయోజయేత్। శమీపత్రప్రమాణేనపిండందద్యాద్గయాశిరే। ఉద్ధరేత్సప్తగోత్రాణి కులమేకోత్తరంశతం।

—(*) అథసప్తగోత్రక్రమః. (*)—

౨౬౫. మాతాపితాచ భార్యాచభగినీదుహితాతథా। పితృష్వసామాతృష్వసాసప్తగోత్రాఃప్రకీర్తితాః॥ చతుర్వింశతి ద్వింశతిష్షోడశద్వాదశైవహి।ఏకాదశాష్టౌచకులమేకోత్తరంశతం॥ కాలాదర్శే॥చతుర్వింశతి ద్వింశతిష్షోడశద్వాదశైవహి। ఏకాదశదశాష్టౌచ తులమేకోత్తరంశతం॥ (మాతా౨౪। పితా౨౦। భార్యా౧౬। భగినీ౧౨। దుహితా౧౧। పితృష్వసా౧౦। మాతృష్వసా౮॥౧౦౧)

—(*) అథపరేహ్ని తర్పణనిషేధః. (*)—

౨౬౬. స్మృతిసారసంగ్రహే॥ తీర్థశ్రాద్ధేగయాశ్రాద్ధే ప్రేతశ్రాద్ధేసుమాసకే। సపిండీకరణేచైవ నకుర్యాత్తిలతర్పణం॥ వృద్ధిశ్రాద్ధేసపిండ్యాంచమాసికేచానుమాసికే। ఆబ్దికేప్రథమేచైవనకుర్యాత్తిలతర్పణం। దర్శేతిలోదకంపూర్వం షణ్ణవత్యద్ధిదద్యాన్మహాలయే। ప్రత్యబ్దేనాపరంపూర్వంపరే

హానితిలోదకం । ప్రత్యబ్దాంగం తిలందద్యాన్నిషిద్ధేపిపరేహని । వర్గైకస్యవచోయేషా మన్యేషాంతు విసర్జయేత్ ॥

—(*) అథసప్తపౌరుషక్రమః. (*)—

౨౬౭. ఆసప్తమాదేక కులోద్భవానాం సపిండసంజ్ఞాభవతి ద్విజానాం । చతుర్దశాత్సోదర సంజ్ఞికాస్స్యు స్సగోత్రజా త్తత్పర మేకవింశాత్। సప్తమేద శరాత్రంస్యాదూర్ధ్వం సప్తత్ర్యహంభవేత్ । ఏకాహంతతఊర్ధ్వంస్యా దేకవింశాన్నివర్తతే॥ దశాహంశావమాశౌచం సపిండేషు విధీయతే । శుధ్యేద్విప్రోదశాహేన ద్వాదశాహేన భూమిపః । వైశ్యః పంచదశాహేన శూద్రోమాసేన శుధ్యతి ॥ ఆశౌచం దశరాత్రంస్యాత్ మాతాపిత్రోర్మృతౌగురోః । దానాధ్యయనే వర్జయేర్ల దశాహేషు సపిండకాః । ఇత్యనేన దశరాత్ర మాశౌచంవిహితం । మాతాపిత్రోస్తు సపిండత్వాద్దశరాత్ర మాశౌచంవిహితం । ద్వాదశరాత్రంచ మహాగురుషుదానాధ్యయనేవర్జయేర్ల । దశాహంసపిండే ష్వత్యనేన సూత్రేణాశౌచం విధీయతే। మాతాపితరౌ యశ్చోపనీయకృత్స్నం వేదమధ్యాపయతి ఏతే త్రయోమహాగురవః। ఏతేషుమృతేషు ఆశౌచందశాహం ద్వాదశాహం వేతివికల్పః॥ మహాగురుమృతౌ వర్జ్యందానమధ్య యనంతథా । ద్వాదశాహం దశాహంచ సపిండేషు మృతేష్వపి। మాతాపితౌతథా తద్వదాచార్యశ్చ మహాగురుః । దశాహమేతేషాం వర్జ్యంతద్వత్తేషాం మృతాస్త్రియః॥ తథాచస్మృత్యంతరే॥ ఉభయత్రదశాహాని కులస్యాన్నం నభుజ్యతే। దానంప్రతిగ్రహోహోమః స్వాధ్యాయశ్చ నివర్తతఇతి ॥ నిత్యానినివృత్తేర్ల వైతానవర్జమిత్యాది॥ మృతాహాత్ప్రేతకార్యంస్యాద్దశరాత్రమితిస్థితిః॥ మహాగురునిపాతేతు సద్యైవదశరాత్రకం । సగురుర్యఃక్రియాః కృత్వావెదమస్మైప్రయచ్ఛతి । మహాగురు స్సవిజ్ఞేయో వృత్తించైవ సమాశ్రితః (వృత్తించైవసమార్జితః॥)ఇత్యాదివచనిచయోక్తనియత శిక్షయాపూర్వం వెదంగ్రాహయిత్వాయః పిశావృత్తించకరోతి ఏవంభూతస్సపితా మహాగురుః । తస్మిన్మహాగురౌ మృతెపుత్రస్య ద్వాదశాహ మాశౌచంభవతి॥ తథావిజ్ఞానేశ్వరీయె॥ యస్తుపితాపుత్రా నుత్పాద్యవేదవేదార్థాంచ గ్రాహయిత్వావృత్తించ నిదధాతిస మహాగురుత్వాత్తస్య ఉపరమెద్వాదశాహం వామహాగురుషు దానాధ్యయనే వర్జయెదన్నిత్యాశ్వ లాయనోక్తం ద్రష్టవ్యం॥ స్మృత్యంతరే॥ ...ఏకాదశాహే వృద్ధౌ దైవతార్చనం

నకుర్యాత్పితృకార్యాణి దానహోమం జపంతథా । ఏకోద్దిష్టాంతమేవ స్యాత్సంస్కర్తు శ్శుద్ధతాత్వఘాత్ ॥ ద్వాదశరాత్రాశౌచపక్షేతు ॥ ఆద్యశ్రాద్ధమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని । కర్తుస్తాత్కాలికీ శుద్ధిరశుద్ధః పునరేవస । ఇతివచనాత్ । ఏకాదశేహని అగ్న్యాద్యై కోద్దిష్టశ్రాద్ధం ఆద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధంచ కృత్వోక్తకాలె ఊనమాసికం కృత్వా ద్వితీయమాసేమృతేహని వృషోత్సర్జనం కుర్యాత్ । ద్వితీయమాసికాదీని శ్రాద్ధానిచ కృత్వాత్రిపక్షే సపిండీకరణంకుర్యాత్ ॥

—(*) దశరాత్రాశౌచపక్షే. (*)—

౨౬౮. మధ్యేప్రత్యాబ్దికెప్రాప్తే ఏకాదశేహని ఆగ్న్యాదీనిశ్రాద్ధాదీని కృత్వాతదహరేవ ప్రత్యాబ్దికంకుర్యాత్ ॥

—(*) ఆశౌచ కాలః. (*)—

౨౬౯. ఆశౌచమధ్యె జాతకాశౌచమధ్యె ప్రత్యాబ్దికెప్రాప్తేకర్తవ్య కాలమాహ ॥ తథాచస్మృతిః॥ ఆశౌచేతద్దినేతస్మిన్ననంతరదినేభవేత్ । ఆబ్దికెసంప్రాప్తే యద్యాశౌచంస్యాత్ । తస్మిన్నాశౌచెగతె అనంతరదివసేతదాబ్దికంభవేత్ । అనుష్ఠేయంస్యాదిత్యర్థః ॥ తథాచఋష్యశృంగః ॥ ఆబ్దికెసమనుప్రాప్తేఆశౌచం జాయతేయది । ఆశౌచేతువ్యతిక్రాంతె తేభ్యశ్శ్రాద్ధంప్రదీయతఇతి । ఆశౌచానంతర మపికరణాసంభవెదర్శెవాకుర్యాత్ ॥ తదాహగోభిలః । దెయెప్రత్యాబ్దికె శ్రాద్ధేత్వంతరామృతసూతకె । ఆశౌచానంతరంకుర్యాత్ తన్మాసెందుక్షయెపివా ॥ మాసికాన్యుదకుంభాని శ్రాద్ధానిప్రసవేష్టయః । ప్రతిసంవత్సరెశ్రాద్ధేత్వంతరామృతసూతకె । ఆశౌచానంతరంకుర్యాదితి శాస్త్రవిదోవిధుః । మాసికాన్యుదకుంభానిశ్రాద్ధానిప్రసవేష్టయః । ప్రతిసంవత్సరెశ్రాద్ధేసూతకాంతె విదుర్బుధాః ॥ కార్యేప్రత్యాబ్దికెశ్రాద్ధేత్వంతరామృతసూతకె । ఆశౌచానంతరంకుర్యాదితి వాసిష్ఠభాసితం । దెయెపిత్ర్యాణాంశ్రాద్ధేతు ఆశౌచం జాయతేయదా । దెయెపిత్ర్యాణాం శ్రాద్ధేతుఅంతరామృతసూతకె । ఆశౌచానంతరం కుర్యాత్తన్మాసేందుక్షయెపిచ । సూతకాదిభిర్ముఖ్యకాలాతిక్రమెసూతకాద్యపగతకాలానంతర ఏవకార్యం ॥ తదాహఋష్యశృంగః ॥ దెయెపిత్ర్యాణాం శ్రాద్ధేతుఆశౌచం జాయతేయదా ॥ ఆశౌచేతువ్యతిక్రాంతెతేభ్యశ్శ్రాద్ధంప్రదీయతే ॥ ఇతి ॥ యత్త్వత్రివచనంతదహశ్చేత్ప్రదూష్యేతకేన చిత్సూతకాదినా । సూతకానంతరంకుర్యా

త్పునస్తదహరేవవా । సూతకానంతర కాలేవా అనంతరమాసేతత్పక్షేత
త్తిథౌవాఇతి పక్షుదయముపన్యస్తం । తత్రపక్షేవిరోధఏవనాస్తి॥ పున
శ్చత దహరేవేత్యయంపక్షః సూతక వ్యతిరిక్తనిమిత్తాంతరేణ విఘ్నే సము
త్పన్నే ప్రతిమాసంక్షయాహేవిహితై కోద్దిష్ట మాసికశ్రాద్ధవిషయ ఇతిఋ
ష్య శృంగవచనా విరోధాయవ్య వస్థాప్యతే॥ అతఏవదేవలః॥ ఏకోద్దిష్టే
తుసంప్రాప్తే యదివిఘ్నః ప్రజాయతే । అన్యస్మిన్మాత త్తిథౌతస్మిన్కుశ్రాద్ధం
కుర్యాత్ప్రయత్నతః । అన్యస్మిన్ననంతరమాసి త త్తిథౌమృతితిథౌతస్మిన్
శుక్లేవాకృష్ణేనాపక్షే శ్రాద్ధవిఘ్నవశాత్కుర్యాదిత్యర్థః॥ ఆశౌచనిమిత్తే
విఘ్నేతుమాసిక శ్రాద్ధమపిసూతకానంతరమేవ ఋష్యశృంగవచనబలాద
నుష్ఠేయం॥ దేవస్వామినానాప్యేవమేవ విషయవ్యవస్థాకృతా॥ యత్తు
ఋష్యశృంగవచనం॥ సూతకానంతరంమాస్సు పునస్తదహరేవహి । ఏ
కోద్దిష్టేతుసంప్రాప్తే యదివిఘ్నః ప్రజాయతే । ఇత్యాదిస్మృత్యంతరవచన
మితి । యస్తువ్యాసేనోక్తం॥ శ్రాద్ధవిఘ్నే సముత్పన్నే అంతరామృతసూ
తకే । అమాయాంతత్ప్ర కుర్వీతశుద్ధావకే మనీషిణఇతి । అంతరాప్ర
యోగమధ్యే యాచోపక్రమమాత్రాపేక్ ప్రేతసూతకే మృతేవాఅమావా
స్యాయాంశుద్ధౌశుద్ధ్యనంతరం శ్రాద్ధం కుర్వీతేతి । ఏతన్నుమాసికసాంవ
త్సరిక శ్రాద్ధవిషయం॥ అతఏవోక్తం షట్త్రింశన్మతే॥ మాసికేబ్దేతుసంప్రా
ప్తే అంతరామృతసూతకే । కరోతిశుద్ధౌతత్కాలం దశేవాథవిచక్షణఇతి॥
దర్శగ్రహణం శుద్ధకృష్ణపైకాదశ్యో రుపలక్షణార్థం॥ అతిఏవమరీచిః॥
శ్రాద్ధవిఘ్నే సముత్పన్నే అజ్ఞాతేవామృతేహని । ఏకాదశ్యాంతుకర్తవ్యం
కృష్ణపక్షే విశేషతఇతి॥ ఋష్యశృంగః॥ శుచిభూతేనకర్తవ్యం యాతిథిః
ప్రతిపద్యతే । సాతిథిస్తత్రకర్తవ్యా నచాన్యావైకదాచన॥ ఇతి॥ శుచి
నాతావత్ శ్రాద్ధంకర్తవ్యం॥ తత్రాశౌచపదాన్ముఖ్య కాలేశుద్ధ్యభావే
శుదతిథిః ప్రతిపద్యతే । లభతసాతిథిః కర్మణోంగత్వేనస్వీకర్తవ్యా ।
అన్యాశౌచెదూషితా ముఖ్యాతిథిఃకదాచి దపినస్వీకర్తవ్యా । ఆశౌచా
ద్యుపఘాతేతు ముఖ్యకాలో కాలస్యాదితినాదరణీయః । నాతిక్రమణీయః।
తదాహసఏవ॥ తిథిచ్ఛేదోనకర్తవ్యో వినాశౌచంయదిచ్ఛయా । పిండం
శ్రాద్ధంచదాతవ్యం విచ్ఛిత్తిం నైవకారయేత్॥ ఇతి॥ చకారేణాగ్నౌ
కరణం సముచ్చినోతి । శ్రాద్ధశబ్దేనాత్రబ్రాహ్మణ తర్పణమాత్రంవివక్షి
తం । పిండదానస్యపృథగుపాత్తత్వాత్ । విచ్ఛిత్తిం నైవకారయేదితి ।

బ్రాహ్మణతర్పణం కర్తుంఅసమర్థశ్చేత్ పిండదానంవాకుర్యాత్ । సర్వత్ర పిత్రర్చన స్యావిచ్ఛేదం నకుర్యాదిత్యర్థః॥ అతఏవనిగమః॥ ఆహితాగ్నేః పిత్రర్చనంపిండైరేవ బ్రాహ్మణాన్వాపి భోజయేదితి వ్యవస్థితో వికల్పః । సతిసామర్థ్యేబ్రాహ్మణ తర్పణంపిండదాన మపికుర్యాత్ । తత్రచతుర్థేపిండ దానమితి । తత్రాప్యసామర్థ్యేమనుః । యద్యైత త్తర్పయత్యద్భిః పితౄన్ స్నాత్వాద్విజోత్తమః । తేనసర్వమవాప్నోతిపితృయజ్ఞ క్రియాఫలమపి । ద్వాదశరాత్రాశౌచపక్షే । సూతకేయదిసంప్రాప్తే మృతాహస్తుభవేద్యది । త్రయోదశేహ్నిమృతకే వృద్ధావేకాదశేహని । గ్రహణేతుద్వితీయేహ్నిపంచ మేహ్నిరజస్వలా॥ దైవేపిత్ర్యేచ పంచమేహనిశుద్ధ్యతి—దశరాత్ర ద్వాదశరాత్రయోర్వికల్పః॥ దేశాచారతో వ్యవస్థా॥ దేశాచారస్యాప్యనవస్థాయాం కులాచారేణవ్య వస్థాకులాచారేణవ్యవస్థాప్యనియతాచెదాత్మ నస్తుష్ట్యావా॥

—(*) అథశ్రాద్ధానంతరంవైశ్వదేవక్రమః. (*)—

౨౭౦. భుక్తవతోను వ్రజ్యప్రదక్షిణీకృత్యగృహం ప్రవిశ్యపాకాంతరేణ శ్రాద్ధశేషేణవా వైశ్వదేవం కుర్యాత్ । యాజుషాస్సూత్రానుగాః పూర్వంమధ్యేకుర్వంతి బహ్వృచాః । అథర్వణాస్తు శ్రాద్ధాంతే వైశ్వదేవం విధీయతే॥ యదావైశ్వదేవంక్రియతేతదాశ్రాద్ధ శేషాదేవతత్కార్యం॥ తథాహపైఠీనసిః॥ శ్రాద్ధంనిర్వర్త్య విధివత్ వైశ్వ దేవాదికంతతః । కుర్యాద్భిక్షాం తతోదద్యాద్ధంతకారాదికంతథేతి । ఆదిశబ్దేననిత్యశ్రాద్ధాదికం పరిగృహ్యతే । తతఇతిపితృపాకశేషాత్ । నిత్యశ్రాద్ధంపృథక్పాకేనకార్యం అతఏవతదధికృత్య మార్కండేయః॥ పృథక్పాకేన వేత్యన్యఇతి । అత్రనిత్యశ్రాద్ధమప్యనియతం॥ సఏవాహ॥ నిత్యక్రియాః పితౄణాంచ కేచిదిచ్ఛంతి మానవాః । నపితౄణాంతథైవాన్యే శేషంపూర్వవదాచరేత్॥ యత్తు లోకాక్షిణోక్తం॥ పిత్రర్థంనిర్వపేత్పాకం వైశ్వదేవార్థమేవచ । వైశ్వదేవంనపిత్రర్థంనదార్శం వైశ్వదేవికమితి । తదాహితాగ్నికర్తృకవిషయం॥ ఆహితాగ్నిశ్శ్రాద్ధాత్ప్రాగేవవైశ్వదేవం కర్తవ్యం॥ తథాచస్మృత్యంతరే॥ పక్షాంతకర్మనిర్వర్త్య వైశ్వదేవంతు సాగ్నికః । పిండయజ్ఞంతతఃకుర్యాత్తతోన్వాహార్యకంబుధః॥ ఇతి॥ పక్షాంతంకర్మ అన్వాధానం । అన్వాహార్యకందర్శశ్రాద్ధం । యత్తుస్మృత్యంతరే॥ ప్రాతివాసరికోహోమః శ్రాద్ధాద్ప్రాక్క్రియతేయది ... గృహ్ణంతి కవ్యానిపితరస్తథా । తత్పిత్ర

పాకాద్వైశ్వదేవకరణే వేదితవ్యం । అతఏవ పైఠీనసిః॥ పితృపాకాత్సముద్ధృత్య వైశ్వ కేవంకరోతియః । ఆసురంతద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం పితౄణాంనోపతిష్ఠతే ఇతి॥ యదాఅగ్నౌ కరణానంతరం వికిరానంతరం వావైశ్వదై వికంకర్మక్రియతేః తదాపిపృథక్పాకాదేవ కార్యం। తచ్ఛేషాద్వైశ్వదేవకరణేదోషస్యాత్రాపిసమానత్వాత్ । అగ్నౌకరణానంతరం వైశ్వ దేవకరణంచస్మృత్యంతరం - వైశ్వదేవాహుతీరగ్నావర్వాగ్బ్రాహ్మణభోజనాత్ । జుహుయాద్భూతయజ్ఞాదిశ్రాద్ధంకృత్వాతతస్మృతఇతి॥ యదిపితృపాకాద్వైశ్వదేవం। యదిపాకాంతరాత్ ఉభయథాపిపితృపాకశేషాదేర్భోజనం॥ తదాహయాజ్ఞవల్క్యః । ప్రదక్షిణమనువ్రజ్యభుంజీతపితృసేవితమితి। అసతితుపితృశేషే పాకాంతరం కృత్వాభోక్తవ్యమేవ । భోజనస్యాపినిషిద్ధత్వాత్॥ తథాచదేవలః॥ శ్రాద్ధంకృత్వాతుయో విప్రోనభుక్త్వాతుకదాదచన। దేవాహవ్యం నగృహ్ణంతి కవ్యానిపితరస్తథా। యతః పితృ పాకశేషభోజనంనిత్యం॥

—(*) అథపితృసేవిన ఏకాదశ్యుపవాస నిషేధః. (*)—

౨౭౧. అతఃఏకాదశ్యాదానిత్యోపవాసపక్షేభోజనప్రత్యామ్నాయఃస్మర్యతే । ఉపవాసోయదానిత్యః శ్రాద్ధంనైమిత్తికంభవేత్ । ఉపవాసంతథాకుర్యా దాఘ్రాయపితృసేవితమితి।పితృసేవిత భోజననియమానుజ్ఞాఫతఏవ అతఏవశాతాతపః॥ శేషమన్నమనుజ్ఞాతో భుంజీతతదనంతరం । శ్రాద్ధంకృత్వాతుయో విప్రశ్చానుజ్ఞాతో ద్విజైస్తదా॥ ఇష్టైస్సార్ధంతు విధీవద్బుద్ధిమాన్ సుసమాహితః। ఏకాదశ్యాంసాంవత్సరికే కృష్ణపక్షాదిశ్రాద్ధేప్రాప్తేశ్రాద్ధంకృత్వా భుంజీయాత్॥ కాత్యాయనః॥ శ్రాద్ధంకృత్వా తుయోవిప్రోనభుఙ్క్తే పితృసేవితం। హవిర్దేవానగృహ్ణంతి కవ్యంతుపితరస్తథా॥యాజ్ఞవల్క్యః॥ ప్రదక్షిణమను వ్రజ్యభుంజీతపితృసేవితం। యమః॥ శ్రాద్ధంప్రతిదినేకృష్ణే కర్తవ్యంగృహిణాదరాత్ । ఉపోషణంనకర్తవ్యమేకాదశ్యాంసితేపిచ । ఆబ్దికేసమనుప్రాప్తే ఏకాదశ్యాంద్విజోత్తమః । భుక్తశేషంతు భుంజీయాదుపోష్యనరకీభవేత్ । ఏతదర్కహసరతిథక్షయసంక్రాంతిక్షిణ్ణైకాదశ్యాదోషత్వాత్ సకామగృహివిషయం । యావజ్జీవంసంకల్ప్యనిత్యోపవాసవిషయే॥ కాత్యాయనః॥ ఉపవాసోయదానిత్యః శ్రాద్ధంనైమిత్తికంభవేత్ । ఉపవాసంతదాకుర్యా దాఘ్రాయపితృ సేవితమితి॥ బోధాయనః॥ ఆబ్దికాదౌతుభుంజీయా దుపవాసదినంప్రతి । అన్య

త్రో పోషణంకుర్యా దాఘ్రామపిత్ర సేవితమితి । తదపిసకామగృహివిష యం॥ దేవలః॥ మాతాపిత్రోః క్షయేప్రాప్తేభ వేదేకాదశీయదా । అభ్య ర్చ్య పితృదేవాంశ్చ ఆజిఘ్రేన్పితృ సేవితమితి । పితర స్తస్యతిష్ఠంతి కామి కంచప్రయచ్ఛతి । ఆసంకల్పాన్యథాకుర్వన్నశక్తః పక్షయోర్ద్వయోః॥ ఏకాదశ్యాంనభుంజీయా చ్ఛ్రాద్ధంకృత్వాపిచైవహి । నక్తంతత్రనకర్తవ్యం మనునాదోషదర్శనాత్ ॥

— { అథదేశాంతరగతస్యానాక్ణితమృతిః వార్తస్యకర్తవ్యతా నిర్ణయః. } —

౨౮౨. తదాహజాతుకర్ణ్యః॥ అనాకర్ణితవార్తస్య ప్రోషితస్య పితుస్సుతః । ఊర్ధ్వంపంచదశాద్వర్షాదౌర్ధ్వ దైహికమాచరేత్ । అనాకర్ణితవార్తస్య అశ్రుతకుశలవార్తస్య ప్రోషితస్యదేశాంతరగతస్య పితురౌర్ధ్వదేహికంసుతః పంచదశాద్వర్షాదూర్ధ్వంఆచరేత్ । పంచదశసం వత్సరేష్వగతేషు పైతృమేధికంకుర్యాదిత్యర్థః॥ తదాహజాతుకర్ణ్యః॥ పిత రిప్రోషితేయస్య నవార్తానైవచాగతిః । ఊర్ధ్వంపంచదశాద్వర్షా త్కృ త్వాతత్ప్రతిరూపకం । కుర్యాత్తస్యచసంస్కారం యథోక్తవిధినాతతః । తదానీమేవసర్వాణిప్రేతకార్యాణిసంచరేదితి॥ పితృవ్యతిరిక్తవిషయే విశేష మాహ । అన్యేషాంద్వాదశాద్వర్షా త్పూర్వముక్తైనతత్తిథిః । అన్యేషాం పితృవ్యతిరిక్తానాం పితృవ్యభ్రాతృ పుత్రాణాం ద్వాదశాబ్దాదూర్ధ్వంపై తృమేధికమాచరేత్॥ తదాహబృహస్పతిః॥ యస్యనశ్రూయతేవార్తాయా వత్ ద్వాదశవత్సరం । కుశపత్రవిదాహేనతస్యస్యా ద్దథధారణమితి । తస్మిన్దినేపైతృ మేధికం కార్యమిత్యాహ॥ తత్తిథిరితి॥ తత్తిథిఃపూర్వము క్తైవతస్యపైతృమేధికస్య అనుష్ఠానతిథిః మాసాజ్ఞానేదినాఇత్యాదినా పూర్వ ముక్తైవప్రోషితస్యప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధేయాతిథిఃసైవగ్రాహ్యేత్యర్థః॥

— { పంచదశాబ్దం ద్వాదశాబ్దం వావార్తానా కర్ణితేమరణనిర్ణయాత్ ఔర్ధ్వదైహికేకృతేజీవన్యది సమాగచ్ఛేత్తదాకథమిత్యత్రాహ॥ } —

*

౨౮3. అమృతేమృతఇతికృత్వా పుత్రాదిభిః పైతృమేధికేకృతే పునస్సజీవఆగతశ్చేత్తదాకర్తవ్యప్రకారమాహ॥ యద్యాగచ్ఛేత్సపునర్జీవన్ పైతృమేధికసంస్కృతిః । ఘృతకుంభేసాపయిత్వా తముత్థాప్య శుభేక్షణే । సంస్కృతంజాతకర్మాద్యై రుపనీతవిధానతః । ద్వాదశా

హంత్రిరాత్రంవా విహితోపోషణవ్రతం । ఊఢవంతంచ సంస్కుర్యాచ్చరుణా సంస్కృతేనచ ॥ వ్యాఖ్యా ॥ ప్రోషితఃపైతృమేధికేనకర్మణాసంస్కృతః । పుమాన్ జీవన్ యదాగచ్ఛేత్ । తదాతమాయాంతం ఘృతకుంభే స్థాపయిత్వానుభేషణాజ్యోతిశ్శాస్త్రే సాధుతయానిర్దిష్టలగ్నే ఉత్థాప్యజాత కర్మాద్యైః జాతకర్మ నామకరణాన్న ప్రాశనచూడాకరణైః సంస్కృతం దండమౌంజీవపనాది వర్జవిధానేనోపనీతం యస్మిన్ కస్మిన్ వాగిరా ద్వాద శాహంవిహితోపోషణ । వతంకృతోపవాసవ్రతం ఆగత్యపూర్వాంపూర్వ పరిణీతాంస్త్రియం తదభావేతస్యా అభావేఅపరాం స్త్రియమూఢవంతం ఆగ్నయఆయుష్మతేన చరుణాసంస్కుర్యాత్ । అగ్నయెఅనాయుష్మతే పురోడాశ మష్టాకపాలంకుర్యాదితి శాస్త్రవిహితేన ఆయుష్మదగ్ని దేవతా కేన చరుణాసంస్కుర్యాత్ । ఆహితాగ్నేః పురోడాశోనా హితా గ్నేశ్చరుస్తదుక్తం గృహ్యప్రాయశ్చిత్తేయ ఏవాహితాగ్నేః పురోడాశః సఏవ అనాహితా గ్నేశ్చరురితి॥ తథాహవృద్ధమనుః॥ జీవన్ యదీసమా గచ్ఛేద్ఘృతకుంభేనియోజ్యతం । ఉద్ధృత్యస్నపయిత్వాస్య జాత కర్మాదికారయేత్ । ద్వాదశాహవ్రతంచాస్య త్రిరాత్రమథవాస్యతు । స్నాత్వో ద్వహేతతాంభార్యాం అన్యాంవాతద భావతః । అగ్నీనాదాయ విధి వద్వ్రాత్య స్తోమేనవాయజేత్ తథైంద్రాగ్నేయేన పశునాగిరింగత్వాతుత త్రతు । ఇష్టిమాయుష్మతీంకుర్యా దీప్సితాంశ్చక్రమాత్తతః ॥ ఇతిస్మృతి సంగ్రహే ॥

—(*) అథదేశాంగపణ్యాం- (*)—

౨౭౪. మరణశంకయాకృతే పితృమేధసంస్కారే పునరాగమనే జాతకర్మాదీసంస్కార మాహవృద్ధమనుః । యద్యాగతః పుమాన్ జీవన్ పితృమేధికసంస్కృతః । ఘృతకుంభేస్నాపయిత్వా తముత్థాప్యశుభేక్షణే । సంస్కృతంజాతకర్మాద్యై రుపనీతివిధానతః । ద్వాదశాహంత్రిరాత్రంవా విహితోపోషణవ్రతః । గిరావాగత్యపూర్వాంవా తదభావేపరాంస్త్రియం। ఛాంధవేనచసంస్కుర్యా చ్చరుణాయుష్మతేనచ । వసిష్ఠః ॥ జీవన్యదిపున ర్గచ్ఛేద్ఘృతకుంభేనిమజ్యతం । ఉద్ధృత్యస్నాపయిత్వాథ జాతకర్మాది కారయేత్ । ద్వాదశాహం వ్రతంచాస్యత్రిరాత్ర మథవాత్రహే । స్నా త్వోద్వహేతపూర్వాం తాంఅన్యాంవా తదభావతః । తస్మాన్నైపమను ష్యాంతు ప్రతితిష్ఠత్యమాగతం । యద్యప్యుత్తమణీతం ప్రణీతమప్రశుణుయ

రగ్నమేసురభిమతే పురోడాశమష్టాక పాలంనిర్వపేదితి॥ అస్యార్థః ॥ ప్రో
షితప్రమీత ఇత్యాద్యమవాదః పలాశవల్కైరత్యా దివిధాతుంపవంకృత్తే
ప్రోషితఃప్రమీత ఇతిశ్రుతేయద్యాగచ్ఛేదగ్నిషుప్రతిపన్నేషుకుంభాదుద్ధృ
త్య స్వజాతకర్మ ప్రభృతిసర్వసంస్కారా ఆవర్తేరన్ । ఏకస్మిన్నేవాగ్నౌ
ఏకస్మిన్నేవదివసే ఉపనయనాంతంకృత్వా దశరాత్రంవ్రతంచరిత్వావేదవ్ర
తాని ద్వాదశభిః పరిసమాప్యతత్త్యైవ జాయయావిద్య మానయాసవర్ణా
యాసహాగ్ని నాధాయవ్రా త్యేన పశునాయజేత । గిరింగత్వా అగ్నయేకా
మామేష్టింనిర్వపేత్ । తతోనిత్యానైమిత్తిక కామ్యానికుర్యాత్ । ఏతస్మి
న్నేవాగ్నౌవీర్యస్య భాష్యస్యాయమభిప్రాయః । అర్థాధానినఃఔపాసనేన
సహాగ్నిభిః సంస్కృతస్య అతిశిష్టేష్వగ్నిషుయజమానో జీవతీతిశ్రుతేః।ఆగ
తేవాఔపాసనాగ్నిం విధానేన విభజ్యసంసర్గ ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాఆగ
తస్యామృతకుంభాదుద్ధృజ్యతో స్వజాతకర్మప్రభృతిసర్వసంస్కారాఆవర్తేరన్।
ఏతస్మిన్నేవాగ్నౌఅథవాయఃపశ్చాత్తస్యాపవాసేనేతిపక్షే ఆగతేయజమా
నేఔపాసనాగ్నేర్విద్యమానత్వాత్ ।ఏకస్మిన్నేవాగ్నౌఘృతకుంభాదున్మగ్న
స్వజాతకర్మ ప్రభృతిసంస్కారాఆవర్తేరన్ । ఇతితత్రవిశేషః॥ జాతకర్మ
ప్రభృతిఉపనయనాంతాః సంస్కారాః లౌకికాగ్నౌ వైవవివాహప్రభృతిసం
స్కారాః । ఏకస్మిన్నేవాగ్నౌకర్తవ్యాః । యదినష్టేష్వగ్నిషు సర్వాధానిన
శ్చలౌకికాగ్నౌవే వజాతకర్మప్రభృతి సర్వేసంస్కారాః ఆవర్తేరన్ ।
ఆగతంఘృతకుంభే స్నాపయిత్వా ఏకరాత్రంత్రిరాత్రం వావాసయిత్వా
అనంతరదివసే ఘృతకుంభేనిమజ్జ్యశుభదివసే శుభలగ్నే సముత్థాపయేత్।
తథాచస్మృతిః॥ ఘృతకుంభేసపాత్ర్యైనంత్ర్యహ మేకాహమేవవా । సము
త్థాప్య శుభేలగ్నేజాతకర్మాదికారయేత్ । ఆదిశబ్దేన జాతకర్మాది వివా
హాంతంసంగృహ్యతే॥ ఘృతకుంభాదున్మగ్న స్యజాతకర్మప్రభృత్యుపనయన
పర్యంతంఅన్యత్పరిధాపైతం ఏకస్మిన్నేవదివసేకుర్యాత్ । ఘృతకుంభాదు
న్మగ్నం పునర్జాతకర్మణాసగంస్కరిష్యేతిసంకల్ప్య । జాతకర్మకుర్యాత్ ॥
ఘృతకుంభాదున్మగ్నస్య పునర్నామధాస్యావహ ఇతిసంకల్ప్య నామకర్మకు
ర్యాత్ ॥ ఘృతకుంభాదున్మగ్నంఇమంనారాయణశర్మాణం పునరన్నప్రాశనే
నకర్మణాసగ్గంస్కరిష్యఇతి సంకల్ప్య అన్నప్రాశనంకుర్యాత్॥ ఘృతకుం
భాదున్మగ్నంఇమంనారాయణ శర్మాణం పున శ్చౌలేనకర్మణాసగ్గంస్కరిష్య
ఇతిసంకల్ప్య చౌలకర్మకుర్యాత్ ॥ఘృతకుంభాదున్మగ్నం ఇమంనారాయణ

శర్మాణంపునరుపనయనవిధానేనఉపనేష్యేతిసంకల్ప్యమౌంజ్యజినదండవప
నాదివర్జనవిధానేన కర్మకుర్యాత్॥ తథాచపరాశరః॥ అజినంమేఖలాదం
డంభైక్ష్యచర్యవ్రతానిచ। నివర్తంతేద్విజాతీనాం పునస్సంస్కారకర్మణి॥
ఉపనయనానంతరంత్రిరాత్రం ద్వాదశరాత్రంవా ఉపోషణవ్రతంచరిత్వా
వేదవ్రతానిపునశ్చరిత్వా గోదానవ్రతం స్నాతకవ్రతంచపునఃకృత్వా పూ
ర్వాంపూర్వపరిణీతాం పత్నీంతదభావేఅన్యాంవా పునఃపరిణయేత్॥ ఘృత
కుంభాదున్మగ్నస్యమమ పూర్వపరిణీతాంపత్నీం పునరుద్వహ ఇతిసంకల్ప్య
పునర్వివాహకర్మకుర్యాత్॥ తథాచస్మృతిః॥ పునర్దానంవరణం నపరిగ్ర
హణంతథా। త్రిరాత్రంచవ్రతంతత్స్యాత్ పునరుద్వాహకర్మణి॥ స్మృ
త్యంతరోక్తంద్రష్టవ్యం॥ ఏకస్మిన్నేవదివసే శేషహోమాంతం కర్మకర్తవ్య
మిత్యర్థః॥

—(*) పూర్వపరిణీత సత్యభావే. (*)—

౨౮౫. అన్యోద్వాహపక్షేవివాహ సంకల్పప్రభృతిచతుర్థీ శేష
హోమాంతంసర్వం ప్రథమవివాహవత్కుర్యాత్। నకశ్చిద్విశేషః॥ యథా
జాయయావిద్యమానయాసవర్ణయాసహాగ్ని నాధాయవిచ్ఛిన్నసంధా
నార్థమితిసంకల్ప్య॥ వ్రాత్యేనపశునా ఐంద్రాగ్నేయ్యనయజేత। గిరింగ
త్వాగ్నయె కామాయనిర్వపేత్॥ అనాహితాగ్నే నగ్నయెకామాయచ
రుంనిర్వపేత్। తతోనిత్యనైమిత్తికకామ్యానికుర్యాత్॥ కాలాతీతే॥ సం
స్కారాణాంతు సర్వేషాం కాలోయద్యతిపద్యతే। ప్రాజాపత్యంచరేన్మా
సంతతోప్యేవంప్రకల్పయేత్। యద్యప్రణీతంప్రణీతముప శ్రుణుయురగ్న
యెసురభిమతె పురోడాశమష్టాకపాలంనిర్వపేత్ ఇతి॥ అస్యార్థః॥ అమృ
తోమృతఇతిశ్రూయతె। ఆగతెవాసురభిమతె యదిధ్రియంతెఅగ్నయః
అస్యర్థిధష్టాయస్యదో భావనంగతావితివాఅన్యప్రకారేణ ఉత్సర్గేష్టకా
దినావాపథాధానంకృత్వా సురభిమతఇష్టిః పితృమేధార్థేవా సంసర్గే
ష్టయపవేతి। అమృతెమృతఇతిశ్రుతెః। పుత్రాదిభిఃపలాశవృంతాదినాపితృ
మేధేకృతె సంసృష్టేష్వగ్నిషుమృతఇతిశ్రుతెఆగతెవా యజమానెఅవిష్టే
ష్వగ్నిషుఘృత కుంభాదున్మగ్నస్య జాతకర్మాది కృత్వాపునస్తోమేన పత్నీ
ముద్వాహేన సంస్కృత్యసంసర్గేష్టింకృత్వా పునర్వ్యాహృతసురభిమతెసం
సర్గేష్టయ ఏవేత్యవధాణమాధాననివృత్యర్థంన సురభిమతెష్టేఃవినషే
షుకృత్వా అగ్న్యాధేయం సంసర్గేష్టయః పితృమెధేకృతెనుగతెష్వగ్ని

ష్వాధానంకృత్వా సంసర్గుష్టయస్తిస్రః ఏకావామిశ్రోవేతి అత్రాపిఘృత కుంభోన్మజ్జనాదికృత్వాగ్నీ నాధాయసంసర్గేష్టిం సురభిమతేకృత్వావ్రా త్యేనపశునైంద్రాగ్న్యేనేతియజేతేతి పితృమేధేప్రక్రాంతేసంసృష్టేగ్నిషు యజమానే జీవతేతి శ్రుతౌ తైఆగ తెఆగ తెవాతదంతే పితృమేధంఉత్సృజ్యసుర భిమతేష్టిః అగ్నయేసురభిమతే అగ్నిర్హోతానిషసాదాయ జీయస్యాధ్వమక ద్రైవవీతినోఽగ్న ఆద్యేతియాజ్యావాక్యే॥ సంధ్యాతిక్రమణంయస్య సప్తరాత్ర మపిచ్యుతం । ఉన్మత్తదోషయక్తోవా పునస్సంస్కారమర్హతి॥

—(*) అథరేతోవిణ్మూత్రప్రాశనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ. (*)—

౨౭౬. పరాశరః॥ అజ్ఞానాత్ప్రాశ్యవిణ్మూత్రం సురాసంసృష్టమే వచ । పునస్సంస్కారమర్హంతిత్రయోవర్ణాద్విజాతయః॥ ప్రచేతాః॥ రేతో మూత్ర పురీషప్రాశనే చాంద్రాయణంపునస్సంస్కారంచేతి॥ చతుర్వింశతి మతే॥ స్త్రీక్షీరంతుద్విజోభుక్త్వాకథంచిత్కామమోహితః । పునస్సంస్కృ త్యచాత్మానంప్రాజాపత్య సమాచరేత్॥

—(*) అథఅన్యశాఖాధ్యయననిషేధః. (*)—

౨౭౭. యచ్ఛాఖీయైస్తుసంస్కారైః సంస్కృతోబ్రాహ్మణోభవేత్ తచ్ఛాకాధ్యయనంకుర్యాత్ త్యక్త్వాతుపతితోభవేత్॥ వేదాంతరేవర్జి తేయ దేతదుపనీతస్య ప్రాయశ్చిత్తంయదాభవేత్॥ ఇతి॥

—(*) అథపునరుపనయనక్రమః. (*)—

౨౭౮. కృత్వాకృతంచవపనం మేధాజననమేవచ। మేధాజననసద్భా వేవ్రతచర్యాభవేదిహ । అనుప్రవచనీయంతు తదభావేద్వయంనచ । పరి ధానంనకార్యంస్యా న్నిమిత్తానంతరంద్వితం । పూర్వస్యావాచ యస్థానేత త్సవితుర్వృణీమహే । భణితోత్రవిశేషోయంసమానమితితద్భవేత్ । యజు ర్వేదంసామవేదంవా ధీత్యఋగ్వేదమధ్యేతు కామస్యబ్రహ్మచారీ వ్రతలో పేషుచ పునరుపనయనంకార్యం।బ్రహ్మచారీయది ప్రాయశ్చిత్తశాఖాంతరో పనీతిమార్గ భవేదితి తదాప్రాయశ్చిత్తం పునరుపనయనం సమాచరేత్ । అతఅష్టవర్షోదగ యనాదికాలశ్చనప్రతీక్ష్యః కింతునిమిత్తానంతర మేవ కార్యం । తస్యకృతాకృతంకేశవపనం । అలంకరణంచఅగ్నిం ధనాద్యాజ్య సంస్కారాంతం కృత్వావస్త్రాజిన యజ్ఞోపవీతానిధృత్వాచమ్య దక్షి ణత ఉపవేశ్యబర్హిరా సరణాద్యాజ్యభాగాంతం కృత్వాప్రధానాహు తీర్హుత్వా ఉత్తరతోగ్నేః ప్రాఙ్ముఖఆచార్య ఉపతిష్ఠఇత్యాద్యాదీత్యమితి

యోద్దేవసవితరిత్యంతంకృత్వా పరిధానంకర్తవ్యం। కస్యబ్రహ్మాకస్యబ్రహ్మ చార్యసీతియువాసదాసా ఇత్యాదిపరిసమూహన వర్జితం । సమిదాధానాది హారస్వీభూయాసమిత్యుపస్థాయ జాన్వాచ్యోపసంగృహ్యాదిభిః భోఃసావిత్రీంభో అనుబ్రూహీత్యుక్తే తత్సవితురయమిత్యస్య స్థానేతత్సవితుర్వృణీమహఇతిబ్రూయాత్ । తతఃహృదయదేశేనార్ధాంగుళిం వామముపదధాతి మమవ్రతఇతి మెఖలాదండవర్జం । బ్రహ్మచర్యమాదిశేత్ । బ్రహ్మచార్యస్యపోశానకర్మకురుదివామాస్వాప్సీ రాచార్యాధీనోభవ వెదమధీష్వేతి। తతఃస్విష్టకృదాదిహోమశేషం సమాపయెత్ । జపస్తుఉపదిష్టసావిత్ర్యాః కార్త్యాఉపకరణ పర్యంతంభవతి । అగ్నికార్యంసభిక్షాయాః ప్రాగూర్ధ్వం వాకార్యం ఉపకరణపర్యంతం తత్సవితుర్వృణీమహ ఇతి బ్రహ్మయజ్ఞంకుర్యాత్ । వేదస్వీకరణపర్యంతం బ్రహ్మచర్యంచరేత్ । ఇతి పునరుపనయనక్రమః॥

—[*] అత్రపునరుపనయనే విశేషమాహ. [*]—

౨౭౯. పరాశరః॥ మేఖలావపనందండు భైక్షచర్యవ్రతానిచ । నివర్తంతేద్విజాతీనాం పునస్సంస్కారకర్మణి । తిష్ఠేదహః శేషమిత్యాదీ । మేధాజననపర్యంతం నకించిత్కర్తవ్యమస్తి । ఆకరణపక్షేతుసర్వముపనయన వన్మేధాజననాంతం । అస్మిన్పక్షేపి । పరిధానకాలశ్చసభవతి । యత్రపక్షే పితత్సవితు ర్వృణీమహా ఇతిసావిత్రీ । అనుపాకృతవేదేన కర్తవ్యబ్రహ్మయజ్ఞ వేదస్థానేగద్యతె న్యత్సమంభవేత్ । అధోపేత పూర్వస్యానం తరముతపూర్వస్య విశేషంవక్ష్యామః॥ కృతాకృతంకేశవపనం మేధాజననంచ కృతాకృతమిత్యథాను వర్తతేపరిధానం । పరిధానమనిరుక్తమితి నభవతీత్యర్థః॥ కాలశ్చ॥ ఉదగయనాదేరనిరుక్తః॥ తత్సవితుస్సావిత్రీ పూర్వస్యాః । సావిత్ర్యాస్థానేపఠతాం సావిత్రీంప్రయుంజీత । ప్రాయశ్చిత్తత్వేన పునరుపనయన ప్రాప్తావేవకుర్యాత్ । ఇతినారాయణీయే॥ హారిదత్తః॥ అథోపేతపూర్వస్య అథానంతరంవేదాంతరే ఉపేతపూర్వోఽఇమం వెదమధ్యేతుమిచ్ఛతి॥ అస్యోపనయనాద్విశేషో వక్ష్యతే । ఎవంబ్రువన్నెతత్ జ్ఞాపయతితేన తేన ప్రకారేణ వేదముపనయన మపికర్తవ్యమితి । అన్యేతుసకృత్కృత ముపనయనంసర్వే వేదార్థమితిమన్యంతే॥ తథాహఆపస్తంబః । సర్వేభ్యోవైదేవేభ్య స్సావిత్ర్యానూచ్యత ఇతిహిబ్రాహ్మణం । కృతాకృతం కేశవపనం మేధాజననంచక్రియతాం నామా

వాకారీత్యర్థః । అసదుక్తంపరిధానం నిరుక్తమభిహితం పరిధీయతే । యస్మిన్కర్మణితత్పరిధానంయదభిహితం పరిధానంతత్కర్మసభవతీత్యర్థః । నపరిధానమిత్యేవసిద్ధేఅనిరుద్ధవచనం । ఉత్తరార్ధంకాలశ్చమోనిరుక్తః । కాలసోన్నత్రనభవతి । యస్యక్వచిత్కాలస్యా వర్జనీయత్వాత్ । ఉక్తస్య కాలస్యప్రతిషేధోవిధేయః । తదర్థంపూర్వమనిరుక్తవచనమభిహితం । కాలోనవర్షాదికమత్రనభవతి । అనారభ్యమాణ ఏకస్మిన్ యావతో వేదానధ్యేతుంశక్తోపి కుమారఃతావంత్యుపనయనానితస్మిన్నేవకాలే సంత్వితి సూత్రారంభః । తత్సవితుర్వృణీమహఇతి సావిత్రింసావిత్రీభ్యో అనుబ్రూయాత్ సచమాంజపేత్ ఉపనయనం విద్యార్థస్యశ్రుతితః । సంస్కారస్సర్వేభ్యఃదేవేభ్యః సావిత్రియామాచ్యత ఇతిహిబ్రాహ్మణం॥ త్రిభ్యఏవతుదేవేభ్యః పాదంపాదమదూదుహత్ । తదిత్ర్యహస్సావిత్రాసావిత్ర్యై పరమేష్ఠీప్రజాపతిరితిమనుః । తతశ్చఉపనయనె సావిత్ర్యాఅనువచనం । తన్ముఖేవసర్వే వేదా అనూక్తాభవంతి । అత్రగృహ్యమాణవిశేషత్వా దేవ వేదోపనయనం సర్వార్థమితి అస్మిన్నర్థే బ్రాహ్మణమపిభవతి । బ్రాహ్మణమేవవాపఠితం । అథర్వణస్యవేదస్య పృథగుపయనంకర్తవ్యం । తథాచ తత్రైవతందాన్యత్ర సంస్కృతో భృగ్వంగిరసోవిధీయతేతి ॥

—(*) అథపాలాశ విధిరుచ్యతే. (*)—

౨౮౦. యదిపితుర్మరణకాలే దేశకాలాదిభిః సంస్కారకృత్యంనకురీతచేత్ । తదాసంవత్సరమధ్యే గురుశుక్రమౌఢ్యే మలమాసచాతుర్మాస్యాది దోషోనాస్తి భద్రతిథిత్రిపదర్క్షభృగ్వంగార బృహస్పతివారధనిష్ఠాపంచకైర్వ్యతిరిక్తశుద్ధదినే చంద్రతారా బలాన్వితే పునస్సంస్కారముపక్రమేత్ । యద్యస్థ్యస్తిచేత్తదా అస్థిభిరేవపునర్దాహః అస్థ్యభావశ్చేత్తథాపలాశవృంతైః శరీరాకృతింకృత్వా పునర్దాహంతేనదాహయేత్ ॥

—(*) అథప్రయోగక్రమః (*)—

౨౮౧. చత్వారింశద్భిః శిరఃకల్పయిత్వా దశగ్రీవాంవింశదురఃత్రింశజ్జఠరఃపంచాశద్దక్షిణబాహుంతన్మధ్యే పంచభిరంగులికల్పనం । పంచాశద్భిర్వామబాహుంతన్మధ్యే పంచభిరంగులీకల్పనం । ద్వాదశభిర్వృషణం । అష్టాభిశ్శిశ్నం । పంచాశద్భిర్దక్షిణోరుం । వింశద్భిర్జానుజంఘ పాదాంగుళికల్పనంపునః పంచాశద్భిర్వామోరుం । వింశద్భిర్జానుజంఘపాదా, గు:

కల్పనం । ఏవముక్తప్రకారేణ త్రిశతషష్టి సమిద్భిస్తత్తదవయవం కల్పయిత్వాఊర్ణసూత్రేణ దృఢంబధ్వా పురుషాకారం కల్పయిత్వా ప్రాణప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్యవాక్త ఆప్యాయతామితి శమద్భిః పర్యంతం ప్రాణ ప్రతిష్ఠాపనం కృత్వా జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం ఇత్యాద్యుక్తప్రకారేణ సర్వప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా ఉత్క్రాంతిదానం కృత్వాకర్ణమంత్రాదికం జపిత్వాతతః మరణకాలసంభావి తోధ్వోచ్ఛిష్టాది దోషాణాంకృచ్ఛ్రత్రయందత్వా తతః ఔపాసనంకృత్వా పరేయువాగ్ సమితి పేతాఘుతింహుత్వా ఇమంత్వావస్త్రమిత్యాది సర్వసమానం॥ తః దశరాత్రాశౌచపక్షే తిలోదకపిండ ప్రదానాదియథా క్రమంకుర్యాత్ । త్రిరాత్రాశౌచపక్షే ప్రథమేహని త్రిదినస్యకర్మసంచయనంకుర్యాత్ । తన్మాతది నేమాసికంకుర్యాత్॥ అత్రకారికా॥ మనుః॥ నరంపర్ణమయందగ్ధ్వా త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ । మాతాపిత్రోర్దశాహంస్యాదస్థినా శేతథైవచ । మాతాపిత్రోర్దశాహమితి దశాహోద్బహిః శ్రవణవిషయః॥ దశాహోద్బహిః శ్రవణేమాతాపిత్రోరేవదశాహం అన్యేషాంభ్రాత్రాదీనాంపునర్దాహేత్రిదినమేవ॥ తథాపైఠినసిః॥ ఆహితాగ్నేస్తువిధివద్దహనంనాస్తితత్తథా। ఆశౌచగ్రహణంనాస్తి దాహాశౌచమిష్యతే । అనాహితాగ్నే మరణాత్పునర్దాహోయదాభవేత్ । మరణాదిగృహీతస్య త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే। గృహీతస్యచపుత్రస్య సంపూర్ణాశౌచమేవహి॥దేవలః॥ పుత్రైః పిత్రోస్తుసంస్కారే ప్రమాదాదకృతేయది । జ్ఞాతీనాం దశరాత్రంస్యాత్తదూర్ధ్వంసూతకంనహి । నిత్యకర్మాణి కుర్వీతస్మృత్యుక్తానితథైవచ । వంశజానామసంస్కారే సూతకంతు కథంభవేత్ । దశాహాత్పరతశ్శుద్ధిః జ్ఞాతీనాంచవిశేషతః । అకృతేజ్ఞాతిసంస్కారే నకుర్యాదాత్మనశ్శుభం। కుర్యాదేవశుభంకర్మ నభవెన్మఖ్యకర్త్రాణి । గౌతమోపి॥ ఆశౌచాంతః కీకసాదేః ప్రదాహే శేషాచ్ఛుద్ధి స్తత్పరతస్త్రిరాత్రం। పుత్రస్యాపిప్రాగాశౌచగ్రహణాచ్చేన్నోచేత్పుత్రస్యాత్ర సంపూర్ణమాహుః॥ ఆశౌచాంతే ఆశౌచమధ్యే॥ శంఖః॥ ప్రాగాశౌచగ్రహేయేషాం జ్ఞాతీనాంనాస్తిసూతకం । పునర్దాహాదినారభ్య కర్తురస్తిదినత్రయమితి॥ ప్రేతస్యవత్సరాదర్వాక్పునస్సంస్కారకర్మణి । నచకాలంపరీక్షేత నమాధ్యంగురుశుక్రయోః॥

—(*) అథపలాశవిధౌ పలాశ సంఖ్యాదర్భ సంఖ్యామాహ. (*)—

౨౮౩. దేవలః॥ దద్యాచ్ఛిరస్య శీతర్ధంగ్రీవాయాంచదశైవతు ।

బాహ్వోశ్చైకశతందద్యాత్తన్మధ్యే గుళికల్పనం । ఉరసిద్వాదశందద్యా త్త్రింశచ్చజఠరేతథా । వృషణేద్వాదశా దద్యాదష్టాభి శ్శిశ్నముచ్యతే । ఊరుద్వయోశ్శతందద్యాద్వింశతి ర్జానుజంఘయోః । వామేజానౌచజంఘే చతథావింశతిసంఖ్యయా । దద్యాదేవంహిసర్వేషు త్రిశతం షష్టిసమ్మితం ॥ ఊర్ణాసూత్రేణసంబధ్య ప్రాణస్యస్థాపనంతథా । ప్రాయశ్చిత్తవిధింకృత్వా దశదానానియానిచ । గోభూతిలహిరణ్యాజ్య దాసోధాన్యకుడానిచ । రాప్యంలవణ మిత్యాహుర్దశదానాఃప్రకీర్తితాః తతోత్క్రాంతిమణధేనుంచకర్ణసూక్తంతతఃపరం । స్నాపయిత్వాహ్యలంకృత్యశవధర్మేణ దాహయేత్ । త్రిరాత్రమశుచిర్భూత్వా చతుర్థేశ్రాద్ధ మాచరేత్ । స్నానంప్రేతస్యపుత్రాద్యైఃవస్త్రాద్యైఃపూజనంతథా । నగ్నదేహమివదహేత్ కించిద్దేయం పరిత్యజేత్ । యశ్శ్మదాద్దానయేదగ్నిం తృణకాష్ఠహవింషిచ । ప్రేతత్వంనైవహీయేతసచధర్మేణలుప్యతే । ఇత్యేతదాపస్తంభేనోక్తం॥

—(*) అథఅస్థినాశే ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౨౮౩. జాబాలిః॥ యద్యస్థి సంచయంకర్మ దశాహం పూర్వభాగ్భవేత్ ।నష్టంచాపహృతంవాపి దాహయేద్యాజ్ఞికైఃపునః । చండాలైశ్శ్వపచైర్వాపి స్పృష్టంచాప హృతంయది । భూమావానిక్షిప్య తద్భస్మదాహయేద్యాజ్ఞికైఃపునః॥ వసిష్ఠః॥ దేశక్షోభమహాపత్తౌ యదివాస్థి వినశ్యతి । అస్థిసంచయనాదర్వాగ్దశాహో విగతోయదా । నరంపర్ణమయందగ్ధ్వాత్రిరాత్ర మశుచిర్భవేత్ । యదిసద్యాప హృతానిచేత్ తద్దేశేప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా సంచయన మంత్రేణ తద్దేశమృదమాహరేత్ । తద్దేశాభావేప్యస్థిసంచయన మంత్రంజపేత్ । నపునర్దహనవిధిః॥ తదాహదేవలః॥ జలప్రవాహేతిరేవా కూలేవాథసరిత్తటె । జలౌఘేవాస్థినాశేతుతన్మంత్రం । తుజపేద్బుధః । ఇతిగోభిలః॥ అస్థిసంశయనాదర్వాక్ క్రోశితసాప హృతాయది । హోమంకృత్వా విధానేనతన్మంత్రంతు జపేత్తదా॥ మరీచిః॥ అస్థిసంచయనాదర్వాక్ క్రోశితసాపహృతంయది । అస్థివత్సంచయేద్విద్వాన్ లోష్టంవాభస్మవాతతః । ఇతి॥ వసిష్ఠః॥ దంపత్యోరేకకాలేతు మరణంతుయదాభవేత్ । పృథక్చితింసమారోప్య దహేదౌపాసనాగ్నినా । ఇతి॥ మనురపి॥ ఏతస్మిన్నేవకాలేతు దంపతీ నిధనంగతౌ । ఏకచిత్యాం దహేత్పుత్రః పృథగౌపాస్యవహ్నినా॥ సంవర్తః॥ దంపత్యోర్వ్యుత్క్రమమృతౌ పూర్వంతమౌపాసనవహ్నినా । పశ్చాన్మృతాంతుప్రదహేత్ప్రేతత్థదాహవహ్నినా॥

శంఖః॥ అస్థిసంశయ నాదర్శాత్కపత్నీయది మృతాభవేత్ । చితాగ్నినైవకర్తవ్యం దహనం పితృవత్సుతః॥ దేవలః॥ భర్తుశ్చితాగ్ని నాశాత్ప్రాగ్భార్యాయదిమృతింగతా । తేనాగ్నినాదహేదేనాం సంచయేల్లోకవహ్నినేతి । అకృత్వాప్రేతకార్యాణీహ్యబ్దికేవిగతేయది । పునర్దాహంషోడశంచ సపిండీకరణంచరేత్ । మాసినాన్యాబ్దికేచైవ కుర్యాత్తన్మృతవాసరే । అకృత్వామాసికాన్య వహ్యబ్దికేవిగతేయది । ప్రాజాపత్యత్రయం కృత్వా మాసికాన్యాబ్దికంచరేత్ । పునర్దాహదినారభ్య కుర్యాద్ద్వాదశమాసికానితి ॥ వాయుసేభ్యోనలిందద్యాద్వైవస్వతమనుస్మరన్ । అగ్నౌజలె వానిక్షిప్య స్నాత్వా శశ్వద్గృహంవ్రజేత్ । తిలోదకంతదాపిండంనవశ్రాద్ధంతథైవచ । రాత్రౌనకుర్యాత్సం ధ్యాయాం యదికుర్యాన్నిరర్థకం । జలంప్రేతాయమధ్యాహ్నె దద్యుర్వ్యాపదశుద్ధతా । యావదాశౌచమిత్యర్థః । సంవర్తః॥ పూర్వాహ్ణెవాపరాహ్ణెవాత్మీయమాశ్రిత్యగామిభిః। సంస్కర్తైవచ తత్కుర్యాత్సహప్రేతస్యబాంధవః । ప్రథమేహనియత్థస్థలంయాచశిలాయచ్ఛపిండద్రవ్యం తద్దశమాహఃపర్యంతమితి॥

—(*) అథఆంగిరసోక్త ఆతురసన్న్యాసవిధిః. (*)—

౨౮౪. ఆతురసన్న్యాస విధిర్విధీయతే॥ ఆతురాణాం విశేషోస్తినవిధిర్నైవచక్రియా । ప్రైషమాత్రంతుసన్న్యాసం ఆతురాణాంవిధీయతే । గత్వోదకసమీపేతు పాత్రయోరఉద్ధరేత్ । తయోరేకం కరేణాథ గృహీత్వాదక్షిణేనవై । అన్యస్మిన్నేవమేత్యాది మంత్రాభ్యాం జుహుయాత్సుధీః । కృత్వాహుతిద్వయం పశ్చాత్పాత్రస్థా హుతిశేషకం । ఆశుశ్శుశానో వృషభోనువాకే నాభిమంత్రయేత్ । పునస్తేవణిచ మంత్రేణతద్గృహీత్వాజలంపిబేత్ । ద్వితీయమభయంసర్వ్య గేవముక్త్వాపిబేద్ద్విజః । ఓంభూర్భువస్సువరితి పిబేచ్ఛిష్టంన శేషయేత్ । అథాయాంజలినాత్మీయం అన్యత్ప్రతిదిశంక్షిపేత్ । ఆదిత్యాభిముఖోభూత్వా ఊర్ధ్వబాహురతంద్రితః । సన్న్యస్తంచమయాత్రేతి చత్రివారంజపేద్బుధః । తతఃపరంగృహంబంధోర్నగచ్ఛేద్భిక్షుకోభవేత్ । మృతేతు నిక్షిపే ద్భూమ్యాం ఉదకేవాయథావిధి । ఉక్తఏవతుసన్న్యాసః ఆదేశ్యాంగిరసోమతః ॥

—(*) ఆతురసన్న్యాస ప్రయోగక్రమః. (*)—

౨౮౫. అతాప్రయంప్రయోగః॥ శౌచాచమనాదికం కృత్వాపాదౌప్రక్షాళ్యాచమ్య మమసమస్తపాపక్షయద్వారా బ్రహ్మలోక ప్రాప్త్య

ర్థంఆతురసన్యాసం కరిష్యేఇతిసంకల్ప్య । అపఉపస్పృశ్యతీర్థదేశంగత్వా ఉదకముద్ధృత్యదక్షిణపాణినా ఉదకపూర్ణమేకపాత్ర మాదాయ ఏషవా అగ్నేయః ప్రాణంగచ్ఛస్వాంయోనిం గచ్ఛస్వాహేత్య ప్సుజుహుయాత్ । ద్వితీయపాత్రమాదాయ ఆపోవైసర్వాదేవతాః । సర్వాభ్యోదేవతాభ్యో జుహోమిస్వాహేతి ప్రథమంపిబేత్ । తతోన్యత్ స్థితంకించి దాదాయఅ భయం సర్వభూతేభ్యోమత్తస్వా హేతిద్వితీయంపిబేత్ । శేషముదకంస ర్వమాదాయ భూర్భువస్సువస్సన్న్యస్తంమయాస్వాహేతితృతీయం నిశ్శేషం పిబేత్ । తతోన్యత్ స్థితమంజలి నాపూర్ణమాదాయ ప్రాచ్యాందిశి । దక్షి ణస్యాందిశి । ప్రతీచ్యాందిశి । ఉదీచ్యాందిశి, ఊర్ధ్వాయాందిశి । ప్రక్షే పయేత్ । తతస్సూర్యాభిముఖోభూత్వా ఊర్ధ్వబాహుస్సన్ । పుత్ర విత్తదారేషణత్రియం ఓంభూఃసన్న్యస్తంమయా । ఓంభువఃసన్న్యస్తంమయా ఓంసువఃసన్న్యస్తంమయా॥ ఓంభూర్భువస్సువస్సన్న్యస్తంమయా ఇతిమంద్ర మధ్యమోత్తమ స్వరైఃఉచ్చైస్త్రిఃప్రబ్రూయాత్ అబ్లింగైర్వారుణైర్మంత్రైః విష్ణుసూక్తైస్తథైవచ।త్రియంబకైశ్చమంత్రైశ్చశుద్ధాద్భిస్నాపయేత్తతః॥

—(*) అథయతి సంస్కారః. (*)—

౩౮౬. యతిసంస్కార విధింవ్యాఖ్యాస్యామః॥ కర్తాస్నాత్వాతు శుద్ధాత్మాయతి సంస్కారమాచరేత్ । పుత్రఃకుర్యాత్తు శిష్యోవా సన్ని కృష్టోపిచేత్తదా॥ పంచామృతైః స్నానయిత్వా ప్రణవేనతతఃపరం । అ బ్లింగైర్వారుణైర్మంత్రైః విష్ణుసూక్తైస్తథైవచ । త్రియంబకైశ్చమంత్రై శ్చ శుద్ధాద్భిస్నాపయేత్తతః । శిక్యేశరీరంసంస్థాప్యగంధమాల్యైరలం కృతం । ఘోషమెజ్జయ శబ్దేన దుందుభీనాం రవైరపి । గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః । ప్రాచీముదీచీంగత్వాతు శుద్ధదేశం సమాశ్రయేత్ । నదీతీరేశ్వత్థ మూలేదేవాలయే అరణ్యేగోష్ఠేబ్రహ్మ వృక్షస్య మూలేవాఅధస్తాద్వ్యాహృతిభిఃప్రోక్ష్య దండాయామమాత్రేణ అవటం ఖాత్వావ్యాహృతిభిఃప్రోక్ష్య ఉత్తరాగ్రాన్ దర్భాన్ సగ్ స్తీర్య లవణం ప్రక్షిప్యసావిత్ర్యా శరీరంప్రక్షాళ్య గంధాదిభిరలంకృత్య విష్ణో హవ్యంరక్షస్వేతిగర్తే శరీరంనిక్షిప్యఇదం విష్ణుర్విచక్రమేఇతి దక్షిణహస్తే దండంనిధాయ । స్పృష్ట్వాజపేత్ । బ్రహ్మజిజ్ఞాన మితిమూర్ధానంస్పృ ష్ట్వాజపేత్ । భూమిర్భూమిమగాన్మాతా మాతరమప్యగాత్ భూయా సపుత్రైఃపశుభి ర్యోనోద్వేష్టిసభిద్య తామితిలగుడే నమూర్ధానంభింద్యాత్

ప్రణవేనాభి మృశ్యదేవయజనం మేవయతుముష్యామదధాత్ । లవణాదిభిఃపూరయిత్వా । అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యతె త్వంహ్యాగ్నెఅగ్నినాత మర్జయంతుసుశ్రృతః। యజ్ఞేనయజ్ఞ మయజంతదేవాః...సాధ్యాస్సంతుదెవాః॥ ఇతిచతుర్భిఃఋగ్భిశ్చ । పృథివీహోతా । అగ్నిహోతా । సూర్యంతేచక్షుః మహాహవిర్హోతా ఇతిచతుర్హోతృభిశ్చ । అతోదేవా అవంతునో...సప్తధామభిరిత్యంతం । ఇదంవిష్ణు...పాగ్ంసురె । త్రీణిపదా...ధారయన్ । విష్ణోఃకర్మాణి...సఖా । తద్విష్ణోః పరమంపదం...విప్రాసఃపదం ఇత్యంతంజపిత్వాప్రణమేత్ । నాత్రసంస్కారవిశేషః । కర్తుర్నాశౌచం । ఆశౌచశంకయా ఆపోనస్పృశేత్ । సద్యశ్శౌచం విధీయతె అశ్వమెధఫలమ వాప్నోతి । సిద్ధిదినప్రభృతిదశమదిన పర్యంతం సమాధివెదికాయాః సాక్షత పుష్పాంజలిందత్వా ధూపదీపనైవేద్యాదికం కృత్వాగాయత్ర్యా ప్రణవేనవా బ్రహ్మార్ఘ్యాణిఅష్టదిక్షుదద్యాత్ । ఖననదేశేపూర్వోక్త ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాంతిథౌ సిద్ధింగతస్య పరమహంసస్యమమపితుః తృప్త్యర్థం తర్పణానికరిష్యే ॥ ఆత్మానంతర్పయామి । అంతరాత్మానంతర్పయామి । పరమాత్మానంతర్పయామి । జీవాత్మానం తర్పయామి ఓమితిఇంద్రాది అష్టదిక్షుక్రమేణ తర్పణానిదత్వా తదనంతరం వేదికాం ప్రదక్షిణంకృత్వా సభాపూజా కృత్వా దక్షిణాతాంబూలానిదత్వా బ్రాహ్మణైస్సహబంధుభిః సహకర్తాగృహంగచ్ఛేత్॥ యతీనాంమరణె ప్రాప్తె స్పృష్టిదోషోనవిద్యతె । ఆశౌచబుధ్యానస్నాయాత్ స్నాతుశ్చనరకంధ్రువం । ఆశౌచబుధ్యాస్నాతశ్చేత్ ఉపపాతకవాన్భవేత్ । యతీనాంమరణేప్రాప్తె నాశౌచంనోదక క్రియా । వహతామశ్వమెధస్య ఫలం భవతిపుష్కలం । జ్ఞాతిపుత్రకళత్రాణాం పరివ్రాణ్మరణంయది । ఆశౌచం నాస్తితేషాంవైస్నాన మప్యాచరేన్నతు । భిక్షుఃప్రాణవినష్టస్తు దృష్టశ్చేత్ప్రాణిభిర్యది । తేషామప్యఘహాని స్స్యాదాయు వృద్ధిశ్చజాయతె। నసూతకాగ్నిసంస్కారః నార్ద్రవస్త్రజలాదయః। నైకోద్దిష్టం షోడశాన్నం సాపిండ్యంచనవిద్యతె । నారాయణబలిం తత్ర కుర్యాద్వై ద్వాదశేహని । తతశ్చవిష్ణుబుధ్యాతు యతీన్ సంపూజయెద్ద్విజః । అపుత్రోవాసపుత్రోవాసిద్ధింప్రాప్తోయతిర్యది । నారాయణబలింతస్య కుర్యాదెకాదశేహని । షష్టిఃకులాన్యతీతాంతె షష్టిరాగమికాన్యపి । కులాన్యుద్ధరతెప్రాజ్ఞః సన్యస్తమితియోవదేత్ ॥ ఇతియతిసంస్కారవిధిస్సమాప్తా । నిత్యపూజా । మహా

పూజా । నారాయణబలిః । పార్వణశ్రాద్ధం॥ ఏతానికర్తవ్యాని॥

—(*) అథయతిసంస్కార ప్రయోగ స్సమంత్రకోవక్ష్యతే. (*)—

౨౭౮. పుత్రస్సన్న్యస్తశ్చేత్ పుత్రాస్సర్వాంగ వపనంకృత్వా అనుజ్ఞామాప్య అశేషే హేపరిషత్ ...స్వీకృత్య అస్మద్గురోః సిద్ధింగతస్యప రమహంసస్య నారాయణస్యయతేః తుష్ట్యర్థంవపనం కర్తుంయోగ్యతాసిద్ధి రస్త్వమనుగృహాణ॥ ఏవంగుణ...తిథౌ అస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్య పరమహం సస్య నారాయణస్యయతేఃతుష్ట్యర్థంయతి సంస్కారయోగత్వా సిద్ధ్యర్థం వపనంకారయిష్యే । సర్వాంగ వపనంకృత్వా స్నాత్వాచమ్య, పవిత్రంని ధాయ,-నమోబ్రహ్మణ్యదేవాయ...నమోనమః । అశేషే హేపరిషత్స్వీ కృత్య అస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్య నారాయణస్యయతేః తుష్ట్యర్థంయతిసం స్కారంకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధింఅనుగ్రహాణ । అస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్యనారా యణస్యపరమహంసస్యతుష్ట్యర్థం సంస్కారంకరిష్యే ఇతిసంకల్పసుంద గత్వేన కలశపూజాంకరిష్యే॥ కలశస్యముఖే ..కురు । ఆపో...మంత్రై కలశోదకేన శంఖమాపూర్య, శంఖంగంధపుష్పాక్షతై రభ్యర్చ్య తతః॥ చంద్రార్క దైవత్యం...నమోస్తుతే । ఇతిప్రోక్ష్య పురుషసూ షోడశోపచార పూజా కుర్యాత్॥ సహస్రశీర్షా-పురుషః...ద్దశాఙ్గులం పురుషాయనారాయణాయనమః ఆవాహనం॥ పురుషఏవేదగ్ సన్ని నాతిరోహతి । ఆసనం॥ ఏతావానస్యమహిమా...అమృతందివి । అ ర్ఘ్యం॥ త్రిపాదూర్ధ్వ ముదయత్పురుషః...శనేఅభి । అర్ఘ్యం॥ మంత్రై రాడజాయత...పురః । ఆచమనీయం॥ యత్పురుషేణహవిషా...శరత్కలం స్నానం ॥ సహస్రశీర్షా పురుషః...సాధ్యాస్సంతిదేవాః ॥ సమస్తం మన్యవే...తంవోజంభేదధామి॥ ఇతిఅభిషేకంకుర్యాత్॥ ఇతితీర్థాభిషేకం కృత్వా । ఆప్యాయస్వ సమేతుతే సూసంగథే॥ దధిక్రావ్ణో కారిషం...తారిషత్॥ మధువాతా ఋతాయతే...గావో భవంతునః ఘృతంమిమిక్షే రే వృషభవక్షిహవ్యం ॥ స్వాదుః పవస్వేతి పంచామృత స్నానంకృత్వా । ప్రణవేనస్నాపయిత్వా॥ ఆపోహిష్ఠా మయోభువః ఆపోజనయథాచనః ॥ ఇమంమేవరుణ...ఆయుః ప్రమోషీః॥ విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి...విష్ణవేత్వా ॥ త్రియంబకం...తాత్॥ ఇత్యాది భిర్మంత్రై స్నాపయిత్వా॥ సప్తాస్యాసన్ పరిధయః...పురుషంపశుం । వస్త్రం॥ త యజ్ఞంబర్హిషిప్రౌక్షన్...సాధ్యాఋషయశ్చయే॥ ఉపవీతం॥ తస్మాద్యజ్ఞా

త్సర్వహుతః...ఆరణ్యాన్ గ్రామ్యాశ్చయే । గంధం॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః...యజు స్తస్మాదజాయత। అక్షతాన్॥ తస్మాదశ్వాఅజాయంత...తస్మాజ్జాతాఅజావయః । పుష్పాణి ॥ కేశవాదినామభిరభ్యర్చ్య॥ యత్పురుషంవ్యదధుః...ఉచ్యతె । ధూపం॥ బ్రాహ్మణోస్య ముఖమాసీత్—శూద్రోఅజాయత । దీపం॥ చంద్రమా మనసోజాతః—ప్రాణా ద్వాయురజాయత । నై వేద్యం ॥ నాభ్యాఆసీ దంతరిక్షం...తథాలోకాగ్ం అకల్పయన్ । తాంబూలం॥ వేదాహమేతం—అభివదన్యదాస్తె । కర్పూరం ॥ ధాతాపురస్తాద్య ముదాజహార—అయనాయవిద్యతె । మంత్రపుష్పం ॥ యజ్ఞెనయజ్ఞ మయజంతదేవాః—సాధ్యాస్సంతిదేవాః । ప్రదక్షిణనమస్కారం॥ శిక్యేయతిశరీరమాస్థాయ । గంధమాల్యైరలంకృత్య ఘోషమెయుర్జయశబ్దెన దుందుభివాద్యేన గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా బ్రాహ్మణైస్సహవెద పారాయణపురస్సరం ప్రాచీనముదీచీనం వాస్థాపయిత్వా శుద్ధదేశంగత్వానదీ తీరెశ్వత్థమూలె దేవాలయె అరణ్యేగోష్ఠే బ్రహ్మవృక్షమూలెవాఅధస్తాత్ భూమిం వ్యాహృతిభిరద్భిః ప్రోక్ష్యతస్య ప్రదేశె ప్రాఙ్ముఖంయతిం విన్యస్య । కర్తాపాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్య॥ ఏవంగుణేత్యాదితిథౌ అస్మద్గురో స్సిద్ధిం గతస్య పరమహంసస్య నారాయణస్య గురుముద్దిశ్య గురుప్రీత్యర్థం గురుపూజాం కరిష్యేతి సంకల్ప్య॥ సహస్రశీర్షేత్యావాహనం॥ పురుష ఏవేద మిత్యాసనం ॥ ఏతావానస్యేతి పాద్యం॥ త్రిపాదూర్ధ్వ మిత్యర్ఘ్యం ॥ తస్మాద్విరాడజాయతె త్యాచమనం॥ యత్పురుషేణెతిస్నానం ॥ హిరణ్యవర్ణాః । దధిక్రావ్ణోః । ఆపో హిష్ఠామయోభువః । అతోదేవాఅవంతునః । సహస్రశీర్షందేవం ॥ ఇత్యాదిభిర్మంత్రై స్సప్తవ్యాహృతిభిః ప్రణవెనాభిషిచ్య సప్తాస్యా సన్నితి వస్త్రం । తంయజ్ఞం బర్హిషీతి యజ్ఞోపవీతం॥ తస్మాద్యజ్ఞా ఇతిగంధం॥ తస్మాద్యజ్ఞా ఇత్యక్షతాన్॥ తస్మాదశ్వా అజాయంతెతిపుష్పాణి॥ కేశవాదినామపూజా॥ యత్పురుషం వ్యదధురితిధూపం॥ బ్రాహ్మణోస్యేతిదీపం॥ చంద్రమామనస ఇతి నై వేద్యం ॥ నాభ్యాఆసీదితితాంబూలం॥ వేదాహమెతమితి కర్పూరం॥ ధాతాపుర స్తేతి మంత్రపుష్పం ॥ యజ్ఞెనయజ్ఞమయజంత్వేతి ప్రదక్షిణ నమస్కారం॥ ఇత్యభ్యర్చ్య॥ యతిదండప్రమాణమాత్రంగర్తం ఖాత్వాయతింగర్త సమీపంనీత్వా । గాయత్ర్యాయతి శరీరం ప్రోక్ష్య । వ్యాహృతిభిర్మంత్రైః సప్తవ్యాహృతిభిః [illegible] ప్రోక్ష్య

గర్తమధ్యేఉత్తరాగ్రాన్ దర్భాంత్సగ్ స్తీర్య। దేవయజనమసి ఇతికించిల్లవణం పూరయిత్వా విష్ణోహవ్యం రక్షస్వేతిగర్తమధ్యే యతిశరీరం నిధాయఇతం విష్ణుర్విచక్రమే—పాగ్ంసురే। ఇతిమంత్రేణ యతిదక్షిణహస్తె దండంనిధాయ—వామహస్తెకమండులుంభిత్వా నిధాయ। హగ్ంసశ్శుచిషత్—ఋతంబృహత్ ఇతిమంత్రేణయతి హృదయ స్పృష్ట్వాజపేత్॥ పురుషసూక్తం। సహస్రశీర్షా పురుషః—యత్రపూర్వే సాధ్యాస్సంతిదేవాః॥ బ్రహ్మజిజ్ఞానం—వివః॥ అగ్నింమూర్ధాదివః—జిన్వతి॥ మూర్ధానదివోఅరతిం—జనయంతిదేవాః॥ ఇతిమంత్రాన్ జపేత్॥ భృహోర్మధ్యేహగ్ సశ్శుచిషత్। శ్రీరుద్రంచజపేత్॥ స్వయంగర్తాదుత్థాయ యతినేత్ర పర్యంతంలవణం పూరయిత్వా। భూమిభూమిమగాత్ మాతామాతరమభ్యగాత్। భూయాస్మపుత్రైః పశుభిర్యోనోద్వేష్టి సభిద్యతాం। ఇతినారికేళాదిభిః మూర్ధాలంభింద్యాత్। వ్యాహృతిభిః దేవయజనమసి। ఇతి యతికపాలెలవణం పూరయిత్వా। అగ్నినాగ్ని స్సమిధ్యతే—సాధ్యాస్సంతిదేవాః॥ చిత్తస్రుక్ చిత్తమాజ్యం వాగ్వేదిః। అధీతంబర్హిః। కేతోఅగ్నిః। విజ్ఞాతమగ్నిః। వాక్పతిర్హోతా। మనఉపవక్తా। ప్రాణోహవిః। సామాధ్వర్యుః। వాచస్పతే విధేనామన్। విధేమతేనామ। విధత్వమస్మాకంనామ। వాచస్పతిస్సోమం పిబతుఅస్మాసు నృమ్ణంధాస్వాహా॥ ౧॥ పృథివీహోతా। ద్యౌరధ్వర్యుః। రుద్రోగ్నీత్। బృహస్పతి రుపవక్తా। వాచస్పతే వాచోవీర్యేణ। సంభృతతమేనా యక్ష్యసే। యజమానాయవార్యం। అసువస్కరస్మై। వాచస్పతి స్సోమంపిబతు। జజనదింద్రమింద్రియాయస్వాహా॥ ౨॥ అగ్నిర్హోతా। అగ్నినాధ్వర్యూ। త్వష్టాగ్నీత్। మిత్రఉపవక్తా। సోమస్సోమస్యపురోగాః। శుక్రశ్శుక్రస్యపురోగాః। శ్రాతాస్థఇంద్రసోమాః। వాతాపేర్హ్వవన శ్రుతస్వాహా॥ 3॥ సూర్యం తెచక్షుః। వాతంప్రాణః। ద్యాంపృష్ఠం। అంతరిక్షమాత్మా। అంగైర్యజ్ఞం। పృథివీగ్ శరీరైః। వాచస్పతే రింద్రియావాచా। అచ్ఛిద్రయాజిహ్వేది విదేవాపృథగ్ంహోత్రా మేరయస్వస్వాహా॥ ౪॥ మహాహవిర్హోతా। సత్యహవిరధ్వర్యుః। అచ్యుతపాజాఅగ్నీత్। అచ్యుతమనాఉపవక్తా। అనాధృష్యశ్చాప్రతిధృష్యశ్చ। యజ్ఞస్యాభిగరౌ। ఆయాస్యఉద్గాతా వాచస్పతెహృద్విధేనామన్। విధేమతేనామ। విధేమతేనామ। వాచస్పతిస్సోమమపాత్। మాదైవ్యస్తంతుశ్ఛేది మామనుష్యః। నమోది

వెనమః పృథివ్యై స్వాహా॥ ౫॥ వాగ్ఘోతా । దీక్షాపత్నీ । వాతోధ్వర్యుః॥ అపోభిఘరః । మనోహవిః । తపసిజుహోమి। భూర్భువస్సువః । బ్రహ్మ । స్వయంభూః। బ్రహ్మణేస్వయంభువేస్వాహా॥ ౬॥ బ్రాహ్మణఏకహోతా। సయజ్ఞః । సమేదదాతుప్రజాం పశూన్ పుష్టింయశః । యజ్ఞశ్చమెభూయాత్ । అగ్నిర్ద్విహోతా । సభర్తా । సమెదదాతుప్రజాం పశూన్ పుష్టింయశః। భర్తాచమేభూయాత్ । పృథివీత్రిహోతా । సప్రతిష్ఠా । సమెదదాతుప్రజాం పశూన్ పుష్టింయశః । ప్రతిష్ఠాచమెభూయాత్ ।అంతరిక్షంచతుర్హోతా । స్రవిష్ఠా । సమెదదాతుయశః । విష్ఠాశ్చమెభూయాత్ । యుఃపంచాచహోతా । సప్రాణః । సమెదదాతు—యశః । ప్రాణశ్చమెభూయాత్ । చంద్రమాష్షడ్ఢోతా । సఋతూన్ కల్పయాతి । సమెదదాతు...యశః । ఋతవశ్చమేకల్పంతా ॥ అన్నగ్ంసప్తహోతా । సప్రాణస్యప్రాణః । సమేదదాతు...యశః । ప్రాణస్యచమే ప్రాణోభూయాత్ । ద్యౌరష్టహోతా । సోనాధృష్యః । సమేదదాతు...యశః అనాధృష్యశ్చ మెభూయాసం ॥ ఆదిత్యోనవహోతా । సతేజస్వీ । సమెదదాతుప్రజాం పశూన్ పుష్టింయశః । తేజస్వీచభూయాసం । ప్రజాపతిర్దశహోతా । సఇదగ్ంసర్వం । సమెదదాతుప్రజాం పశూన్ పుష్టింయశః । సర్వంచమెభూయాత్ । ఇత్యాద్యనువాకైశ్చాభిమంత్ర్య । అతోదేవా అవంతునః...సప్తధామభిః । ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమె...తదస్యప్రియః । విష్ణోఃకర్మాణిపశ్యత । తద్విష్ణోఃపరమంపదం॥ ఇతిమడ్భిః ప్రణమేత్ । తతోగర్తంమృదాచ్ఛాద్యతదుపరివేదింకృత్వా లింగంప్రతిష్ఠాప్య కర్తాస్నాత్వాచమ్య।అనుజ్ఞాంధృత్వా। సంకల్ప్య। తిథౌ।అస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్యపరమహంసస్యగురు ముద్దిశ్యగురుప్రీత్యర్థం॥ ఖనసదినెసమాధి వేదికాయాంపురుషసూక్తవిధానేన గురుపూజాంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య। వేదికోపరి సాలగ్రామం నిధాయ । తదంగకలశపూజాం శంఖపూజాంచకృత్వాసహస్రశీర్షేత్యావాహనం । పురుష ఏవేదమిత్యాసనం । ఏతావానస్యేతిపాద్యం త్రిపాదూర్ధ్వమిత్యర్ఘ్యం । తస్మాద్విరాడాచమనం। యత్పురుషేణేతిస్నానం।నమకం।చమకం । పురుషసూక్తం । ఇత్యాదిభిః అభిషేకంకుర్యాత్ । సప్తాస్యా సన్నితివస్త్రం॥ తంయజ్ఞమితియజ్ఞోపవీతం । తస్మాద్యజ్ఞాఇతిగంధం । తస్మాద్యజ్ఞాదిత్యక్షతాన్ । తస్మాదశ్వాఅజాయంతఇతిపుష్పాణి। కేశవాదీనామభిః పూజాకార్యా । శివాష్టోత్తరం యత్పురుషం వ్యదధురితిధూ

పం । బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీదితిదీపం । చంద్రమామనసఇతి నైవేద్యం। పాయసాన్నాదికం నైవేద్యం కృత్వా । నాభ్యాఆసీదతితాంబూలం । వేదాహమేతమితినీరాజనం । ధాతాపురస్తాదితిమంత్రపుష్పం । యజ్ఞేనయజ్ఞమితిప్రదక్షిణనమస్కారం॥ ఏవంగుణ త్యాదిసంకల్ప్య । తిథౌఅస్మద్గురోస్సిద్ధింగతస్యపరమ హంసస్యయ తేర్నారాయణస్య గురుముద్దిస్యగురుప్రీత్యర్థం సమాధివేది పూజాంగక్షీరతర్పణం కరిష్యేఇతిసంకల్ప్య॥ ఆత్మానం తర్పయామి । అంతరాత్మానంతర్పయామి । పరమాత్మానం తర్పయామి జీవాత్మానం తర్పయామి । ఓమితిఇంద్రాద్యష్టదిక్షుక్షీరేణ తర్పణానిదత్వాంతదనంతరం వేదికాంప్రదక్షిణంకృత్వా సభాపూజాం కృత్వాదక్షిణాతాంబూలానిదత్వా బ్రాహ్మణైస్సహ కర్తాగృహంగచ్ఛేత్॥ ఇతియతిసంస్కారక్రమః॥

—(*) అథనిత్యపూజా. (*)—

౨ ౮. కర్తాస్నాత్వాచమ్య సంకల్ప్యతిథౌఅస్మద్గురో స్సిద్ధిగతస్య పరమహంసస్యయతే॥ నారాయణస్య గురుముద్దిశ్య గురుప్రీత్యర్థంఖననదినాదారభ్య అద్యద్వితీయేహనిసమాధివెదికాయాం పురుషసూక్తప్రకారేణ యావచ్ఛక్య ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజాంకరిష్యే ఇతి సంకల్ప్యపూర్వోక్తప్రకారేణ పూజాంకృత్వా పూజానంతరంపూర్వోక్తప్రకారేణఆత్మానంతర్పయామీతి తర్పణానికృత్వా అష్టదిక్షుతర్పణంకుర్యాత్ । అష్టదిక్షు ఇంద్రంతర్పయామి । అగ్నింయమంనిఋతిం వరుణంవాయుంకుబేర మీశానంతర్పయామీతితర్పయిత్వా॥

—(*) అథమహాపూజా. (*)—

౨౮౯. అశేషే హేపరిషత్ ...స్వీకృత్య అస్మద్గురోస్సిద్ధిం గతస్య పరమహంసస్య నారాయణస్యగురు ముద్దిశ్యగురుప్రీత్యర్థం ఖననదినాదారభ్య అద్యదశమదినే అస్యాంసమాధి వేదికాయాం మహాపూజాంకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధిరస్త్వితి అనుగ్రహాణ। సంకల్పంపూర్వోక్తప్రకారేణ పూజాంతర్పణాంతంకృత్వా బ్రాహ్మణేభ్యోదక్షిణా తాంబూలాదీనిదత్వా గృహంగచ్ఛేత్ ॥ ఇతిమహాపూజాక్రమః ॥

—(*) అథపార్వణ శ్రాద్ధక్రమః. (*)—

౨౯౦. కర్తాస్నాత్వాచమ్యసమస్త సంపత్ ...నారాయణమః । యాపతీర్వై దేవతా...ప్రీణాతి । అస్మద్బ్రహ్మీభూతపితుః అద్యఏకాతశేదినే

పార్వణశ్రాద్ధంకర్తుం అధికార సంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు॥ అధికార సంపదస్త్వితి ప్రతివచనం॥ సంకల్ప్య। ఏవంగుణేత్యాది తిథౌస్వగృహే అస్మద్బ్రహ్మీభూతపితుః ఖననదినాదారభ్య అద్యఏకాదశేహని పార్వణ శ్రాద్ధే అస్మత్పితృపితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాం శర్మణాంవసు రుద్రాదిత్య రూపాణాంసాధుగురుసంజ్ఞక విశ్వేషాందేవానాంచ విష్ణోశ్చఅ స్మద్బ్రహ్మీభూతపితుః ఖననదినాదారభ్య అద్యఏకాదశేహని(ఏకాదశదినే) పార్వణశ్రాద్ధం అన్నేనహవిషాపార్వణ విధానేనసఅన్నాదిద్రవ్యేణ అద్యక రిష్యే ఇతిసంకల్ప్య శేషంప్రతి సాంవత్సరిక వత్కుర్యాత్॥ ఇతిపార్వణ శ్రాద్ధక్రమః॥

—(*) అథనారాయణ బలిప్రయోగః. (*)—

౨౯౧. పుణ్యాహం వాచయిత్వా॥ పుణ్యాహ సంకల్పః॥ అస్మ ద్గురోస్సిద్ధింగతస్య పరమహంసస్యనారాయణస్య యతేఃగురుతుష్ట్యర్థంఖన నదినాదారభ్యద్వాదశదినేనారాయణబల్యాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణః విశ్వం భరపూర్వకం కేశవాదిత్రయోదశ బ్రాహ్మణవరణాఖ్యాని కర్మాణికరిష్య మాణఃఆదౌగృహభూభాండ ఆత్మద్రవ్యస్థళశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థమభ్యుదయా ర్థంచమహాజనైస్సహస్వస్తి పుణ్యాహవాచనం కరిష్యేఇతిసంకల్ప్య॥ స ర్వేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్యోనమః అశేషే హేపరిషత్...ద్వాదశదినే నారా యణబలింకర్తుంయోగ్యతాసిద్ధిం అనుగ్రహాణ। సంకల్ప్య అస్మద్గురోస్సి ద్ధింగతస్య పరమహంసస్యనారాయణ గురుముద్దిశ్యగురుప్రీత్యర్థం ఖననదినా దారభ్య అద్యద్వాదశదినే నారాయణబలి కర్మకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య।బ్రా హ్మణానాం హస్తోదకందత్వా అస్మిన్నారాయణబలి కర్మణి కేశవరూపస్య భవతాక్షణఃకర్తవ్యః। ఏవంప్రకారేణద్వాదశ బ్రాహ్మణాన్వరయేత్। అస్మిన్నారాయణ కర్మణివిశ్వంభరస్వరూపస్య బ్రాహ్మణస్యభవతాక్షణః కర్తవ్యః॥ ప్రాణానాయమ్యతిథౌ అస్మద్గురోః గురుప్రీత్యర్థం ఖననదినా దారభ్యఅద్యద్వాదశదినే నారాయణ బల్యంగంవిష్ణుపూజాంకరిష్యేఇతిసం కల్ప్య। పురుషసూక్తవిధానేనసాలగ్రామపూజాం కృత్వాసాలగ్రామసన్ని ధౌస్వగృహ్యోక్తవిధానేన అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాద్యగ్ని ముఖాంతంకృత్వా। భూర్భువస్సువస్స్వాహా॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ। పురుషసూక్తవిధా నేన సమిత్పాయసాద్యైఃప్రత్యేకం ప్రత్యేకంషోడశాహుతీర్హుత్వా। సహ స్రశీర్షా...దశాంగులం స్వాహా। పురుషాయ నారాయణాయేదం॥ ౧॥

పురుషఏవేనగ్ంసర్వం—తిరోహతిస్వాహా । పురుషాయ నారాయణాయె దం ॥ ౨ ॥ ఏతావానస్య—దివిస్వాహా॥ పురుషాయ—ణాయెదం॥ 3॥ త్రిపాదూర్ధ్వం—శనే అభిస్వాహా ॥ పురుషాయ—ణాయెదం ॥ ౪ ॥ తస్మాద్విరాడజాయత—పురస్స్వాహా॥ పురుషాయ—ణాయెదం॥ ౫॥ యత్పురుషేణహవిషా—శరద్ధవిస్స్వాహా॥ పురుషాయ—ణాయెదం॥౬॥ సప్తాస్యాసన్—పశుంస్వాహా ॥ పురుషాయ...ణాయెదం ॥ ౭ ॥ తంయజ్ఞం—శ్చయేస్వాహా॥ ౮॥ తస్మాద్యజ్ఞా—గ్రామ్యాశ్చయేస్వాహా॥ ౯ ॥ తస్మాద్యజ్ఞా...స్వాహా...యెదం॥ ౧౦॥ తస్మాదశ్వాఅజాయంత—అజావయస్స్వాహా॥ పురుషా . ణాయెదం॥౧౧॥ యత్పురుషంవ్యదధుః॥—వుచ్యేతేస్వాహా॥ ౧౨॥ బ్రాహ్మణోస్య ముఖమాసీత్—శూద్రో అజాయతస్వాహా॥ ౧౩॥ చంద్రమామనసోజాత॥—వాయురజాయతస్వాహా॥౧౪॥ నాభ్యా ఆసీధం తరిక్షం—అకల్పయన్ స్వాహా ॥ ౧౫ ॥ వేదాహమేతం—దాస్తే స్వాహా॥ ౧౬ ॥ సర్వత్రపురుషాయ నారాయణాయెదంనమమ॥ ఓంనమో నారాయణాయస్వాహా । నారాయణాయెదం । ఓం నమోవాసుదేవాయ స్వాహా । వాసుదెవాయెదం॥ అతోదేవాఅవంతునః—స ప్తధామభిస్స్వాహా । దేవేభ్యఇదం॥ ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే—పాగ్ంసురేస్వాహా విష్ణవఇదం ॥ త్రీణిపదావిచక్రమే—కర్మాణి ధారయన్ స్వాహా । విష్ణవఇదం॥ విష్ణోఃకర్మాణి పశ్యత—యజ్ఞస్సఖాస్స్వాహా । విష్ణవఇదం నమమ॥ తద్విష్ణోః పరమంపదం—తతంస్వాహా । శ్రీవిష్ణవఇదం । అధఆజ్యేన కేశవాది ద్వాదశనామభిర్జుహుయాత్॥ కృష్ణపక్షే సంకర్షణాది ద్వాదశభిర్హుత్వాస్విష్టకృదాది బ్రహ్మవిసర్జనాంతె॥ అగ్నేః పురస్తాత్ ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ తీర్త్వా స్తీర్యపురుష సూక్తముచ్చార్య—సహస్రశీర్షా పురుషః—సాధ్యాస్సంతిదేవాః॥ ఓం నమోనారాయణాయబలిందదామి । పిండస్యోపరి యనోదకంనినీయ । యజ్ఞేశ్వరాయ సర్వోపచారపూజాంకుర్యాత్ ॥ యస్యస్మృత్యాచనామోక్త్యా—తదస్తుతె । నారాయణబలిహోమెన జపేనచ భగవాన్ సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీయజ్ఞేశ్వరః ప్రీణాతు । కేశవస్వాగతం. కేశవఇదం పాద్యం ఏవంప్రకారేణ త్రయోదశ బ్రాహ్మణానాంపాద్యానిదత్వా॥ ఏవంగుణ—తిథౌఅస్మద్గురో స్సిద్ధిం గతస్య గురుప్రీత్యర్థం బ్రాహ్మణాన్ భోజయిష్యే । తదంగ బ్రాహ్మణ పూజాంకరిష్యే । కేశవస్వరూపస్య బ్రాహ్మణస్య యిదమాసనం । కేశవస్వరూపాః బ్రాహ్మణాః

భవద్భిః క్షణః కర్తవ్యః । ఇదం పాత్రాసనం । ఇమేగంధాః । ఇత్యాద్యర్చనం కుర్యాత్ । ఏవం ప్రకారేణ పూజాంకుర్యాత్ । ఓం భూర్భువస్సువః సర్వత్ర దేవసవితః ప్రసువ । పృథివీ తే పాత్రం—శ్రీవిష్ణో అన్నం రక్షస్వ నానాగోత్రేభ్యో నానానామభ్యః ప్రతిపాత్రస్థానాని అన్నానిప్రత్యేకం ప్రత్యేకం తస్మై తస్మై సంప్రదదేనమమ ॥ ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః—వ్యయః । అనేన బ్రాహ్మణ సమారాధనేనభగవాన్ సర్వాత్మకః కేశవాదిద్వాదశ నామాత్మకః కేశవస్వరూపీ విశ్వంభరస్వరూపీ గురుస్సుప్రీతో వరదో భవతు ॥ పరిషేచనాది ఆపోశనాదిదత్వా భోజనానంతరం విశ్వంభర బ్రాహ్మణసన్నిధౌ ప్రాగగ్రాన్ దర్భాంస్తృణ్ణీర్య యవోదకంనినీయ బ్రాహ్మణభోజన శిష్టాన్నేన ఓం భూః స్వధా । ఓం భువః స్వధా । ఓం సువః స్వధా । ఓం భూర్భువస్సువస్స్వధా । ఇతిబలిందద్యాత్ । ప్రాణానాయమ్య—తిథౌ అస్మద్గురో ర్నారాయణబల్యాంగం కేశవాదిద్వాదశ పిండప్రదానాని కరిష్యే । ఇతిసంకల్ప్య । ప్రాగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య యవోదకాన్నినీయ భోజన శేషాన్నం పిండానికృత్వా కేశవాయ ఇదంపిండం దదామి । ఇతిద్వాదశ పిండానిదద్యాత్ । తదుపరిజలమార్జనం కుర్యాత్ । విష్ణోః పునః పూజాంకుర్యాత్ । గురుప్రీత్యర్థం సాలగ్రామ దానంకుర్యాత్ । దశదానానిచకుర్యాత్ । ప్రదక్షిణనమస్కారాంశ్చకృత్వా బ్రాహ్మణాన్ విసృజేత్ । త్రయోదశదినే ఆరాధనం కుర్యాత్ । సంవత్సర పర్యంతం మాసే మాసే మాసికానిన కుర్యాత్ । కింతు ఆరాధనమేవ । అశ్వమేధఫలమవాప్నోతి ॥ ఇతి సన్న్యాసాశ్రమిణాం సంస్కారవిధిః ॥

—(*) పరిషద్విధాయకాను వాదపూర్వకప్రాయశ్చిత్తవిధిః. (*)—

౭౯ ౧. తదాహ పరాశరః ॥ ఆదౌ మహానదీస్నానం మహాసంకల్పముచ్చరేత్ । మృత్తిస్నానంసభాపూజా తతో విజ్ఞాపనక్రమః ॥ సభాచస్మృతిమార్గేణ ప్రాయశ్చిత్తం విలోక్యచ । ఆలోచ్యధర్మశాస్త్రాణి యథాశాస్త్రానుసారతః । విధాయకానాంవరణం శాస్త్రోక్తవిధినాతతః । అనువాదకస్యవరణం కృత్వా శాస్త్రానుసారతః । విధాయకానాం వాక్యస్యానువాదస్యవిశేషతః । తయోర్వాక్యప్రకారస్తుతతః పరముదీరితః । వ్రతస్యగ్రహణం చైవవపనస్యవిధి స్తతః । దంతధావనరీతిశ్చదశ దానానిచక్రమాత్ । నాందీశ్రాద్ధవిధిశ్చైవ వైష్ణవ శ్రాద్ధమేవచ । పాద్యాంగవిధిర్గోదానం శాలా

హోమస్తతఃపరం । పంచగవ్యస్యహోమశ్చ పంచగవ్యస్య ప్రాశనం । తతశ్చకృచ్ఛ్రాచరణం గోదానంచోత్తరాంగకం । పునశ్శాలాగ్నిహోమశ్చ నాందీశ్రాద్ధంతువైష్ణవం । దశదానంపునః కుర్యాత్ భూరిదానంతథైవచ । నిరీక్షణాజ్యదానంచ బ్రాహ్మణాశీస్తథైవచ । బ్రాహ్మణాంశ్చభోజయేత్తత్రఘృతసూపాదిషడ్రసైః । ఏవంకృతే మహాభాగసర్వపాపాద్విముచ్యతే ॥

—(*) అథసర్వప్రాయశ్చిత్తక్రమోవక్ష్యతే. (*)—

౨౬౩. ఆదౌకారయితాకారయితృత్వవిచక్షణం బ్రాహ్మణం వృత్వాదశవిప్రాన్ ద్వాదశవిప్రాన్వా పరిషదర్థేవినియోజయేత్ । తతః సర్వప్రాయశ్చిత్తమహం కరిష్యమాణో మదీయపాప జాతంపరిషత్సన్నిధౌనిగదయతు కామోఽమలాపకర్షణస్నానం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ సచేలస్నాత్వా తదనంతరం ఆర్ద్రవాససా సభాంతికం గత్వామహా సంకల్పం కుర్యాత్ ॥

—(*) మహాసంకల్పః. (*)—

౨౬౪. అథానంత వీర్యస్యశ్రీమదాదినారాయణస్య అచింత్యాపరిమేయశక్త్యాభ్రియమాణస్య మహాజలౌఘమధ్యేపరిభ్రమమాణానామనేకకోటి బ్రహ్మాండానామన్యతమేవ్యక్తపృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశమహదహంకారాద్యైరావరణైరావృతేస్మిన్మహతి బ్రహ్మాండకరండమండలే । ఆధారకూర్మానంతాద్యష్టదిగ్గజోపరి ప్రతిష్ఠితస్యసప్త పాతాళస్యోపరితలే । ప్రతిలోమేనసత్యాదిలోక షట్కస్యఅధోభాగే । మహీమండలమండనాయమానఫణిరాజస్య శేషస్య సహస్రఫణామండలే । దిగ్దంతిశుండాదండోత్తంభితే । లోకాలోకాచలైర్వలయితే । లవణేక్షుసురాసర్పిర్దధిక్షీరోదకార్ణవైః పరవృతే । జంబూప్లక్ష శాల్మలికుశక్రౌంచ శాకపుష్కరాఖ్యసప్తద్వీపపరివృతే । ఇంద్రద్వీపకశేరుతామ్రగభస్తినాగసౌమ్యగంధర్వ చారణభారతాఖ్య నవఖండమండితే । మహాసరోరుహాకారే । పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణభూమండలే । సుమేరునిషధ హేమకూటవింధ్యాచలానాం హరివర్షకింపురుషవర్షయోశ్చదక్షిణే సహస్రయోజనవిస్తృతే । మలయాచలాదుత్తరే । స్వర్ణప్రస్థచంద్రశుక్లావర్తక రమణకమహాభారత పాంచజన్యసింహళలంకేతి నవఖండమండితే । భారతవ

వర్షే భరతఖండే ప్రజాపతిక్షేత్రే జంబూద్వీపే దండకారణ్యే కర్మభూమౌ స్వామ్యవంతికురుక్షేత్రాది సమభూమధ్య రేఖాయాః పూర్వదిగ్భాగే మేరోర్దక్షిణేపార్శ్వే శ్రీశైలస్యాగ్నేయదిగ్భాగే కృష్ణాకావేర్యోర్మధ్యప్రదేశే సత్యవ్రతక్షేత్రే సకలదేవతా సన్నిధౌ పుణ్యదేశే, బ్రహ్మణానియుక్తస్య సకలజగత్సృష్టిః కారణ ప్రజాపతేః పరార్ధద్వయ జీవినో బ్రహ్మణః ప్రథమపరార్ధే పంచాశదతీతే ద్వితీయపరార్ధే పంచాశదాదిమే వర్షే ప్రథమమాసే ప్రథమపక్షే ప్రథమదివసే అహ్ని ద్వితీయే యామే తృతీయే ముహూర్తే శ్వేతవరాహకల్పే స్వాయంభువస్వారోచిషోత్తమ తామసరైవతచాక్షుషాఖ్యేషు షట్సుమనుషు వ్యతీతేషు సప్తమే వైవస్వత మన్వంతరే యుగానాం త్రిషు యాతేషు ద్విచత్వారింశద్ఘటికాను అష్టావింశతితమే । మహాకలియుగే, ప్రథమపాదే శాలివాహననృప పరిగణిత—అష్టశతోత్తరసహస్రతమ చాంద్రసౌరాదిమాసమితే । తత్ప్రభవాదిషష్టి సంవత్సరాణాం మధ్యే వర్తమానే వ్యావహారికే—అముకసంవత్సరే। అముకాయనే అముకమాసే । అముకపక్షే । అముకదినే । వారేనక్షత్రే—యోగే—కరణే—ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ—గోత్రస్య—నక్షత్రే।—రాశౌ । జాతస్య—నామధేయస్య । జన్మాభ్యాసవశాత్ జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం బాల్య యౌవన కౌమారవార్ధకేషు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థాసు మనోవాక్కాయ కర్మేంద్రియవ్యాపారైః రైతైః కృతానాం రహసికృతానాం ప్రకాశకృతానాం మహాపాతకవ్యతిరిక్తానాం మహాపాతకాతి దిష్టవ్రతాదిలోపజనితాతిపాతకానాం మహాపాతక సమరూపపాతకానాం ఉపపాతకానాం సంకీర్ణకరణానాం మలినీకరణానాం అపాత్రీకరణానాం జాతిభ్రంశకరణానాం ప్రకీర్ణకానాం అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చ సకృత్కృతానాం అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చాసకృత్కృతానాం అసకృదుపభుక్తానాం నిరంతరాభ్యస్తానాం చిరకాలాభ్యస్తానాం నవవిధానాం బహువిధానాం సర్వేషాం పాపానాం పాపనోదకం సర్వప్రాయశ్చిత్తం పరిషదుపస్థానపురస్సరం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తాంగత్వేన మృత్తికాస్నానం కరిష్యే । ఇతి సంకల్ప్య । మృత్తికాస్నానం విధాయ॥ మృత్తికే హన మే పాపం... పరమాం గతిం । అంగాదంగాల్లోమ్నో—ఇత్యాదిభి ర్మంత్రైర్మృత్తికాలేపన పూర్వకం స్నానం కృత్వా ఆర్ద్రవాసాః పరిషదం త్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య పరిషద్దక్షిణాం [illegible] విజ్ఞాపయేత్ ॥ అత్రైషా పరిషత్

మదీయాంవిజ్ఞాపనాం సమాకర్ణ్యమయా సమర్పితాంఇమాం పరివద్దక్షి ణాం యత్కించిత్పరిమితాం యథోక్తదక్షిణామివస్వీకృత్య సర్వస్మాదేవ పాపాముద్ధర ! అముకగోత్రస్య అముకనక్షత్రే । అముకరాశౌ జాతస్య అముకనామధేయస్య మమజన్మాభ్యాసవశాత్ జనప్రభృత్యేతత్ క్షణ పర్యంతం మధ్యవర్తినికాలె బాల్యయౌవన కౌమారవార్ధకేషు జాగ్ర త్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థా సుమనో వాక్కాయ కర్మేంద్రియవ్యాపారైఃమ యాకృతానాంరహః ప్రకాశకృత మహాపాతకసమరూప పాతకానాం సంకీర్ణీకరణానాం మలినీకరణానాం అపాత్రీకరణానాం జాతిభ్రంశకరా ణాం ప్రకీర్ణకానాం అజ్ఞానతోజ్ఞానతశ్చ సకృత్కృతానాం అజ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చాభ్యస్థానాంచిరకాలాభ్యస్థానాం నిరంతరాభ్యస్థానాం నవవిధా నాం బహూనాం బహుధానాం సర్వేషాంపాపానాం అపనోదక మేకం ప్రాయశ్చిత్తంనిశ్చిత్య ఉపదిశేతి విజ్ఞాప్యపునః ప్రణమెత్ । పరిషదపియ జమాన విజ్ఞాపితానాం పాపాపనోదక మెకంప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్య విధా యకముఖేన విదధ్యాత్ । సప్తపంచత్రయో వాపీతిన్యాయెన యథాశక్తి నిధాయకాయోజ్యాః ॥ చతుర్విధసర్వప్రాయశ్చిత్తస్య కృఛ్రగణనయా మహాపాతకాదర్వాచీనెషుతదధిష్ఠితేషు అశీత్యుత్తరశతం ప్రాజాపత్యాని। తదర్వాచీనేషూ పాతకేషు ద్వివార్షికం షష్టిసఖ్యాకంకృఛ్రం। ఉపపా తకాదర్వాచీనేషు క్షుద్రపాపేషు బహుషుసంకీర్ణీకరణాదిషు। అబ్దంక్షుద్ర పాపేషుప్రకీర్ణేషు కృఛ్రాతికృఛ్రచాంద్రాయణాని ఏతాన్యభ్యాస వ శాత్ షడ్గుణితాని। ఉత్తమమధ్యమాధమాధికారిభేదాత్ త్రైగుణ్యం భవంతి ॥ ఏతదపికెశరక్షణేద్విగుణం॥ శావాంగపితథైవ ద్విగుణంభవతి। అస్థిరూపె త్రిగుణం। అజీవప్రాయశ్చిత్తేషు పుత్రాది నాక్రియమాణేషు తన్నిమిత్తవపనం దంతధావన శాలాగ్ని హోమపంచగవ్య హోమప్రాశ ననిరీక్షితాజ్యదానాని పనస్యుః। ఏతదంగవైకల్య పరిహారార్థంకించి ద్దక్షిణాందద్యాత్। కృఛ్రమిత్యుక్తె ఏవం ప్రాజాపత్యకృఛ్రం అతికృఛ్ర స్థానేత్రీణిప్రాజాపత్యకృఛ్రాణి। చాంద్రాయణస్థానె। అష్టౌప్రాయజాప త్యాని॥ నారీణాంవపనంనాస్తివిధవాయాః కార్యమెవ॥ బాల్యాత్ప్రభృతి యత్కించిత్పాతకంచోపపాతకం। షడబ్దైనెవశుధ్యేత మహాతఃపాతకా దృతె। ఇత్యాదిచతుర్విధసర్వప్రాయశ్చిత్తస్యాశుద్ధ్యపేక్షయా ఏక విధంనిర్దిశేత్ ॥

—(*) అథవిధాయకవరణం. (*)—

౨౯౫. అస్మిన్ చికీర్షితే సర్వప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానేభవ ద్భిర్వి ధాయ కైర్భవితవ్యం । ఇత్యశేషసభాయా భవంతోపి తథైవాంగీ కృత్య మాంరక్షంతు॥

—(*) అథఅనువాదక వరణం. (*)—

౨౯౬. అస్మిన్ చికీర్షితే సర్వప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానే అనువాదకత్వే భవతాభవితవ్యం ఇత్యశేషసభ్యా భ్యనుజ్ఞయాభవానపి తథైవాంగీకృత్య మాంరక్ష॥

—(*) అథపరిషద్వాక్యం. (*)—

౨౯౭. హేవిధాయకాః ఇదానీం కాశ్యపగోత్రేణ నారాయణశ ర్మణా యజమానేనవిజ్ఞాపితానాం ఇత్యాదినవవిధానాం సర్వేషాంపాపా నాంషడ్గుణిత షడబ్దకృఛ్రరూప మశీత్యధికసహస్ర సంఖ్యాక ప్రాజాపత్య కృఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం ఉత్తమాధికారిణః । మధ్యమాధికారిణస్తు ద్విగుణంసత్ । షష్ట్యుత్తరశతాధిక ద్విసహస్రసంఖ్యాకం ప్రాయశ్చిత్తం । అధమాధికారిణస్తు । త్రిగుణితంచత్వారింశ దుత్తర ద్విశతాధిక సహస్ర సంఖ్యాక ప్రాజాపత్యకృఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తంపాపా పనోదకంభవతి । ఏతత్ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహితం ప్రాజాపత్య కృఛ్రాశక్తౌ తత్ప్రి త్యామ్నాయత్వేన తత్సంఖ్యాకగోదానాదికం వాస్యోపదిశంత్వితి విధాయ కాన్ వినియోజయేత్ ॥

—(*) అథవిధాయక వాక్యం. (*)—

౨౯౮. విధాయకాఃకుశ కుసుమపాణయః ప్రాఙ్ముఖాసదుత్థాయా నువాదకమిదంవదేయుః । అహోవిద్వన్ విదుషామగ్రేసరసర్వ ప్రాయ శ్చిత్తానువాదకకుశల హేఅనువాదకఅముకగోత్రేణ నారాయణశర్మణాయ జమానేన విజ్ఞాపితానాం రహఃప్రకాశకృతమహాపాతకవ్యతిరిక్తానామిత్యా దిసర్వేషాం పాపాపనోదకం షడ్గుణితషడబ్దరూప కృఛ్రరూపాశీత్యధిక స హస్ర సంఖ్యాకప్రాజాపత్య కృఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్త ముత్తమాధికా రిణః - మధ్యమాదికారిణస్తు ద్విగుణం సత్ షష్ట్యుత్తర శతాధికద్విసహస్ర సంఖ్యాకం ప్రాయశ్చిత్తం । అధమాధికారిణస్తు త్రిగుణతత్వాత్ । చత్వా రింశదుత్తర శతాధికత్రిసహస్ర సంఖ్యాకప్రాజాపత్య కృఛ్రాత్మకంఏతత్ప్రా యశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహితం పాపాపనోదకంభవతీతి

సమగ్రసభానిర్ణయః । వయమప్యేతదశేషసభా నిర్ణీతం ప్రాయశ్చిత్తమ
స్మైయజమానాయా నుపదేతిత్వా ప్రేరయామః । త్వమపితథై నాను
వాదంసవిస్తరం ఉచ్చైరూర్ధ్వబాహుస్సన్ ఆత్రివారంఅనువదేత్యనువాద
కంబ్రూయుః ॥ అనువాదకోపితథాకరో మీత్యుక్త్వాయతాసు యూర్ధ్వ
బాహుర్త్రివార మనువదేత్ ॥

—[*] అనువాదక వాక్యం. [*]—

౨౯౫. భోయజమాన అముకగోత్ర నారాయణ శర్మన్ అశేషే
యంపరిషత్ త్వదీయాం విజ్ఞాపనాంసమాకర్ణ్యత్వయా సమర్పితాం పరిష
ద్దక్షిణాం యథోక్తదక్షిణామి వస్వీకత్యత్వదుక్త నిమిత్తానాంసర్వేషాంపా
పానాం అపనోదకం సర్వప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహి
తం నిర్ణీయఅస్మి నిర్ణీతం సర్వప్రాయశ్చిత్తం యజమానస్యోపదిశేతి
విధాయకముఖేనమాంప్రేషితవతీ । అహామప్యుపదిశామి । సావధానస్స
మాకర్ణయ॥ అముకగోత్రస్య అముకనక్షత్రే జాతస్య తవజన్మాభ్యా
సాత్ జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యతం మధ్యవర్తినికాలె బాల్యయావన
కౌమారవార్ధికేషు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థా సుమనో వాక్కాయ
కర్మేంద్రియవ్యాపారైః త్వయాకృతానాం రహఃప్రకాశకృతానాం మహా
పాతకచతుష్టయ వ్యతిరిక్తానాం ఇత్యాదిసర్వేషాం పాపానాం షడ్గుణిత
షడబ్దకృఛ్రరూపసర్వ ప్రాయశ్చిత్తం అశీత్యధిక సహస్రసంఖ్యాక ప్రాజా
పత్య కృఛ్రాత్మక మపనోదకం ఏవముత్తమాధికారిణ ఇత్యాదిప్రాజాపత్య
కృఛ్రాత్మకమపనోదకం పాపానామెత త్ప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ
గోదాన సహితంత్వ మాఅనుష్ఠేయం । త్వంసాక్షాచ్చర్యాయాం సమర్థ
శ్చేత్తథాచర । అనమర్థశ్చేత్ తత్ప్రత్యామ్నాయానాచర । ప్రత్యా
మ్నాయాః । ఎతేషుప్రత్యామ్నాయెషు తదశక్య ప్రత్యామ్నాయైశ్చ
త్వారింశదుత్తర ద్విశతాధిక త్రిసహస్రసంఖ్యాక ప్రాజాపత్యకృఛ్రాత్మకం
సర్వప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగగోదానసహితం సంపూర్ణం కురు
పూతోభవేః ॥ అస్మిన్ప్రాయశ్చిత్తేత్వయాశక్య ప్రత్యామ్నాయె స్సమ్య
గనుష్ఠితేసతి । అముకగోత్రాముక శర్మాయంయజమానః జన్మాభ్యాసా
జ్జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం బాల్యయావన కౌమారవార్ధికేషు జా
గ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థా సుమనో వాక్కాయ కర్మేంద్రియ వ్యాపా
రైఃత్వయాకృతెభోరహః ప్రకాశకృత మహాపాపక చతుష్టయవ్యతిరిక్తె

భ్యః మహాపాతకా తిదిష్టరూపమహాపాతక వ్రతాతిదేశికరూపాతి పాతకే
భ్యో మహాపాతకసమపాతకేభ్యో సమపాతకేభ్యోసంకీర్ణీకరణేభ్యోమలినీ
కరణేభ్యో జాతిభ్రంశకరణేభ్యో ప్రకీర్ణకేభ్యో జ్ఞానతో జ్ఞానతశ్చ సకృ
త్కృతేభ్యో జ్ఞానతోజ్ఞానతశ్చాభ్యస్తేభ్యో తాభ్యస్తేభ్యో చిరకాలాభ్యస్తేభ్యో
బహుభ్యోబహువిధేభ్యో నవభ్యోనవవిధేభ్యో సర్వేభ్యఃపాపేభ్యో ముక్తో
భూయాసమ్ముక్తోభూయాత్ । పరిషదః ఉచ్చైస్తథాబ్రూయుః ॥

—(*) వ్రతగ్రహణవిధిః. (*)—

౩౦౦. తతోయజమానః ప్రాణానాయమ్య । అముకనక్షత్ర ఇ
త్యాది... మనుజన్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృత్యైతత్ క్షణపర్యంతం బాల్యయౌ
వనకౌమార వార్ధకేషుజాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాసు మనోవాక్కా
య కర్మేంద్రియవ్యాపారైః మయాకృతానాంరహః ప్రకాశకృత మహాపా
తక చతుష్టయవ్యతి రిక్తానాం మహాపాతకా తిదిష్టరూప మహా పాతకవ్ర
తాతిదేశిక రూపాతి పాతకానాం పాతక సమరూపాతి పాపకానాం సం
కీర్ణీ కరణానా మిత్యాదిసర్వేషాం పాపానాం అపనోదకం సర్వప్రాయశ్చి
త్తం ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహితం పరిషదుపదిష్ట ప్రాయశ్చిత్తం
శక్య ప్రత్యామ్నాయరూపేణ కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ ఇతివ్రతగ్రహణం॥

—(*) తతఃవపనం తత్ప్రకారస్తు. (*)—

౩౦౧. జంఘోరువక్షఃకక్షౌచలోమాని భుజయోఃక్రమాత్ । కు
క్షిలోమశిఖావర్జం శ్మశ్రులోమచవాపయేత్॥ కేశశ్మశ్రులోమనఖాని
వాపయిత్వా స్నాత్వాచమ్యదంతధావనం సంకల్పపురస్సరంకుర్యాత్॥ ఆ
యుర్బలంయశోవర్చః ప్రజాఃపశువసూనిచ । బ్రహ్మప్రజ్ఞాంచమేధాంచ
త్వంనోదేహివనస్పతే । ఇతిదంతకాష్ఠమాదాయ దంతధావనంవిధాయ
అవగాహ్య స్నాత్వాచమ్య । ప్రాణానాయమ్య పరిషత్సన్నిధాన నుపరిత
సర్వపాపక్షయార్థం పరిషదుపదిష్టం ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యమాణఃఇదాదౌ
దేహశుద్ధ్యర్థందశవిధస్నానం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య తత్తన్మంత్రైస్స్నాయా
త్ ॥ గంధద్వారామితిగోమయస్నానం॥ స్యోనాపృథివీతిమృత్తికాస్నానం॥
ఆపోహిష్ఠామయోభువఇతి త్రిసృభిరుదకస్నానం॥ గాయత్ర్యాగోమూత్ర
స్నానం ఆప్యాయస్వేతి క్షీరస్నానం॥ దధిక్రావ్ణ్ణేతి దధిస్నానం॥ శుక్రమసీ
త్యాజ్యస్నానం॥ దేవస్యత్వేతికుశోదకస్నానం॥ ఋతాంహిమవ్యాసః॥ భస్మగో
మయ మృదావ్వీరి ... ద్యైః ... పాలాశవర్ణాంకార్యంబాహ్య

శౌచాపనుత్తయే। అధమోత్తమమధ్యానామంగానాం క్షాళనాయచ। త్రిధాతువిధజెత్తానిదూర్వా అపిసమాహరేత్ । శాస్త్రోక్తేనైవ విధినా క్షాళయెత్తైలసంకరం। అధమోత్తమమధ్యాని గాత్రాణిసజలాంతరైః। స్వసంఖ్యయాజలంలింపేదేకవారంతు గోమయం। మలాపకర్షణం స్నానం స్వగృహ్యోక్తాశ్చభస్మవా। పంచగవ్యాని హృద్యంతె గోమయస్యైవతుక్రియా। ప్రక్షాళ్యసర్వగాత్రంతువాససంశోధ్యవారిణా। ద్విరాచమ్యతోధౌతెవాససీపరిధాయచ। ఊరూమృత్స్నా జలాభ్యాంచ సంశోధ్యాథకరావపి। ద్విరాచమ్యస్నానశాటీంనిత్రిర్మృదాద్భిశ్చశోధయేత్॥ పంచగవ్య ప్రాశసంశాలాగ్ని హోమః వ్రతారంభకాలె నిశాముఖే వ్రతసంకల్పాదూర్ధ్వమేవపంచగవ్యహోమఃశాలాగ్నిహోమఃకర్తవ్యఇత్యన్యే॥నిశాముఖే వ్రతసంకల్పః॥ అముకగోత్రస్య నామధేయస్య మమజన్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృతిఏతత్ క్షణపర్యంతం ఇత్యాదిసర్వేషాం పాపానామపనోదకం షడ్గుణితషడబ్దరూపం అశీత్యధికసహస్ర సంఖ్యాకం సర్వప్రాయశ్చిత్తమపనోదకం—ఏతదుత్తమాధికారిణః। మధ్యమాధికారిణస్తు ఎతదేవ ద్విగుణం। అధమాధికారిణస్తు ఎతత్త్రిగుణం। ఎవంపరిషదుపదిష్టం ప్రాయశ్చిత్తం శక్తిప్రత్యామ్నాయరూపేణకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। గ్రామాద్బహిరేవతారకా దర్శనసమయె సంకల్పః॥ తతోనాందీశ్రాద్ధం వైష్ణవశ్రాద్ధంచకర్తవ్యం। మయాఆచర్యమాణ ప్రాయశ్చిత్తస్య ప్రాచ్యాంగత్వేన నాందీశ్రాద్ధం సర్వధర్మరహితం యదాశక్తిహిరణ్యేన కరిష్యఇతిసంకల్ప్య॥ నాందీముఖేభ్యః మాతృపితామహీ ప్రపితామహీభ్యః। నాందీముఖేభ్యః పితృపితామహ ప్రపితామహేభ్యః। సపత్నీకమాతామహ మాతుఃపితామహమాతుః ప్రపితామహేభ్యః నాందీముఖేభ్యః అక్షయతృప్త్యర్థం ఆచ్ఛాదనభోజన దక్షిణాత్వేన పరికల్పిత మాగ్నేయం హిరణ్యంస్వాహా నమఃనమమ॥ ఇతిఉపవీతీవత్వా॥ వైష్ణవశ్రాద్ధం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య।మహావిష్ణుముద్దిశ్య మహావిష్ణు ప్రీత్యర్థం భోజనపర్యాప్త మాగ్నేయంహిరణ్యంశ్రీమహావిష్ణుః ప్రియతామితిదద్యాత్॥ మయాఆచర్య మాణస్య ప్రాయశ్చిత్తస్య ప్రాచ్యాంగగోదానం కరిష్యే-ఇతిసంకల్ప్య॥ గవామంగేషు తిష్ఠంతీతిగాందద్యాత్॥ తతఃశాలాగ్ని హోమః॥ ప్రారంభే సర్వకృచ్ఛ్రాణాం సమాప్తౌచ విశేషతః। ఆజ్యేనైవ తు శాలాగ్నౌ జుహుయాద్వ్యాహృతీః పృథక్। ఔపాసనాగ్నౌ లౌకికాగ్నౌ వామయాఆచర్యమాణ పరిషదు

పదిష్ట ప్రాయశ్చిత్తస్య ప్రాచ్యాంగశాలా హోమంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ చతుష్పాత్రప్రయోగః॥ ఆజ్యసంస్కారాంతం కృత్వాగ్నిం పరిషిచ్య వ్యాహృతిభిః అష్టోత్తరశతాజ్యాహుతీ ర్జుహుయాత్ । ఉత్తరంపరిషేచయేత్ ॥ తతఃపంచగవ్య హోమప్రకారః॥ పలమేకంతుగోమూత్ర మంగుష్ఠార్ధంతుగోమయం । క్షీరంసప్తపలందద్యా ద్దధిత్రిఫలమేవచ । పలమేకం ఘృతంచైవ పలమేకంకుశోదకం ॥ మతాంతరం ॥ గోమూత్రం మాషకాన్యష్టౌగోమయస్యచషోడశ । క్షీరస్యద్వాదశప్రోక్తాదధ్నస్తుదశకీర్తితాః । గోమూత్రవద్ఘృతస్యాష్టౌ తదర్ధంతుకుశోదకం॥ మాషకోనామ సార్ధద్వయం॥ గోమూత్రం తామ్రవర్ణాయాః శ్వేతాయాశ్చైవ గోమయం । పయఃకాంచనవర్ణాయాః నీలాయాశ్చతథాదధి । ఘృతంచ సర్వవర్ణాయాః సర్వంకాపిలమేవవా॥ అలాభేపంచగవ్యానాం సర్వవర్ణేష్వయంవిధిః । ఏవంప్రకారేణప్రత్యేకం పంచపాత్రేషునిక్షిపేత్ ॥ ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తాంగత్వేన బ్రహ్మకూర్చవిధానేన పంచగవ్యహోమప్రాశనంచకరిష్యే—ఇతిసంకల్ప్య ఉల్లేఖనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనాంతం కృత్వా పరిస్తీర్య । గాయత్ర్యాచైవ గోమూత్రం గంధద్వారేతి గోమయం । ఆప్యాయస్వేతిచక్షీరం దధిక్రావణ స్తథాదధి । శుక్రమసీతిచైవాజ్యం దేవస్యత్వాకుశోదకం । ఇత్యేవంక్రమేణాగ్నే రుత్తరతఃప్రాగపవర్గేషు పాత్రేషు తత్తన్మంత్రేణ ద్రవ్యాణినిక్షిపేత్॥ తతోదర్వీం సంస్కృత్యాగ్నిం, పరిషిచ్యాగ్నేః పశ్చాదేకస్మిన్పాత్రే తత్తన్మంత్రైఃతానిద్రవ్యాణిప్రక్షిప్యాలోడ్యసప్తసంఖ్యాక కుశమయేన బ్రహ్మకూర్చేన దర్వ్యాచగృహీతం ఇరావతీతిజుహుయాత్॥ మన్త్రాః॥ ఇరావతీదం విష్ణుర్మానస్తోకేతు శంవతీ । అగ్నయేచైవ సోమాయసావిత్ర్యాచతతః పరం । ప్రణవేనతథాహుత్వా స్విష్టకృచ్చతతఃపరం। ఏవంనవాహుతీర్హుత్వా ఉత్తరంపరిషేచయేత్ । ఆలోడ్యప్రణవేనైవ నిర్మంథ్యప్రణవేనతు । ఉద్ధృత్యప్రణవేనైవ పిబేచ్చప్రణవేనతు । పలాశపర్ణేన పద్మపర్ణేన వాపిబేత్ ॥ తథా॥ మధ్యమేనపలాశస్య పద్మపత్రేణ వాపునః । స్వర్ణపాత్రేణ తామ్రేణ బ్రహ్మతీర్థేనవాపిబేత్ । నశేషయేత్ ॥ యత్వగస్థిగతం పాపందేహే తిష్ఠతిమామకే । ప్రాశనంపంచగవ్యస్య దహత్వగ్నిరివేంధనం ॥ ఆచమ్యాతః పరం మానీధ్యాయన్ దుష్కృతమాత్మనః । పశ్చాత్తాప సమాయుక్తః తిష్ఠేదాసూర్యదర్శనాత్ । తదాప్రభృతి నిధ్యాయన్ విష్ణుంసంతప్తమానసః

తస్యాంరాత్రౌ బ్రహ్మచారీశ యీతవసుధాతలె । ప్రాతర్విబుధ్యచస్నా త్వానిత్యనైమిత్తికం చరేత్ । ప్రాత్యామ్నాయ విధానేన పూర్వసంక ల్పితానిమాన్ । కరిష్యఇతి సంకల్ప్య ప్రత్యామ్నాయాన్ సమాచరేత్॥ అపరేద్యుః ప్రాతః కాలేకృఛ్రా చరణమితి కేచిత్॥ ప్రత్యామ్నాయవిధా నేతు సద్యస్సర్వం సమాపయేత్ । ఇతి కేచిత్॥ తతః ప్రాణానాయమ్య అముకగోత్రస్య అముకనక్షత్రే అముకరాశౌ జాతస్య మమ జన్మాభ్యా పాజ్జన్మప్రభృత్యా తత్క్షణపర్యంత మిత్యాది సర్వేషాం పాపానామ పనో దకం షడ్గుణిత షడబ్ద కృఛ్రరూప మశీత్యధిక సహస్రసంఖ్యాక ప్రాజా పత్య కృఛ్రాత్మకం పరిషదుపదిష్టం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం శక్త్య ప్రాజా మ్నాయరూపేణా చరిష్యఇతిసంకల్ప్య॥ గవామంగేషు తిష్ఠం తీతిగాం దత్వా శేషాణిస్నానరూపేణ బ్రాహ్మణైః కారయిష్యే - ఇతిసంకల్ప్య - స్నానకర్తృభ్యః ఫలస్వీకరణార్థంహిరణ్యందత్వామయా ఆచరితప్రాయశ్చి త్తస్య ఉదీచ్యాంగ గోదానంకరిష్యే - ఇతిసంకల్ప్య । గవామంగేషు తిష్ఠంతీతీగాందత్వా మయాచరితస్య ప్రాయశ్చిత్తస్య ఉదీచ్యాంగ గోదా నేన శ్రీమహావిష్ణుః ప్రియతామితివదేత్ ॥ అలక్ష్మీపరిహారార్థం నిరీక్షితా జ్యదానం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య రూపంరూపమిత్యాజ్యం నిరీక్ష్యబ్రాహ్మణ మభ్యర్చ్య । యాలక్ష్మీరితి మంత్రముచ్చార్య దద్యాత్॥ భూరిదానాని కుర్యాత్॥ హిరణ్యగర్భగర్భస్థ మితిభూరిదానం॥ మయాఆచరితసర్వప్రా యశ్చిత్త సాద్గుణ్యార్థం బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ । తతఃనామస్మరణం కుర్యాత్॥ ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణీతి జపిత్వాయస్య స్మృత్యేత్యుక్త్వా శ్రీరామఃప్రియతామితివదేత్॥ ఆశ్రమిణామపి ప్రాయశ్చిత్తతారతమ్య భా వోదృశ్యతె॥ గృహస్థోక్తాని పాపానికుర్వంత్యాశ్రమిణోయది । శౌచవ చ్ఛోధనం కుర్యు రార్వాగ్బ్రహ్మ నిదర్శనాత్ । పూర్వషోడశ వర్షస్య ద్విగుణం బ్రహ్మచారిణః । అల్పార్థం వాప్రదాతవ్యం బాలత్వాదినిశ్చ యః॥ ఇతి॥ బ్రహ్మచారి వానప్రస్థ యతీనాంశౌచ వత్రాయశ్చిత్తస్యాపి ద్వైగుణ్యాదిభి రభిహితా । సర్వప్రాయశ్చిత్తవ్యతిరిక్త ప్రాయశ్చిత్తానా మేవాధికార భేదాదుచ్చావచకల్పకం॥ సర్వప్రాయశ్చిత్త స్యత్వఖండరూ పత్వాత్ అధికారభేదాభావనోచ్చావచకల్పనం । కించ॥ అశీతివర్షస్య రోగిణః శూద్రస్యనిమిత్తానుసారిణః స్త్రీ... ...దేశే శ్రౌ త్రేణసర్వప్రాయశ్చిత్తమాపతితంస్యాత్ । తత్రాపిస్త్రీత్వేత స్యార్ధంకించి

దధికసార్ధంచకృచ్ఛ్రాణి భవేయుః । తచ్చానిష్టిరిత్యాపత్తిః । తేషామ
తంత్రయథాయోషితిమనీషిభిస్తద్బాహ్యాః । తస్మిన్ప్రాయశ్చిత్తేవర్ణానా
మాశ్రమిణామనులోమజానాం బాలానాంచ సర్వేషాంఅధికారో నాస్తీతి
వక్తుంవిచార్యతే । కేచన । అర్థీవిద్వాన్ సమర్థః కర్మణ్యధికారీతిన్యాయే
నమృతస్యాధికారిత్వసంపాదకరూపవిశేషణాభావాదధికారోనాస్తీతిసం
గిరంతే । తదసంగతం ॥ సర్వస్యాప్యరిష్టపరిహారేస్మిన్ తస్యవిద్యమానత్వా
త్ । మృతస్యాప్యర్థిత్వేనస్తోతవ్యా । కించ । బ్రాహ్మోవివాహ ఆహూ
యదీయతేశక్త్యలంకృతా । తజ్జఃపునాత్యుభయతః పురుషానేకవింశతిం ।
అనుగచ్ఛతియానారీ భర్తారంప్రేతమంజసా । మహాపాతకయుక్తం సాపా
తయిత్వాతముద్ధరేత్ ॥ పుత్రాదికర్తాస్వపితౄన్ తారయత్యేకవింశతిం ।
గయాయాంపిండదానేన పితౄనుద్ధరతిస్వకాన్ । ఏవమాదిస్థానేషుమృతా
నాంపుత్రాదీనాంఅనిష్ట పరిహారార్థేకృతౌతాకర్తౄ భావేకర్తుఃపుత్రా
దేరనిష్టకర్తృత్వం ప్రసజ్యేత తస్మాన్మృతోప్యర్థిత్వవిశేషణయుక్తత్వాత్ ।
అధికారీభవతి ॥ అపరార్కాదినిబంధనకారైరపిమృతానాం మహాపాత
కినాంకాలవిలంబేన ప్రాయశ్చిత్తం విధాయపారలౌకికం కర్మకుర్యాదిత్యు
క్తం । కించ । శక్తోభక్తఃపుత్రాదిః పిత్రాదేఃస్వయం తస్య సర్వప్రా
యశ్చిత్తానామన్యతమ ప్రాయశ్చిత్తం విధాయపారలౌకికం కర్మకుర్యాదితి
స్మృత్యర్థసారేచ వచనమపిప్రమాణం తస్మాన్మృతస్య సర్వప్రాయశ్చిత్తం
కర్తవ్యమేవ । తదపి । జీవతోయద్వ్రతం ప్రోక్తంమృతేతత్ ద్విగుణంభవే
త్ । అస్థినిత్రిగుణంప్రోక్తం పలాశేతు చతుర్గుణం ॥ ఇతిసంగ్రహకారవచ
నానురోధేవకర్తవ్యంనను । మృతస్యసర్వప్రాయశ్చిత్తే సర్వేషామనుష్ఠా
నాసంభవేకథమధికారత్వమితి చేన్నయనేంద్రియలుప్తస్య పరిషద్దీక్షానిరీక్ష
ణాసంభవే వ్యాధిగ్రస్తస్యాప్యల్పపాపస్యవపనాసంభవేపంగోః పరిషత్ప్ర
దక్షిణా సంభవేమూకస్య స్వపాపపరిభాషణాసంభవేసతి వీతదంతస్యదంత
ధావనా సంభవే ప్రాయశ్చిత్తవిధిత్సిత్వంయథాతథామృతస్య సంభవదం
గానుష్ఠానమాత్రేణాపి సర్వప్రాయశ్చిత్తాధికారోస్తీతినిశ్చేతవ్యం । సర్వ
ప్రాయశ్చిత్తజాతస్యసర్వస్యాప్యధికారః । ప్రధానానుష్ఠానమాత్రాత్ఫల
దం।శక్త్యపేక్షయాశక్యాంగానుష్ఠానయుక్తంక్వచిత్సర్వాంగం సంయు
తం । సర్వప్రాయశ్చిత్తమేతదనుష్ఠేయం । అతోర్థిభిరితిస్మృతి సారసము
చ్చయే విహితత్వాచ్చ [illegible] కర్తవ్యం । తథాచోక్తం ॥ సర్వైర్వ్యధికాశక్తి

భక్త్యాసర్వపాపమ త్తమె । మహాపాతక ముత్సృజ్యప్రకాశకృతమేవ తత్ । విశేషవిధిశూన్యత్వాత్ జన్మారభ్యవిధానతః । ఏతజ్జన్మాతిరేకేపిజ న్మన్యానోనివ ర్తకం॥ సర్వప్రాయశ్చిత్తమేతత్ జాయతే సర్వగోచరం॥ ఇతి సర్వప్రాయశ్చిత్తవిధిః ॥

—(*) అథమలమాస నిర్ణయః. (*)—

౩౦౨. కాఠకగృహ్యాపరిశిష్టే॥ యస్మిన్మాసేన సంక్రాంతిఃసంక్రాంతి ద్వయమేవవా । మలిమ్లుచస్సవిజ్ఞేయ స్సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ ఇంద్రాగీ యత్రహూయేతే మాసాదిస్సప్రకీర్తితః । అగ్నిష్టోమా స్థితౌమధ్యే సమాత్ర పితృసోమకే । సోమకౌ॥ తమతిక్రమ్యతుయదా రవిర్గచ్ఛేత్కదాచన । ఆద్యోమలిమ్లుతోజ్ఞేయో ద్వితీయః ప్రాకృతఃస్మృతః ॥ తథా ॥ సినీవాలీమతిక్రమ్య యదాసంక్రమతేరవిః । రవిణాలంఘితోమాసోహ్యా నర్హస్సర్వకర్మసు ॥ తథా। మాసద్వయేబ్దమధ్యేతు సంక్రాంతి ర్నయదాభవేత్ । ప్రాకృత స్తత్రపూర్వస్యా దధిమాస స్తథోత్తరః॥ సిద్ధాంతే ॥ తులాకన్యాగతేసూర్యే వృశ్చికేవాథ ధన్విని । మకరేవాథకుంభేవా నాధిమాసోవిధీయతే ॥ తథా ॥ వృశ్చికాదిచతుష్కేవ మలమాసోయథా భవేత్ । సూర్యేతులాకన్య యోస్తు వర్తమానేచధన్విని । సంక్రాంతి ద్వయయుక్తోపి నాధిమానఇతిస్మృతః ॥ బ్రహ్మసిద్ధాంతే ॥ చైత్రాద ర్వాజ్ఞ మానః పరత స్త్వధికోభవేత్ । దృష్టోస్తిసర్వశాస్త్రేషు యస్మిన్మాసత్రయోదశః । అత్రకర్తవ్యంవిభజతి ॥ పైఠీనసిః ॥ శ్రౌతస్మార్త క్రియాస్సర్వా ద్వాదశేమాసికీర్తితాః । తస్మాత్త్రయోదశే మాసినకు ర్యాత్తాఃకథంచన । త్రయోదశేమాసిఅధిమాసి । నకుర్యాదధికేమాసి కామ్యకర్మకదాచన । సర్వంనిష్ఫలమేవాశు యదాకుర్యాత్తుమోహతః । జాబాలిః ॥ నిత్యంనైమిత్తికంచైవ శ్రాద్ధంకుర్యాన్మలిమ్లుచే । తిథినక్షత్రవారోక్తం కామ్యశ్రాద్ధం కథంచన॥ గర్గః ॥ ప్రారబ్ధం కర్మయత్కించిత్తత్కార్యంతుమలిమ్లుచే । వ్రతానాంచైవయజ్ఞానాం నారంభశ్చనమాపనం॥ మహాలయాష్టకాశ్రాద్ధ ముపాకర్మాదికర్మయత్ । స్పష్టమాసేవిశేషస్స్యాద్విహితం వర్జయేన్మలఇతి॥ యమః చంద్రసూర్యగ్రహేస్నానం శ్రాద్ధందానజపాదికం । కార్యాణిమలమాసేపి నిత్యంనైమిత్తికంతథా ॥ యమః॥ గర్భేవారుషికేభృత్యే శ్రాద్ధకర్మ [illegible] డీకరణేనిత్యే నాధిమాసం విసర్జయేత్ । తీర్థశ్రాద్ధం జపోహూమోయ వ్రీహితిలా

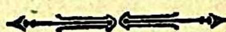
దిభిః । జాతకర్మాద్యకర్మాణి నవశ్రాద్ధంతథైవచ । నక్షత్రయోదశీశ్రా
ద్ధం శ్రాద్ధాన్యపిచషోడశ । మలమాసేపికార్యాణి నిత్యానైమిత్తికంతథా ॥
అంగిరాః ॥ దహనోదకపిండాశ్చ సంచయేశ్రాద్ధకర్మచ । దర్శశ్రాద్ధంనిత్య
హోమం మలమాసేపికారయేత్ ॥ అత్రవిశేషో బృహస్పతినాదర్శితః ॥
అతీతపైత్ర కార్యంచ అతీతోత్సవ మేవచ । శుద్ధమాసేహి కర్తవ్యం
నకామ్యంతు మలిమ్లుచే ॥ యమః ॥ మహాలయంనకర్తవ్యం భాద్రేపక్షే
సితేభవేత్ । ప్రాయశ్చిత్తంతు కర్తవ్యం నిమిత్తానంతరంయది॥ నాగర
ఖండే॥ నభోవాథనభస్యోవా మలమాసోయదాభవేత్ । సప్తమఃపితృ
పక్షస్స్యా దన్యత్రైవతుపంచమః ॥ ఆషాఢమేవాధికృత్వా సప్తపంచ
మోద్రష్టవ్యః ॥ కన్యాగతేసవితరి మలమాసశ్చేత్ అపరపక్షకమహాల
యశ్రాద్ధంనకార్య మిత్యాహజ్యోతిః॥ తథాచపితామహః॥ మాసఃకన్యా
గతేభానౌ అసంక్రాంతోభవేద్యది । దైవంపిత్రంకర్మయత్తు తులాస్థేకర్తు
రక్షయం ॥ కన్యాగతేసవితరి అధిమాసశ్చేత్ తత్రఅపరపక్షికం మహా
లయంచన కర్తవ్యమిత్యర్థః । తులాస్థేకర్తురక్షయఇతి ॥ యత్తుకాత్యా
యనేనోక్తం ॥ గర్భేవార్ధుషికేప్రేతే శ్రాద్ధకర్మణిమాసికే । ఆబ్దికేచ
తథాశ్రాద్ధేనాధిమాసం విసర్జయేత్ ॥ యత్తుప్రచేతాః ॥ శ్రాద్ధేహానిచ
సంప్రాప్తే అధిమాసోయదాభవేత్ । మాసద్వయేపికుర్వీత శ్రాద్ధమేవం
నదుష్యతి॥ యత్తువ్యాసః ॥ షష్టిభిర్దివసైర్మాసః కథితోబాదరాయణైః ।
పూర్వార్ధేదేవకార్యాణి పితృకార్యాణిచోభయోః ॥ ఇతి ॥ తానిమాసికవిష
యాణి ॥ తత్రసత్యవ్రతః ॥ ప్రత్యబ్దంద్వాదశేమాపికార్యా పిండ క్రియా
ద్విజైః । కాపిత్రయోదశేపిస్యా దాద్యంముక్త్వాతువత్సరం॥ అస్యార్థః ॥
యథాపునః మృతమాసాత్ ద్వాదశమాస ఏవమలమాసోభవతి । తథా
తస్మిన్నేవమలమాసే పిండక్రియాదిసర్వం ప్రేతశ్రాద్ధం ఆబ్దికంతు సమావ
నీయం॥ అథాచహారీతః॥ అసంక్రాంతేపికర్తవ్య మాబ్దికంప్రథమంద్విజైః॥
తథైవమాసికం శ్రాద్ధం సపిండీకరణంతథా॥ వ్యాసః॥ మలమాసేనిపతితే
భవేద్యత్రప్రథమాబ్దికం । ద్వాదశేమాసికర్తవ్యం అనేషాముత్తరత్రహి ॥
ప్రత్యబ్దంద్వాదశే మాసికర్తవ్య మితినిశ్చయః ॥ ద్వాదశేమాసిపూర్ణేసతి
అనంతరదినేకర్తవ్య మితివ్యాఖ్యేయం ॥ యమోప్యాహ॥ ఆబ్దికంప్రథమం
యత్స్యాత్ తత్కుర్వీత మలిమ్లుచే । త్రయోదశేతు సంప్రాప్తే కుర్వీత
ప్రథమాబ్దికం । పునరాబ్దికంపూర్వ ప్రత్యాబ్దికంశుద్ధమాస ఏవకుర్యాది

త్యర్థః॥ సంవత్సరేసపిండీ కృతేనతినూతన ప్రత్యాబ్దికంద్వాదశమాసే మల
మాసేపికార్యమేవేతి జాబాలినా సంస్పష్టముక్తం॥ శుద్ధమాసమృతానాం
తుమృతమాసోధికోవేత్ । అన్యానిచోత్తరేకుర్యాత్ ప్రథమంత్వధికే
చరేత్ । అధిమాసేనిపతితే యదిసంవత్సరాంతరే । ఉభయోర్మాసికం
కుర్యాత్ మలమాసేమృతేహని॥ శాతాతపః॥ మలమాసమృతానాంతు
యచ్ఛ్రాద్ధంప్రతివత్సరం । మలమాసేపికర్తవ్యం నాన్యేషాంతుకదాచన॥
ఇతి॥ అథమాసవిషయె ఏతన్నిత్యం॥ నోభయత్ర॥ పునరపిశుద్ధమాసమృతా
నాం ప్రథమాబ్దికం మలమాసేకర్తవ్యం । ద్వితీయాబ్దికం శుద్ధమాసే
చకార్యమితి తన్మాసికోదకుంభశ్రాద్ధదర్శశ్రాద్ధ విషయమిత్యుక్తంప్రాక్।
యత్తుగాలవవచనం॥ వర్షేవర్షేతుయచ్ఛ్రాద్ధం మాతాపిత్రోర్మృతే
హని । మాసద్వయెపితత్కుర్యా ద్వ్యాఘ్రస్యవచనంయథా॥ యత్తు
మరీచినోక్తం॥ ప్రతిమాసమృతాహస్సు శ్రాద్ధంతుప్రతివత్సరం॥ మన్వా
దాచయుగాదోచ తన్మాసముభయత్రచేతి । అత్రఆచారవ్యవస్థా॥ వృద్ధ
మనుః॥ అగ్న్యాధేయంప్రతిష్ఠాచ యజ్ఞదానవ్రతానిచ । వ్రతానివేదవ్రత
వృషోత్సర్గ చూడాకరణమేఖలాః ॥ మంగళ్యమభిషేకంచ మలమాసే
వివర్జయేత్ । బాలేవాయదివావృద్ధే శుక్రేచాస్తముపాగతే । మలమాసే
షుచైతాని వర్జయిద్దేవదర్శనమితి॥

—(*) వృషోత్సర్జనవిధిః. (*)—

౩౦౩. అథవృషోత్సర్జనంద్వివిధం॥ కామ్యంనైమిత్తికంచేతి । కా
మ్యంకార్తిక్యాం వైశాఖ్యాం వాగ్రహణ,సంక్రమేచేతి । నైమిత్తికమేకా
దశాహికం ॥ గర్గోపి॥ స్వర్గకామోవృషోత్సర్గం మలమాసేపరిత్యజేత్ ।
ఏకాదశాహికయత్తు మలమాసేపితత్కృతం । మలమాసమృతానాంతు
ద్వాదశాహస్సపిండనే । ఆద్యమాసికమపిపునర్నిజమాస ఏవకర్తవ్యం॥
దక్షః॥ ఆవృత్తిశ్చాన్యమాసానాం ద్వాదశాహసపిండనే । తథానావర్త
యేదాద్యం మలేత్వావర్తిరిష్యతే॥ స్మృత్యంతరే॥ మలిమ్లుచమాసేచ పున
తస్యపుంసః త్రయోదశేతి ప్రణమాబ్దికంస్యాత్ । మధ్యాధిమాసేచ పున
స్తథైవఅత్యధికే ద్వాదశమాసఏవ॥ మధ్యేధిమాసే సంప్రాప్తైకథమా
నాబ్దికంభవేత్ । మాసమలేనైవకుర్వీత మాదలేతునమాచరేత్॥ కటప
యాదిసంఖ్యామాసమలే=౩౫౫॥ మాదలే=౩౮౫॥ఇతిమలమాసనిర్ణయః॥

బ్రహ్మజ్ఞో విదుషామిష్టో భారద్వాజసముద్భవః । తలముద్యన్వయభవో యల్లుభట్టసుతస్సుధీః మహావ్రతాత్పర బ్రహ్మనిష్ఠో యల్లాజినామకః । ఆలోక్యధర్మశాస్త్రాని సతామాచారపద్ధతిం॥ భారద్వాజకృతంసూత్రం తద్భాష్యంచ విశేషతః । ఆపస్తంభకృతం సూత్రం సూత్రాణ్యపిమహర్షిణాం॥ తత్తద్భాష్యానిచాలోక్య మంత్రార్థంచ సమాసతః । పైతృమేధం బ్రహ్మమేధం ఆహితాగ్నేర్విశేషతః॥ మన్వాదిస్మృతిజాలేషుయదుక్తంచమహర్షిభిః । ఏతత్సర్వం సమాలోక్య సతాంహి విదుషాంముదే॥ పితృమేధం సప్రయోగం ప్రాయశ్చిత్తాన్య శేషతః । ఇదంలోకోపకారాయ మయాసర్వం సమీరితం॥ యల్లాజినామకకృతం యల్లాజీయమితిస్మృతం॥

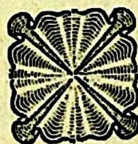

ఇతి శ్రీమహావ్రతయాజినా యల్లాజినామ్నా ప్రణీతం

యల్లాజీయం సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రమ్.

సంపూర్ణమ్.

సంస్కృత గ్రంథములు.

శ్రీరుద్రాధ్యాయము రుద్రము,నమకము చమకము, అను రెండు పన్నములును, స్వరయుక్తము రుద్రము భాష్యాంధ్ర వివరణమను పేర టీకతో ముద్రింపం బడినది. ౧-౪-౦
లక్ష్మీస్తోత్రరత్నత్రయం శ్లో-తా.౦-౧౨-౦
వేదాంతరత్నాకరము,శ్లోక. తా.౦-౬-౦
ఆరువ్రతములు. ౦-౩-౦
కర్మవిపాకము. తాత్పర్యము. ౧-౦-౦
దత్తకమీమాంసదత్తకచంద్రిక ౦-౧౨-౦
దక్షిణామూర్తిస్తోత్రము. ౦-౪-౦
శ్రీస్తోత్రభాష్యము. ౧-౦-౦
పురాణోక్త కర్మప్రకాశిక ౧-౪-౦
పురాణోక్త అపరకర్మప్రకాశిక ౧-౪-౦
యాజుషశ్రౌత స్మార్తానుక్రమణిక నాలుగు భాగములుగలది. ౪-౦-౦
యాజుషాపరప్రయోగానుక్రమణిక సస్వరం ధర్మశాస్త్రసహితం.౨-౦-౦
నిర్ణయసింధువు ౨-౦-౦
యాజుషస్మార్తమంత్రపాఠము, సస్వరము, ప్రథమభాగము. ౩-౦-౦
యాజుషస్మార్తమంత్రపాఠము, సస్వరము, ద్వితీయభాగము ౧-౮-౦
శూద్రకమలాకరస్మృతి పూర్వ ప్రయోగము. ౧-౪-౦
యల్లాజీయము, తా॥ ౨-౦-౦
డిటో మూలము. ౧-౦-౦
శ్రీమద్రామానుజ చరిత్రము. ౧-౦-౦
కాళిదాస కథామంజరి ద్వితీయభాగము. ౦-౮-౦
శెట్టిమతశాస్త్రము. తెనుగు తాత్పర్య సహితము. ౦-౧౨-౦
ముముక్షుప్పడి లేక, రహస్యత్రయము. ౧-౩-౦

టీకా, అమరము ౦-౧౪-౦
డిటో గ్లేసు కాలికో బైండు ౧-౧౨-౦
అప్పకవీయం శుద్ధప్రతి గ్లేజు కాగితములు, కాలికో బైండు. ౧-౮-౦
డిటో రఫు అట్టబైండు. ౦-౧౪-౦
ఆంధ్రనిఘంటుత్రయము ౦-౧౪-౦
వ్రతరత్నావళి అను ౨౮ వ్రతకల్పములు తెనుగు కథాసహితము. ౦-౮-౦
సమ్మోహనము అదృష్టరాజము అనేకపలు అభ్యసించి అనేకమయిన అత్యద్భుత కార్యములు చేయగల శక్తి నిచ్చు మనోవశ్య తత్వశాస్త్రము. ౧-౮-౦
యిందుకు అభ్యాసనాచక్రము. ౦-౪-౦
సర్పశాస్త్రము తేలు పాములు మొదలగు వాటి మంత్రౌషధములు గలదు. ౦-౮-౦
వాల్మీకిరత్నములు. శ్లో. తా. ౧-౪-౦
ఆంధ్రమహాభారతరత్నములు. ౦-౧౦-౦
దేవాంగపురాణము. శ్లో. తా. ౦-౧౪-౦
సత్యానందము ౦-౪-౦
పరిపూర్ణ తత్వప్రకాశిక ౦-౫-౦
వైశాఖమాహాత్మ్యము ౨-౦-౦
ఆబ్దికప్రయోగము. ౦-౮-౦

(ఆంధ్రభారతము పద్యకావ్యము.)

ఆది - సభాపర్వములు. ౨-౪-౦
ఆరణ్యపర్వము. ౨-౪-౦
విరాట - ఉద్యోగపర్వములు. ౨-౪-౦
భీష్మ - ద్రోణపర్వములు. ౨-౪-౦
కర్ణ - శల్య - సౌప్తిక - స్త్రీపర్వములు- శాంతిపర్వము. ౨-౪-౦
అనుశాసనిక- అశ్వమేధ- ఆశ్రమవాస- మౌసల- మహాప్రస్థానిక- స్వర్గారోహణ పర్వములు. ౨-౪-౦
పురూరవచక్రవర్తిజనననాటకం.౦-౨-౦

శ్రీరస్తు.

ఓం పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమత్పరబ్రహ్మనిష్ఠుండును, మహావ్రతయాజియునగు-
యల్లాజియను మహాపండితవర్య ప్రణీతంబును,
ఆపస్తంబశాఖీయులకు ముఖ్యంబును,
ప్రాయశ్చిత్త కారికాది సహితంబునైన,

యల్లాజీయం

సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రమ్.

బ్రహ్మశ్రీ, కావూరి-రంగయ్యశాస్త్రులవారిచేత

ఆంధ్రతాత్పర్య సహితముగ

నుండు నటుల

వ్రాయఁబడినది.

చెన్నపురి:
ప్రాతచాకలపేట నివాసులునగు
పమ్మి-త్యాగరాయసెట్టిగారివలన
స్వకీయ
శ్రీరాజరాజేశ్వరీ నికేతన ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రించి ప్రకటింపంబడినది.
1934 సం॥ మార్చినెల.

ప్రకటన.

1925 సం॥ యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రము. మూలగ్రంథము ముద్రించినందులకు తాత్పర్యముతో వ్రాయించి ముద్రించునట్లు కొందలు కోరినందున ఈ 1934 సం॥ యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రమునకు, యజుశ్శాఖజనితులైన. బ్రహ్మశ్రీ, కావూరి-రంగయ్యశాస్త్రులవారిచే తాత్పర్యము తేటతెనుగు మాటలతో సంస్కృతమూలగ్రంథముకు యే లోటు లేకుండా వ్రాయించి మొదట మూలగ్రంథమును, తదుపరి గ్రంథాంతమందు ఆంధ్రతాత్పర్యమును యుండులాగును ఆయావిషయాదులకు వేరువేరు విషయసంఖ్యలతో ముద్రించి ప్రకటింపఁబడెను.

యల్లాజీయం సప్రయోగధర్మశాస్త్రం మూలము రూ. ౧-౦-౦
డిటో మూలమున్ను, తాత్పర్యముం గల గ్రంథము రూ. ౨-౦-౦

వలయువారు యీదిగువ కనుపఱచియుండు చిరునామాదారులకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవలెను.

ఇట్లు,

పమ్మి - త్యాగరాయసెట్టి, అండు సన్సు,

శ్రీరాజరాజేశ్వరీ నికేతన ప్రెస్,

ప్రాతచాకలపేట, మద్రాసు.

త్యాగరాజస్వామిచరిత్రహరికథ. 0-4-0
రామదాసుచరిత్రము. 0-2-0
టీకా, అమరము. 0-14-0
డిటో గ్లేసు కాలికోబైండు. 1-12-0
శ్రీమద్రామాయణము మూలము. 3-8-0
,, మేలుప్రతి, రెండువాల్యుములు. 6-0-0
,, సుందరకాండము, చిన్నసైజు. 1-0-0
,, ఉత్తరకాండము, మేలుప్రతి. 1-4-0
పంచోపనిషత్తులు, తైత్తిరీయము సస్వరము. 0-12-0
ఉత్తరకాండము శ్లో॥ తా॥ 2-8-0
యాజుషస్మార్త మంత్రపాఠము, సస్వరము, ప్రథమభాగము. 2-0-0
యాజుషస్మార్త మంత్రపాఠము, సస్వరము, ద్వితీయభాగము. 1-8-0
శూద్రకమలాకరస్మృతి పూర్వప్రయోగము. 1-4-0
పద్మపురాణాంతర్గత మాఘపురాణము ఆంధ్రతాత్పర్యసహితం 2-0-0
యల్లాజీయము శ్లో॥ తా॥ 2-0-0
యల్లాజీయము మూలము 1-0-0
కర్మవిపాకము తాత్పర్యము. 1-0-0
శ్రీమద్రామాయణము, వ్యాఖ్యాన చతుష్టయ విశిష్టము 2 సంపుటములు, చిన్నసైజున చక్కగ ముద్రింపఁబడినది. 15-0-0
శ్రీమద్రామాయణము శ్లోకతాత్పర్యము 7 సంపుటములు. 13-0-0
శ్రీమద్భాగవతము. శ్రీధరీయ వ్యాఖ్యాన సహితము. 10-0-0
నరమాయ శంకరశతకము 0-2-0
శ్రీగురుభక్తవిజయము.—ఇందు పండరి భక్తుల చరిత్రము లన్నియు అనేక ముండును. 6-0-0

మణిసండలోపాఖ్యానం వచనం 0-8-0
రుద్రం, నమకం, చమకం, సస్వరం చిన్నసైజు. 0-2-0
సుందరకాండము. శ్లో॥ తా॥ పారాయణ గ్రంథము గ్లేజుప్రతికిత్తాసుబైండు 2-0-0
డిటో రవ్ ప్రతి కిత్తాసుబైండు 1-8-0
శ్రీ వాల్మీకిరామాయణము వచన కావ్యము 116 పటములు 3 సంపుటములు క్యాలికోబైండు 12-12-0
భాగవతం వచనం 8 సంపుటములు కాలికోబైండు 10-0-0
భారతంవచనం ఆదిపంచకం 5 పర్వములు 4-11-0
డిటో యుద్ధపంచకము 5 పర్వములు 3-12-0
డిటోశాంతిత్రయం 8పర్వములు 3-14-0
శ్రీమదాఞ్జనేయ సహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజుప్రతి. 0-3-0
శ్రీకృష్ణసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీవేంకటేశసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీదుర్గాసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-5-0
శ్రీగణపతిసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీశివసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీసుబ్రహ్మణ్యసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-3-0
శ్రీరామసహస్రనామస్తోత్రమ్. నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-4-0
శ్రీవిష్ణుసహస్రనామకదమ్బమ్ నామావళిసహితమ్. గ్లేజు ప్రతి. 0-6-0

మాయొద్ద సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములన్నియుఁ దొరుకును.

శ్రీరస్తు.

విషయానుక్రమణికా.

విషయ సూచిక.

విషయసూచిక సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీశారదాంబాయై నమః.

యల్లాజీయం సప్రయోగ ధర్మశాస్త్రం తాత్పర్య సహితం.

౧—తా. విష్ణుమూర్తిని శివుని విఘ్న నివారకుఁడగు గణనాధుని గురువులను పితృదేవతులను పెద్దలను బ్రహ్మజ్ఞానులగు బ్రాహ్మణులను భగవంతుఁడగు భరద్వాజ మునీశ్వరుని కపర్దిమునిని నమస్కరించి విద్వాంసులకు మిత్రుండను భారద్వాజ గోత్రమునం దుదయించినవాఁడను తలముడి వంశమునందు బుట్టినవాఁడను యల్లుభట్టునకు సుతుండను విద్వాంసుండను యమనియమాది యోగములు కలిగి దృఢమైన పరబ్రహ్మజ్ఞానము కలవాఁడను యల్లాజియను నామముగల నేను, మృతినొందిన ఆహితాగ్నులకుగాని లేక యితరులకుగాని చేయవలసిన ప్రేతకృత్యములను దెలిసికొనుటకు భారద్వాజ సూత్రములను మఱి యితరసూత్రములను వాని భాష్యములను మఱియు నితరములగు ననేక ధర్మశాస్త్రములను సత్ప్రవర్తనగల వారి యాచారములను బాగుగా విచారించి ప్రయోగ సహితముగా పైతృమేధికమను గ్రంథమున రచియించెదను.

పైతృమేధిక పరిభాష.

౨—తా. మృతినొందిన పిమ్మట స్వర్గాది శ్రేయస్సుకొఱకు జేయదగిన దహనాది కృత్యము పైతృమేధికమని చెప్పఁబడును. అశ్వమేధము, పురుషమేధము అని చెప్పఁబడిన రీతిగానే పైతృకమేధమనియు జెప్పఁబడియెను. ఆహితాగ్నిని అగ్నులతోను యజ్ఞపాత్రలతోను దహించవలయు

నని శ్రుతిచెప్పుటవలన మరణించిన యాహితాగ్నిని పైతృమేధిక కర్మాను సారముగానే దహించవలయును. పురుషాహుతియందు ప్రియము గలవాడని చెప్పబడెను. మృతినొందినవానిని దహించుటయే. పురుషాహుతి బ్రహ్మజ్ఞానము కలవాడగునేని బ్రహ్మమేధము పైతృకమేధము అను రెండువిధములగు విధులతో సంస్కరించవలయును. ఆహితాగ్నికి మరణ సంశయము కలుగగానే ప్రాచీనావీతముగా నగ్నులను దహనదేశమును పొందించవలయునను పక్షము లోకములో నింద్యముగా నుండుటవలన కలియుగములో గ్రహింపఁదగినది కాదు. అష్టకాశ్రాద్ధములో జెప్పబడిన గోవధను కలియుగములో విసర్జించి దధ్యంజలి హోమమును జేసిన విధముగానే గ్రామమునందే జేయవలయునను పక్షమును గ్రహింపవలయును. ఆహితాగ్నికి మరణమునందు సందేహము కలిగినప్పుడు అగ్నులను విహరించి రెండు మూడు దినముల వఱకైనను హోమము జేయవలయుననెడు పక్షము సిద్ధాంత వచనముకాదు. అది వికల్పవచనము కాబట్టి మరణ పర్యంతము అగ్నిహోత్రములను గాపాడుచు ప్రాతస్సాయంకాలములయందు క్షీరముచే హోమము జేయుచునే యుండవలయును. అతను జీవించేయెడల పానాదులకు నుపయోగించుటకు హోమశేషమును భద్రపరచవలయును. ఆహితాగ్నికి నగ్నిహోత్రములే ప్రాణములని శ్రుతులయందు జెప్పుటవలన అగ్నిహోత్రములు హోమములచే పోషింపబడినవై ఆహితాగ్నిని కాపాడుచు రోగరహితునిగాఁ జేయును. ఇదియే యౌషధము. "తేష్వజస్రేషు" అను ప్రమాణమువలన ఒక యగ్నిహోత్రమే కాదు నిత్యములైన దర్శపూర్ణమాసాదులును నైమిత్తికములగు కామ్య ప్రాయశ్చిత్తంబులును జేయుచుండ వలయును. మరణసందేహము పోయి జీవించిన యెడల యజమానుడే హోమశేషమును త్రాగవలయును. అనంతరము ప్రాతరగ్నిహోత్రము జేసి అజస్రాగ్నిని విడిచి యితరమగు ఆహవనీయాగ్నిని ప్రజ్వరింపజేసి "పథికృతి" "ఆయుష్మతి" అనునట్టి యిష్టులను జేయవలయును. మరియు నజస్రాగ్నిని జేయవలయుననియు మృతినొందినను విహరించవలయునని కొందఱు చెప్పుచున్నారను విషయము సంతానమునకు నరిష్టమనియు శాస్త్రీయమునకు విరుద్ధమనియు నుండుటవలన వికల్పపక్షము. ఈప్రకారము జేసినందువలన ఇకను జీవించడు. మృతినొందునను నిశ్చయము కలిగినప్పటికిని యజ్ఞమునకు లోపము లేదని తెలిసికొనవలయును.

పూర్వపక్షనయనము.

3—తా. పూర్వపక్షనయనము, అనగా దినముగ్రహించిన పగలు అనియు పక్షముగ్రహించిన శుక్లపక్షమనియు తెలిసికొన వలయును రాత్రిమరణమును కృష్ణపక్షమరణంబును ఆహితాగ్నికి యోగ్యమైనది కాదు. కాబట్టి యాహుతులవలన దివానయనము సిద్ధింపజేయవలయును. అది యేతీరు ననగా, పూర్వపక్షరాత్రియందు మృతియందు సంశయము తోచినయెడల సాయంకాలాగ్నిహోత్రమును జేసి యప్పుడే ప్రాతరగ్నిహోత్రమును జేయవలయును పూర్వపక్షములో పగటియందు మృతి నొందినవానికి ప్రాతరగ్నిహోత్ర మొక్కటియేగాని మరేమియుజేయ నక్కరలేదు బహుళపక్షమునందు మరణసంశయము కలిగినప్పుడు సాయంకాలమునందే ప్రాతరాహుతులను జేసి పూర్వపక్షమును సిద్ధింపజేయవలయును. దర్శయాగమును జేయవలయును. అది యేవిధముగా ననగా, బహుళపక్ష సాయంకాలంబున మరణసంశయము కలిగినప్పుడు ఆదినము మొదలు అమావాస్యపర్యంతము మిగిలినదినముల సాయంకాల హోమములనుజేసి పక్షహోమ న్యాయముగా జేయవలయును. అప్పుడే ఆమరు దిన ప్రాతఃకాలము మొదలు శుక్లపాడ్యమివరకునుండు ప్రాతఃకాలహోమములను జేయవలయును. మరియు బహుళపక్షములో పగటియందే మరణసంశయము కలిగినప్పుడు ముందుగా ప్రాతరాహుతునేజేసి పిమ్మట సాయంకాలాహుతులను జేయవలయును. ఇట్లుచేసిన పూర్వపక్షనయనము సిద్ధించును. తిరిగిజీవించినను అగ్నిహోత్రములను దర్శయాగములను తిరిగిజేయ నక్కరలేదు.

పక్షములో మిగిలిన దినముల హోమవిషయము

౪—తా. మరణము నొందినయెడల మృతాగ్నిహోత్ర విధిప్రకారముగానే యాపక్షములో మిగిలినదినములను లెక్కపెట్టి నొక్కొక్కసారిగ్రహించుచు భిన్నతంత్రముగానే సాయంకాల ప్రాతఃకాల రెండు హోమములను జేయవలయునని కొందరు నుడివిరి ఆజేయువిధానము పూర్వపక్షనయనము అనుదానిలో జెప్పబడినది. ఈవిధముగానే త్రికాండియును జెప్పెను. రాబోవు దర్శాధిదేవతులకు ముందుజెప్పబోవు విధముగా పూర్ణాహుతులను జేయవలయును పాత్రపూరణకొరకు అగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణము నుంచవలయును; స్థాలియందు మిగిలినది యుచ్ఛేషణమని చెప్పబడును మృతాగ్నిహోత్ర స్థాలియందును తృణాపహారమును జేయ

వలయును పూర్వాహుతికి ప్రధానముగాను ఉత్తరాహుతులకు అంగత్వముగాను జెప్పబడెను. పక్షహోమ న్యాయానుసారముగా హోమములు గార్హపత్యదక్షిణాగ్నులలో లేవనియు ఆహవనీయాగ్నియందే జేయవలయుననియు కపర్దిస్వామి చెప్పెను. గార్హపత్యాగ్నియందు నాలుగాహుతులును అన్వాహార్యపచనమునందు నాలుగాహుతులును మంత్రరహితముగా జేయవచ్చునని మరియొకరు చెప్పిరి. ప్రోషితమరణంబున అగ్నిగుప్త్యర్థమైన హోమమునందు సాంగముగా సమస్తము మంత్రరహితముగా నగ్నిహోత్రము జేయవలయునని భాష్యకారుండగు ధూర్తస్వామిచే జెప్పబడెను. పక్షహోమ న్యాయానుసారముగా నేర్పడిన పూర్వపక్షనయనాగ్నియందును మృతాగ్నియందును పక్షములో మిగిలిన హోమమునందును అపరాగ్ని హోత్రములంమను హోమములున్నవి. పక్షహోమములను శేషహోమములను సమస్యచేసి జేయవలయునని త్రికాండి చెప్పెను. దాని విధాన మెట్లనగా, పాడ్యమియందు సాయంకాలమునందుగాని లేక ఆపదసంభవించిన దినమునందుగాని మొదలిడి అమావాస్యపర్యంత దినసంఖ్యలచే గ్రహించవలయును. ఉన్నయనము నాలుగుపర్యాయములు మరియొకపాత్ర సహాయముగాగల నిత్యస్రుక్కునందు మరియొకస్థూలస్రుక్కుతో ఉన్నయనము జేయవలయును. ఒకసమిత్తు ఒకహోమము ఒకపర్యాయము హస్తసమ్మార్జనము ఒక్కపర్యాయము ఉపస్థానము జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే ప్రాతహోమముల గురించియు జేయవలయును. పిమ్మట నగ్నిహోత్రములను ఆరోపణజేయుట గాని ధారణజేయదగినవా రున్నయెడల ధారణగాని జేయవలయును

దర్శపూర్ణమాసాదులకు పూర్ణాహుతులు జేయవలసిన విధానము.

౫—తా. ఆహితాగ్ని బహుకాలము దర్శపూర్ణయాగములు చేయని పక్షమునందు మరణము విషయమై సంశయము కలిగిన యెడల దర్శపూర్ణమాసములకు నుక్తకాల మతిక్రమించెనేని ముందుగా ప్రాయశ్చిత్తము నిమిత్తమై పథికృద్వైశ్వానరేష్టులను జేసి పిమ్మట దర్శపూర్ణమాసయాగములను జేయవలయును. శుక్లపక్షమందు మృతిసంశయము కలిగెనేని అనంతరము అతిపన్నములగు దర్శప్రధాన దేవతలకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయును ఇట్లు చేయుటకు విధానమంతయు "చిరకాలమకృత దర్శపూర్ణమాసాది" అనునది మొదలు "పూర్వవత్పూర్ణాహుతీర్జుహుయాత్" అనువరకు నుండు గ్రంథముచే దెలిసికొనవలెను

పిండపితృ యజ్ఞ లోపమునకు ప్రాయశ్చిత్తము.

౬—తా. పిండపితృ యజ్ఞలోప ప్రాయశ్చిత్తముకొఱకు సంకల్పముజేసి ఆజ్యమును నాలుగుసారులు గ్రహించి "మహాహవిర్హోతా" అను మంత్రముతో హోమముజేసి ఆయగ్నిని విడిచి ప్రాచీనావీతముగా పిండపితృయజ్ఞ దేవతులకొఱకు పూర్ణాహుతిని జేసెదనని సంకల్పముజేసి దక్షిణాగ్నిని విహరించి యుపవీతముగా పండ్రెండుసారులు ఆజ్యమును గ్రహించి "సోమాయ" అనుమంత్రముచే హోమముజేసి తిరిగి పండ్రెండు సారులు గ్రహించి "యమాయ" అనియు "తిరిగి పండ్రెండు సారులు గ్రహించి "అగ్నయే" అను మంత్రములచే హోమములను జేయవలయును. ఈప్రకారము పైగ్రంథముచే దెలిసికొనవలెను

పశుయాగ పూర్ణాహుతి విధానము.

౭—తా. పశుయాగము జేయనందుకు ప్రాయశ్చిత్తము నిమిత్తమై పథికృద్వైశ్వానరేష్టుల సంబంధమగు హోమములనుజేసి యాజ్యాపురోను వాక్యాదులతో పూర్ణాహుతుల రెంటిని జేయవలయును. పురోడాశము మొదలగునవి దీనికి నంగము అందువలన అతిపన్నలోప నివృత్తి పూర్ణాహుతి దీనికిలేదు.

ఆగ్రయణ లోప ప్రాయశ్చిత్తము.

౮—తా. ఆగ్రయణలోప ప్రాయశ్చిత్త నిమిత్తమై పూర్వము వలెనే పథికృద్వైశ్వానరేష్టుల ప్రత్యామ్నాయ పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. ఆగ్రయణేష్టిని జేయక నవీనాన్నమును భుజింపగూడదు గాన తద్దోషనివృత్తికొఱకు వైశ్వానరేష్టిని జేయవలయును గాన దాని స్థానంబున పూర్ణాహుతినిజేసి ఆగ్రయణేష్టి దేవతులకు నాజ్యముతో పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. ఆగ్రయణమునకు నగ్నిహోత్రము ప్రధానదేవతగాన పూర్ణాహుతిలేదు. ఈప్రకార మన్నియాపత్తులయందు జేయవలయును దీని విధానము పైగ్రంథముచే దెలిసికొనవలెను.

నక్షత్రేష్టిలోప నివృత్తివిషయము.

౯—తా ఈప్రకారము నక్షత్రేష్టులు దివస్యేనీష్టులు అపాఘేష్టులు తురాయణేష్టులు ప్రారంభించి చేయుచుండగా మధ్యను మృతివిషయమై సంశయము దోచినయెడల మిగిలిన యిష్టిప్రధాన దేవతులకు నాలుగు పర్యాయములు ఆజ్యమును గ్రహించుచు నాయాదేవతుల కొఱకు

వేరువేరుగా నాయాపురోనువాక్యములతో హోమములను జేసి పూర్ణాహుతులను జేయవలయును.

చాతుర్మాస్యలోపమును పూర్తిజేయుట.

౧౦—తా. వైశ్వదేవము ప్రారంభించినది మొదలు నాలుగుపర్వములు సమాప్తికాక పూర్వము చాతుర్మాస్యలనడుమ మరణసంశయము కలిగినప్పుడు కొన్నియిష్టులు చేయనిపక్షమునందు శేషించినపర్వములకు ఆజ్యము నాలుగుపర్యాయములు గ్రహించుచు వానివానికి చెప్పబడిన యాజ్యాపురోనువాక్యలతో ప్రధానదేవతలకొఱకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయును మరియు వైశ్వదేవము ప్రారంభించినపిమ్మట బహుళపక్షములో మరణసంశయము కలిగినప్పుడు పూర్వమువలెనే సాయంకాల ప్రాతఃకాలాహుతులనుజేసి యజమానుని శుక్లపక్షనయనునిగాజేసి దర్శపూర్ణమాసేష్టులనుజేసి మిగిలిన పర్వములను లెక్కించి వానిప్రధానదేవతులకు ప్రత్యామ్నాయముగా పూర్ణాహుతులను జేయవలయును శుక్లపక్షమునందు సందేహము కలిగినయెడల ప్రత్యామ్నాయముగా దర్శపూర్ణమాసేష్టులు సంభవించనియెడల పూర్వమువలెనే చతుర్గృహీతమగు నాజ్యముతో ప్రధానదేవతులకొఱకు పూర్ణాహుతులు మొదలగు సమస్తమును జేయవలయును ఆశ్వలాయనులు ఆశ్వలాయన సూత్రప్రకారముగాను ఆపస్తంబులు ఆపస్తంబ సూత్రప్రకారముగాను పశ్చాత్తము జేసి ఆయాసూత్రములయందు జెప్పబడిన యాజ్యాపురోనువాక్యాలతో పూర్ణాహుతులను జేయవలయును.

ఇష్టినడుమ మరణించిన విషయము.

౧౧—తా. ఇష్టిమధ్యయందు యజమానిగతించినను మరణించిన పిమ్మట హవిస్సులు ఆసన్నమైనను సమస్తహవిస్సులవలన సర్వాహుతులను జుహువునందు నొక్కసారిగానే గ్రహించి అన్ని దేవతులమంత్రములను చతుర్థ్యంతముతో నుచ్చరించి యొక్కస్వాహాకారముతోనే హోమము జేయవలయును. దీనివివరము "అగ్నయే" అనునది మొదలు "మహేంద్రయాజినః" అనువరకునుండు గ్రంథమువలన దెలియబడుచున్నది. పూర్వదినమునందుగాని హవిస్సులు నిష్పన్నములుకాక పూర్వముగాని మృతినొందినయెడల మంత్రరహితముగానే ప్రధానహవిస్సుల నాయత్తపరచి అన్నింటివలన నొక్కసారిగానే యొక్కచోటనే గ్రహించి పూర్వమువలెనే హోమము జేయవలయును. భార్య మరణించినను భర్తతో

సమానమైనదియే గాన ఆప్రకారమే జేయవలయును. ఇట్లు జేయుటవలన ప్రధానము సిద్ధించుటవలన ప్రయాజాది సర్వాంగములు సిద్ధించును. అంతయును మంత్రరహితముగానే జేయవలయునని కొందరనిరి. ఇష్టుల యందువలెనే ఆగ్రయణ పశుబంధాదులయందును జేయవలయును.

పునరాధేయ కాలములు.

౧౨—తా. ఉత్సర్గేష్టిని జేసి యగ్నిహోత్రములను వదలినపిమ్మట పునరాధేయమునకు సంకల్పించకమునుపే మరణసంశయము కలిగినయెడల మూడుదినములలోపల పునరాధేయము జేయగూడదని కాత్యాయనుడు చెప్పినను అగ్నిహోత్రములు లేకుండా దహనసంస్కారము జేయుట అయోగ్యము గాన పునరాధేయము జేయవలయును. మరణకాలము సంభవించినను సమస్తఆపత్తులయందును వెంటనే పునరాధేయము జేయ వచ్చునని త్రికాండి మొదలగువారుచెప్పిరి. కాబట్టి మృతి సంశయము కలిగి నప్పుడు నేష్టికముగా పునరాధేయమును జేసి ఉక్తకాలముకాని దోష నివృత్తికొఱకు ప్రాయశ్చిత్తమగు సర్వప్రాయశ్చిత్తమును జేసి సాయం కాలాగ్నిహోత్రములు మొదలగునవి చేయవలయును. శుక్లపక్షము నందు మరణసంశయము కలిగినయెడల ఇష్టితోగూడ పునరాధేయమును జేసి అనుక్తకాల దోషనివృత్తికొఱకు ప్రాయశ్చిత్తము జేసి ప్రాతరగ్ని హోత్రమును జేసి అతిపన్నమైన దర్శయాగమును జేసి సాయంకాలాగ్ని హోత్రాదులను జేయవలయును. బహుళపక్షమున మరణసంశయము కలిగినయెడల ఇష్టితోగూడ పునరాధేయమును జేసి కాలాపరాధ దోష నివృత్తికొఱకు ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి ప్రాతరగ్నిహోత్రము సమనంత రాతిపన్న పూర్ణిమాయాగముజేయ నక్కరలేదు. అనంతరము సాయం కాల ప్రాతఃకాలాహుతులవలన యజమానుని పూర్వపక్షసహితునిగా జేసి రాబోవు దర్శపూర్ణమాసాధి దేవతులకొఱకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. అగ్నిహోత్రముత్పన్నమైన పిమ్మట పునరాధేయమునకు సంకల్పముజేయక పూర్వమే యాహితాగ్ని మృతుండగుచేని త్రేతాధా నము జేసినపిమ్మట సమనంతరాతిపన్నయాగముగాని అట్టియాగముజేయ నందుకు ప్రాయశ్చిత్తముగాని చేయతగినదికాదు. పూర్ణిమాయాగమును జేసి యగ్నిహోత్రములను విడువవలయునను వాక్యమువలన అగ్ని హోత్రమునకు నిషేధము కలుగగానే సర్వవిధులయందును మృతహో మము నియతమైనది గనుక మృతాగ్నిహోత్రము జేయవలయునని కపర్ది

స్వామి భాష్యకారాదులచేత జెప్పబడెను. ఇదియే అగ్నిగుప్తర్థమైన మృతాగ్నిహోత్రము మృతాగ్నివిధాన మేతీరుననగా, అగ్నిహోత్రలోప ప్రాయశ్చిత్త రహితముగానే మృతాగ్నిహోత్రము జేయవలయును. పునరాధేయమునకు సంకల్పించినపిమ్మట మృతినొందినయెడల ప్రేతాధానము జేసి ప్రాయశ్చిత్తరహితముగా మృతాగ్నిహోత్రమును జేసి దర్శపూర్ణయాగములకు కాలాతిక్రమణదోషనివృత్తి నిమిత్తమై ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి పూర్ణాహుతులను జేయవలయునని కొందరు చెప్పిరి పునరాధేయ సంకల్పకాలమునకు పూర్వముగాని పరమందుగాని బహుళపక్షములో మరణించిన యెడల సాయం ప్రాతరాహుతులచే యజమానునకు పూర్వపక్షనయనము సిద్ధింపజేసి రాబోవు దర్శయాగమును జేయవలయునని కొందరుచెప్పిరి. పెనిమిటితో సమానమైనది గాన మృతినొందినప్పుడు భార్యకు కూడ యీవిధముగానే చేయవలయును. అగ్నిహోత్రము ప్రారంభించి పూర్ణాహుతిని జేయకమునుపు యజమానునికి మరణము సంభవించెనేని పూర్ణాహుతి మొదలు సమస్తము మృతాగ్నిహోత్రమువలెనే చేయవలెను. మొదటి యాహుతిజేసిన పిమ్మట యజమానుడు గతించినయెడల ఆహనీయాగ్నిలో దక్షిణభాగమందైన చల్లనిభస్మయందు "అగ్నయేక వ్యవాహనాయ స్వాహా" అనునట్టి ఉత్తరాహుతి నుంచవలయును. హవిస్సును ప్రాశనజేయ నక్కరలేదు. మృతాగ్నిహోత్రన్యాయముగా తృణప్రహరణానంతరము అగ్నిహోత్రమును సమాప్తముజేసి పితృమేధము చేయవలయును. మరియు ఉత్తరాహుతి లేదనియు "ప్రేతేమాత్యా" అనునది మొదలుకొని ప్రేత్యకృత్యమును జరిగించుచు "పరేయువాగ్సమితి" అని చెప్పబడు సృదాహుతినే యుత్తరాహుతిస్థానమందు హోమముజేసి పితృమేధమునే చేయవలయును గాని అగ్నిహోత్ర సమాప్తిలేదని కొందరిమతము. సామాన్యము విశేషములేకుండుటవలన బహుళపక్షమునందు ఆహుతులచే పూర్వపక్షనయనము లేదు. భార్య మృతినొందినను పెనిమిటితో సమానమైనది గాన ఈప్రకారమే చేయవలయును.

ప్రతి వసంత సోమయాగ విషయము.

౧౩—తా. ప్రతివసంతకాల సమయమునందును సోమయాగము జేయుటకు సంకల్పముజేసి సోమయాగము జేయనిపక్షమందు మృతిసంశయము కలిగినప్పుడు ఆయాసవనసోమ దేవతలకొఱకు వారివారి సూత్ర

ములలో జెప్పబడిన యాజ్యలతో చతుర్గృహీతమగు నాజ్యముచే సవనసోమ దేవతులకొఱకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. సూత్రములో పురోనువాక్యల నుదహరించలేదు కాబట్టి చెప్పనవసరము లేదు. దీనివిధానము "సవనసోమ దేవతాభ్యః" అనునది మొదలు "తమగ్నిం పరిత్యజ్య" అనువరకునుండు గ్రంథముచే దెలిసికొనవలయును. అగ్నివిడువబడి పునరాధేయ సంకల్పితకాలము గడచియుండగా ప్రతి వసంత సోమయాగము విషయమై సోమము జేయబడకుండెనేని వసంతకాలాతిక్రమ ప్రాయశ్చిత్తము నిమిత్తమై సప్తదశాగ్నిష్టుత్ స్థానమున సవనసోమ దేవతులకొఱకు పూర్ణాహుతులను జేసెదనని సంకల్పము జేసి పూర్వమువలెనే పూర్ణాహుతులను జేయవలయును. అనంతర మతిపన్న వసంత సోమ దేవతులకు పూర్ణాహుతులను జేయవలెను. ఈప్రకారము మరణానంతరమందును చేయవలయునని కొందరనిరి. భార్య మరణించినను ఈప్రకారమే చేయవలయును. ఇట్లు చేసినను యజ్ఞలోపము లేదని చెప్పుటవలన మరణసంశయము కలిగినప్పుడే చేయవలయును గాని మరణించిన పిమ్మట జేయగూడదు అగ్నిహోత్రేష్టి పశువులకు జీవించియున్నప్పుడేగాని మరణించిన పిమ్మట నధికారము లేదని చెప్పబడెను. మరణశంక గలవాడు ప్రతినిధిరూపమగు కర్మలను జేసినను యజ్ఞలోపము లేదు. ప్రతినిధిగా జేయబడు కర్మమధ్యయందు మృతినొందెనేని కర్మలన్నియు మరణముతో సమాప్తినొందును కాబట్టి యజ్ఞమును జేసినవాడే యగును యజ్ఞమునందు అవభృదముతో నన్నికర్మలు పూర్తియగునట్లు దహనముతో నన్నియు పూర్తియగును దహనమే యవభృదము.

దేశాంతర మరణమును గురించి.

౧౮—తా. గృహమునం దగ్నిహోత్రములనుంచి యజమాని దేశాంతరమువెళ్లి యచ్చట మృతినొందగా ఆవృత్తాంతమును వినినతోడనే యాతని భార్య స్నానముజేసి సంకల్పముజేసి యామెచే నియమింపబడిన ఋత్విక్కులచే పాథికృతేష్టిని చేయించవలయును. భార్యయొక్క అనుమతిచే నుద్దేశదేవతకొఱకు త్యాగము అధ్వర్యుడే చేయవలయును. భార్యయే తనశక్తి ననుసరించి దక్షిణ నివ్వవలయును. యాజమాన్యమును వహించిన కర్మలయందు నధ్వర్యుడే సమంత్రకముగా నాహుతులను జేయవలయును. దేశాంతర మృతిశ్రవణ నిమిత్తమైన ప్రయోగము దహనము ననుసరించినది కాబట్టి పాథికృతేష్టి సంబంధాగ్ని

హోత్రములను మరణించిన యజమానుని శరీరముతో సంబంధించువరకు నెప్పుడును ధరించియుండవలయును. పితృమేధవిధియందును ఈప్రకారమే విహారణము పాథికృతేష్టియందు నధ్వర్యుడే పితృమేధాంతము జేయవల యును. ఇష్టినిజేయలేని పక్షమునందు నగ్నిహోత్రములను విహరించి పాథికృతేష్టిస్థానమునందు పూర్ణాహుతుని జేయుటకు నధ్వర్యునిగా నియ మింపబడిన సుతులు మొదలగువారు ప్రాచీనావీతులై చతుర్గృహీతమగు నాజ్యముతో పూర్వమువలెనే పూర్ణాహుతుని జేయవలయును. ఈయ గ్నులను పితృమేధాంతము వరకు నిత్యము చేయవలయును. ఆదినము నందుగాని మరుదినమునందుగాని శరీరమునుగాని యెముకలనుగాని.ఆయ గ్నులవద్దకు తెచ్చువరకు అగ్నిహోత్రకాలము సమీపించినప్పుడు మృతా గ్నిహోత్రము జేయువిధానముచే వత్సలేని యావుపాలతోగాని వత్స గల యావుపాలతోగాని యగ్నిగుప్తికొఱకు ప్రాతస్సాయంకాలము లందు నగ్నిహోత్రమును జేయుచుండవలయును.

అగ్నిగుప్తి హోమము.

౧౫—తా. దర్శపూర్ణమాసములు నిత్యములైనను జీవించియుం డు నంతవరకు అని చెప్పుటవలన మరణించిన పిమ్మట నవి నివృత్తించుచు న్నవి. అగ్నిసంరక్షణ నిమిత్తమై యగ్నిహోత్రమును జేయుచుండ వల యును. అగ్నిసమీపమునందు మృతినొందినను అగ్నిసంస్కార పర్యంత ము నీవిధముగానే హోమమును జేయుచుండవలయును. ఈప్రకారమగ్ని హోత్రము జేయుచుండగా సమీపదేశములోనే మృతినొందిన యెడల మృతశరీరము నూనెబోసిన గంగాళములోనుంచి దానిని యొకబండిమీద దీసుకుని రావలయును, లేక బహుదూరముగా నున్నయెడల లౌకికార ణులవలన నగ్ని నుదయింపజేసి దానిచే మృతశరీరమును దహించి యస్థు లను కృష్ణాజినమునం దుంచి నూతనవస్త్రముచేజుట్టి దానిని యొకపొడుగు గానుండు వాసమునకు గట్టి భూమియం దుంచకుండా తీసుకుని రావల యును. అట్లు తెచ్చువారు మృత్పాత్రలయందే భుజింపుచు ఆయజమాని గ్రామ పొలిమేరయం దుంచవలయును. ఇట్లు శరీరమునుగాని యెముకల నుగాని తెచ్చిన పిమ్మట యజమానిభార్య బ్రాహ్మణులకు సమస్త యజ్ఞ పాత్రలనిచ్చి యినుము మృత్తిక సంబంధమగు పాత్రలను నీటిలో విడిచి రాతిపాత్రలను కుమారునకిచ్చి పైతృమేధిక సంస్కారముకొఱకు గృహ మునం దుండెడి యగ్నిహోత్రములను ప్రత్యక్షముగా దెచ్చి అస్థులసమీ

పమునందుంచి స్థానముల నేర్పరచి యాయగ్నుల యందుంచి షడ్గుణిత షడబ్ద ప్రాయశ్చిత్తముజేసి పాత్ర చయన రహితముగా నుత్క్రాంతి గోదానాదులనుజేసి పైతృమేధిక సంస్కారమును జేయవలయును. ఈపక్షములో పాత్రచయన దానముల విషయమై రెండుపక్షములుగా నున్నది అగ్నిసమీపమునందు మృతినొందినవానికి పాత్రచయనము తప్పక చేయవలయును.

ప్రతికృతిదాహ విషయము.

౧౯—తా. దేశాంతర మరణంబునందును ప్రతికృతి దహనమందును చయనదానముల గుఱించి వికల్పముగా జెప్పబడెను. భార్యమరణించినను ఈవిధముగా దెలిసికొనవలయును. శరీరముగాని యెముకలుగాని దొరకని పక్షమునందు 320 వై మోదుగాకు తొడిమెలను దెచ్చి కృష్ణాజినమునందు మనుష్యాకారముగా నుంచవలయును. అది యెట్లనగా, నలుబది తొడిమెలచే శిరస్సును పదింటిచే కంఠమును యాభైయాభైచే రెండుచేతులను వానిలోనే వ్రేళ్లను పదితొడిమెలచేతను ముప్పదిచే హృదయమును యెనిమిదింటిచే శిశ్నమును పంద్రెండుచే వృషణములను డెబ్బదిడెబ్బదిచే రెండుపాదములను వానిలోనే పదింటిచే కాలివ్రేళ్లను కల్పించి మోదుగ నారతోగాని దర్భలచేగాని సంధులను బిగించవలయును. అట్లు మోదుగాకు తొడిమెలు దొరకని పక్షమునందు దర్భలతోనైన మృతుడైనవాని యాకారముజేసి స్నానముజేయించి యలంకరింపజేసి కంఠ ప్రదేశము దక్షిణముగాను రోమములు క్రిందుగానుండునట్లు కృష్ణాజినమును బోర్లవేసి దానిపైని యజమానుని ప్రతికృతిని వెల్లకిలగానుంచి నూతనవస్త్రమును గప్పిబంధువులందరు చుట్టునుగూర్చుండి "అయసి నారాయణశర్మా" "ఇమేఅగ్నయ" అనుమంత్రముచే నభిమంత్రణ జేయవలయును. అనంతరము ఉత్క్రాంతి గోదానము మొదలు పైతృమేధిక కర్మనంతయును జరుపవలయును. ఇట్లు ప్రేతాదానము జెప్పబడెను. ఉత్క్రాంతి గోదానాదికము సమానము యెముకలు దొరికినయెడల తిరిగి దహనము చేయవలయును. దొరకని పక్షమునందు పలాశవిధిగా సంస్కారము జేయవలయును. భార్య మృతినొందిన నీప్రకారమే చేయవలయును.

కక్ష దహనము.

౨౦—తా. ఆహితాగ్ని పరదేశమువెళ్లి మృతినొందిన పిమ్మట మృతవార్త తెలిసి యెప్పుడు మృతినొందినది తెలియని విషయములో

మొదట యింటినుండి యేదిక్కుగా ప్రయాణమై వెళ్లినో యాదిక్కున నుండు కక్షమునుగాని యక్కడనుండు తృణాదులనుగాని (కక్షమనగా దున్నబడనిదియు గడ్డి మొదలగు వానిచే గప్పబడిన బీటిప్రదేశము) ఆహితాగ్నిసంబంధమగు అగ్నిహోత్రములచే మంత్రరహితముగానే దహించవలయునుగాని పైతృమేధిక విధానములేదు. లేక మోదుగాకు త్రొడిమెలతో ప్రతికృతినిజేసి పైతృమేధిక విధిప్రకారముగాను దహనసంస్కారము జేయవచ్చును. కక్షదహనమునందును ప్రతికృతి దహనమునందు నుదక దానాది క్రియలన్నియును సమానముగానే చెప్పబడినవి.

పితృమేధసంస్కారలోపము.

౧౮—తా. రెండుపక్షములందును సమస్తపాత్రల నిచ్చుటయు మృత్పాత్రలను ఇనుపపాత్రలను జలములో విడుచుటయు జేయవలయును. ప్రతికృతిదహనము జేసినప్పుడంతటను "అయమస్యసౌయస్యత ఇమే అగ్నయ" అనుమంత్రమును బంధువులందరును తప్పక పఠించవలయును.

మరియు నీవిషయమును గురించి విశేషముగా జెప్పబడుచున్నది.

౧౯—తా. ఆహితాగ్ని యితరదేశము వెళ్లినప్పుడు ఇంటియందలి నశించిన యగ్నిహోత్రములు యజమానుని బ్రవేశించుచున్నవి. అందువల్లనే యజమానుడే యగ్నిహోత్రము లనియు ఔపాసనమే యజమానుడనియు యజమానుడు అగ్నిహోత్రమునకు కారణమనియు శ్రుతియందు జెప్పబడెను. ఎవని యగ్నిహోత్రములు ధరింపబడకయుండెనో అట్టివాని శరీరము యెముకలు దొరకని పక్షమునందు ప్రతిపత్తినిమిత్తమై యగ్నిహోత్రములకును శరీరాస్థులకును ఒకదానితో నొకటి పరస్పరసంబంధ మపేక్షించి యుండుటవలనను త్రేతాధానంబుచే నగ్న్యుత్పాదనము శక్యము కాకపోవుటవలన పితృమేధసంస్కారమునకు లోపము సంభవించును. "పితుఃపుత్రేణ కర్తవ్యాః" అను వచనానుసారముగా తండ్రికి పిండదానము ఉదకదానము మొదలగు క్రియలను కుమారుడు చేయవలయును. అది యేవిధముగా ననగా, శిలనుసంపాదించి యుదకదానాద్యౌర్ధ్వదైహిక క్రియలనన్నియు జేయవలయును. అగ్నిహోత్రము మృతినొందిన యజమానుని శరీరము యెముకలుండిన యగ్నిహోత్రములుండువిధము కాబట్టి ఇవియన్నియు నొకదానితో నొకటి సంబంధించియున్నది కాబట్టి అస్థులు శరీరము లేని సమయమునందు దహనాది కర్మ

లోపించును గాన శిలనుస్థాపించి సుతులు మొదలగువారు ఉదకదానాది క్రియలనన్నియు జేయవలయును. మృతినొందిన భార్యకు నీవిధముగానే చేయవలయును. బ్రాహ్మణులకు పాత్రలనన్నియునిచ్చి మృణ్మయపాత్రలను నీటిలో విడువవలయును. ఇట్టి పాత్రలను పుచ్చుకున్నందువలన దోషము లేదని దానవిధియందు జెప్పబడినది. కాబట్టి పాత్రలను గ్రహించినవారు వారివారి యజ్ఞకర్మానుష్ఠానమునందు నుపయోగపరుచు కొనవచ్చునని తెలిసికొనవలయును.

ఆహితాగ్నికి దుర్మరణ విషయము.

౨౦—తా. ఆహితాగ్ని యేకారణముచేత నైనను పతితుడగు నేని యార్ధ్వదైహికకర్మలను బొందింపజేయుటకు తగినవాడుకాడు. అట్టి వాని యగ్నిహోత్రములను జలమునందును ఔపాసగ్నిని రాజబాటయం దును విడిచి లౌకికాగ్నిచే యజ్ఞపాత్రలను దహింపవలయును. ఆప్రకా రముగానే స్మృతియును జెప్పెను. పతితులైనవారికి దహనము అస్థిసంచ యము అంత్యకర్మ అశ్రుమోచనము పిండదానాదులు ఇతరమగు శ్రాద్ధ ములు మొదలగున వేవియునుజేయ నవసరములేదని బ్రాహ్మపురాణంబున జెప్పబడియె. ఆత్మత్యాగము జేసికొనిన వారియొక్క పతితులైనవారి యొక్క మృతకళేబరములను గంగలో విడువవలయునుగాని అగ్నిదాహా దికర్మల నేమియుజేయ నక్కరలేదు. అట్టివాని యాశౌచమును లేదు. ఎవడైనను తెలియక దాహాదికర్మలను జేసెనేని రెండు తప్తకృచ్ఛ్రము లను జేసి నందువలన పరిశుద్ధుడగును. అట్టి పతితులైన వారిశవములను దెలియక స్పృశించిన మహాసాంతపన ప్రాయశ్చిత్తముచేతను తెలిసిస్పృ శించిన తప్తకృచ్ఛ్రముచేతను పవిత్రుడగును ఇట్లు స్మృతి చంద్రికాదుల యందు జెప్పబడెను. మరియు మహాపాతకదోష దూషితుడై తండ్రి గతిం చిన పిమ్మట కుమారుడు వృద్ధిశ్రాద్ధాదులను జేయుసమయంబున తండ్రి పేరును విడిచి పితామహుడు మొదలగు పైవారిముగ్గురు నామములనే చెప్పవలయును. పితామహుడును పతితుడయ్యెనేని ఆయనతండ్రి మొద లుకొనియును ప్రపితామహుడును పతితుడయ్యెనేని వానితండ్రిమొదలు ముగ్గురునామములను జెప్పవలయును. ఇందులో నడుమ నెవడైన నొకడు పతితుడయ్యెనేని వానినివిడిచి వానికిపూర్వము పరమునుండు వారినామ ములను జెప్పవలయునని త్రికాండి చెప్పెను. తండ్రి పతితుడైనను సన్య సించినను దుర్మరణము నొందినను పూర్వము తండ్రియే పితరులకు దర్శ

శ్రాద్ధాదులను జేసెనో వారికే కుమారుడును దర్శశ్రాద్ధాదులను జేయవల యునని విజ్ఞానేశ్వరమందు జెప్పబడియె.

దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తము.

౨౧—తా. దుర్మృతినొందిన యాహితాగ్నికి ధర్మశాస్త్ర ప్రకారముగా స్మార్తప్రాయశ్చిత్తమును జేసి శ్రౌత ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి పిమ్మట పైతృమేధికమును జేయవలయును. అగ్నిహోత్రము కొఱకు విహరించిన యాహవ నీయాగ్నియందే చతుర్గృహీతముగా నాజ్యముచే ప్రాయశ్చిత్తహోమములను జేయవలయును. ఆహితాగ్ని పిడుగువల్లను సర్పవృశ్చికములవల్లను సింహ వ్యాఘ్రములవల్లను వరాహములవల్లను పశువుల వల్లను మృతినొందిన యెడల "అగ్నిర్మూర్ధా" మొదలు "గోభ్య ఇదం" అను వరకు నుండు గ్రంథములోగల మంత్రములచే నాయా మరణములకు నాయాహోమములను చతుర్గృహీతముగా జేయవలయును. దుర్మరణముల గుఱించి యీప్రాయశ్చిత్తములనే జేయవలయునని సూత్రమునందు బహుపర్యాయములు చెప్పబడెను. మరియు నొక్కదోషమును గురించి శ్రౌతస్మార్త ప్రాయశ్చిత్తములకు సముచ్చయమున్నదా లేదా యని ప్రశ్న కలుగగా నారెండింటికి పరస్పర విరోధమున్న యెడల స్మృతికంటె శృతి బలీయము గనుక స్మృత్యుక్త ప్రాయశ్చిత్తమును విడువవలయును. అట్లు కాని పక్షంబున శ్రౌతస్మార్త ప్రాయశ్చిత్తంబుల జేయవలయునని న్యాయ విదులగువారు చెప్పిరి. పురుషాపరాధము కలిగినప్పుడు స్మార్త ప్రాయశ్చిత్తంబును సముచ్చయముగా జేయవలయునని శతద్వయీ వ్యాఖ్యానకారుడు చెప్పెను. స్మృతి చంద్రికాది గ్రంథములయందు "పాషండ మాశ్రితా స్తేనా" అను మొదలు "పతితా స్తే ప్రకీర్తితాః" అనువరకు నుండు గ్రంథముచే ఆయా దుర్మరణంబుల నొందినవారికి జేయవలసిన విధానమును జెప్పుచు పుత్త్రులు మొదలగు వారికి శవదర్శన సంబంధమగు నాశౌచముగాని దహనాదులవరకు నాశౌచముండదనియు విధి ప్రకారముగా దహన సంస్కారాదులను జేయనవసరము లేదనిరి. యజ్ఞపాత్రలతో గూడ ఆహితాగ్నిని యగ్నులతో దహించవలయునని చెప్పియుండుట వలన దహననిషేధము అన్యవిషయముగాని ఆహితాగ్ని విషయము కాదు. అగ్నుల నుదకంబునం దుంచుటయు యజ్ఞపాత్రలను దహించుటయు త్రేతాగ్ని త్యాగము మొదలగు [illegible] ఆహితాగ్నికి నితర స్మృతులయందు జెప్పబడెను. ఆత్మత్యాగము పతితులు సర్పాదిహతులు

మొదలగు మరణముల విషయమై వారి మృతకళేబరములను గంగలో విడువవలయును. వారి యాశౌచము లేదు వారికి దహనాది సంస్కారము ను లేదు. తెలియక వారిని గురించి యేవిధమైన కర్మలను జేసినను వారికి జెందవు. అట్టివారిశవముల స్పృశించినందు వలన మహాసాంతపనాది ప్రాయశ్చిత్తంబుల జేసికొనవలయునని యున్నది. తెలియక స్పృశించిన సచేల స్నానము జేసి యుపవాసము జేయవలయును. కాబట్టి ఆత్మఘాతకులు మొదలగు దుర్మరణుల కందరికిని దహనము ఉదకదానము పిండదానము శ్రాద్ధాదులు మొదలగువాని నిషేధము ఒకసంవత్సర పర్యంతముండును. సంవత్సరము గడచిన పిమ్మట కుమారుడు తండ్రినిగురించి దహనాది సంస్కారములన్నియు సమంత్రకముగా జేయవచ్చునని చెప్పబడెను. కాబట్టి దుర్మరణము నొందినవారికి సంవత్సరము గడచిన పిమ్మట దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తము జేసి యనంతరము నారాయణబలిని పిమ్మట నౌర్ధ్వదైహిక క్రియలను జేయవలయును. బంధువులు శాస్త్రవిధిగా మొదటి దినంబున పాలాశదహనము రెండవదినమున సంచయనము మూడవదినమున పిండోదక దానములు నాల్గవదినంబున శ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఈవిధానము ఆహితాగ్ని మాతాపితరుల కంటె నితరుల విషయమని తెలిసికొనవలయును.

దాహాద్యాశౌచము.

౨౨—తా. అనగ్నిమత...యథావిధి, అను వచనానుసారముగా పతితుడైన యాహితాగ్నికి ప్రాయశ్చిత్తము జేసి దహనాది సంస్కారమును ప్రారభించినది మొదలు సుతులు మొదలగువారికి నాశౌచము కలిగియుండును. యథావిధిగా సంస్కారము జేయునంతవరకు సంధ్యాది క్రియలను జేయుటకు నభ్యంతరము లేదు. దాహాదారభ్య అను ప్రమాణముచేత అహితాగ్ని పతితుడైనను గాకున్నను మరణించినది మొదలు యథావిధిగా దహనము జేయునంతవరకు ఆశౌచము లేదు.

దుర్మరణము నొందినవానికి దాహాద్యాశౌచ విధానము.

౨౩—తా. ఆహితాగ్నులుగాని తల్లిదండ్రులు గతించిన యెడల బ్రాహ్మణులలో దశరాత్రాశౌచము పతితుడైన యాహితాగ్ని గతించిన యథావిధిగా ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి దహనసంస్కారము జేసినది మొదలు కొని యాశౌచము ఇతరదేశమునందు మృతినొందినవానికి యథావిధిగా దహనాదికర్మలను జేయునంతవరకు పుత్రులు మొదలగువారికి నాశౌచ

ము లేదు. సంధ్యావందనాది క్రియలకు లోపము లేదు. ఆహితాగ్నికి శాస్త్రప్రకారముగా దహనాది కర్మలు ఏకారణము వల్లను జరుగకుండిన యెడల వానియాశౌచము పట్టనక్కరలేదు. దహనసంస్కారాదులు జరిగి నది మొదలు పదిదినములు పట్టవలయును. ఆహితాగ్ని కానివానికి నేకార ణంబుచేతనైనను సకాలమున దహనాది సంస్కారములు జరుగక కొంత కాలమునకు జరిగెనేని యది మొదలుకొని యేయాశౌచము పదిదినముల లోపల జరిగినయెడల మిగిలిన దినములతోనే శుద్ధియగును. మరణవార్త వినునప్పటికి దహనాదులు జరుగక పదిదినములు గడిచినయెడల దహనా దులు జరిగించే దినము మొదలుకొనియే గాని వినినంతనే యాశౌచము గ్రహింప నక్కరలేదు.

త్రిరాత్రాశౌచము.

౨౪—తా. మరణము మొదలుకొని యాశౌచము పట్టినవానికి సకాలములో కర్మ జరుగక మరియొకప్పుడు జరిగినవిషయములో మూడు దినములు ఆశౌచము జెప్పబడెను. అదివరకు నాశౌచము పట్టనిపుత్రు నకు కర్మ ప్రారంభించినది మొదలు పదిదినములు పూర్ణాశౌచము దుర్మర ణంబు నొందినయెడల బ్రాహ్మణులలో పదిదినముల లోపలగాని దాటిన పిమ్మటగాని శుద్ధియును లేదు. ఆశౌచమును లేదు. కాబట్టి శుద్ధినొంది దహనము జేసి యది మొదలు ఆశౌచమవలంబించి యుదక పిండదానాదులు శ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఆశౌచమును పట్టుచుండగా తర్వాత దహ నము జరిగినయెడల మిగిలిన దినములలోనే శుద్ధియగును. తల్లిదండ్రులను దహనము చేసినపిమ్మట వారివారి వర్ణములకు జెప్పబడిన ప్రకారముగా పుత్రాదులు ఆశౌచమును గ్రహింపవలయును. సపత్నులకును దంపతు లకు నీప్రకారమే యొకరొకరియాశౌచము పరస్పరము గ్రహింపవల యును. సపిండులకు మూడుదినంబులు తల్లిదండ్రులు మృతినొందినప్పుడు పదిదినములలో కుమారుడు కర్మను జేయుటకు శక్తిలేనివాడయ్యెనేని సమర్థుడగు పర్యంతము నియమముతో నుండి పిమ్మట మూడుదినము లా శౌచముపట్టి దహనాదులను జరిపి యథావిధిగా శ్రాద్ధమును జరుపవల యును కాల మతిక్రమించినపిమ్మట నౌర్ధ్వదైహిక కర్మ జేసినందువలన యాశౌచము కర్తకేగాని యితరులకు లేదు. సూతకములోపల నందరికిని సమానము. సపత్నులకు దంపతులకు పరస్పరము తెలిసికొనదగిన దనే మాట తనయులులేని వారిగురించియని తెలిసికొనవలయును. బుద్ధిపూర్వ

కముగా ప్రాణత్యాగము జేసికొనినట్టియు పతితులైనవారును గతించిన యెడల నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములేదని చెప్పబడియుండగా నటువంటి తల్లిదండ్రుల విషయమై కుమాళ్లు చేయవలసిన విధానము నీక్రిందచెప్ప బోవురీతిగా యాజ్ఞవల్క్యునిచే జెప్పబడెను.

దుర్మృతి నొందినవానికి జేయవలసిన నారాయణ బలి విధానము.

౨౫—తా. మృతినొందినవానికి నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యము జేయ నిషేధమందు లోకులు నిందింతురు. కాబట్టి నారాయణబలిని చేసినయెడల పరిశుద్ధులగుదురు గాని మరియొకవిధంబున శుద్ధిలేదని యముడుచెప్పెను. విష్ణును గురించిగాని శివుని గురించిగాని చేయబడినబలి దుర్మృతినొందిన వానిని పరిశుద్ధినిజేయును గాన ముందుగా నారాయణబలిని జేసినపిమ్మట శ్రాద్ధాదులనన్నియు జేయవలయును. దుర్మరణము నొందినవారికి సంవత్స రము గడచినపిమ్మట త్రిరాత్రాశౌచముపట్టి ప్రేతకృత్యమును జేయవల యునని వ్యాసుడు చెప్పెను. భస్మను అస్థులను దెచ్చి క్షీరములచే ప్రో క్షించి శవదహనము జేసినవిధముగానే దహించవలెనని హారీతుడు చెప్పెను. దుర్మరణము నొందినవారికి నారాయణబలిని గురించి కొందరు సంవత్సరము గడచినపిమ్మట ననియు, కొందరు ఆరుమాసము లనియు కొందరు మూడుమాసము లనియు కొందరు బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞపొంది తత్కాలంబునే చేయవచ్చుననియు జెప్పిరి. ప్రాయశ్చిత్తవిషయమై నిట్లు చెప్పబడెను. సంవత్సరము గడచినపిమ్మట ప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రము తప్త కృచ్ఛ్రము చాంద్రాయణ కృచ్ఛ్రముజేసి పిమ్మట నారాయణబలిని యనం తరము ఔర్ధ్వదైహికకృత్యము జేయవలెను. ఆరుమాసములకు నీచెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తములకు ద్విగుణముగా ననియు మూడుమాసములకు త్రిగుణ ముగా ననియు మూడుపక్షములకు చతుర్గుణముగాను తత్కాలమం దైదురెట్లుగాను ప్రాయశ్చిత్త మాచరింపవలయునని కొందరు చెప్పిరి. సంవ త్సరమునకు రెండురెట్లు మూడుసంవత్సరములు గడిచినపిమ్మట మొదట తత్కాలమందు నాలుగురెట్లుగాను ఆరుమాసములకు మూడురెట్లు సంవ చెప్పినవిధముగానే యనియు వృద్ధపరాశరుడు చెప్పెను. దుర్మరణము నొందిన హేతువుల ననుసరించి కాలవ్యవధికూడ కొందరిట్లు చెప్పిరి. అగ్నిహోత్రము పిడుగు జలము త్రాడు చండాలుడు బ్రాహ్మణుడు వీరి వలన మరణము నొందినయెడల క్రమముగా నొకసంవత్సరము మొదలు ఆరుసంవత్సరముల పర్యంతము శుద్ధిలేదిది శస్త్రము విషము జలము

మొదలగువానివల్లను బుద్ధిపూర్వకముగాను బ్రాహ్మణులవల్లను మృతి నొందినవారికి మూడుసంవత్సరములు గడచినపిమ్మట ప్రాయశ్చిత్తము జేసి యనంతర మౌర్ధ్వదైహిక కృత్యమును జేయవలయునని సంవర్తుడు చెప్పెను పూర్వోక్త ప్రాయశ్చిత్తములను జేయనిపక్షమున నిట్లు కాల వ్యవధి చెప్పబడెనుగాని లేనియెడల దుర్మరణము నొందినవారిని గురించి బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞపొంది ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తంబులజేసి యనంతరము నారాయణబలిని పిమ్మట నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యమును తత్కాలమందే యథావిధిగా జేయవచ్చునని దక్షుడు అపరార్కుడు మొదలగు వారు చెప్పిరి.

దేశవిశేషమందు జరిగిన మరణవిషయము.

౨౬—తా. అకస్మాత్తుగా దైవవశంబున వనము మార్గము గ్రామము నగరము గుడిసె గృహము మొదలగు వానియందును మంటపము గోపురము ప్రాసాదము హర్మ్యము (మేడ) మొదలగు వానియందును మరణమునొందిన వారివిషయమై కృచ్ఛ్ర అతికృచ్ఛ్ర సౌమ్యసాంతపనాది ప్రాయశ్చిత్తంబుల నాచరించి వ్రతానంతరమున గోదానము బ్రాహ్మణభోజనంబును జరుపవలయును. దుర్మరణము నొందినవారికి శుద్ధివిషయమై నారాయణబలి ముఖ్యముగా జేయవలయు ననిరి. పతితులు మొదలగు వారు మృతినొందినయెడల సంవత్సరానంతరము గయ సూర్యపాదము మొదలగు పుణ్యప్రదేశములయందు విష్ణుప్రీతిగా వారికి శ్రాద్ధముల జరుపవలయునని పురాణముల జెప్పబడియె. సమస్తలోకములకు రక్షకుడు నారాయణమూర్తి గాన ఆయనను, స్మరించినంతమాత్రమున సమస్త సురాపానాది మహాపాతకములు నశించును. ఆయన ప్రీతికరముగా జేయబడిన పూజ శ్రాద్ధాదులు మంత్రసంస్కార రహితమ్ములైనను సమస్తపాపములను పోగొట్టి సుగతినికలుగజేయును. కాబట్టి నారాయణబలిని ముఖ్యముగా జేయవలయునని నారదుడు చెప్పెను.

దుర్మరణము నొందినవానికి జేయదగిన సంస్కారవిషయము.

౨౭—తా. పారస్కరుడు దుర్మృతినొందిన యాహితాగ్నిని గురించి యిట్లుచెప్పెను. చండాల శ్వపాక గోబ్రాహ్మణులు మొదలగు వారివలన మృతినొందిన యాహితాగ్నిని మొదట మంత్రరహితముగా లౌకికాగ్నిచే దహించి యాయెముకలను తీసికొని వెళ్లి పాలచే దడిపి పిమ్మట దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్తాదులను జేసి యతని త్రేతాగ్నులచే వారివారి శాఖా

సూత్రప్రకారంబుగా నస్థులను దహించవలయును. హారీతుడు మొదలగు వారు నీవిధముగానే చెప్పుచు దుర్మరణదోష నివృత్తికొరకు పాలాశము మొదలగువానిచే పురుషాకృతిని జేసి నూతనవస్త్రము గప్పి శ్మశానమునకు తీసికొనివెళ్లి పాత్రచయనము జేసి ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ ప్రాయశ్చిత్తము లను జేయవలయుననిరి. ఈప్రాజాపత్య కృచ్ఛము ప్రమాదముచే నాహితాగ్ని మృతినొందిన యతని కుమారుడు శక్తుడు కాని పక్షములో దెలిసికొనవలయును. కుమారుడు సమర్థుండగునేని పూర్వము చెప్పబడిన తప్త చాంద్రాయణాది కృచ్ఛములను జేసి లేక షాణ్మాస కృచ్ఛములనైనను జేసి పదిగాని అయిదుగాని గోదానములను జేసి శాస్త్రప్రకారముగా పుత్రులు మొదలగువారు దహనాది శ్రాద్ధసంస్కారముల నన్నియు జేయవలయు ననిరి. ఈప్రకారము దుర్మరణము విషయమై యనేకు లనేకవిధముగా జెప్పుటవలన వికల్పముగా నున్నవని తెలిసికొనవలెను.

ప్రమాద దుర్మరణ విషయము.

౫౮—తా. చండాలాదులవలన దుర్మరణంబు నొందిన వానిని గురించి షాణ్మాస కృచ్ఛము జేయవలయునని ఛాగలేయుడు చెప్పెను. ఇతర స్మృతులయందును దోషనివృత్తికొఱకు షాణ్మాస ప్రాయశ్చిత్తమే చెప్పబడెను. చండాలాదులవలన దుర్మరణము నొందినవాని విషయమై పుత్రాదులు నూరుగాని పదునైదుగాని ప్రాజాపత్య కృచ్ఛముల జేయ వలయుననియు లేక చాంద్రాయణ కృచ్ఛ అతికృచ్ఛముల నైనను కాల మును శక్తిని ననుసరించి చేసిన శుద్ధుడగునని హస్తామలకుని మతము. మరియు ప్రమాదముచే దుర్మృతినొందిన వారికి శుద్ధి విషయమై రెండు చాంద్రాయణ కృచ్ఛములను నాలుగు తప్తకృచ్ఛములను జేసి యథావిధిగా దహనాది సంస్కారముల జేయవలయునని శంఖుడు చెప్పెను.

బుద్ధిపూర్వక మరణ విషయము.

౫౯—తా. ఏబ్రాహ్మణుడైనను బుద్ధిపూర్వకముగా మరణము నొందిన యెడల సుతులు మొదలగువారు 300 ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ ప్రాయశ్చిత్తములనుజేసిన యెడల దోషము నివృత్తియగునని హస్తామలకుడు వచించె, ఆప్రకారముగానే వసిష్ఠుడును జెప్పెను. జల, అగ్ని, శస్త్రాదులచేత మృతినొందిన వారినిగురించి యొక చాంద్రాయణ కృచ్ఛము రెండుతప్త కృచ్ఛములను జేయవలయునను విషయము బుద్ధిపూర్వకముగా మరణము నొందినవారిని గురించి కాదు జ్ఞాతులని యనుకొందరనిరి.

కృచ్ఛ్రప్రతినిధి గురించి చెప్పబడును.

౩౦—తా. దేశకాల పాత్రశక్తుల ననుసరించి సమస్త క్రియలను జేయదగియున్నది. అందువలన నితర యుగములకు కలియుగమునకు విశేషభేదముండెనుగాన పూర్వోక్త కృచ్ఛ్రములను జేయుటకు కలియుగములో శక్తిలేనివారి విషయమై కృచ్ఛ్రప్రతినిధిగా యజ్ఞపార్శ్వుడు గోదానముల జేయవలయునని యిట్లుచెప్పెను. ప్రాజాపత్యమునం దొక్కధేనువనియు సాంతపనమునందు రెండుగాని మూడుగాని గోదానము లనియు మహాసాంతపనమునందు మూడు గోదానము లనియు చాంద్రాయణమునం దైదుగాని నాలుగుగాని గోదానము లనియు పరాకము తప్తకృచ్ఛ్రము కృచ్ఛ్రమునందు రెండురెండు గోదానములనియు జెప్పెను. మరియు సాంతపనమం దొక నిష్కమనియు లేక రెండుగాని మూడుగాని చాంద్రాయణమునందు నాలుగుగాని యైదుగాని గోవులనియు పురాణవేత్తలు చెప్పిరి. మరియు నిష్కవిషయమును గురించి చతుర్వింశతి మతములో నారదుడు చెప్పిన దేమనగా, ప్రాజాపత్యమునందు నొక్కగోవు సాంతపనమునందు రెండుగోవులు పరాకతప్త కృచ్ఛ్రములయందు మూడుమూడు గోవులు చాంద్రాయణమునం దెనిమిది గోవులనియు దానమిచ్చిన పిమ్మట తనశక్తికొలది విశేషముగా దక్షిణల నిచ్చిన దోషనివృత్తియగునని చెప్పెను. చాంద్రాయణ కృచ్ఛ్రమునందు ప్రతినిధిగా నెనిమిది గోదానముల జేయవలయునను సంగతి ధనవంతుల విషయమని చెప్పబడెను.

శక్తిలేనివారి విషయము.

౩౧—తా. చాంద్రాయణాది కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తంబుల జేయుటకు శక్తిలేనివారివిషయమై పురాణంబున నిట్లు చెప్పబడెను. ప్రమాదవశమున జల అగ్ని విష శస్త్ర మొదలగు వానివలన మృతినొందినవాడు పతితుడు కాడు. కాబట్టి వానికి సకాలమందే దహనాది సంస్కారముల జేయదగుననియె. ప్రమాదమున నగ్నిజలాదులచే మృతినొందిన వానిగురించి యాశౌచమునుబట్టి దహనపిండోదకాదులను జేయవచ్చునని అంగిరసుండు చెప్పెను. ఎప్పుడుచేసినను ప్రాయశ్చిత్తముచేసి చేయవలయును. ప్రాణావసానకాలంబున ప్రాణోత్క్రమణ ప్రాయశ్చిత్తంబు జేసినయెడల మృతినొందినను పరిశుద్ధుడే యగును. కాబట్టి యుదకదానము మొదలగు సమస్త ప్రేతకార్యములను జేయదగునని గౌతముడు చెప్పెను. వ్యాధి మదిమి మొదలగు కారణంబులవలన శౌచాదిక్రియలను జేసికొనలేక వైద్యమును

జేసికొనలేనివాడై బాధ నోర్వజాలక అగ్నిజలాదులవలన నాత్మహత్య జేసికొనిన వానివిషయమై త్రిరాత్రాశౌచముపట్టి మొదటిదినంబున దహనముజేసి రెండవదినంబున అస్థిసంచయనము మూడవదినంబున ఉదకపిండదానంబులజేసి నాల్గవదినంబున శ్రాద్ధమును జరుపవలయునని శాతాతపుడు చెప్పెను. వైద్యమునకు సాధ్యముగాని మహావ్యాధులచే పీడింపబడి బాధనుసహింపలేక శస్త్ర జల అగ్ని విషము మొదలగు వానివలన మృతి నొందెనేని రెండు చాంద్రాయణముల జేయవలయునని పురాణంబుల జెప్పబడెను. చండాలురు మొదలగువానివలన మృతినొందిన వానివిషయమై పాపనివృత్తికొఱకు తప్తకృచ్ఛ్రమును జేయవలయునని అపరార్కుడు చెప్పెను. ఇది చూడాకర్మ జేయబడని వానినిగురించి చెప్పబడెను. ప్రమాదమున అగ్ని మొదలగు వానివలన మృతినొందిన వానివిషయమై యారు ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రముల జేయవలయు ననెడి బృహదంగిరస్సుని వచనము ఉపనయనము కాని వానివిషయమని తెలియదగినది.

బుద్ధిపూర్వకముగా మరణించిన వానివిషయము.

3౨—తా. ఉపనయన సంస్కారము జరిగినపిమ్మట నేదోయొక కష్టమువలన బుద్ధిపూర్వకముగా మృతినొందినవాని పాపనివృత్తికొఱకు ఎనిమిది ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రములను గాని చాంద్రాయణ కృచ్ఛ్రమును గాని జేయవలయునని యాంగిరసముని చెప్పెను. పైనచెప్పబడుచుండెడి చండాలవ్యాఘ్ర సర్పాదులవలన దైవవశముచే మృతినొందినవాని పాపనివృత్తి కొఱకు షాణ్మాసకృచ్ఛ్ర మాచరింపవలయునను శాస్త్రము ఉపనయనము కాని వానిగురించి చెప్పబడెనని తెలిసికొనవలయును.

దుర్మరణ ప్రాయశ్చిత్త ప్రయోగము.

33—తా. దుర్మరణము నొందినవాని గురించి యార్ధ్వదైహిక కర్మను జేయదలచిన సుతాదులు వేదవిదులగు బ్రాహ్మణులను కొందరిని పిలచి సభికులనుగా నుంచి కర్మనుజేయువాడు స్నానముజేసి సంకల్పము జేసినవాడై తనశక్తికొలది దక్షిణను తీసికొని సభికులచుట్టును మూడు పర్యాయములు తిరిగి ప్రదక్షిణ జేసినవాడై ఓసభాసదులారా! నాచే సమర్పింపబడిన దక్షిణను గ్రహించి దుర్మరణము నొందిన మాతండ్రియొక్క పాపమును పోగొట్టునట్టి తగిన ప్రాయశ్చిత్తము నిర్ణయించి చెప్పి నన్ను కృతార్థునిగా జేయవలయునని సభికులను ప్రార్థింపవలయును. పిమ్మట సభికులు చేయవలసిన విధాన మేమనగా, ఉదకము అగ్ని శస్త్ర

ము విషము సర్పము బ్రాహ్మణుడు చండాలుడు మొదలగు వానిలో ప్రమాదవశముచే దేనివలన మృతినొందినో యామరణ కారమును దెలిసి కొని వాని పాపనివృత్తికొరకు చాంద్రాయణము తప్తకృచ్ఛత్రయము షాణ్మాస కృచ్ఛ్రము పదిఅయిదు గోదానములు మొదలగు విధానములను ధర్మశాస్త్రాను సారముగా విచారించి చెప్పవలయును. మరియు సంవత్స రానంతరము ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రములను నారాయణ బలిని జేసి పిమ్మట నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యమును జేయవలయునని కొందరిచే జెప్పబడినను "షాణ్మాసా ద్ద్విగుణంకార్యం" అను ప్రమాణముచే జెప్పబడిన పదునైదు కృచ్ఛ్రములను పంచగుణితములనుగా జేయగా డెబ్బదియైదగును. సద్య స్కాల పక్షములో నిట్టి పచస ప్తతి సంఖ్యగల ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రస్వరూప మగు ప్రాయశ్చిత్తమును బ్రాహ్మణానుజ్ఞను బొంది జేయవచ్చునని యు న్నదిగాన ఓయజమానుడా! నీతండ్రి దుర్మరణము నొందెననియు దానికి తగిన ప్రాయశ్చిత్తమును విధించి చెప్పవలసిన దనియు మమ్ముగోరితివిగాన సముద్రములో బ్రవేశించునట్టి మహానదిలో స్నానముజేసి గోదానాదు లను ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రములను జేసిన నీతండ్రియొక్క దుర్మరణదోష ము నివృత్తియగు ననియు సభికులు చెప్పవలయును. అనంతరము యజ మానుడు తనశక్తికొలదియు విచారించి సభికులచే నిర్దిష్టమైన ప్రాయశ్చి త్తములను మహానదీ స్నానమును గోదానములను జేసి మృత్తికాస్నాన ములను జేయించి చేసినవారికి తగిన దక్షిణలనిచ్చి సభికులకును తనశక్తి కొలది దక్షిణతాంబూలముల నిచ్చి తనతండ్రి దోషమువలన విముక్తు డయ్యెనని యాసభికులచే ననిపించుకొని పిమ్మట నారాయణబలిని జేసి పిమ్మట యథావిధిగా నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యమును జేయవలయును. ఇట్టి విధానము మూలమువలన తెలిసికొనవలయును.

నారాయణ బలి విధానము.

౩౮—తా. దుర్మరణము నొందినవానికి సంస్కారములను జేయక ముందు సంవత్సరానంతరముగాని ఆరుమాసములు మూడుమాసములు మూడుపక్షములుగాని గడచిన పిమ్మటనైనను లేక సద్యస్కాలమందైనను ప్రాయశ్చిత్తముజేసిన పిమ్మట నారాయణబలిని జేసి యనంతరము దహనాది శ్రాద్ధాంత సంస్కారముల నన్నియు జేయవలయును.

నారాయణబలి ప్రయోగవిధానము.

౩౯—తా. తనతండ్రియొక్క దోషనివృత్తికొరకు సభ్యనిర్దిష్ట

మైన ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనినపిమ్మట నేకాదశియం దైనను శ్రవణ రోహిణి మొదలగు యోగ్యనక్షత్రయుక్త తిథులయందైనను స్నానము ఆచమనము ప్రాణాయామాదులను జేసి తండ్రి మొదలగు వారియొక్క దుర్మృతినొందుటచే గలుగబోవు పిశాచత్వాదిదోషములు తొలగి యౌర్ధ్వదైహిక సంస్కారమునకు యోగ్యత కలుగుటకై నారాయణబలిని జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి శ్రోత్రియ గృహమువలన నగ్నిహోత్రమును దీసికొనివచ్చి "యత్రక్వచాగ్నిం" అను విధిప్రకారమున శుభ్రప్రదేశంబున ప్రతిష్ఠాపనజేసి ప్రయోగవిధిజేసి తండులములను పచనము జేసి యభిఘరించి తూర్పుదిక్కునందుగాని యుత్తరదిక్కునందుగాని యుంచి తిరిగి యభిఘరించి యగ్నిప్రార్థనాదికమంతయు జేసి ముఖాహుతిని గావించి పురుషసూక్తములో ప్రతిబుుక్కుతోను పలాశసమిధ చెరువు ఆజ్యము మిళితముగా పదియారు బుుక్కులకు పదియారు హోమములను జేసి జయాది పరిషేచనాంతము జేసి తిరిగి పురుషసూక్తమును పఠించి నారాయణాష్టాక్షరీమంత్రమును జపియించి యగ్నిసమీపమున పరచబడిన దర్భలయందు మిగిలిన చరువును బలిగానుంచి కేశవాది పండ్రెండునామములచేత పన్నిద్దరు బ్రాహ్మణులను ప్రేతనుద్దేశించి యొకబ్రాహ్మణుని యావాహనముజేసి యాపద ముగ్గురిని భుజింప జేయవలయును. బ్రాహ్మణులు భుజించినపిమ్మట భుక్తశేషాన్నము (అనగా పాకశేషము) హోమశేషాన్నమును మిళితముజేసి దానిలో తేనె నెయ్యి నువ్వులనుంచి పదమూడు పిండములనుజేసి వానిలో పండ్రెండు పిండములను ప్రాగగ్రములుగా నుంచబడిన దర్భలయందు కేశవాది నామోద్దేశ్యముగాను దక్షిణాగ్రములుగా నుంచబడిన దర్భలయందు నొకపిండమును ప్రేతోద్దేశ్యముగా నుంచి తిలోదకములను వానిసమీపమున విడచి క్రియలనన్నియు పూర్తిజేసి యాపిండముల నుదకములో నుంచవలయును. ఈవిధానమంతయు "తతఃకర్తా ప్రాణానాయమ్య" అనునది మొదలు "పిండానప్సుప్రక్షిపేత్" అనువరకునుండు మూలముచే దెలిసికొనవలయును.

బోధాయనమత నారాయణబలి విధానము.

3౬—తా. దుర్మృతినొందిన వారిని గురించి విష్ణుబోధాయన మతానుసారమగు నారాయణబలి విధాన మిట్లు చెప్పబడెను తానుశ్రాద్ధమును జేయ నుద్దేశించుకొనిన ప్రదేశంబును శుభ్రపరచుకొని శాస్త్రోక్త కాలమందు గాని శుక్లైకాదశియందు గాని ప్రాతఃకాలమున స్నానాది

క్రియలనుజేసి విష్ణుని వైవస్వతుని యముని సక్రమముగా నావాహనాది విధులచే బూజించి వారిసమీపమున నువ్వులు తేనె నెయ్యి కలిపినయన్న ముతో పదిపిండములనుజేసి ప్రేతను విష్ణుస్వరూపునిగా ధ్యానించుచు దక్షిణాగ్రములుగా పరచబడిన దర్భలయందు దక్షిణముఖముగా నుండి ప్రాచీనావీతముజేసికొని పెడమరలచేతితో పిండములనుంచి గంధాదు లచే బూజించి యాపిండములను పరిశుభ్రమగు నీటిలో విడువ వలయును. పిమ్మట రాత్రి 7 దునుగాని 5 దునుగాని లేక యిద్దరిగాని బ్రాహ్మణులను నిమంత్రణజేసి యారాత్రి యుపవాసము జాగరణమునుజేసి మరునాడు మధ్యాహ్నంబున విష్ణు మొదలగు దేవతులను బూజించి నిమంత్రణజేయ బడిన బ్రాహ్మణుల నేకోద్దిష్టవిధానముచే భుజింపజేసి వారు తృప్తినొందిన పిమ్మట వారిసమీపమున దర్భలనుపరచి విష్ణువు బ్రహ్మ శివుడు సోమకుడు ఈనలుగురనుద్దేశించి నాలుగు పిండములను నామగోత్రాదులచే ప్రేతను విష్ణుస్వరూపునిగా ధ్యానించి వానినుద్దేశించి అయిదవపిండము నుంచ వలయును. అనంతరము వారిలో విద్యాదిసుగుణములచే నధికమైన నొక నికి విశేషముగా వస్త్రములు ఆభరణములు గోవులు బంగారము మొదల గునవి ప్రేతస్వరూపబుద్ధిగాను మిగత బ్రాహ్మణులకు విశేష దక్షిణలనిచ్చి సంతోషపెట్టవలయును. అనంతరము పవిత్ర సహితపాణులగు ఆబ్రాహ్మ ణులచే ప్రేతకొఱకు తిలసహిత ఉదకకుంభదానము జేయించి తానును జేసి యిట్లు చేయబడిన నారాయణబలిచే ప్రేతపాప విముక్తుడయ్యెనని యాబ్రాహ్మణులచే ననిపించి వారికి దక్షిణలనిచ్చి పంపించి పిండముల నుద కములో వైచి తాను స్నానముజేసి మిగిలిన పదార్థమునంతయు బంధు వులు మొదలగు వారితోగూడి భుజింపవలయును. ఇట్లు నారాయణబలి విధానము జెప్పబడియెను.

సర్పహతునకు నాగబలివిధానము.

౩౭—తా. సర్పముచే మృతినొందిన వానిగురించి యైదుపడ గలు గల సర్పప్రతిమను దారువుతోగాని మృత్తికతోగాని చేయించి సంవత్సరములోపుగానే భాద్రపద శుక్లపంచమియందుగాని మరియొక మాసమునందైనను శుక్లపంచమియందు ప్రారంభించి సంవత్సరపర్యంతము ప్రతిశుక్లపంచమియందు నుపవాసముండి యారాత్రి పూర్వము చేయించ బడిన సర్పప్రతిమను పంచామృతములచే స్నానముజేయించి పరిమళగంధా క్షత పుష్పాదులచే బూజించి ధూపదీపములనిచ్చి నమస్కరించవలయును.

ఇట్లు అనంత వాసుకి శంఖ పద్మ కమల కర్కోటక ధృతరాష్ట్ర శంఖపాల కాళింగ తక్షక కపిల అను నామములలో నొక్కొకనామముచే నొక్కొకమాసమునందు బూజింపుచు పాయసము అపూపములను బలిగానిచ్చి రాత్రి జాగరణముచేసి మరునాడు ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను పాయసభక్ష్యాదులచే భుజింపజేసి దక్షిణలనిచ్చి పంపవలయును. ఇట్లు సంవత్సరముచేసి యనంతరము శుక్లపంచమియందు పూర్వముగానే చేసి బంగారపు సర్ప ప్రతిమను ఆవును వస్త్రములను బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చి మిగిలిన బ్రాహ్మణులను తృప్తిగా భుజింపజేసి దక్షిణలనిచ్చి సర్పప్రీతికొఱకు నాగసూక్తములను పఠింప జేయవలయును. ఇట్లుచేసి మరియు రెండుపక్షముల పంచములయందును పిండితో దృఢముగా సర్పప్రతికృతినిచేసి శుభ్రపరచబడిన ప్రదేశమునందుంచి తెల్లని గంధపుష్పాక్షతాదులచే బూజించి ఆవుపాలు ఉండ్రాళ్లు మొదలగునవి నివేదనచేసి సర్పసూక్తములచే ధ్యానించి ఓనాగమా! సర్పహతుడగు నీప్రేతను పాపమువలన దొలగజేయుమని ప్రార్థించి బంధువులతో గూడ నివేదనజేయబడిన క్షీరాదుల ననుభవించవలయును. ఇట్లు చేసినపిమ్మట సంవత్సరాంతమందు నారాయణబలిని యథావిధిగా జేసి యనంతర మౌర్ధ్వదైహికకర్మను శాస్త్రప్రకారముగా జరుపవలయును.

ఆహితాగ్నికి అగ్నినిర్ణయము.

3౮—తా. ఆహితాగ్ని తనభార్యకంటె ముందుగా మృతినొందెనేని భార్యనిమిత్తమై ఔపాసనాగ్నిని గృహమునందుంచి యాహితాగ్నిని త్రేతాగ్నులచే దహనము చేయవలయును. భార్య ముందుగా మృతినొందిన పెనిమిటినిమిత్తము ఔపాసనాగ్నిని గృహమునందుంచి త్రేతాగ్నులతో భార్యను దహనము చేయవలయును. భార్యాభర్తలలో ముందుగా గతించినవారిని త్రేతాగ్నులతో దహించవలయునని యున్నది. ఆహితాగ్ని వెనుక మృతినొందిన ప్రేతాధానముకొరకు అగ్నిహోత్రము ఔపాసనాగ్నియు కావలసియున్నందున ఔపాసనాగ్నియే యజమానుడని చెప్పియుండుటచేతను ఆహితాగ్ని ఉత్సృష్టాగ్నిగాని విధురాగ్నిగాని విచ్ఛిన్నాగ్నిగాని అయినయెడల వాని యగ్నిహోత్రములు నశించినవియే యగును. కాబట్టి భార్య ముందుగా మృతినొందిన విషయములో తాను తిరిగి వివాహము జేసికొనుటకు నుద్దేశ్యములేక ఆస్తిక్యబుద్ధిచే నగ్నిహోత్రాది కర్మలను జేసికొన దలచినప్పుడు వేరుగా మధింపబడిన

లౌకికాగ్నిచే భార్యను దహింపవలయును. పిమ్మట తానుంచుకొనిన ఔపాసనాగ్ని త్రేతాగ్నులచే మృతినొందినప్పుడాహితాగ్నికిదహనసంస్కారము జేయవలయును. ఇట్లు నిర్మంథ్యాగ్నిచే భార్యను దహించి యుత్సర్గేష్టి చేసి యగ్నిహోత్రములను విడిచి తిరిగి తాను యాగాదులను జేయదలచినప్పుడు అగ్న్యాధానము చేయవలయును. ఇందులో కొన్నిసమయముల యందు స్త్రీకర్తృకమైన కర్మ లోపించుచున్నది. కొన్నిసమయముల యందు భార్య చెప్పదగిన మంత్రములను తానే చెప్పుకొనవలయును. ఈ విషయమంతయు మొదటినుండియు "స్వభాషతే" అనువరకునుండు గ్రంథమువలన తెలియదగినది. ముందుగా మృతినొందిన యాహితాగ్నివెనుక మృతినొందిన యాతనిభార్యను ఔపాసనాగ్నిచేతనే దహించవలయునని కొందరిమతము. పెనిమిటికంటె వెనుక మృతినొందిన యాహితాగ్ని భార్యను ఆహితాగ్ని కాని వానిభార్యను నిర్మంథ్యాగ్నిచే దహించవలయునని చెప్పుటవలన ఆహితాగ్ని కాని వానిభార్యకు ఔపాసనాగ్ని వికల్పము. నిర్మంథ్యాగ్ని విషయములో లౌకికారణులచే నగ్నినిమథించి దానియందున నాహితాగ్నికి వలెనే పైతృమేధిక విధిప్రకారముగా నంతయు జరుపవలయును.

స్నాతక బ్రహ్మచారి విషయము.

౩౯—తా. స్నాతక బ్రహ్మచారికి నిర్మంథ్యాగ్ని శ్రోత్రియాగ్నియు ఉపనయనముకాని పురుషులకును వివాహముకాని స్త్రీలకు ఉత్తపనాగ్ని లౌకికాగ్నియునని చెప్పియున్నది. ఆహితాగ్ని మృతుండగునేని యజ్ఞపాత్రచయనముజేసి త్రేతాగ్నులతో దహించవలయు ననియు మరియొక యగ్నిచే దహింపగూడదనియు నున్నది కాబట్టి యగ్నినివదలిన యాహితాగ్ని విషయమై త్రేతాగ్ని సంధానము జేయవలసియున్నది. ఆతనికి మరియొక విధానము చెప్పబడియున్నది. అది యెట్లనగా, ఉత్సృష్టాగ్ని (ఉత్సర్గేష్టిజేసి విధిపూర్వకముగా నగ్నులను విడిచినవాడు) విధురాగ్ని (ముందుగ భార్య మృతినొందుటచే నామె నిమిత్తమై త్రేతాగ్నుల వదలినవాడు) అగునేని యాతను మరణించినప్పుడు పూర్వముండెడి యరణులచే నగ్నిని మథించి యాయగ్నిచే దహనము చేయవలయును. దాని వివరమెట్లనిన, అగ్నిరహితుడైన యాహితాగ్ని మృతినొందినప్పుడు వాని భార్యగాని పుత్రాదులుగాని స్నానాచమనములను జేసి దర్భలను ధరించి దర్భలయందు [illegible] ప్రాణాయామ సంకల్పాదులను జేసి ప్రేతనాథు

గోత్రాదులను జెప్పి ప్రేతయొక్క పైతృమేధిక కర్మనిమిత్తమై విచ్ఛిన్నాగ్నులను ప్రేతాధానవిధిచే తిరిగి సంధానము చేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి ప్రేతాధాన విధికొరకు నధ్వర్యుని వరించవలయును. ఇట్లు వరింపబడిన యధ్వర్యుడు ప్రాచీనావీతుడై మంత్రరహితముగా నగ్న్యాయతనోద్ధరణంబుచేసి ప్రోక్షించి యజమానాయతనమందు ప్రేతనుంచి గార్హపత్యాయతనము దరణులనుంచి "యస్యాగ్నయేజుహ్వతో" అను మంత్రము నుచ్చరింపుచు నగ్నినిమథించి దానిని ప్రజ్వలింపజేసి "ఉపావరోహ" అను మంత్రముచే నుపావరోహణముజేసి మంత్రరహితముగా నాహవనీయాగ్ని నుద్ధరించి యటులనే మంత్రము నుచ్చరింపకయే ఆహవనీయ దక్షిణాగ్నులను ప్రజ్వరిల్లజేసి ద్వాదశ గ్రహీతముగా స్రుక్కుతో నాజ్యము నాహవనీయాగ్నియందు హోమము జేయవలయును. ఆయగ్నిహోత్రములందే మృతాగ్నిహోత్ర విధానమునుజేసి "ప్రేతేమాత్యాః" అని ప్రారంభించి చేయదగిన కర్మలనన్నియు జేయవలయును. విధానమంతయు మూలము వలన తెలిసికొన వలయును.

అరణులు నశించినవానికి ప్రేతాధానము.

౪౦.—తా. ఆహితాగ్ని ఉత్సృష్టాగ్నియు విచ్ఛిన్నాగ్నియు విధురాగ్నియునై గతించినను అరణులులేనివాడై గతించినను పూర్వమువలెనే వానిభార్యాపుత్రాదులలో కర్మజేయునట్టి వారొకరు స్నానసంకల్పాదులనుజేసి యొక నధ్వర్యుని నియమించగా నతడును ప్రాచీనావీతము జేసికొని "యోశ్వత్థశ్శమీగర్భ" అను మంత్రముచే నూతనారణులను దెచ్చి "అశ్వత్థాద్ధవ్యవాహోద్ధి" అను మంత్రముచే నరణుల నభిమంత్రించి యగ్ని నుద్భవింపజేసి ప్రేతాధాన పూర్వకముగా నాయగ్నిహోత్రముల యందే మృతాగ్నిహోత్రమును జేయవలయును. దానియందే దహనాది సంస్కారములను జేయవలయును. దీని వివరము ౩౯ సంఖ్యగలదానిలో చెప్పబడెను. "నష్టేష్వగ్నిషు" అనునది మొదలు "మంత్రకమీరితం" అను వరకు త్రికాండిచే జెప్పబడిన గ్రంథమునందు నిదియే చెప్పబడెను. ఈప్రకారము ప్రేతాధానముజేసిన పిమ్మట పూర్వపక్ష నయనము దర్శపూర్ణమాసాదులకు పూర్ణాహుతులను జేయవలయునని కొందరు నుడివిరి.

అరణిసమారూఢాగ్ని గలవాని మరణమును గురించిన విధానము.

౪౧.—తా. అగ్నిహోత్రము లరణులయందు సమారూఢమైన పిమ్మట నాహితాగ్ని మృతినొందినను యాతని గురించి వారియొక విధాన

మేమియు లేదు. పూర్వము జెప్పినరీతిగానే త్రేతాధానము జేయవలయును. ఉపావరోహ అను మంత్రము శాఖాంతరీయము గాన వికల్పము. ఇట్లు పుత్రాదులచే నియమింపబడిన యధ్వర్యుడు ప్రాచీనావీతుడై పూర్వమువలెనే యగ్న్యాయతనముల నుద్ధరించి ప్రోక్షణజేసి యజమానాయతనమందు ప్రేతనుంచి గార్హపత్యాయతనమం దరణులనుంచి "యస్యాగ్నయ" అను మంత్రముచే మధించి యగ్నిని ప్రజ్వరిల్లజేసి పుత్రులు మొదలగువారు ప్రేతయొక్క కుడిహస్తమును అన్వారంభణజేసి "ఉపావరోహ" అనుమంత్రమును పఠించి పూర్వమువలెనే విహరణాదికమును జేసి మృతహోమాంతము సమానముగానే చేయవలయును. మంత్రరహితముగా నగ్నులను విహరించి ఆజ్యమును పండ్రెండు పర్యాయములు స్రుక్కునందు గ్రహించి ఆహవనీయాగ్నియందు మంత్రరహితముగా హోమము జేయవలయును అగ్నిహోత్రలోప ప్రాయశ్చిత్తము జేయ నక్కరలేదు.

ఆత్మసమారూఢమైనవాని మరణవిధానము.

౮౨—తా. అగ్నిహోత్రముల నాత్మారోపణము జేసికొనినపిమ్మట నాహితాగ్ని మృతినొందెనేని పూర్వమువలెనే సుతాదులు అగ్న్యాయతనోద్ధరణము జేసి ప్రోక్షించి యజమానాయతనమునందు ప్రేతనుంచి గార్హపత్యాయతనమందు లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి సుతాదులు ప్రేతయొక్క కుడిహస్తమున న్వారంభణపూర్వకముగా "ఉపావరోజాతవేద" అను మంత్రమును జెప్పి ఉపావరోహణము జేయవలయును. అనంతరము విహరణము మొదలు మృతహోమాంతమువరకు పూర్వమువలెనే సమానము. ముందుగా భార్య మరణించుటచే నామెకొరకు నగ్నుల నుపయోగపరచిన విధురాహితాగ్ని మరణమును గురించియు పెనిమిటి మృతినొందిన పిమ్మట మృతినొందిన యాహితాగ్ని భార్యయొక్క మరణమును గురించియు హారీతుడు మొదలగువారి వచనానుసారముగా త్రేతాధానవిధిచే నగ్నులను పుట్టించి మృతాగ్నిహోత్రమును జేసి త్రేతాగ్నులతో దహనాదులను జేయవలయును. దర్శపూర్ణమాసాదులు లేవు. "ప్రేతేమాతా" అనునది మొదలు సమానముగానే కర్మనంతయు జేయవలయును. పెనిమిటికంటె ఆహితాగ్ని భార్య ముందుగా మృతినొందినప్పుడు త్రేతాగ్నులతో నామెను దహింపవలెను. భార్య మృతినొందుకాలమునకు అగ్నులు విచ్ఛిన్నమైనయెడల ప్రేతాధానవిధిచే నగ్నులను తిరిగి పుట్టించి అగ్నిహోత్రాదులను జేసి "ప్రేతేమాతా" అనునట్టి కర్మల నన్నింటిని

పూర్వమువలెనే సమానముగానే జేయవలయునని తెలిసికొనవలయును.

మృతాగ్ని హోత్ర ప్రయోగము.

౪౩—తా. పుత్రాదులు ముందు విహరించియున్న యగ్నిహోత్రములయందు దూడలేనట్టి యావుపాలతో గాని వత్సగల యావుపాలతో గాని ప్రాచీనావీతముగా అగ్నిగుప్తికొరకు హోమము జేయవలయును. సమిధాధానాది కర్మనంతయు సాంగముగా మంత్రరహితముగానే చేయవలయును. ఈక్రియలనన్నియు నగ్నిహోత్రమునకు దక్షిణభాగమునందు చేయవలయును. "విహారస్య దక్షిణతః" అనునది మొదలు "సాహ్యాగ్నిహోత్రస్య సగ్‌స్థితిః" అనువరకునుండు గ్రంథముచే జెప్పబడిన విధానమంతయు పుత్రాదులు చేయవలయును ఇక్కడ ధాగాశ్రవణము మొదలు ఉత్తరపరిషేచనాంతము వరకునుండు కర్మలు లోపించుచున్నవి. తనగృహమునందు గాని యితరప్రదేశమునందుగాని మృతినొందిన యాహితాగ్నికి దహనాది క్రియలు జరుగునంతవరకు మృతాగ్నిహోత్రము జేయుచుండవలయును మృతాగ్నిహోత్రవిధానమును జెప్పిన సమయములయందు నీదిగువను జెప్పబోవు రీతిగా జేయవలయును. తృణప్రహరణమంతి మాగ్నిహోత్రమునందే జరుపవలెను. అగ్నిహోత్రోచ్ఛేషణమగ్నిసమీపమునందే యుంచవలయును. అగ్నిసమీపమున మృతినొందిన యాహితాగ్నికి పాత్రచయనము ముఖ్యముగా జేయవలయును. ఇతరదేశమునందు మృతినొందినవాని విషయమందును ప్రతికృతిదహనమునందును పాత్రచయన దానాదులు వికల్పములుగా జెప్పబడెను. "ప్రేతేమాత్యా" అనునది మొదలు మిగిలిన కర్మలనన్నియు సమానముగానే చేయవలయునని తెలిసినకొనవలయును.

పితృమేధ ప్రయోగవిధానము.

౪౪—తా. అగ్నిహోత్రము లుండగా మరణసంశయము గలిగినప్పుడు విహరణము జేయుట శ్రేష్ఠము. మృతినొందినప్పుడు విహరణము క్షీరహోమమును జేయవలయును త్రేతాగ్ని సన్నిధానమందు మరణము జరిగిన వానియొక్క శరీరమునుగాని అస్థులనుగాని ఆహరణముచేసి సంస్కారపర్యంతము క్షీరహోమమును జేయవలయును. పూర్వము చెప్పబడిన విధముగా అగ్న్యుత్పాదనము చేయవలెను. మరణావస్థ సమీపించినప్పుడు ఆతనిని స్నానముజేయించి శరీరశుద్ధికొరకు షడ్గుణిత షడబ్ద ప్రాయశ్చిత్తమును గాని షడబ్ద ప్రాయశ్చిత్తమును శాస్త్రప్రకారముగా

జేయించవలయును. మనుష్యుడు జీవించియుండగా జేసికొనవలసిన ప్రాయశ్చిత్తాదులు శాస్త్రమునందు జెప్పినంతనే జేయవలయును. మృతినొందినప్పుడు దానికి ద్విగుణముగాను దహనమైనపిమ్మట అస్థులకు త్రిగుణముగాను పాలాశవిధానమునందు చతుర్గుణముగాను జెప్పబడెను. అందువలన జీవించియుండగానే ప్రాయశ్చిత్తము జేసికొనుట ముఖ్యమైయున్నది. కాబట్టి శుభ్రమైన ప్రదేశమునందు గోమయంబుచే నలికి దర్భలను దక్షిణాగ్రములుగా పరచి నువ్వులను చల్లి మృతినొందబోవు వానిని దక్షిణశిరస్సుగా బరుండబెట్టి సుఖముగా ప్రాణంబులుపోవు నిమిత్తమై ఉత్క్రాంతిసంజ్ఞిక గోదానమును పుత్త్రులు మొదలగువారు చేయవలయును. అదియేవిధముగా ననగా, "పుత్రాదిః ప్రాణానాయమ్య" అనునది మొదలు "దశదానాని కుర్యాత్" అనువరకునుండు గ్రంథప్రకారముగా జెప్పబడినవిధానముచే పుత్రాదులు స్నానము సంకల్పమును జేసి తండ్రియొక్క నామగోత్రములను జెప్పి వానియొక్క సుఖముగా ప్రాణోత్క్రమణముకొరకు వత్ససహితయు పాలనిచ్చునదియు నగు గోవును సాలంకారముగాను సమస్తపాప నివృత్తికొరకు తిలసహిత కాంస్యపాత్రను వైతరణీనదిని దాటుటకు వైతరణీసంజ్ఞిక గోదానమును బ్రాహ్మణులను పూజించి యిచ్చి వానికి తగిన దక్షిణలను కూడ నివ్వవలయును. ఇట్లు దానములనిచ్చునప్పు డాఫలములు ముమూర్షుడగు నాతండ్రికి జెందునవియేగాని నాకు జెందునవిగావని కర్త బలుకవలయును. అనంతరము శక్తికొలదియు దశదానములను కూడ చేయవలయును. మరణింపబోవువాడు తెలివితో నుండెనేని వానిచేతనే జేయించవలెను. శౌనకమతానుసారముగా దశదానములు దిగువ చెప్పబడును.

దశదానమంత్రములు.

రశి—తా. కుమారుడు మొదలగువారు ముమూర్షుడగు తన తండ్రినిగురించి దశదానములను జేయుటకు స్నానసంకల్పాదులను జేసి బ్రాహ్మణులను పూజించి స్వర్గలోక ప్రాప్తికొరకు గోదానమును భూదానహిరణ్యదానములను అప్సరస్సుల లోకముకొరకు దాసీదానమును పాపక్షయముకొరకు తిలదానమును ఇంద్రలోక స్వర్గలోక భోగములకొరకు శయ్యాదానమును స్వర్గఫలముకొరకు ఆజ్యదానమును చంద్రలోకప్రాప్తికొరకు వస్త్రదానమును స్వర్గలోకము నిమిత్తము ధాన్య బీజదానములను ఇంద్రలోకభోగముకొరకు ముమూర్షువుయొక్క ఖట్వాసహిత శయ్యా

దానమును చేయవలయును. తెలివితోనున్నయెడల స్వయముగానే చేయవలెను. దీనివిధానము మంత్రములు మూలమువలన తెలిసికొనవలయును ఉత్క్రాంతి గోదానమును వైతరణీ గోదానమును దశదానములను మృతినొందినప్పటికిని జేసి, పిమ్మట దహనము జేయవలయును.

ముమూర్షువునకు జేయదగిన విధులు.

౨౬—తా. మరణమాసన్నమైన వానికి వ్యాసుడు చెప్పిన విధి ప్రకారమేమనగా, మరణచిహ్నములను కనిపెట్టి శుభమగు ప్రదేశము నందుగాని దేవాలయము గంగాది పుణ్యనదీ తీరములయందును పవిత్రమగు వృక్ష సమీపమందును దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుపరచి వానిపైన దక్షిణ శిరస్సుగాను వెల్లకిలగా బరుండపెట్టి వానిని గురించి పుత్రాదులు గోభూహిరణ్యతిలాది దానములను కుటుంబవంతుడును దరిద్రుడునగు బ్రాహ్మణులకు నివ్వవలయును. అందువలన స్వర్గాది పుణ్యలోకములు కలుగును. మరణమాసన్నమైన వారికి దానములు కర్ణజపమంత్రములు స్నేహితునితో సమానమై పుణ్యలోక సహాయకారులగును. కాబట్టి మరణసంశయము దోచినప్పుడు గోదానాదులును కర్ణమంత్రజపమును జరుపవలయును. కర్తస్నానముజేసి ముమూర్షువు బ్రహ్మవేత్తయగునేని కుడిచెవియందు బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం "భృగుర్వై వారుణిః" మొదలగు వేదాంతవాక్యములను పఠించవలయును బ్రహ్మవేత్త కానివానికిని స్త్రీలకును "ఆయుషః ప్రాణగ్ంసంతను" అను వాక్యమును చెవియందు పఠించవలయును. మృతినొందిన తర్వాతనైనను పైనచెప్పబడిన యుత్క్రాంతి గోదానాదులును కర్ణమంత్రజపమును ముఖ్యముగా జరిపించవలయును, మృతినొందిన పిమ్మట పుత్రాదులు బంధువులు మొదలగు వారందరును కేశములనుపాంసు నిర్మార్జనము మొదలగు క్రియలను జేయవలయును. ఆటుపిమ్మట కర్తస్నానముజేసి యూర్ధ్వోచ్ఛిష్టాది షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త విధులను జరుపవలయును. ఈవిధానము నంతయును "మ్రియమాణం నరందృష్ట్వా" అను మొదలు చివర వరకు నుండు గ్రంథముచే దెలిసికొనవలయును.

షణ్ణిమిత్త ప్రాయశ్చిత్త విధానము.

౨౭—తా. ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టము అధోచ్ఛిష్టము అంతరిక్ష మరణము ఆశౌచమరణములలో నొకటి కలిగినప్పుడు కృచ్ఛ్రత్రయమును రెండు దోషములు కలిగినప్పుడాఱుప్రాజాపత్యములును, అన్నియు కలిగినప్పుడు,

(౧౫) పదినైదు ప్రాజాపత్యములు నాచరింపవలయునని పరాశరాదులు చెప్పిరి. భృగువు అయిదనియు, అంగిరస్సు ఆఱనియు, అస్పృశ్యస్పృష్ట మరణమునం దాఱుకృచ్ఛ్రము లనియు చెప్పిరి. సమస్తవాటికిని శక్తి ననుసరించి ద్వాదశవార్షిక ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయు ననిరి. మఱియు స్మృతి తత్వ నిర్ణయాది గ్రంథములయందు పైనుదహరింపఁబడిన మరణములయందును, ఖట్వాది (మంచం) మీాద మరణ, అగ్నిమరణ, అస్నానమరణ చండాలాదిజనిత మరణాదులయందును, బ్రాహ్మణానుజ్ఞను బొంది ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా, మూఁడు కృచ్ఛ్రములను జేయుటచే, దోషవిముక్తికలుగునని చెప్పఁబడి యుండెను, కాఁబట్టి యావిధిప్రకారము జేసి పిమ్మట దహనము చేయవలయును. లేనియెడల దోషవిముక్తి కలుగదు, మూలమువలన దీనివివరము తెలియఁబడుచున్నదని తాత్పర్యము.

దహనకర్తృ ప్రాయశ్చిత్తము.

౪౮—తా. తండ్రి మృతినొందినప్పుఁడు కుమారుఁడు మొదలగు వారు దహనాదిక్రియలను జేయుటకు స్వశరీర పవిత్రతా స్వరూపమగు నధికారము కలుగవలయును కాఁబట్టి తాము ముందుగా నేడు, అయిదు, మూఁడు, రెండు,గాని కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయరూపమయిన ప్రాయశ్చిత్తములను జేసికొని పిమ్మట పైతృమేధిక కర్మను ప్రారంభించవలయునని శాస్త్రమునందు జెప్పియున్నది. అందువలన స్నానాచమన ప్రాణాయామాదులను జేసి సంకల్పముజేసి పరిషత్ప్రదక్షిణాదులను కృచ్ఛ్రాది ప్రాయశ్చిత్తములను జేసి పిమ్మట పైతృమేధిక కృత్యమును జేయవలయును. (అనఁగా) ఈవిధానమంతయును మూలగ్రంథమువలన ప్రయోగములను దెలిసికొని సప్రయోగసహితముగా జరుపవలెనని తాత్పర్యము.

భద్రతిథ్యాదులయందు మరణవిషయము.

౪౯—తా. భద్రతిథులు మొదలగు వానియందు మరణించినను దహనము చేసినను కలుగునట్టి దోషనివృత్తికొఱకు భూమినిగాని ప్రత్యామ్నాయముగా ఏతన్మూల్యము హిరణ్యమును అనగా శక్తిననుసరించిన ద్రవ్యమునుగాని బ్రాహ్మణునకు దానమివ్వవలయునని తాత్పర్యము.

త్రిపాద నక్షత్ర మరణవిషయము.

౫౦—తా. ద్విపాద, త్రిపాద, నక్షత్రములయందు దహనమరణములు జరిగినయెడల తద్దోష పరిహారముకొఱకు హిరణ్యయుక్తముగా వస్త్రదానమును, ఆదిత్య, మంగళ, శుక్ర, శని,వారములయందు దహన

మరణములు జరిగినయెడల వస్త్రదానమును జేయవలయును. ఇట్లుజేసిన ఆయాదోషములు నివృత్తియగును.

ధనిష్ఠా పంచకమరణము.

౫౧—శ్లో. ధనిష్ఠాపంచకములో మరణదహనములు జరిగినప్పుడు 81 పలముల యెత్తు గలిగి నటువంటిదిగాని లేక దానిలో సగముయెత్తు గాని నాల్గవవంతు యెత్తు గలదిగాని లేక తొమ్మిది ఆఱు మూడుపలములు యెత్తుగల కంచును "యానిపాపాన్యనేకాని" అనుమంత్రమును జెప్పి బ్రాహ్మణునకు దానమివ్వవలయును.

—{ ధనిష్ఠాపంచక మరణమును గుఱించి మఱియొక విశేషముగా జెప్పఁబడెను }—

౫౨—శ్లో. ఆవిశేష మేమనగా, ప్రేతనుచితియందు పరుండబెట్టిన పిమ్మట ముఖములో బంగారపు ముక్కనుంచి "వహావపాంజాతవేద"యను మంత్రమును జెప్పుచు మూడు హోమములను జేయవలయును. మూడు పర్యాయములయందు నిదియే మంత్రము. భద్రతిథి, ద్విపాద, త్రిపాద, నక్షత్ర ఆది మంగళ శుక్రవారములు మొదలగు వానియందలి దహన మరణాదులయొక్క దోష నివృత్తికొఱకు హిరణ్యాదానము మొదలగు తగినదానములనిచ్చి శాంతిని జరుపనియెడల మఱియు నిటులనే మూడు పర్యాయములు జరిగి వారివంశము నశించునని యున్నది గాన శాస్త్ర ప్రకారము జరుపవలయును. అదియేతీరు ననగా, భద్రతిథియందు భూమి యును, త్రిపాద నక్షత్రమునందు బంగారమును, వారమును గుఱించి వారాధిపతియగు గ్రహముయొక్క వర్ణమునుగల వస్త్రమును, ద్విపాద నక్షత్రమునందు ఆవును, నందరిక్తతిథులయందు ధాన్యమును, దానము ల నివ్వవలయును. ధనిష్ఠాపంచకమరణము విషయమై ముఖమునందు ఐదురత్నములనుంచి "వహావపాంజాతవేద" యను మంత్రావృత్తిచే మూడుఆహుతులను జేసినయెడల దోషనివృత్తియగును.

తిథివారనక్షత్ర పునర్దహన విషయము.

౫౩—శ్లో. నింద్యములగు తిథివార నక్షత్రములు మూడును కూడినేని "అస్మాత్త్వమధిజాతోసి" అనుమంత్రముచే నాజ్యముతో నొక హోమమును శవాగ్నిహోత్రమునందు జేయవలయును. పిండిలో నువ్వులను కలిపి ద్విపాదులైతే రెండుపిండములను త్రిపాదులైతే మూడుపిండములను,జేసి శవమునకు సమీపమునందుంచి శవమునకువలెనే యలంక

రించి, శవముతోఁగూడ దహించవలయును. ఇట్లు జేసిన దోషము నశించును. ఇదియే పునర్దహనమని చెప్పఁబడును.

దహనాదిక్రియలను జేయతగినవారు.

౫౪—తా. కుమారుఁడు, పౌత్రుఁడు, పౌత్రుని కుమారుఁడు, కుమార్తె కుమారుఁడు, భార్య, సోదరుఁడు, సోదరునికుమారుఁడు, తండ్రి, తల్లి, కోడలు, తోఁబుట్టువ, మేనల్లుడు, జ్ఞాతులు, ప్రేతయొక్క ఆస్తిని తీసికొనినవాడు, ఇట్లు చెప్పఁబడియున్నది గాన వీరిలో ముందుముందుగా జెప్పబడినవారు లేనిపక్షమున తర్వాత చెప్పఁబడినవారు పిండము నివ్వ తగినవా రగుదురు మఱియొకరి మతము ఔరసుఁడు క్షేత్రజ్ఞుఁడు దౌహిత్రుఁడు పుత్రుఁడు సోదరపుత్రుఁడు సపిండీకరణము జేయవచ్చుననిరి. వీరు లేనిపక్షమున భార్యయు, ధనమును, తీసికొనినవాడును జేయవచ్చుననిరి. మఱికొందరు కుమారుఁడు లేనిపక్షమున భార్యయు ఆమెయు లేనిపక్షమున సోదరుఁడును జేయవచ్చుననిరి.

—{ ఉపనయనము కానివానికి పితృసంస్కారాధి కారమును గుఱించిన విషయము. }—

౫౫—తా. ఉపనయనము కానివానికి మాతాపితరుల ప్రేతకృత్యములకంటె నితరములగు నేకర్మలయందు నధికారము లేదనియు వేదమును పఠింపగూడదనియు మనువుచెప్పెనుగాన ఒక్కకుమారుడై యుపనయనము కాకపోయిన పక్షమునందు మంత్రముల నుచ్చరింపుచు తల్లిదండ్రుల ప్రేతకృత్యములను జేయవచ్చునని సుమంతుఁడు, విశ్వామిత్రుడు, జెప్పిరి.

సవతితల్లి విషయము.

౫౬—తా. పుత్రులులేక భార్య మృతినొందినప్పుఁడు సవతి కుమారుడుండినను పెనిమిటియే దహనాది సపిండాంత కర్మలనన్నియు జేయవలయునని సంగ్రహకారుఁడు చెప్పెను. ఒకనికి ఇద్దరు ముగ్గురు భార్యలున్నపక్షమున పుత్రుఁడులేని భార్య గతించినప్పుఁడు పెనిమిటియే కర్తగాని సవతికుమారుఁడు కర్తగాడని స్మృతిసార సముచ్చయమను గ్రంథమున చెప్పఁబడెను మఱియు పెనిమిటి లేనియెడల సవతికుమారుఁడును అతను లేని పక్షమున వానికుమారుఁడును అతడును లేని పక్షములో సమీప వారసులలో నెవరైనను జేయవచ్చును. ఎవరికిని సంతానము లేనివిషయములో దత్తకుమారుడైనను ఇరుపురకు ఉదకపిండదానాది క్రియలను

జేయవచ్చును. పుత్రుడులేని స్త్రీకి సవతికుమారుడు వాడు లేనియెడల క్షేత్రజాదులువారు లేని పక్షములో పెనిమిటి ప్రేతకృత్యమును జేయవలయునని కాలాదర్శమునందు జెప్పఁబడెను. అనేకభార్యలుండగా వారిలో నొకభార్యకు కుమారుడుండెనేని మిగిలిన భార్యలందఱు సంతానవంతులే యగుదురు కాఁబట్టి సవతికుమారుఁడు జేయవచ్చునని మనువు చెప్పెను. తల్లికి తనకు జన్మించిన కుమారుఁడు కర్మను జేయవలయును. అతను లేని పక్షమున సవతికుమారుఁడు తదభావమందు క్షేత్రజాదులు వారును లేని విషయమునందు పెనిమిటియు అతడును లేని విషయములో సపిండులును కర్తలని కాత్యాయనుడు చెప్పెను. కుమారునకు తండ్రియు తమ్మునకు అన్నగారును మరియొక కర్తయున్నప్పుడు కర్మను జేయఁగూడదు. ప్రేమచే జేయవలయునని యున్నయెడల కర్తచే సపిండీకరణము చేయించువాడై మిగతషోడశాంతము తాను జేయవలయును. కర్తలేని పక్షములో కుమారునికి తండ్రియు, తమ్మునకు నన్నయు, దహనాది సపిండనము మొదలగు కృత్యములను జేయవచ్చును అనఁగా వారివారికి కుమాళ్లులేని పక్షమునందు జెప్పఁబడెను. మఱియు పారస్కర వచనాను సారముగా కుమారుఁడు సోదరుఁడు దౌహిత్రుఁడు జ్ఞాతి అల్లుడు మొదలగు వారిలో మొదటిదినమునందు నెవడు కర్మను జేయునో వాఁడే పదిదినముల పర్యంతము జేయవలయునని యున్నది. కుమారుఁడు లేనప్పుడు జ్ఞాతులు తదభావమందు శిష్యులు వారును లేనప్పుడు ఋత్విక్కులు ఆచార్యులు మొదలగువారు ఎవరు ప్రథమసంస్కారమును జేయుదురో వారే పదిదినముల పర్యంతము కర్మను జేయవలయును. సగోత్రుఁడుగాని అన్యగోత్రుఁడుగాని స్త్రీగాని పురుషుఁడుగాని ప్రథమ దినమునందు కర్మను ప్రారంభించి చేసినవాడే పదిదినముల పర్యంతము జేయవలయును. కుమారుఁడు రోగము మొదలగు కారణములచే కర్మనుజేయుటకు వీలులేని సమయమందు ప్రతినిధివిధానము ప్రాయశ్చిత్తము మొదలగునవి యున్నవిగాన అట్టి సమయమందు పదిదినముల పర్యంత మితరునిచే జేయింపవచ్చును.

పైతృమేధిక సంకల్ప విధానము.

౫౭—తా. కర్త సభవారికి మూడుపర్యాయములు ప్రదక్షిణము జేసి దక్షిణనను సమర్పించి శరీర శుద్ధికలిగి కర్మను జేయుటకు యోగ్యత కలిగేనిమిత్తము తగినప్రాయశ్చిత్తమును నిర్ణయించి చెప్పవలయునని సభ

చైవ ఖట్వాయాం మరణేతథా॥ చండాలశ్వాన సంస్పృష్టే ప్యాకాశే మరణేసతి। చండాలాన్మరణేవాపి త్రిభిః కృచ్ఛ్రైః పృథక్ పృథక్॥ శుధ్యతీతి శేషః॥ విప్ర (వాక్యప్రధానేన) శ్యానుసారేణ ప్రత్యాఖ్యాయ విధిర్యథా। కృత్వాతు దహనంకార్య మన్యథాకిల్బిషీ భవేత్.

—(*) దహనకర్తృ ప్రాయశ్చిత్తం. (*)—

౨౮. కర్త్రాధికార సిధ్యర్థంత్రీన్ కృచ్ఛాన్ సప్తపంచవా। చరేత్ ద్వావాత్మశక్త్యాద్యైః పైతృమేధిక మాచరేత్॥ కర్తాకృత ప్రాణాయామః ప్రాచీనావీతీ పితుర్గోత్రస్య శర్మణః ప్రేతస్యమరణకాలే సంభావితానా మూర్ధ్వోచ్ఛిష్టాధో చ్ఛిష్టాంతరిక్షమరణఖట్వామరణాశౌచ మరణాస్నాన మరణపర్యుషితానాం నిమిత్తానామపనోదకం ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా పరిషదంత్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య పరిషద్దక్షిణాంధత్వాప్రణమ్యవిజ్ఞాపయేత్॥ అశేషే హేపరిషత్ మదీయాంవిజ్ఞాపనాం సమాకర్ణ్య మయాసమర్పితామిమాం పరిషద్దక్షిణాంస్వీకృత్య పితుర్మరణకాలేసంభావితానామూర్ధ్వో చ్ఛిష్టాధోచ్ఛిష్టాంతరిక్ష మరణ ఖట్వామరణాశౌచమరణాస్నానమరణపర్యు షితానాంమధ్యే ప్రసక్తానాంనిమిత్తానామపనోదకంప్రాయశ్చిత్తంనిశ్చిత్య। ఉపవిశ్యఉద్దిశ్యమా మనుగృహాణేతివిజ్ఞాప్య పునఃప్రణమేత్। పరిషదపి యజమానేన ఉక్తానాం ఏకైకస్య నిమిత్తస్య నిమిత్తానాం ప్రత్యేకం త్రీణి త్రీణి ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రాణి ప్రాయశ్చిత్తం నిశ్చిత్య - యజమాన తవపితుర్మరణ, కాలేత్వదుక్త నిమిత్తానా మూర్ధ్వోచ్ఛిష్టాధోచ్ఛిష్టాంతరిక్ష మరణఖట్వా మరణాశౌచ మరణాస్నాన మరణపర్యుషితానాం నిమిత్తానామేకైకస్య నిమిత్తస్య ప్రత్యేకం త్రీణిత్రీణి ప్రాజాప్రత్యకృచ్ఛ్రాణిసముద్రగా మహానదీస్నానమృత్తికాస్నాన ధేనుధానాదికృత్యప్రత్యామ్నాయ రూపేణాచర। ఆచరితేతవపితామరణకాలేసంభావితేభ్యః త్వదుక్తనిమిత్తేభ్య ఉర్ధ్వోచ్ఛిష్టాదిభ్యో ముక్తోభవిష్యతీత్యుపదిశేత్॥ తతః కర్తాప్రాణానాయమ్య పితుర్గోత్రస్యశర్మణః ప్రేతస్యమరణకాలె సంభావితానా మూర్ధ్వోచ్ఛిష్టాది నిమిత్తానామపనోదకం ప్రాయశ్చిత్తం పరిషదుపదిష్టం శక్య ప్రత్యామ్నాయ రూపేణా చరిష్య ఇతి సంకల్ప్య॥ ఏకైకస్యనిమిత్త స్యత్రీణిత్రీణి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణిధేను ధానముద్రగామహానదీస్నాన మృత్తికాస్నానాది ప్రత్యామ్నాయరూపేణా చరిత్వామృత్తికాస్నాన కర్తృభ్యః ... తన్నయహిరణ్యాం తేభ్య స్సంప్రదదే

నమః । నమమేతి యథాశక్తి దక్షిణాందత్వాపరిషదం ప్రార్థయేత్॥ యజమానస్యపితా— గోత్రః— శర్మా ప్రేతః మరణకాలెసంభావితేభ్యః ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టా ధోచ్ఛిష్టా స్నానమరణాదిభ్య స్సర్వేభ్యః పాపేభ్యోముక్తో భూయాదితి భవంతో బ్రువంతు, ఇతి బ్రూయాత్ పరిషదపిఉచ్చైస్తథాస్త్వితిబ్రూయాత్॥ ఇతి షణ్నిమిత్తప్రాయశ్చిత్తం॥

—(*) భద్రతిథ్యాదా: (*)—

౨౮. భద్రతిథౌ మరణ దహనాభ్యాం యోదోష స్సమజనితద్దోషపరిహారార్థం భూదానం తన్మూలహిరణ్యాదానంవా కరిష్యఇతిసంకల్ప్య తన్మూలం హిరణ్యంవా దద్యాత్॥

—(*) త్రిపాన్నక్షత్రే. (*)—

౨౦. త్రిపాన్నక్షత్రేమరణ దహనాభ్యాం యోదోష స్సమజనితద్దోష పరిహారార్థంస హిరణ్యం వస్త్రదానం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య హిరణ్యందద్యాత్॥ భానుభౌమ భృగుశనివారేషు మరణదహనాభ్యాం యోదోషస్స మజనితద్దోష పరిహారార్థం వస్త్రదానం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య వస్త్రందద్యాత్॥

—(*) ధనిష్ఠాపంచకే. (*)—

౨౧. ధనిష్ఠాపంచకే- మరణ దహనాభ్యాంయో దోషస్సమజనితద్దోషపరిహారార్థం కాంస్యదానం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య। యానిపాపాన్యనేకానీతి మంత్రేణ కాంస్యందద్యాత్॥ లోకాక్షిః॥ ఏకాశీతి పలంకాంస్యం తదర్థంవా తదర్థకం। నవషట్త్రి పలంవాపి దద్యాద్వి ప్రాయశక్తితః॥

—(*) ధనిష్ఠాపంచకమరణేవిశేషః. (*)—

౨౨. హిరణ్యంశకలముఖేన్య స్యాషుతిత్రయం తత్రవహావ పాంజాం వేదఇతి మంత్రేణ। తత్కాలే వాన్యకాలె వాచై తత్సర్వం సమాచరేత్॥ యదినక్రియతె శాంతి స్తత్ఫలంచా శునశ్యతి॥ తత్ప్రకారః॥ వహావపాంజాతవేదః సత్యాఏతా అశివస్సంతుకామై స్వాహేతి మంత్రా వృత్త్యాఅహుతి త్రయంచిత్యాం నిక్షిప్త ప్రేతముఖే హిరణ్యశకలం నిధాయ తస్మిన్ జుహుయాత్। అగ్నయేజాత వేదస ఇదం॥ మృతికాలె దాహకాలెదద్యాచ్ఛాంత్యై ధనాదికం। భద్రే త్రిపదనక్షత్రే భృగ్వంగారక వాసరే। మరణందహనం వాస్యాత్త్రివారం తాదృశంభవేత్। భద్రే భూమిః ప్రదేయాస్యాత్త్రి పాదేషు హిరణ్యకం। వారే వారాధి దైవత్యం వాసో

వారిని కోరవలయును. అనంతరము వారు యజమానునిశక్తి ననుసరించి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రత్రయ ప్రత్యామ్నాయముగా మూడుగోదానముల జేయవలయు ననియు దానికి శక్తిలేని పక్షములో హిరణ్యరూపముగా నేదో కొంచెము దానము బ్రాహ్మణునకు జేయవలయు ననియు జెప్పవలయును. పిమ్మట యజమానుఁడు సభవారిచే నిర్ణయింపఁబడినరీతిగా జేసి యోగ్యతనుబొంది పిమ్మట పైతృమేధిక కర్మను జేయవలయును.

పైతృమేధిక ప్రయోగము.

సూ—తా. మనుజుడు మృతినొందిన పిమ్మట పుత్త్రులు మొదలగు వారు కేశవిప్రంసనము పాంసునిరసనము జేయుదురు. పిమ్మట కర్తస్నానముజేసి ఆచమనముజేసి అగ్నులను విహరించి మృతాగ్నిహోత్రమును జేసి పవిత్రమును ధరించి ప్రాణాయామమునుజేసి సంకల్పమును జేసినవాడై ప్రాచీనావీతముజేసికొని తండ్రియొక్క నామగోత్రాదులను జెప్పి శ్రౌతాగ్నులు యజ్ఞపాత్రలు ఔపాసనములతో పైతృమేధిక కర్మతో సంస్కరించుచున్నాననియు తల్లికి ఈప్రకారముగానే స్త్రీలింగ శబ్దస్వరూపముగా తల్లియొక్క గోత్రనామముల జెప్పి సంకల్పము జేయవలయును. తల్లిదండ్రులకు ఏకకాలమునందు మృతిసంభవించిన పక్షములో సమానతంత్రముగానే పుంలింగముతో తండ్రిగోత్రనామములును స్త్రీలింగముతో తల్లిగోత్రనామములును జెప్పుచు నొక్కొక్కక్రియ నుభయులకు నొక్కసారిగానే చేయుచుండవలయును. ఇట్లు తల్లిదండ్రులకు జెప్పెడి మంత్రములకు కూడ స్త్రీలింగ పుంలింగభేదములతో జెప్పవలయునని కొందరనిరి. అట్లుచెప్ప నక్కర లేదని భాష్యకారులు చెప్పిరి అనంతరము గార్హపత్యాయతనమునకు పశ్చిమభాగమున దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను బఱచి వానిమీద నువ్వులను జల్లి దానియందు "సర్వస్య ప్రతిశీవరీ" అను మంత్రమును జదువుచు ప్రేతను దక్షిణశిరస్సుగా నుండునట్లు పరుండబెట్టవలయును. ఒక్కసారిగనే జెప్పవలయునని కొందఱును, మఱికొందరు అన్నిసంవేశనములయందును వేరువేరుగా జెప్పవలయు ననిరి. తల్లికి "స్యోనాస్త్యైసుషదాభవ" అనుమంత్రమును జెప్పవలయును. స్త్రీపురుషులకు ఏకకాలమునందు జెప్పవలసివచ్చినప్పుడు "స్యోనాభ్యాం సుషదాభవ" అని ద్వివచనాంతముగా జెప్పవలయును. అనంతరము గార్హపత్యాయతనమునుండి పూర్వద్వారమునా ప్రేతనుదీసి ఆహవనీయగార్హపత్యాయతనముల మధ్యను దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుబఱచి దానిమీద ప్రేతను

దక్షిణ శిరస్సుగాను కుడిపార్శ్వము నేలమీదను ఎడమపార్శ్వము పైగానుండునట్లు ఆవహనీయాయతనమునకు నభిముఖముగా ఒత్తికిలగా బరుండబెట్టవలయును. మంత్రమును జెప్పుటను గుఱించి వికల్పము. అనంతర మధ్వర్యుఁడు ప్రేతను అన్వారంభణముజేసి "పరేయువాగ్ సంప్రవతో" అనుమంత్రమును జెప్పి ఆహవనీయాగ్నియందు స్రువముతో హోమము జేయవలయును. స్త్రీవిషయములో లింగభేద మేమియును లేదు. ఈవిధముగానే గార్హపత్యాగ్నియందును జేయవలయును. ఎడమచేతితో ప్రేతను స్పృశింపుచు గార్హపత్యాగ్నిలో తూర్పుభాగమున హోమము సంవేశనమును జేయవలయును మొదటజెప్పినదియే మంత్రము. దక్షిణాగ్నియందు మంత్రవిహీనముగానే హోమము జేయవలయును. సభ్యావసథ్యలయందు తూష్ణీభూతముగానే యుంచవలయును. అనంతరము విహారమునకు దక్షిణభాగమున శుభ్రపరచిన ప్రదేశమునందు ప్రేతనుంచి స్నానముజేయించి వారివారి యాచారప్రకారము శవము నలంకరించి కాలిబొటనవ్రేళ్లను చేతిబొటనవ్రేళ్లను తెల్లనిదారముతోగట్టి వట్టివేళ్లగంధమును బూసి కృష్ణాజినమును బోర్లగిలగా పరచి దానిమీద ప్రేతను వెల్లకిలగా బరుండబెట్టి నూతనవస్త్రముతో గప్పవలయును. "ఇదంత్వావస్త్రం" అను మంత్రము జదువుచు చివరను పాదములదగ్గిర నుండునట్లు కప్పవలయును. మొదట ధరించియున్న వస్త్రమును అధ్వర్యుఁడుతీసి కుమారున కివ్వవలయును. అనంతర మధ్వర్యుఁ డుదకమును స్పృశించి ఆహవనీయమునకు పశ్చిమభాగమున దక్షిణాపవర్గములుగా పరచబడిన మూడుశాళ్లనుదాటి పిమ్మట (వ్రీహి=వడ్లగింజలను) కడిగి దక్షిణాగ్నియందు మంత్రరహితముగానే పచనము జేయవలయును. నిర్వాపము మొదలు శవాలంకరణాంతము మంత్రరహితముగానే జేయవలయును. గార్హపత్యమునందామిక్షా నిష్పత్తి విషయములో సమంత్రకముగానని కొందఱును తూష్ణీభూతము గానని మఱికొందఱనిరి. సోమయాజికిని దర్శయాగము చేయక పూర్వమందు మృతుడైనవానికి జెప్పఁబడెను. ఆమిక్షానిష్పత్తి యితరులకు లేదు. రాజగవియొక్క యుత్సర్గవిషయమునందు ల్సుకనయనము లేదు. అగ్నిహోత్రములు అగ్నిభాండములు ఉచ్ఛేషణము రాజగవి ఆమిక్ష యజ్ఞపాత్రలు కనక, శకలములు, మొదలగు వస్తువులు శవముతోఁగూడ తీసికొని పోవలయును. మఱచిపోయి వానిని తీసుకొని వెళ్లకపోయినయెడల వాటినిగుఱించి తిరిగి యింటికిరాకూడదు.

అందువలన మొదటనే శవముతో గూడ తీసికొని వెళ్లవలయును.

వాహక వరణము

౫౯—తా. ప్రేతను మోసికొని వెళ్లువారు ముందు శవమును బయిటికి తీసికొనివచ్చిన పిమ్మట అధ్వర్యుఁడు "పూషాత్వే తచ్చ్యావయతు" అను మంత్రముచే శవము నభిమంత్రించవలయును. పిమ్మట కొంతదూర ముపెళ్లిన పిమ్మట దక్షిణశిరస్సుగా ప్రేతనుంచి శవమునకు దక్షిణభాగము నందు కొంచెము గొయ్యిత్రవ్వి అక్కడ చరుస్థాలినుంచి పుత్త్రులు జ్ఞాతు లందరును ఏకవస్త్రధారులై నివీతులై కుడిప్రక్క తలవెంట్రుకలను ముడి వేసికొని యెడమప్రక్క వెంట్రుకలను విరబోసికొని కుడితొడలను కొట్టు కొనుచు మూడుసారులు తిరుగవలయును. ఇట్లు తిరుగునపుడు చిన్నవారు ముందరను పెద్దవారు వెనుక నుండవలయును. అధ్వర్యుఁడు మేక్షణము తో చరును తీసికొని మూడు పర్యాయములుంచి మంత్రరహితముగానే తిలోదకముల నుంచవలయును. అనంతర మధ్వర్యుఁడు "ప్రేతేమాత్యా" అనుమంత్రము మొదలగువానిచే మోసికొని వెళ్లుచున్న శవము నభిమం త్రణ జేయవలయును. అనంతరము సగముదూరము తీసికొనివెళ్లి అక్కడ ప్రేతనుంచి పూర్వమువలెనే బలిప్రదాన తిలోదక దానాదులను జేయవల యును. తర్వాత తీసికొని వెళ్లునప్పుఁడు "ఆయుర్విశ్వాయుః" అను మొద లు "సవితాదధాతు" అనువఱకు జెప్పవలయును. పిమ్మట మార్గములో నాల్గవవంతు దూరముండు నంతవరకు తీసికొనివెళ్లి యచ్చట శవమును దింపి పూర్వమువలెనే బలి తిలోదక దానాదులను జేసి వర్షము కురిసినను ఎంతమాత్రము నీరు నిలవనటువంటి చిన్నచిన్నతునుక లగునట్లు చరుస్థా లిని బ్రద్దల కొట్టవలయును. పిమ్మట మిగిలిన నాల్గవవంతు దూరమందు శవ మును తూష్ణీభూతముగానే తీసికొనివెళ్లి దహనప్రదేశమునకు పడమర దిక్కునందుంచి కర్తయు వాహకులు నుత్తరదిక్కునకు వెళ్లవలయును. అనంతర మధ్వర్యుఁడు "ప్రేతేమాత్యా" అనుమంత్రమును జదువుచు మోదుగమండతోగాని జమ్మిమండతోగాని దహన ప్రదేశము నుత్తర మున మొదలిడి దక్షిణసమాప్తిగా సంమార్జన చేయవలయును. ఆమం డను దక్షిణదిక్కున పారవైచి యుదకస్పర్శజేసి దహనప్రదేశము నుద్ధరణ ప్రోక్షణములజేసి హిరణ్యశకలము నచ్చటనుంచి దానిమీద దక్షిణాగ్ర ములుగా దర్భలను పరచవలయును. వానిమీద యజ్ఞసంబంధమైన కాష్ఠ ములచే చితినేర్పరచిన పిమ్మట తూర్పుభాగమునం దాహవనీయాగ్ని

పశ్చిమభాగమున గార్హపత్యాగ్నిని దక్షిణభాగమున అన్వాహార్యపచ నాగ్నిని తూర్పుభాగమున సభ్యాసభ్య ఔపాసనాగ్నులనుంచి దక్షిణాగ్రములుగాను ప్రాగగ్రములుగాను దర్భలను అగ్నులకు కాష్ఠచితికి ప్రేతకుపఱచి చితికిగాని దక్షిణాగ్నికిగాని దక్షిణభాగమందైనను పశ్చిమభాగమందైనను దక్షిణాగ్రములుగాను దర్భలను పరచి వానిమీద ప్రత్యేకముగా పాత్రాసాదనము జేయవలయును. అనంతరము రజ్జుబంధనమును ఛేదించి ఆసందీచ్ఛేదనము జేసి రజ్జుఖండములయందు కృష్ణాజినమునందు ప్రేతను వెల్లకిలగా బరుండబెట్టించి "ఏకపవిత్రేణ ప్రోక్షణీం" అనునది మొదలు "సర్వేజ్ఞాతయఃకుర్యుః" అనువరకు నుండు గ్రంథముచే జెప్పంబడిన క్రియలను జేయించవలయును. ప్రేతపత్నీ సహగమనము జేయదలచియున్న పక్షమున "ఇయంనారీపతిలోకం" అను మంత్రమును జెప్పి యధ్వర్యుడు ప్రేతతోగూడ భార్యను పరుండబెట్టించ వలయును. తిరిగి బ్రతికియుండియే బ్రహ్మచర్యనిష్ఠతో నుండవలయునని కోరిక కలిగినయెడల కర్మను జేయుచున్నట్టి సుతులు మొదలగువారు "ఉదీర్ష్వనార్యభి జీవలోక" అనుమంత్రమును జెప్పి ప్రేతపత్నిని లేవదీయవలయును. అధ్వర్యునకు సహస్రమూల్యమగు హిరణ్యమును దక్షిణ నియ్యవలయును. సహగమనాభిలాష కలిగియున్నయెడల "ఉదీర్ష్వనారీ" అనుమంత్రమును జెప్పనక్కరలేదు. సహగమన విధానమందు ప్రేతభార్యకు ముందుగా స్నానము శరీరశుద్ధియు జేయవలయును. హస్తసంమార్జనము మొదలు యిద్దరికిని జేయవలయును. పాత్రలను పగలగొట్టి యుభయులకు ప్రత్యేకముగా ఉపస్థానాదులను జేయుచు త్రికాండి వచనాను సారముగా ద్వివచనముతో మంత్రములను జెప్పవలయును. అనంతరము అధ్వర్యుడు "సువర్ణగ్ం హస్తాదా దధానామృతస్య" అనుమంత్రమును జదువుచు బంగారముతో ప్రేతయొక్క హస్తములను సంమార్జన జేయుచున్నాడు. సహగమనపక్షములో నొక్కపర్యాయమే మంత్రమును జెప్పి యుభయుల హస్తములను సంమార్జన జేయవలయును.

పాత్రచయనము.

౭౦—తా. ప్రేతను చితియందుంచిన పిమ్మట శిరస్సు ననుసరించిన యేడురంధ్రములయందు నేడుబంగారపు ముక్కల నుంచవలయును అది యెట్లనగా, ముందుగా ముఖమునందును పిమ్మట కుడినేత్రమునందు తర్వాత నెడమనేత్రమునందు పిమ్మట కుడిచెవియందు తర్వాత ఎడమ

చెవియందు పిమ్మట కుడిముక్కురంధ్రమునందు పిమ్మట నెడమరంధ్రము నందు నేదురంధ్రములయందు నేదుశకలముల నుంచవలయును లేక ఆజ్యబిందువులనైనా నుంచవలయును. ఈప్రకారముగానే భార్యకును జేయవలయును ప్రేతపైన పాత్రలనన్నియు నుంచవలయును. ధ్రువను ప్రతి లోమనుగాను దక్షిణాగ్రముగాను మిగతపాత్రలను అనులోమ ముగా నుత్తరాగ్రములుగాను ఆజ్యముతోను గూడినవిగా నుంచవల యును. సర్వతోముఖపాత్రలు చాతుర్మాస్య పాత్రలుండినయెడల వానిని కూడ నుంచవలయును ఇవియన్ని తూష్ణీభూతముగా నుంచవలయును. "ప్రేతస్యదక్షిణేహస్తేస్ఫ్యం" అనునదిమొదలు "మధ్యేసాదయతి" అను వరకునుండు గ్రంథముచే జెప్పఁబడిన విధిప్రకారము ఆయాస్థలముల యందు నాయాపాత్రల నుంచవలయును. మిగిలినపాత్రలను రెండుతొడల నడుమ నుంచవలయును. "మిత్రావరుభ్యాం త్వేతి" అనుమంత్రమును జెప్పి ఆమిక్షను చేతులయం దుంచవలయును. సంభవించి నంతవరకు సుగంధద్రవ్యములను దర్భల నుంచవలయును. ముఖమునందు తండుల ములను నువ్వుల నుంచవలయును. ఇవియన్నియు దక్షిణదిక్కునుండియే చేయవలయును. "మైనమగ్నే విదహః" అనుమంత్రమును జెప్పి తూర్పు ప్రక్క నాహవనీయాగ్నిని "శృతంయదాకరసిజాతవేదః" అనుమంత్రము ను జెప్పి పడమరప్రక్కను గార్హపత్యాగ్నిని మంత్రరహితముగా దక్షి ణమున అన్వాహార్యపచనాగ్నిని తూర్పున సభ్యావసథ్యల నౌపాసనాగ్ని నుంచి ప్రేతను దహించవలయును. స్త్రీకి ప్రత్యేకముగా జెప్పవలసినప్పు డును సహగమనమునందును లింగభేదములుగా మూలములో జెప్పబడిన ప్రకారము చెప్పవలయును. అగ్నిహోత్రునకు దహించుటయందు ప్రీతి కాఁబట్టి యీశరీరమును నీకు విడిచితిమని చెప్పవలయును. ఈప్రకార ము చేయుటయే పితృప్రీతికరమగు యాగము అనంతరము చితికి పడమర భాగమందు చిన్నకొయ్య నొకటిపాతి సన్ననిత్రాడుచే నొకమేకనుకట్టి యాత్రాడును ఈకొయ్యకుగట్టి మేకను తరుమగొట్టగా నది పారిపోవు నప్పుడు "అజోభాగస్తపసా...యత్రలోకాః" అనుమంత్రమును జెప్పవల యును. ప్రత్యేకముగా స్త్రీకి జెప్పునప్పుడు సహగమనమునందు లింగవచ నభేదములతో జెప్పవలయును. పాత్రాసాదనకాలమం దుంచబడిన ప్రదే శమునుండి యాజ్యస్థాలినిస్రువమును తీసికొని యాజ్యస్థాలియం దాజ్య మునుంచి స్రువముతో "యవతేస్యపథో...స్తైభ్యస్స్వాహా" అనునది

మొదలు "యమత్రనాధీమ స్తస్మై స్వాహా" అనువఱకుఁ జెప్పబడిన తొమ్మిది మంత్రములచే తొమ్మిది నాహుతుల నివ్వవలయును మొదటి మూడు మంత్రములను స్త్రీలకు ప్రత్యేక విషయములో స్త్రీలింగముగాను సహగమనందు ద్వివచనము గలుగునట్లుగాను మిగిలిన యాఱుమంత్రములను మొదట జెప్పినట్లుగాను జెప్పవలయును. పిమ్మట స్రువాజ్యస్థాలులను మొదటతీసిన ప్రదేశమునందునే యుంచవలయును. పునర్దహనవిధియందు నీప్రకారమే చేయవలెను. ఆపత్తునందు అగ్నిహోత్రహవణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను ద్రుషదుపలములనుతీసి కాపాడవలయును పిమ్మట చితికి పడమరదిక్కున దర్భలను పఱచి మంత్రరహితముగా నిరసనోపవేశములను జేసి తూర్పుముఖునుగా గూర్చుండి "ప్రకేతునాబృహతా" అను మొదలు యామ్యసూక్తములను జెప్పి దహనప్రదేశమునకు పశ్చిమప్రదేశమునందు మూడుగోతులను త్రవ్వి వానిలో నిసుకగాని చిన్నరాళ్లగాని యుంచి బేసిసంఖ్యగల కలశములతో నీళ్లుజల్లి "అశ్మన్వతీరేవతీస్సగ్ంరభధ్వ" అనుమంత్రమును జెప్పుచు చిన్నవాళ్లు ముందుగాను స్త్రీలతో గూడ ప్రతిగోతినిదాటి వెళ్లవలెను ఒక్కసారియే మంత్రమును జెప్పవలయును. వానికి పశ్చిమభాగమునందు మోదుగపుల్లలుగాని జమ్మిపుల్లలుగాని రెండుచివళ్లు పైకినుండునట్లు దక్షిణోత్తరములుగాపాతి చివళ్లను సన్నని దారముచే జుట్టి దానిపై గాదాటి వెళ్లవలయును. అప్పుడు "యద్వై దేవస్య సవితుః" అనుమంత్రమును జెప్పవలయును. ఇట్లు దాటునప్పుడు అందరిని ముందు దాటనిచ్చి అధ్వర్యుఁడు "యారాష్ట్రాత్పన్నాతి" అను మంత్రమును జెప్పి అధ్వర్యుఁడు ఆమండలను తీసివేసి జలస్పర్శనము జేయవలెను. పిమ్మట జలకుంభమునకు క్రిందరంధ్రము జేసి నీరు వెనుకప్రక్కకు స్రవించునట్లుగా నాకలశమును భుజముపైనం దుంచుకొని చితికి మూడు సారులు సవ్యముగా దిరిగి యాకలశమును పగులునట్లుగా వెనుకకు గిరాటు వేయవలెను. అనంతర మందఱును సవ్యముగా యజ్ఞోపవీతము గలవారలై జలస్పర్శనము జేసి "ఉద్వయంతమసస్పరి" అను మంత్రముచే సూర్యోపస్థానము జేసి తిరిగి దహనప్రదేశమును జూడకుండా బయలుదేరి తటాకము మొదలగు జలాశయములవద్దకు వచ్చి అందఱును స్నానము జేయవలయును.

బ్రహ్మమేధ ప్రయోగము.

౬౧—తా. బ్రహ్మవేత్తయగు నాహితాగ్నిని గుఱించి చెప్పఁబడు

చున్నది. మరణసందేహము కలిగినప్పుడే ముమూర్షువుకు జేయఁదగిన స్నానము సర్వప్రాయశ్చిత్తము సర్వావయవములందు తులసీమృత్తుకను ధరింపజేయుట విష్ణువునకు పూజించిన తులసీమాలికను వేయుట, తులసీతీర్థము నిచ్చుట, శరీరముపై జల్లుట, ఉత్క్రాంతి తిలపాత్రదానవైతరణీ గోదాన దశదానాదులను జేయించుట, పూర్వముచెప్పిన ప్రకారము అగ్నిహోత్ర దర్శపూర్ణమాసాదులను జేయించుట, ఔపాసనాగ్నియందు జేయవలసిన స్మార్తకర్మలను జేయించుట మొదలగునవి సమస్తకృత్యములను జరిపి, పిమ్మట శంకరాచార్యులు విద్యారణ్యులు మొదలగువారిచే తైత్తిరీయోపనిషత్తులందు జ్ఞానము విషయమై ముఖ్యముగా గ్రహింపబడినవియు, బ్రహ్మవల్లి భృగువల్లియను నామములచేఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన "బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం భృగుర్వైవారుణిః" అను రెండు అనువాకములను బ్రహ్మవేత్త యొక్క కుడిచెవియందుఁ జెప్పవలయును. కాఁబట్టి ముందు కుమారుఁడు మొదలగువారు స్నానముజేసి ప్రాణాయామముజేసి దేశకాలములను స్మరించి గోత్రనామములను జెప్పి ముమూర్షువుకు బ్రహ్మప్రాప్తికొఱకు కర్ణమంత్రపఠనము జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి చెప్పవలయును. మృతినొందిన యెడల ప్రేతకు ముఖ్యులగు పుత్త్రులు మొదలగువారు ప్రాచీనావీతులై తలవెంట్రుకలను విరియబోసికొని పాంసునిరసనాది కృత్యములను జేయుదురు. అనంతర మధ్వర్యుఁడు స్నానము, ఆచమనముచేసి అగ్నులను విహరించి అగ్నిహోత్రాదులనుజేసి పవిత్రమును ధరించి ప్రాణాయామమునుజేసి దేశకాలాదుల స్మరించి ప్రాచీనావీతుడై యజమానునియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యీప్రేతను శ్రౌతాగ్నులు యజ్ఞపాత్రలు ఔపాసనాగ్ని మొదలగువానితో నారాయణ సాయుజ్యము నొందుకొఱకు బ్రహ్మమేధ విధిప్రకారముగా సంస్కరించుచున్నానని సంకల్పము జేయవలయును. మఱియు విశేషముకలదు. గార్హపత్యాగ్నికి ప్రక్కను దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుబఱచి వానిమీద నువ్వులనుజల్లి "సర్వస్య ప్రతిశీవరీ" యను మంత్రమును జెప్పి కుడిపార్శ్వము క్రిందుగాను దక్షిణ శిరస్సుగాను గార్హపత్యాగ్నికి నభిముఖముగాను ప్రేతను పరుండబెట్టవలయును. అన్ని సంవేశనములయందు నొక్కసారియే మంత్రమును జెప్పుట, పిమ్మట గార్హపత్యాయ తనపూర్వద్వారమునుండి లీసికొనివచ్చి గార్హపత్యాహవనీయాయతనముల మధ్య దక్షిణాగ్రములుగాఁ బఱచబడిన దర్భలయందు దక్షిణ శిరస్సుగాను, నడమపార్శ్వము

క్రిందుగాను ఆహవనీయాభిముఖముగాను పరుండ బెట్టవలయును. ఇచ్చట మంత్రమును చెప్పుటయు చెప్పకుండుటయును రెండువిధములు కలదు. అనంతర మధ్వర్యుఁడు ప్రేతను స్పృశింపుచు "పరేయువాగ్ంసంప్రవతో" యను మంత్రమును జెప్పి స్రువముతో నాహవనీయాగ్నియందు హోమము జేయవలయును. పిమ్మట "చిత్తిస్స్రుక్" మొదలు, "మహాహవిర్హోతా" యను వరకునుండు నైదు మంత్రములచేత స్రువముతో నైదు ఆజ్యాహుతులను ప్రత్యేకముగా జేయవలయును. పిమ్మట గార్హపత్యమునకు తూర్పుభాగమునందును పూర్వమువలెనే దర్భలను బఱచి పరుండ బెట్టి సవ్యహస్తముతో ప్రేతను స్పృశింపుచు "పరేయువాగ్ంసం" యను మంత్రమును జెప్పి గార్హపత్యాగ్నియందు హోమముజేసి పిమ్మట "చిత్తిస్స్రుక్" మొదలగు నైదు మంత్రములచేత నాజ్యాహుతుల నైదుజేయవలయును. దక్షిణాగ్నియందు మొదటి హోమమును అయిదు హోమములును తూష్ణీభూతముగానే చేయవలయును. సభ్యావసథ్యలయం దీహోమములు లేవు. అనంతరము విహారమునకు దక్షిణభాగమునందు దర్భాస్తరణచే నేర్పరచబడిన ప్రదేశమునందుంచి క్షురకర్మ జేయించి, స్నానము జేయించి వారివారి యాచారప్రకార మలంకరించి తెల్లని దారముతో కాలిబొటనవ్రేళ్లను చేతిబొటనవ్రేళ్లను బంధించి వట్టివేళ్ల గంధమును బూసి పుష్పమాలనువేసి ఔదుంబర్యా సందియందు కృష్ణాజినమును బఱచి దానియందు వెల్లకిలగా ప్రేతను పరుండబెట్టి "ఇదంత్వావస్త్రం" యను మంత్రమును జెప్పి నూతనవస్త్రమును గప్పి పూర్వము ధరింపబడిన వస్త్రమును తీసివేయవలయును. "అథాధ్వర్యురప ఉపస్పృశ్య" మొదలు చివరవఱకు నుండు గ్రంథమునందుఁ జెప్పబడిన క్రియలనన్నియు 58-వ విషయమగు పైతృమేధిక విధానములో వివరింపఁబడిన వగుటచే నిచ్చట తిరిగి వ్రాయలేదు. కాబట్టచటచ్చట చూడవలెను.

వాహకవరణము.

ఉ. తా. బంధువులు ప్రేతను బయటికి తీసికొనివచ్చిన పిమ్మట "పూషాత్వేతశ్చ్యావయతు = భర్తాసక్భ్రియమాణోబిభర్తి" అను రెండు మంత్రములను మూలములో చెప్పినంతవరకు జెప్పి ప్రేత నభిమంత్రించవలయును. మార్గములో నాల్గవవంతు దూరము తీసికొని వెళ్లిన పిమ్మట దక్షిణశిరస్సుగా ప్రేతనుంచుట దక్షిణమున గొయ్యిత్రవ్వుట చరుస్థాలి నుంచుట చిన్నవారు ముందు పెద్దవారు వెనుకగా పుత్రులు జ్ఞాతులు

మొదలగువారందఱును శవమునకు నప్రదక్షిణముగా మూడుసారులు తిరుగుట బలిదానము తిలోదకదానము మొదలగు కృత్యములు 59-వ వాహకవరణములో జెప్పఁబడినరీతిగానే జేయవలయును. మార్గములో సగముదూరము వెళ్లినపిమ్మట నీవిధముగానే సమస్తకృత్యములను చేసి మూడువంతులదూరము వెళ్లినపిమ్మట నీవిధముగానే చేసి చరుస్థాలిని బ్రద్దలుకొట్టి దహనదేశమునకు వెళ్లి యచ్చట జేయవలసిన చితినిర్మాణము, చితియందు ప్రేతనుంచు విధానము, పాత్రచయన విధానములు మొదలగునవి పూర్వమువలెనే జేయవలయును. ఇట్లు రాజగవియొక్క యుత్సనాంతమువరకు చెప్పి యధ్వర్యుడు "ప్రేతపత్నిని ప్రేతతో సహశాయినిగా చేయించునప్పుడు, "ఇయంనారీపతిలోకం" అనుమంత్రమును "నేనేంద్రస్య" అనునది మొదలు "దేవానాంపత్న్యః" యనువరకు జెప్పవలయును. జీవించే యభిలాష యున్నప్పుడు "ఉదీర్ష్వనార్యభి" అనుమంత్రమును జెప్పవలయును. సహగమనాభిలాషయున్నప్పు డీమంత్రమును జెప్పనక్కరలేదు. అనంతరము హస్తసంమార్జనము స్నానము శరీరశుద్ధి మొదలగు కృత్యములను జేయించి యధ్వర్యుడు సహస్రమూల్యరూపమగు హిరణ్యమును దక్షిణను ఇచ్చునప్పుడు "సువర్ణగ్ంహస్తా" అనుమంత్రమును "దేవస్యత్వాసవితుః" మొదలు "ఉత్వానస్త్వాంగిరసః ప్రతిగృహ్ణాతు" అనువరకు జెప్పవలయును మఱియు "సోమాయవాసః" అనునది మొదలు "వైశ్వానరాయరథం" అనువరకునుండు వాక్యములను "దేవస్యత్వా సవితుః...నయతుదేవిదక్షిణే" అనువరకుజెప్పి పిమ్మట "సోమాయ" అను మొదలగు వాక్యములలో నొక్కొక్కవాక్యమును జెప్పి యనంతరము "తేనామృతత్వమశ్యాం...ప్రతిగృహ్ణాతు" అనునంతవరకు జెప్పవలయును. ఈవిధానము మూలములో జెప్పఁబడిన ప్రకారము గ్రహించవయును. సువర్ణముచే పత్నీహస్తముల రెంటిని సంమార్జనజేయునప్పుడు ఒక్కసారియే మంత్రమును జెప్పవలయును. అనంతరము ప్రేతను చితియందుంచి సప్తరంధ్రములయందు సప్తహిరణ్యశకలములనుగాని ఆజ్యాబిందువులనుగాని యుంచవలయును. అట్లు ప్రతిరంధ్రమునం దుంచునప్పుడు చిత్తిపన్నములో గల "సువర్ణంఘర్మం పరివేదవేనం" అను అధ్యములో గల వాక్యముల నన్నియు నెకడెక్కడ నెన్నెన్నివాక్యములను జెప్పవలెనో ఆవిధానముగా నేడుస్థలములయందును జెప్పవలయును మూలమును జూచి తెలిసికొనవలయును పిమ్మట పాత్రలనన్నియు శవముపైన నుంచ

వలయును. ఇట్లు పాత్రలనుంచునప్పుడు "అగ్నిర్యజుర్భిః" అను వాక్యమును ఆసాదన సమాప్తియగునంతవరకు ఆవృత్తిగా జెప్పవలయును. ఆవృత్తిగా జెప్పెడి పక్షమున చివరకు కొన్ని వాక్యములు మిగిలియుండుననే యుద్దేశ్యములో ఒక్కపర్యాయమే చెప్పి పాత్రనన్నియు నుంచవలయును. శాస్త్రములో జెప్పఁబడిన స్థానములయం దుంచఁగా మిగిలిన పాత్రలను రెండుతొడలనడుమనుంచి "మిత్రావరుణాభ్యాంత్వా" అనుమంత్రముచే ఆమిక్షను హస్తములయం దుంచవలయును. అనంతరము సుగంధవస్తువులు దర్భలు మొదలగునవి సంభవించి నంతవరకు చితియందుంచి తండులములను నువ్వులముఖమునం దుంచవలయును. ఇట్లుచేయు విధానమును దక్షిణభాగమునుండియే చేసి పిమ్మట దహించవలయును. "మైనమగ్నే విదహః త్పితృభ్యః" అనుమంత్రమును "జ్యోతిష్మతీంత్వాసాదయామి...జాగ్రతీంత్వాసాదయామి" అనుమంత్రములను జెప్పి తూర్పు ప్రక్కను ఆహవనీయాగ్నిని "శృతంయదాకరసి...పశినీర్భవాతి జ్యోతిష్మతీంత్వాసాదయామి" అను మంత్రములను జెప్పి పడమరప్రక్కను గార్హపత్యాగ్నిని తూష్ణీంభూతముగా దక్షిణమున అన్వాహార్యపచనాగ్నిని తూర్పుదిక్కున సభ్యావసభ్యల నౌపాసనాగ్నినుంచి దహించవలయును. అనుగమనపక్షమునం దుపస్థానమంత్రమును జెప్ప నక్కరలేదు. అప్పుడు "సహస్రశీర్షాపురుషః...సర్వంమనిషాణ" అనునట్టి నారాయణ రుక్కులను జెప్పవలయును. సహగమనపక్షములో (ఛాగ) అమంత్రణ విసర్జనములు లేవు. ప్రత్యేకపక్షములో "అజోభాజస్తపసా...యత్రలోకాః అయంవైత్వమస్మాదధి...సుకృతాం యత్రలోకాః" అనుమంత్రములను "బ్రాహ్మణఏకహోతా" అనునది మొదలు దశలు హోతలు వరకు జెప్పి ఛాగానుమంత్రము జేయవలయును. పిమ్మట స్రువముతో తొమ్మిది ఆజ్యాహుతులను జేయవలయును. అనుగమనపక్షమునందు జేయ నక్కరలేదు. ప్రత్యేకపక్షములోన వాహుతులు జేసిన పిమ్మట "ప్రయాసాయస్వాహా" అనిమొదలు "సర్వస్మైస్వాహా" అనువఱకునుండు పండ్రెండు మంత్రములచే పండ్రెండు హోమములను జేయవలయును. స్రువాజ్య పాత్రలను తీసిన ప్రదేశములయందే యుంచవలయును. పునర్దహనవిషయములో అగ్నిహోత్రహవణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను ద్రుషదుపలములను తీసి దాచవలయును. చితికి పడమరభాగమున తూష్ణీంభూతముగా నిరసనోపవేశములను జేసి తూర్పుముఖముగా గూర్చుండి యమసూక్త

పారాయణము జేయవలయును. "ప్రకేతునా" అనుమంత్రము మొదలు తొమ్మిది మంత్రములకును "హరిగ్ంహారంతం" అనునది మొదలు "ప్రథమజామృతస్య" అనువరకునుండు 6 మంత్రములకును ప్రణవము నంతమందు జేర్చి చెప్పవలయును. పిమ్మట దహనప్రదేశమునకు పశ్చిమభాగమున గోతులను త్రవ్వుట సికతాదులను జల్లుట జలప్రోక్షణ కనిష్ఠపూర్వకముగా ఆగోతులను దాటుట పలాశశాఖలను పాతి దర్భరజ్జువును జుట్టి దానిమీదుగా దాటుట జలకుంభములో చితిచుట్టుతిరుగుట కుంభము నభిన్నముజేయుట సూర్యోపస్థానము మొదలగు కృత్యములన్నియు నిదివరకు జెప్పఁబడిన ప్రకారముగానే చేయవలయును. మఱియు నిచ్చట కొన్ని క్రియావిశేషములు మంత్రవిశేషములు మూలములో జెప్పబడిన రీతిని పరిశీలించి చూచుకొనవలయును. స్నానానంతరము యవోదనప్రాశనపర్యంతము పైతృమేధిక విధిగానే బ్రహ్మవేత్తకును జేయవలయును. ఆచార్యునకును బ్రహ్మమేధ విధిగానే చేయవలయును. ఇట్లుచేసిన విష్ణుప్రీతి యగును

అనుగమన విషయము.

౬౩—తా. పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు పతివ్రతయగు భార్య సహగమనముజేసిన యెడల మూడుకోట్ల యేబదివేల సంవత్సరములు లేక ప్రళయకాల పర్యంతము స్వర్గలోకమునందు పెనిమిటితోగూడ సుఖించుచుండుననియు పాములవాడు పుట్టలోనుండి సర్పమును బయటికిదీసిన విధముగానే పెనిమిటియెటువంటి పాపములను జేసినను సహగమనము జేసిన భార్య పెనిమిటిని నరకమును బొందనీయక సుగతిని పొందింప జేయుననియు జెప్పఁబడినది. పతివ్రతాలక్షణ మెటువంటి దనఁగా, పెనిమిటి కష్టపడుచుండగా తానును కష్టపడునదియు సంతోషముగా నుండెనేని తాను సంతోషముగా నుండుట ప్రవాసము వెళ్లినయెడల నలంకార శూన్యముగా నుండుట మృతినొందిన యెడల తాను మరణించుట. అను లక్షణములు చెప్పఁబడినవిగాన పతివ్రతయగు భార్యకు సహగమనము విషయమై మన్వాదిస్మృతులు విశేషఫలముగా జెప్పియున్నవి. ఈధర్మము అందఱు స్త్రీలకును వర్తించదు ఎట్లనగా, గర్భిణీస్త్రీ పసిపిల్లతల్లి పతితురాలు వ్యభిచారిణి పైనుదహరింపఁబడిన పతివ్రతా లక్షణములు లేనిస్త్రీ యిటువంటి సహగమనము జేయనక్కఱలేదు. పతివ్రతాలక్షణములు గల సర్వవర్ణస్త్రీలును సహగమనము జేయవచ్చును. స్నానము శరీరశుచిని

జేయించవలయును. ఉత్థానము లేదు కాఁబట్టి "ఉదీర్ష్వనారీ" అనుమంత్రమును జెప్పనక్కరలేదు హస్తసంమార్జన దహనప్రేతోపస్థాన అజానుమంత్రణ హోమతంత్రములయందు ద్వివచనముగా జెప్పవలయును. పెనిమిటికి జేయునట్టి సంస్కారముతోనే పూర్తియగును కాఁబట్టి భార్యకు ప్రత్యేకముగా మంత్రమును జెప్పనక్కరలేదు ప్రమాదముచే గలిగిన మరణము విషయమై మంత్రములకు వికృతిలేకుండా పితృమేధ విధికూడా నేచేయవలయునని కపర్దిస్వామిచెప్పెను. ఇద్దరుగాని అంతకు పైగాగాని యేకకాలమందు గతించినవారికి దహనము సంచయనముకూడాచేసి శ్రాద్ధము వేరుగా జేయవలయునని కొందఱును దశాహమువరకు కూడా చేసి వృషోత్సర్జనము మొదలు సపిండీకరణాంతము వఱకు వేరుగా జేయవలయునని మఱికొందరును వచించిరి. సహగమనముచేసిన స్త్రీకి వేరుగా తంత్రము లేదనియు దహనసంచయనాదు లుభయులకు నేకకాలమందు జరుగుట వలన నుభయాస్థులనేకముగానే తీయవలయుననియు నుదకపిండదానములను వేరుగానే జరుపవలయుననిరి సపిండీకరణము కూడ వేరుగా జేయనక్కరలేదని మఱికొందరు చెప్పిరి. సహగమనమునందు పెనిమిటికి జేయఁబడిన సంస్కారముతోనే భార్యా సంస్కారము సిద్ధించును. కాఁబట్టి వేరుగా మంత్రములను జెప్పుట మంత్రములకు లింగవిభక్తి వచనాదుల యూహాయు లేదని కపర్దిస్వామిచెప్పెను. మరియు పెనిమిటి మృతి నొందిన పిమ్మట దహనమునకు పూర్వము భార్య మృతినొందినను భార్య మృతినొందిన తర్వాత దహనాత్పూర్వము పెనిమిటి మృతినొందినను ప్రమాదవశముచే మృతిగలిగినప్పటికి నేకకాలదహనము గలుగుటవలన సహగమనముతో సమానమయిన దగుచు మంత్రములకు ద్వివచనాది యూహాకలుగ వలయునని త్రికాండిచెప్పెను. ఆపక్షము కపర్దిస్వామిచే నంగీకరింపఁబడలేదు. కాఁబట్టి యుగపత్ప్రమాద మరణమందును సహగమనమునందును మంత్రావృత్తియు ద్వివచనాది యూహాయును లేదు. బ్రహ్మమేధ విషయములో భార్య సహగమనముచేసి నప్పుడు బ్రహ్మమేధవిధిగానే దహించవలయునని కొందఱును స్త్రీలకు కూడదని మరికొందరును చెప్పగా నిషేధవిధి మతాంతరమందుగాని ప్రకృతవిషయము కాదని నిర్ణయించి ఆయగ్నులతోనే భార్యనుకూడ బ్రహ్మమేధవిధిగానే దహించవలయునని సిద్ధాంతపఱచిరి. వపనము ఉదకదానాదులను గుఱించి ముందు జెప్పఁబడును.

దహనము చేయువలసినవిధి.

౬౪—తా. చితియందు శవమును వెల్లకిలగానే బరుండబెట్టి దహించవలయును; గాని అధోముఖముగాను దిగంబరినిగాను మలముతోగూడినట్టి వానిని దహించకూడదు. ఆప్రేతకు గప్పిన వస్త్రములో సగముచించి శ్మశానపాలకునకిచ్చి మిగిలిన సగను వస్త్రముతో శవమును దహించ వలయును.

బ్రహ్మమేధ సంగ్రహకారికలు.

౬౫—తా. బ్రహ్మమేధ విధానమంతయు పితృమేధము వలెనే జేయవలయును. ఇక్కడ విశేషమేమి యనఁగా, "పరేయువాగ్ంస" అను మంత్రముతో హోమము జేసిన పిమ్మట "బ్రాహ్మణ ఏకహోతా" అనునది మొదలు దశహోతలతో హోమము జేసి తర్వాత పూషాత్వాదులయందు "భర్తాసన్భ్రియమాణః" అనువాక్యము చెప్పి ప్రేతాను మంత్రణము, ఇయంనారీ, అను మంత్రము చేజేసి, సేనేంద్రస్య, అనువాక్యముతో ప్రేత పత్నీనిపరుండబెట్టి "సువర్ణం ఘర్మం దేవస్యత్వా" అనువాక్యములతో హిరణ్యశకలముచే రెండు హస్తములను సంమార్జనముచేసి "సువర్ణం ఘర్మం" అనుమంత్రముచే సువర్ణశకలమును ముఖమునుందుంచి "బ్రహ్మాం దమగ్నిం" అనుమంత్రముతో నేత్రములయందును శతంనియుతః. అను మంత్రముతో చెవులయందును. "సువర్ణంకోశం" అని కుడిముక్కురంధ్ర మునందును. "ఇంద్రోరాజా" అని యెడమ ముక్కు రంధ్రమునందును సువర్ణశకలములనుంచి "అగ్నిర్యజుర్భిః" అనువాక్యములతో ప్రతివాక్య ముతోను అన్నిపాత్రల నన్నియవయవములందు నుంచవలయును. ఇంక పాత్రలు మిగిలియున్న యెడల తిరిగి ఆచితియందే నుంచవలయును. "మైనమగ్నే జ్యోతిష్మతీభిః" అనుమంత్రముచే దహించి సూర్యంతే చక్షుః అనువాక్యముతో నుపస్థానము జెప్పి. "అజోభాగః దశహోతలు" అను మంత్రములతో అజానుమంత్రణము జేసి యఏతస్య "స్రయాసాయస్వాహా" అను మంత్రములతో స్రువముచే నాజ్యహోమమును జేసి "ప్రకేతునా హరిగ్ంహారంతం" అను మంత్రములను పఠించి "అశ్మన్వతీః" ఆప్యాయస్వ అను మంత్రములతో అవటములనుదాటి "ఉద్వయంతమసస్పరి తరణిర్విశ్వ" అను మంత్రములతో సూర్యోపస్థానము జెప్పి ధాతాతు త్వష్ట అను మంత్రముల జెప్పి [illegible] స్థానము జేయవలయును. మిగిలిన విష

యము లన్నియు పితృమేధముతో సమానముగానే యని తెలిసికొనవల యునని తాత్పర్యము.

అనాహితాగ్నియొక్క పితృమేధ విధానము.

౬౬—తా. అనాహితాగ్నికి మరణసంశయము కలిగి నప్పుడు పూర్వమందు జెప్పఁబడినరీతిగా సర్వప్రాయశ్చిత్తముజేసి విచ్ఛిన్నాగ్ని పున స్సంధానముజేసి శుభ్రముగా జేయఁబడిన ప్రదేశము నందు దక్షిణాగ్రము లుగా పరచబడిన దర్భలయందు నువ్వులను జల్లి దక్షిణశిరస్సుగా బరుండ బెట్టి పుత్త్రులు మొదలగు కర్తలగువారు స్నానముజేసి సంకల్పముజేసి ముమూర్షువుయొక్క గోత్రనామములను జెప్పి సులభముగా ప్రాణోత్క్రమణముకొఱకు ఉత్క్రాంతి గోదానము తిలపాత్రదానము మొదలగు నవియును, దశదానాదులను జేయించవలయును. అనాహితాగ్ని యైనప్ప టికి బ్రహ్మవేత్తయగునేని కుడిచెవియందు "బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం భృగు ర్వై వారుణిః" అనునట్టి రెండు అనువాక్యములను జెప్పవలయును. బ్రహ్మవేత్తకాకుండెనేని యీ అనువాక్యములు జెప్పనక్కర లేదు. బ్రహ్మ జ్ఞానములేనివానికి స్త్రీలకును "ఆయుషః ప్రాణగ్ంసంతను" అనునట్టి అను వాక్యమును జెప్పవలయును. మృతినొందినప్పటికి పైన జెప్పఁబడిన విధా నముగానే జేయవలయును. ఆహితాగ్నికి త్రేతాగ్నులు యజ్ఞపాత్ర చయనము మొదలగు యజ్ఞసంబంధమగు కొన్నిక్రియలు జరుపవలసియు న్నది. ఇతరులకు నవి యక్కరలేదు. అనాహితాగ్నియైనను బ్రహ్మజ్ఞాన ముకలిగిన యెడల బ్రహ్మమేధ విధానముగానే సంస్కారము చేయవల యును. అతని భార్యకు సహ గమనాభిలాష యున్నయెడల జేయవచ్చు ను. మిగిలిన విషయములు ఇదివరలో జెప్పఁబడిన ఆహితాగ్నిని గుఱిం చిన సందర్భానుసారముగా నుండుటచే సర్వమునకు వివరింపఁబడలేదు. కాఁబట్టి మూలమునుచూచి తెలిసికొన వలయును.

వపన విధానము.

౬౭—తా. తనయులు మొదలగువారు మొదటిదినమునందు కం ఠమునకు పైభాగమునందు పదియవదినమునందు సర్వావయవములందున వపనము జేయిఁచుకొనవలెను. స్మృతులయందు నాప్రకారమే జెప్పఁబడె ను. ఆశౌచము నివృత్తియగును. కాఁబట్టి జ్ఞాతులు మొదలగువారును కర్తలును పదియవదినమునందు సర్వాంగవపనము జేయించుకొనవలెను. శుక్రవారమునందు రాత్రియందు వపనము జేయించుకొన గూడదు.

కుమారుఁడు జేయించుకొనవచ్చును. ఇది ఆశ్వలాయన విషయమని కొం దఱుచెప్పిరి. దహనమునకు పూర్వము వపనము జేయించుకొనిన యెడల పితృహత్య జేసినవాడగును. కాఁబట్టి కర్తదహనము జేసి వపనము జేయిం చుకొనవలయును ఇది యాపస్తంబీయుల మతమైయున్నది మొదటి దిన మునందు వపనము జేయించుకొనని పక్షమందు రెండవదినము మూఁడవ దినము అయిదవదినము ఏడవదినముల యందునుకూడ జేయించుకొన దగునని బోధాయనుడు చెప్పెను. ఆప్రకారమే పరాశరుడును చెప్పుచు ఏకాదశాహ్నిక శ్రాద్ధమునకు పూర్వము తప్పక జేయించు కొనవలెననెను. వపనము జేయించుకొనదగిన వారిని గుఱించి ఆపస్తంబు లిట్లుచెప్పిరి. పుత్త్రులు తమ్ములు ప్రేతకంటె చిన్నవయస్సుగల జ్ఞాతులును జేయించు కొనఁదగిన వారనిరి. మఱియు గంగ మొదలగు పుణ్యనదులయందును భాస్కరాది పుణ్యక్షేత్రముల యందును తల్లిదండ్రులయొక్కయు గురువు అనఁగా తనకంటె పెద్దవాడు యొక్కయు మరణసమయమందును ఆధా నము, యజ్ఞము, మొదలగు క్రతువుల ప్రారంభ సమయమందును, వప నము జేయించుకొనవలయు నని కాలనియమము జెప్పఁబడెను కాఁబట్టి కర్తతోగూడ జ్ఞాతులు వపనము జేయించుకొన వలయును. జ్ఞాతులలో నేడుతరములకు లోపుగాను ప్రేతకంటె చిన్నవయస్సుగలవారు పదియవ దినమునందు కర్తతోగూడ వపనము జేయించుకొన వలయునని స్మృతుల యందుఁ జెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి ఏకాదశ దినమునకంటె ముందుగా మొద టిదినమునందును పదియవదినమునందును జేయించుకొనవలయును. మఱి యు తల్లిదండ్రులు మృతినొందిన యెడల తనయులు వపనము జేయించు కొనవలయును. తండ్రి జీవించియుండగా పుత్త్రులలో నొకడు మరణించిన యెడల వానికి కర్మనుజేయునట్టి తమ్ముడే వపనము జేయించుకొన వల యునుగాని యితర తమ్ములకు నవసరములేదు తండ్రిలేని పక్షమునందు అన్నగారికి కర్మజేయు సమయమునందు తమ్ములందరును వపనము జేయిం చుకొనవలయును. తండ్రి లేకపోయినప్పటికిని కర్తలేక తమ్మునకు కర్మ జేయవలసినప్పుడు అన్నయు వపనము జేయించుకొన వచ్చును మిగిలిన వారికి నక్కరలేదు.

రాత్రియందు వపననిషేధము.

ఉరా—తా. రాత్రియందు దహనముచేసినను వపనరహితముగానే పిండదానాంతముజేసి మఱునాడు తలవెంట్రుకలకు మాత్రము వపనము

జేయించుకొనవలయును. తల్లిదండ్రులకు పినతండ్రి పెత్తండ్రులు వీరి భార్యలు మేనమామ, అన్న, మామ, ఆచార్యుఁడు వీరిభార్యలు మేనత్త పినతల్లి పెత్తల్లులు తనతోఁబుట్టువ వీరలు గతించినప్పుడు తానే కర్మ జేయ వలసివచ్చినయెడల క్షౌరమును జేయించు కొనవలయును. భార్య గర్భిణి తోనున్నప్పుడు తల్లిదండ్రులు మరణించినయెడల కుమారుఁడు వపన మును జేయించు కొనవలయును. అట్లు చేయించుకొనిన పక్షమునందు బ్రహ్మహత్యతో సమానమగు పాపమును జెందును. వపనము జేయించుకొను ట శవముతోఁగూడ వెళ్లుట గోళ్లను తీయించుకొనుట శ్రాద్ధము పెట్టుట గృహమును కట్టుకొనుట విశేష దూర దేశము వెళ్లుట పుత్త్రాదులకు వివా హము జేయుట సముద్రస్నానము మొదలగునవి భార్య గర్భిణితో నున్న వారు జేయగూడదు. అట్లు చేసినయెడల ఆయుఃక్షయమని చెప్పిరి. సేతువు వద్ద స్నానము జేయవచ్చునని మఱియొకరు చెప్పెను. మఱియు దహ నాదిక్రియలను పగలే ప్రారంభించి అవి పూర్తియగునంతకు రాత్రి రెండు జాములలోపుగా నయ్యేనేని అప్పుడు కర్త వపనము జేయించుకొనవచ్చు ననియు జ్ఞాతులు మరునాఁడుదయంబున వపనమును జేయించు కొనవల యుననియు మఱియొక స్మృతియందు జెప్పఁబడియె. సంతానములేని అన్న మేనమామ కుమారుఁడు పినతండ్రి పెత్తండ్రి భార్యయొక్క తండ్రి వీరలు మృతినొందినప్పుడు తాను కర్మను జేయవలసి వచ్చినప్పుడు కను బొమ్మలు హృదయము చంకలు శిఖ ఈప్రదేశములను విడిచి మిగిలిన ప్రదేశమునందు వపనము జేయించు కొనవలయును. భార్యాగర్భవతియైయై నను తల్లిదండ్రుల మరణసమయంబున సర్వావయవములందును వపనమును జేయించు కొనవలెను తమ్ములు మృతినొందినప్పుడు అన్న కర్మను జేయ వలసివచ్చెనేని వపనముజేయించు కొనవలయును. ఉపనయనము కాని వారు మరణించినప్పుడు వపన మక్కరలేదు. తండ్రి లేనివారై వయస్సు చేతనుగాని సంబంధము చేతనుగాని చిన్నవారైన జ్ఞాతులు దహనానం తరము వపనమును జేయించు కొనవలయును. ఆప్రకారముగానే కల్ప కారికయు దహనానంతరము చిన్నవారగు జ్ఞాతులు వపనము జేయించు కొనవలయునని చెప్పినది. సన్నిధానమరణమునందు జ్ఞాతులందరును వప నము జేయించు కొనవలయును. సన్నిధానమందు లేనియెడల వపన మక్క రలేదు. కర్మను జేయువాఁడు పెద్దవాఁడైనను వపనము జేయించు కొనని యెడల వానికి నాశౌచము ఎప్పుడును విడువదు. కాఁబట్టి పెద్దవయస్సు

గలవాడు మృతినొందినప్పుడు కర్మను జేయువాడు దహనమునకు పూర్వమున గాని యనంతరమున. గాని వపనమును జేయించుకొనక దహనము జేసినేని నిష్ఫలమగును. తాను నరకము నొందును. కాఁబట్టి పెద్దవారు మృతినొందినప్పుడు చిన్నవారగు జ్ఞాతులకు సన్నిధానమరణమునందు వపనమావశ్యకము. మహాగురువులయొక్క మరణమునందు గురువైనప్పటికి దహనము జేయువానికి వపనము కలదు. పెద్దవాడు మృతినొందినప్పుడు జ్ఞాతులలో నేడుతరములకు లోపుగాను చిన్నవయస్సు గలవారలు పదియవదినమునందు కర్తతో గూడ వపనము జేయించుకొనవలయును జ్ఞాతులకు రాత్రియందు వపనము లేదు. మరునాఁ డుదయంబున జేయించుకొనవలయును కనిష్ఠులయొక్క మరణమునందును కర్మ జేయువానికి వపనము శ్రుతులయందు జెప్పఁబడెను. ఉపనయనము కానివాని మరణమునందు కర్మ జేయువానికిని వపనము లేదు. తల్లిదండ్రులు, అన్న, ఆచార్యుడు, భార్య తండ్రి, వీరలుగాక యితరుల మరణమును గురించి గర్భిణీపతి వపనము జేయించుకొనినయెడల బ్రహ్మహత్యతో సమానమగు పాపము నొందును. మఱియు గర్భిణీపతియైనను మాతామహుఁడు మొదలగు మఱికొందరియొక్క మరణమునందు వపనము విధింపఁబడి యున్నది. ఆవిషయము పైనవ్రాయఁబడెను గాన నిచ్చట తిరిగి వ్రాయ లేదు. గర్భిణీపతి శవమును మోయగూడ దనియు పర్వతము నెక్కగూడ దనియు పుత్త్రునకు నుపనయనము జేయగూడదనియు జెప్పి పెద్దవారి మరణమునందు పదిదినముల పర్యంతము జ్ఞాతులతోగూడ భుజించి పదియవదినమునందు వపనమును జేయించుకొనఁదగునని మఱియొకరు చెప్పిరి పుత్త్రుడు లేనిపక్షమును మనుమడు అతను లేనియెడల మునిమనుమడు అతడును లేనియెడల కుమార్తె కుమారుడుగాని కర్మను ప్రారంభింపబోవు సమయంబున గ్రామములో గాని యూరుబైటను గాని వపనము జేయించుకొని శ్మశ్రునఖలోమములను తీయించుకొని స్నానము జేసి శాస్త్రప్రకారముగా కర్మను జేయవలయుననెడిమత మాశ్వలాయన విషయము. ఈప్రకారము స్మృతులయందు భిన్నాభిప్రాయములు కలవు గాన దహనమునకు పూర్వమందుగాని పరమందుగాని వారివారి యాచారాను సారముగా వపనము జేయించు కొనవలయును. ఇట్లు శాస్త్రనిర్ణయమువలన కర్త స్నానము జేసి, సంకల్పము జేసి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు ప్రథమసంస్కారమును జేయుటకుగాను నాకు యోగ్యత కలిగె.

నిమిత్తమై వపనముజేయించుకొనవలయును. కాఁబట్టి నాచే సమర్పింపఁబడిన దక్షిణను తీసికొని యనుజ్ఞ నివ్వవలనని చెప్పి కొంతదక్షిణను సభవారికి నివ్వవలయును. అనంతర మాదక్షిణను తీసికొని సభ్యులు వపనమునకు ననుజ్ఞనివ్వగా కర్త వపనము జేయించుకొని స్నానముజేసి ప్రథమదినమునందు దహనాదిక్రియలనుజేసి చారెడుబియ్యములో నువ్వులు పెసరపప్పు కలిపి వండి ఆయన్నమును పిండముగా వేయవలయును; యథాసంభవముగా శాకమూలఫలాదుల నుంచవలయును. శాకాదిద్రవ్యములు వాయసపిండములం దుంచవలయును. మొదటిదినమునందు నేద్రవ్యము నుపయోగింతురో ఆద్రవ్యమునే పదిదినముల పర్యంతము నుపయోగించ వలెనని తాత్పర్యము.

శిలాలక్షణము.

౯—తా. అనంతరము శిలాప్రతిష్ఠ జేయవలెను. ఆశిల నాలు గంగుళములు పొడవుకలిగి యుండవలయును. మిక్కిలి పొడవుగాను మిక్కిలి పొట్టిగాను పగిలినదిగాను నుండగూడదు. మఱియు నెఱ్ఱనివర్ణము తెల్లనివర్ణము గల శిల శ్రేష్ఠంబైనది. అనేక రంగులు గలదియు నల్లనివర్ణము గలదియు నగు శిల నుపయోగింపఁ గూడదు మఱియు పచ్చియు శిరికాయప్రమాణముగ లావుగా నుండవలయును గాని యంతకుమించియు నంతకు తక్కువగా నుండగూడదని బుధులుచెప్పిరని తాత్పర్యము.

శిలాస్థాపనము.

౨౦—తా. పూర్వము జెప్పఁబడిన శాస్త్రోక్తప్రకారమగు శిలను దెచ్చి కేశవాది పంద్రెండు నామములచే స్నానముజేయించి దర్భలను జుట్టి శుభ్రమగు ప్రదేశమునందు కొంచెము పల్లముజేసి యచ్చట దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను బఱచి వానిమీద శిలనుంచి ప్రాణాయామము జేసి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు దహనమువలన కలిగిన తాపము, దాహము, ఆకలి మొదలగునవి పోవుకొఱకు వస్త్రోదక తిలోదక పిండ ప్రదానములను జేయునిమిత్తము శిలాస్థాపనము జేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి శిలాప్రతిష్ఠజేసి ఆవాహనాది షోడశోపచార పూజను జేయవలెను. పురుషులకు పుంలింగములతోను స్త్రీలకు స్త్రీలింగములతో నావాహనము జేయవలెను. అనంతరము మృత్తికా స్నానవస్త్రోదక తిలోదకముల నివ్వవలయును. ఈవిధముగానే జ్ఞాతులును స్నానముజేసి ప్రాచీనావీతులై దక్షిణాభిముఖులై ... ప్రేతకు తాపతృష్ణాదుల

నివృత్తికొఱకు మృత్తికాస్నాన వస్త్రోదక తిలోదకాదులను జరుపవలయును. "ధాతాపురాతు" అనేమంత్రమును జెప్పి యొకసారి నీటిలో మునిగి శిలవద్దకు వచ్చి వస్త్రమును మూడుమడతలు వేసి ప్రేతయొక్క గోత్రనామములఁ జెప్పి తాపనివృత్తి నిమిత్తమై శిలమీద నీరుపిండవలయును. ఈప్రకారము ముందుగా మూడుసారులు జేసి పిమ్మట తిలోదకములను విడువ వలయును. ఆవిధముగానే స్మృతియు జెప్పెను. ఇట్లు పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకమును విడుచునప్పుడు ఎడమ మోకాలును వంచి నువ్వులను దర్భలను గ్రహించి తండ్రియొక్క గోత్రనామముల నుచ్చరించి దాహ నివృత్తికొఱకు తిలోదకములను ఒకసారి మంత్రముజెప్పి యూరికే రెండు సారులును విడువవలయును ఇట్లు ముమ్మారు విడువవలెను. స్త్రీలు విడవనక్కరలేదు. జ్ఞాతులు వారివారికి గల సంబంధములతో గోత్రనామములను జెప్పి విడువవలయును. మఱియు జ్ఞాతు లొకసారి వాసోదకము ముమ్మారు తిలోదకములను స్త్రీలును మంత్రవర్జితముగాను శిలమీద విడువవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. తిలోదకము దినమునకు నొక్కొక్కటి వృద్ధిగా విడువవలెను. తాపనివృత్తి నిమిత్తము స్నానము దాహోపశాంతికొఱకు తిలోదకమును ఆకలిపోవుటకొఱకు పిండము నుంచవలయును. ఇట్లుప్రతిదినము నొక్కొక్కటి వృద్ధిగా పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకములను విడుచు విధాన మెట్లనగా, మొదటి దినమున మూడు, రెండవదినమున నాలుగు, మూడవదినంబున అయిదు, నాల్గవ దినంబున ఆఱు, అయిదవదినంబున ఏడు, ఆరవదినంబున నెనిమిది, యేడవ దినంబున తొమ్మిది, యెనిమిదవదినంబున పది, తొమ్మిదవదినంబున పదునొకండు, పదియవదినంబున పండ్రెండు, ఈప్రకారము తిలాంజలులను విడువవలయును. ప్రేతకు నుపకారమగుటచే ఆశౌచదినములగు పదిదినముల పర్యంతము ఆవృత్తిగా తిలాంజలులను విడువవలెను. పదియవపిండము సమాప్తియగువఱకు నేకోత్తరవృద్ధిగా తిలాంజలులను శిలమీద విడువవలయునని ప్రచేతసుడు చెప్పెను. మఱియు మొదటి దినంబున నొకటియు రెండవదినంబున రెండును ఈప్రకారము అంజలు పదిదినముల పర్యంతము దినసంఖ్య ప్రకారము విడువగా 55 తిలాంజలులగును ఇదియొకపక్షము. మఱియొకపక్ష మెట్లనగా, మొదటి దినంబున మూడు, రెండవదినంబున నాలుగును. ఈప్రకార మేకోత్తరవృద్ధిగా పదిదినముల పర్యంతమ్మును విడువగా 75 అగును. 100 అంజలుల నివ్వవలయునని మఱి

యొక పక్షముకలదు. అదియెట్లనగా, పదిదినములయందును పదిపిండము లను వేయుచున్నారు గాను పిండమునకు దశావృత్తివిధంబున పదిదినం బుల యందును పదిపదులు నూఱు, తిలాంజలుల నివ్వవలయుననిరి. దిన మునకు నొక్కటిచొప్పున పదిదినంబులకును పదితిలాంజలులేగాని యా వృత్తిలేదని మరికొందరనిరి. క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర జాతులకును వారి వారి యాశౌచ దినసంఖ్యాను సారముగా నాశౌచము వెళ్లినంతవరకు నేకోత్తరవృద్ధిగా తిలాంజలులను విడువవలయును. నాలుగు వర్ణముల వారును పిండమును దినమునకు నొక్కొక్కటియే వేయవలయును. ఇట్లు చెప్పుటవలన=55=75=100=అని మూడుపక్షములు నిర్ణయింపఁబడినవిగాన వీనిలో మొదటినుండియు నేపక్షము నాశ్రయించి యుందురో ఆవిధము గానే జరుపవలయును. గృహద్వారమునందు గాని శ్మశానమునందుగాని తీర్థప్రదేశము నందుగాని దేవతాగృహ సమీపమునందుగాని తాను పిం డమును వేయదలచిన ప్రదేశమునందు సమస్తక్రియలను పూర్తిజేయవల యుననియు యున్నది. కాఁబట్టి ముందు దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను బఱచి తిలసహితముగా జలమును విడిచి తిలమిశ్రితముగా వండిన యన్న మును పిండముగానుంచి పిండముపైన తిరిగి తిలోదకమును విడువవల యును. తిలోదకమును విడుచునప్పుడెల్లను పిత్రుతీర్థముగా విడువవల యును. పిమ్మట నన్నమును వండిన పాత్రను కడిగిన జలమును, పిండము చుట్టు మూడుసారులు నపసవ్యముగానుంచి గంధమాలికలు మొదలగు నవియు నుంచవలయును. అనంతరము కర్తగాని యన్యులుగాని స్త్రీగాని స్నానముజేసిన వీనభాండమునందు పెసరపప్పు నువ్వులను కలిపి వండిన యన్నము నభిఘరించి శిలనుంచినగర్త సమీపమునందు గోమయముతో నలికి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భనుబఱచి వెలగుపండు ప్రమాణముగల పిండమునుజేసి దక్షిణముఖముగా కూర్చుండి యెడమమోకాలును వంచి దర్భపైన తిలోదకములను విడిచి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి పిత్రుతీర్థవిధిగా పిండమునుంచి తిరిగి పిండముపైన తిలోదకమును విడువ వలయును. ఇట్లుచేసిన పిమ్మట తిరిగి సంకల్పముచేసి తండ్రినిగుఱించి నాచే జేయఁబడిన మృత్తికాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదానములచేత ప్రేతస్వరూపుడైన నాతండ్రికి దహనజనితమైన తాపతృష్ణాక్షుత్తులు శమించుగాక యని పలికి యాపిండమును కాకులు గద్దలు మొదలగునవి తినుపర్యంతము నిరీక్షించ వలయునుగాని, వానిని తొలగకొట్టకూడదు.

పితరులు కాకాదిపక్షి స్వరూపముగా తిరుగుచుందురని శృతిచెప్పియున్నది. పిండమును కాకులు మొదలగునవి ముట్టని పక్షమునందు జలములో కలుపవలయును. పిమ్మట యమసూక్తమును పఠించుచు నగ్నిహోత్రమునందుగాని జలమునందుగాని వాయసబలినివేసి స్నానముజేసి యింటికి రావలయును. ఇట్లు పదిదినంబులు చేయవలెను. ఇట్లు చేయువిధానము మూలమువలన తెలిసికొనవలయును.

—{ రాత్రియందు తిలోదక పిండదానాదులను జేయగూడదనే విషయము. }—

౭౧—తా. రాత్రియందు సంధ్యాకాలములయందు తిలోదక పిండప్రదాన నవశ్రాద్ధాదులు చేయఁగూడదు. ఆలాచేసినయెడల నిష్ఫలము లగును. ఆప్రకారముగానే వ్యాసుఁడును మధ్యాహ్నకాలమునందే జేయవలయు ననియు పదిదినముల పర్యంతము జేయవలయు ననెను. సంస్కారము జేసినవాడే ప్రేతకు బంధువు కాఁబట్టి అట్టి సంస్కర్త పదిదినములయందును పూర్వాహ్ణమందుగాని యపరాహ్ణమందుగాని తిలోదకాదులను జరుపవలయును. మొదటిదినంబున కర్మను ప్రారంభించునప్పుడే ప్రదేశమో, యేశిలయో, పిండమునకు నుపయోగించి నదేద్రవ్యమో, యెవరు ప్రారంభించిరో, యేపాత్రతో పచనముజేముబడెనో, పదిదినములపర్యంతము నియామకముగా నవియే యుండవలయును. అందుకు వ్యత్యాసము కలిగినయెడల గడచినదినములందు జేసిన తిలోదకాది క్రియలను తిరిగి చేయవలెను ప్రాజాపత్యత్రయ ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి తిరిగి జరుపవలయునని స్మృతియందును జెప్పఁబడెను. దేశకాలాదులవలన మార్పుకలిగినప్పుడు అపకృష్యము జేసి సమాప్తి జేసి యాశిలను మఱియొక ప్రదేశమునకు తీసికొనివెళ్లి తిరిగి ప్రారంభించి చేయవలెను. స్థలద్రవ్యాదులను శునకాదులచే స్పృశింపఁ బడకుండునట్లు జేయవలయును. అట్లు కలిగిన మూడుప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తములు స్మృతులయందు జెప్పఁబడెను. అనంతరము పుత్త్రులు జ్ఞాతులు మొదలగువారు స్నానముజేసి తడివస్త్రములతో నింటికివెళ్లి యచ్చట స్త్రీలు చెప్పునట్టి యాచారపద్ధతినిగాని స్మృతులయందు జెప్పఁబడిన క్రియలనుగాని జరుపవలయును. తలవాకిలియందు పూర్వము జెప్పఁబడినట్టి శిల నుంచి దానియందు నందరు నుదకమును విడువవలయునని కొందరనిరి; ఆపక్షమునందును పదిదినముల పర్యంత మేకోత్తరవృద్ధిగానే చేయవలయు ననిరి. అనంతరము గృహ

ద్వారమునందుండి కర్త యితరులకు నమస్కారము జేసి వారిని పంపించి తాను జ్ఞాతులు నక్కడనే కొంచెము ఘృతప్రాశనము జేసి వేపచిగుళ్లను కొఱికి గోమయము సువర్ణము అగ్ని, ఆవాలు, యవలు, గరికె, మొద లగువానిని స్పృశించి గృహద్వారంబున పెద్దశిల నొకదానినుంచి దాని తాకుచు ముందుగా చిన్నవారును పిమ్మట పెద్దవారును క్రమముగా గృహములోనికి వెళ్లి తిరిగి బయటికి వచ్చునప్పుడు పెద్దవారు ముందు గాను చిన్నవారు వెనుకగానుండి రావలయును. మరణస్థలంబున దీపా రాధనజేయించి అచ్చట నావుదూడను సంచరింపజేసి అచ్చటికివెళ్లి యవో దకమును జల్లి యినుపనుక్కనుపాతి, నాగృహమునందు చుట్టుప్రక్క లను మేలుకలుగుగాక యని, బియ్యమునుచల్లి యనంతరము నగ్నప్రచ్ఛా దన శ్రాద్ధమును, జేయవలయును. అనంతరము రాయినిగాని అగ్నిహోత్ర మునుగాని గోమయముగాని అక్షతలనుగాని నూనెనుగాని యుదకమును గాని స్పృశించి గృహములోనికి వెళ్లవలయును. రెండు మట్టిముంతలను దెచ్చి వానిలో నొకదానియందు జలమును రెండవదానియందును క్షీర ములనుంచి యిచ్చట స్నానము జేయుమని జలసహితమైన పాత్ర నొక వుట్టియందును ఇచ్చట పానము జేయుమని క్షీరసహితమగు పాత్ర నొక వుట్టియందు నుంచవలయును. అనంతరముచేసి దినములయందు నవశ్రాద్ధ ములను మంత్ర రహితముగాను పదునొకండవ దినమునందుమాత్రము సమంత్రకముగాను జేయవలయును. ప్రతిదినమునందు జేయుచున్నట్టి వాసోదక సంఖ్యప్రకారముగా గాని లేక తిలోదక సంఖ్యప్రకారముగా 75-55 గాని శ్రాద్ధములను ఆమద్రవ్యముతో నేకోద్దిష్ట విధానముగా జేయవలయును. మొదటిదినంబున నొక్కసారిగానే జ్ఞాతులందరును భుజింప వలయునని కొందరును పుత్రులు మాత్రమేయని మఱికొందరును చెప్పిరి. ఇట్లు రెండువిధములు కలదు. కాబట్టి పదిదినముల పర్యంతము జ్ఞాతు లతోసహా కర్తలు ఏకకాలమునందు భుజియించి భూమియందే శయనిం చుచు నొకరినొకరు స్పృశింపకుండుటయు మొదలగు బ్రహ్మచర్యమును జరుపుకొనవలయును. నాల్గవ దినము ప్రశస్తముగా నుండెనేని యాదిన మునందు అస్థిసంచయనమును జేయవలయును. అస్థి సంచయనముగాక పూర్వము జ్ఞాతులును పదిదినముల పర్యంతము పుత్రులు నొకరినొకరు స్పృశింపగూడదు. నాల్గవదినమునందు సంచయనము జేయకపోయినను అదిమొదలు జ్ఞాతులు ఒకరినొకరు తాకవచ్చును. మొదటి రాత్రియందు

నన్నమును వండకూడదు కాఁబట్టి క్రయమునకు తీసికొనిగాని యైనను లేక మఱియొకరు తెచ్చియిచ్చినదైన నగు అన్నమును భుజింపవలయును. కర్త పది దినముల పర్యంతము శాకమును లవణమును వేయనట్టి పదార్థమును భుజింపుచు బ్రహ్మచర్యమును జరుపుకొనవలెను. మృతినొందిన వానిభార్య యామె జీవితకాలమంతయు భక్ష్యపాయసాదులను వర్జించి భూమియందే శయనించుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతమును జరుపుకొనవలయును. ఇట్టి బ్రహ్మచర్యము యౌవనమునం దుండువారికేగాని బాలురకు వృద్ధులకు నక్కఱలేదు. తల్లిదండ్రులును గురువును మృతినొందిన దినమునందు కుమారుఁడుపవాసము జేయవలయును. తల్లిదండ్రులు గతించినయెడల సంవత్సర పర్యంతము క్షౌరము, అభ్యంగనము, తాంబూలము, స్త్రీసంభోగము, విడువవలయును. అన్నమొదలగువారు గతించిన తాను కర్మ జేసినప్పుడు ఆఱుమాసముల పర్యంతము పైనజెప్పఁబడిన విషయములను విడువవలయును.

ఉదకదాన నిర్ణయము.

౭౩—తా. జ్ఞాతులు కానివారును ఒకప్పుడు తిలోదకములను విడువవలసి యున్నది. అదియేవిధమనగా, మాతామహుఁడు వానిభార్య ఆచార్యుడు వివాహమైన కుమార్తె తోబుట్టువ మేనల్లుడు మామ బుత్విక్కు మొదలగువారు గతించినప్పుడు జ్ఞాతులువలెనే ముఖ్యముగా నుదకదానము జేయవలయును. మిత్రులకు వారికి జేయవలయునని యభిలాష కలిగెనేని విడువవచ్చును తిలోదకదానము మిత్రులవిషయమై చేయకపోయినను లోపములేదు. జ్ఞాతులు దగ్గిరలేనిపక్షమునందు పదియవ దినము నన్ని తిలోదకములను విడువవలయును. త్రిరాత్రాశౌచపక్షమునందు తత్కాలమునందే యస్థిసంచయనము జేయవలయును. మొదటి దినమునందు 21 తిలాంజలులును రెండవదినమునందు నాప్రకారమే 21 యు మూడవదినమునందు 13 జలాంజలులును, విడిచి నాల్గవదినమునందు శ్రాద్ధ మాచరించవలయును; ఇది 55 జలాంజలులపక్షము 75 జలాంజలులపక్ష మెట్లనఁగా, మొదటిదినమునందు 21 రెండవదినమునందు 33 మూడవ దినమునందు 21 మొత్తము 75 అగును. నాల్గవదినమునందు శ్రాద్ధ మాచరించవలయును. ఈచెప్పఁబడిన రెండువిధములును వృద్ధివిషయము. మఱియు మొదటిదినమునందు కర్త మూడు తిలోదకాంజలులును రెండవదినమునందు 4 అంజలులును మూడవదినమునందు 3 అంజలులును

మొత్తము మూడుదినములయందు 10 తిలోదకాంజలులను విడిచి నాల్గవ దినమునందు శ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఇదియొకవిధము, మఱియు మొదటిదినమునందు 30 జలాంజలులును రెండవదినమునందు 40 జలాంజలులును మూడవదినమునందు 30 జలాంజలులు నను పక్షమునందు మూడుదినములయందు 100 జలాంజలులను విడిచి నాల్గవదినమునందు శ్రాద్ధ మాచరింప వలయును. మొదటిదినమునం దొక్క పిండమును రెండవదినమునందు నాలుగు పిండములును మూడవదినమునం దైదు పిండములును నుంచవలయును. కొందఱు మొదటిదినమునందు మూడు పిండములును, రెండవదినమునందు నాలుగుపిండములును, మూడవదినమునందు మూడుపిండముల నుంచవలయునని, చెప్పిరి. మొదటిదినమునం దొకటి నవశ్రాద్ధమును రెండవదినమునందు రెండును మూడవదినమునందు మూడును నవశ్రాద్ధములను జేయవలయును. మఱియు శ్రాద్ధదినమునం దొక నవశ్రాద్ధమనిరి. అది యితర శాఖ విషయము. శివస్వామి నవశ్రాద్ధములను గుఱించి వివరించిన విషయములో ఆశ్వలాయన శాఖావలంబకములు 5 నవశ్రాద్ధములను ఆపస్తంబ మతానుసారులు 6 నవశ్రాద్ధములు నాచరింతురని చెప్పెను. ఆప్రకారమే యితర స్మృతులయందును మొదటి రెండుదినములయందు రెండు రెండును మూడవదినమునం దొక్కటియు నాచరింపవలయునని చెప్పఁబడెను. దైవవశముచే మొదటిదినమునందు శ్రాద్ధాదులను జేయుట సంభవించనిపక్షమునందు మూడవదినమునందు జేయవలయును. తిలోదక పిండదానాదుల గుఱించియు నిట్లే తెలిసికొనవలయును. ఈవిషయమంతయు త్రిరాత్రాపక్షము దైవయత్నముచే గాని మనుష్యయత్నముచే గాని సకాలంబున శ్రాద్ధాదుల నేదియైనను జేయుటకు వీలుకలుగని పక్షమునందు నవియన్నియు పదునొకండవ దినమునందుఁ జేయవలయును. నవశ్రాద్ధము మాసికము ఉదకుంభము మొదలగునవి యేవియైనను ఆయాయా కాలములయందు జేయుటకు దైవవశాది కారణములవలన వీలులేనియెడల పూర్వమునందాపబడిన శ్రాద్ధాదుల నుత్తరమునందు జేయఁబడు వానితో గలిపి జేయవలయునని పెద్దలు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

బ్రహ్మచారులకు తిలోదక నిషేధము.

౭౩—తా. జ్ఞాతులు మరణించినప్పుడు బ్రహ్మచారులకును నాశౌచము లేదు. కాబట్టి జ్ఞాతులను గుఱించి బ్రహ్మచారులు తిలోదకముల

నివ్వఁగూడదు. తల్లిదండ్రులు మరణించినప్పుడు బ్రహ్మచారి యైనను కుమారునకు నాశౌచము కలదు. అందువలన తల్లిదండ్రులకు మాత్రము తిలోదకాదుల నివ్వదగును. తల్లిదండ్రులకు తిలోదక పిండదానాదుల జేయునంతవఱకు నాశౌచము విడువదు కాఁబట్టి అవి యాచరించి స్నానము జేసిన శుద్ధుడగును. బ్రహ్మచారి వివాహమగువరకు జ్ఞాతులను గుఱించి తిలోదకముఁల నివ్వఁగూడదనియు తల్లిదండ్రులకు సోదరులకు నివ్వవచ్చుననియు నిశ్చయింపఁబడెను గాన వీరికంటె నితరులకు దాహాది సంస్కారములను జేసినయెడల తిరిగి యుపనయనమును జేసికొనవలయును ఉపాధ్యాయునకు నగ్నిసంస్కారము జేయవచ్చునని కొందఱు విద్వాంసులు చెప్పిరి. యితరులకు సంస్కారాది క్రియలను జేసినయెడల పాతిత్వదోషము కలిగి బహిష్కార్యుడగును కాఁబట్టి బ్రహ్మచారి యితరులకు దహనాది సంస్కారములను జేయఁగూడదని తాత్పర్యము.

జీవపితరుడు తిలోదకములను విడువగూడదనే విషయము.

౭౮—తా. తల్లిదండ్రులు జీవించియుండు నప్పుడు ఇతరులకు తిలోదకముల నివ్వఁకూడదు. తిలోదకములను విడుచుట జ్ఞాతులతో గూడియుండుట మొదలగునవి జేయఁగూడదు. తల్లిదండ్రులు జీవించి యుండగా అన్నలు మృతినొందినప్పుడు ప్రదక్షిణాది సంగాహమును మృత్తికాస్నానము తిలోదక వాసోదకాదులును జేయవచ్చును గాని యితరులను గుఱించి చేయఁగూడదు ఆహితాగ్నికి యథావిధిగా దహనాది సంస్కారములు చేయఁబడనప్పుడు వానిని గుఱించిన యాశౌచమితరులకు లేదు. దహనమే ప్రధానముగాని మరణము ప్రధానముకాదని తాత్పర్యము.

తండ్రిజీవించియుండగా సోదరులు గతించినప్పుడు జేయువిధానము.

౭౯—తా. తండ్రి జీవించియుండగా జ్యేష్ఠభ్రాతలుగాని కనిష్ఠభ్రాతలుగాని వారిభార్యలుగాని మృతినొందినప్పుడు వారికి నౌర్ధ్వదైహికకృత్యములను జేయఁగూడదు. తల్లిదండ్రుల నాయుర్వృద్ధిని గోరువాడు సోదర మరణమునందు ప్రేతకృత్యమును జేయఁగూడదని శాస్త్రములయందు నిషేధింపఁబడినదని తెలిసికొనవలయునని తాత్పర్యము.

నగ్నప్రచ్ఛాదన విషయము.

౮౦—తా. రెండుమానెకలు ఒక ఆఢకమని చెప్పఁబడును. నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధవిషయమై యామద్రవ్యమును నాలుగు రెట్లుగా నివ్వ

వలయును. నగ్నప్రచ్ఛాదనము దహనదినమునం దియ్యవలయును ఈ నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధమునందు విశేషముగా పదార్థముల నివ్వవలయును గాన యెనిమిది కుంచముల బియ్యమును నాలుగుకుంచముల గోధుమలను రెండు రెండు కుంచముల మినుములు పెసలును కంచుపాత్రను వస్త్రమును శాకాదులును ఇనుపముక్కను ప్రత్తిని ఘృతపాత్రను కంబళము నివ్వవలయును ఇట్లు జేసినయెడల ప్రేతత్వము విడువఁబడును. మరియు గోబిలుడిట్లు చెప్పెను. దహనము జేసిన పిమ్మట స్నానము జేసి యొకఘటము నిండ బియ్యమునుబోసి నూతనవస్త్రముచే జుట్టి కంచుపాత్రలో నెయ్యి బోసి దానిని యాఘటమునందుంచి తనశక్తికొలది బంగారమునుంచి భగవంతుని మనస్సుచే ధ్యానింపుచు దరిద్రుడు సత్కులప్రసూతుడు శ్రోత్రియుఁడు తపస్సంపన్నుడునగు బ్రాహ్మణుని పూజించి యాతండుల పూర్ణఘటమును దానమిచ్చి సంతోషింపజేసి యాబ్రాహ్మణుని పంపవలయును. మఱియు వ్యాసుడిట్లు చెప్పెను. వస్త్రమును తండుల సహితమగు మృత్పాత్రను దీపసహితమగు కంచుపాత్రను దహనానంతర మియ్యవలయును. ఇదియే నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధమనిరి ధరించునిమిత్తము వస్త్రమును, 5 కుంచముల బియ్యమును, ఉదకుంభమును, దీపముతోగూడిన లోహపాత్రను, పది నవటాకులయెత్తుగల కంచుపాత్రను, దానిలో నాల్గవవంతు బంగారము, బియ్యములో సగముగాని నాల్గవవంతుగాని నెయ్యి, బియ్యము పరిమితిగల ఉప్పు, నువ్వులు, పెసలు, మొదలగు వస్తువుల నివ్వవలయును. ఈలవణాది ద్రవ్యములను ఘృతముతో సమానముగానైన నివ్వవచ్చును. పదిపలముల ప్రత్తిని తగిన దక్షిణలను అలంకారములను, బంగారమునకంటె రెండురెట్లు స్వచ్ఛమగు వెండి నియ్యవలయును. ఇట్లు యిచ్చుటకు శక్తికలిగినయెడల చెప్పిన ప్రకారము నివ్వవలయును. లేక తనశక్తి ననుసరించియైనను సంవత్సరపర్యంతము దారిలో ననుభవించుకొఱకు నివ్వవలయును. ఇట్లు చేసినయెడల ప్రేతత్వము విడువఁబడును. ఇదియే నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధమని శాస్త్రవేత్తలు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

నగ్నప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధప్రయోగము.

౭౭—కర్త ప్రాణాయామము జేసి దేశకాలములను కీర్తించి దిగంబరత్వము పోవుటకొఱకు నేకోద్దిష్టవిధానముగా ఆమద్రవ్యముతో నగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధమును మొదటిదినమునందు సంకల్పము జేసి శిష్టాచారముగల బ్రాహ్మణుని పిలిచి ... శ్లోకమును జెప్పి యా

బ్రాహ్మణునకు నావాహనపాదప్రక్షాళన అర్ఘ్యదాన పూజాదులనన్నియు చేయవలయును. పాదప్రక్షాళనకు వర్తులాకారముగా నొకమండలమును జేయవలయును. బ్రాహ్మణునకు నెడమప్రక్క నాసనము నుంచవలయును. అర్ఘ్యపాత్రనొక్కటియే యుంచవలెను. దానిలో గంధపుష్ప అక్షతోద కాదులనుంచి ఆయుదకమును తూష్ణీభూతముగానే బ్రాహ్మణుని చేతిలో విడిచి అర్ఘ్యపాత్రను చించివేయవలయును. కట్టుకొనుటకు పైన వేసుకొనుటకు రెండు వస్త్రముల నివ్వవలయును. అనంతరము నివ్వదగిన పదార్థములనన్నియు తూష్ణీభూతముగా అనగా మంత్రరహితముగా నచ్చటనుంచి ప్రేత తృప్తికొఱకు నుదకుంభ దక్షిణ తాంబూలాదులతో గూడ నివ్వవలయును. అనంతరము పిండప్రదానము నిమిత్తము సంకల్పము జేసి బ్రాహ్మణునకు ముందు గోమయముచే నలికి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను పరచి తిలోదకమును విడిచి తిలసహితమగు బియ్యమును జలముతో కలిపి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యాతిలతండులమును పిండముగా వేసి తిరిగి తిలోదకమును విడిచి యాపిండప్రదానముచే ప్రేతకు తృప్తియగుగాక యని పలుకవలయును. వండబడిన పదార్థముగాని వండబడని పదార్థమునుగాని దేనిని బ్రాహ్మణునకు నిచ్చెదరో ఆపదార్థముతోనే అగ్నౌకరణము పిండప్రదానమును జేయవలయును. పిండప్రదానముజేయక శ్రాద్ధమును మాత్ర మాచరించినయెడల వాని సంతతి సంపదయు నశించునని చెప్పఁబడెను కాఁబట్టి శ్రాద్ధ మాచరించిన పిమ్మట తప్పకుండా పిండప్రదానము జేయవలెను. అనంతరము బ్రాహ్మణునకు హస్తశుద్ధిజేసి తండ్రినిగుఱించి చేయఁబడిన యీశ్రాద్ధముచే తృప్తినొందవలయునని యుపవీతముజేసికొని కర్త పలుకగా నాబ్రాహ్మణుడును తృప్తినొంది తిననని ప్రతివచన మియ్యవలయును. పిండమును జలములోనుంచి యాచమానమును జేయవలయును. ఈనగ్నప్రచ్ఛాదనమునకు శ్రాద్ధవిధానముగా జేయుట యున్నదని కొందరును లేదని కొందరునుడివిరి. ఇట్లు చేయుటకు శక్తిలేనివాడు ఒకవస్త్రమును, తండులసహితముగా పాత్రనైన నివ్వవలె ననిరి. ఈచేయవలసిన విధానము మూలమువలన తెలియవలయునని తాత్పర్యము.

నవశ్రాద్ధవిధానము.

౭౮—తా. అనంతరము ఆహితాగ్ని కానివానికి మరణించినది మొదలు జేసి దివసములయందు నవశ్రాద్ధములను జేయవలయును. 1-8-5-7

9-11 ఈ బేసిసంఖ్యగల దినములయందు నవశ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఆశ్వలాయనశాఖవారు 5 నవశ్రాద్ధము లనియు ఆపస్తంబశాఖీయులు 6 నవశ్రాద్ధములనియు నితరశాఖీయులు 5 గాని 6 గాని చేయతగుననియు చెప్పిరి. కొందరు అయిదే నవశ్రాద్ధములుగాని ఆరులేవనియు తొమ్మిదవ దినమునందు జేయవలసినది తత్కాలమందు జేయుటకు వీలుగాని పక్షము నందు పదునొకండవదినమునందు జేయవలయుననిరి. మొదటినుండియు క్రమముగా జేయుచుండెడి వానికి శుక్రవారాది నిషేధనము లేదు. నగ్న ప్రచ్ఛాదనము నవశ్రాద్ధములు పదిదినములు లోపుగా జేయవలసినవిగాన మంత్రవర్జితముగా క్రియలతోనే జరిగించవలయు ననియు పదిదినములు దాటినపిమ్మట జేయఁబడు శ్రాద్ధములు సమంత్రకముగానే చేయవచ్చు ననిరి. ఇందులో మఱియొక విశేషము కలదు. దహనకృత్యము అయిదవ దినమునందుగాని యేడవదినమునందు గాని జరిగినయెడల నంతకుముందు నుండియు, చేయవలసిన నవశ్రాద్ధములన్నియు నాదినమునందే చేయవల యును. అన్నియు నొక్కదినమునందు జేయుటకు శక్తిలేనియెడల మిగి లినవి బేసిదినములయందు జేయవలయును గాని సరిదినములలో జేయఁ గూడదు. నవశ్రాద్ధములను పూర్తిజేయక దశాహకృత్యమును పూర్తి చేసినయెడల, తిరిగి దహనాదివిధులను జేయవలయునని త్రికాండిచెప్పెను. నవశ్రాద్ధములన్నియు ప్రేతకు తృప్తినిజేయును. ఆద్యశ్రాద్ధము మొదలు షోడశశ్రాద్ధములు ప్రేతస్వరూపమును విడిపించును. సపిండీకరణశ్రాద్ధము పితృదేవతా స్వరూపమును కలుగజేయును. కాఁబట్టి కుమారుఁడు శాస్త్ర ప్రకారముగా నవశ్రాద్ధములు మొదలగు నన్నిశ్రాద్ధములను జేయ వలయునని మునీశ్వరులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

నవశ్రాద్ధప్రయోగము.

౭౯—తా. సంకల్పముజేసి ప్రేతస్వరూపుఁడగు తండ్రియొక్క-గోత్రనామములనుజెప్పి ప్రేతతృప్తి నిమిత్తము ప్రథమాహ్నిక నవశ్రాద్ధ ము మొదలాఋ నవశ్రాద్ధముల నాయాదినములయం దాచరింపవలయును. ఆమద్రవ్యముతో నేకోద్దిష్టవిధానముగా జేయవలయునుగాన నగ్నప్రచ్ఛా దన శ్రాద్ధమువలెనే బ్రాహ్మణ నిమంత్రణము మొదలగు సమస్తక్రియలను మంత్రరహితముగానే జేయవలయును. పిండమును జలములో నుంచు పర్యంతము పూర్వమునవలెనే చేయవలెను. అగ్న్యుత్పత్తివిధాన మెట్లనగా, అగ్నిహోత్రముల నాత్మారోపణముజేసి మృతినొందినయెడల కుమారుఁడు

ప్రేతస్వరూపుఁడగు తండ్రియొక్క కుడిహస్తమును లౌకికాగ్నిసమీపము నందుంచి "ఉపావరోహ జాతవేద" అనుమంత్రమును జెప్పవలయును; ఇట్లు చేసినయెడల నగ్ని యుద్భవించిన దగును. అగ్నుల నాత్మారోపణము జేయక మృతినొందిన వానితోనే సమస్తము నాచరింపవలయును. అగ్నులు అనుగతములైనప్పుడు ప్రేతాధాన విధాన మెట్లనగా, అగ్నినిస్థాపించి ఆజ్యసంస్కారము జేసి పండ్రెండుపర్యాయములు మంత్రరహితముగానే హోమము జేయవలయును. ఆపస్తంబమునియు నాప్రకారమే చెప్పెను. తండ్రి అగ్నిహోత్రములను దీసికొని దూరదేశము వెళ్లియుండగా నింటి యందు తల్లి మృతినొందినను లేక నింటియందు నగ్నిహోత్రములు తల్లి యునుండగా తండ్రి మఱియొకప్రదేశమునకు వెళ్లి యచ్చట తండ్రి మృతి నొందినను కుమారుఁడు అవి వచ్చుపర్యంతము వారికి నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములను జేయఁగూడదు. భార్య అగ్నిరహితురాలై దూరమందుం డగా తండ్రియు నగ్నిరహితుడై మఱియొక ప్రదేశమునందు మృతినొందిన యెడల నౌరసపుత్రుఁడు దగ్గిరనుండెనేని పూర్వమందు జెప్పఁబడిన ప్రకా రము ప్రేతాధానము జేసి దహించవలయును. కుమారుఁడు సమీపమందు లేనప్పు డనంతరము జేయవలయును. తల్లివిషయమందు నాప్రకారమే జేయవలయును. తండ్రి యగ్నిహోత్రములను తీసికొనివెళ్లి దూరదేశమం దుండగా గృహములో నగ్నిరహితురాలై తల్లి మృతినొంది నప్పుడు కుమారుఁడు సమీపమందుండెనేని ప్రేతాధానము జేసి దహించవల యును. భార్యయు పెనిమిటియు నొక్క ప్రదేశమునందే యుండగా కుమారుఁడు సమీపమునందు లేనప్పుడు పెనిమిటి మృతినొందిన భార్య యు భార్యమృతినొందిన పెనిమిటియు ప్రేతాధానము జేసి దహించవల యును. మఱియు కుమారుఁడు దగ్గిర లేనప్పుడు తల్లిదండ్రుల మరణముల యందు లౌకికాగ్నిచేతనే చేయవలయునని మఱికొందరు మునీశ్వరులు చెప్పిరి. వెనుకను మృతినొందిన వానికి నుత్తపనాగ్నిచే జేయవలయునని కొందరనిరి. వెనుక మృతినొందిన భార్యలకును పెనిమిటికి వలెనే జేయ వలయును. యతీశ్వరునిభార్య పెనిమిటికంటె ముందుగానే మృతినొంది నప్పుడు పుత్రుఁడు ఔపాసనాగ్నిచే యథాప్రకారముగా దహనాదులను జేయవలయును. విధవను వానికంటె ముందుగానే భార్యపోయిన వానిని పెండ్లిగాని స్త్రీని యుత్తపనాగ్నిచే దహించవలయును. ఉత్తపనాగ్ని యనఁ గా పిడకెడు దర్భలను చెప్పి దానియం దగ్నినుంచి ప్రజ్వరిల్ల జేసి తిరిగి

దానియందు పిడికెడు దర్భలనుంచి దృఢముగా జేయబడిన యగ్నియుత్తపనాగ్ని యనఁబడును. కపాలపతనమువలన బుట్టినదై పిడికెడు దర్భలను మూఁడు మడతలుపెట్టి దానియం దీయగ్నినుంచి తిరిగి పిడికెడు దర్భలనుంచి మండింపజేయఁబడిన యగ్ని యుత్తపనాగ్ని యని మఱికొందరనిరి.

కపాలాగ్ని నిర్ణయము.

౨౦—తా. బ్రహ్మచారిని కపాలాగ్నిచే దహించవలయుననిరి. కపాలాగ్ని యనఁగా నొకనూతన భాండమును భిన్నముచేసి యందులో నొక తునుకను నిప్పువలె యెఱ్ఱగా నుండునటుల కాల్చి దానిమీఁద ఊక రంపపుపొట్టు మొదలగు స్వల్పమైన వానినుంచి మండించి పిమ్మట పిడకలు మొదలగు వానినుంచి వృద్ధిచేయఁబడిన యగ్నిహోత్రమును కపాలాగ్ని యని చెప్పిరి.

ఇద్దరు భార్యలుగల వానికి నగ్నినిర్ణయము.

౨౧—తా. రెండవవివాహమునందు ఔపాసనాగ్ని పర్యంతము జేయఁబడగా నంతలో కాలవశముచే నొకభార్య మృతినొందిన యెడల నామెను సర్వౌపాసనాగ్నితో దహించి సర్వక్రియలను జేసినపిమ్మట మిగిలిన భార్యతోఁగూడ వివాహ ప్రధానహోమమును జేసి సర్వము పూర్వము వలెనే చేయవలయును. మఱియు రెండవవివాహమును లౌకికాగ్నియందు జేసి శాస్త్రప్రకారము రెండు ఔపాసనాగ్నులకు సంసర్గజేయఁబడగా వారిలో నొకభార్య మృతినొందినప్పుడు ప్రత్యౌపాసనాగ్నిని రెండుగా విభజించి రెండుభాగములయందును “అగ్నయే వివిచయేస్వాహా” అని రెండుహోమములను ప్రత్యేకముగా జేసి దక్షిణభాగమును పెద్దభార్యకు నుత్తరభాగము చిన్నభార్యకు నిశ్చయించి యుంచిన పిమ్మటనే భార్య మృతినొందినప్పు డామెకు నాభాగవహ్నితో దహించవలయును. మఱియు నొకవిశేషము కలదు. ఒకభార్య మృతినొందియుండగా పిమ్మట వెంటనే రెండవభార్యయు మృతినొందినప్పుడు పెనిమిటి తనయగ్నిని మంత్రరహితముగా నిద్దరికి నుపయోగించ వలయును. అని త్రికాండి చెప్పెను. అనేకభార్యలు కలిగియున్నప్పు డీవిధముగానే రెండుభాగములుచేసి పెద్ద భార్యకు దక్షిణభాగము నిచ్చి మిగిలిన భార్యలకు ఉత్తరభాగము నిచ్చి అప్పుడున్న భార్యలతోఁగూడ పూర్వమువలె నాచరింపవలయును. ఈవచనములు అనాహితాగ్నికి నగ్నిహోత్రోత్పత్తిని గుఱించి విశేషముగా ధర్మశాస్త్రప్రయోగ కారికయందు చెప్పఁబడినవని తాత్పర్యము.

—{ శ్మశానమునకు తీసికొనివెళ్లిన పిమ్మట తిరిగి జీవించినవాని విషయము. }—

౭౨—తా. మృతినొందినపిమ్మట శ్మశానమునకు దహనము నిమిత్తము తీసికొనివెళ్లగా తిరిగి బ్రతికి స్వస్థతనొంది యింటికి వచ్చినయెడల ఆయింటికి శ్రేయస్సు కలుగదు. అట్టిదేశము పరరాజుచే జయింపఁబడును. ఎందువల్ల ననగా, మృతినొంది యమలోకమునకు వెళ్లి యముని జూచి వచ్చెను. కాఁబట్టి దానికి శాంతికొరకు తెలిసినవారు క్షీరములతోను ఆజ్యముతోను నూఱుసమిధలతో నూఱుహోమములను జేసి యెనిమిది వేలుగాని లేక వెయ్యియెనిమిది పర్యాయములుగాని గాయత్రిని జపించి క్షీరశాంతినిజేసి విశేష దక్షిణలను కపిలగోవును తిలలును వస్త్రమును మొదలగు దానముల నిచ్చి శాంతి జేయవలయునని యమునియభిప్రాయమై యున్నదని తాత్పర్యము.

—{ దహనమగుచుండగా అగ్ని నశించినయెడల జరుపవలసిన క్రమము. }—

౭౩—తా. శవమును దహించుచుండగా వర్షము మొదలగువానిచే నాయగ్ని చల్లారినయెడల మూడు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తంబుల జేసి తిరిగి అగ్నిని దెచ్చి శవశేషమును పిమ్మట మంత్రవర్జితముగానే దహించవలయునని తాత్పర్యము.

శిల నశించినయెడల జరుపవలసిన క్రమము.

౭౪—తా. పదిదినములలోపుగా దైవవశమువలన పాషాణము నశించినయెడల మఱియొక శిలదెచ్చి గతించినదినములయందు జేయఁబడిన జలాంజలులను కూడ తిరిగి జేయవలయును. మఱియు శిల నశించినప్పుడు "ఆయాహి" అనుమంత్రముచేత మఱియొక శిలను దెచ్చి దర్భలను జుట్టియుంచి "యమాయసోమగ్ంసునుత" అను మంత్రముతో స్రువముచే నాజ్యహోమమును మూఁడుపర్యాయము లగ్నిహోత్రమునందు జేయవలయును. అని మనువు చెప్పెను. శిల నశించినప్పుడు మఱియొక శిల నావాహనము జేసి వెనుకవిడువఁబడిన జలాంజలులను పిండములను కూడ నివ్వవలయునని గౌతముడు చెప్పెను. ఇతరస్మృతులయందును, ప్రేతశిల నశించినను భిన్నమైనను నీవిధముగానే జేయవలయునని చెప్పఁబడెను. శిలను మఱియొక ప్రదేశమునకు తీసికొనివెళ్లినను శిల పాత్ర కర్ర ద్రవ్యము మొదలగు వానికి విపర్యాసము కలిగినయెడల మూఁడుప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రప్రాయ

శ్చిత్తములను జేసి తిలోదక పిండదానములను తిరిగి జేయవలయు ననిరి. పోయినశిల తిరిగి దొరికినయెడల గతించినదినములయందు నివ్వఁబడిన జలాంజలుల తిరిగినివ్వ నక్కరలేదు. "ఇమేయుగే" అనుమంత్రముతో రెండుశిలలనుంచి వానియందే మిగిలినదినములయందు జేయవలసిన విధుల నన్నియు పూర్తిచేయవలయును.

—{ మొదటిదినమునం దావాహనము జేయబడిన శిల నశించిన యెడల చేయువిధానము. }—

౭౫—తా. మఱియొక శిలను దెచ్చి "ఆయాతు దేవస్సుమనాభి" అను మంత్రముచే నావాహనము జేసి దర్భలనుజుట్టి పూర్వమువలెనే కేశ వాది పండ్రెండు నామములచే స్నానము జేయించి అగ్నిప్రతిష్ఠ జేసి చతు ష్పాత్ర ప్రయోగము ఆజ్యసంస్కారాంతము జేసి చతుర్గృహీతముగా నాజ్యమును గ్రహించి "యమాయ సోమగ్ంసునుత, యమాయఘృత వత్, యమాయమధుమంతగ్ం" అను మూడు మంత్రములతో మూడు ఆజ్యహోమములను జేసి పూర్వదినములయందు జేయఁబడిన తిలోదక పిండ దానములను తిరిగిచేయవలయును. ఈప్రకారము శిలానష్టప్రాయశ్చిత్తము.

—{ పునర్దహనమందు రాత్రియందు పైతృమేధిక కృత్య మారంభింపగూడదనే విషయము. }—

౭౬—తా. ఇతర స్మృతులయందు రాత్రియందు నైమిత్తిక కర్మ గాక పైతృకకర్మ చేయ గూడదనియు ప్రేత కార్యములను జేయవచ్చునని యు నగ్నప్రచ్ఛాదనము చేయగూడదనియు చెప్పబడెను. రాత్రియందు ప్రేతదాహాదికృత్యము ముఖ్యముగా జేయఁబడు దేహసంస్కార విష యము. ప్రేతదాహాదికృత్యము నగ్నప్రచ్ఛాదనము రాత్రియందు సంధ్యా కాలమందు జేయఁబడిన యెడల నిరర్థకమగును కాఁబట్టి చేయకూడదని చెప్పబడెను. దహనము పైతృమేధికము రాత్రియందు జేయకూడదు. పగలు ప్రారంభించిన యెడల రాత్రియైనప్పటికి పూర్తిజేయవచ్చును. రాత్రియందు జేయగూడదనే విషయము అస్థిదాహము మొదలగు గౌణ పక్షవిషయము. మఱియు పగలుగాని రాత్రిగాని మధ్యాహ్నమందుగాని నిశియందుగాని సంధ్యాకాలముల యందుగాని దహనానంతరమున నగ్న ప్రచ్ఛాదన శ్రాద్ధము చేయవచ్చునని కొందరుచెప్పిరి. ఆయభిప్రాయము దహనానంతరము తప్పక చేయవలయునని గాని రాత్రియందు జేయవల యునని యభిప్రాయము కాదు. అట్లు చెప్పినయెడల తిలోదకము పిండ

దానము నగ్నప్రచ్ఛాదనము రాత్రియందు జేయకూడదనియు చేసిన నిర ర్థకమగుననియు జెప్పిన గోబిలుని వచనమునకు విరోధమువచ్చును. సూర్యాస్తమయమునకు పూర్వము తగినకాలము సంభవించని యెడల మరునా డుదయమున దాహాదికృత్యము చేయవచ్చును. అట్లుచేసిన యెడల దోషములేదని కొందరనిరి.

శవాగ్నిప్రదేశమునందు శునకాది గ్రామ్యధర్మముల విషయము.

౨౭—తా. మూడుకృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తంబులనుజేసి వ్యాహృ తులచే నాజ్యహోమమును జేయవలయును. శ్మశానప్రదేశమునందు పురు షులు శ్వానములు గార్ధభములు మొదలగునవి గ్రామ్యధర్మములను జరి గించిన యెడల కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తము హోమమును జేయవలయునని ధర్మశాస్త్రకారికలు చెప్పుచున్నవి. ప్రాయశ్చిత్తమును గుఱించి హోమ విశేషము చెప్పబడని స్థలములయందు వ్యాహృతులచే హోమమును జేయవలయునని జయంతునిచే జెప్పఁబడెనని తాత్పర్యము.

శవాగ్ని పతనమునందు.

౨౮—తా. గ్రామశ్మశానముల మధ్య నగ్నిహోత్రము క్రింద పడినయెడల ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రత్రయము నాచరించి ప్రేతాహుతి పుర స్సరముగా నగ్నిని ప్రతిష్ఠించి పూర్వమువలెనే వ్యాహృతులతో హోమ మును జేయవలయును. ఈవిధముగానే ఆపస్తంబమునియును జెప్పెనని తాత్పర్యము.

శవపతనమునందు ప్రాయశ్చిత్త విధానము.

౨౯—తా. శవమును తీసికొని పోవుచుండగా దారిలో శవము పడిన యెడల ఆయజమానునియొక్క కుటుంబనాశనము ధనధాన్యక్షయ ము కలుగును. కాఁబట్టి యజమానుఁడు “ఇమ్మారుద్రా” అను మంత్ర ముతో రెండువేల ఆజ్యహోమములను జేసిన యెడల మేలుకలుగును. వృషభమును దక్షిణగా నొసంగవలయునని నారదమునీశ్వరుఁడు వచించె నని తాత్పర్యము.

శవహసితాదికమునందు విధానము.

౩౦—తా. శవము నవ్వినను ఏడ్చినను ఆవలించినను లేచినను శరీరము కదలినను యజమానుని గృహమునందుండు వారందఱు నశింతు రు, గ్రామమునకు వెలుపల నుంచకూడదు. ఎందువల్లననగా శవము రుద్రు నితో సమానమైనది. కాఁబట్టి శవాశౌచము గడచిన పిమ్మట రావి మేడి

మొదలగు సమిధలతో యమదేవతాక మంత్రముచే ప్రత్యేకముగా శాస్త్ర ప్రకారము నూటయెనిమిది పర్యాయములు హోమములు చేయవలయు ను. అనంతరము రుద్రశాంతిని చేయవలెను. ఇట్లుచేసిన అట్టిదోషము తొలగి శాంతియగును.

—{ శూద్రాదులచేత కాష్ఠాదులు తీసికొని పోబడినప్పుడు జేయవలసిన విధానము. }—

౯౧—తా. బ్రాహ్మణుల ద్రవ్యములు బ్రాహ్మణులుండి యుండగా శూద్రద్రవ్యము లుపయోగింపఁగూడదు. ఆద్రవ్యములను శూద్రులు తీసికొని వెళ్లగూడదు. శూద్రసంపర్కము కలుగుటచే జేయఁబడిన ఆహుతులు స్వర్గఫలము నిచ్చునవికావు. మఱియు శూద్రుఁడు తృణకాష్ఠాదులను హరించిన యెడల అధర్మవంతుడగును. ప్రేతకు ప్రేతత్వము విడువఁబడదని తాత్పర్యము.

దహనదేశ నిర్ణయము.

౯౨—తా. శూద్రుఁడు మృతినొందినప్పుడు దక్షిణద్వారముగా తీసికొనివెళ్లి దక్షిణదిక్కున దహనము జేయవలయును. మఱియు బ్రాహ్మణులకు తూర్పుదిశయు, క్షత్రియులకును ఉత్తరదిశయు, వైశ్యులకును పశ్చిమదిశయు దహనమునకు తగిన ప్రదేశములుగా జెప్పఁబడెనని తా.

—{ పిండము కాకాదులచే ముట్టనప్పుడు నీచజంతువులు స్పృశించినప్పుడు తగువిధానము. }—

౯3—తా. పదిదినములలో వేయఁబడిన పిండములను కాకులు గృధ్రములు స్పృశింపనియెడల నెన్ని శ్రాద్ధముల జేసినను ప్రేతత్వము విడువఁబడదు.

—{ పిండమును కుక్కలు మొదలగునవి స్పృశించిన యెడల ప్రాయశ్చిత్తము. }—

౯౪—తా. పిండమును కాకులు స్పృశింపకయున్నను శునకచండాదులచే దూషితమైనను మూడుకృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తములను జేసి తిలోదకముల నావృత్తి జేయవలయునని గోభిలుడు చెప్పెను. శ్వానములు వరాహములు నక్కలు కోళ్లు మొదలగు వానిచే ప్రమాదవశమున శవము అస్థులు భస్మపిండములు మొదలగునవి స్పృశింపబడిన యెడల క్రమముగా, అయిదు నాలుగు మూడు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయునని అత్రిమునీశ్వరుఁడు చెప్పెను. శ్వసూకరఖర ఉష్ట్రము మొదలగు

వానిచే శవాస్థిభస్మ పిండాదులు స్పృశింపఁబడిన యెడల నాలుగుమూడు ప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయునని మఱియొక స్మృతియందు జెప్పఁబడెను శ్వానము గార్ధభము చండాలుడు మొదలగు వారిచే స్పృశింపబడిన బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞతీసికొని యొకప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయునని మఱియొకరు చెప్పిరి. అయితే ఉపనయనము కానివారు అనుపనీతుల విషయమని చెప్పిరి కాఁబట్టి కాకములను గృధ్రములను నిషేధింపఁగూడదు. శునకము చండాలురు మొదలగు వానివలన స్పర్శ కలిగిన మూడు ప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తములను జేసి తిరిగి పిండదానములను జేయవలయును. శావమునందు సూతకమున్నంత పర్యంతము రాత్రి శేషమునందును ఆయాకాలములయందు క్రమముగా నవశ్రాద్ధముల నాచరింపవలయునని దేవల మునీశ్వరుఁడు చెప్పెను.

పదిదినములలోపల దర్శసంక్రమణాదులు సంభవించినప్పుడు.

౯౫—తా. పదిదినములలోపల దర్శ సంక్రమణాదులు వచ్చినను కుమారుఁడు తల్లిదండ్రుల గుఱించి చేయునప్పుడు క్రమముగా పదిదినముల పర్యంత ముదకపిండ దానాదులను జేయవలయును మఱియు దౌహిత్రుఁడు దత్తుడు నిట్లేచేయవలెను. వీరికంటె నితరులు చేసినయెడల అమావాస్యతో సమాప్తిజేసి పిమ్మట తిరిగి ప్రారంభించవలెను. ఈవిధముగానే కపర్దిస్వామి జెప్పెను.

అమావాస్యయందు మరణించినవాని క్రమము.

౯౬—తా. అమావాస్యయందు మృతినొందినవానికి పదిదినముల పర్యంతము ప్రతిదినము తిలోదక పిండదానములను జేయవలెను. చతుర్దశియందు మృతినొందిన పిమ్మట అమావాస్యతిథి వచ్చెనేని మరునాడమావాస్యయందే పదిదినములయందు జేయఁదగిన తిలోదక పిండదానములను జేయవలయునని గృహ్యపరిశిష్ట గ్రంథమునందు జెప్పఁబడెను.

పదిదినములలో సంక్రమణము వచ్చినప్పుడు జేయువిధానము.

౯౭—తా. దశాహమధ్యయందు సంక్రమణము వచ్చినను అమావాస్య వచ్చినప్పుడు చేయవలసిన విధానమును జెప్పినరీతిగానే ఔరస కుమారుఁడు దత్తుడు దౌహిత్రుఁడు పదిదినముల పర్యంతము క్రమముగా తిలోదక పిండదానముల చేయవలయు ననియు వీరికంటె నితరులు చేసిన యెడల సంక్రమణముతోనే సమాప్తిచేసి మిగిలిన దినములయందు స్నానము తిలాంజలులు మాత్రము జేయుచుండవలె ననియు భవిష్యత్పురాణ

స్మృతి సంగ్రహాది గ్రంథములయందును కలదు. వసిష్ఠ గౌతమ గాలవాది మునీశ్వరులును జెప్పిరి. మఱియు పదిదినములలోపల అమావాస్య వచ్చినప్పుడు మూడుదినములకంటె పైన మిగిలిన యెడల తల్లిదండ్రులకైనను అమావాస్యతోనే సమాప్తి చేయవలయు ననెడు గాలవవచనము దేశకాలోపద్రవములు కలిగినప్పుడని తెలిసికొనవలయును. ఆవిధముగా స్మృతితత్వ నిర్ణయమను గ్రంథమున జెప్పఁబడెను. రాష్ట్రోపద్రవమునందు దేశసంకటమునందు తనకుబాధ కలిగినప్పుడు మిక్కిలి దూరదేశ ప్రయాణము చేయునప్పుడు ఉత్పాతాది దుర్యోగమునందు మఱియు నితరమగు మహాభయములు కలిగినప్పుడు తల్లిదండ్రులకైన నమావాస్యతోనే సమాప్తి చేయవలయునని చెప్పెను. ఆయాకాలముల నతిక్రమించి బలిక్రియను చేయఁగూడదు. తిలోదకాదులను మాత్ర మపకర్షణము జేయవచ్చును. ఏకోద్దిష్టాది శ్రాద్ధముల నాయాకాలములయందే చేయవలయునని సంగ్రహమను గ్రంథమునందు జెప్పఁబడెనని తాత్పర్యము.

సహగమనవిధానము.

౯౭—తా. స్నానము చేయించి శరీరశుద్ధిని జేసి ప్రేతను చితియందు బఱుండబెట్టినపిమ్మట ప్రేతభార్యనుకూడ "ఇయంనారీ" అనుమంత్రమును జెప్పి చితియందు శవమువద్ద పరుండ జేయవలయును. తిరిగి లేచుట లేదు కాఁబట్టి "ఉదీర్ష్వనారీ" అనుమంత్రమును జెప్ప నక్కర లేదు. హస్తసంమార్జము మొదలు ఇద్దరకును తంత్రముగా జేయవలెను. పూర్వతంత్రము లేదు. దహనోపస్థాన హోమమంత్రములయందు ద్వివచనముగానే చెప్పవలెను. అగ్నియు చరువు ఉపస్థానము హోమములను ఒక్కసారిగా చేయవలయుననియు తిలోదక పిండదానముల వేరుగా జేయవలయు ననియు మిగిలిన విధి సమానమైనదనియు జెప్పఁబడెను. చితియందు దహనము మొద లస్థిసంచయనాంతము నొకవిధముగానే యనియు నగ్నప్రచ్ఛాదనము మొదలు వేరుగా శ్రాద్ధముల జేయవలయునని చెప్పిరి. పంచమంత్రములకు నావృత్తికలదనియు నితరమంత్రములకు నావృత్తిలేదనియు జెప్పిరి దంపతులిద్దఱుగాని అనేకమందిగాని యేకకాలమునందు మృతినొందినప్పుడు ఔపాసనాగ్నిచే తంత్రముగా దహనముచేసి తిలోదక పిండదానములను నగ్నప్రచ్ఛాదనము నవశ్రాద్ధములు వృషోత్సర్జనము మాసికములు సపిండీకరణము మొదలగు శ్రాద్ధములు ఆయాదినముల యందు నుభయులకు వేరువేరుగా జేయవలయును. భిన్నకాలమునందు

మృతినొందిన నవశ్రాద్ధాదులు వలెనే అస్థిసంస్కారము కూడ వేరుగా జేయవలయునని చెప్పిరిగాని అది ముఖ్యముగాదని కల్పకారిక చెప్పెను. పూర్వదినమునందు పెనిమిటి మృతినొందియుండగా మరునాడు భార్య మరణము నొందినప్పుడామెను ఆచితియందే దహించి పెనిమిటియొక్క యాశౌచదినములలో జేయు క్రియలతోపాటు భార్యకును ఆదినములయందే ఆయాశ్రాద్ధములను వేరువేరుగా జేయవలయును. సహగమనమునందు ముందు పెనిమిటి సపిండీకరణముజేసి పిమ్మట పెనిమిటియొక్క తండ్రి తాతలతో గలిపి భార్యకును, సపిండీకరణము జేయవలయునని కొందరనిరి. పెనిమిటియొక్క తల్లి మొదలగు వర్గముతోనే భార్యకును సపిండీకరణము జేయవలయునని మఱికొందరనిరి. భర్తృసాపిండ్యముతోనే భార్యాసాపిండ్యమని మఱికొందరనిరి. ఇది సంతానములేని స్త్రీవిషయమని నిర్ధారణచేసిరిగాని యది యుక్తమైనదికాదు. భర్తృవర్గముతో సాపిండ్యము చేసినను ఆబ్దికమునందు అత్తలయొక్క వర్గముతోనే శ్రాద్ధమాచరింపవలయును. త్రికాండియు ప్రత్యాబ్దికమునందు తండ్రిశ్రాద్ధమును తండ్రివర్గముతోను తల్లిశ్రాద్ధమును పితామహ్యాదివర్గముతో నాచరింపవలయునని జెప్పెను. వ్యభిచారి, గర్భిణి, సంకరస్త్రీ, మొదలగువారు పెనిమిటితో సహా యగ్నిప్రవేశము జేసినయెడల దంపతులిరువురు పతితులే యగుదురు గాన సహగమనము చేయకూడదు. ఇతర వర్ణస్త్రీలకు వేరుగా చితినేర్పరచవచ్చునని యున్నదిగాని బ్రాహ్మణులకు లేదు. పెనిమిటి మృతినొందినపిమ్మట దాహాత్పూర్వము భార్య మృతినొందినను భార్య మృతినొందినపిమ్మట పెనిమిటి మృతినొందినను తంత్రముగా దహనముజేసి మంత్రములను ద్వివచనముగా జెప్పవలయును. పూర్వదినమునందు పెనిమిటి మృతినొందియుండగా నప్పుడు సహగమనము జేయుటకు నిష్టపడక మరునాడు చేయవలయునని బుద్ధిజనించినయెడల నంతపర్యంతము శవము దహనముజేయక నుంచిరేని యాశవము పర్యుషితమగును కాబట్టి చాంద్రాయణ ప్రాయశ్చిత్తమును జేసినయెడల యాదోషము నివృత్తించునని తాత్పర్యము.

ఒక్కసారిగ మృతినొందినవారికి జేయవలసిన క్రమము.

FF—తా. ఒక్కసారిగ మృతినొందినప్పుడు వారికి కర్మను జేయువాడొక్కడే యయ్యెనేని ముందుగ మృతినొందినవారికి ముందుగను పిమ్మట మృతినొందినవారికి ననంతరమునందును పోయిన క్రమానుసార

ముగ జేయవలయునని సంగ్రహకారుఁడు చెప్పిన విషయము సపిండులను గురించి యని ఋష్యశృంగుడు చెప్పెను. కాఁబట్టి యనేకు లొక్కసారిగ మృతినొందినప్పుడు మరణములో పూర్వోత్తరకాలములను దెలిసిన యెడల వరుసప్రకారము కృత్యమాచరింప వలయును. కాలక్రమమును దెలియనప్పుడు సంబంథావశ్యకత్వమును బట్టి జేయవలయును. ఇతరులకు సోదరునకు జేయవలసియున్నప్పుడు ముందు సోదరునకు జేసి పిమ్మట ఇతరులకు జేయవలయును. తల్లిదండ్రులు సోదరులలో తల్లిదండ్రులకు ముందుగ నాచరింపవలయును. తండ్రికి ప్రేతకృత్య మాచరించుచున్నను తల్లి మరణించినప్పుడు దహనాది కృత్యములను జేయవలయును. కాఁబట్టి తల్లిదండ్రులకు జేయునప్పుడు ఇతరులకు జేయవలసి వచ్చిన యెడల పిమ్మట జేయవలయును. ఇతరులకు జేయుచుండినను తల్లిదండ్రులకు జేయవలసి వచ్చినప్పు డితరుల ప్రేతకృత్యములను నిలిపి తల్లిదండ్రులకు సమాప్తి నొందించిన పిమ్మట నితరులకు తిఱిగి ప్రారంభించి చేయవలయును. తల్లిదండ్రులలో తండ్రి శ్రాద్ధమాచరించిన పిమ్మట తల్లికి జేయవలయును. తల్లికి ముందు ప్రారంభించి చేయుచున్నను తండ్రిశ్రాద్ధము పూర్తియైన పిమ్మట తల్లికి జేయవలసిన మిగిలిన ప్రేతకృత్యములను పక్షిణిలోగాని త్రిపక్షములోగాని చేయవలయునని సంగ్రహకారుఁడు జెప్పెను.

—{ భార్య మొదలగువారి యుగపన్మరణ విషయము గురించిన విధానము. }—

౧౭౦—తా భార్య, కుమారుఁడు, సోదరుఁడు, వానితనయుడు, కోడలు, అత్తమామలు, తల్లిదండ్రులు, వీరియొక్క సంఘాతమరణము నందు ముందుగ తల్లిదండ్రుల సాపిండ్యము పిమ్మట సంవత్సరము లోపుగ వారివారికి సాపిండ్యములను జేయవలయును. ఒక్కదినమున ననేకులు గాని యిద్దరుగాని మృతినొందుట సంఘాతమరణమని జెప్పఁబడును. తల్లిదండ్రులు మృతినొందిన పిమ్మట సంవత్సరపర్యంతము కుమారునకు నశౌచిత్వము కాఁబట్టి యితరులకు జేయఁగూడదను విషయము భార్యకంటె మిగిలిన వారి విషయము. అందువలన లోకాక్షివచన మేమని యున్నదనగా, మహాగురువులగు దల్లిదండ్రులు మృతినొందినప్పుడు సంవత్సరము లోపుగా నితరులకు జేయవలసి వచ్చెనేని దహనాద్యాద్య శ్రాద్ధపర్యంతముజేసి మిగిలిన శ్రాద్ధములను తల్లిదండ్రుల సంవత్సర దీక్షానంతరమున జేయవలయును. శుద్ధి లేకపోయినను పదునొకండవ దినమునందు జేయ

వలసిన ఆద్యశ్రాద్ధమును జేయుటకు కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధియున్నది. కాఁబట్టి దహనాది కృత్యములును ఏకాదశ దినకర్తవ్య ఆద్యశ్రాద్ధము పర్యంతము చేయవలయును. తల్లిదండ్రుల సంఘాతమరణంబునందు దేవలుఁడు చెప్పిన విశేషమేమనగా, సంఘాతమరణంబునందు దండ్రికి తల్లికి వేరుగా శ్రాద్ధములను జేయవలయు ననియు నితరులకు సంఘాతమరణమునందు వేరుగా జేయనక్కరలేదు. మరియు నితరులయొక్కయు తల్లిదండ్రులయొక్కయు సంఘాతమరణంబునందు లోకాక్షి వచనమెట్లనిన, భార్య, కుమారుఁడు, కోడలు, సోదరుఁడు, వారిపుత్రులు, పుత్రికలు, తల్లిదండ్రులు, ఈమొదలగు వారిలో నొక్కదినంబున కొందరికి సంఘాతమరణంబు కలిగినయెడల ఆద్యశ్రాద్ధము నేకాదశదినమునందు జేసి త్రిపక్షములో సపిండీకరణము జేయవలయుననెను. పెనిమిటితో భార్య సహగమనముచేసి నప్పు డేకచితియందే నిద్దరిని దహించినయెడల నిద్దరకు తిలోదకపిండదానముల వేరువేరుగా జేయుచు నొకశిలయందే యిద్దరకు తిలోదకముల విడుచుచు శ్రాద్ధములనుకూడ కాలప్రకారము చేయవలయును. చితిభేదముచే దహనముచేసి నప్పుడు వేరువేరుగా శిలలనుంచి వారివారికి తిలోదకములను పిండముల నివ్వవలయును సమస్తవిధులను వేరుగానే చేయవలెను.

పదిదినములలోపల నస్థ్యాది సంస్కారము జేయువిధానము.

౧౦౧—తా. పదిదినములలోపల అస్థ్యాదిసంస్కారము జేసినప్పుడు పుత్రులకును జ్ఞాతులకును పదిదినములతోనే శుద్ధియగును. పదిదినములలోపల జేయనియెడల మూఁడుదినములతో శుద్ధియగును. మొదట కుమారుఁ డాశౌచము పట్టకుండనియెడల అస్థి సంస్కారము మొదలు పదిదినములు పూర్ణాశౌచము జ్ఞాతులకు మొదటి పదిదినములతోనే నివృత్తి యగును.

పది దినములు గడచినపిమ్మట త్రిరాత్రాశౌచపక్షము.

౧౦౨—తా. మొదటిదినమునందు రెండవదినమునందు ఇరువైయొక్కటి యిరువైయొక్కటియు మూఁడవదినమునందు ముప్పదిమూఁడు తిలోదకములును మొదటిదినము నొకపిండమును రెండవదినంబున నాల్గు పిండములను మూఁడవదినంబు నైదుపిండములను. ఇవ్వవలయును. అస్థిసంచయనమును జేయవలెను. సంవత్సరములోపల తిరిగి సంస్కారము జేయవలసినప్పుడు గురు శుక్రుల మౌఢ్యదోషములేదు తిథివారనక్షత్ర

ముల విచారణయు జేయ నక్కరలేదు. స్త్రీలకును ఈప్రకారమే పైతృమే ధికమును జేయవలయును.

పునర్దహన కాల విధానము.

౧౦౩—తా. స్మృతితత్వనిర్ణయగ్రంథమునందు జెప్పఁబడిన దేమనగా, శుక్రుఁడు గురువు బాలత్వము వృద్ధత్వము బొంది యుండగాను వీరల అస్తమానమునందును నూతన తీర్థయాత్రయు ప్రేతకర్మయు విసర్జించవలయును. ఇతరస్మృతులయం దిట్లు జెప్పఁబడెను. అధికమాసమునందును ఆషాఢశు ౧౫ మీా మొదలు కార్తిక శుద్ధ పౌర్ణమి పర్యంతము గురు శుక్రుల మూఢమియందును కాలాతిక్రమణముగల శ్రాద్ధముల విషయమై తిరిగిజేయవలసి వచ్చినప్పుడు దోషము లేదని జెప్పఁబడెను. మూడు పక్షములు లోపుగా పునర్దహన విషయములో కాలనియమము గురు శుక్రుల మూఢదోషము లేదనియు సపిండీకరణమునకు జెప్పఁబడిన కాల పరిమితిలోపుగా ప్రేతకర్మ జేయవలసి వచ్చినప్పుడు గురు శుక్ర మూఢ దోషము లేదనియు జెప్పిరి. మఱియు నారదుఁ డిట్లు చెప్పెను. చతుర్దశి, నందతిథులు, భద్రతిథులు శుక్ర మంగళవారములు గురుశుక్రుల మూఢమి ద్విపాద త్రిపాదనక్షత్రములు శుక్లపక్షమును విడిచి మిగిలిన తిథివార నక్షత్రాదులయందు పునర్దహనము జేయవచ్చుననిరి. మఱియు ధనిష్ఠానక్షత్రము మొదలు రేవతీనక్షత్ర పర్యంతము ధనిష్ఠాపంచకదోషము గనుకను త్రిపాదసంజ్ఞగల కృత్తిక పునర్వసు ఉత్తరఫల్గుని విశాఖ ఉత్తరాషాఢ అనునట్టి త్రిపాదసంజ్ఞగల అయిదునక్షత్రములయందును రేవతి రోహిణీనక్షత్రములయందును పునర్దహనము చేసినయెడల కులనాశనమగునని జెప్పఁబడెను. దినోత్తర కాలమునందు తారాచంద్రబలము కలిగియున్నప్పుడు పాపగ్రహబలము కలిగియుండగాను శుక్రుఁడు లగ్నమును అంశను విడిచి యుండగాను పునర్దహనము జేయుటకు నుచితమగు కాలమని చెప్పిరి.

శ్రాద్ధాది కాలనిర్ణయము.

౧౦౪—తా. సంవత్సరములోగాని ఆఱు మాసములలోగాని మూఁడుమాసములలోగాని మూఁడుపక్షములలోగాని మాసములోపుగాగాని పంద్రెండవ దినమునందుగాని సపిండీకరణము జేయవచ్చును. ఈకాలములయందే యేకోద్దిష్ట షోడశశ్రాద్ధములను గూడ జేయవచ్చును. కృత్తికానక్షత్రమునందు, నందతిథియందు శుక్రవారమునందు త్రిజన్మనక్షత్రములయందు పిండదానము చేసినయెడల కులనాశనమగునియు త్రిజన్మ

నక్షత్ర త్రిపాదనక్షత్ర నందతిథి భృగువార రోహిణి రేవతీనక్షత్రముల యందు శ్రాద్ధములను జేసిన కులనాశనమనియు జెప్పఁబడెను. సకృన్మహాలయమందును కామ్య శ్రాద్ధములయందును న్యూనశ్రాద్ధంబులందును కాలాతిక్రమణము కలిగినవాని విషయమందును ఈచెప్పఁబడిన విషయముల నాలోచించ వలయును.

అతీత సంస్కార క్రమము.

౧౦౫౭—తా. హస్త చిత్ర భరణి స్వాతి శ్రవణము అశ్విని మఖ అనూరాధ పుష్యమి పూర్వాషాఢ మృగశీర్ష యీనక్షత్రములయందు పునర్దహన విషయమై యుక్తమనిచెప్పిరి. ఇది పదిదినములు గడచిన పిమ్మట జరిగే విషయమనిరి. ఉత్తరాయణము కృష్ణపక్షము శ్రేష్ఠము నందతిథులు త్రయోదశి భూతాది నక్షత్రములయందు శనిశుక్రవారములయందు జేయఁగూడదు. భరణి కృత్తిక ఆర్ద్ర ఆశ్లేష మూల ధనిష్ఠ మొదలైదు నక్షత్రములయందు త్రిజన్మసంజ్ఞగల నక్షత్రములయందు త్రిపుష్కర నక్షత్రములయందు అభ్యంతర సంజ్ఞగల నక్షత్రములయందును రోహిణి పునర్వసు ఉత్తర పూర్వఫల్గునీ నక్షత్రములయందును చిత్ర విశాఖ అనూరాధ పూర్వాషాఢ ద్విపుష్కర సంజ్ఞగల నక్షత్రములయందును జేయగూడదని మరికొందరనిరి. వ్యతీపాత వైధృతి విష్కంభ యోగముల యోగములయందును జేయఁగూడదు. కర్తయొక్క నాలుగు యెనిమిది పండ్రెండవ రాసులయందును కాకాదులచే నస్థులు స్పృశింపఁబడినప్పుడును జేయఁగూడదు. ఒకవేళ కాకాదులచే నస్థులు స్పృశింపఁబడినప్పుడు ఆయస్థులను పవిత్రమును జేయునట్టి పావమాని ఋక్కులను జదువుచు గోక్షీరములతో నూటయెనిమిది పర్యాయములుగాని పండ్రెండు పర్యాయములుగాని ప్రక్షాళనజేసి శుద్ధిపరచవలెను. అస్థులు లేని పక్షమునందు పలాశవృంతములతో ప్రతినిధిగా జేయవలయునని జెప్పఁబడినదిగాన (360) మూఁడువందల అరువది పలాశవృంతములను దెచ్చి పూర్వము చెప్పఁబడిన విధానముగా మనుష్యునియొక్క అన్ని యవయవము లుండునట్లుగా మనుష్య ప్రతికృతిని జేయవలెను. పాలాశదహన విధానమునందు స్వర్గపాథేయ మివ్వనక్కరలేదు. అస్థులు నష్టమైనప్పుడు తిలోదక పిండదానముల జేయనక్కరలేదు. స్వర్గపాథేయములేదు. మిగిలిన కర్మలన్నియు జేయవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పఁబడెను.

అతీత తిలోదక పిండదాన విధానము.

౧౦౬—తా. ఉక్తదశరాత్రులు గడచినప్పుడు త్రిరాత్రాశౌచము కాఁబట్టి మొదటిదినమునం దిరువదియు, రెండవదినమునం దిరువదియైదును, మూడవదినమునందు ముప్పదియు, తిలోదకములను విడువవలయును, మొదటి దినమునందు మూడు పిండములను, రెండవ దినమునందు నాలుగు పిండములను, మూడవదినము మూడుపిండములను, వేయవలయును. మఱియు పారస్కరు డిట్లు చెప్పెను. మొదటిదినమున మూడు పిండములును, రెండవ దినంబున నాలుగు పిండములును, అస్థిసంచయనమునందు, మూడవ దినమున మూడు పిండములనిచ్చి, నాల్గవ దినంబున శ్రాద్ధమును జేయవలయునని చెప్పెను. మఱియు దేవలుఁడు దీనికి వికల్పముగా మొదటి దినంబునను రెండవ దినంబున నిరువదొక్కటి చొప్పనను మూడవ దినమునందు ముప్పదిమూడు తిలోదకముల నివ్వవలయునని చెప్పెను, మొదటిదినంబున నొక్కపిండమును రెండవదినమునందు నాలుగుపిండములును, మూడవదినమునం దైదుపిండములను వేయవలయునని విష్ణువు చెప్పెను. త్రిరాత్రాశౌచ పక్షమునందు మొదటిదినమునందు నవశ్రాద్ధముల నైదింటినిజేసి మిగిలినది నాల్గవదినంబున నేకోద్దిష్టమునకు పూర్వము జేయవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పఁబడెను. మఱియు మొదటిదినంబున మూడును మూడవదినంబున రెండును నాల్గవదినంబున నొక్కటియును నవశ్రాద్ధములను జేయవలయుననియు మఱికొందరు స్మృతివేత్తలు వచించిరని తాత్పర్యము.

భోగశరీరోత్పత్తి విషయము.

౧౦౭—తా. ఇట్లు పిండముల నిచ్చుటచే ప్రేతకు భోగశరీరము కలుగుచున్నది. ఆప్రకారముగానే ధర్మశాస్త్రమునందును పిండములను వేయ నియెడల భోగశరీరోత్పత్తి కలుగదనియు వేసినందువల్లనే పరలోకప్రాప్తి కలుగుననియు జెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి మొదటిదినమునందు వేయఁబడిన పిండముచే శిరస్సు, రెండవదినపిండముచే నేత్రములు చెవులు ముక్కు, మూడవదినపిండముచే భుజములు వక్షస్థలము స్తనములు కంఠము, నాల్గవదినపిండముచే నాభిస్థానము గుదము శిశ్నము, అయిదవదిన పిండముచే తొడలును, ఆఱవదినపిండముచే చర్మము, ఏడవదినపిండముచే నాడులు ప్రేగులును, ఎనిమిదవదిన పిండముచే సర్వావయవములందు రోమములును, తొమ్మిదవదినపిండముచే వీర్యసంపత్తియు, పదియవదినపిండ

ముచే ఆకలి లేకుండుటయు, కలుగునని చెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి పదిదినముల యందున వేయఁబడిన పిండములను కాకములు భక్షింపనియెడల వానికి ప్రేతత్వము విడువబడదు. ఎన్ని శ్రాద్ధముల జేసిన నేమి ప్రయోజనము లేదని తాత్పర్యము.

నష్టమైశవాగ్నినిగుఱించిన ప్రాయశ్చిత్తము.

౧౦౮—తా. శ్మశానాగ్ని నశించినను మధించి పుట్టింపబడినయగ్ని క్షీణించిపోయినను ఆభస్మను అరణులయందుంచి యొకవ్యాహృతి హోమమును జేయవలయును. స్మార్తాగ్ని నశించినప్పుడును తిరిగి పూర్వము వలెనే అగ్నిని పుట్టించవలెను. బోధాయనాచార్యులును శ్మశానాగ్నిని గూర్చి వేరొక కారణము కలదనిరి విశేషమగు గాలి మొదలగు వానిచే శ్మశానాగ్ని నశించినయెడల భస్మమును పోగుచేసి ప్రోక్షించి "అయంతే యోనిః" అనుమంత్రమును జెప్పి లౌకికాగ్నియందు ఒకసమిధనుంచి "ఆజుహ్వానః" అనుమంత్రములచేత రెండు హోమములను జేయవలయును. "అయాశ్చ" "పంచహోతలు" "బ్రాహ్మణఏకహోతా" అనునది మొదలు దశహోతలు "మన్వస్వతీ మిందా" వ్యాహృతులు మొదలగు మంత్రములతో నేతిచే హోమమును జేయవలయును. ఉపనాగ్ని నశించినప్పుడు మూడుదినములును సూతకాగ్ని నశించినప్పుడు పదిదినముల పర్యంతమును వివాహాగ్ని నశించినప్పుడు నాలుగుదినముల పర్యంతము నిట్లు చేయవలయును

అగ్నినష్ట ప్రాయశ్చిత్త విధానము.

౧౦౯—తా. "అపహీతా అసురా, శంనోదేవీః" అనుమంత్రములతో భస్మను ప్రోక్షించి "అయంతేయోనిః" అను మంత్రముతో యజ్ఞసంబంధమగు సమిధను భస్మయందుంచి "యత్రక్వచాగ్నేః" అను మంత్రముతో లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి ప్రజ్వరిల్లజేసి "ఆజుహ్వానః" "ఉద్బుధ్యస్వాగ్నే" అను మంత్రములతో పూర్వము భస్మయందుంచిన సమిధను దెచ్చి ఈలౌకికాగ్నియందుంచి అగ్న్యుపసమాధానాది పరిషేచనాంతము వరకు జేసి "అయాశ్చ" మొదలు పూర్వము జెప్పఁబడిన మంత్రములతో హోమములను జేయవలయును. ఆమంత్రక్రమము మూలములోను యాజుషా పరప్రయోగాను క్రమణికయందును గలదు అచ్చట జూడవలయును. లేక మరియొక మతానుసారముగా "అపేతవీత" అనుమంత్రముచే భస్మను ప్రోక్షించి "అయంతేయోనిః" అనుమంత్రముతో సమి

ధను భస్మయందుంచి "ఆజుహ్వానః" ఉద్బుధ్యస్వాగ్నే" అనుమంత్రము లతో భస్మయందుంచబడిన సమిధను దెచ్చి లౌకికాగ్నియందుంచి ఆజ్య సంస్కారాంతము జేసి "అయాశ్చ" అనుమంత్రముతో హోమమును జేసి "అనాజ్ఞాతం" అను మూడు మంత్రములతోను సర్వప్రాయశ్చిత్త హోమ మును జేసి మిగిలిన విధానము యాజుష అపరప్రయోగాను సారముగా జరుపవలయును.

—{ అస్థులకు చండాలాది స్పర్శకలిగినప్పుడు చేయవలసిన ప్రాయశ్చిత్త క్రమము. }—

౧౧౦.—తా. సంచయనమునకు పూర్వము శునకములు చండా లురు నక్కలు మొదలగు వానివలన భస్మఅస్థులు మొదలగువానికి స్పర్శ దోషము సంభవించినప్పుడు పంచగవ్యములతో వానిని ప్రోక్షించి మూడు తప్తకృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తములనుజేసి పిమ్మట నస్థి సంచయనము జేయవల యునని ధర్మశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడెను.

అనేకపుత్త్రులుండు నప్పుడు కర్తనిర్ణయము.

౧౧౧.—తా. బహుమంది కుమారులుండు నప్పుడు జ్యేష్ఠుడు చేయ వలయును. అతడు సమీపమున లేనప్పుడు వానితర్వాత వాడును అత డును లేనప్పుడు వానితర్వాత వాడును. అనుపనీతుడైనను జేయవచ్చు ను. ఇట్లు పుత్త్రులలో నెవరును సమీపమున లేనప్పుడు సపిండులలో దగ్గిర సంబంధము గలవాడును అతడును లేనప్పుడు ఏజ్ఞాతియైనను జేయవచ్చు ను. ఇట్లు చెప్పఁబడియున్నది కాఁబట్టి అనేకపుత్త్రులుండు నప్పుడు వారు విభక్తులైనప్పటికిని అందరంగీకరించి పెద్దవానిచేతనే చేయించవలయును. అట్లుచేసిన నందరుజేసినవారే యగుదురు ప్రేతకు నౌరసుడు కర్మను జేయవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి బహుపుత్త్రులలో గుణవంతుడును అందరును గుణవంతులైనప్పుడు జ్యేష్ఠుడును జేయవలయును. అందువలన జ్యేష్ఠుడే దహన పిండ దానోదకాది క్రియలను జేయవలయును. మఱియు జ్యేష్ఠుడు చేయుటకు శక్తిలేనప్పుడు తాను దహనముజేసి మిగిలిన క్రియ లను తమ్మునిచే జేయించవలయును. జ్యేష్ఠుడు సమీపమందు లేనప్పుడు రోగాది పీడితుడైనప్పుడును నిర్బంధమైన కార్యాంతరములో నుండి నప్పుడు రెండవకుమారుడు చేయవచ్చును. పదిదినములలో తల్లిదండ్రుల మరణములు సంభవించినప్పుడు ఇద్దరకును జ్యేష్ఠుడే చేయవలయును ఇట్లు చేసిన అందరును కుమాళ్లుచేసిన వారే యగుదురు. కాఁబట్టి కుమారుడు

సోదరుడు దౌహిత్రుడు జ్ఞాతి అల్లుడు సగోత్రుడు అసగోత్రుడు ఎవ్వరైనను మొదటిదినంబున దహనముజేసి తిలోదక పిండదానంబుల నిచ్చియున్నాడో వాడే పదిదినముల పర్యంతము జేయవలయును. స్త్రీచే జేయబడినను అదియే పదిదినములను జేయవలెను.

—{ అస్థిసంచయనముగాక పూర్వముగాని పిమ్మటగాని పుత్త్రుడు వచ్చినయెడల జరుపవలసిన క్రమము. }—

౧౧౨—తా. తండ్రి మృతినొందినప్పుడు జ్యేష్ఠుఁడు దగ్గిర లేని సమయంబున మఱియొక సుతుఁడు దహనము జేసి సంచయనము జేయక నుండు సమయంబున పెద్దకుమారుఁడు వచ్చెనేని చిన్నవానిని తొలగించి పెద్దవాడే అస్థిసంచయనాది క్రియలను జేయవలయును అస్థిసంచయనము జేసి తిలోదక పిండదానాదుల నిచ్చుట ప్రారంభించిన పిమ్మట పెద్దకుమారుడు వచ్చెనేని మొదట ప్రారంభించినవాడే పదిదినముల పర్యంతము జేయవలయును.

అనాహితాగ్ని దగ్ధవిషయము.

౧౧౩—తా. ఔపాసనాగ్నిచేగాక లౌకికాగ్నిచే దహించినను స్వశాఖ సూత్రప్రకారముగాక నితర శాఖాసూత్ర ప్రకారముగాను దహించినయెడల ఆప్రేతను గుఱించి దహనాది సంస్కారములను తిరిగి జేయవలయును.

అస్థుల నన్యగోత్రులు స్పృశించిన తగు ప్రాయశ్చిత్తము.

౧౧౪—తా. తండ్రివంశము వారియొక్కయు తల్లివంశము వారియొక్కయు నస్థులనుగాక మిగిలినవారి యస్థులను స్పృశించిన హీనుడు చాంద్రాయణ ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయును. మఱియు నితరవర్ణములయొక్క అస్థులను తీసికొనివెళ్లి గంగలో విడిచిన బ్రాహ్మణుడు వారి జాతితో సమానుడై మృతినొందినపిమ్మట చండాలుడై జన్మించును. అస్థిసంచయనముగాక పూర్వము రోదనము చేసిన యెడల స్నానము జేయవలయును. సంచయన మైనపిమ్మట రోదనము జేసిన ఆచమనము చేసినపిమ్మట పరిశుద్ధుడగును.

—{ ప్రేతకృత్యము జరుగుచుండగా కర్తభార్యగాని ప్రేతభార్యగాని రజస్వల బైటనుండినయెడల చేయవలసినవిధి. }—

౧౧౫—తా. ప్రేతకృత్యము ప్రారంభించి జరుపఁబడుచుండగా దైవవశము ప్రేతభార్య రజస్వలైనను ప్రసవించినను సూతకాంతము

పర్యంతము ఆయా కాలములయందు నాయా క్రియలను జేయుచు సపిండీకరణము కూడ జేయవలయును. స్నానము జేసినపిమ్మట ప్రేతపత్ని సూత్ర విసర్జనము జేసికొనవలయును. ప్రేతభార్య గాని కర్తభార్య గాని రజస్వలైనప్పుడు సపిండీకరణము జేయగూడదని చెప్పినవారి యభిప్రాయ మేమనగా, కర్తభార్య రజస్వలై యేకాదశ దినమునకు నాటంకము సంభవించిన యెడల నేకాదశదినమునందాద్య శ్రాద్ధమును జేసి మిగిలిన షోడశాదులను వదలి స్నానము జేసి శుద్ధి అయినపిమ్మట షోడశాదుల నాచరింపవలయును పరియొకరు కర్తయై యుండగా ప్రేతభార్య రజస్వలైనప్పటికి ప్రేతకర్మకు నభ్యంతరము కలుగదు భార్య ప్రసవించినను రజస్వలైనను ఖాండస్పర్శ పర్యంతము పెనిమిటికి శుద్ధిలేదని చెప్పబడినది గాన గ్రహణము వచ్చినప్పుడు మరునాడు శుద్ధియగును. ప్రసవాశౌచమునందు పదునొకండవ దినమునందును మృతాశౌచమునందు పదమూడవ దినమునందును భార్య ఋతిమతియైనప్పుడు అయిదవ దినమునందును పూర్ణమైన శుద్ధికలుగునని శాతాతపుడు చెప్పెను

స్త్రీకర్తృక శ్రాద్ధ విషయము.

౧౧౬—తా. పెనిమిటియొక్క ప్రేతకృత్యములయందును తల్లిదండ్రులయొక్క ప్రేతకృత్యములయందును స్త్రీకర్తృకత్వము సంభవించిన సమయమునందు పదిదినములలోపల దైవవశముచే ప్రేతకృత్యమును జేయుచుండెడిస్త్రీ వెలుపలున్నయెడల నాజేయబడుచుండెడి కర్మ వ్యర్థమగును. అందువలన స్నానము జేసిన పిమ్మట నైదవ దినమునందు నగ్నశ్రాద్ధము మొదలు తిరిగి ప్రారంభించి చేయవలయును ఈవిధముగానే యాజ్ఞవల్క్యమునియు జెప్పెను. కర్తృత్వము నొందియున్నస్త్రీ రజస్వలైనయెడల స్నానమైనపిమ్మట నైదవదినంబున ప్రారభించి యథావిధిగా జేయవలయునని లోకాక్షి యనెను. ఇచ్చట యథావిధిగా యని చెప్పుట వలన మూడుదినముల పర్యంతము గాని పదిదినముల పర్యంతము గాని తిరిగి చేయవలయును ఇచ్చట దేవలు డొకవిశేష విధి చెప్పెను. పెనిమిటి మృతినొందిన దినమున భార్యయే కర్తయై వెలుపలనుండునట్టి సమయంబున శాస్త్రోక్త ప్రకారముగా స్నానముజేసి కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొని శుద్ధినిబొంది యితరునిచే దహనము జేయించవలయునని చెప్పెను. దీనియభిప్రాయ మేమనగా, ప్రేతభార్య తానేకర్తయై యుండి దహనమునకు పూర్వము వెలుపల నుండెనేని ప్రాయశ్చిత్తకాండములో జెప్పబడిన

రీతిగా మలాపకర్షణ స్నానాదులను జేసి ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రప్రాయ శ్చిత్తములను జేసి బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞ దీసికొని పెనిమిటిని దహించు టకు నితరునకు నధికారమిచ్చి దహింపజేయవలయును ఇప్పుడు స్నానము జేసి శుద్ధినొందుట అనువిషయము ఇతరునకు నధికారమిచ్చు నిమిత్తమే గాని తాను దహనాది కృత్యము జేయు నిమిత్తముగాదు. ఈవిధముగానే వసిష్ఠుడును జెప్పెను. ఇట్లు చేయుటకు వీలులేనియెడల అమంత్రకముగా దహింపజేసి తాను స్నానము జేసిన పిమ్మట నైదవదినంబున శుద్ధినొంది యస్థులను దెచ్చి తిరిగి దహనాది కృత్యములను సమంత్రకముగా స్వశాఖ యందు జెప్పంబడినరీతిని శాస్త్రప్రకారము అస్థి సంచయనము నవశ్రాద్ధ ములు ఆద్యశ్రాద్ధము షోడశ సపిండీకరణాదుల నన్నియు యథావిధిగా జరుపవలయును.

పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి కర్మ జేయు విషయము.

౧౧౭౪—తా. పెద్దకుమారుఁడు వద్దలేనప్పుడు చిన్నకుమాళ్లచే యావత్తు కర్మలు చేయబడినపిమ్మట పెద్దకుమారుఁడు వచ్చెనేని దహనసంచ యములను విడిచి మిగిలినవి పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేసికొనవలయును. మఱియు పది దినములలోపల కొంతకర్మ జరిగినపిమ్మట పెద్దకుమారుఁడు వచ్చినయెడల సర్వకర్మలను జేయుటకు నతనికే యధికారముగలదు కాబ ట్టి దహనసంస్కారము సంచయన సంబంధములగు మంత్రములను సంకల్ప పూర్వకముగ జదివి అక్కడనుండి చేయఁదగినవి క్రియాపూర్వకముగ జేయవలయును. పది దినములు గడచినపిమ్మట క్రియాపూర్వకముగానే దహనాది సంస్కారములను జేయవలయునని యొకరు చెప్పిరి. పెద్దకుమా రుఁడు రోగముతో నశక్తుడయ్యెనేని తాను దహనాస్థి సంస్కారములను జేసి తర్వాత కృత్యములను తమ్మునిచే జేయించవలయును. కుమారుఁడు కర్మను జేయుటకు యోగ్యతకలిగేనిమిత్తము నిర్మలమైనచిత్తముకలవాడై ముప్పదిమూడు పర్యాయములు ప్రాణాయామము జేయవలయును లేక కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయును. ఒకమాడ బంగారమునుగాని దానిలో సగముగాని సువర్ణదాన మియ్యవలయును అని మరీచి చెప్పెను. ఆశౌచ నివృత్తిపర్యంతము తిలోదక పిండదానముల జేయవలయును. అని విష్ణువు చెప్పెను. సంవర్తుడు చెప్పిన విశేష మేమనగా, ఆశౌచము పట్టిన జ్ఞాతులందరును పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకములను విడువ వలయు ననియు కర్మను జేయువాడు ప్రేతకు బంధువు కాబట్టి తాను తిలో

దకములను విడుచుచు పిండమును వేయుచుండవలయు ననెను. పూర్వా ష్ణామునందుగాని యపరాహ్ణామునందుగాని జేయవలయును. ఆశౌచపర్యం తమని విష్ణువచనమువల్లను పిండసమాప్తిపర్యంతమని ప్రచేతసునివాక్య మువల్లను పదిదినములవరకును అంజలివృద్ధిగా తిలోదకములను విడువ వలయును.

—{ పదిదినములలోపల దర్శవచ్చినయెడల ఔరసుడు చేయవలసిన విధానము. }—

౧౧౮—శ్లో. తల్లిదండ్రుల మరణ విషయమై పదిదనములలో మూడుదినములకంటె నధికముగ మిగిలియుండు నప్పుడు అమావాస్య వచ్చినయెడల మిగిలియున్న తిలోదక పిండదానముల నన్నియు నప్పుడే పూర్తిచేయవలయునని చెప్పిన గాలవవచనము ఔరసుడు మొదలగు వారికంటె నితరులు చేయువారి విషయము, పదిదినములలో అమావాస్య గాని సంక్రాంతిగాని వచ్చినయెడల పుత్త్రునికంటె నితరులు చేయునప్పుడు ఆదినముతోనే తిలోదక పిండదానములను సమాప్తిచేయవలయును. అని కాలనిర్ణయమునందు జెప్పఁబడెను. ఈప్రకారము ఔరసుడు దత్తకుమా రుఁడు దౌహిత్రుఁడు కర్మలను జేయు విషయములో పదిదినములలో నమా వాస్య సంక్రాంతులు వచ్చినప్పుడు పదిదినముల పర్యంతము యథావిధిగా తిలోదక పిండదానముల నివ్వవలయు ననియు వీరికంటె నితరులు కర్మ జేయునప్పుడు అమావాస్యతోనే సమాప్తి జేయవలయు ననియు వరద రాజీయసంగ్రహము ద్రాహ్యాయణీయము మొదలగు స్మృతులయందు జెప్పఁబడెను. తల్లిదండ్రుల ప్రేతకృత్యములయందు దశాహమధ్య నమా వాస్య .వచ్చినప్పుడు అంతటితోనే సమాప్తిజేసిన కులనాశన మగునని ప్రత్యవాయము చెప్పఁబడినది కాఁబట్టి దశాహపర్యంతము తిలోదక పిండ దానాకర్షము చేయగూడదని నిర్ధారణ చేయఁబడినది. మఱియొక రీట్లు చెప్పిరి. దశాహతంత్రము జరుగుచుండగా నమావాస్య వచ్చెనేని దర్శ తోనే సమాప్తిజేసి స్నానము మాత్రము చేయుచుండవలె ననియు అమా వాస్యకు పూర్వము ఒకచంద్రదర్శనము పాడ్యమి మొదలు ఒకచంద్రదర్శ నము కాఁబట్టి ద్విచంద్రదర్శన మనిపించుకొనును దానిలో ప్రథమచంద్ర దర్శనముతోనే సమాప్తి జేయవలయును. రెండవ చంద్రదర్శనమున తిలోదక పిండదానాదులజేసిన దాతయొక్క కులనాశన మగుననియు

చేయగూడదని త్రయోదశియందు మృతినొందినను అమావాస్యను [illegible]

యు జెప్పఁబడుచుండెడి భవిష్యత్పురాణ పైఠీనసి సంగ్రహవచనములు మొదలగునవి తల్లిదండ్రులకంటె నితరుల విషయము. ఇతరుల విషయమైతే అమావాస్యతో సమాప్తిజేసినను స్నానము జేయుచు దశాహపర్యంతము సూతకమును పట్టుచుండవలెను. ఇట్లు చేసినను ఆద్యశ్రాద్ధము ఆశౌచ నివృత్తి నిమిత్తమైనది కాబట్టి అది యేకాదశదినమునందే చేయవలయు ను. మాతాపితృ దశాహమధ్యయందు దర్శవచ్చినయెడల యథావిధిగానే జరుపవలయుననియు మరియొక ప్రత్యామ్నాయముగా జేయువిధానము లేదనియు చెప్పిరి మరియు ననేకు లనేకప్రమాణములను జెప్పిరి. అవి యన్నియు పైనజెప్పిన విషయములను గుఱించియే చెప్పినవి. అందువలన విశేషముగా నిచ్చట వ్రాయఁబడ లేదు.

వపన విధి విషయము.

౧౧౯—తా. మరణాశౌచమందును జననాశౌచమందును రెండవ దినమునందుగాని పదియవదినమునందుగాని వపనమును జేయించు కొననియెడల పాపము కేశముల నాశ్రయించి యుండునని వృద్ధశాతాతపుడు చెప్పెను. ఇతర స్మృతులయందు నావిధముగానే జెప్పఁబడెను. జననమరణముల విషయమై పదియవదినంబున వపనము జేయించుకొనని యెడల నతనికి స్నానాధికారము లేదు. ఆశౌచ మెల్లప్పుడుండును. అని స్మృతిచంద్రికయందు జెప్పఁబడెను. తైలాభ్యంగనమందును వమనమందును వపనకర్మయందును మైధునకర్మయందును ఆచమనము జేయక సంభాషించువాడు మూడుదినముల పర్యంత మశుచిగానే యుండును. జననమునందు పదియవదినంబున శిశువు తల్లిదండ్రులును వపనము జేయించు కొనని యెడల స్నానదానాది కర్మలకు నధికారము లేదని చెప్పఁబడెను. ఇట్లు చెప్పుటవలన ఆయావిధుల నతిక్రమించినయెడల కర్మకు నధికారము లేదనే విషయము మరణాశౌచమునందు ప్రథమదినంబున జ్ఞాతులతో సహా వపనమును జేయించు కొనవలయుననియు జననాశౌచమునందు పదియవదినంబున తండ్రి జేయించుకొన వలయుననియు జెప్పఁబడెను గాన జననమునందు పదియవదినంబున వపనము తండ్రికే గాని యితరులకు లేదని జెప్పఁబడెను.

రోదన శవాను గమనముల విషయము.

౧౨౦—తా. అసగోత్రుడు మృతినొందినప్పుడు స్నేహము బంధుత్వము మొదలగు కారణములచే ప్రేతబంధువులతో గూడ తాను రోదన

ము జేసినను శవముతోఁగూడ వెళ్లినను ఆదినమంతయు జపహోమశ్రాద్ధాది కర్మలవిషయమై యోగ్యతసంభవించదు అతనికి ఆశౌచము లేకపోయినను కర్మలను జేసికొనుట యోగ్యత లేదు. ఈవిధముగానే పారస్కరుడును జెప్పెను. శవానుగమనము జేసినవాడు ఘృతప్రాశనజేసి యాదినమంతయు స్నానదానాది కర్మలను జేయగూడదని చెప్పెను.

దేవపూజా నిషేధము.

౧౨౧—తా. వారాహ పురాణమునందు జెప్పఁబడిన దేమనగా, శవముతో గూడ శ్మశానప్రదేశమునకు వెళ్లినను శవమును మోసికొని శ్మశానమునకు దీసికొనివెళ్లినను ఆదినమంతయు వానికి పరిశుద్ధిలేదు. అందువల్ల నెవడైనను తెలియక నాదినమునందు నన్నుపూజించిన యెడల నేడు జన్మంబులజేసిన పుణ్యము తత్‌క్షణము నశించును. మఱియునన్ను పూజించినవాడును ఆదినమున పగలు భుజించినవాడును పిచ్చికగాని బల్లిగాగాని జనియించును. అని భగవంతుఁడు చెప్పెను. కాఁబట్టి శవానుగమన శవవహనముల జేసినదినమున దేవతారాధన జేయఁగూడదని జెప్పఁబడెను.

బ్రహ్మచారికి కర్తృత్వ విషయము.

౧౨౨—తా. బ్రహ్మచారి వ్రతనియమము కలవాడై ప్రేతకృత్యములను జేయుచుండు సమయంబున ఆశౌచము గలవా డగునుగాని ప్రతి దినమునందును ప్రేతకృత్యమును జేసినపిమ్మట స్నానము జేసిన యెడల పరిశుద్ధికలవాడే యగును. ఆశౌచకములవారియొక్క యన్నపానీయములను భుజించినయెడల పదిదినములపర్యంతను అశుచికలవాడే యగును. వానికితిరిగి యుపనయనము జేయవలయును. కాఁబట్టి తల్లిదండ్రులయొక్కయు గురువుయొక్కయు ప్రేతకృత్యములను విడిచి యితర శవధర్మముల ననుసరించి ప్రవర్తించినయెడల నశుచికలవాడగునని బోధాయనుడు చెప్పెను బ్రహ్మచారి తల్లిదండ్రులకు పిండదానాది క్రియలను జేసినంతపర్యంతమశుచివంతుడై స్నానముజేసినపిమ్మట శుచిత్వమును బొందునని ప్రజాపతి చెప్పెను బ్రహ్మచారి యితరుల గృహమునందు నగ్నిహోత్రములను జేయుచుండు సమయంబున ఆగృహమునందు ప్రేతవిషయము సంభవించి నప్పుడు స్నానముజేసినందువల్లను శుచియగును. అని పరాశరుఁడు చెప్పెను. బ్రహ్మచారి నియమము కలవాడైనను గురువునకు ప్రేతకృత్యమును జేయవచ్చును. ఆశౌచాన్నమును భుజించినయెడల దశరాత్రముల శుచి

కలవాడగునని మనువు చెప్పెను. ఆచార్యుని ఉపాధ్యాయుని తండ్రిని తల్లిని గురువుని గురించి దహనాది కృత్యములను జేసిన బ్రహ్మచారికి వ్రతలోపము లేదనియు జెప్పఁబడెను. సంతానములేని మాతామహునకు మేనమామకు వీరిభార్యలకు సంస్కారము జేసినను బ్రహ్మచారికి వ్రతలోపము లేదని భృగువు చెప్పెను. ఆచార్యుడు ప్రభువు ఉపాధ్యాయుడు వీరికి ప్రేతకృత్యములను బ్రహ్మచారి చేసినను వారియాశౌచాన్నమును భుజింపఁగూడదు ఆశౌచము కలవారితో సంపర్కము కలుగగూడదు అని యాజ్ఞవల్క్యముని చెప్పెను తల్లి దండ్రి గురువు ఆచార్యుడు ఉపాధ్యాయుడు మాతామహుడు మేనమామ మొదలగువారిని తాను స్వయముగా దహించినను వారియాశౌచాన్నమును భుజింపగూడదు. వారి సహవాసము జేయఁగూడదనియు బ్రాహ్మపురాణమునందు జెప్పఁబడియెను. ఇట్లు ప్రేతకృత్యములను జేసిన నియమముగల బ్రహ్మచారి యాదినమునందు అశుచియై మరునాడు స్నానము జేసి శుద్ధికలవాడగును. ఇట్లు చేయనియెడల వ్రతభ్రష్టుడై తిరిగి యుపనయనమును జేయదగినవాడగును. అందువలన రెండవదినము మొదలు ప్రేతకృత్యమును జేసిన వెంటనే స్నానముజేసి శుద్ధినొందవలయును. వ్రతస్థుడు అని చెప్పుటవలన గర్భిణీపతివిషయమునుకూడ గ్రహించుకొనదగును. తల్లిదండ్రులు సంతానములేని జ్యేష్ఠభ్రాత సంతానములేని మేనమామ వీరి శవదహన వహనాదికృత్యములను గర్భిణీపతి చేసినను దోషము లేదు వీరికంటె నితర ప్రేతకృత్యములను చేయగూడదనియు మనువు చెప్పెను. కాఁబట్టి బ్రహ్మచారి వ్రతనిష్ఠుడైనను తల్లిదండ్రులు మాతామహుడు మాతులుడు గురువు జ్యేష్ఠభ్రాత మొదలగువారి ప్రేతకృత్యములను జేయవచ్చును. వీరికంటె నితర ప్రేతకృత్యములను జేసినయెడల తిరిగి సంస్కారమును జేయవలయునని సమస్త స్మృతులయందును నిర్ధారణచేయబడినదని తాత్పర్యము.

శవానుగమన ప్రాయశ్చిత్తము.

౧౨౩—తా. బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణశవములతో శ్మశానమువరకు గూడ వెళ్లినయెడల స్నానముజేసి పిమ్మట నగ్నినిజూచుట ఘృతమును భక్షించుట తిరిగి స్నానముజేసి ప్రాణాయామము జేయుట మొదలగునవి చేసినందువలన పరిశుద్ధులగుదురు. స్నేహము బంధుత్వము మొదలగు కారణములచే జ్ఞాతులశవముతోగాని అసగోత్రశవముతోగాని శ్మశానపర్యంతము వెళ్లినవారు ఆబట్టలతోనే స్నానముజేయుట ఘృతప్రాశన

ము జేయుటవలనను పరిశుద్ధికలవాడగునని యాజ్ఞవల్క్యుడు ఉశనుడు హారీతుడు మొదలగు మునీశ్వరులు చెప్పిరి. శవానుగమనమునందును క్షౌరమందును ముందు స్నానముజేసి యతడివస్త్రములను విడిచి శుభ్రమైన పొడివస్త్రములను ధరించి క్షౌరమైన పిమ్మట తిరిగి స్నానము జేయవలయునని హారీతుడు చెప్పెను.

శవానుగమనమునందు మఱికొన్ని నియమములు.

౧౨౪—తా శవముతోగూడ వెళ్లునప్పుడు శవమునకు ముందుగాగాని ప్రక్కలనుగాని నడువగూడదు. శవమునకు ముందుగా నడిచినప్పుడు ప్రతియడుగునకు నాయువు నశించుననియు ఆదోషమునకు ప్రాయశ్చిత్తము లేదనియు జెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి శవమునకు వెనుకనే నడిచి వెళ్లవలయును. అప్పుడు సంభవించిన శవానుగమనదోషము ప్రాయశ్చిత్తముజేసికొనిన నివృత్తియగును సంస్కారము ప్రారంభించక పూర్వము స్నానముజేసినయెడల శుద్ధికలవాడగును సంస్కారము ప్రారంభించిన పిమ్మట సంస్కారము సమాప్తియగు పర్యంతముండి స్నానము జేయవలయును. ఇది యితరుల విషయమని చెప్పిరి. సగోత్రులవిషయమై సంస్కారము ప్రారంభించక పూర్వము స్నానము జేయవలయును. సంస్కారము సమాప్తియైన పిమ్మటను స్నానముజేయవలెను.

స్నానకాలము.

౧౨౫—తా. సగోత్రులకు దహనాత్పరమందు స్నానమని మనువును, శవముతోగూడ వెళ్లినవాడు శవమును దహించుట మొదలిడి ధూమదర్శనమైన పిమ్మట స్నానము జేయవలయుననియు సోమయాజి విషయమై కపాలము దహనమైన పిమ్మట స్నానమనియును స్మృతులును చెప్పియున్నవి. ధూమదర్శనమైన పిమ్మట స్నానము జేయవచ్చునను విషయము అసగోత్రులు శవముతోగూడ వెళ్లినయెడల శవమునకు నగ్నిసంయోగముజేసిన పిమ్మట స్నానముజేయవచ్చునని యితరులను గుఱించి జెప్పఁబడినది. దీనిని గుఱించి శాతాతపుడు ప్రచేతసుడు చెప్పిన విషయమేమనగా, శవమును చితియందుంచి యగ్నిస్పర్శజేసిన పిమ్మట యాదిక్కును జూడనివారై నది తటాకము మొదలగు జలముగల ప్రదేశములకు వచ్చి వస్త్రశోధనము జేసికొని సచేలస్నానము జేయవలయును. అనంతరము నియతమైన మనస్సుగలవారై యొకశిలను దెచ్చి దానిమీద బ్రాహ్మణుడు పదియంజలులును, క్షత్రియుడు పండ్రెండును, వైశ్యుడు పదియైదు

ను, శూద్రుడు ముప్పదియును, జలాంజలులను విడిచి యింటిలో ప్రవేశించి దీపమునుజూచి తిరిగి స్నానముజేసి గృహమును పరిశుద్ధి జేసికొనవలయును. సగోత్రులుగాని యసగోత్రులుగాని యని చెప్పుటవలన స్నానానంతరము అగ్నిదర్శన ఘృతప్రాశన మొదలగునవి సగోత్రులు కూడ చేయవలయునని తెలియఁబడుచున్నది. ఇట్లు స్మృతియందు చెప్పఁబడినది. శవమును మోసినవారుగాని కూడ వెళ్లినవారు స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని యెవ్వరైనను దహనమైన పిమ్మట దాహకునితోగూడ స్నానముజేసి గ్రామములోనికి రావలయును. అట్లు జేయక అజ్ఞానముచే గ్రామములోనికి వచ్చినయెడల మూడుదినముల పర్యంత మశుచికలవాడే యగును లేక యేదైన నొకయాపత్తుచే స్నానముజేయక శ్మశానమునుండి గ్రామములోనికి వచ్చినయెడల నొకదినమువరకైనను అశుచివంతుడే యగునని ధర్మశాస్త్రములు జెప్పుచున్నవి.

బాలురు మొదలగువారి విషయము.

౧౨౬—శా. బాలుడుగాని వృద్ధుడుగాని దిక్కులేని బ్రాహ్మణుడుగాని మృతినొందినప్పుడు ఆశవముతో గూడ బ్రాహ్మణుడు శ్మశానమువరకు వెళ్లినప్పటికిని స్నానముజేసిన శుద్ధికలవాడే యగును. అగ్నిహోత్రస్పర్శనము ఘృతప్రాశనము జేయ నక్కరలేదు. మఱియు అఖండాదర్శనము మొదలగు స్మృతులయందును సమస్త విద్యాసంపన్నుడుగాని యజ్ఞములనుజేసిన వాడుగాని యుపనయనముగాని బాలుడుగాని వివాహముగాని చిన్నదిగాని దిక్కులేని వాడుగాని శిష్యుడుగాని మృతినొందినప్పుడు ఆశవముతోగూడ పరేత భూమికి వెళ్లినను స్నానముతోనే శుద్ధి కలుగును. ఘృతప్రాశనాదు లక్కరలేదని యున్నది. ఇట్లు చెప్పుటచే మానవలయునని నియామకము లేదు. ఘృతప్రాశనాదులను జేసినచో దోషములేదు చేయకుండినచో దోషములేదు. అని గ్రంథములయందు జెప్పబడినది. అగ్నిహోత్రము ఘృతము దొరకనిపక్షమునందు స్నానము జేసిన పిమ్మట వ్యాహృతులతోగూడ పదివర్యాయములు గాయత్రిమంత్రమును జపించి దోసిలిలో సగము పరిమితిగల జలమును పానముజేసిన యెడల పరిశుద్ధి కలవాడే యగును.

—{ పది దినములలోపల అమావాస్య వచ్చినయెడల చేయవలసిన విధానము. }—

౧౨౭—శా. దశాహమధ్యమందు దర్శసంక్రమణములు సంభ

వించినప్పుడు చేయవలసిన విధానము (118) సంఖ్యగలదానిలో ఔరస పుత్త్రుని గురించి చెప్పఁబడిన విషయములోనే సిద్ధాంతము చేయబడినది. అయినను తిరిగి నిచ్చట మూలములో విశేష ప్రమాణములు కనుపరచినందున వానియభిప్రాయము లన్నియు నొకవిధముగానే యుండుటవలన సంక్షేపముగ వ్రాయఁబడును. తల్లిదండ్రులయొక్క కర్మను ప్రారంభించి చేయుచుండగా పది దినములలోపల సంక్రాంతిగాని యమావాస్యగాని వచ్చినయెడల మిగిలిన దినముల సంబంధమైన తిలోదక పిండదానముల నపకృష్యముజేసి యమావాస్యతో సమాప్తి జేయఁగూడదు. పదిదినముల పర్యంతము యథావిధిగా నిత్యము తల్లిదండ్రుల విషయమై జేయుచునే యుండవలయును. అమావాస్యతో సమాప్తిజేసిన కులక్షయమగునని జెప్పఁబడెను. ఔరసపుత్రుడు తల్లిదండ్రులకు జేసిన విధముగానే మాతామహుడు మాతామహి, గురువు వీరికి కర్మను జేయు పక్షమునందు జెప్పఁబడినది. వీరికంటె నితరులకు కర్మను జేయు సమయమునందు పదిదినములలో నమావాస్య సంక్రమణములు వచ్చినయెడల అమావాస్యతోనే మిగిలియున్న దినములసంబంధమైన తిలోదక పిండదానముల నపకృష్యముజేసి సమాప్తి జేయవలయును. అట్లు చేయనియెడల కులనాశనమగునని జెప్పఁబడెను. అమావాస్యతోనే సమాప్తి జేయవలయునని చెప్పుట యందువల్ల ననగా, అమావాస్యకు పూర్వము ఒకచంద్రదర్శనము. అమావాస్య వెళ్లిన పాడ్యమి మొదలు ఒక చంద్రదర్శనము. అందువలన ద్విచంద్రదర్శనము సంభవించినది. ద్విచంద్ర దర్శనమునందును పిండతిలోదక దానముల చేసిన యెడల కర్తయొక్క కులక్షయమగునని శాస్త్రములయందు జెప్పి యుండుట వలన అమావాస్యతోనే సమాప్తి చేయవలయునని చెప్పిరి. ఈవిషయము తల్లిదండ్రులకంటె నితరులకు జేయు ప్రేతకృత్యముల విషయమని సిద్ధాంతము చేసిరి కాఁబట్టి అన్నిజాతులయందును స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని కృష్ణపక్ష త్రయోదశియందైనను చతుర్దశియందైనను మృతినొందినప్పటికిని ఇతరుల కర్మను జేయు పక్షములో అమావాస్యతోనే తిలోదక పిండదానములను సమాప్తిజేసి పదిదినముల పర్యంతము స్నానముజేయుచు పదియవదినమునందు దశాహకృత్యమును జరిపి పిమ్మట ఏకోద్దిష్టవిధానముగా జేయఁబడు ఆద్యాదిశ్రాద్ధషోడశ సపిండీకరణాదులనన్నియు నాయా కాలములయందే జేయవలయును. ఇట్లు బ్రహ్మాండపురాణ కాలనిర్ణయాది గ్రంథములయందు జెప్పఁబడినది. వసిష్ఠుడు గౌతముడు అంగిరసుడు

ఋష్యశృంగుడు గాలవుడు మొదలగు స్మృతికర్తలును చెప్పిరి. ఏసంక్ర
మణములో మృతినొందునో ఆసంక్రమణముతోనే తిలోదక పిండదానా
దులను సమాప్తి జేయవలయునని సంక్రమణమును గురించి వ్యాఘ్ర
పాదుడు చెప్పెనుగాని అదియును తల్లిదండ్రులకంటె నితరవిషయము.
దేశకాలోపద్రవములు కలిగినప్పుడు మహాభయరాష్ట్రబాధాదులు కలిగి
నప్పుడు తల్లిదండ్రుల విషయమునందును తిలోదక పిండదానముల నమా
వాస్యతో సమాప్తిజేసి ఆద్యాదిశ్రాద్ధముల నాయాకాలములయందు
జేయవలయునని చెప్పబడెను.

బ్రహ్మచారి కర్తృత్వ విషయము.

౧౭౭—తా. బ్రహ్మచారి తల్లిదండ్రులకును మాతామహుడు
మాతులుడు సంతానములేనియెడల వారిభార్యలకును సంస్కారము జేసిన
యెడల వ్రతమునకు లోపములేదు మఱియు జ్యేష్ఠభ్రాత తండ్రిసోదరులు
మొదలగువారి విషయము పూర్వము జెప్పంబడిన గ్రంథములయందు
స్పష్టముగ జెప్పకపోయినను విద్యను మంత్రము నుపదేశకర్తలగు ఉపా
ధ్యాయుడు ఆచార్యుడును చెప్పంబడెను గాన జ్యేష్ఠభ్రాత, పెదతండ్రి,
పినతండ్రి, మొదలగువారును ఆగణనలోనే చేరియుండిరి. అందువలన
వారికి ప్రేతకృత్యములను జేసినను బ్రహ్మచారికి బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునకు
లోపములేదనిరి. మఱియు జ్యేష్ఠుడు తమ్మునియందు పుత్రభావమును
తమ్ముడు జ్యేష్ఠునియందు పితృభావము నుంచవలయునని మనువు, జ్యేష్ఠ
కనిష్ఠులకు పితృపుత్రభావములు కనపరచినందున మంత్రోపదేశాదిధర్మ
ములు లేకపోయినను జ్యేష్ఠునకు ప్రేతకృత్యము జేసి నందువల్ల బ్రహ్మ
చారికి వ్రతలోపములేదనియితరులుచెప్పిరి. అని భృగువు చెప్పెను గానపున
రుపనయనాది సంస్కారములుచేయ నక్కరలేదని చెప్పిరని తాత్పర్యము.

ఆశ్వలాయన బ్రహ్మమేధ నిషేధము.

౧౭౮—తా. కాతకాగ్ని చిత్తుకుగాని మహాగ్నిచిత్తుకుగాని లోష్ట
చయనము జేయవలయునని భాష్యకారునిచే జెప్పంబడెను. అధ్వర్యుని
కృత్యము చయనాంతము కలిగియుండుటవలన బహ్వృచ శాఖవారుగాని
ఛందోగులుగాని మాయొక్క మతము నాశ్రయించి యగ్నైథానాదిక
మును జేసినవారు లోష్టచయనాంతము జేయవలయుననెను. ఆభాష్య
కారుడే బ్రహ్మవేత్తలకు బ్రహ్మమేధ విధానముగా జేయవలయుననెను.
ఆశ్వలాయన శాఖీయులకును అధ్వర్యుకాండమునందు జెప్పంబడిన లోష్ట

చితివలెనే బ్రహ్మమేధవిధానము ఆవశ్యకమైయుండగా అధ్వర్యు కాండము నందు జెప్పఁబడిన లోష్టచయనమువలెనే ముఖ్యముగా జేయవలయునని చెప్పునట్టి వచనములు లేక పోవుటవలన బ్రహ్మమేధము లేదనిరి. ఒకశాఖ యందు జెప్పబడక పోయినప్పటికిని విరుద్ధము కాదనియు అపేక్షితమైన ధర్మము మరియొక సూత్రములో జెప్పఁబడినయెడల దానిని గ్రహింపఁ దగుననెడి న్యాయమువలన ప్రకృతివలెనే వికృతికూడ చేయవలయునని చెప్పుటచే ప్రధానకర్మయందు లేకపోయినను అంగభూతములగు కర్మల యందు ప్రవర్తించుచున్నది. ఆసూత్రమునందు ప్రధానకర్మను జెప్పుట వలనను అవయవభూతములు జెప్పఁబడక పోవుటవలనను కర్మలకు విరోధమువలనను వారికి బ్రహ్మమేధము నిషేధింపఁబడినది. కర్మలకు విరోధ మెందువల్ల ననగా, హోతృపితృమేధములు రెండును కలిపి చెప్పఁబడినవి గాని వేరువేరుగా జెప్పఁబడలేదు ఉత్తరపితృమేధము సంక్షేపముగ హోతృపితృమేధములతో సంసృష్టముజేసి చెప్పఁబడినదిగాన ముందు చెప్పబోవురీతిగా జేయవలయును. పూర్వము ప్రకృతివిషయమై చెప్ప బడిన విధముగా ప్రకృతిని గుఱించిచేసి యనంతరము హోతృవిధాన మును జేయవలయునుగాని వ్యత్యాసముగ జేయఁగూడదు ఎందువల్ల ననగా. ఆశాఖయందు పితృమేధ మంత్రములు బ్రహ్మమేధ మంత్రములు లేక పోవుటవల్లను ప్రతికర్మయందును పితృమేధ మంత్రములను బ్రహ్మ మేధ మంత్రములు లేక పోవుట వల్లను ప్రతికర్మయందును పితృమేధ మంత్రములను బ్రహ్మమేధ మంత్రములను సమష్టిగా వినియోగపరుచుట వలనను వారి గృహ్యసూత్రమునందు అట్టి కర్మలనుగాని మంత్రములను గాని చెప్పక పోవుట వల్లను బ్రహ్మమేధము లేదనిరి. తమ తమ శాఖల యందు జెప్పఁబడిన ధర్మములకు విరుద్ధముగా నుండెడి యన్యధర్మముల నాచరింపఁ గూడదనియు తమశాఖాధర్మములకు విరోధముగా లేనట్టి యన్యశాఖాధర్మములనైన నాచరింపవచ్చునని యాశ్వలాయనుడు చెప్పె ను. ఏయేధర్మములు సులభములై విశేషఫలము కలుగునట్లు ఇతర శాఖ లయందు జెప్పబడినవై ఆధర్మములు తమ శాఖోక్తధర్మములకు విరుద్ధ ముగ నుండక న్యాయవిధిగా నుండి పరమార్థ సహితములగునేని యాధ ర్మములు ఇతర సూత్ర సంబంధములైనను విద్వాంసులైనవారు యాచ రింతురు. అది యేవిధముగా ననగా, "యావజ్జీవమగ్నిహోత్రం జుహోతి" అను శ్రుతివలన జీవించియుండు పర్యంతమగ్నిహోత్రమును జేసి

కొనవలయునను ధర్మముసార్థకమైన దగుటవలన అగ్నిహోత్రాది ధర్మము తనసూత్రమునందు జెప్పఁబడక పోయినను స్వసూత్రోక్త ధర్మములకు విరోధము లేక పోవుటవలన నితరసూత్రములయందు జెప్పఁబడినను జేయవచ్చునని బోధాయనుడు వచించెను. ఆప్రకారము బ్రహ్మమేధ విషయము గ్రహింపకూడదు ఎందువల్లననగా. ఆశ్వలాయన గృహ్యసూత్రమునందు పితృమేధము విశేషముగా జెప్పఁబడకపోవుట వలనను, సామాన్యముగా జెప్పఁబడిన పితృమేధముతోనే శరీరసంస్కారసిద్ధి కలుగుచుండగా తిరిగి బ్రహ్మమేధ సంస్కార మావశ్యకత లేకుండుటచే గ్రహింపఁగూడదు. ఆపస్తంబులకు పితృమేధము లేకుండా బ్రహ్మమేధసంస్కారము లేదు. కాఁబట్టి బ్రహ్మమేధము గ్రహింపఁబడును. ఆశ్వలాయనులకైతే స్వపితృమేధవిధిగా జేయబడిన సంస్కారముతోనే బ్రహ్మమేధము సిద్ధించిన దగును. యొకవిధిని మొదలిడి మఱియొక విధానముచే చేయఁబడెనేని కర్మవిరోధము సంభవించును. మొదట ప్రారంభించిన కర్మను పూర్తిచేసి తిరిగి యావిధానముగా జేయుదమనుకొనిన ప్రారంభించదగిన కర్మయే లేదు కాఁబట్టి యాశ్వలాయనులకు బ్రహ్మమేధ విధానము నిషేధింపఁబడినది. అసగోత్రుడుగాని సగోత్రుడుగాని ప్రేతసంస్కారము జేయవచ్చునని జెప్పఁబడియున్నది కాఁబట్టి యెవడు దహనాది సంస్కారముల జేసినను ప్రేతయొక్క శాఖా సూత్ర విధానముగానే దహనాది విధులన్నియు జేయవలయునని విధిగా జెప్పఁబడెను.

ఇతరశాఖీయులు సంస్కారము జేసినయెడల తిరిగి సంస్కారము జేయు విధానము.

౧౩౦—తా. వివాహమునందు మధుపర్కమునిచ్చే విషయములో వరునియొక్క శాఖాసంబంధమైన గృహ్యసూత్ర ప్రకారముగానే జెప్పవలయునుగాని యన్యశాఖీయుడై యున్నట్టి దాతయొక్క సూత్రప్రకారముగా జెప్పగూడదనియు మఱియొక విధముగా జేసినయెడల తిరిగి వరుని సూత్ర ప్రకారమే జరిగించవలయు ననియు జెప్పఁబడెను. ఇందును గుఱించి కాత్యాయనుడు చెప్పిన దేమనగా, కార్యమును జేయకపోవుట, మఱియొకవిధముగా జేయుట, ఇతరులు చెప్పినట్లు చేయుట, అని మూడు విధములుగా అక్రియ చెప్పఁబడునని కార్యజ్ఞులు చెప్పిరనెను. స్వశాఖా విధానమును వదలి యన్యశాఖావిధిగా జేసినవానికి జేయబడిన కర్మఫలము నివ్వక వ్యర్థమగును. తనచే జేయఁబడిన కర్మ మరియొక విధముగా

జేయబడినదని కొంతవరకు జరిగినపిమ్మట దెలిసినయెడల తిరిగి మొదట నుండియు జేయవలయును. అంతయు పూర్తియైనను తిరిగి చేయవలయును అంగభూతములగు కర్మలను జేసి ప్రధానకర్మ జేయబడని సమయమునందు యావత్తుకర్మలను తిరిగి చేయవలెను ప్రధానమగు కర్మ జేయఁబడి అంగభూతములైన కర్మలు చేయబడక యుండగా దెలిసినయెడల ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొని మిగిలినవానిని తిరిగి చేయవలయును గాని యావత్తు తిరిగి చేయనక్కరలేదు పరశాఖా సూత్రప్రకారము జరిగించుటవలన నన్యథా విధి సంభవించును కాఁబట్టి సాంగముగా తిరిగి చేయవలయును. అందువలన ఇతర సూత్రోక్తమైన యౌపాసన విధిచే దహింపఁబడినను తిరిగి స్వసూత్రౌపాసన విధానముగా దహనవిధి జరుపవలయును. తమ సూత్రమునందు జెప్పబడని తంత్రముల విషయమై పరశాఖాసూత్రవిధిగా నాచరింపఁదగునని కాత్యాయనుఁడు చెప్పెను. అది యెటుల ననగా, "కూశ్మాండై ర్జుహుయాద్యో పూత ఇవ మన్యేత" అనునది మొదలు "కర్మాదిత్వైతైర్జుహుయా త్పూతోదేవలోకాంత్సమశ్నుతే" అను పర్యంతము చెప్పిన మంత్రమువలన కర్మలను జేయుటకు ప్రారంభమందు పరిశుద్ధికొఱకు కూశ్మాండగణ హోమాదులను జేయవలయునని యగ్నిహోత్రమును వలెనే విధిగా జెప్పెను. ఈకూశ్మాండాది హోమవిధి స్వసూత్రములో జెప్పఁబడక పోయినను విరోధముగా లేనందునను శరీరశుద్ధి నిమిత్తముచే నవశ్యము జేయవలసి యున్నది. ఆలా చేయనియెడల శరీరశుద్ధి లేకపోవుటచే కర్మాధికారము కలుగదు బ్రహ్మమేధ విషయమైతే ఆలా చేయఁగూడదు. స్వసూత్రవిధిని విడిచి శాఖాభేదముచే జేయుటవలన నన్యథాకరణము సంభవించి దానిచే ప్రత్యవాయము కలుగును. విద్వాంసు డెప్పుడును పరశాఖావిధానము నాచరింపఁగూడదనియు నాచరించిన శాఖాషండుడనియు వసిష్ఠుఁడు చెప్పెను. తనశాస్త్రమునందు జెప్పఁబడిన ధర్మమును వదలి యితర శాఖావలంబనవలన తనశాఖాశాస్త్రమును తిరస్కరించినవాఁడగుటచే భ్రూణహత్యాదోషమును బొందునని బోధాయనుఁడు చెప్పెను. ఇట్లు చేయుటచేత మఋషియందు ప్రామాణ్యము లేకపోవుటవలన నంధతమస్సు యనెడి నరకమునందు బడునని స్మృతిసంగ్రహమునందు కలదు. స్వశాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడిన ధర్మము గుణాధిక్యము లేనిదైనను శ్రేష్ఠమనియు పరశాస్త్రోక్తధర్మముభయావహమనియు భగవద్గీతలయందును జెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి విద్వాంసులమతమును విడిచి దాక్షణ్యాది శూన్య

ముగా తనయిష్టప్రకారముగా కర్మల నాచరించిన యెడల నవి బాలురు చేయునట్టి యాటలువలెనే ప్రయోజన రహితము లగునని యంగీరసుఁడు చెప్పెను. చతుర్వింశతి మతమునందు జెప్పిన దేమనగా, క్రియలేని జ్ఞానము జ్ఞానములేని క్రియలు చెడిపోయి యుపయోగించ వనెను. అది యేవిధము గా ననగా, గ్రుడ్డివాడు గృహము దహింపఁబడుచుండగా దారి తెలియక గృహమునుండి తప్పించుకొని రాజాలక నశించును. కాళ్లులేని కుంటివాడు దహించుట కనబడుచుండినను నడచుటకు శక్తిలేనివాడై రాలేక నశించును. కాబట్టి క్రియ జ్ఞానము రెండు నుండవలయును. మఱియు స్వశాఖావిధినివిడిచి పరశాఖావిధిని చేసినవాడు తనవంశమునకు నాశకుడై రౌరవాది నరకమును బొందునని లోకాక్షి చెప్పెను. ఏశాఖాప్రకారము ఉపనయనాది సంస్కారములు జరిగియుండెనో ఆశాఖాసంబంధమగు వేదమునే జదువవలయు ననియు నట్లు చేయనియెడల పతితు డగుననియు జెప్పఁబడెను ఇట్లు అనేక ప్రమాణములవలన బ్రహ్మమేధ సంస్కారము ఇతరశాఖాధర్మమగుటచేతను చేసినయెడల అయథాక్రియ యగుటచేతను ఆశ్వలాయనులకు నిషేధింపఁబడినది గాన స్వశాఖయందు జెప్పఁబడిన పితృమేధవిధానముగానే సంస్కారము జేయవలయును విశేషకర్మల నాచరించినయెడల విశేషఫలము కలుగునందు రేని యట్లు జెప్పఁగూడదు. విశేషమైనను స్వల్పమైనను తమశాస్త్రమునందే జెప్పఁడిన ధర్మముల ననుష్ఠింపవలయునుగాని యితరశాస్త్రముల ననుసరించి విస్తారముగా జేయగూడదని గృహ్యశాస్త్రవేత్తలు చెప్పినట్లు వృత్తికారుఁడు చెప్పెను.

తిరిగి సంస్కారము జేయుటకు కారణములు.

౧౩౧—శ్లో. స్మృతితత్వనిర్ణయమందిట్లు చెప్పఁబడెను. ఔపాసనాగ్నిచే దహింపఁబడక పోయినను ఇతర సూత్రప్రకారముగా దహనము చేసినను తిరిగి దహించవలయు ననెను. ఏకాదశాహస్సునందు నేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధము నాచరించి మిగిలినక్రియలను జేయనియెడల తిరిగి సంస్కారము జేయవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను అధికమాసమునందును ఆషాఢాది చాతుర్మాసములందును గురుశుక్రుల మౌఢ్యమియందును కాలాతీతమగు శ్రాద్ధమును జేసినయెడల తిరిగి చేయవలయునని ఇతర స్మృతియందు కలదు. మంత్రరహితముగ దహించిన వారలకును అంగవికలత్వాది దోషము గలవారలకును దుర రక్షాదుల కలవా... తిరిగి సంస్కారము జేయవలయునని స్మృత్యర్థసారమునందు జెప్పఁబడెను. అస్థులు కనబడకపోయినను

పలాశవిధిగా దహించిన పిమ్మట నస్థులు కనబడినను తిరిగి దహనవిధి జేయవలయునని యజ్ఞపార్శ్వుడు చెప్పెను.

అస్థిసంచయన కాలములు.

౧౩౨—తా. తిథివారనక్షత్రములు మంచివి కాక పోయినను నాల్గవ దినమునందు అస్థిసంచయనము జేయవచ్చునని గౌతముడు చెప్పెను. యోగ్యమగు తిథివారనక్షత్రములు సంభవించని యెడల బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞదీసికొని సంచయనము జేయవచ్చును. ఏదినమునందు జేసినను వారి వారి వర్ణములకుఁ జెప్పఁబడిన యాశౌచ దినములకు లోపుగానే సంచయనము జేయవలయునుగాని యాశౌచము గడచెనేని తిరిగి దహనము జేయవలయును. ఆశౌచమతిక్రమించి నప్పుడు దర్భలచేతనైనను మోదుగాకులచేతనైన నస్థులచేతనైనను దహనసంస్కారము జరిపి సంచయనము జేయవలెను. సంచయనముగాక పూర్వము అస్థులుపోయి కొన్నిదినములకు గనబడినయెడల తిరిగి దహనవిధి జరుపవలెను అని యీప్రకారము స్మృతిసంగ్రహమునందు కలదు. దేశక్షోభ మహాభయాది కారణములచే నస్థులు నశించెనేని దర్భలతోగాని మోదుగపత్రములతోగాని తిరిగి దహనము జరిపి త్రిరాత్రాశౌచము పట్టవలయును. బ్రాహ్మణులకు నాల్గవదినము సంచయనమునకు ప్రశస్తముగా జెప్పఁబడెను. ప్రతికృతిగా పలాశపత్రాదులచే దహనము జరిగినప్పుడు తత్కాలమందే సంచయనము జేయవలయుననియు యథావిధిగా భస్మాస్థులకు జెప్పినట్లుగానే మంత్రముల నప్పుడే చెప్పవలయునని యితర స్మృతులయందును జెప్పఁబడెను.

అస్థిసంచయనమునకు నిషేధింపబడిన దినములు.

౧౩౩—తా. పంచమి అమావాస్య నందతిథులు భద్రతిథులయందును శుక్ర గురు ఆది మంగళవారములయందును, కృత్తిక మఘ పుష్యమి హస్త ధనిష్ఠ శతభిష పూర్వాభాద్ర ఉత్తరాభాద్ర రేవతి నక్షత్రములయందును త్రిపాద నక్షత్రములయందును త్రిజన్మసంజ్ఞగల నక్షత్రములయందును త్రిపుష్కర దినములయందును అస్థిసంచయనము జేయఁగూడదు. చేసినయెడల కులక్షయమగును త్రిపుష్కరములనగా. ద్వాదశి యందు ఆదివారము మఘానక్షత్రము కూడినను, ఏకాదశియందు సోమవారము విశాఖానక్షత్రముకూడినను, దశమియందు మంగళవార మార్ద్రానక్షత్రముకూడినను, విదియయందు శుక్రవారము రేవతీనక్షత్రము కూడినను, తదియయందు బుధవారము మూలానక్షత్రము కూడినను, షష్ఠి

ముల గుఱించిగాని యెముకలను దీయునప్పుడుగాని చెప్పవలసిన మంత్రములను మూలములో జూచుకొనవలయును ఎక్కడెక్కడ నస్థులను దీయబడుచుండునో మాటిమాటికి మంత్రములను జెప్పుచు భేసిసంఖ్యగా దీయవలయును. ఇట్లు ప్రతియవయవమునందును శేషము లేకుండునట్లుగా నస్థులనన్నియు దీసినపిమ్మట భస్మనంతయు ప్రోగుజేసి శరీరాకృతినేర్పఱచి మూఁడుశిలలను దెచ్చి స్నానము జేయించి దక్షిణాగ్రములుగా నావేదికయందు ప్రేతను గుఱించి యొకశిలను దానికి నుత్తరముగ శ్మశానవాసులగు భూతములగురించి యొకశిలను దక్షిణముగ వారికి స్నేహితుల గుఱించి యొకశిలనుంచి యాశిలలను గంధపుష్పాక్షతాదులచే బూజించి కంటకాదిబాధ నివృత్తినిమిత్తము పాదుకలను వర్షము ఎండ మొదలగు బాధ నివృత్తినిమిత్తము ఛత్రమునుంచి శ్మశానప్రదేశమునం దంతటను లాజలను జల్లి అన్నము సూపము మొదలగు పదార్థములతో మూఁడు పిండములను జేసి యొకపిండమును ప్రేతను గుఱించియు, నొకటి శ్మశానవాసి భూతములకు నొకపిండమును, వారిసహచరులకును ప్రీతికొఱకు నుంచవలయును. ఇట్లు సంవర్తుడు చెప్పిన ప్రకారముగ నుంచి తిలాంజలుల నివ్వవలయును. స్నానపానాదినిమిత్త ముదకకుంభము నుంచవలయును. ఇట్లు ప్రేతను గుఱించి శ్మశానప్రదేశమునందు బలివిధి నెవరు చేయరో వారిని పశుపుత్ర కళత్ర బాంధవసహితముగా ప్రేతలు పీడించుచుందురు. అనంతర మస్థికలశను దీసికొనివెళ్లి మోదుగచెట్టు మొదటను కొంచెము గోయిత్రవ్వి జలముతో ప్రోక్షించి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుబఱచి మంత్రరహితముగా నచ్చట యెముకలముంతనుంచి పూడ్చివేసి పిమ్మట స్నానము జేయవలయును. కొందరు మృత్తికాస్నానము జేయవలయు ననిరి అదివికల్పము. ఈప్రకారము దర్శపూర్ణమాసేష్టులను ప్రారంభించునట్టి యాహితాగ్నికి జేయవలయును ఆరంభించిన దర్శపూర్ణమాసములు గల యాహితాగ్నికిని. వపనము, మాత్రము జేయవలయు ననిరి. అదియు వికల్పము, చేసినయెడల సంచయన దినమునందు జేయవలయునని ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పిరి; ఎచ్చట నేమంత్రము జెప్పవలయునో మూలములో ప్రయోగప్రకారము చూడవలయును.

అస్థిని వపనము.

౧౩౫—తా. సంచయనము జేసిన దినమునందే యస్థిని వపనము జేయవలయును గావున కర్త ప్రాణాయామము జేసి ప్రాచీనావీతుడై ప్రేత

స్వరూపుఁడగు తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు ననంత లోకప్రాప్తికొఱకు నస్థిని వపనము జేయుచున్నానని సంకల్పము జేసి సమానముగా నుండు భూమియందు గొయ్యిత్రవ్వి మొక్కలు మొదలగు నవి లేకుండా బాగుచేసి నీళ్లుచల్లి యిసుకనుకూడ జల్లి దక్షిణాగ్రము లుగా దర్భలనుబఱచి మౌనముగలవాఁడై దక్షిణాభిముఖముగ గూర్చుండి యితర దిక్కులనుజూడక "పృథివ్యాస్త్వా" అను మంత్రమును జెప్పుచు సంబుద్ధిగా ప్రేతనామమును జెప్పి యస్థిని వపనము జేయవలయును. ఇట్లు చేసిన యనంతలోకము సిద్ధించును. కుంభము నుంచడము మొదలు స్నానము చేయువఱకు పూర్వమువలెనే చేయవలయును. "ఉత్తిష్ఠప్రేహి" అను మంత్రమును జెప్పుచు లేచి హావిర్యజ్ఞ సంబంధమగు, నివపనము జేయవలయును. ఇక్కడ నివపనము జేసి, కుంభనిధానాంతము జేయవలయునని యొకపక్షము నివపనముకంటె పూర్వమే కుంభనిధానాంతము జేయవలయునని మరియొక పక్షముకలదు. కుంభనిధానాంతమునందు నివపనము జేసేయెడల తూష్ణీగానే స్నానము జేయవలయును. ఈ రెండుపక్షములయందును విశేషమేమియు లేదని ధర్మశాస్త్రవేత్తలు చెప్పిరని తా.

పునర్దహన ప్రయోగవిధానము.

౧౩౬.—తా. పునర్దహన ప్రయోగవిధానము సోమయాజికి ముఖ్యముగా జేయవలయును. సోమయాజిగాయైన యెడల భూనిక్షిప్తమగు నస్థులను దీసి తిరిగి యస్థి దహనము జేయుదురు. అదియు వికల్పము. అట్లు చేసిన యెడల నాల్గవదినమునందు జేయవలయును. ఈపక్షములో అగ్నిహోత్రహావణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను దృషదుపలములను పూర్వము వలెనే ముందుగా దహించగూడదు. ఆసాదనమాత్రమును జేయవలయును. ఆసాదనజేయుటయును కొంద రంగీకరించలేదు. అస్థి సంచయనమైన పిమ్మట శ్మశానప్రదేశమునుండి యగ్నిని దీసికొని దహనమువలెనే కొంత వరకు నిరీక్షించి శ్మశాన దహనప్రదేశమునకు దక్షిణభాగమున ప్రజ్వలింప జేసి మూఁడుదినముల పర్యంతము మండునట్లు చేయవలయును. ఇట్లు మూఁడుదినములు పూర్తియైన పిమ్మట నాల్గవదినము మధ్యాహ్నమందు పునర్దహనము జేయవలయును అది యెట్లనగా. కర్త ప్రాణాయామము జేసి ప్రాచీనావీతుఁడై దేశకాలములను స్మరించి ప్రేతరూపుఁడగు తండ్రి యొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు పునర్దహనము జేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి పునర్దహనము జేయు ప్రదేశమును "అపేతవీత" అను

ముల గుఱించిగాని యెముకలను దీయునప్పుడుగాని చెప్పవలసిన మంత్ర ములను మూలములో జూచుకొనవలయును ఎక్కడెక్కడ నస్థులను దీయబడుచుండునో మాటిమాటికి మంత్రములను జెప్పుచు భేసిసంఖ్యగా దీయవలయును. ఇట్లు ప్రతియవయవమునందును శేషము లేకుండునట్లుగా నస్థులనన్నియు దీసినపిమ్మట భస్మనంతయు ప్రోగుజేసి శరీరాకృతినేర్పఱచి మూడుశిలలను దెచ్చి స్నానము జేయించి దక్షిణాగ్రములుగా నావేదిక యందు ప్రేతను గుఱించి యొకశిలను దానికి నుత్తరముగ శ్మశానవాసు లగు భూతములగురించి యొకశిలను దక్షిణముగ వారికి స్నేహితుల గుఱించి యొకశిలనుంచి యాశిలలను గంధపుష్పాక్షతాదులచే బూజించి కంటకాదిబాధ నివృత్తినిమిత్తము పాదుకలను వర్షము ఎండ మొదలగు బాధ నివృత్తినిమిత్తము ఛత్రమునుంచి శ్మశానప్రదేశమునం దంతటను లాజలను జల్లి అన్నము సూపము మొదలగు పదార్థములతో మూడు పిండములను జేసి యొకపిండమును ప్రేతను గుఱించియు, నొకటి శ్మశాన వాసి భూతములకు నొకపిండమును, వారిసహచరులకును ప్రీతికొఱకు నుంచవలయును. ఇట్లు సంవర్తుడు చెప్పినప్రకారముగ నుంచి తిలాంజలుల నివ్వవలయును. స్నానపానాదినిమిత్త ముదకకుంభము నుంచవలయును. ఇట్లు ప్రేతను గుఱించి శ్మశానప్రదేశమునందు బలివిధి నెవరు చేయరో వారిని పశుపుత్ర కళత్ర బాంధవసహితముగా ప్రేతలు పీడించుచుందురు. అనంతర మస్థికలశను దీసికొనివెళ్లి మోదుగచెట్టు మొదటను కొంచెము గొయ్యిత్రవ్వి జలముతో ప్రోక్షించి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలనుబఱచి మంత్రరహితముగా నచ్చట యెముకలముంతనుంచి పూడ్చివేసి పిమ్మట స్నానము జేయవలయును. కొందరు మృత్తికాస్నానము జేయవలయు ననిరి అదివికల్పము. ఈప్రకారము దర్శపూర్ణమా సేష్టులను ప్రారంభించు నట్టి యాహితాగ్నికి జేయవలయును ఆరంభించిన దర్శపూర్ణమాసములు గల యాహితాగ్నికిని. వపనము, మాత్రము జేయవలయు ననిరి. అదియు వికల్పము, చేసినయెడల సంచయన దినమునందు జేయవలయునని ధర్మ శాస్త్రజ్ఞలు చెప్పిరి; ఎచ్చట నేమంత్రము జెప్పవలయునో మూలములో ప్రయోగప్రకారము చూడవలయును.

అస్థిని వపనము.

౧౩౫—తా. సంచయనము జేసిన దినమునందే యస్థిని వపనము జేయవలయును గాన కర్త ప్రాణాయామము జేసి ప్రాచీనావీతుడై ప్రేత

స్వరూపుఁడగు తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు ననంత లోకప్రాప్తికొఱకు నస్థిని వపనము జేయుచున్నానని సంకల్పము జేసి సమానముగా నుండు భూమియందు గొయ్యిత్రవ్వి మొక్కలు మొదలగు నవి లేకుండా బాగుచేసి నీళ్లుచల్లి యిసుకనుకూడ జల్లి దక్షిణాగ్రము లుగా దర్భలనుబఱచి మౌనముగలవాడై దక్షిణాభిముఖముగ గూర్చుండి యితర దిక్కులనుజూడక "పృథివ్యాస్త్వా" అను మంత్రమును జెప్పుచు సంబుద్ధిగా ప్రేతనామమును జెప్పి యస్థిని వపనము జేయవలయును. ఇట్లు చేసిన యనంతలోకము సిద్ధించును. కుంభము నుంచడము మొదలు స్నానము చేయువఱకు పూర్వమువలెనే చేయవలయును. "ఉత్తిష్ఠప్రేహి" అను మంత్రమును జెప్పుచు లేచి హవిర్యజ్ఞ సంబంధమగు, నివప నము జేయవలయును. ఇక్కడ నివపనముజేసి, కుంభనిధానాంతము జేయ వలయునని యొకపక్షము నివపనముకంటె పూర్వమే కుంభనిధానాంతము జేయవలయునని మరియొక పక్షముకలదు కుంభనిధానాంతమునందు నివ పనము జేసేయెడల తూష్ణీగానే స్నానము జేయవలయును. ఈ రెండుపక్ష ములయందును విశేషమేమియు లేదని ధర్మశాస్త్రవేత్తలు చెప్పిరని తా.

పునర్దహన ప్రయోగవిధానము.

౧౩౬.—తా. పునర్దహన ప్రయోగవిధానము సోమయాజికి ముఖ్య ముగా జేయవలయును. సోమయాజిగాని యెడల భూనిక్షిప్తమగు నస్థు లను దీసి తిరిగి యస్థి దహనము జేయుదురు. అదియు వికల్పము. అట్లు చేసిన యెడల నాల్గవదినమునందు జేయవలయును. ఈపక్షములో అగ్ని హోత్రహవణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను దృషదుపలములను పూర్వము వలెనే ముందుగా దహించగూడదు. ఆసాదనమాత్రమును జేయవలయు ను. ఆసాదనజేయుటయును కొందరంగీకరించలేదు. అస్థిసంచయనమైన పిమ్మట శ్మశానప్రదేశమునుండి యగ్నిని దీసికొని దహనమువలెనే కొంత వరకు నిరీక్షించి శ్మశాన దహనప్రదేశమునకు దక్షిణభాగమున ప్రజ్వలింప జేసి మూడుదినముల పర్యంతము మండునట్లు చేయవలయును. ఇట్లు మూడుదినములు పూర్తియైన పిమ్మట నాల్గవదినము మధ్యాహ్నమందు పునర్దహనము జేయవలయును అది యెట్లనగా. కర్త ప్రాణాయామము జేసి ప్రాచీనావీతుడై దేశకాలములను స్మరించి ప్రేతరూపుడగు తండ్రి యొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు పునర్దహనము జేయుచున్నా నని సంకల్పముజేసి పునర్దహనము జేయు ప్రదేశమును "అపేతవీత" అను

మంత్రమును జెప్పుచు మోదుగమండతో తుడిచి ముక్కలు మొదలగు నవి లేకుండా భాగుచేసి నీళ్లుచల్లి బంగారపు శకలమునుంచి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను పరచి పూర్వమువలెనే కాష్ఠములతో చితినేర్పరచి దానిమీద నగ్నినుంచి యాచితికి పడమరభాగముగ దక్షిణాగ్రములుగా నుండునట్లు దర్భలనుపరచి దానిమీద కంఠభాగము దక్షిణముగాను లోమములు క్రిందుగా నుండునట్లు కృష్ణాజినమును బోర్లగిలగపరచి దానిమీద దక్షిణకుంభమును శమ్యను దృషదుపలములనుంచి పూర్వము తీసి జాగ్రతపెట్టియుంచిన యస్థులను దెచ్చి దృషమందునుంచి నెయ్యిబోసి పేషణ జేయవలయును. నెయ్యిబోయకుండను పేషణజేయవచ్చును. వీని నన్నింటిని దీసి కలిపి యాజ్యకుంభమందుంచి యగ్నిహోత్ర హవణియందుంచి "అస్మాత్త్వమధిజాతోసి" అను మంత్రమును జెప్పుచు హోమమును జేయవలయును. అవి పూర్తియగునంత పర్యంతము ఆవృత్తిగా మంత్రమును జెప్పవలయును. అనంతర మగ్నిహోత్రహవణిని కృష్ణాజినమును శమ్యను దృషదువలములను అగ్నిలో విడువవలయును. సోమయాజికి నింతవఱకు జేయవలయును. మహాగ్నిచిత్తుకాక కాగ్ని చిత్తుడైన యెడల లోష్టచయనము జేయవలయును. అతనికి పునర్దహన విషయములో లోష్టచయనని వచనములు లేవు. సంచయనము జేసి జమ్మిమండయందుగాని మోదుగమండయందుగాని యస్థికుంభమునుంచి స్నానాంతము వఱకు జేసి లోష్టచయనకాల పర్యంతము అస్థులను జాగ్రతగ జూచుచుండ వలయును. ఆవిషయము ముందు జెప్పెదము, సోమయాజియొక్క భార్యకును నివపనాంతము పునర్దహనము కలదని కొందరనిరి అగ్నిచిత్తుకు భార్యయైన యెడల లోష్టచయనము జేయవలయును.

శ్రౌతాగ్ని నశించినప్పుడు చేయవలసిన క్రమము.

౧౩౭—తా. శ్మశానాగ్నిహోత్రమను గతమైన యెడల భస్మను ప్రోక్షించి లౌకికారణులను దెచ్చి "అయంతేయోనిర్ఋత్వియ" అను మంత్రముచే భస్మయందుంచి మథించి యగ్నిని, ఉపావరోహణము జేసి యగ్నిప్రార్థనాద్యాజ్య సంస్కారాంతము జేసి పరిషేచనము జేసి "భూర్భువస్సువస్స్వాహా" అని వ్యాహృతిహోమము జేసి, అనాజ్ఞాతత్రయ హోమము సర్వప్రాయశ్చిత్త హోమమును జేసి పిమ్మట జేయవలసిన క్రియలను జేయవలెనని తాత్పర్యము.

కాశీ గంగయందు అస్థులుంచు విధానము.

౧౩౭—తా. పదిదినములలోపల నెవనియస్థులు గంగలో విడువబడునో వానికి గంగాతీరంబున మరణముకలిగిన విధముగానేయని పెద్దలు చెప్పిరి కావేరి తుంగభద్ర కృష్ణవేణి గోదావరి గంగానది యీయైదు నదులును పంచగంగానదులని జెప్పఁబడినవి. మఱియు వీనిలో గోదావరి కృష్ణవేణి గంగానది అనునవి మూడును గోహరి శాంభ్రిక అను రెండును కలసి యైదును పంచగంగలని మఱికొందరు చెప్పిరి. కాబట్టి పదిదినముల లోపుగాగాని దాటిన పిమ్మటగాని యస్థులను గంగాజలములో నుంచవలయును. పదిదినముల లోపుగానైతే గురుశుక్ర మూఢాది దోషములు లేవు, అస్థులను దీసికొనివెళ్లి గంగాతీరమందుంచి కర్త స్నానాచమనములను జేసి యస్థులనుకూడ గంగాజలముతో కేశవాది నామములచే పండ్రెండు పర్యాయములు స్నానముజేయించి తిరిగి యొడ్డుననుంచి బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞను పుచ్చుకొని ప్రాణాయామముజేసి ప్రాచీనావీతుండై దేశకాలములను స్మరించి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యస్థులను గంగాజలమునం దుంచుచున్నానని సంకల్పము జేయవలెను. పిమ్మట గాయత్రీమంత్రము మొదలగువానిచే శాస్త్రప్రకారముగా కలుపఁబడిన పంచగవ్యముచే నస్థులను స్నానముజేయించి పరిశుద్ధమగు ప్రదేశము నుండి కొంత మృత్తికను దెచ్చి మూకుడు ఆకారముగా నుండునట్లుచేసి దానిమీద దక్షిణాగ్రములుగ దర్భలను బఱచి నువ్వులనుజల్లి అస్థుల నుంచి వానిపైన "హిరణ్యరూపస్య" అనుమంత్రముచే హిరణ్యశకలము నుంచి "మధువాతా" అనుమంత్రముతో తేనెను "శుక్రమసి" అనుమంత్రముతో నాజ్యమును "తిలోసి" అనుమంత్రముతో తిలలను గాయత్రీ మంత్రముతో పంచదారను "దధిక్రావ్ణ్ణా" అనుదానితో పెరుగును "అప్యాయస్వ" అనుమంత్రముతో క్షీరములను "దేవస్యత్వా" అను మంత్రముతో కుశోదకమునుంచి తిరిగి మృత్తికతో శరావాకారముగా నాయస్థులపైన గప్పి యామృత్తికా సహితముగ నస్థులనన్నింటిని దీసికొని గంగాజలములోనికి వెళ్లి భూమివఱకు మునిగి "నమోస్తు ధర్మరాజాయ" అను మంత్రమును జెప్పి యస్థులను విడిచిపెట్టి యొడ్డునకు వచ్చి "పృథివీంగచ్ఛ" అనిమొదలు "ప్రతితిష్ఠాశరీరైః" అను పర్యంతము మంత్రములను జెప్పవలయును. అనంతరము శుష్కవస్త్రమును ధరించవలయును. పదిదినములలోపుగానైతే పిండనిక్షేపణము జేయవలయును.

ఈప్రకారముగానే, కపర్దిస్వామి చెప్పి పదిదినముల లోపుగానైతే హిర ణ్యశ్రాద్ధముజేసి పిండప్రదానము జేయవలయు ననియు మఱియొకప్పు డైతే పిండములను మాత్రము వేయవలయుననియు జెప్పెను.

—{ ఆహితాగ్నికిని అనాహితాగ్నికిని దశాహతంత్రము మొదలగు మిగిలిన విధులను జేయవలసిన విధానము. }—

౧౩౯—తా. ఆహితాగ్ని కానివానియొక్క పదియవదినమునం దు అమావాస్య వచ్చినయెడల నేకాదశదినమునందే సపిండీకరణమును జేసి పిండపితృ యజ్ఞమును జేయవలయును. ఆప్రకారముగానే వసిష్ఠుం డును జెప్పెను. సపిండీకరణముతో ప్రేతస్వరూపుఁడగు వానికి పితృలోక ప్రాప్తి కలుగును. అందువలన ఆహితాగ్నికి నమావాస్యయందు పితృయ జ్ఞము జరుపవలయును. కర్త ఆహితాగ్నియై ప్రేత ఆహితాగ్ని కానియెడల పండ్రెండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేయవలయు ననియు ప్రేత ఆహి తాగ్నియై కర్త అనాహితాగ్ని యైనయెడల త్రిపక్షములో సపిండీకరణము జేయవలయు ననియు గోబిలుఁడు చెప్పెను. సుమంతుఁడు నాప్రకారము గానే చెప్పెను. ఈపక్షములో జేయవలసినవిధి యెట్లనగా, ఏకాదశదిన మునందు ఆద్యమాసిక వృషోత్సర్జన రుద్రగణ అవశిష్ట మొదలగు శ్రాద్ధ ములను జేసి ఊనమాసికమును జెప్పఁబడిన దినమునందు జేసి రెండవమాసి కముతోగూడ త్రైపక్షికము మొదలగు పదమూఁడు మాసికముల నప కృష్యము జేసిపెట్టి త్రిపక్షములో శాస్త్రోక్త దినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయును.

ఉపనయనము కానివాని సంస్కార విషయము.

౧౪౦—తా. రెండు సంవత్సరములకంటె తక్కువ వయస్సుగల పిల్లవాఁడు మృతినొందినయెడల ఖననము జేయవలయును. ఆవిధాన మెట్లనిన, ఈబాలుని ఖననము జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి శుభ్రమగు ప్రదేశమునందు గొయ్యిత్రవ్వి జలమును ప్రోక్షించి తిలలనుంచి దక్షిణా గ్రములుగా దర్భలను పరచి "యోస్యకౌష్ఠ్యజగతః" అనునది మొదలు "యమోరాజాభితిష్ఠ" అనువరకునుండు యమగాథారూపమగు మంత్ర మును పఠించి "ప్రకేతునా" అనునది మొదలు "తాగ్శ్చదేవాపిగచ్ఛతి" అనువఱకు తొమ్మిది ఋక్కులుగల యమసూక్తమును మనస్సున స్మరిం పుచు మృతినొందిన పిల్లవాని నాజ్యముతో దక్షిణ ముఖముగా స్మరింపుచు నాపిల్లవానిని గోతియందుంచి తిరిగ మట్టిచే నాగోతినిపూడ్చి మంటిగడ్డ

యందు నపేక్ష లేనిరీతిగా నాపిల్లవానిని విడిచిపెట్టి స్నానముజేసి యింటికి రావలయును. ఎప్పుడు ఖననముజేసినను పిండోదక దానక్రియలు లేవు. నారాయణబలిని జేయవలయును ఈప్రకారముగానే ధర్మశాస్త్రముల యందును జెప్పుచు నగ్నిసంస్కార పిండదానోదక దానక్రియలను జేయ నక్కరలేదని వివరించి చెప్పెరి.

—{ ఉపనయనముకాని వానియొక్క దహనసంస్కారాది విధాన క్రమము. }—

౧౪౧—తా. మూడవ సంవత్సరము మొద లుపనయనముకాక పూర్వము మృతినొందిన బాలురను దహనము జేయవలయును. "అగ్నయే వైశ్వానరాయ సువర్గాయ లోకాయ స్వాహా" అనుమంత్రమును "అస్మాత్త్వమధిజాతోసి...లోకాయ స్వాహా" అనుమంత్రమును జెప్పియు త్తపనాగ్ని చేతనుగాని లౌకికాగ్ని చేతనుగాని దహనము జేయవలయును. భూమియందు దర్భలను బఱచి వానిమీాద నుదక పిండదానోదక క్రియలను జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే శాతాతపుడు చెప్పిన విషయమే మనగా, శ్మశానపర్యంతము జ్ఞాతులు మొదలగు వారితోగూడి యమసూక్తమును యమగాధను పఠించుచు వెళ్లి లౌకికాగ్నిచే మంత్రరహితముగానే దహించి మంత్రరహితముగానే యుదకపిండ దానక్రియలను జేయవలయు ననెను. మఱియు చూడాకర్మ జేయబడిన బాలురకు ఖననము జరిగినయెడల నుదకపిండ దానక్రియలు భూమియందు జరుపవలయు నని యు దహనము జరిగినయెడల దర్భలయందు జరుపవలయు ననెను అగ్ని సంస్కార పిండదానోదక క్రియలకు ప్రవర్తించే విషయమందుగాని నివృత్తి విషయమందుగాని పరస్పరసంబంధము కలిగియున్నవని తాత్పర్యము.

సూతక నిర్ణయము.

౧౪౨—తా. శిశువుపుట్టిన పిమ్మట బొడ్డుకోయనంత పర్యంతము సూతకము లేదు. నాభిచ్ఛేదనమైన పిమ్మట సూతకము కలదనిరి. శిశువు పుట్టిన పిమ్మట నాభిఛేదనముకంటె పూర్వము మృతినొందిన యెడల తల్లికి పదిదినముల పర్యంతమును తండ్రి సోదరులు జ్ఞాతులు మొదలగువారి కందరికిని మూడుదినముల పర్యంతము సూతకమనిరి. శిశువు గర్భములోనే మృతినొంది జనియించినను నాభిఛేదనమైన పిమ్మట మరణించినను తల్లితండ్రి జ్ఞాతులు మొదలగువారి కందఱికిని దశరాత్రములు సూతకమనిరి. గర్భములోనే మరణించిన యెడల పదిదినములు సూతకమనిరి.

శిశువుపుట్టిన పిమ్మట పదిదినముల లోపుగా మృతినొందిన యెడల శావాశౌచము స్నానముతో నివృత్తినొంది దశరాత్రములు సూత్యాశౌచమునే గ్రహింపవలయుననిరి. ఇది తండ్రిమొదలగు జ్ఞాతులకందరికిని సమానమే యనిరి. మఱియు తల్లిదండ్రి సహోదరులు భ్రాతృలవిషయమై కొంచెము విశేషముచెప్పిరి నామకరణమునకు పూర్వము మరణించిన తత్కాలమునందే శుద్ధియును ననగా స్నానముతో నివృత్తియగును. దంతములు వచ్చినపిమ్మట చూడాకర్మ పర్యంతము ఒకదినంబును పిమ్మట నుపనయనము పర్యంతము మూఁడుదినములనియు నాశౌచము జెప్పఁబడెను. చూడాకర్మకాలము గడచిన పిమ్మట మరణించినప్పుడు అగ్నిసంస్కారము పిండోదక దానక్రియలు చేయవలయునని చెప్పియున్నదిగాన ఆప్రకారము జరిగించిన నుపనయనము పర్యంతము త్రిరాత్రాశౌచమే యనిరి ఎక్కడెక్కడ తల్లిదండ్రుల గుఱించి చెప్పఁబడునో అక్కడక్కడ సోదర భ్రాతృలను గుఱించి చెప్పినట్లుగానే యెంచుకొనవలయును. ఉపనయనమునకు లోపుగా మృతినొందిన వారికి నగ్నిసంస్కారాదులను జేసిన యెడల మాతాపితృ సోదర భ్రాతృ సర్వజ్ఞాతులు మొదలగు వారికందరికిని త్రిరాత్రాశౌచమే గ్రహింపవలయునని తాత్పర్యము.

పెండ్లికాని స్త్రీవిషయము.

౧౪౩—తా. మూఁడు సంవత్సరములు గడచిన పిమ్మటను వివాహముజేసినను జేయకపోయినను లేక యిచ్చెదనని వాగ్దానముచేసినను జేయకపోయినను తల్లిదండ్రులకు మూఁడుదినములును జ్ఞాతులు మొదలగు వారికి నేఁరికి నేతీరుగా జెప్పఁబడెనో యావిధముగా స్వీకరింపవలయును. వివాహము కానియెడల జ్ఞాతులకు నొకదినమేయని చెప్పఁబడిన విధి ననుసరించవలయును. ఉపనయనము మొదలు సపిండులకు పదిదినములనియు సమానోదకులకు త్రిరాత్రమనియు జెప్పిరి. ఏడవపురుషాంతరముతో సపిండత్వము నివృత్తియగును. జ్ఞాతులయొక్క పుట్టకపేరులు మొదలగునవి తెలియనికాలమునందు సమానోదకత్వముకూడ నివృత్తియగును. ఏయేసంబంధ బాంధవ్యములు గలవారికి నేయేవిధము నాశౌచవిషయము జెప్పఁబడెనో ఆవిధులు సన్నిధానమరణమునందే యని తెలిసికొనవలయును. అసన్నిధానమరణమునందు వేరుగా చెప్పఁబడెను. ఇతర దేశమునందు జ్ఞాతి మరణించినను తనకు [illegible]మైనను పదిదినముల లోపుగా దెలిసినయెడల పదిదినములకు మిగిలిన దినములతో నాశౌచము

నివృత్తియగును. పదిదినములు గడచినపిమ్మట మూడుమాసముల పర్యంతము మూడుదినములును ఆఱుమాసముల పర్యంతము పక్షిణియును తొమ్మిది మాసములపర్యంత మొకదినంబును పిమ్మట స్నానము ఆశౌచమును గుఱించి చెప్పఁబడెను ఇది సమీపదేశములో మృతినొందిన జ్ఞాతుల విషయమని చెప్పబడెను.

దేశాంతర మరణమునందు

౧౪౪—తా. బాలుడు మృతినొందినను దేశాంతరమున మరణించినను పిండసంయోజనము విడిపోయినవారు మరణించినను మరణవార్త వినిన వెంటనే యాకట్టువస్త్రముతోనే స్నానముచేసి శుద్ధి నొందవలయును. దేశాంతరమనగా, జీవనదులుగాని పర్వతములుగాని మధ్యప్రదేశమందున్నను లేక మాట్లాడునట్టి భాష భేదించినను అట్టిదేశమును దేశాంతరమని చెప్పిరి.

తల్లిదండ్రుల విషయము.

౧౪౫—తా. కుమారు డితరదేశమునం దుండగా తల్లిదండ్రుల మరణవృత్తాంతమును వినినయెడల విన్నదినము మొదలు పదిదినములు మృతాశౌచమును పట్టవలయును. విన్నపిమ్మట అనుసమయమునందు భాష్యములో జెప్పిన విధ మెట్లనగా, పది దినములలోపుగా వినినయెడల సపిండులకు వలెనే కుమారునకును మిగిలిన దినములతోనే శుద్ధియని చెప్పఁబడెను. మహాగురుమరణము సంభవించినపిమ్మట నొకసంవత్సరమునకుగాని యంతకుపైగాగాని యెప్పుడు విన్నను పదిదినముల నాశౌచముపట్టి యథావిధిగా పిండోదక దానాదిక్రియల నన్నియు జరుపవలయునని తా.

సవతితల్లి విషయము.

౧౪౬—తా. మాతృవర్జితమై సవతితల్లియొక్క మరణవార్త సంవత్సరానంతరము దెలిసినను త్రిరాత్రాశౌచముండును. సూతకాశౌచములో శావాశౌచము వచ్చినను మృతాశౌచములో ప్రసవాశౌచము వచ్చినను అధికమగు మృతాశౌచముచే ప్రసవాశౌచము నివృత్తియగును. శావాశౌచమును పట్టుచుండగా ప్రసవాశౌచము వచ్చెనేని మృతాశౌచమును పట్టవలయునుగాని ప్రసవాశౌచమును పట్ట నక్కరలేదు. సమానాశౌచములు సంభవించినప్పుడు మొదటపట్టుచుండిన యాశౌచముతోనే శుద్ధికలుగును. పదిదినములలోపల మరణాశౌచముగాని జననాశౌచముగాని తెలిసినయెడల మిగిలిన దినములతోనే శుద్ధియగును. పదియవ

దినమందు రాత్రి తెలిసినయెడల తిరిగి రెండుదినము లాశౌచముండును, తెల్లవారు జామున తెలిసినయెడల మూడుదినము లాశౌచము పట్టవల యును. తల్లియొక్క మృతాశౌచమును పట్టుచుండగా దండ్రి మృతినొంది న యెడల తండ్రి యాశౌచముతోనే శుద్ధికలుగును. పితృప్రేతక్రియలను జరిపినపిమ్మట పక్షిణి యాశౌచమును బట్టి తల్లియొక్క శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ప్రేత అగ్నిరహితుడై కర్త అగ్నిసహితుడైనయెడల దహన దినము మొదలుకొనియే సంచయనము జేయుటకుగాని శుద్ధి యగు టకుగాని గణన చేసికొనవలయును. మృతదినమును మామూలుదినము గానే యెంచుకొనవలయును. కర్త యాహితాగ్ని కాని విషయములో నాహితాగ్నికానివాడు మృతినొందినప్పుడు మృతినొందిన దినమునుండియే యాశౌచము కలుగును. ఆహితాగ్ని మృతినొందినను విదేశమునందు మృతినొందినను దహనము మొదలుకొనియే యాశౌచము విదేశము నందు మృతినొందినవానికి విధిప్రకారము సంస్కారాది క్రియలు జేయబడ కుండు పర్యంతము పుత్త్రులు మొదలగువారికి నాశౌచము లేదు సంధ్యాది కర్మలను జరుపుకొనవచ్చును. ఆహితాగ్నికి యథావిధిగా దహనాంత సంస్కారము జరగనంతవరకు పుత్రాదులకు నాశౌచము లేదు. దహనము మొదలుకొనియే యాశౌచము. అందువలన నాహితాగ్ని మరణమునందు దహనము మొదలు పదిదినములనియు ననాహితాగ్ని మరణమునందు మరణము మొదలు పదిదినములనియు జెప్పబడెను. ఆశౌచమును పట్టు చుండగ తిరిగి దహనముజేయు పక్షమునందును మిగిలిన దినములతోనే యాశౌచము నివృత్తియగును. ఆశౌచము వెళ్లిన పిమ్మట పునర్దహన విష యములో పూర్వ మాశౌచమును పట్టినయెడల మూడుదినములు తిరిగి ఆశౌచమునుపట్టి తల్లిదండ్రులకు శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఆశౌచ మును పూర్వము పట్టకుండనియెడల తిరిగి పదిదినముల నాశౌచముపట్టి కృత్యములను జరుపవలయును. దుర్మరణము నొందిన ద్విజులకు పరిశుద్ధి యును లేదు పుత్రాదులకు నాశౌచమును లేదు కాబట్టి యట్టి ప్రేతల గురించి ప్రాయశ్చిత్తము మొదలగునవిచేసి శుద్ధిపరచి దహనముచేసి అది మొదలుకొని యాశౌచ మవలంబించి పిండోదక దానములను శ్రాద్ధాదుల నాచరింపవలయును. ఆశౌచమును పట్టుచుండగ పునర్దహనవిషయములో జ్ఞాతులకు మిగిలిన దినములతోనే శుద్ధియగును. పూర్వమాశౌచము పట్టి నట్టి జ్ఞాతులవిషయమై పదిదినములు గడిచిన పిమ్మట పునర్దహనము జరిగిన

నాశౌచము లేదు. పుత్రులకైతే పునర్దహన విషయమునందు వారివారి వర్ణానుసారముగ దశాహాద్యాశౌచము నవలంబించ వలయును. అని బృహస్పతి చెప్పెను. తల్లిదండ్రులు మరణించినప్పుడు కుమారుడు పదిదినములలోపుగా శ్రాద్ధాదులను జరుపుటకు శక్తుడు కాని పక్షమందు పిమ్మటనైనను శ్రాద్ధాదులను జేయుటకు సమర్థత కలిగినప్పుడు మూడుదినములాశౌచమునుపట్టి నాల్గవదినమునందు యథావిధిగా శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ప్రేతకర్మను జేయువానికేగాని యితరులకు నాశౌచము లేదని తాత్పర్యము.

ఆశౌచము వెళ్లిన పిమ్మట జేయవలసిన విధి.

౧౪౭—తా. ఆశౌచము వెళ్లిన పిమ్మట గృహమునలికి శుభ్రపరచుకొని స్నానముజేసి పుణ్యాహవాచనము జేసికొని యాశీర్వచనములనొంది మిగిలిన గృహకృత్యముల నిర్వర్తించుకొనవలయును. అని దేవలుఁడు చెప్పెను. ఆశౌచమధ్య నవలంబించ దగిన నియమముల నిట్టు వ్యాసుఁడు చెప్పెను. పదిదినములలో రెండుపూటల భోజనము చేయఁగూడదు. దానము ప్రతిగ్రహము హోమము, జపము జేయఁగూడదు అర్ఘ్యప్రదానమువఱకు సమంత్రకముగ జరిపి మిగిలిన సంధ్యాంతము మనస్సున స్మరించవలయును. ఇట్లు చెప్పుటచే జననాశౌచమునందును మరణాశౌచమునందును సంధ్యావందనము జేసికొనవలయును. ప్రాణాయామమును క్రియాపూర్వకముగ జేయుచు మంత్రములను మనస్సున స్మరింపవలయును. ఆశౌచములో నర్ఘ్యప్రదానమును విడుచునప్పుడు గాయత్రీమంత్రమును జెప్పవచ్చును గాయత్రీజపమును జేసికొనునప్పుడు మానసికముగానే స్మరింపవలయును. సూర్యోపస్థానమును మానసికముగానే చేయవలయును. పదిదినముల లోపుగా తెలిసినప్పుడు జ్ఞాతిత్వ బంధుత్వము మొదలగు సంబంధమును బట్టి పదిదినములు మూడుదినములు పక్షిణి యొకదినము సద్యస్నానము మొదలగు వారివారికి నిర్ణయ ప్రకారము శుద్ధి కలుగును.

—{ అనేకాశౌచము లొక్కమారు సంభవించినప్పుడు ఆచరించవలసిన విధానము. }—

౧౪౮—తా. పూర్వమాశౌచము పట్టుచుండగ తల్లిదండ్రుల సంబంధమగు మరణాశౌచము కుమారునకు సంభవించినను కుమారుఁడు పుట్టుట వలన సూతకాశౌచము తల్లికి సంభవించినను తమయాశౌచముతోనే

శుద్ధియగును గాని పూర్వము తాము పట్టుచుండెడి యితరుల యాశౌచ ముతో పనిలేదు ఇతరుల యాశౌచమును పట్టుచుండగా తనకు కుమారుఁడు పుట్టెనేని తల్లికి సూతకావధివల్లనే శుద్ధియగును తండ్రికి పదిదినములతో శుద్ధియగును. జ్ఞాతిసంబంధమగు నాశౌచమును పట్టుచుండగ నొకరికి దహన సంస్కారాదులను జేయవలసి వచ్చినప్పుడు దహనము జేసిన వానికి అదిమొదలు పదిదినము లాశౌచముండును. ఇతరులకు పూర్వాశౌచముతోనే శుద్ధియగును. దాహకునికి పూర్వాశౌచముతో నిమిత్తము లేదు జననసంబంధమైనను మరణసంబంధమైనను పూర్వాశౌచము దానికాలముతోనే నివృత్తియగును. ఆప్రకారముగా అఖండాదర్శమను గ్రంథమునందు జెప్పఁబడెను. జననాశౌచ మరణాశౌచములు వచ్చియుండగాను లేక వానిలో నేదైన నొకటిగాని వచ్చియుండగా తనకు కుమారుడు కలిగనేని తల్లిదండ్రులకు తమసంబంధమగు పదిదినముల జననాశౌచమునే గ్రహింపవలయును. జ్ఞాతులకు వలెనే యితర పూర్వాశౌచముతో శుద్ధిలేదు. ఇట్టి విషయములో ఆశౌచములకు న్యూనాధిక విచారణచేయ వీలులేదు. ఆప్రకారముగానే బోధాయనులు చెప్పెను. తల్లిదండ్రుల మరణమందును తనకు కుమారుఁడు కలిగినప్పుడును స్వకీయాశౌచముతోనే నివృత్తియగునుగాని ఇతరాశౌచకాలముతో నిమిత్తము లేదని యితర స్మృతులయందును జెప్పఁబడెను. మృతనిమిత్తమగు దహన మరణముల యాశౌచముకలదు. అందులో జ్ఞాతులకు మరణము మొదలాశౌచమనియు దహనసంస్కర్తకు దహనము మొదలాశౌచమనియు జెప్పఁబడెను. దాహకుని గుఱించి యీవిధముగ విశేషముచెప్పఁబడె నది యెట్లనగా, తల్లిదండ్రులకంటె నితరులకు దహనసంస్కారము జేసినప్పుడు పూర్వము పట్టుచున్న యాశౌచముతోనే శుద్ధియగును. తల్లిదండ్రులకు దహనసంస్కారము జేయునప్పుడు దహనముమొదలు పదిదినము లాశౌచముండును. కాఁబట్టి మొదటచెప్పినది తల్లిదండ్రులకంటె నితరుల విషయము. మఱియు నొకజ్ఞాతికి దహనసంస్కారము చేసియుండగా తిరిగి తల్లిదండ్రులకుగాక మరియొకనికిగాని యిద్దరు ముగ్గురు మొదలగు నెంతమందికి దహనసంస్కారము జేసినను మొదటగా దహన సంస్కారము జేయఁబడినవాని యాశౌచముతోనే నివృత్తియగును. పిమ్మట దహనము జేయబడినవారి యాశౌచముతో పనిలేదు పూర్వమొకనికి దహనసంస్కారము జేసినప్పటికి పిమ్మట తల్లిదండ్రులకు జేయవలసిన యెడల తల్లిదం

ద్రుల దశాహముతో నివృత్తియగును. ఒకనికి దహనసంస్కారాది క్రియలను జేయుచుండగా పదిదినములలో మరియొకనికి దహనాది క్రియలను జేయవలసి వచ్చినప్పుడు మొదటి యాశౌచముతో నివృత్తియగుచు ననంతరమందు సంస్కారము చేయఁబడినవానికి నేకోద్దిష్టాది శ్రాద్ధములను వానియొక్క యేకాదశాది దినములయందే యాచరింపవలెను. ఆశౌచము ఉదకపిండదానములను పూర్వముండెడి యాశౌచముతో సమాప్తిచేసి నప్పటికి నేకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును యథోక్తకాలమునందే చేయవలయునని నారదుని వాక్యమువలనను ఆద్యశ్రాద్ధ మేకాదశాహస్సునందు మధ్యాహ్నకాలమందు జేయవలనని చెప్పెడి స్మృతి ప్రమాణములవలన వారి వారి యేకాదశాహస్సులయందు నేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమాచరింప వలయును. మొదటి వానియొక్క దహనాది శ్రాద్ధక్రియలను జేయుచుండగా పంద్రెండుదినముల లోపల మరియొకనికి జేయవలసి వచ్చినప్పుడు మొదటివాని యాశౌచముతోనే నివృత్తియనియు తల్లిదండ్రుల విషయములో వారి దశాహముతోనే నివృత్తియనియు నంగిరస్సుడు, సంవర్తుడు, చెప్పిరి. ఇతరులకు జేయు విషయములో మొదటి యాశౌచముతో నివృత్తియైనను అనంతరము సంస్కారముజేసినవారికి వారివారి యాశౌచదినముల పర్యంతము ఉదకదానమువలెనే పిండదానములను గూడ చేయవలయును. ఆశౌచపర్యంత ముదకపిండదానముల జేయవలయునని విష్ణువుచెప్పెను. బ్రాహ్మణునకు పదిపిండములును, క్షత్రియునకు పంద్రెండు పిండములును, వైశ్యునకు పదియేను పిండములును, శూద్రునకు ముప్పదిపిండముల నివ్వవలయునని, పరాశరుఁడు చెప్పెనుగాన యితరులకు జేయువిషయములో మొదటివాని యాశౌచముతో నివృత్తియై యనంతరము సంస్కారము జేయఁబడినవారి యాశౌచము లేకపోయినను పిండోదక దానక్రియలను వారివారి యాశౌచదినముల పర్యంతము పిండోదక దానక్రియలను జేయవలయునని శాతాతపాదులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

అనాథశవ సంస్కార విషయమునందు.

౧౪౯—తా. అనాథుడగు బ్రాహ్మణుని స్పృశించినను వానికి సంస్కారము జేసినను బ్రాహ్మణునకు దోషము లేదు. శవమును మోసినను దహనసంస్కారము జేసినను స్నానము జేసినయెడల శుద్ధియగునని దిక్కులేనివానిగుఱించి చెప్పఁబడినది. ధనము మొదలగు వానియందు నపేక్షచే శ్రోత్రియుఁడగు బ్రాహ్మణునకుగాని మరియొకనికిగాని యసపిండుడు

వహనదహనాదులను చేసినయెడల వానికి బంధువులకు వలెనే త్రిరాత్రా శౌచముకలదు అని మనువు చెప్పెను.

సంస్కారముజేసినవానికి నాశౌచనియమము.

౧౫౦—తా. ఎవడైన నసపిండునకు సంస్కారముజేసి యాప్రేత యొక్క యింటియందే నివసించి వారియన్నమునే తినినయెడల పదిదినము లాశౌచముండును. వారింటిలో నివసించి యితరులు తెచ్చిన యన్నమును భుజించినయెడల మూడుదినము లాశౌచముండును.

సమానోదక నిర్ధారణమందు.

౧౫౧—తా. సమానోదకుడగు ప్రేతను దహించిన వానికి పది దినము లాశౌచమును ఇతరులకు మూడుదినము లనియు స్మృతికర్తలు చెప్పిరి.

బ్రహ్మచారి సంస్కారముజేసినయెడల.

౧౫౨—తా. ఆచార్యుడు స్వకీయోపాధ్యాయుడు తల్లి దండ్రి గురువు మొదలగు ముఖ్యులకు దహనాదిక్రియలను జేసినను బ్రహ్మచారికి బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునకు లోపము కలుగదు

అనుగమనమునందు సూతకనిర్ణయము.

౧౫౩—తా. పెనిమిటి మృతినొందినపిమ్మట భార్య సహగమనము చేసినప్పుడు ఆస్త్రీకి దహనసంస్కారము కుమారుడు చేసినను ఇతరుడు చేసినను పెనిమిటి సంబంధమగు నాశౌచముతోనే నివృత్తియగునుగాని పత్నియొక్క యాశౌచముతో లెక్కలేదు. ఉభయులకును నవశ్రాద్ధ సపిండాదు లొక్కసారిగానే చేయవలయును. పూర్వదినమునందు తండ్రి మరణించి మరునాడు తల్లి మరణించినను తల్లిదండ్రులకు నవశ్రాద్ధ సపిండము లొక్కసారిగానే చేయవలయును. శావాశౌచముతో సమానమైనదిగాని తక్కువైనదిగాని మఱియొక శావాశౌచము వచ్చినయెడల పూర్వాశౌచముతోనే శుద్ధియగును. పూర్వాశౌచముకంటె నధికమగు శావాశౌచము వచ్చినప్పుడు అధికాశౌచముతోనే నివృత్తియగును పదియవ దినమునందు రాత్రిగాని తెల్లవారు జామునగాని తెలిసిన యాశౌచముల విషయమై పూర్వము చెప్పిన ప్రకార మాచరింపవలయును. శావాశౌచముగాని సూతకాశౌచముగాని పట్టుచుండగా పూర్వము పట్టుచుండెడి మృతకాశౌచముతో సమానమైనదిగాని తక్కువైనదిగాని మధ్యవచ్చినయెడల పూర్వాశౌచముతోనే యాశౌచము నివృత్తియగును. అంతకంటె

నధికమైనయెడల స్వకాలముతో నివృత్తియగును. పూర్వాశౌచముతోనే నివృత్తియనెడు విషయము ప్రసవించియుండు స్త్రీలకును అగ్నిసంస్కారము జేసిన కుమారునకుగాని యన్యునకుగాని పూర్వము దశాహమరణాశౌచము కలిగియున్నను వర్తించదు కాబట్టి అధికాశౌచ విషయములో సూతికయగుస్త్రీని పుత్రుడుగాని యితరుడుగాని యగ్నిసంస్కారము జేసినవానిని విడిచి యితరుల విషయముగా దెలిసికొనవలయునని చెప్పిరి.

చూడాకర్మ జేయబడిన వానివిషయము.

౧౫౪—తా. చూడాకర్మ యైనవాడు తల్లిదండ్రులకు దహనసంస్కారములను జేయవచ్చును ఉదక పిండదానముల నివ్వవచ్చును స్వధాశబ్దమును చెప్పవచ్చును వేదమంత్రములను మాత్రము పఠింపగూడదని చూడాకర్మ చేయబడి ఉపనము కానివాని గురించి చెప్పబడెను.

చూడాకర్మ కానివాని విషయము.

౧౫౫—తా. చూడాకర్మ చేయబడక పోయినను కుమారుడు తల్లిదండ్రులకు దహనాదులను జేయవచ్చునని యున్నది. కాలాదర్శమునందు చెప్పినదేమనగా, కుమారుడు పుట్టినందువలన తల్లిదండ్రుల ఋణముతీరునని చెప్పబడియున్నందునను ఔరసకుమారుడు తల్లిదండ్రులకు సంస్కారము జేయవలయునని చెప్పియుండుటవలనను మొదటిసంవత్సర పర్యంతము చూడాకర్మ చేయబడనివాడు సంస్కారము జేయగూడదని చెప్పబడెనుగాని సంవత్సరము దాటినపిమ్మట చూడాకర్మ చేయబడక పోయినను తల్లిదండ్రులకు సంస్కారము జేయనగును. కాబట్టి దహనసంస్కారమును అకృతచూడుడైనను కుమారునిచే చేయించి శ్రాద్ధముల నితరులచే జేయించవలయును చిన్నకుమారుడు సమస్త క్రియలను జేయవచ్చునుగాని పెద్దకుమారు డుండునప్పుడు సపిండనాధికారములేదు గాన సపిండీకరణము పెద్దవాడే చేయవలయును. దహనసంస్కారము ముఖ్యమగుటవలన పెద్దవాడైనను చిన్నవాడైనను పెద్దభార్య కుమారుడే దహనము జేయవలయు ననియు ననేకభార్యలకు ననేకులు పుత్రులుండిన వారిలో నెవడు పెద్దవాడో వానిచేతనే సపిండీకరణమును జేయించవలయు ననియు కాశ్యపుడు చెప్పెను.

పెద్దకుమారునకు కర్తృత్వమును గురించి.

౧౫౬—తా. అగ్నిసంస్కారము జేసి .తిలోదకాదుల నిచ్చుట మొదలిడినవాడే షోడశదినముల పర్యంతము చేయవలయునుగాని జీవించి

యుండగా మఱియొకడు నడుమను ప్రారంభించి చేయగూడదనియు నట్లు చేసినయెడల తిరిగి దహనసంస్కారము మొదలు చేయవలయు ననియు చెప్పఁబడెను. ఆప్రకారముగానే శివపురాణమునం దీవిధముగా జెప్పఁబడెను. దహనకర్మ నవశ్రాద్ధములు తిలోదక పిండదానములు నగ్నప్రచ్ఛాదనము ఇవి పూర్వకర్మలు కాఁబట్టి యివియన్నియు నొక్కకర్మయే యనియు వీనిలోనే కర్మనైనను మఱియొకడు కర్తృత్వమును వహించి చేసినయెడల మొదటనుండియు జేయఁబడిన దహనాదిక్రియలకు లోపము కలుగుననియు శివపురాణమునందు జెప్పఁబడెను గాన మొదట ప్రారంభించినవాడే దశాహాంతము జేసి పెద్దకుమారుఁడు సపిండీకరణమును జేయవలెను. కాలభేదముచేగాని కర్తృభేదముచేగాని జేయఁబడుచుండెడి క్రియలకు భంగము కలిగినప్పుడు తిరిగిచేయబడిన క్రియలను జేయవలయును. మొదటచేయువాడు మరణించినగాని రోగము మొదలగు వానిచే నశక్తుడైనప్పుడుగాని మరియొకడు చేయవలయును.

మొదట సంస్కారము జేసినవానికి నాపత్తుకలిగెనేని

౧౫౭—తా. ఒకనికి సంస్కారము జేయుటకు ననేకులు కర్తలుండగా మొదట దహనాది క్రియలను జేసినవానికి విపత్తికలిగినప్పుడు వాని తర్వాత పుత్త్రునకును వానికిని విపత్తి కలిగినప్పుడు వానితర్వాత వానికిని, కర్తృత్వముండునని స్మృతికర్తలు చెప్పిరి

—{ పదిదినముల లోపల తిలోదకాదులకు విఘ్నము కలిగిన యెడల నెట్లగా జేయవలయును. }—

౧౫౮—తా. దహనాది కర్మనుజేసి నిత్యకర్మను ప్రారంభించి చేయుచుండగా మధ్యనేదైన నొక గొప్పయాటంకము వలన విఘ్నము కలిగియుండగా సంవత్సరము లోపుగాగాని సంవత్సరము గడచిన పిమ్మట గాని యెప్పుడైనను దహనము విడిచిపెట్టి మిగిలిన తిలోదకాది క్రియలనన్నియు జేయవలయునని కర్మప్రదీపికయందు జెప్పఁబడెను.

గర్భిణీస్త్రీ సంస్కార విషయము.

౧౫౯—తా. గర్భిణీస్త్రీ మృతినొందినప్పుడు పెనిమిటి తమసూత్ర ప్రకారముగా కర్మనుజేయుట ప్రారంభించి శ్మశానమునకు తీసికొని వెళ్లి చితికి పడమట ప్రదేశమునం దాస్త్రీని దక్షిణశిరస్సుగానుంచి యాఱు మాసములకు పైబడిన గర్భముకలదగునేని నాభికి నెడమభాగమునందు నాలుగంగుళ ప్రమాణముగా నుదరమును గుర్తుపెట్టుకొని "హిరణ్య

గర్భ స్సమవ_ర్తతాగ్రే...హవిషావిధేమ" అను మంత్రమును జెప్పుచు పెనిమిటిగాని మరియొకరుగాని గర్భమును ఛేదించి శిశువునుదీసి కడిగి భూమియం దుంచవలయును. శిశువు జీవించి యున్నయెడల "జీవత్వాయం మమపుత్రః" అనుమంత్రమును జెప్పుచు నాశిశువు నభిమంత్రించి "క్షేత్రియై త్వానిర్ఋుత్యై త్వా" అనునది మొద లైదుమంత్రములచే శిశువును స్నానము జేయించి భూమియం దొక హిరణ్య శకలమునుంచి దానిపైన శిశువునుంచి "భూర్భువస్సువః" అని యభిమంత్రించి "య_స్తే_స్తనశ్శశయో మయోభూః...ధాతవేకః" అను మంత్రమును జెప్పి మరియొకస్త్రీచే _స్తన్యము నిప్పించి గ్రామములోనికి తీసికొని వెళ్లవలయును. గర్భమును ఛేదించిన ప్రదేశమునందు స్రువముతో నాజ్యమును గ్రహించుచు మూలములో జెప్పఁబడిన "శతాయుధాయ శతవీర్యాయ" అను మంత్రము మొద లైదుమంత్రములచే నైదుపర్యాయములు హోమముచేసి పిమ్మట "ప్రయాసాయస్వాహా" అనునది మొదలు పంద్రెండాహుతుల నాజ్యముతో జేయవలెను. వీనికి త్యాగముల నాయామంత్రముల గుఱించి చెప్పఁబడిన దేవతలను చెప్పవలయును. అనంతరము "ప్రాణాయస్వాహా" అనునది మొదలు "పూష్ణే సాకేతాయ స్వాహా" అను వరకునుండు పదునాలుగు హోమములను జేయవలయును. త్యాగముల గురించి మంత్రో_క్త దేవతలను చెప్పవలయును. ఇట్లు ప్రేతయొక్క యుదరమునం దాజ్యహోమములను జేసి "భూర్భువస్సువః" అనివ్యాహృతి హోమమును జేసి ఛేదించిన ప్రదేశమును దారముతో గట్టి యాజ్యముతో తడిపి యుదరప్రదేశమును ఛేదించినందుకు ప్రాయశ్చి_త్తము నిమి_త్తము హిరణ్యధేను తిలదానాదులను జేయవలయును. ఇట్లు గర్భిణీస్త్రీని గుఱించి పుత్త్రుఁడు మొదలగువారు చేసినయెడల "సువర్ణగ్ంహస్తాత్" అనునట్టి కర్మను జేయుచున్నారు. ఈప్రకారము గర్భిణీస్త్రీ సంస్కారవిషయము చెప్పఁబడెను.

గర్భిణీసంస్కారమును గురించిన కారికలు.

౧౬౧—తా. గర్భిణీస్త్రీ మృతినొందినప్పుడు జేయవలసిన విధిని గురించి బోధాయనుఁడు భరద్వాజుడు శౌనకుడు మొదలగువారు కొన్ని కారికలను జేసిరి. ఆప్రకారముగానే (159) వ విషయమునందు వ్రాయఁబడినది గాన తిరిగి వ్రాయఁబడ లేదు. యవోదనభక్షణాది మిగిలిన విషయమంతయు సమానము.

సూతికాస్త్రీ రజస్వలాస్త్రీ మరణముల విషయము.

౧౬౧.—తా. ప్రసవించినపిమ్మట పదిదినములలోపుగా స్త్రీ మరణించినయెడల సూతికాస్త్రీ మరణమును గురించి ప్రాయశ్చిత్తమును జేయుచున్నానని ముందుగా సంకల్పముచేసి పరిశుద్ధమగు జలముతో ముందు స్నానము మంత్రరహితముగా జేయించి ధౌతవస్త్రమును ధరింపజేసి తీర్థోదకమునుగాని శుభ్రమగు నితర యుదకమునుగాని తెచ్చి యొక కలశములోగాని నాలుగు కలశములలోగాని యుంచి యాకలశములలో నైదువిధములగు వృక్షముల చర్మలను చిగుళ్లను మృత్తికను పంచామృతములను పంచగవ్యములను పంచరత్నములను వానివానికి జెప్పఁబడిన మంత్రములతో నుంచి వేదాధ్యయన సంపన్నులగు నలుగురు బ్రాహ్మణులచే వరుణపూజను జేయించి "హిరణ్యవర్ణాః" అనునది మొదలు నాలుగు మంత్రములచేతను "పవమానసువర్జనః" అను వాకముచేతను "యదంతియచ్చదూరకః" అనునది మొదలైదుబుక్కులచేతను పూర్వము వరుణపూజ చేయఁబడిన కలశోదకములతో బ్రాహ్మణులచే స్నానము చేయించి, తిరిగి ధౌతవస్త్రమును గప్పి యాబుత్విక్కులకు దక్షిణలనిచ్చి ప్రాయశ్చిత్తము నిమిత్తము కృచ్ఛ్రత్రయములను జేసినపిమ్మట పైతృమేధిక కర్మను జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే రజస్వలైన స్త్రీలకును జేయవలెను. సూతికయగుస్త్రీ మరణించినప్పుడు యాజ్ఞికులేతీరుగా జేయింతురని ప్రశ్నకలుగగా వాజసనేయు లిట్లుచెప్పిరి. కలశములో జలమును పంచగవ్యాదులనుంచి పుణ్యప్రదములగు మంత్రములతోను రుద్రము, రుద్రసూక్తము, పవమానసూక్తము, పురుషసూక్తము, భవిష్య పురాణోక్తమంత్రములు మొదలగువానిచేతను, వరుణసూక్తముచేతను, నూఱు కలశముల నుదకమునుంచి యామంత్రములను మూఁడుపర్యాయములు చెప్పవలయును పిమ్మట దర్భలు ఔదుంబరము పద్మములు పలాశపత్రములు రావిచిగుళ్లు అను అయిదువిధములగు పత్రములనుంచి తిరిగి నూఱు కడవలజలముపోసి శుద్ధిబఱచి పాదములను కడిగి నూతనవస్త్రమును జుట్టి గంధపుష్పాదులచే నలంకరింపజేసి బ్రాహ్మణుల ననుజ్ఞనుపొంది పిమ్మట శవధర్మప్రకారముగ దహించవలయు ననిరి. వఱియు రజస్వలైన స్త్రీగాని ప్రసవించిన స్త్రీగాని మరణించినయెడల పూర్వము ధరించియున్న వస్త్రమును దీసివేసి తిరిగి నూతనవస్త్రమును ధరింపజేసి [illegible] చేతను స్నానము జేయించి దహించవలయును. అనంతరము చేయఁదగిన క్రియలకు నిర్ణరు

లతో సమానమేయని యొకపక్షము. సూతికయగుస్త్రీ మరణించినను రజస్వలయగుస్త్రీ మరణించినను పావమానాద్యాది ఋక్కులను జెప్పుచు పంచగవ్యములచే స్నానముచేయించి పిమ్మట శవధర్మానుసారముగ దహనము జేయవలయునని మఱియొకపక్షమునందు కలదు. ప్రసవించినస్త్రీగాని రజస్వలయగుస్త్రీగాని మరణించినపక్షమున, దుర్గామిందాహుతులను వ్యాహృతి హోమములను జేసి యథాశక్తి దానాదికమైన పిమ్మట సంస్కారము జేయవలెను. అని మరియొక పక్షముకలదు. ఇట్లు అనేకపక్షములు కలవు.

దశాహ ప్రయోగము.

౧౬౨—తా. ప్రసవించి నప్పుడును మరణించి నప్పుడును పదిదినములు గడిచిన పిమ్మట శుద్ధిని జేసికొనవలయును గాన యాప్రదేశమును గోమయముతో సంమార్జన జేయుటవల్లను గోవులు బ్రాహ్మణులు సంచరించుటవల్లను బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయుటవల్లను శుద్ధికలుగునని జెప్పఁబడియున్నది. కాఁబట్టి పదియవదినమున ప్రాతఃకాలమందు పూర్వముంచబడిన దీపాదులను తీసివేసి గోమయముతో గృహసంమార్జనముచేసి లోహితచర్మము అనడుహము రాయిదర్భలు వేతసశాఖ ఉశీరికపప్పు జలఘటము ఓషధిస్తంభము తిలలు స్రుక్స్రువాది సమస్తవస్తువులును తీసికొని జ్ఞాతులతోఁకూడ తటాకాది - జలప్రదేశములకు వెళ్లి స్నానాచమనములను జేసి బ్రాహ్మణులకు ప్రదక్షిణముచేసి తనశక్తి ననుసరించి దక్షిణను సమర్పించి ప్రేతప్వదూపుఁడగు తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతకు దహనమువలన కలిగిన దాహము తృష్ణనశించు నిమిత్తము బంధువులు మిత్రులు మొదలగువారిచే ధర్మోదకము నిప్పించుచున్నానని ప్రార్థించవలయును. అప్పుడు వారును ధర్మోదకము నిచ్చెదమని చెప్పి స్నానము చేసి ప్రేతయొక్క గోత్రనామములను జెప్పి యొక్కొక్కరు ప్రత్యేకముగా తిలసహితమైనట్టి జలాంజులలను మూఁడు విడువవలయును. ఇతరులు తిలోదకములను విడిచే విషయములో శిలయందనే నియామకము లేదు. అనంతరము కర్తయు జ్ఞాతులును వపనము జేయించుకొనవలయును. పదియవదినమునందు గ్రామమునకు వెలుపలగా నదీతీరమునకు గాని తటాకాది ప్రదేశమునకుగాని మహావృక్షము వద్దనుగాని జ్ఞాతులతోఁగూడ వెళ్లి జ్ఞాతులలో సప్తపురుషాంతరములకు లోపుగా నుండెడి జ్ఞాతులును వారిలో ప్రేతకంటె చిన్నవయస్సుగలవారును కర్తతోఁగూడ కేశశ్మశ్రునఖ సహితముగా వపనమును [illegible] పూర్వవస్త్రములను

విడువవలయునని కల్పకారిక మొదలగు వానియందు జెప్పఁబడెను. సూతక మందుగాని మృతమునందుగాని మాసము తిథి వారము నక్షత్రము మొద లగువానిని విచారింపకయే పదియవదినమునందు క్షౌరమును జేయించు కొనవలయుననియు తమకంటె పెద్దవారు మృతినొందినప్పుడు పదియవ దినమునందు మధ్యాహ్న కాలమందు క్షౌరమును జేయించుకొని సచేల స్నానము జేయవలయు ననియు పదిదినముల పర్యంతము సపిండులతో గూడ భుజించవలయుననియు ఆశౌచాంతమునందు గృహసంమార్జనాది క్రియలను జేయవలయుననియు నితర స్మృతులయందు జెప్పఁబడెను. ఈప్రకారముగా దేవలుడును చెప్పెను. ఇట్లు క్షౌరాది క్రియలనుజేసిన పిమ్మట స్నానముజేసి కర్త యాచమనముజేసి నిత్యము జేయదగిన శిలా స్నాన మృదాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదానాదులనుజేసి యజ్ఞో పవీతుడై గ్రామశ్మశాన మధ్యప్రదేశమునందు ప్రాఙ్ముఖముగా గూర్చుండి ప్రాణాయామ సంకల్పాదులనుజేసి యాశౌచ నివృత్తికొరకు అఘాపనుత్తి హోమమును జేయుచున్నానని సంకల్పము చేయవలయును. నిత్యము చేయుచుండెడి శిలాస్నాన మృదాస్నాన వాసోదక తిలోదక పిండప్రదా నములను క్షౌరమునకు పూర్వమే చేయుట యాచారముకలదు. ఈగ్రం థమునందు క్షౌరానంతరమున చెప్పఁబడెను. "యత్రక్వచాగ్నిం" అని లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి దర్భాస్తరణాది స్రుక్స్రువ సంమార్జనాంతముజేసి తూర్పుగా ముఖప్రదేశము లోమములు పైగా నుండునట్లుగాను వృషభ చర్మమును అగ్నిహోత్రమునకు పడమర భాగమున పరచి "ఆరోహతా యుర్జర సంగృణానా" అనుమంత్రమును చెప్పుచు కర్తయు జ్ఞాతులు ఆచర్మము నధిష్ఠించవలయును. "యథాహాన్యను పూర్వంభవంతి" అను మంత్రము ప్రకారముగ పురుషులలో పెద్దవారు దక్షిణ ప్రక్కనువారి ప్రక్కను స్త్రీలలో పెద్దవారును పురుషులలో చిన్నవారు ఉత్తరదిక్కు నను వారిప్రక్కను స్త్రీలలో చిన్నవారును గూర్చుండవలయును అనంత రము మంత్రరహితముగ నగ్నికి పరిషేచనముజేసి చివరలను మణిచి స్రు క్స్రువములతో మొదట రెండుపర్యాయములు ఆజ్యముతో హోమ మునుజేసి పిమ్మట యథాప్రకారముగ స్రువముతో దశాహుతులను జేయ వలయును. ఇట్లు హోమమును జేయునప్పుడు ప్రతిపర్యాయమున్ను స్రువ ముతో సంపాతపాత్రను తగిలించవలయును. అనంతర ముత్తరపరిషేచ నముజేసి స్రుక్స్రువ... లను నగ్నిహోత్రమునం దుంచి యగ్నిహోత్ర

మున కుత్తరదిక్కున లోహితవర్ణముగల వృషభమును ప్రాఙ్ముఖముగ నుంచవలయును. అది సంభవించనిపక్షమున దర్భనైనాయుంచి దానిని జ్ఞాతులు వృద్ధపూర్వకముగా దాటి వెళ్లవలయును. చివరకు కర్తవెళ్లి జ్ఞాతులకు దక్షిణభాగమున నొకగొయ్యిత్రవ్వి దానిలో నొకరాయినుంచి యాశిలను త్రొక్కవలయును. సువాసినీస్త్రీలకు దోసిలియందు సంపాత పాత్రయం దుంచబడిన యాజ్య ముంచవలయును. ఆస్త్రీలు ముఖమునకు రాచుకొనవలయును. అనంతరము గర్తమునందుండెడి శిలనుదీసి యాగర్త మును మంటితోబూడ్చి దానిపైన వేదికనేర్పరచి దానిపైన ప్రేతశిలనుంచి దానికి నిరుప్రక్కలను రెండు శిలలనుంచి ప్రేతస్వరూపుడగు తండ్రి యొక్క పదియవదినమునందు ప్రేతశిలను బూజించుచున్నానని సంకల్పము జేసి యుత్తరదిక్కుననుండు శిలయందు రుద్రుని దక్షిణదిక్కుననుండు శిలయందు యముని నావాహనముజేసి స్నానముజేయించి రుద్రయమ సహితముగా ప్రేతశిలకు నావాహనా సనార్ఘ్యపాద్యాది విధులచేతను గంధపుష్పాక్షతాలంకరణాదులచేతను ఛత్రపాదుకాదులచేతను పూజించి పిమ్మట అన్నము సూపము మొదలగు వానిచే మూడుపిండములను జేసి ప్రేతకు నొకపిండమును రుద్రునకు నొకపిండమును యమునకు నొకపిండ మునుంచి సమస్తభూతములకు బలిప్రదానముజేసి యుదకకుంభమునుంచి చుట్టునోషధుల నుంచవలయును. పిమ్మట జీవించియుండువారు స్థిరజీవులై శుభము నెప్పుడును బొందుచుండవలయునని తలచుచు బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞబొంది ప్రేతశిలాసహితమగు నామూడుశిలలను దీసికొని "పృథివీం గచ్ఛప్రతిష్ఠాశరీరైః" అను, వరకునుండు మంత్రమును జెప్పి జలములో విడిచిపెట్టవలయును. అనంతరము ధర్మోదకము నిచ్చిన వారందరును బంధు సహితముగ కర్తను ఆలింగనాదులచే మనస్సునకు శాంతిని కలుగజేసి తిలసహితమగు ఉసిరికపిండితోగాని యావపిండితోగాని దేహమునరాచు కొని జ్ఞాతులు బంధువులు మొదలగువారితోగూడి కర్త స్నానముజేసి ధౌతములైన తెల్లనివస్త్రములను ధరించి పుణ్యాహవాచన ఆనందహోమా దులను గావించి బ్రాహ్మణాశీర్వాదములనొంది వారికి గంధాక్షత దక్షిణ తాంబూలాదులనిచ్చి చిగుళ్లతోగూడిన జలకలశమును దీసికొని సువాసినీ స్త్రీలు ముందు నడుచుచుండగ తాము వెనుకనడచుచు గ్రామములోనికి వెళ్లవలయును.

ఆనంద హోమము.

౧౬౩—తా. గృహమునకు నీశాన్యప్రదేశమునందు గూర్చుండి కర్త ప్రాణాయామముజేసి యాశౌచనివృత్తికొఱకు ఆనందహోమమును జేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి యగ్నిప్రతిష్ఠాది పరిషేచనాంతము హోమమును జేసి యుత్తరపరిషేచనముజేసి స్రుక్స్రువాజ్యస్థాలుల నగ్నిహోత్రములోనుంచి యవోదనప్రాశన జేయవలయును అజపాకము కలియుగములో నిషేధింపఁబడినది. ఈపదిదినములకు లోపుగా శుభకార్యములను జేసికొనగూడదు బ్రాహ్మణులు మొదలగువారందరును పదిదినములలోపుగా జ్ఞాతులును సంవత్సరమునకులోపుగా పుత్రులును శుభకార్యములను జేసికొనగూడదని జెప్పఁబడెను. జ్ఞాతులకు పదియవదినమునందు నూర్ధ్వాధోభాగములయందును పరదినమునందు నూర్ధ్వభాగమునందును వపనము విధించబడెను.

కంఠసూత్ర విసర్జనము.

౧౬౪—తా. మృతదినమునందుగాని పదియవదినమునందుగాని ప్రేతపత్ని మంగళసూత్రమును కర్ణపత్రములను తీసివేయవలెను. సంగ్రహకారుఁడు చెప్పినదేమనగా, పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు ఆప్రేతయొక్క సన్నిధానమందే భార్య కంఠసూత్ర కర్ణపత్రములను తీసివేసి స్నానము జేయవలయునని చెప్పెను. ఇతర స్మృతియందు జెప్పఁబడిన దేమనగా, పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు భార్య తత్కాలమందే స్నానమునకు పూర్వమందుగాని స్నానముజేసిన పిమ్మటగాని లేక, పదియవదినమునందుగాని కంఠసూత్రమును విసర్జించవలయునని చెప్పెను. పదియవదినమునకు వెలుపలనుండుటవలన నాటంకముకలిగెనేని యాదినమునందు మాని స్నానము జేసినపిమ్మట కంఠసూత్రమును విసర్జించవలయు ననియు శ్రాద్ధములను యథోక్తకాలమునందే యాచరింపదగుననియు జెప్పఁబడెను. పదిదినముల పర్యంతము కర్త తనశక్తికొలదియు జ్ఞాతులను జేసిదినములయందు నితరులను భుజింపజేసినయెడల ప్రేతకు విశేషపుణ్యము కలుగునని జెప్పఁబడియున్నది గాన పదియవదినమునందు కర్త జ్ఞాతులతోగూడ స్నానముజేసి యావస్త్రములను విడిచి ధౌతవస్త్రములను ధరించి వారితోగూడ భుజించవలయును. జ్ఞాతులు తృప్తినొందినయెడల ప్రేతకు తృప్తికలుగునని చెప్పఁబడెను గాన జ్ఞాతులతోగూడ పదిదినములపర్యంతము సంభాషణ స్నాన

భోజనవిహారణాదులను సలుపవలయును అందువలన ప్రేతకు శీఘ్రముగా తృప్తికలుగును ఈవిధముగ దశాహవిధి చెప్పఁబడెను.

ఏకాదశాహకృత్యము.

౧౬౫—తా. ఏకాదశదినమున ప్రాతఃకాలమందు స్నానముజేసి బ్రాహ్మణునిగాని జలమునుగాని స్పృశించినను శుద్ధియగుననియు క్షత్రియులు మొదలగువారు వాహనాదులను స్పృశించిన శుద్ధియగుననియు చెప్పబడెను. సంగ్రహమునందు జెప్పినదేమనగా, ఆశౌచానంతరముజేసి పుణ్యాహవాచన స్వస్తివాచనాదికములను జరిపి బ్రాహ్మణులను భుజింపచేసిన ప్రేతకు తృప్తియు ముక్తియు కలుగునని యున్నదని తాత్పర్యము.

కర్తృభార్య రజస్వలైనయెడల జేయువిధానము.

౧౬౬—తా. పదునొకండవదినము సమీపించి యుండగ కర్త యొక్కభార్య వెలుపలనుండెనేని యాదినమునం దాద్యశ్రాద్ధమును జరిగించి మిగిలిన యూనాదిశ్రాద్ధముల నాఁ వలయును. కర్తభార్య రజస్వలై పదునొకండవదినమునకు నభ్యంతరము కలిగెనేని సపిండీకరణమునువిడిచి మిగిలిన శ్రాద్ధములను జేయవలయునని మఱియొకరు చెప్పిరి శ్రాద్ధశేషమని చెప్పుటవలన పదునొకండవ దినమునందు విధాయకమగు ఆద్యశ్రాద్ధము రుద్రగణాఖ్యశ్రాద్ధము వృషోత్సర్జనాంగ శ్రాద్ధమును జేయవలయుననియు సపిండీకరణనిమిత్తముగ నపకృష్యము జేయబడు పదియేను యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధములను విడువవలయు ననియు జెప్పఁబడెను పన్రెండవదినమునందు స్నానమాయెనేని యాదినమునందే తిరిగి స్నానము చేసినయెడల శుద్ధికలుగుననే వచనప్రమాణమువలన రెండవ స్నానముజేయించి శుద్ధిబఱచి యాదినమున మధ్యాహ్నకాలమం దాద్యాదిషోడశ ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధములనుజేసి అప్పుడే సపిండీకరణమును జేయవలయును. అప్రకారముగానే గోభిలుడును చెప్పెను. పదమూడవ దినమునందు స్నానమయ్యెనేని యాదినమునందు తిరిగి స్నానముజేయించి శుద్ధిపరచి పన్రెండవదినమున ఆద్యాది షోడశశ్రాద్ధములను పదమూడవ దినమందు సపిండీకరణమును జేయవలయును. ఏకాదశదినమునకు నాటంకము సంభవించినయెడల పన్రెండవ దినమునందుగాని పదమూడవ దినమునందుగాని చేయవచ్చునని యున్నది గాన భార్య స్నానమైనపిమ్మట ప్రాతఃకాలమునందు స్నానముజేసి యింటికివచ్చి గృహశుద్ధిగొఱకు పుణ్యాహవాచనాదులను జేసి వృషోత్సర్జనమును జేయవలయును.

వృషోత్సర్జనము.

౧౬౭—తా. ఏకాదశాహస్సునందు ప్రేతనుగురించి వృషోత్సర్జనముచేసినయెడల పిశాచత్వము నొందక స్వర్గలోకము నొందునని శంఖుడు చెప్పెను. మరియు నేకాదశదినమునందు ప్రేతనుగురించి వృషోత్సర్జనము జేయక నెన్నిశ్రాద్ధముల జేసినను పిశాచస్వరూపము విడువదనియును చెప్పెను. పుత్రసంతానము కలదిరై పెనిమిటి జీవించి యుండగా భార్య మృతినొందినయెడల నామెను గురించి కుమారుఁడు తండ్రి జీవించియుండు పర్యంతము వృషోత్సర్జనము జేయ నక్కరలేదనియు పాతివ్రత్యముచే జెందునట్టి పుణ్యలోకము వృషోత్సర్జనము జేయకపోయినను భర్తయు కుమారుఁడు సజీవులై యుండగా మరణించినస్త్రీకి సంభవించుననియు చెప్పఁబడెను. తండ్రివిషయమై కుమారుఁడు వృషోత్సర్జనము చేసినయెడల యేడు జన్మములయందును బాల్యవార్ధక్యాది వయస్సులలో జేయబడిన పాపమంతయు తత్‌క్షణమే నశించును. పతివ్రతయు బంధువులు కలదియు పుత్రసంతానము కలదియు సువాసినియునగుస్త్రీ మృతినొందినయెడల ఒక్కవృషభముతోనే జేయక ఆవుతోగూడ వృషోత్సర్జనము చేయవలయునని వ్యాసుఁడు చెప్పెను. నీలవర్ణముగల వృషభముతో రుద్రుని గురించి విడువవలయును. సంతానము లేనిదగుచు స్త్రీ మృతినొందినప్పుడు తానే కర్తయైనను భార్యను గురించి పెనిమిటి వృషోత్సర్జనము చేయ గూడదు. పెనిమిటి జీవించియుండగా మృతినొందిన స్త్రీవిషయమై తత్కాలమునందు వృషోత్సర్జనముజేయక తండ్రి మృతినొందినపిమ్మట తండ్రిసంబంధమగు నౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములనన్నియు జేసినపిమ్మట కుమారుఁడు తల్లినిగూర్చి వృషోత్సర్జనము చేయవలయును. తండ్రితోకూడ సపిండీకరణమును జేయగూడదు. పెనిమిటి పుత్రులు లేనియాఁడుది మృతినొందినప్పుడు మరియొకడు కర్తయైనయెడల ఆమెనుగురించి వృషోత్సర్జనముజేసి శ్రాద్ధమును చేయవలయును. భర్తయు పుత్త్రులు జీవించియుండగా మృతినొందిన స్త్రీవిషయమై వృషోత్సర్జనముజేయ నక్కరలేదనియు బ్రాహ్మణునకు గోదానముచేసిన చాలుననియు చెప్పఁబడెను. పదునొకండవదినమునందు వృషోత్సర్జనముజేయుట సంభవించనియెడల గోష్ఠప్రదేశమునుండి వృషభము నింటికిదీసికొనివచ్చి సూపము కలిపిన యన్నమును తినిపించవలయును. అనంతరము మూడవపక్షములోగాని యాఱుమాసములలోగాని మృతదినమునందు వృషోత్సర్జనము చేసినయెడల ప్రేతశ్రాద్ధమును

చేసినంత ఫలము కలుగునని చెప్పఁబడెనని తాత్పర్యము.

వృషోత్సర్జన కాలము.

౧౭౮—తా. జాబాలిచే వృషోత్సర్గమును గురించి కాలపరిమితి యీవిధముగ జెప్పఁబడెను. ఏకాదశాహస్సునందుగాని ఆఱవ మాసమునందుగాని మూఁడవ పక్షమునందుగాని వృషోత్సర్గమును జేసినయెడల ముందునుపకారము కలదియగును. ప్రేతకార్యసంబంధమగు వృషోత్సర్గము పదునొకండవ దినమునందు జేసినయెడల గురుశుక్ర మౌఢ్యదోషము లేదనియు నేకాదశదినముకంటె మరియొకప్పుడు వృషోత్సర్గమును చేసినయెడల మౌఢ్యదోషము కలదనియు చెప్పఁబడెను. కార్తికమాసమునందు, చైత్రమాసమునందు, రేవతీనక్షత్రమందును బ్రాహ్మణాది త్రివర్ణముల వారును వృషోత్సర్గమును జేయవచ్చును. ఆశ్వయుజ పౌర్ణమియందును, వైశాఖ పౌర్ణమియందును కార్తికమాసములో కృత్తికానక్షత్రముతో గూడిన దినమునందును సూర్య చంద్రగ్రహణములయందును మేష కర్కటక తులా మకరరాసుల సంక్రమణ దినములందును, ఆషాఢమాసములో మాతాపితరుల మృతదినములయందును పితృలనుగుఱించి వృషోత్సర్జనము జేయవలయును. ప్రేతోద్దిశ్యముగ జేయఁబడు వృషోత్సర్గమునందు వృద్ధిశ్రాద్ధముచేయ నక్కరలేదు. వృషభముయొక్క వెనుకప్రక్కను పార్శ్వములయందు చక్రము శూలము మొదలగు వానిచే గుర్తులను వేయవలయును. బ్రాహ్మణునకు తామ్రవర్ణము కపిలవర్ణము కలదియు, క్షత్రియునకు శ్వేతవర్ణము రక్తవర్ణము కృష్ణవర్ణము గౌరవర్ణము పాటలవర్ణము స్నిగ్ధవర్ణము కలదియు, వైశ్యునకు క్షీర నీలవర్ణము కలదియు, శూద్రునకు కృష్ణవర్ణము కలదియు నగు వృషభము చెప్పఁబడినది. నాలుగుసంవత్సరములు వయస్సుకలవి శ్రేష్ఠమైనవి. అవి సంభవించనియెడల రెండుసంవత్సర పరిమితి వయస్సుగల వృషభములైనా యుపయోగపడును. ఒకటి రెండుమూఁడు నాలుగుసంవత్సరములలో నెంతవయస్సు కలదియైనను సర్వావయవములును శుభలక్షణములు కలదిగా నుండునట్లుచూచి వృషోత్సర్జనము చేసిన యెడల కర్తకు స్వర్గప్రదమైనదగును. ఆవృషభముయొక్క లోమము లెన్నియుండునో అన్ని వేలసంవత్సరములు స్వర్గలోకములో నివాసముకలుగును. శరీరమంతయు తెల్లగానుండి ముఖమునందు తోకయందు పాండువర్ణముకలిగి డెక్కల కొమ్ముల సమీపమునందు తెల్లనివర్ణముకలది నీలవృషభమని చెప్పఁబడును. తనకుమారుఁడుగాని

సోదరుని కుమారుడుగాని ప్రేతయొక్క పదునొకండవ దినమునందు వారివారివర్ణములకు జెప్పఁబడిన వర్ణముగలదిగాని లేక నీలవృషభమును గాని యుత్సర్జనమును చేసినయెడల ప్రేతస్వరూపము నశించును. వృషోత్సర్జనము జేయునప్పుడు హోమమునుకూడ చేయవలయును. బ్రాహ్మణులకు భోజనమును పెట్టవలయును. వృషభమునకు చక్రాంకణము చేయునప్పుడు శరీరము లోమములు కాలుచుండును. ఆదోషము నివృత్తికొఱకు నేకోద్దిష్టవిధానముగ నెనమండ్రుగురు బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టవలయును. ప్రేతనిమిత్తమగు వృషోత్సర్గమునందు నేకోద్దిష్టవిధానముగాను కామ్యవృషోత్సర్గమునందు నాందీముఖ శ్రాద్ధవిధానముగాను బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయును. అనేకపుత్త్రులు కలుగవలయుననియు వారిలో నొకడైనను గయకువెల్లి పిండము వేయుననియు లేక నీలవృషభోత్సర్జనము నైన చేయుననియు పితృదేవతులు కోరుచుందురు. ప్రత్యక్ష వృషోత్సర్జనము జేయుటకు శక్తుడుకానియెడల హోమమును జేసి సువర్ణముతోగాని యామ్రద్రవ్యముతోగాని యుత్సర్జనము చేయవలయును. ప్రత్యక్షముగా వృషోత్సర్జనము జేయుటకు శక్తిలేని పక్షమునందు పదునొకండవదినమునందు రుద్ర ప్రీతికరముగ రుద్రసూక్తాదిపారాయణము పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులచే జేయించి వారికి భోజనము పెట్టి దక్షిణ తాంబూలాదుల నివ్వవలయును. తేనె క్షీరము ఆజ్యము మొదలగువానితోడ షడ్రసోపేతముగ భుజింప జేయవలయును ఇవియన్నియు వృషభము సంభవించని పక్షములో జెప్పఁబడినవి. సపిండీకరణమునకు లోపుగ వృషోత్సర్గము రుద్రగణ వసుగణ శ్రాద్ధములను జేయక అజ్ఞానముచే సపిండీకరణము చేసినయెడల కులక్షయమగునని చెప్పఁబడెను. కాఁబట్టి పదునొకండవ దినమునందు పుణ్యాహవాచనము జేసి ప్రేతస్వరూపమువదల స్వర్గలోక ప్రాప్తి నిమిత్తము వృషోత్సర్జనముచేసి యేకోద్దిష్టవిధానముగ షోడశ శ్రాద్ధములను జేసి బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయవలయునని స్మృతితత్వ నిర్ణయమందు జెప్పఁబడినట్లుగా వ్యాసుఁడు చెప్పెనని తాత్పర్యము.

వృషోత్సర్గమును జేయువిధానము.

౧౬౬—తా. కర్త సచేలస్నానముచేసి సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మలను దీర్చికొని పుణ్యాహవాచనమును జేసికొని సమంత్రకముగ నవశ్రాద్ధమును జేయవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి కర్త స్నానము జేసిన పిమ్మట ప్రాణాయామము దేశకాల సంకీర్తనము జేసి తండ్రియొక్క గోత్ర

నామములనుజెప్పి తండ్రి యాహితాగ్నియైన యెడల దహన దినము మొదలుకొని యనియు ననాహితాగ్నియైనయెడల మరణదినము మొదలు కొని యనియుజెప్పి ప్రేత తృప్తికొఱకు నేకాదశదినమునందు ఆమద్రవ్య ముతో నేకోద్దిష్టవిధానముగ నవశ్రాద్ధమును జేయుచున్నానని సంకల్పము జేసి బ్రాహ్మణునిబిలచి క్షణమునిచ్చి పాదప్రక్షాళనాది పదార్థము నిచ్చుట విసర్జనాంతము జేయవలయును. సమంత్రకమైన ప్రయోగము అగ్నావా ద్యేకోద్దిష్టామశ్రాద్ధమునందు వివరముగ చెప్పఁబడును. అంతరము ఒక సంవత్సరము రెండు సంవత్సరములు మొదలగు పరిమితి వయస్సుగల నీలవృషభమునుగాని లేక సంభవమైన వర్ణముగల వృషభమునుగాని తీసికొనివచ్చి యజ్ఞోపవీతిగా ప్రాణాయామము దేశకాల స్మరణముజేసి తండ్రియొక్క గోత్రనామములనుజెప్పి ప్రేతయొక్క మరణదినము మొద లేకాదశదినమునందు ప్రేతస్వరూపము వీడిపోయి పైశాచికాది బాధలు పోవుటకొఱకు రుద్రునిగురించి వృషోత్సర్జనము జేయుచున్నానని సంకల్ప ముచేసి అగ్నిప్రతిష్ఠ ప్రార్థన దర్భాస్తరణ పరిషేచన చరుశ్రవణాభిఘరణ పరిషేచనాంతము హోమాదులను జేయవలయును. ఇట్లు చేయువిధానము మూలములో జూచుకొనవలయును. ప్రత్యక్ష వృషోత్సర్జనము లేనిసమయ మందు అగ్నిప్రతిష్ఠకు ముందుగ మంటపము నేర్పరచి దానిపైన రెండు కూర్చలనుంచి వానియందు గోవృషభ మిథునద్వయము నావాహనము చేసి షోడశోపచార పూజాంతమును జేయవలయును. ఇక్కడ నగ్ని హోత్రవిధానము షట్పాత్రయుక్తమైనది కాఁబట్టి చరుసహితముగ నాజ్య హోమములు స్విష్టకృత్తుజయాది హోమములనుజేసి పరిషేచనాంతము చేసి పూర్ణపాత్రయందుండు జలముచే గోమిథునమునందు ప్రోక్షణ జేయ వలయును. అనంతరము గోవృషభమిథునమును వస్త్రాదులచే నలంకరించి హుతావశిష్టమగునాజ్యముతో లింగాకారముగగాని చక్రాకారముగగాని వృషభమును లాంచనముజేసి ప్రేతస్వరూపము పోవుటకొఱకు ఈవృష భమును విడుచుచున్నానని వృషభమునకు తప్తమగు చక్రాదిలాంఛ నముజేసి ప్రాఙ్ముఖముగ వృషభమును విడువవలయును. అప్పు డిట్లు చెప్పవలయును. ఓ వృషభరాజోత్తమా! తూర్పుదేశమునకు వెళ్లి యక్కడనుండు పర్వతములందు కసవునుమేయుచు తూర్పుసముద్రము నందు నుదకమును [illegible] గోవులకు నధిపతివిరై దేవ బ్రాహ్మణ భూములనువిడిచి యితరప్రదేశములయందు స్వేచ్ఛగా విహ

రింపుమని చెప్పవలయును. ఇట్లు నాలుగుదిక్కులను గుఱించియు జెప్ప వలెను. ఇట్లు వృషభమును ప్రార్థించి తూర్పుదిశగా విడిచి యనంతరము హోమము జేయగా మిగిలినయన్నముతో నెనిమిదిపిండములను జేసి యగ్ని హోత్రమునకు నెనిమిది దిక్కులయందు దర్భాస్తరణ తిలోదకాదులను విడిచి యాయెనిమిదిపిండముల నెనిమిది దిక్కులయందు నుంచి తిరిగి తిలోదక విసర్జనాంతముజేసి యగ్న్యుపస్థానము బ్రహ్మకు దక్షిణాప్రదా నాంతమును జేయవలయును ఈప్రకారముగ కల్పకారికాది స్మృతుల యందును జెప్పియున్నది. ఎవరేమతము నవలంబించినవారో వారివారి మతానుసారముగ చక్రముతోగాని శూలముతోగాని వృషభమునకు తోకకుపైగా కటిప్రదేశమునందు లాంఛనము వేయవలయును. ఇట్లు వ్యాసులు చెప్పెను.

సభర్తృక విషయము.

౧౭౦—తా. పెనిమిటియు కుమారుఁడు సజీవులై యుండునప్పుడు స్త్రీ మృతినొందెనేని యామెనుగూర్చి కుమారుఁడు తండ్రి జీవించియుండు పర్యంతము వృషోత్సర్జనము చేయగూడదని చెప్పిరిగాని యది యోగ్యమై నదికాదని మఱికొందరనిరి. అదియేపిధముగా ననగా, పెనిమిటియు కుమా రుఁడు సజీవులైయుండగా వారియెదుట మృతినొందినప్పటికిని స్త్రీకి వృషో త్సర్జనము యథావిధిగ జేయవలయునని మఱియొకరు చెప్పిరి. కాఁబట్టి యథావిధిగ వృషోత్సర్జనము జేయవలయును. మఱియొకవిశేషము కలదు. ఏస్త్రీ కుమారులు లేనిదగుచు పెనిమిటి జీవించియుండగా మృతినొందునో ఆమెనుగూర్చి యొకగోదానము చేసిన చాలునని మఱియొకడు చెప్పెను. కాఁబట్టి యీప్రకారము బహువిధములుగ ధర్మశాస్త్రవేత్తలు చెప్పి నందున శక్తికలిగి యున్నయెడల వృషోత్సర్గమును జేయవచ్చును శక్తి లేనియెడల మానినను ప్రత్యవాయము లేదు. ఈప్రకారము వృషోత్సర్గ విధానము చెప్పఁబడెనని ప్రయోగక్రమము మూలమునందును లేక యాజ్ఞికపాత్రక్రమముగల యాజుష అపరప్రయోగాను క్రమణికయందును జూడదగునని తాత్పర్యము.

షోడశశ్రాద్ధలు ఏకోద్దిష్టము.

౧౭౧—తా. నవము నవమిశ్రము పురాణము అని యేకోద్దిష్టము మూఁడువిధములు. పదిదినములు లోపుగా జేయబడు శ్రాద్ధములు నవ శ్రాద్ధములని చెప్పఁబడెను. పదునొకండవదినమునందు జేయదగిన ఆద్య

శ్రాద్ధము మొదలు సపిండీకకరణ పర్యంతము జేయబడు శ్రాద్ధములు నవ మిశ్రములని చెప్పబడును. సపిండీకరణమైన పిమ్మట మాసిక ప్రత్యాబ్ధికాది శ్రాద్ధములు పురాణములనియు చెప్పబడునని మూడువిధములుగా చెప్పిరి.

స్వతంత్ర ఏకోద్దిష్టనిర్ణయము.

౧౭౨.—శ్లో. ఆశౌచానంతరమందు ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును చేయ వలయునని యున్నది. ప్రతిమాసమునందును సంవత్సరమందును ప్రతిసం వత్సరమునందును గలిగియుండెడి మృతదినములయందును పదునొకండవ దినమునందును జేయుబడు శ్రాద్ధమాద్యశ్రాద్ధమని చెప్పబడునని యాజ్ఞ వల్క్యుడు చెప్పెను. కాబట్టి పదునొకండవ దినమునందు జేయదగిన ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధము మృతదినమునందు జేయదగిన ఆద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధము ఈ రెండును పదునొకండవ దినమునందు జేయవలయును. ఆప్రకారము గానే వ్యాసుడును చెప్పినదేమనగా, సూతకము సంభవించినను పతితత్వ ముకలిగినను స్వతంత్రశ్రాద్ధమును విడువగూడదని చెప్పబడెనుగాన సూత కానంతరమందు రెండు యేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధములను జేయవలయుననెను. అనగా, పదునొకండవ దినమునందు జేయదగినది స్వతంత్రైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధ మనియు మృతదినమునందు జేయదగినది మాసికమనియు జెప్పబడును. స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధము మిశ్రనవశ్రాద్ధముకంటె వేరైయున్నది. కాబట్టి నవశ్రాద్ధములు మూడువిధములుగా నున్నవి. ఆప్రకారముగానే ప్రజా పతియు నీవిధముగా జెప్పెను నవశ్రాద్ధము స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధము నవ మిశ్రశ్రాద్ధము అనునట్టి మూడుశ్రాద్ధముల నాశౌచానంతరమున జేయ వలయును పూర్వాహ్ణకాలంబున నవశ్రాద్ధమును మధ్యాహ్నకాలంబున స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధమును అపరాహ్ణకాలమందు నవమిశ్రశ్రాద్ధమును జేయ వలయు ననియు చెప్పెను. ఈవిషయమునులో నారు నవశ్రాద్ధములను జేయవలయునని కొందరి మతమై యున్నది. ఆపక్షములో నవశ్రాద్ధము షోడశ నవశ్రాద్ధములో నాద్యశ్రాద్ధము అను మూడుశ్రాద్ధములును పదునొకండవ దినమునందు జేయవలయును. అయిదు నవశ్రాద్ధములని చెప్పెడివారి మతమును కలదు. అప్పుడు పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్ర యేకోద్దిష్ట నవశ్రాద్ధము షోడశాంతర్గతమగు ఆద్యశ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఎందువల్లననగా, సూతకము పతితత్వము సంభవించినప్ప టికి పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధమును జేయవలయు నని యున్నది కాబట్టి [illegible] తండ్రి

మృతినొందినప్పటికిని తల్లియొక్క పదునొకండవదినమునందు తల్లిసంబంధమగు నేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును జరిగించవలయును. మఱియు తల్లిదండ్రుల కృత్యముల నేకకాలమునందు జేయునప్పుడు తండ్రికృత్యమును ముందుగా జేయవలయునని చెప్పియున్నది యని ప్రశ్న చేసినయెడల అది స్వతంత్రైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధముకంటె నితరములగు నవమిశ్రాది శ్రాద్ధముల విషయమని తెలిసికొనవలయును అందువలన స్వతంత్రైకోద్దిష్ట నవశ్రాద్ధము నాశౌచములో నైనను జేయవలయును. అందును గురించి యీప్రకారముగా శంఖుడు చెప్పెను. పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్రైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును జేయుటకు కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధికలుగును. కాబట్టి అట్టి స్వతంత్రశ్రాద్ధము నాచరించిన పిమ్మట కర్త తిరిగి యాశౌచము కలవాడగును అందువలన బ్రాహ్మణులు మొదలగు నాలుగు జాతులయందును జ్ఞాతులు మొదలగువారియొక్క మరణ జనన నిమిత్తమగు ఆశౌముచే శుద్ధి లేక పోయినప్పటికిని స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధమును గురించి పదునొకండవ దినమునందు కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధివలన స్వతంత్ర నవశ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్రమగు నేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును జేయనియెడల తిరిగి సంస్కారమును జేయవలయునని దోషమును కూడ బృహస్పతి చెప్పెను. షోడశ మాసికములలో మొదటి మాసికమునకు నాశౌచము మొదలగు విఘ్నములు సంభవించినప్పుడు మరియొక కాలము చెప్పబడియున్నది. కాబట్టి పదునొకండవ దినమునందు జేయ నక్కరలేదనిరి. దానినిగురించి బృహస్పతి చెప్పిన దేమనగా పదునొకండవ దినమునకు విఘ్నమువచ్చినప్పుడు పండ్రెండవ దినమునందుగాని యిరువైమూడవ దినమునందుగాని చేయవచ్చుననెను. అపరార్కుడును మరియొకమాసములో మృతదినంబున జేయవచ్చుననెను. త్రిపక్షములో నైనను జేయవచ్చునని యితర స్మృతులయందును కలదు. రెండు యేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధములను జేయుటలో గౌతముడు చెప్పిన విశేష మేమనగా, ఆద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణుడు భుజించేయెడల వానికి శ్రాద్ధ విధిపూర్వకముగా భోజనము పెట్టవలయును లేనియెడల నగ్నిహోత్రములోనైన హోమము జేసి తిరిగి బ్రాహ్మణునకు భోజనము పెట్టవలయును. అందువలన ద్విరావృత్తియగుననెను. దీనిని గురించి స్మృతిసంగ్రహములో విమర్శగా జెప్పినదేమనగా, ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధములో బ్రాహ్మణుడు భుజింపని పక్షమునందు ఉదీరతాం అను మంత్రములను జెప్పుచు ఘృతములోగాని

పాయసముతోగాని యన్నముతోగాని తమతమ శాఖాసంబంధమైన సూత్రప్రకారముగా నగ్నిహోత్రములో హోమముజేసి ఆదినమునందే తిరిగి యేకోద్దిష్టమును గురించి యొకబ్రాహ్మణుని భుజింప జేయవలయునని చెప్పబడెను. అందువలన ద్విరావృత్తి కలుగును. ఇట్లు వృత్తిగాజేయుట స్వతంత్రైకోద్దిష్టశ్రాద్ధమున కేదియని కొందరనిరి. ఆద్యమాసికమునకే ద్విరావృత్తియని మరికొందరనిరి. ఆద్యమాసికమునకు ఆవృత్తిగాగాని లేక అనావృత్తిగాగాని చేయుపక్షములోనైనను ముందుగా స్వతంత్ర ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును బ్రాహ్మణభోజనరూపముగా గాని యగ్నిహోత్రములో హోమముజేయుట రూపముగా గాని చేయవలయును. స్వతంత్రైకోద్దిష్టములో బ్రాహ్మణులు సంభవించేయెడల పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులకుగాని లేక శక్తిలేనిపక్షములో నొక బ్రాహ్మణునకుగాని భోజనముపెట్టి తనశక్తిననుసరించి దక్షిణల నివ్వవలయును. అనగా ప్రేత జీవితకాలములో ననుభవింప బడినవిగాని యపేక్ష కలిగియున్నవిగాని బంగారము వెండి భూమి గోవు వస్త్రములు శయ్యపాదుకలు పాత్రలు ఛత్రము మొదలగు వస్తువులు ఉత్క్రాంతి సమయములో ననుభవింప బడినవన్నియు నివ్వవలయునని విష్ణువుచెప్పెను గాన నూతకాంతమునందు నొకబ్రాహ్మణుని ప్రేతను గురించి యావాహనముజేసి పూర్వము చెప్ప బడిన వస్తువులలో తనశక్తి ననుసరించియిచ్చి యాబ్రాహ్మణుని భుజింపజేసి వానిని తిరిగి చూడనివాడై పంపించి తాను స్నానముజేసి సపిండీకరణాది శ్రాద్ధములను జేయవలయును. శాతాతపుడు నీవిధముగానే చెప్పుచు కుండమునందుగాని మండలమునందుగాని పాదప్రక్షాళన జేయవలయు ననియు బ్రాహ్మణుని హస్తమునందుగాని యగ్నిహోత్రములోగాని యొక ప్రేతాహుతిని జేయవలయు ననియు స్వధాశబ్దము నమశ్శబ్దము మంత్రము మొదలగునవిచెప్ప నక్కరలేదనియు సమస్తమును ప్రేతశబ్దముతోనే చేయవలయు ననియు జెప్పెను. అనంతరము స్నానముజేసి యపరాహ్ణ కాలంబున ఆద్యమాసికమును పెట్టవలయు ననియు ఈప్రకారముగానే ద్వితీయాది మాసికమును మృతదినమునందు జేయవలయు ననియు పండ్రెండవ దినమునందుగాని సంవత్సరములోగాని సపిండీకరణమును జేయవలయు ననెను. ఆద్యమాసికములో నొక్కబ్రాహ్మణుని భుజింప జేసినయెడల బ్రాహ్మణధర్మమునకు లోపముకలుగును గాన ఆద్యమాసిక యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధమునందును పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులకు పెట్టవలయు

ననియు తనశక్తిననుసరించి హిరణ్యాది దక్షిణల నివ్వవలయు ననియు యథావిధిగా పిండప్రదానము జేయవలయు ననియు సత్యవ్రతుడు స్మృతి సంగ్రహాది గ్రంథములు చెప్పినవి. పదునొకండవ దినమునందు ప్రేత నావాహనము జేసి పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులకు భుజింపజేయవలయు నని కొందరును ఆద్యశ్రాద్ధము నిమిత్తము నొక్కరిని యావాహనము జేసి వానికే సమస్త దక్షిణలనిచ్చి మిగిలిన పదిబ్రాహ్మణులకు ప్రేత తృప్తి కొఱకు భోజనము పెట్టవలయు ననిరి. ఆప్రకారముగానే మరీచి మొదలగు వారును చెప్పిరి. రుద్రగణ శ్రాద్ధమును షోడశ మానసిక శ్రాద్ధమునకు ముందుగాగాని పిమ్మటనుగాని జేయవలయును. ఆప్రకారముగానే యాప స్తంబుడు చెప్పినదేమనగా, ప్రాచీనావీతము జేసికొని తిలలనుగ్రహించి ప్రేతయొక్క గోత్రనామములను జెప్పి రుద్రగణ సంఖ్యాకు లనగా పదునొ కండుగురు బ్రాహ్మణుల నావాహనము జేసి పాదప్రక్షాళనాదికము జేసి పిమ్మట షోడశాది శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఏకాదశాహస్సునందు ప్రేత ప్రీతికొఱకు ప్రేతనుద్దేశించి పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులను రుద్రప్రీతి కొఱకు రుద్రునుద్దేశించి పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయ వలయునని కాశ్యపుడు చెప్పెను. కాబట్టి దేశాచారము ననుసరించి చేయవలయును. రుద్రునిగురించి చేయునప్పుడు తిలలతోగాని యేకోద్దిష్ట విధానముగాని చేయగూడదు. అక్షతలను గ్రహించి యేకాదశరుద్రుల నావాహనము జేసి పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయు ననియు ఆదినమునందే యథాశక్తిగా బ్రాహ్మణభోజనము పెట్టవలయు ననియు నితరస్మృతులయందును కలదు గాన దేశాచారప్రకారముగా షోడశమునకు ముందుగాగాని తర్వాతగాని చేయవలయును. వసుగణ శ్రాద్ధమును ప్రేతనుద్దేశించిగాని యష్టవస్తువుల నుద్దేశించిగాని చేయవల యును. అష్టవసువుల నుద్దేశించి చేయునపుడు తిలలతోను ఏకోద్దిష్ట విధానముగాను చేయగూడదు. ఉపవీతిగానే యక్షతలతో నష్టవస్తువుల నుద్దేశించి యెనమండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయును శక్తి లేనియెడల యథాశక్తిగా జేయవలయును వృషోత్సర్జనాంగమైన బ్రాహ్మ ణభోజనము ప్రేతోద్దిశ్యముగా నేకోద్దిష్టవిధానముచే తనశక్తిననుసరించి పెట్టవలయును. అట్లుచేయనిపక్షమునందు వ్యాసుడు ప్రత్యవాయము సంభవించునని చెప్పె నదియెట్లనగా, వృషోత్సర్జనము రుద్రవసుగణ శ్రాద్ధ ములను విడిచి సపిండీకరణము జేసినయెడల కులక్షయమగునని చెప్పెను.

ఆదినమునందే తనశక్తి ననుసరించియు వశిష్ట బ్రాహ్మణభోజనమును జేయించవలయునని యితర స్మృతియందును కలదు. ఈప్రకారము స్మృతులయందు జెప్పియున్నది. కాబట్టి పూర్వమందుజెప్పబడిన శ్రాద్ధములను జేసి స్నానము జేసి యింటికివచ్చి పుణ్యాహవాచనము జేసికొని శ్రాద్ధశేషమును బంధువులతోగూడ భుజింపవలయును. విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పినదేమనగా, ఏకోద్దిష్టములో భోక్తలు భుజింపగా, మిగిలినపదార్థము సూర్యచంద్రగ్రహణములు సంభవించినపుడు మిగిలియున్నపదార్థమును విడిచిపెట్టవలయునని నిషేధమును చెప్పెను. ఈనిషేధము షణ్ణవశ్రాద్ధైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధములో మిగిలినపదార్థభోజనవిషయమని తెలిసికొనవలెను. ఎందువల్లననగా, నవశ్రాద్ధశేషము గ్రహణము సంభవించినపుడు మిగిలినపదార్థము దంపతులు భుజింపగా మిగిలినపదార్థముపర్యుషితము గాన యెప్పుడును భుజింపగూడదని యావిజ్ఞానేశ్వరుడే నవశ్రాద్ధవిషయముగా జెప్పెను. యజ్ఞోపవీతిగానే ప్రదక్షిణ నమస్కారములను జేసి వారినిలేవదీసి ప్రయాణము జేసి పంపించవలయును. ఆసమయంబున శ్రాద్ధశేషమును ఏమిచేయవలయునని కర్తయడుగగా మీబంధువులు ఇష్టులు మొదలగువారితో గూడి భుజింపవలయునని యనుజ్ఞను భోక్తలిత్తురు. ఇట్లు వారివలన ననుజ్ఞపొంది పిమ్మట ప్రాచీనావీతముగా పిండప్రదానము పాత్రచాలనాదికము జేసి పిమ్మట శ్రాద్ధశేషమును భుజింపవలయునని బోధాయనసూత్రము గోపాలకారిక రత్నకారిక త్రైవిద్యవృద్ధులు మొదలగు వానివలన తెలియబడుచున్నది గాన ఆద్యాది షోడశ శ్రాద్ధసంబంధమైన యన్నమును భుజించువిషయములో నిషేధము లేదనియు ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధ శేషభోజనమును గురించి చెప్పబడునట్టి నిషేధవచనములు నవశ్రాద్ధ శేషభోజనవిషయములుగా జెప్పబడినట్లు తెలిసికొనవలయునని స్మృతికర్తలందరును నిర్ణయించి చెప్పిరి.

ఏకోద్దిష్టభోజనమునందు ప్రాయశ్చిత్తము.

౧౭౩—తా. నవశ్రాద్ధములో భుజించిన ప్రాజాపత్యము ప్రాయశ్చిత్తముగా జెప్పబడెను. ఆద్యమాసికములో భుజించినదానిలో మూడువంతులును త్రైపక్షికములో భుజించినదానిలో సగమును ద్వితీయమాసికములో భుజించినదానిలో నాల్గవవంతును ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనవలయునని చెప్పబడెను. ఇదియొకపద్ధతియును.

ఆపత్తులేని సమయమందు.

౧౭౪—తా. నవశ్రాద్ధమునందు భుజించినయెడల చాంద్రాయణము మిశ్రశ్రాద్ధమునందు ప్రాజాపత్యము పురాణశ్రాద్ధమునందు నొకదినోపవాస ప్రాయశ్చిత్తమనియు హారీతుడు చెప్పినరీతిగా ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనవలయునని విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పెను. మిశ్రనవశ్రాద్ధమునందు ప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తమనునది ఆద్యమాసిక విషయముగా దెలిసికొనవలయును. నవశ్రాద్ధమునందు ప్రాజాపత్యము మాసికమునందు దానిలో మూడువంతులును త్రైపక్షికమునందు సగమును రెండవమాసికమునందు నాల్గవవంతును షాణ్మాసికాబ్ది కాదులయందు పాదము తక్కువగాగల కృచ్ఛము ఇతరమాసములయందు త్రిరాత్రోపవాసము ప్రాయశ్చిత్తములుగా శంఖవచన ప్రమాణముచే జెప్పబడెను. కాబట్టి ఊనమాసికాదులయందు పాదోనప్రాజాపత్యాది ప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయును. నవశ్రాద్ధమునందు చాంద్రాయణము మాసికమునందు పరాకము త్రైపక్షికమునందు అతికృచ్ఛము షాణ్మాసికమునందు కృచ్ఛము ప్రథమాబ్దికమునందు పాదకృచ్ఛము రెండవఆబ్దికమునందు నొకదినమును ప్రాయశ్చిత్తములనుగాను మూడవయాబ్దికమునుండి దోషము లేదనియు జెప్పబడు శంఖునివచనము సర్వాదులచే మృతినొందిన వారి విషయము. బ్రహ్మోదనమందు సోమమునందు సీమంతమునందు జనన నిమిత్తమగు శ్రాద్ధమునందు నవశ్రాద్ధమునందు భుజించినయెడల చాంద్రాయణ ప్రాయశ్చిత్తము జేయవలయునని చెప్పబడెను. ఆమశ్రాద్ధమునం దెప్పుడును అర్ధప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయునని షట్త్రింశన్మతమునందు కలదు. దహనానంతరమునందు వస్త్రము తండులసహితమగు మృత్పాత్ర దీపసహితమగు కంచుపాత్ర యీ మొదలగు వస్తువులతోగూడ నగ్నప్రచ్ఛాదనము నివ్వవలయును. అని వ్యాసుడుచెప్పెను. సంచయనాంగమైన యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధము మూడవదినమునందు దహనప్రదేశమగు శ్మశానమందుగాని పిండోదకస్థానమైన మృతలస్థమందుగాని చేయవలయును. అని స్మృతియందు జెప్పబడెను. ఎక్కడను మృతినొందెనో అక్కడనే యేకోద్దిష్ట విధానము జేయవలయునని యితర స్మృతులయందును కలదు. ఇతరములగు నవశ్రాద్ధములు గృహమునందుగాని పిండోదకస్థానమునందుగాని చేయవలయును. దర్శయందుగాని సూర్యచంద్ర గ్రహణములయందుగాని తల్లిదండ్రుల ప్రత్యాబ్దికములు వచ్చినేని యన్నశ్రాద్ధమును

జేయుటకు వీలు లేనియెడల హిరణ్యశ్రాద్ధమునుగాని యామశ్రాద్ధమును గాని చేయవలయును.

ఆమశ్రాద్ధ విధానము.

౧౭౫—తా. బ్రాహ్మణుడు అన్నశ్రాద్ధమును జేయుటకు వీలులేని సమయమునందు శ్రద్ధకలవాడై యథావిధిగా ఆమశ్రాద్ధమునుజేసి యామ ద్రవ్యముతోనే అగ్నౌకరణము పిండప్రదానము జేయవలయునని శాతాతపుడు చెప్పెను. ప్రత్యాబ్దికమునందు అన్నశ్రాద్ధము జేయుటకు సంభవము కానియెడల ఆమశ్రాద్ధమును కాని హిరణ్యశ్రాద్ధమునుగాని, చేయవలెను. తల్లిదండ్రులకు వ్యుత్క్రమమరణములయందు శాస్త్రోక్తకాలము కాకపోయినను ఆమద్రవ్యముతోనైనను హిరణ్యముతోనైనను శ్రాద్ధమాచరింపవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పబడెను గాన అత్యంతాపద్విషయములో సపిండీకరణముకూడ హిరణ్యముతోగాని ఆమద్రవ్యముతోగాని చేయవచ్చునని యముడు చెప్పెను. ఆమశ్రాద్ధమును జేయునపుడు బ్రాహ్మణుడు భుజించుపదార్థమునకు నాలుగురెట్లుగా పదార్థము నివ్వవలయును. తల్లిదండ్రులకు పినతండ్రి పెత్తండ్రులకు సోదరులకు మరియు నితరులకు సపిండీకరణము జేయవలసివచ్చినప్పుడు దేశోపద్రవాది బాధ సంభవించినయెడల ఆమద్రవ్యముతోగాని హిరణ్యముతోగాని శ్రాద్ధముచేసి కొఱ్ఱలు యవలు గోధుమలు బియ్యము మొదలగువాని పిండితో పిండములనుజేసి ప్రేతను వారిపితృపితామహుడు మొదలగువారితో సంయోజనజేయవలయునని చెప్పబడువచనము అత్యంతాపద్విషయముగా దెలిసికొనవలయును.

షోడశశ్రాద్ధముల విషయము.

౧౭౬—తా. శవశ్రాద్ధ విధానమును జెప్పి ప్రయోగము చెప్పబడును. షోడశశ్రాద్ధములలో నాద్యశ్రాద్ధము పదునొకండవ దినమునందును ప్రతిమాసమునందును ప్రతిసంవత్సరమునందును జేయవలయును. రెండవమాసికము పండ్రెండవ దినమునందుగాని మాసమునకు తక్కువగాగాని పెట్టవలయును. రెండవమాసమున మొదటియందు మూడవమాసికము త్రిపక్షములో నాల్గవ మాసికము అయిదు ఆరు యేడు యెనిమిది మాసికములు మూడు నాలుగు అయిదు ఆరుమాస సంబధములగు మృతదినములయందును ఆరవమాసము పూర్తికాక పూర్వము తొమ్మిదవమాసికము పదునొకండు పండ్రెండు పదమూడు పదునాలుగు పదునైదు మాసి

కములు ఏడు యెనిమిది తొమ్మిది పది పదకొండు పంౘ్రెండు మాసముల మృతదినములయందును పంౘ్రెండవమాసము పూర్తికాక పూర్వము పది యారవమాసికమును జేయవలయును. వాటినామములయొక్క వ్యుత్పత్తి ప్రసిద్ధమైనది. పదునొకండవ దినమునందు పెట్టబడు ఆద్యమాసికము మొదటిమాసము ఆరవమాసము పంౘ్రెండవమాసముపూర్తికాక పూర్వము పెట్టబడు ఊనమాసికములును రెండవమాసము మొదలు పంౘ్రెండవ మాసము పర్యంతముగల మృతదినములయందును జేయబడు మాసికములును మూడవపక్షములో త్రైపక్షిక మాసికముకలసి మొత్తను పది యారు శ్రాద్ధము లయ్యెను. ఏకాదశాహస్సునందు ఆద్యమాసికము మాసములో ఒకటి రెండు మూడు దినములచేతగాని లేక మాసములో మూడవవంతుచేగాని తక్కువగా నుండునప్పుడు చేయబడునవి యూన మాసికములుగాన మొదటిమాసము ఆరవమాసము పంౘ్రెండవమాసము పూర్తికాక పూర్వము ఊనత్రయశ్రాద్ధములను జేయవలయును మూడవ పక్షములో తేసిదినమునందు త్రైపక్షికము నాచరింపవలయును. ఈవిధ ముగా చెప్పబడెను గాన ఏకాదశదినమునందు ఆద్యమాసికమును పంౘ్రెం డవ దినమునందు సపిండీకరణమును పెట్టి పిమ్మట ఆద్యమాసికముకంటె మిగిలిన యూనాదిమాసికములను వాటివాటికిజెప్పబడిన కాలములయందు నాచరింపవలయును. ఇట్లు చేయుట మొదటిపక్షము. ఈపక్షమునందు సాంవత్సరీకశ్రాద్ధమును పార్వణవిధిగాగాని యేకోద్దిష్టవిధిగాగాని ఎవడు యేప్రకారముగా చేయునో వాడు ఆప్రకారముగానే షోడశశ్రాద్ధములను కూడ జేయవలయును. సంవత్సరాంతమునందు సపిండీకరణము చేయుపక్ష ములో షోడశశ్రాద్ధముల నేకోద్దిష్టవిధానముగానే వాటివాటికిజెప్పబడిన కాలములయందు జేయవలయును. షోడశశ్రాద్ధముల నొకపర్యాయమే చేయుపక్షమునందు నేకోద్దిష్టవిధిగాచేసి సంవత్సరమునకు లోపుగా నెప్పు డైనను సపిండీకరణము జేయవచ్చును. తంౘ్రిడినిగురించి కుమారుడు తిరిగి చేయునప్పుడు నీవిధముగానే చేయవలయునని కొందరనిరి. లేనియెడల దర్శశ్రాద్ధము సంభవించదనిరి ఏకాదశదినమునందు స్నానముచేసి పుణ్యా హవాచనము జేసికొని వృషోత్సర్జనముజేసి షోడశశ్రాద్ధములను జేయ వలయునని స్మృతితత్వ నిర్ణయమందు జెప్పబడెను. త్రైపక్షికము ఊన మాసికములు మాసికములు మొదలగు షోడశశ్రాద్ధములను జేయని యెడల ప్రేతకు పిశాచస్వరూపము వలదనియు నెన్నిశ్రాద్ధములజేసిన

వ్యర్థమనియు శంఖలిఖితాదులు చెప్పిరి. పండ్రెండవదినమునందు త్రిపక్షము నందు షాణ్మాసమునందు ఆబ్దికమునందు ప్రతిమాసమునందు షోడశ శ్రాద్ధములను జేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను. షోడశశ్రాద్ధముల నేకోద్దిష్టవిధానముగా సపిండీకరణమునకు పూర్వము జేయవలయునని పైఠీనసుడు చెప్పెను. ప్రేతశ్రాద్ధములను పక్వాన్నముతోనే జేయవలయు ననియు తానుగాని గోత్రుడుగాని పాకముజేయవలయు ననియు ప్రచేతసుడు చెప్పెను ప్రాచీనావీతముజేసికొని తిలలతోనే ప్రేతయొక్క గోత్ర నామములనుజెప్పి ముందుగా రుద్రగణసంఖ్యగల బ్రాహ్మణుల నావాహనము పాదప్రక్షాళనముజేసి పిమ్మట షోడశాది శ్రాద్ధములను జేయవలయు నని స్మృతియందు నుండునట్లుగా ఆపస్తంబుడు వచించెను

చేయనియెడల దోషము.

౧౭౭—తా. ఆద్యమాసికములో నొక్కబ్రాహ్మణునే భుజింప జేసినయెడల బ్రాహ్మణత్వమునకు లోపముకలుగును. అందువలన పదునొకండవదినమునందు పదకొండుగురు బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టవలయును ఏకాదశాహస్సునందు రుద్రునిగురించి పదకొండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింపజేసినయెడల ప్రేతకు తృప్తియగునని హారీతుడు చెప్పెను. ప్రేతనుద్దేశించి చేయవలయు ననియు నున్నది. కాబట్టి దేశాచారము ననుసరించి చేయవలయును. తానుజేయుచుండెడి కర్మమధ్యయందు మరియొకసూతకము సంభవించినను లేక పతిత్వము సంభవించినను మొదట నవలంబించియున్న సూతకాంతమందు రెండు యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధములను జేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను. ఎందువల్ల ననగా స్వతంత్రశ్రాద్ధమును విడువగూడదు స్వతంత్రముగా నవశ్రాద్ధముకంటె నితరమైనది. ఆద్యశ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణునైనా భుజింపవలయును లేక అగ్నిహోత్రములోనైనా హోమము జేయవలయును పిమ్మట బ్రాహ్మణునకు భోజనము పెట్టవలయునని యున్నది. కాబట్టి ఆద్యశ్రాద్ధమునకు ద్విరావృత్తికలుగు నని గౌతముడు చెప్పెను.

—{ స్వతంత్రైకోద్దిష్టశ్రాద్ధము నాశౌచమధ్యయందైనను జేయవలయును. }—

౧౭౮—తా. పదునొకండవ దినమునందు స్వతంత్రైకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును జేయనియెడల నీవిధముగా బృహస్పతి దోషమును చెప్పెను. పదునొకండవదినమునందు నేకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును జేయవలయును. జేయని

యెడల తిరిగి సంస్కారము చేయవలయు ననియు పదునొకండవదినము నందు శుద్ధిలేకపోయిన నాద్యశ్రాద్ధమును జేయవచ్చును. ఎందువల్లననగా కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధికలుగుటచే శ్రాద్ధము చేసినపిమ్మట తిరిగి సూతకము కలవాడే యగుననియు చెప్పెను. ఏకాదశదినమునకు సూతకాదుల వలన విఘ్నముకలిగెనేని మరియొకమాసములో మృతదినమునందు శ్రాద్ధమును జేయవచ్చునని యున్నది. పదునొకండవ దినమునకు కర్తయొక్క భార్య రజస్వలగుటచే నాటంకముకలిగెనేని ఆద్యశ్రాద్ధమును జేసి యూనాది మాసికములను విడువవలయును. ఏకాదశదినమునం దాద్యశ్రాద్ధమును జేయుటకు విఘ్నము సంభవించినప్పుడు పంద్రెండవ దినమునం దైనను ఇరువైమూడవదినమునం దైనను జేయవచ్చును. పదునొకండవదినము గడచిన యెడల మూడవ పక్షములోగాని మొదటి మాసములోగాని మూడవమాసములోగాని ఆరవమాసములోగాని సంవత్సరములోగాని రెండవసంవత్సరములోగాని చేయవచ్చునని అపరార్కములో జెప్పబడెను.

—{ అగ్నిహోత్రములో నేకోద్దిష్టమును జేయవచ్చునని విధించెడు కారికలు. }—

౧౭౯—శ్లో. ఏకోద్దిష్టములో బ్రాహ్మణులు భుజించుట సంభవించనియెడల నేమిచేయవలయు ననగా, నూతనములగు భాండములలో నన్నము సూపము మొదలగు పదార్థములనువండి యొకచోట గొయ్యి త్రవ్వి యథావిధిగా ప్రాణాయామముజేసి ప్రేతయొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతత్వ పిశాచత్వాది స్వరూపములు నశించుకొరకు ఆద్యశ్రాద్ధమును జేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి లౌకికాగ్నిని తెచ్చి దానిని కుండసమీపమందుంచి పూర్వమువలెనే ప్రతిష్ఠాది తంత్రము నంతయు జేసి యొకదర్భను తీసికొని "అపేత" అను మంత్రమును జెప్పుచు కుండములో ప్రోక్షణాంతము సంమార్జనమును జేయవలయును. పిమ్మట పూర్వము ప్రతిష్ఠించిన వహ్నిని కుండమునందుంచి ఆద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమునందు నీకుక్షణము నిచ్చుచున్నానని క్షణమునిచ్చి దానిసమీపమునందే పాద్యమునుంచి కుండములో విష్టరమునుంచి పిమ్మట నాయగ్నిహోత్రమును కుండములో నుంచి యాసనాదులను పూర్వమువలెనే యివ్వవలయును. "అగ్నేరిదం" అనుమంత్రముచే నర్ఘ్యమును అగ్నిహోత్రసమీపమునందు విడిచి మిగిలిన క్రియలను నెటులనుచితమో యాతీరుగా పూర్వమువలెనే లౌకికాగ్నియందు అర్చనాంతము జేయవలయును. పిమ్మట నొకవిస్తరిని

శుభ్రముగా కడిగి అగ్నిసమీపమునందు పరచి యభిఘరించి పూర్వము వండినయన్నములో కొంతపిండముల నిమిత్తముంచి కొంతయన్నమును విస్తరియందుంచి యభిఘరించి అల్లము బెల్లము నెయ్యి సూపము మొదలగునవి యుంచి కలిపి యగ్నిహోత్రముచుట్టు దర్భలనుపరచి పరిషేచనము చేసి "యత్తేకృష్ణః" అను మంత్రమును ముప్పదిరెండు పర్యాయములు చెప్పుచు ముప్పదిరెండు కబళములను హస్తముతోనే హోమమును జేయవలయును. ఆకుయందుంచి చేయనక్కరలేదు. కొందరు చతుర్గృహీతముగా హోమమును జేయవలయు ననిరిగాని యది సరియైనది కాదు అనంతరము తమయాచార ప్రకారముగా జేయవలసిన క్రియలను జేసికొనవచ్చును గాని రోదనము చేయగూడదు. అనంతరము పిండప్రదానాదికమును జేయవలయును. ప్రేతనుగురించి వృషోత్సర్జనము జేయబడినది. కాబట్టి యాగోవృషభములకే యన్నమును పెట్టవలయునని కొందరనిరి "సోమాయత్వా" అని మంత్రమును జెప్పి కొందరు హోమమును జేయుదురు అక్కడ ప్రేతనిమిత్తముగా నుంచబడిన వస్త్రాభరణాలంకరణాదుల నన్నియు బ్రాహ్మణున కిచ్చి స్నానము జేయవలయును.

అగ్నిహోత్రము మొదలగువానియందు ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును జేయువిధానము

౧౮౦—తా. మధ్యాహ్నకాలమునందు కర్త స్నానముజేసి భోజనమునకు సరిపోవునట్టి బియ్యములో కొంచెము పెసరపప్పునుంచి నూతన భాండములో వండి యుంచి ప్రాణాయామ దేశకాల స్మరణాదులను జేసి ప్రాచీనావీతము జేసికొని ప్రేతయొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతత్వము విడువగలందులకు నేకోద్దిష్టవిధానముగా బ్రాహ్మణాభావమునందు నగ్నిహోత్రములో హోమమును జేయుచున్నానని సంకల్పము జేయవలయును. దేవాలయమునందుగాని నదీతీరమునందుగాని రావిచెట్టు మొదటగాని గొయ్యిత్రవ్వి పలాశశాఖతో ప్రోక్షణాదికము జేసి కుండసమీపమునందు లౌకికాగ్నినుంచి తృణాది పాదప్రక్షాళనాది విధులను జేసి పిమ్మట కుండములో విష్టరమునుంచి యగ్నిహోత్రమునుంచి పిమ్మట జేయవలసిన ఆవాహనార్ఘ్య పూజాది విధులనన్నియు జేయవలయును. అన్నపరిషేచనాది ప్రాణాహుత్యంతము చేయవలయును. చేయుక్రమమంతయు మూలములో చూచుకొనవలయును కొందరు దిగువవ్రాయునట్లు చెప్పిరి. అన్నమును నాలుగుభాగములు చేసి యొకభాగములో నెయ్యి యొకదానిలో బెల్లము

ఒకదానిలో తేనె యొకదానిలో పెరుగు నుంచి యొక్కొక్క భాగము నెనిమిదేసి కబళములను కుక్కుటాండ ప్రమాణముగా ముప్పది రెండు జేసి హోమమును జేయవలయు ననిరి. ఇది దేశాచారాను సారముగ జేయవలయును. ప్రేతనుద్దేశించి యన్నాదికమునంతయు వృషభమునకు పెట్టవలయునని కొందరనిరి. అనంతర ముత్తర పరిషేచనాంతము పిండప్రదానాంతము బ్రాహ్మణ విసర్జనాంతముగల విధులనన్నియు జేసి స్నానము జేసి పుణ్యాహవాచనము జేసికొని యింటికివచ్చి షోడశాది శ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఈప్రకారముగా అగ్నిహోత్రము మొదలగు వాటియందు జేయవలసిన యేకోద్దిష్టవిధానము చెప్పబడినది. ఆద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణుని భుజింప జేయవలయును. బ్రాహ్మణాభావమునందు హోమము జేయవలయును.

బ్రాహ్మణభోజన విషయమునందు.

౧౮౧—తా. ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమునందు ఒక అర్ఘ్యపాత్ర ఒకపవిత్రము దైవరహితముగాను చెప్పబడినది. ప్రేతజీవించియుండు కాలములో నుపయోగపడుచున్న వస్త్రాభరణాలంకరణాదుల నన్నియు బ్రాహ్మణున కిచ్చి స్నానము జేసి పుణ్యాహవాచనము జేసికొని షోడశశ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఆద్యశ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణునైనా భుజింప జేయవలయును. లేక యగ్నిలోనైనా హోమము జేయవలయును. అనంతరము తిరిగి బ్రాహ్మణుని భుజింపజేయవలయును గాన ఆద్యమునకు ద్విరావృత్తి కలుగుచున్నది. ఆశౌచమునందు జేయబడు ఆద్యశ్రాద్ధమునందు పార్వణమువచ్చి యుశిరికాయ ప్రమాణముగాను ఏకోద్దిష్టమునందు మారేడుకాయ ప్రమాణముగాను పిండములను జేయవలయునని స్మృతిరహస్యములో జెప్పబడెను. పిల్లి యెలుక మొదలగువానిచే పిండములు స్పృశింపబడినను లేక పిండములు విడిపోయినను తిరిగి శ్రాద్ధమును ఆపాకముతోనే జేయవలయునని అత్రి చెప్పెను. పునశ్శ్రాద్ధమనగా, ఆపాకసంబంధమగు నన్నముతోనే తిరిగి పిండప్రదానము జేయవలయును. ఇట్లు శ్రాద్ధమాచరించిన పిమ్మట భోక్తలకు ప్రదక్షిణము జేసి పంపించి పితృశేషమును భుజింపవలయును. నవశ్రాద్ధములయందు మిగిలిన యన్నసూపాది పదార్థము గృహమునందు మిగిలినయన్నము దంపతులు భుజింపగా మిగిలిన యన్నమును భుజింపగూడదని విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పుటచే

షణ్ణవశ్రాద్ధ శేషమగు నన్నమునే భుజించుటకు నిషేధముకాని పితృశేష

మును భుజింపవలయుననే శాస్త్రమువలన ఆద్యాదిషోడశైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధములయందు మిగిలిన యన్నమును భుజించినందువలన దోషము లేదని స్మృతికర్తలందరును నిర్ణయించి చెప్పిరి.

షోడశశ్రాద్ధ సంకల్పము.

౧౮-౨—తా. దీనికి తాత్పర్యము సమగ్రముగా వ్రాయ నవసరము లేదు. ఇదియంతయు కర్మను చేయు ప్రయోగ విధానమై యున్నది. అందువలన ధర్మశాస్త్రసంబంధమగు విశేషముల నుదహరించిన స్థలముల ననుసరించి వ్రాయబడును. కర్త స్నానము జేసి ప్రాణాయామము జేసి దేశకాలములను కీర్తించి ప్రాచీనావీతుడై తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి దేశకాల వైపరీత్యముచే దేహధర్మమునందు సమ్మకము లేనందున రేపు సపిండీకరణమును జేయునిమిత్తము యీదినమునందు షోడశశ్రాద్ధముల నపకృష్యము చేసి చేయుచున్నానని సంకల్పము చేసి క్షణమునిచ్చుట మొదలగు విధులను ప్రారంభించి శ్రాద్ధవిధాన ప్రకారముగా బ్రాహ్మణ భోజన విసర్జనాంతము పిండప్రదానము మొదలగునవియు జేయవలయు అర్ఘ్య పాత్రలను పదునెనిమిదియుంచి వానిలో పితృతీర్థప్రకారముగా మంత్రావృత్తిచే నుదకము నుంచవలయును. ఒక్కపాత్రయందే పదునెనిమిది పర్యాయములు మంత్రావృత్తిగా నుదకము నుంచవలయునని కొందరనిరి. లౌకికాగ్నియందు ప్రేతాహుతి నుంచవలయును. అగ్నిహోత్రమునకు తూష్ణీగానే పరిషేచన జేసి పదునెనిమిది పర్యాయములు హోమము జేసి శేషము భోజనపాత్రలయందు కొంచెము కొంచెముగ పదునెనిమిది పర్యాయములుంచి మిగిలినది పిండములనిమిత్తముపయోగపరచవలయును. ఇది క్రమముగా నేకోద్దిష్టముల నాయాకాలములయందు జేయునట్టి విషయసంబంధమైనది. ఒక్కపర్యాయ మపకృష్యము జేసి యేకోద్దిష్టప్రకారము జేయునప్పుడు పిండపాత్రయు నర్ఘ్యపాత్రయు నొక్కొక్కదానినే యుంచి పదునెనిమిది పర్యాయములు అర్ఘ్యము నుంచవలయు ననియు పదునెనిమిదిపిండముల నుంచవలయు ననియు. నొక్కపర్యాయమే ప్రేతాహుతిని జేయవలయు ననియు గార్గ్యుడు చెప్పెను. ప్రేతాహుతినిమిత్తము గ్రహింపబడిన యన్నమునంతయు హోమమును జేయవలయునుగాని దానిలో మిగిల్చి భోజనపాత్రలయం దుంచినయెడల పతితుడగును. కాబట్టి హోమమునకు తీసికొనబడినదిగాక పాత్రయందుంచబడిన యన్నమును తీసికొనియే భోజనపాత్రలయందు కొంచెము కొంచెముగా నుంచవల

యును. గంధము పుష్పములు అక్షతలు ధూపము దీపము మొదలగు నుపచారములనుజేసి బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయును. ఏకోద్దిష్టములో నావాహనాదులు నిషేధింపబడినను స్వధాశబ్ద నమశ్శబ్దములను ప్రయోగించుటయు ధూపదీపముల నిచ్చుటయు నిషేధములేదనిరి. ఆవాహనము స్వధాశబ్దము ధూపదీపములు నమశ్శబ్దము సపిండనములో లేదనియు "ఉపతిష్ఠతు" అను పదమును మాత్రమే చెప్పవలయు ననియు కొందరనిరి. శ్రాద్ధమునందు మిగిలియున్న పదార్థము నేమిచేయవలయునని కర్త యడుగగా మీయిష్టులు బంధువులు మొదలగు వారితోగూడి భుజింపవలయునని భోక్తలు చెప్పవలయును. అనంతరము పిండములను జలములో గలిపి స్నానముజేసి యింటికివచ్చి పుణ్యాహవాచనమును జేసికొనవలయును.

ఏకోద్దిష్టమునందు నిషేధింపబడినవి.

౧౪౩—టా. ఏకోద్దిష్టనందు విశ్వేదేవస్థానము లేదు. ఒక్కటియే పవిత్రము. అర్ఘ్యపాత్రయు నొక్కటియే యుంచవలయును. ఆవాహనము అగ్నౌకరణము లేదు. మిగిలిన విధులనన్నియు నపసవ్యముగా జేయవలయును. దీనినిగురించి పూర్ణాశ్రముడు చెప్పినదేమనగా, ఏకోద్దిష్టమునందు నవశ్రాద్ధమునందు అగ్నౌకరణము, ఆవాహనము, పుష్పము, ధూపము, దీపము, అభిశ్రవణము, సవ్యముగాజేయుట, విశ్వేదేవస్థానము, ఓంకారము, నమస్కారము, స్వధాశబ్దము, ఈపదునొకటియు సపిండీకరణమునకు పూర్వము జేయునప్పుడు ఏకోద్దిష్టములో నిషేధముకాని సపిండీకరణమైనపిమ్మట జేయవచ్చునని చెప్పెను. అనగా సపిండీకరణానంతరముజేయు నేకోద్దిష్టవిధానములో పూర్వము నిషేధింపబడిన వన్నియు జేయవచ్చు ననెను.

—{ సపిండీకరణవిషయము. దానిలో విభక్తులు విభాగము కానివారు చేయవలసిన విధానము }—

౧౪౪—టా. విభక్తుడైనవాడు సపిండీకరణ నవశ్రాద్ధాదులు మరియొకసోదరునిచే జేయబడి నప్పటికిని తాను తిరిగి సపిండీకరణమును చేసికొనవలయును. ధనమును విభజించుకొనినను సపిండీకరణ మొక్కడే చేయవలయును. ఒక్కపాకములో భుజించువారివిషయమై పితృదేవతార్చనాదు లొక్కరుచేసిన చాలును వేరువేరు గృహముల పాకమును జేసికొని భుజించువారు పితృదేవపూజలు వేరువేరుగా చేయవలయును. ధనమును

విభజించుకొనినను తమ్ములందరు ననుజ్ఞయిచ్చి నవశ్రాద్ధములు షోడశము సపిండీకరణము పెద్దవానిచేతనే చేయించవలయును. అట్లుచేయించిన సోదరులందరును చేసినవారే యగుదురు. ఏకపిండులగు దాయాదులు ధనమును విభజించుకొనినయెడల నందరును సపిండనము జేయవలయును. భార్యయు కుమార్తెయు జేయవలయును. కోడలుచేయ నక్కరలేదు. తల్లిదండ్రులు మృతినొందుసమయమునకు పుత్రులు విభక్తులు కానియెడల షోడశశ్రాద్ధము లుదకుంభదానము మొదలగునవి జ్యేష్ఠుడే చేయవలయును. సపిండనము యథావిధిగా నొక్కరిచే జేయబడినను ఆబ్దికమును వేరువేరుగా పెట్టవలయు ననిరి. అందరును కలసి సపిండీకరణమును జేసిన యెడల పృథగ్భావము సంభవించదు. సపిండీకరణము జేయనియెడల పితృకార్యము గ్రహణశ్రాద్ధము దేవతాపూజ పంచయజ్ఞములు పార్వణ శ్రాద్ధము మొదలగునవి చేయుటకు సంభవముకాదు. అందువలన విభక్తులైనయెడల ప్రతికుమారుడును సపిండీకరణమును వేరువేరుగా జేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను. తల్లిదండ్రులయొక్క సపిండీకరణమును పితృయజ్ఞవిధానముగ పుత్రులందరును వేరువేరుగా చేయవలయును. లేక పెద్దకుమారుడు చేసినను చాలునని బృహస్పతి చెప్పెను. విభక్తులు కానియెడల నవశ్రాద్ధములను షోడశమును జ్యేష్ఠుడుగాని కనిష్ఠుడుగాని చేయవచ్చును. సపిండీకరణమును చిన్నవారందరు ననుజ్ఞనిచ్చి పెద్దవాని చేతనే చేయించవలయును ఇక్కడ కొంచెము విశేషముకలదు జ్యేష్ఠుడు తండ్రితో సమానుడు కాబట్టి యతడు సుగుణములచే నధికుడగునేని వానిచేతనే సపిండీకరణమును జేయించవలయును. జ్యేష్ఠుడు సుగుణవంతుడు కాకపోయినను లేక జ్యేష్ఠుడు చేయుటకు నితరసోదలకు నిష్టము లేకపోయినను ఒక్కదినమునం దేకకాలములోనే పుత్రులందరును వేరువేరుగా సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని చెప్పిరి. సోదరులు విభక్తులు కాకపోయినను వేరువేరుగ్రామములయందు నివసించి స్వార్జితముగ జీవించుచున్నయెడల పుత్రులందరును జేయవచ్చును భార్యయు కూతురు చేయవచ్చును కోడలు చేయగూడదు. ఈప్రకారము విభక్తులగురించియు నవిభక్తులగురించియు సపిండీకరణ విధానము చెప్పబడెను.

నూరు యేకోద్దిష్టములు.

౧౭౫—తా. నగ్నప్రచ్ఛాదనములు డెబ్బదిరైదు. నవశ్రాద్ధములు ఆరు, షోడశశ్రాద్ధములు పదునారు. ఆబ్దికములు రెండు. సపిండీకరణ

మొక్కటి మొత్తము లేకోద్దిష్టములు నూరని సంగ్రహకారుడు చెప్పెను.

సపిండీకరణకాలములు.

౧౮౬—తా. పదకొండవదినము పండ్రెండవదినము పదమూడవ దినము మూడవపక్షము మూడవమాసము ఆరవమాసము పదకొండవ మాసము సంవత్సరాంతము అనియు లేక యిరువది మూడవదినమునందైనను జేయవచ్చుననియు వృద్ధిపూర్వకముగాగల దినమునందైనను జేయ వచ్చును. కాబట్టి సపిండీకరణమునకు పదికాలములు చెప్పబడినవి. సంవత్స రాంతమునందు సాపిండ్యమును జేయవలయును. మృతమాసములో మృత దినమునందు జేయునట్టి శ్రాద్ధము ప్రథమాబ్దికమని చెప్పబడును. కలి యుగములో పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణము జేయుట ముఖ్య మనిరి. పండ్రెండవదినమునకు నాటంకము కలిగేయెడల పదకొండవదినము నందే సపిండీకరణము జేయవచ్చునని కల్పకారికచెప్పెను. మరియు నేకా దశదినమునందు జేయుపక్షములో పూర్వాహ్ణమందు షోడశాదులను జేసి యపరాహ్ణకాలమందు సపిండీకరణమును జేయవలయునని శాండిలుడు చెప్పినట్లుగా త్రికాండిచెప్పెను. పదకొండు పండ్రెండు పదమూడు దిన ములయందును సంవత్సరాంతమందును సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు తిథివారనక్షత్రాది దోషములను గ్రహతారాబలాదులను విచారింపనక్క రలేదు. ఇరువైమూడవ దినమునందును విచారింపనక్కరలేదు. పదకొండవ దినము పండ్రెండవదినము పదమూడవదినము మూడవపక్షము మూడవ మాసము ఆరవమాసము పదకొండవమాసము సంవత్సరాంతము శుభ కార్యమునకు పూర్వదినము అని తొమ్మిదికాలములు సపిండీకరణమును జేయుటకు ముఖ్యకాలములుగా జెప్పబడెను.

సపిండీకరణమునందు వారాది నియమములు.

౧౮౭—తా. సపిండీకరణము జేయుదినమునందు శుక్రవారమయ్యె నేని తల్లిదండ్రులకు తప్ప యితరులకు సపిండీకరణమును జేయగూడదు. ఇతరులగురించి సపిండీకరణము జేయుపక్షములో పండ్రెండవ దినమునందు శుక్రవారమయ్యెనేని పదమూడవదినమునందు చేయవలయును. పదకొం డుదినము మొదలగు పూర్వముచెప్పబడిన కాలములు తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణము జేయు విషయమై యెనిమిదికాలములు చెప్పబడినవి. కర్త యుప్రేతయు ఆహితాగ్నులు కానియెడల పదకొండవ దినమునందుగాక మిగిలిన యెనిమిది కాలములయందు సపిండీకరణమును జేయవలయును.

కర్త ఆహితాగ్నియగునేని పదకొండవదినముగాక మిగిలిన యెనిమిది కాలములయందు జేయవలయును. కర్తయు ప్రేతయు నాహితాగ్నులు కలవారయ్యేనేని పదకొండు పండ్రెండుదినములయందే చేయవలయును. కర్త ఆహితాగ్ని కానివాడై ప్రేత యాహితాగ్నియగునేని మూడవపక్షములో జేయవలయును. మరియొక పక్షముకలదు. కర్త ఆహితాగ్ని కానివాడై ప్రేత యాహితాగ్నియగునేని పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణము జేయవలయుననిరి. మహాభారతమునందు జెప్పినదేమనగా, కులధర్మములు అమితముగా నుండుటవలనను మనుష్యుల కాయుర్దాయము క్షీణించుటవలనను శరీరములు స్థిరమైనవి కానందునను పండ్రెండవదినము శ్రేష్ఠమనిరి. మరియు పదకొండవదినమునందు పండ్రెండవదినమునందు పదమూడవదినమునందు పదియేనవ దినమునందు మూడవ పక్షమునందు మూడవమాసమునందు శుభకాలము సంభవించినప్పుడు ఆరవమాసమునందు పదకొండవమాసమునందు సంవత్సరమునందు జేయవచ్చును మరియు సన్యసించుటకు నిశ్చయించుకొనినప్పుడు దీర్ఘకాలము ప్రయాణము చేయునప్పుడు గయాదిపుణ్యక్షేత్ర యాత్రను జేయునప్పుడు సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని చెప్పియుండుటవలన సపిండీకరణమునకు పదునాలుగు కాలములు చెప్పబడినవి. మరియు పదకొండవదినము మొదలు పదియారవదిన పర్యంతముగాని లేక పదియేడవదినమునందు కూడ సపిండీకరణము జేయవచ్చుననియు లేక మాసమునకు ఒకటి రెండు మూడుదినములు తక్కువగా నున్నప్పుడును జేయవచ్చును లేక సంవత్సరము పూర్తియగునప్పుడును జేయవచ్చుననియును స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పబడెను. చెప్పబడిన కాలములయందు సంభవము కానియెడల మఱియొక కాలమును జెప్పుచున్నారు. ఉక్తకాలములయందు జేయుటకు సంభవముకానియెడల అనూరాధ ఆర్ద్ర హస్తా రోహిణినక్షత్రములయందు చేయవచ్చుననిరి. మృతదినమునం దైనను జేయవచ్చునని ధవళుడు చెప్పెను. పండ్రెండవదినము మొదలు పూర్వకాలములయందు సపిండీకరణము జేయుటకు సంభవము కానియెడల ఒకదాని తర్వాత నొకటిగా జెప్పబడుకాలములయందు జేయవచ్చుననియు అవియును సంభవము కాని యెడల అనూరాధ రోహిణి ఆర్ద్ర హస్త నక్షత్రములయందు జేయవచ్చునని యితరస్మృతులయందును చెప్పబడియున్నది. కాబట్టి సపిండీకరణమును ముఖ్యముగా జేయవలయును.

—{ ఉక్తకాలమునందు జేయనియెడల నక్షత్రకాలములను చెప్పుచున్నాడు. }—

౧౮౮—తా. చెప్పబడిన కాలములయందు సపిండీకరణము జేయుటకు నాటంకము కలిగెనేని హస్త అనూరాధ ఆర్ద్రి నక్షత్రములయందును ప్రేతమృతి నొందినవారమందును రోహిణియందును జేయవలయునని దేవలుడు చెప్పెను.

సపిండీకరణము జేయుటకు కర్తలు.

౧౮౯—తా. తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణము కుమారుడు చేయవలయును. అతడు లేనియెడల సోదరుడుగాని సోదరపుత్రుడుగాని సపిండుడుగాని శిష్యుడుగాని సపిండీకరణమును జేయవలయును. లేక యెవరును లేనప్పుడు మంత్రరహితముగా భార్యయైనను జేయవచ్చును. పుత్రులుండినయెడల సపిండీకరణమును తనయులే చేయవలయునుగాని యితరులు చేయగూడదు. మృతినొందిన కాలమునకు పుత్రులు దగ్గిర లేనియెడల దహనము మొదలు దశాహాంతము గౌణపుత్రుడైనను జేయవచ్చును. పుత్రులు లేనియెడల శుభకార్యములు సంభవించినప్పుడు వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయవలయును గాన అన్న, దమ్ముడు, సపిండుడు, సమానోదకుడు, శిష్యుడు, ధనమును తీసికొనినవాడు, కుమార్తె, మొదలగువారిలో నెవరైనను సపిండీకరణమును జేసి వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయవలయును. అని గౌతముడు చెప్పెను. తండ్రియొక్క సపిండీకరణము బంధువులచే జేయబడినను ప్రేతత్వ నివృత్తినిమిత్తము కుమారుడు తిరిగి చేసికొనవలయుననియును పెద్దకుమారుడుండగా చిన్నకుమారుడు సపిండీకరణమును జేసినయెడల ప్రేతత్వము నశించదు కాబట్టి పెద్దకుమారుడు తిరిగి చేయవలయు ననియు నాపస్తంబుడు చెప్పెను. సంస్కారము జేసినవానికి ఏకోద్దిష్టాంతమందు శుద్ధికలిగినను పిండోదక ప్రదానములచేతను పుణ్యాహవాచనముచేతను పూర్ణమైన శుద్ధికలుగును. కుమారునకు తండ్రియు తమ్మునకు నన్నయు సంస్కారమును జేయగూడదు లేక స్నేహముచే జేయవలసివచ్చిన యెడల సపిండీకరణమును వదలి షోడశాంతము జేయవలయును ఎవరును చేయదగినవారు లేనియెడల వారును సపిండీకరణము గూడ చేయవచ్చునని చెప్పబడియున్నది. ఆవిధముగానే స్మృతియు చెప్పినదేమనగా, ముఖ్యకర్త లేనప్పుడు కుమారునకు తండ్రియు తమ్మునకు నన్నయు సపిండీకరణమును జేయవచ్చును. ఈప్రకారముగానే అభావ

మునందు చిన్నవానికి పెద్దవాడు కర్తయగుటచే జ్యేష్ఠుడుగాని కనిష్ఠుడుగాని సపిండుడుగాని సమానోదకుడుగాని యెవరైనను మృతినొందినప్పుడు సమీపమునందుండునో వాడే సపిండీకరణమును జేయవచ్చును. ఇట్లు యితరులు చేసినను ప్రేతత్వ విముక్తికొరకును శ్రాద్ధాధికారము కలుగుటకును లేపభాజనము కొరకును కుమారుడు తండ్రికి సపిండీకరణమును తిరిగి జేయవలయును.

సపిండీకరణమునం దగ్నినిర్ణయము.

౧౫౦—తా. బ్రాహ్మణుడు దేశాంతరము వెళ్లి యుండగాను ప్రమాదముచే నగ్నినశించినను భార్యసమీపమునందు లేకపోయినను తిరిగి అగ్నిని సంధానము చేయనలయును. తల్లిదండ్రుల మృతదినములు సంభవించినను తనకు మరణసంశయము కలిగినను భార్య సమీపమునందు లేకపోయినను నశించిన యగ్నిహోత్రమును తిరిగి సంధానము జేయవలయును. తల్లిదండ్రులకు మరణసంశయము దోచినప్పుడు వారిసపిండీకరణము సంభవించినప్పుడు భార్యవద్దలేకున్నాను అగ్నిసంధానము జేయవలయును. ఆశ్వలాయన శాఖీయులకు లాజహోమమే ప్రధానము కాబట్టి భార్యతోగూడ నగ్నిసంధానము వారికేగాని యితరులకు లేదనిరి. లౌకికాగ్నియందు జేయబడిన కర్మనంతయు నౌపాసనాగ్నియందు యథావిధిగా తిరిగి చేయవలయునని గౌతముడు చెప్పెను. తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు ఔపాసనాగ్నియందు నితరులకు జేయునప్పుడు లౌకికాగ్నియందును హోమమును జేయవలయు ననిరి. అన్న నగ్నిహోత్రములు లేనివాడై తమ్ము డగ్నిహోత్రము కలవాడగునేని తమ్ముడే సపిండీకరణమును జేయవలయును. అందువలన కుమారులలో నగ్నిసహితుడైనవాడే సపిండీకరణము జేయవలయునని యున్నది. ఏకోద్దిష్టము తప్ప యితరక్రియలు లౌకికాగ్నియందు జేయగూడదు జ్యేష్ఠుడు అపత్నీకుడై కనిష్ఠుడు సపత్నీకుడైనప్పుడు అగ్నిహోత్రము కలవాడు కాబట్టి కనిష్ఠుడే చేయవలయునని విశ్వాదర్శమునందు చెప్పబడినది. ఆప్రకారముగానే పైఠీనసియు చెప్పెను. ఇతర స్మృతులయందును కలదు. మరియు పుత్రులందరును అగ్నిరహితులుగాని బ్రహ్మచారులుగాని యైనయెడల పెద్దకుమారుడే లౌకికాగ్నియందు హోమము జేయవలయును. స్మార్తాగ్ని లేనప్పుడు లౌకికాగ్నియందే చేయవలయునని యున్నది. తల్లిదండ్రుల సపిండీకరణమును పితృయజ్ఞవిధానముగా పుత్రులందరును వేరు వేరుగా

గాని లేక పెద్ద కుమారుడుగాని చేయవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను. "ఏకాదశే ద్వాదశేవా" అను శ్లోకము మొదలు చివరకునుండు గ్రంథములో విషయములగురించి 187-వ విషయములో వ్రాయబడినది కాబట్టి యిక్కడ తిరిగి వ్రాయ నవసరము లేదు.

పదకొండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయుటకు ప్రయోజనము.

౧౮౧—తా. మృతదినము మొదలు పదియవదినమునందు అమావాస్యయగునేని యాదినమునందే సాగ్నికుడైన కుమారుడు సపిండీకరణమును జేయవలయునని హారీతుడు చెప్పెను. ఇక్కడ మృతదినము గడచిన పిమ్మట రెండవదినము మొదలు పదియవ దినమునందనగా పదకొండవదిన మగును. ఆదినమునం దమావాస్యా తిథియగునేని యగ్నిహోత్రియగు కుమారుడు సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని కార్ష్ణాజని సత్యవ్రతుడు దేవలుడు శాండిలుడు భృగువు మొదలగు వారు చెప్పిరి. పదకొండవ దినమునందు జేయుపక్షమందు పూర్వాహ్ణకాలమున సపిండీకరణమునకు పూర్వము జేయదగిన నవశ్రాద్ధము షోడశమాసిక శ్రాద్ధములను జేసి పిమ్మట మధ్యాహ్నకాలమందు సపిండీకరణమును జేసి యపరాహ్ణకాలమందు పితృయజ్ఞమును జేయవలయును. సపిండీకరణమును జేయక పిండపితృయజ్ఞమును జేసినయెడల పార్వణశ్రాద్ధము వృద్ధిశ్రాద్ధములను జేయుట సంభవించదు. చేసినను ఫలము లేదు. సపిండీకరణమును జేయుటవలననే ప్రేతకు పితృదేవతా స్వరూపము కలుగుచున్నది. అందువలన నాహితాగ్ని యమావాస్యయందు పిండపితృయజ్ఞమును జేయుటకు సంభవమగును. తండ్రిదీక్షితుడగునేని పండ్రెండవదినమునం దమావాస్య వచ్చినయెడల పదకొండవ దినమునందు సపిండీకరణమును జేసి యమావాస్యయగు పండ్రెండవదినమునందు పిండపితృ యజ్ఞమును చేయవలయును. ద్వాదశాహాదికాలములయందు సపిండీకరణము జేయు విషయములో నగ్నికలవాడనియు నగ్నిలేనివాడనియు విమర్శనకర్తను గురించి యేనియామకమైనదనియు పండ్రెండవదినమునం దమావాస్యయగునేని పదకొండవదినమునందు సపిండీకరణము జేసి పండ్రెండవదినమందు నపరాహ్ణకాలమునందు పిండపితృయజ్ఞమును జేయవలయుననియు జాబాలి చెప్పెను. పదకొండవదినమునందుగాని పండ్రెండవ దినమునందుగాని యమావాస్యకానిపక్షములో అగ్నిహోత్రుడైనను లేనివాడైనను పండ్రెండవదినము

మొదలు చెప్పబడిన యేడు కాలములలో నెప్పుడైనను జేయవచ్చును. పదకొండవదినమునందు సపిండీకరణము నగ్నిహోత్రము కలవాడు చేయవలయు ననియు నగ్నిహోత్రము కలవాడుగాని యగ్నిహోత్రములు లేనివాడుగాని పండ్రెండవదినము మొదలగు శాస్త్రోక్తకాలములయందు సపిండీకరణమును జేయవలయు ననియు పిమ్మట దర్శశ్రాద్ధమును జేయవలయు ననియు బృహస్పతి చెప్పెను. పండ్రెండవదినము మొదలగు కాలములయందు సపిండీకరణమును జేయనియెడల ప్రశస్తమగు నక్షత్రముల నాలోచించి చేయవలయు ననిరి. రోహిణి ఆర్ద్ర సౌమ్య దేవతాకమగు నక్షత్రములయందు జేయవలయును త్రిపాదనక్షత్రములు ఆది మంగళ శనివారములయందు జేయగూడదు. మరియు మాసికమైన మరుదినమునందు అన్నశ్రాద్ధప్రకారముగా సపిండీకరణమును జేసి పితృపిండమును అతని పితృపితామహప్రపితామహ పిండములతో సంయోజన చేయవలయు ననియు స్మృతికర్తలు చెప్పిరి.

సపిండీకరణ ప్రయోగము.

౧౯౨—తా. ప్రేతత్వము నొందియున్న తనతండ్రికి వానితండ్రి తాతముత్తాతలతో సాపిండ్యము సమానోదక భావము సిద్ధించుటకొరకు పితామహాదులకు పార్వణ శ్రాద్ధప్రకారముగాను ప్రేతస్వరూపుడగు తన తండ్రికి నేకోద్దిష్టముగాను రెండువిధములుగా సపిండీకరణశ్రాద్ధమును జేయవలయును. సపిండీకరణశ్రాద్ధ మాచరించుటకు సంకల్పము జేయు నప్పుడు ప్రేతనుగురించి షష్ఠీవిభక్తియు పితామహాదులకు తృతీయవిభక్తియు జెప్పవలయును. పిమ్మట ప్రేతకు పితామహాదులకు షష్ఠీవిభక్తి చెప్పవలయును. ప్రేతయొక్కయు పితామహాదులయొక్కయు పిండ సంయోజననిమిత్త మనుజ్ఞను పుచ్చుకొనుసమయమందు ప్రేతకు పితామహాదులకు షష్ఠీవిభక్తి చెప్పవలయును. పిండసంయోజనము చేయు నప్పుడు ప్రేతకు సంబుద్ధియు పితామహాదులకు తృతీయావిభక్తియు చెప్పవలయునని విభక్తులను విమర్శించి చెప్పిరి. పూర్వదినమునందు రాత్రియందు సాయంకాలౌపాసనము జేసికొని సంకల్పము జేసి ప్రాచీనావీతుడై యీవిధముగా చెప్పవలయును. ప్రేతస్వరూపుడగు తనతండ్రికి వసురుద్రాదిత్య స్వరూపులగువాని పితృపితామహప్రపితామహులతోగూడ సమానోదక సాపిండ్యము సిద్ధించుకొరకును తండ్రికి ప్రేతత్వమువదలి వస్వాది పితృలోకములను జెందుటకును ప్రేతయగు తండ్రికి నేకోద్దిష్టప్రకారముగాను

వానిపితృపితామహాదులకు పార్వణ విధానముగాను ముందుగా విశ్వే దేవతావాహనము నంతమునందు విష్ణ్వావాహనము కలుగు నట్లుగా తండ్రికి సపిండీకరణశ్రాద్ధమును రేపుచేసెదనని సంకల్పముచేసి విశ్వేదేవ స్థానమునందు ఇద్దరిని ప్రేతస్థానమునం దొక్కరిని పితామహాది స్థానముల యందు ముగ్గురుబ్రాహ్మణులను విష్ణునిమిత్త మొకబ్రాహ్మణుని నియమించి క్రమముగా క్షణాదుల నివ్వవలయును. ఇందునుగురించి స్మృతిచెప్పినదే మనగా, బహ్వృచ శాఖాసంపన్నుడుగాని వేదవేదాంగ పారంగతుడు గాని శాఖాంతరుడైనను అధ్వర్యునిగాని సంపూర్ణముగ ఛందస్సులను జదివినవాడుగాని తనశాఖీయులగు బ్రాహ్మణులనుగాని స్వశాఖీయులు సంభవము కానియెడల నన్యశాఖీయులనుగాని బ్రాహ్మణులను ప్రయత్న ముచే విచారించి శ్రాద్ధమునందు భుజింపజేయవలయును. ప్రేతయొక్క పితృపితామహ ప్రపితామహులను గురించి చెప్పునపుడు మొదట ప్రేత యొక్క నామమును జెప్పినపిమ్మట "తత్పితృపితామహ ప్రపితామహ" అను పదములను ప్రయోగించవలయునుగాని "పితామహ ప్రపితామహ వృద్ధ ప్రపితామహ" అని చెప్పకూడదు. సపిండీకరణమునందు కాలకామ" అను పేరుగల విశ్వేదేవుల నావాహనము జేయవలయును. ముందు విశ్వేదేవ తులను పిమ్మట పితృదేవతులను పిమ్మట విష్ణువును ఆవాహనము జేయవల యును. పితృదేవతులను మొదటగాగాని అనంతమునందుగాని యావాహ నము జేసినయెడల యాశ్రాద్ధమును రాక్షసులు భుజించువా రగుదురు. అని స్మృతి చెప్పియున్నది. కాబట్టి విశ్వేదేవ విష్ణుదేవతుల నావాహన మునకు నడుమను పితృదేవతావాహనము చెప్పవలయును. సపిండీకరణ ములో విష్ణువును పూజించి భోజనము చేయవలయునని శాండిలుడు చెప్పెను. గాన పితృదేవతా పూజకంటె ముందు విశ్వేదేవపూజయు అనం తరము విష్ణుపూజయు చేయవలయును. పార్వణవిధానముగ జేయబడు శ్రాద్ధముల నన్నింటియందును విష్ణుదేవతాపూజను జేయనియెడల క్షతి తునిచే జూడబడునట్టి దోషముకలుగును. అని భారతమునందు జెప్పబడెను. ఈవిధముగానే కణ్వుడును చెప్పెను. ఆబ్దికమునందు మహాలయశ్రాద్ధము నందు సపిండీకరణమునందు విష్ణుదేవతాపూజను చేయనియెడల నాశ్రాద్ధము వ్యర్థమగుననియు జెప్పబడెను. నారాయణునియందు భక్తికలవాడై పితృదేవతులను గురించి నమస్కారముజేసి భగవత్ప్రీతిగా హవిస్సును కర్మను సమర్పింపవలయునని బృహన్నారదీయమునందు జెప్పబడెను. అది

యందు విశ్వేదేవపూజయు నంతమునందు విష్ణుపూజయు లేని శ్రాద్ధమును చేయకూడదని చెప్పియున్నది. కాబట్టి శ్రాద్ధసంరక్షణనిమిత్తము దైవాద్యంతముగానే చేయవలయునని దేవలుడు చెప్పెను. రెండువర్గముల నుద్దేశించి దైవాద్యంతముగ పార్వణవిధిగా శ్రాద్ధమును జేయవలయును. అట్లు చేయనియెడల గొప్పదోషము సంభవించునని కాలాదర్శమునందు చెప్పబడెను. కాబట్టి పరిశుద్ధులగు నిద్దరుబ్రాహ్మణులను విశ్వేదేవస్థానమందును ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను పితృస్థానమునందు నిమంత్రణ జేయవలయును. సపిండీకరణమునందుగాక యితర శ్రాద్ధములందు విశ్వేదేవస్థానమున నొక్కరిని పితృస్థానమున నొక్కరిని నావాహనము జేయవచ్చును. సపిండీకరణమునందు ఏడుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింప జేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి విష్ణుదేవతాపూజలేనిది సప్తకత్వము సిద్ధించదు. కాబట్టి విష్ణుస్థానమునుకూడ నుంచవలయును. ముందుగా కాలకామసంజ్ఞగల విశ్వేతలను అంతమునందు విష్ణును ఆవాహనము చేసినయెడల సప్తసంఖ్య సిద్ధించును. విష్ణుపూజయందు విష్ణునామస్మరణయందు నాస్తికగలవారికి చేయునట్టి కర్మలయందు హెచ్చుతగ్గులనే దోషము సంభవించదు. అని పండితులు చెప్పిరి. ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధములయందు పూర్వదినమున నిమంత్రణ లేదనియు సపిండీకరణమున పూర్వదినమునందు నిమంత్రణ జేయవలయుననియు జెప్పిరి. సంబంధము గోత్రము నామమును అంతమందు వసురుద్రాదిస్వరూపములను జెప్పవలయును. ప్రేతనుగురించి ముందుగా నావాహనముచేసి పిమ్మట వానిపితృ పితామహ ప్రపితామహుల నావాహనము చేయవలయును. సపిండీకరణశ్రాద్ధములో విశ్వేదేవపూజకంటె ముందుగా ప్రేత పూజచేయవలయునని కొందరు చెప్పిరి. ముందుగ విశ్వేదేవపూజచేసి యనంతరమున ప్రేతనుపూజించి పిమ్మట పితృదేవతులను పూజించవలయును. ముందుగ ప్రేతపూజ చేసినపిమ్మట విశ్వేదేవపూజను చేసేయెడల పార్వణశ్రాద్ధప్రక్రియలో నడుమ మరియొక ప్రక్రియ ప్రారంభించినట్లగును. శ్రాద్ధభోక్తలు నఖశ్మశ్రునికృంతనము తైలాభ్యంజన స్నానము పూర్వాహ్ణమందు చేయవలయును. శ్మశ్రునఖనికృంతనము నిషిద్ధమగు తిథికానియెడల చేయవలయును. సమస్త శ్రాద్ధకాలములయందును గోమయముచే నలికి శుభ్రము చేయవచ్చునుగాని రంగవల్లాదులచే గృహాలంకరణము చేయకూడదని శాస్త్రములు చెప్పెను.

శ్రాద్ధారంభమునకు పూర్వకృత్యము.

౧౯౩—తా. శ్రాద్ధదినమున మధ్యాహ్నకాలమందు శీతలోదకమునందు స్నానముజేసి మాధ్యాహ్నిక సంధ్యావందనాది కృత్యముల నెరవేర్చుకొని నియమించియున్న బ్రాహ్మణులను బిలచి ప్రాతరౌపాసనమును జేసికొని తిలలను దర్భలను తనశక్తికొలది దక్షిణనుగ్రహించి శ్రాద్ధము నాచరించుటకు ప్రారంభించవలయును.

స్నానోదక నిర్ణయము.

౧౯౪—తా. మరణమునందు జననమందు సంక్రమణమందు శ్రాద్ధమునందు పర్వకాలమందు స్పృశించని సమయమునందు స్పృశించుట ఇటువంటి సమయములందు నుష్ణోదక స్నానము జేయగూడదు. ఆపత్తులందుగాక సరియైనస్థితిలోనుండగా పైనజెప్పబడిన కారణములను గురించి తెలిసి యుష్ణోదకస్నానమును జేసినయెడల గోహత్యను జేసినంతపాపము సంభవించునని చెప్పబడెను. కాబట్టి నదులు మొదలగు పవిత్రజలములలో స్నానము జేయవలయును. లేక మంత్రములచే పవిత్రమైన జలముతో నైన స్నానము జేయవలయును.

అనంతర మర్చనచేయు విధానము

౧౯౫—తా. బ్రాహ్మణప్రదక్షిణము జేయుటకు మొదట సంకల్పముజేసి యథాశక్తి దక్షిణనుగ్రహించి భోక్తలైన బ్రాహ్మణులకు మూడు పర్యాయములు ప్రదక్షిణముజేసి నమస్కరించి దక్షిణను సమర్పించి తండ్రి యొక్క గోత్రనామములను జెప్పి ప్రేతత్వమువదలి తండ్రికి వస్వాది పితృలోక ప్రాప్తికొరకు సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును జేయునిమిత్తము మనుజ్ఞను తీసికొని ప్రాణాయామ సంకల్పములను జేయవలయును. ఇందును గురించి వ్యాసుడు చెప్పినదేమనగా, సంకల్పరహితముగ జేయబడిన స్నానము దానము జపము తపము శ్రాద్ధము మొదలగునవి ఫలము నివ్వవని చెప్పెను. బ్రాహ్మణులకు నగ్నిహోత్రముతో సమానవిధిగా నిత్యము త్రిపుండ్రమును ధరించవలయుననియు శ్రాద్ధసమయమునందు కర్తయు భోక్తయు త్రిపుండ్రమును ధరింపగూడదనియు శ్రాద్ధదినమున బ్రాహ్మణులను భుజింపజేసి విసర్జనజేయుటకు పూర్వమందు దానము అధ్యయనము దేవార్చన జపము హోమము మొదలగు నితరకర్మల నేవియు జేయగూడదనియు నత్రిమునీశ్వరుడు చెప్పెను. అనంతరము ప్రాణాయామ సంకల్పాదులను జేసి ప్రాచీనావీతము జేసికొని "ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్య

తే" అనునది మొదలు "సపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధం అన్నేనహావిషాద్య కరిష్యే ఇతి" అనువరకును సంకల్పప్రకారము జెప్పవలయును. తల్లిదండ్రుల యొక్క సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును పుత్రులందరు వేరువేరుగా జేయవచ్చు ను. లేక పెద్దవానిచేతనైనా చేయించవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను. పాత్రలను నాలుగింటిని యొక్క పర్యాయమే యాసాదనజేసి ప్రేతపాత్ర యందు జేయదగిన "ఆమఆగంత" అనుమంత్రముచే జలమునుంచుట తిలలను మధువునుంచుట మొదలగునవిచేసి మూడు పర్యాయము లుప పూర్ణనముజేసి "సోమస్య" అనుమంత్రముచే జలవిలోడనముచేసి "శంనో దేవీః" అనుమంత్రముచే నవోక్షణముజేసి గంధమునుంచి యావాహన ముజేసి యగ్నికి దక్షిణభాగమున అంగుష్ఠానామికలతో భూమిని స్పృ శించి పిండములనుంచిన పిమ్మట మధువునుంచి "సంగచ్ఛధ్వం" అనుమంత్ర ముచే ప్రేతపిండమును పితృపితామహాది పిండములతో మిశ్రముజేసి వై తరణీగోదానాదులనుజేసి విష్ణుస్మరణ సంమార్జనము మొదలగునవిచేసి యనంతరము స్నానము పుణ్యాహవాచనము జేసికొనవలయునని సత్యా షాఢుడుచెప్పెను. ఉపవీతిగా కాలకాలములనే పేరుగల విశ్వేదేవుల గురించి యిద్దరు బ్రాహ్మణులను ప్రాచీనావీతిగా ప్రేతస్థానమును గురించి యొకబ్రాహ్మణుని పితృపితామహ ప్రపితామహ స్థానములయందు ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను శ్రాద్ధసంరక్షణకొరకు సవ్యముగా విష్ణుస్థానమునం దొక బ్రాహ్మణుని నావాహనముజేసి క్షణముల నివ్వవలయును నిమంత్రణ జేయునప్పుడు దోగ్ధ్రిమంత్రమును నియోగింపబడినవాడు నిషంగిణమును జపింపవలయును. భుజించిన పిమ్మట వామదేవ్యమును చెప్పవలయును. ఈప్రకారము శ్రాద్ధభోజనమునందు చెప్పబడినది. అనంతరము తూర్పు ముఖముగా గూర్చుండి పాదప్రక్షాళన నిమిత్తము వాకిలిముందు మూడు గాని రెండుగాని అవటములనైనను (అనగా చిన్నగొయ్యి) మండలముల నైనను జేయవలయును. దేవస్థానమునకు చతురశ్రముగా నుత్తరదిక్కు నను పితృస్థానమునకు వర్తులాకారముగా దక్షిణదిక్కునందు మండలము లను జేసి గోమయముతో సలికి దేవమండలమును దర్భలు గంధము అక్ష తలు పుష్పములు మొదలగువానితోను పితృమండలము దర్భ గంధ పుష్ప తిలలతోను పూజించి మండలమునకు పశ్చిమభాగమున వారిని గూర్చుండ బెట్టి తాను మండలములకు తూర్పున పశ్చిమముఖముగా గూర్చుండి మం డలములకు పశ్చిమముగా వారిపాదములయందు స్వాగతపాద్యముల నిచ్చి

తిథౌ" అనునది మొదలు "సపిండీకరణాఖ్యశ్రాద్ధం అన్నేనహావిషాద్య కరిష్యఇతి" అనువరకును సంకల్పప్రకారము జెప్పవలయును. తల్లిదండ్రుల యొక్క సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును పుత్రులందరు వేరువేరుగా జేయవచ్చును. లేక పెద్దవానిచేతనైనా చేయించవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను. పాత్రలను నాలుగింటిని యొక్కపర్యాయమే యాసాదనజేసి ప్రేతపాత్ర యందు జేయదగిన "ఆమఆగంత" అనుమంత్రముచే జలమునుంచుట తిలలను మధువునుంచుట మొదలగునవిచేసి మూడు పర్యాయము లుప స్పర్శనముజేసి "సోమస్య" అనుమంత్రముచే జలవిలోడనముచేసి "శంనో దేవీః" అనుమంత్రముచే నవోక్షణముజేసి గంధమునుంచి యావాహన ముజేసి యగ్నికి దక్షిణభాగమున అంగుష్ఠానామికలతో భూమిని స్పృశించి పిండములనుంచిన పిమ్మట మధువునుంచి "సంగచ్ఛధ్వం" అనుమంత్ర ముచే ప్రేతపిండమును పితృపితామహాది పిండములతో మిశ్రముజేసి వైతరణీ గోదానాదులనుజేసి విష్ణుస్మరణ సంమార్జనము మొదలగునవిచేసి యనంతరము స్నానము పుణ్యాహవాచనము జేసికొనవలయునని సత్యాషాఢుడుచెప్పెను. ఉపవీతిగా కాలకాలములనే పేరుగల విశ్వేదేవుల గురించి యిద్దరు బ్రాహ్మణులను ప్రాచీనావీతిగా ప్రేతస్థానమును గురించి యొకబ్రాహ్మణుని పితృపితామహ ప్రపితామహ స్థానములయందు ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను శ్రాద్ధసంరక్షణకొరకు సవ్యముగా విష్ణుస్థానమునం దొక బ్రాహ్మణుని నావాహనముజేసి క్షణముల నివ్వవలయును నిమంత్రణ జేయునప్పుడు దోగ్ధ్రీమంత్రమును నియోగింపబడినవాడు నిషంగిణమును జపింపవలయును. భుజించిన పిమ్మట వామదేవ్యమును చెప్పవలయును. ఈప్రకారము శ్రాద్ధభోజనమునందు చెప్పబడినది. అనంతరము తూర్పు ముఖముగా గూర్చుండి పాదప్రక్షాళన నిమిత్తము వాకిలిముందు మూడు గాని రెండుగాని అవటములనైనను (అనగా చిన్నగొయ్యి) మండలముల నైనను జేయవలయును. దేవస్థానమునకు చతురశ్రముగా నుత్తరదిక్కునను పితృస్థానమునకు వర్తులాకారముగా దక్షిణదిక్కునందు మండలములనుజేసి గోమయముతో నలికి దేవమండలమును దర్భలు గంధము అక్షతలు పుష్పములు మొదలగువానితోను పితృమండలము దర్భ గంధ పుష్ప తిలలతోను పూజించి మండలమునకు పశ్చిమభాగమున వారిని గూర్చుండ బెట్టి తాను మండలములకు తూర్పున పశ్చిమముఖముగా గూర్చుండి మండలములకు పశ్చిమముగా వారిపాదములయందు స్వాగతపాద్యముల నిచ్చి

ప్రక్షాళన జేయునప్పుడు పాదములను మండలమీాదనుంచి కడగవలయును. ఇందును గురించి వ్యాసుడు చెప్పిన దేమనగా, ప్రాతఃకాలము మధ్యాహ్నము సాయంకాలము సంధ్యాకాలము రాత్రి యెప్పుడైనను శ్రాద్ధసమయమందు బ్రాహ్మణులకు పాదప్రక్షాళన జేయునప్పుడు కర్త పశ్చిమముఖముగాను భోక్తలు తూర్పుముఖముగాను సుఖాసీనులై యుండవలయును. అట్లుగాదేని నరకము నొందెదరు. మండలములకు పశ్చిమభాగమున వారిపాదములకు పాద్యము స్వాగతములనిచ్చి పిమ్మట మండలోపరిభాగమునందే ప్రక్షాళన చేయవలయును. శ్రాద్ధకాలంబున పాదప్రక్షాళన జేయుట చీలమండలములవరకు శ్రేష్ఠమనియు అటుపైగా జేసిన రోమస్పర్శగల యుదకము పితృదేవతులకు నరకప్రదమనియు జెప్పబడియున్నది. అని వ్యాసుడు చెప్పెను. విశ్వేదేవ విష్ణుస్థానములయందు సవ్యముగాను పితృస్థానమునందు నపసవ్యముగాను పితృస్థానమున తిలలతోను దేవస్థానమున విష్ణుస్థానమున నక్షతలతోను సమస్త క్రియలయందును జేయవలయును. దర్భగంధపుష్పాదులందరికి నుపయోగింపవచ్చును. మరియు స్వాగతము స్వస్తివాచనము దక్షిణనిచ్చుట ప్రదక్షిణము జేయుట గోత్రమును జెప్పుట అగ్నియందు హోమము జేయుట ఈయారుక్రియలు పితృసంబంధముగా జేయునప్పుడుకూడ సవ్యముగానే చేయవలయు ననిరి. కాబట్టి పితృస్థానము నపసవ్యముగా స్వాగతమునిచ్చి పాద్యము మొదలగునవి ప్రాచీనావీతముగా జేయవలయును. అందరికిని పాదప్రక్షాళన జేయునప్పుడు 'శంనోదేవీః' అనుమంత్రమును చెప్పవలయును పాదములకు ఆజ్యమును రాచి గోమయమువూసి పాదప్రక్షాళన జేయవలయును. ఇందును గురించి రామాయణములో త్రిజటా అభ్యంగనములేని పాదప్రక్షాళనము తిలలులేనితర్పణము దక్షిణలేనిశ్రాద్ధము ఇవియన్నియు నీకు ప్రీతియగునని శ్రీరాముడు చెప్పెను. ప్రక్షాళనమునకు అవటములను పంద్రెండంగుళములుపొడవు నారంగుళములు వెడల్పు నుండునట్లుగా త్రవ్వవలయును. ఈచెప్పబడిన దానికి హెచ్చుగాగాని తక్కువగాగాని యున్నయెడల యజమానుడు నశించును. విశ్వేదేవమండలమునందే విష్ణువునుగూడ ప్రక్షాళన జేయవలయును. ఆరంభమునందు అంతమందు మధ్యయందు విష్టరము నిచ్చునప్పుడు ఉచ్ఛిష్టసమయమందు పిండప్రదానమందు ఈయారుకాలములందు నాచమనము చేయవలయునని స్మృతి చెప్పియున్నది. కాబట్టి పాదప్రక్షాళనానంతరమందు కర్తమండలములకు తూర్పుభాగమున

తానుకూడ పాదప్రక్షాళనము జేసికొని యీశాన్యభాగమందు గూర్చుండి యాచమనము జేయవలయును. విశ్వేదేవ విష్ణుస్థాన బ్రాహ్మణులు మండలములకు తూర్పున ప్రాఙ్ముఖముగా గూర్చుండి యాచమనము చేయవలయును. ప్రేతస్థానమున పితృస్థానమున నిమంత్రితులైన బ్రాహ్మణులు మండలములకు నుత్తరభాగమునందు నుత్తరముగా గూర్చుండి యాచమనము చేయవలయును. ఈప్రకారముగానే వసిష్ఠుడును చెప్పుచు పాదప్రక్షాళనానంతరము దేవస్థాన నిమంత్రితులైనవారు తూర్పున గూర్చుండి తూర్పుముఖముగాను ప్రేత పితృస్థానమున నిమంత్రితులైనవా రుత్తరమున నుత్తరముఖముగా గూర్చుండియు నాచమనము జేయవలయునుగాని పశ్చిమ దక్షిణ దిక్కులందు ప్రేత పితృస్థాన నిమంత్రిలైనవారికిగూడ పనికిరాదు. అట్లుచేసిన రక్తపానముతో సమానమగును అని చెప్పెను. కర్త ముందుగా నాచమనము జేసినపిమ్మట భోక్త లాచమనము జేయవలయును. భోక్తలు ముందుగా నాచమనముచేసిన శ్వానమూత్రముతో సమానమగునని శౌనకుడు చెప్పెను. అందరును రెండుపర్యాయములే యాచమనము చేయవలయును. అనంతరము విశ్వేదేవపూర్వకముగా నందరికిని దర్భలతో విష్టరములనిచ్చి, భూశుద్ధిజేసి యావాహనాద్యర్చనము జేయుట ప్రారంభించవలయును విశ్వేదేవస్థానమున నిద్దరు బ్రాహ్మణులను తూర్పుముఖముగాను ప్రేతస్థానమున నొక బ్రాహ్మణుని పడమరముఖముగాను పితృపితామహ ప్రపితామహ స్థానములయందు ముగ్గురు బ్రాహ్మణుల నుత్తరముఖముగాను విష్ణుస్థానమునందు నొక బ్రాహ్మణుని తూర్పుముఖముగా గా పడమరముఖముగా గాని కూర్చుండబెట్ట వలయును. ఆప్రకారముగానే స్మృతియు జెప్పెను. అనంతర మాచనముచేసి ప్రాచీనావీతముగా శ్రాద్ధకర్మనుజేసెదనని సంకల్పముజేసి "అపహతా" అనుమంత్రమును జెప్పి తిలలను నాలుగుదిక్కులందును చల్లవలయును "దేవతాభ్యఃపితృభ్యశ్చ" అనుమంత్రమును మొదట మధ్యను అంతమునందు మూడు పర్యాయములు పఠించవలయును. పితృస్థానమునందు పూర్వమువలెనే భూశుద్ధినిజేసి తిలలనుచల్లి జలముతో ప్రోక్షించి విశ్వేదేవస్థానమున తూష్ణీగా నక్షతోదకమును చల్లి భూశుద్ధినిజేసి గాయత్రీ మంత్రముతో నుదకముచే పదార్థమును ప్రోక్షించవలయును. సంకల్పమునందు ఆసనమునందు షష్ఠీవిభక్తులను ఆవాహనమునందు ద్వితీయావిభక్తియు అన్నత్యాగమునందు చతుర్థీవిభక్తియు మిగిలిన సమయముల

యందు సంబుద్ధియు జెప్పవలయునని కాత్యాయనుడు చెప్పెను. అర్ఘ్య మిచ్చుసమయమందు సంకల్పమునందు పిండప్రదానమందు అక్షయ్యోదక దానమందు గోత్రము సంబంధము నామము జెప్పవలయునని పారస్కరుడు చెప్పెను. ఇది అన్నిస్థానములయందు తెలిసికొనవలయును. గోత్రసంబంధ నామములను జెప్పుటవలన వారివారికి హవ్యకవ్యములు పొందింపబడును. కూర్చుండిన పిమ్మట శాస్త్రప్రకారముగ నర్చనచేయవలయును. ఉపవీతిగా ప్రదక్షిణ నమస్కారములను జేయవలయును విశ్వేదేవులకు నుత్తరముఖ ముగాను పితృదేవతులకు దక్షిణముఖముగాను గూర్చుండి జేయుచుండ వలయును. పార్వణశ్రాద్ధములయందు ముందుగా విశ్వేదేవ పూజచేసి పిమ్మట పితృదేవతా పూజచేయవలయును. విశ్వేదేవ పూజయందు కుడి మోకాలును పితృదేవతాపూజయందు నెడమమోకాలును భూమియందు వాల్చి పరిచర్య చేయవలయును. విశ్వేదేవ పూజయం దుత్తరముఖముగా కూర్చుండి బ్రాహ్మణహస్తమునం దుదకముంచి పీటయందు ప్రాగగ్రము లుగా దర్భలనుంచి తిరిగి శుద్ధోదకము నివ్వవలయును. ఇట్లు సర్వోప చారములయందు హస్తోదకము నిచ్చుచుండవలయును. అర్ఘ్యపాత్రనా సాదనజేసి యవలను పవిత్రమునుంచి "శంనోదేవీః" అనుమంత్రముచే నుదకము "యవోసి" అనుమంత్రముతో యవలనుంచి "యాదివ్యా" అనుమంత్రముతో హస్తమునందు నర్ఘ్యము విడువవలయును. అనంతర మాయర్ఘ్యపాత్రలను మరియొక ప్రదేశమునందుంచి పాదము మొదలు శిరస్సు పర్యంతము దేవతాపూజయు శిరస్సు మొదలు పాదపర్యంతము పితృదేవతా పూజయు చేయవలయు ననియున్నది. కాబట్టి యావిధ ముగా గంధపుష్ప ధూపదీపములను వస్త్రాలంకరణాదుల నాయామంత్ర ముల జెప్పుచునిచ్చి విశ్వేదేవపూజ సమాప్తినొందించి యనంతరము పితృ పూజ చేయవలయును. అనంతరము ప్రాచీనావీతము జేసికొని యప్రదక్షి ణముగా జేయుచు దర్భలను మణిచి పితృస్థానమున పీటలయం దుంచవల యునుగాని హస్తములయందుంచ గూడదు. ఇట్టి ఆసనములనిచ్చి పితృ దేవతులకును ప్రతిక్రియయందును హస్తమునందు శుద్ధోదకము నిచ్చు చుండవలయును. దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను పరచి సపవిత్రముగా నొక దొన్నెను ప్రేతస్థానమునందు మూడుదొన్నెలను పిత్రాది మూడుస్థానము లందునుంచి మూలములలో చెప్పబడిన ప్రకారము ఆయామంత్రములతో దర్భ తిల గంధపుష్ప పత్రాదులచే నర్ఘ్యపాత్రలనుపూజించి కుడిహస్తము

యొక్క ఐదు వ్రేళ్లతో పితృపాత్రలయందుండు నుదకమున ప్రదక్షిణ ముగా త్రిప్పవలయును. అనంతర మాయామంత్రములతో ప్రేతకు తత్పి తృపితామహ ప్రపితామహులకు నావాహనము జేసి పిమ్మట నగ్నిహోత్ర మును దెచ్చి బ్రాహ్మణ సమీపమునందుంచి యెడమచేతియంగుష్ఠానామిక వ్రేళ్లతో నగ్నికి దక్షిణభాగమునందు భూమిని స్పృశించి ప్రేత పాత్రయం దుండు నుదకమును వారిపిత్రాది పాత్రలయందుండు నుదకములో కొంచెము కొంచెముగా నుంచి ప్రేత పాత్రయందు మిగిలినయుదకమును ప్రేత స్థాన నిమంత్రితుడైన బ్రాహ్మణుని హస్తమునందు పిత్రాది పాత్రల యందుండు నుదకమును పిత్రాది బ్రాహ్మణ హస్తములయందును విడిచి ప్రేతర్ఘ్యపాత్రను చించివేసి పిత్రాద్యర్ఘ్యపాత్రలను మరియొకచోట నుంచవలయును. అనంతరము హస్తోదకమునిచ్చి అంగుళ్యాభరణ కుండలా భరణాదులను శక్తిననుసరించియొసగి శిరస్సు మొదలు పాదపర్యంతము తిల లు మొదలగువానితో పూజించవలయును. గంధము మాలికలు ధూపము దీపము వస్త్రము కర్పూరము చందనము ఉపవీతము మొదలగువాని నివ్వవలయును. దేవతాకర్మయందు పితృకర్మయందును గంధము నిచ్చుట ప్రశస్తమైనది. తులసీపత్రములు భృంగరాజము మరువము మల్లి మొదల గునవి పితృదేవతులకు సమర్పించిన నక్షయ ఫలమగును. తులసియొక్క వాసన తగిలినంతమాత్రముననే పితృదేవతులు సంతోషించి గరుడవాహ నము నెక్కి విష్ణులోకమునకు వెళ్లెదరు. తులసీదళమును శిరస్సున ధరించి నంతమాత్రమున కర్త భోక్త మృతినొందిన తండ్రి వైకుంఠలోకములో నివసించెదరు శ్రాద్ధకాలమందు తులసీదళములచే పిండములనుపూజించిన వానిపితృదేవతులు భూమియు సూర్యచంద్రు లున్నంత కాలము స్వర్గములో నివసించెదరనియును తులసీమాహాత్మ్యమును నారదీయములో జెప్పబడి నది. గుగ్గిలము ఘృతయుక్తమైన యిప్పచూర్ణము పొగవేయవలయును. నేతితోగాని నూనెతోగాని దీపమును వెలిగించి చూపవలయును. వస్త్రము సమస్తదేవతాస్వరూపమైనదియు సమస్తదేవతులకు నభీష్టమైనది. కాబట్టి శ్రాద్ధకాలమునందు విశేషముగా వస్త్రముల నివ్వవలయును. వస్త్రములు లేనియెడల యజ్ఞము దానము మొదలగు క్రియలు లోపించుచున్నవి. శ్రాద్ధకాలమునందు నఖండితమగు నూతనవస్త్రముల నాచ్ఛాదన నిమిత్తము ఇచ్చినయెడల ఆయుస్సు సంపత్తు కామము ఐశ్వర్యము రూపము మొద లగు సుగుణముల నొందునని యపరార్కమునందు చెప్పబడెను. వస్త్ర

ణ్ణావమునందు యజ్ఞోపవీతమునైనా యివ్వవలయును. యజ్ఞోపవీతము పవిత్రమైనది. కాబట్టి శ్రాద్ధములయందు ఇచ్చినవాడు వేదమునిచ్చినంత ఫలమునొందును. ప్రాచీనావీతముగా గంధము మాలిక ధూపము దీపము వస్త్రము మొదలగునవి యథాశక్తిగా నివ్వవలయును. ఆసనములయం దాసనము అర్చనలయం దర్చనము చేయవలయును. వ్యతిరేకముగా జేసినయెడల పితృదేవతలు నిరపేక్షులై వెళ్లెదరు. చేతిగాలితో విసర బడిన ధూపము నాఘ్రాణించిన శ్రాద్ధము వ్యర్థమగును. కాబట్టి అట్లు చేయగూడదు. ఈప్రకారము పితృస్థానములయందు పూజనంతయు జేసిన పిమ్మట విశ్వేదేవస్థానమునందు జేసినట్లుగానే విష్ణుస్థానమునందును సమస్త పూజావిధానమును జేయవలయును. విష్ణుస్థానమందు అర్ఘ్యపాత్రనొక్క టిరేయుంచవలయును. ఇట్లు అన్నిస్థానములయందు పూజావిధి సమాప్తి యైనపిమ్మట దర్భలు తిలలు భస్మ మొదలగునవిలేకుండా బాగుచేసి కర శుద్ధిచేసికొని భోజనస్థలములందు చతురశ్రములుగా మండలములను జేసి భోజనపాత్రల నుంచవలయును భస్మమర్యాదను జేయక జేసిన శ్రాద్ధమసుర సంబంధమైనదై పితృదేవతలను జెందదు భోక్తలకందరికిని హస్తోదకము నిచ్చి దేవపాత్రలకు ప్రదక్షిణముగాను పితృపాత్రలకు నప్రదక్షిణము గాను పరిషేచన జేయవలయును. భోజననిమిత్తమైనయన్నములో కొంచె మన్నమును దీసికొని నేతితో తడిపి ప్రాచీనావీతముజేసికొని ఔపాస నాగ్నికి దక్షిణభాగమున ప్రేతాహుతిని హోమముజేసి కొంచెమన్నము ప్రేతభోజనపాత్రలయందుంచి మిగిలిన యన్నమును ప్రేతపిండములో నుంచుటకు మరియొకస్థలమందు నుంచవలయును. ఆయన్నమును పితృ పితామహాది పాత్రలయం దుంచగూడదు. తిరిగి వేరేయన్నమును తీసి కొని నేతితో తడిపి ప్రాచీనావీతముజేసికొని బ్రాహ్మణానుజ్ఞనుపొంది సవ్యముచేసికొని ఔపాసనాగ్నియందు హోమము జేయవలయును. తల్లి దండ్రుల సపిండీకరణమును ఔపాసనాగ్నియందు నితరుల సపిండీకరణము లౌకికాగ్నియందును జేయవలయును. అగ్నిహోత్రము కలవాడు ఔపాస నాగ్నియందును అగ్నిరహితుడు లౌకికాగ్నియందును లేక పాణిహోమ మును జేయవలయు ననిరిగాని పాణిహోమమాపస్తంబ మతానుసారము కాదు. మరియు సపిండీకరణశ్రాద్ధాదులందు అగ్నౌకరణమును జేయువారు స్నాతకవ్రతమైనవారుగాని విధురులుగాని బ్రహ్మచారులుగాని యైనయెడల లౌకికాగ్నియందే హోమము జేయవలయును. పూర్ణాశ్రముడు నీవిధము

గానే చెప్పుచు పాణిహోమము మానసహోమము కూడదనెను. అందువలన సాగ్నికుడౌ ఔపాసనాగ్నియందే చేయవలయును. మరియు నొక విశేషము కలదు. ప్రాచీనావీతముగా ననుజ్ఞపుచ్చుకొని యుపవీతముగా హోమము జేయవలయును. ఏకర్మ లౌకికాగ్నియందు జేయబడునో ఆకర్మ సాగ్నికుడు యథావిధిగా నౌపాసనాగ్నియందు జేయవలయునని గౌతముడు చెప్పెను. తల్లిదండ్రుల సపిండీకరణము నగ్నిహోత్రముగల కుమారుడే చేయవలయు ననియు నేకోద్దిష్టాంతము వరకేగాని తర్వాత క్రియలు లౌకికాగ్నియందు కూడదనియు చెప్పియున్నందున పెద్దవాడగ్ని లేనివాడై చిన్నవాడు సాగ్నికుడగునేని చిన్నవాడే సపిండీకరణమును జేయవలయును. ఇట్లు చెప్పినప్రకార మగ్నౌకరణమును జేసి మిగిలిన యన్నములో కొంచెము కొంచెము పిత్రాదుల మూడుపాత్రలయందుంచి మిగిలిన యన్నమును పారణనిమిత్తముంచవలయును. అనంతరము భోజనపాత్రలయందు అన్నాది పదార్థములనుంచి యభిఘరించవలయును. సూపమునందు పరమాన్నమునందు ఘృతపాత్రనుంచినయెడల నాపదార్థము రాక్షసప్రీతికరమై దాతకు పరలోక సుకృతము కలుగదు. ప్రేతశ్రాద్ధమునందు సపిండీకరణమునందు అన్నసూక్తమును జెప్పకూడదు. సమస్తపదార్థమును గాయత్రీమంత్రముచే ప్రోక్షించి విశ్వేదేవస్థానమునం దుత్తరముఖముగాను ప్రేతపితృస్థానములయందు దక్షిణముఖముగాను విష్ణుస్థానమునం దుత్తరముఖముగాను గూర్చుండి యన్నత్యాగాంతముజెప్పి పాత్రలసమీపమునం దుదకము విడువవలయును. అనంతరము "సప్తవ్యాధా దశార్ణేషు" అను మొదలగు శ్లోకములను పఠించి పరిషేచనము జేయవలయును.

చిత్రగుప్తబలి నిషేధము.

౧౫౬—తా. పితృదేవతలకు త్యాగము చేసిన యన్నమును చిత్రగుప్తాదిబలి నిమిత్తమై భూమియందుంచిన యెడల బ్రహ్మస్వము హరించినంతదోషము సర్వధనాపహరణదోషము సంభవించునని భరద్వాజుడు చెప్పెను. బ్రాహ్మణుల నిమిత్తము త్యాగమైన పిమ్మటగాని త్యాగముకాక పూర్వముగాని భూమియందు బలినుంచినయెడల ఆయన్నమునందు నిరపేక్షులై పితృదేవతలు వెళ్లెదరని యత్రియు జెప్పెను. పితృదేవతలను చెప్పుటవలన విశ్వేదేవతలను కూడ గ్రహించవలయును. అందువలన శ్రాద్ధమునందు విశ్వేదేవస్థాన పితృస్థానములయందు నియంత్రితులైన బ్రాహ్మణులెవరును చిత్రగుప్త బలినిమిత్త మన్నముంచకూడదు. "బ్రహ్మ

ర్పణం బ్రహ్మహవిః" అనిమొదలు చివరవరకు చేయవలసిన క్రియలను చేయవలయును.

సువాసినీభోజన విషయము.

౧౯౭—తా. సువాసినియగు స్త్రీమృతినొందిన యెడల బ్రాహ్మణులకు నర్చనజేసిన పిమ్మట వారితోగూడ నొకసువాసినీస్త్రీని అర్చనారహితముగానే భుజింపజేయవలయును. తల్లి మంగళసూత్ర సహితముగా మృతినొందినయెడల బ్రాహ్మణపంక్తియందు సువాసినీస్త్రీనికూడ భుజింపజేయవలయునని మరియొక మునీశ్వరుడును చెప్పెను. అనంతరము వ్యాహృతులతో గాయత్రినిజపించి మధువాతాయను మంత్రమును కూడ పఠించి విశ్వేదేవపూర్వకముగా నందరికి నాపోశనము నివ్వవలయును. ఆపోశనముగా నివ్వబడిన సర్వతీర్థము నన్నము నతిక్రమించకూడదు. అట్లు శావాంచే లంఘితమగునేని యాయన్నము భుజింపకూడదని మనువు చెప్పెను. ఇట్లు ఆపోశనమునిచ్చిన పిమ్మట గాయత్రిని మూడుపర్యాయములు పఠించవలయును మధువాతా, అనుమంత్రమును జెప్పి మధుమధుమధు, అని మూడుపర్యాయములు పలుకవలయును. భోక్తలాపోశనోదకమును లోపలికి పుచ్చుకొని యాశీర్వచనము చేయవలయునుగాని హస్తమునందేయుంచుకొని యాశీర్వచనము చేయకూడదు. అట్లుచేసిన యెడల కర్తకు నాయుఃక్షీణమగును. అనంతరము ప్రాణాహుతులను పుచ్చుకొనవలయును. ప్రేతశ్రాద్ధమునందు సపిండీకరణమునందు అన్నసూక్తమును జెప్పకూడదు. అగ్నిహోత్రము శిశువులు దేవతలు యతులు బ్రహ్మచారులు మొదలగువారికి పిండప్రదానమగు పర్యంతము శ్రాద్ధసంబంధమగు పాకములో నేమియు పెట్టకూడదు శ్రాద్ధమునకు సంపాదింపబడిన పదార్థమునే కోరి భోక్త భుజింపవలయునుగాని సంపాదింపబడని పదార్థమును కోరకూడదు. అట్లుకోరిన యెడల శ్రాద్ధఘాతకుడగును. శ్రాద్ధమునకు సంపాదింపబడిన పదార్థములోనే భోక్తకోరినప్పుడు కర్తయివ్వని యెడల అధోగతినొంది క్రూరములగు తిర్యగ్జాతులయందు బుట్టును. అని వృద్ధశాతాతపుడు చెప్పెను. మార్జన అర్చనబలికర్మ భోజనము మొదలగునవి దేవతీర్థ విధిగానే చేయవలయును. భోజనము చేయునపుడు ముఖమునందు ధ్వనికాకుండా చేయివిసరకుండా అన్ని వ్రేళ్లతోను భుజించవలయునని వసిష్ఠుడు చెప్పెను. మధ్య పాత్రమునందు ... ఉంచుకొనియే జాగ్రతగా భుజింపవలయును. పవిత్రమున్నయెడల నన్నము సంబంధించిన

దోషమేమియు స్పృశించదని యాపస్తంబుడు చెప్పెను. బ్రహ్మయజ్ఞము నందు జపమునందు బ్రహ్మగ్రంధి యుండవలయు ననియు నదిభోజనకాల మునందు వర్తులాకారముగా నుండవలయుననియు అత్రిమునీశ్వరుడు చెప్పెను. భోక్తలు భుజించిన పిమ్మట వ్యాహృతీసహితముగా గాయత్రిని మధువాతా యనుమంత్రమును పఠించి శ్రాద్ధశేషపదార్థములలో నన్నియు కొంచెము కొంచెముగా దీసికొని జలముతో దడిపి యాపదార్థమును భోక్తలయొక్క భోజనోచ్ఛిష్టపాత్రల సమీపమందు చల్లవలయును. అనంతరము కర్త యాచమనము జేయవలయును. యాచమనముజేయని యెడల మాసమువరకు పితృదేవతు లుచ్ఛిష్టమునే తినుచుందురు. భోక్త లకు నుత్తరాపోశనమునుంచి పిమ్మట పిండప్రదానమునకు సంకల్పముజేసి యన్నిపదార్థములలోను కొంచెముకొంచెము తీసికొని ప్రేతావాహితి శేషాన్నమును కూడ కలిపి ప్రేతపిండ మొకటి చేయవలయును. తిరిగి అన్ని పదార్థములలోను కొంతపదార్థమును తీసికొని అగ్నౌకరణము చేయగా మిగిలిన యన్నమును కూడ కలిపి మూడుపిండములను జేయ వలయును. అనంతర ముచ్ఛిష్టపాత్రలకు ౧౨ డెండంగుళముల దూర ముగా గోమయముతో నలికి తూర్పుగా ప్రేతపిండమును పశ్చిమముగా పితృపితామహ ప్రపితామహులు ముగ్గురకును మూడుపిండముల నుంచ వలయును. చేయుక్రమము మూలములో జూచుకొనవలయును పిత్రాది మూడుపిండముల నుంచునపు డుత్తరమున ప్రారంభించి దక్షిణసమాప్తి చేయవలయును. పిమ్మట ప్రేతపిండమునందు పితామహాది మూడుపిండ ములయందును మధువునుంచి ప్రేతపిండమును మూడుశకలములుచేసి మూడుపిండములయందును కలుపవలయును. ఇట్లు కలిపిన పిమ్మట కృష్ణ నామస్మరణచేసి యీప్రేత మిమ్ములనుపొంది పితృదేవతాత్వము నొంది నాడు కాబట్టి మిగిలినవారందరును స్థిరజీవులై యుందురుగాక యని చెప్ప వలయును.

స్త్రీసంపిండనమునందు విశేషముకలదు.

౧౫౮—తా. 'ఏషాలోను గతా ప్రేతా' అని స్త్రీనిగురించి సపిండ నము జేయునపుడు స్త్రీలింగస్వరూపమునుగానే చెప్పవలయును. పిండ సంయోజనమైనపిమ్మట ప్రేతస్వరూపమువదలి పితృదేవతాస్వరూపము కలుగును. కాబట్టి యిప్పుడు ప్రేతశబ్దము లేదు. చతుర్థపురుషుడును నివర్తించుచున్నాడు.

అందుకు కల్పకారిక ఈవిధముగా జెప్పెను.

౧౯౯—తా. పిండసంయోజన మైనపిమ్మట చతుర్థపురుషుడు నివృత్తి నొందుచున్నాడు. కాబట్టి మార్జనాది సమస్తక్రియలయందు పిండ సంయోజనమైనపిమ్మట నాల్గవపురుషునిపేరు చెప్పనక్కరలేదు. ఆసమయ మందుగాని బ్రాహ్మణ విసర్జనానంతరమందుగాని వైతరణీ గోదానము చేయవలయును. ఇందునుగురించి స్మృతిసారములో జెప్పినదేమనగా, ప్రేతలోకమునుండి పితృలోకమునకు వెళ్లుటకొరకును వైతరణీ నదిని దాటుటకొరకును పిండప్రదాన సమయమునందు బ్రాహ్మణునకు గోదానము చేయవలయునని చెప్పియున్నది.

వైతరణీ గోదాన విధానము.

౨౦౦—తా. కర్త పాదప్రక్షాళనము జేసికొని సవ్యముగా నాచమన సంకల్పములనుజేసి వసురూపము నొందియున్న తండ్రికి సుఖముగా వైతరణీ నదిని దాటుటకొరకు విష్ణుప్రీతిగా గోదానము నిచ్చెదనని సంకల్పము జేసి గోమయముచే నలికిన పరిశుద్ధప్రదేశమునందు మణుగుయెత్తు గలదిగాని లేక శక్తిననుసరించి ప్రత్తినచ్చటనుంచి దానిమీద నూతన వస్త్రమునుపరచి దానిపైనచుట్టు భవిష్యోత్తర పురాణోక్త ప్రకారముగ యవలు గోధూమలు వ్రీహిలు కొఱ్ఱలు చామలు నువ్వులు షష్టికులు (అనగా ఆరుదినములకు పండెడు ధాన్యము) అనునట్టి సప్తధాన్యముల నుంచి వానిమీద రాగిపళ్లెమునుంచి దానిలో దండపాశాది చిన్నెలతో గూడిన బంగారపు యమప్రతిమనుంచి రెండు నూతనవస్త్రములను జుట్టి షోడశోపచారపూజలనుచేసి దానికి ముందరను దుకూలముతో జుట్ట బడిన యావునుంచి షోడశోపచారపూజలగావించి యనంతరము బ్రాహ్మణునకు వస్త్రాభరణాలంకరణాదుల యథాశక్తిగా నిచ్చి యాగోవును బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చి పిమ్మట శక్తిననుసరించి దక్షిణనిచ్చి ధాన్య ప్రతిమా సహితముగా కార్పానము నివ్వవలయును. ఇట్లు వైతరణీ గోదానమును జేసినపిమ్మట "యన్మేమాతా" అనునది మొదలుకొని పిండప్రదాన విధానముజేసి పిమ్మట పూజావిధియును జేయవలెను.

మధ్యపిండ ప్రదాన లోపము.

౨౦౧—తా. యౌవనము రాకయున్నట్టియు వృద్ధురాలైనట్టియు గర్భిణిగలదియు రోగముగలదియు పుత్రులు కలదియునైన భార్యకు పిండమును భుజించుకొఱకు నివ్వకూడదు. మాసికములయందు సపిండీ

కరణములయందు అమావాస్యయందు మృతదినమునందు మధ్యమపిండము నివ్వగూడదు మఱియొకసమయమునం దివ్వవచ్చును. ఇట్లు పిండోద్వాసనయు జేసి అనంతరము బ్రాహ్మణులు లేచినపిమ్మట యాచమనము జేసియున్న బ్రాహ్మణులను పాదప్రక్షాళన స్థలమువద్దను గూర్చుండబెట్టి హస్తోదకమునిచ్చి పాదములమీద నక్షతలనుజల్లి గోత్రాభివృద్ధినొంది యక్షయోదర్కమునొంది యుచ్ఛిష్టపాత్రచాలనము చేయించి భోక్తలకు యథాశక్తిగా దక్షిణల నివ్వవలయును. విశ్వేదేవస్థానమునందు హిరణ్యమును పితృస్థానమందు రజితము నివ్వవలయును. అనంతరము పితృశేషాన్న భోజనమునకు వారివలన ననుజ్ఞదీసికొని ప్రదక్షిణ నమస్కారాదులను జేసి పితృదేవతాపూర్వకముగా బ్రాహ్మణవిసర్జనజేసి యాసీమంతము సాగనంపవలయును. అనంతరము పితృశేషమును భుజింపవలయును. భుజింపని యెడల నరకమునొందును. శ్రాద్ధదినమునందు శూద్రులు మొదలగు వారిని శ్రాద్ధశేషము భుజింపఁ జేయఁగూడదు. శ్రాద్ధశేషమును శూద్రాదులకు పెట్టినయెడల వానిశ్రాద్ధము వ్యర్థమగుచున్నది. శ్రాద్ధదినమునందు కర్తయు భోక్తలును బ్రహ్మచర్యవ్రతముగా నుండవలయును. శ్రాద్ధదినమున భోక్తలు భుజియించిన ఉచ్ఛిష్టపాత్రలను గోయిత్రవ్వి గోతులలోనుంచి కుక్కలు మొదలగునవి స్పృశింపకుండునట్లు తిరిగి విశేషముగా మృత్తుకచేపూడ్చి యుంచవలయును. ఈప్రకారము సపిండీకరణవిధానము చెప్పఁబడెను.

స్వర్గపాథేయము.

౨౦౨—తా. మఱుదినమునందుగాని యాదినమునందుగాని యేకపురుషోద్దేశముగా నైనను త్రిపురుషోద్దేశముగా నైనను తండ్రినుద్దేశించి సంకల్పవిధానముగ స్వర్గపాథేయ శ్రాద్ధము నామద్రవ్యముతో జేయవలయును. సపిండీకరణానంతరము నాల్గవపురుషుఁడు విడిపోవుటవల్లను అతనిని గుఱించి తిరిగి శ్రాద్ధము లేకపోవుటవల్లను సంకల్పవిధానముగా నైనా సర్వధర్మరహితముగా నైనా నాల్గవపురుషుఁడగు వృద్ధప్రపితామహునకు నామద్రవ్యముతో పార్వణశ్రాద్ధము చేయవలయునని కొందఱనిరి. ఈవిధముగానే స్మృతియు ప్రేతకు పిండనాధికారము కలిగినపిమ్మట చతుర్థపురుషుఁడు పితృలోకమునకు బోవును కాఁబట్టి మృతాహస్సువలెనే యామద్రవ్యముతో స్వర్గపాథేయ మివ్వవలయునని చెప్పెను. మఱియు పదమూఁడవ దినమున నుదయమందు స్నానము జేసి యామద్రవ్యముతో

స్వర్గపాథేయశ్రాద్ధమును మృతాహస్సు ప్రకారముగా జేయవలయుననిరి, కాబట్టి వారివారి యాచారానుసారముగా జేయవలయును.

స్వర్గపాథేయ ప్రయోగము.

౨౦౩—తా. కర్త స్నానాచమనములు చేసి దేశ కాలములనుకీర్తించి ప్రాచీనావీతము చేసికొని నాయొక్క వృద్ధ ప్రపితామహుండు స్వర్గలోకమును జెందుటకు స్వర్గపాథేయశ్రాద్ధమును ఆమద్రవ్యముతో సర్వధర్మరహితముగా జేయుచున్నానని సంకల్పము జేసి బ్రాహ్మణునకు నావాహనాదికము నంతయుజేసి తండులవ్యంజనశాక దధ్యాజ్యాది సమస్త పదార్థమును తెచ్చి గాయత్రీమంత్రముతో ప్రోక్షించి త్యాగముచేసి యాబ్రాహ్మణునకు దక్షిణతాంబూల సహితముగా నిచ్చి పిండప్రదానమును జేసి యాపిండములను జలములోకల్పి స్నానము జేసి యింటికివచ్చి తిరిగి అభ్యంగస్నానము జేసి శుభ్రవస్త్రములను ధరించి శుభస్వీకరణ నిమిత్తము శుద్ధికొఱకును విద్వాంసులగు బ్రాహ్మణులతోగూడి స్వస్తి పుణ్యాహవాచనము చేసికొని బ్రాహ్మణాశీర్వాదముల నొంది బ్రాహ్మణులతోను బంధువులతోను ఇష్టు᳚ మిత్రులు మొదలగువారితోనుగూడి భుజియించి యాదినము మొదలు సంవత్సరపర్యంతము నిత్యము ఉదకుంభశ్రాద్ధమును జేయవలెను.

పంద్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేసినయెడల చేయువిధానము.

౨౦౪—తా. పూర్వమందు జేయఁబడిన ఊనమాసికాది శ్రాద్ధములను ఊనాబ్దికపర్యంతము వాటివాటికిఁ జెప్పఁబడిన కాలములయందుజేసి యుదకుంభశ్రాద్ధమునుచేసి సంవత్సరమునకు చివరదినమునందు సంవత్సర విమోకశ్రాద్ధమును పార్వణవిధానముగ వేఱుగాచేసి మఱుదినమందు ప్రత్యాబ్దికమును పెట్టవలయును. సంవత్సరాంతమందు సపిండీకరణము జేయుపక్షములో సంవత్సరము సంపూర్తియైన పిమ్మట మృతమాసములో మృతదినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయును. అదియే ప్రథమాబ్దికమని స్మృతియు చెప్పినది కాఁబట్టి తిరిగి ప్రత్యాబ్దికమప్పుడు పెట్టనక్కఱలేదని మునీశ్వరులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

తల్లియొక్క సపిండీకరణము.

౨౦౫—తా. తండ్రికి సపిండీకరణము చేసినట్లుగానే తల్లికిని పితామహీ మొదలగు ముగ్గురువర్గముతో జేర్చి స్త్రీలింగ శబ్దస్వరూపముగా జెప్పి చేయవలయును.

తల్లి సపిండీకరణ ప్రయోగము.

౨౦౬——తా. తండ్రికి సపిండీకరణము చేసిన విధానముగానే సమస్త క్రియలు నావిధముగానే చేయవలయును. పురుషులకు శర్మశబ్దము ప్రయోగించినందుకు స్త్రీలకు దాయీ అని చెప్పవలయును. తల్లి పేరు చెప్పిన పిమ్మట తద్భర్తృమాతృపితామహీ ప్రపితామహీ అని వర్గత్రయము జెప్పుచు పురుషులకు పుంలింగముతో జెప్పినట్లు స్త్రీలనుగుఱించి స్త్రీలింగ స్వరూపముగా జెప్పవలయును మిగిలిన విధానమంతయు సమానమని తాత్పర్యము.

అర్ఘ్యసంయోజన పిండసంయోజనము.

౨౦౭——తా. దీనిలో తల్లి సపిండీకరణమునందు అర్ఘ్యసంయోజనము పిండసంయోజనము మొదలగు విధులను సంకల్పము చేయురీతియు నంతయు స్త్రీలింగస్వరూపములతో వ్రాయఁబడినది. ఇది ప్రయోగవిధానము కాఁబట్టి వ్రాయనవరసరము లేదు.

ఉదకుంభశ్రాద్ధము.

౨౦౮——తా. అనంతరము సంవత్సరపర్యంత ముదకుంభశ్రాద్ధమును జేయవలయును. ఉదకుంభశ్రాద్ధము సపిండీకరణమునకు పూర్వ మేకోద్దిష్టవిధానముగాను జేయవలయును. స్మృతిచెప్పినదేమనగా తల్లిదండ్రులకుగాని యితరులకుగాని సపిండీకరణమును చేసినను చేయకపోయినను మరణించినవానికి నాహారము నివ్వవలయునుగాన భుజించుటకు శక్తికొలది సంపాదించిన యన్నాదిపదార్థములను త్రాగుటకు జలసహితముగా నుండు నుదకుంభము సంవత్సరపర్యంతము నివ్వవలయును. ఇట్లు సంవత్సరమందు జేయుచున్నను ప్రతిమాసమునందు మాసికమును బెట్టవలయును. సంవత్సరములోపుగా సపిండీకరణము జేయఁబడిన నుదకుంభసహితముగా నన్నమును సంవత్సరపర్యంతము పెట్టుచునే యుండవలెను. ఆవిధముగానే భీష్ములువారు చెప్పినదేమనగా ఓధర్మరాజా! మృతినొందినవారు సంవత్సరపర్యంతము ప్రేతలోకమునందు నివసింతురు. కాఁబట్టి వారికి ఆకలి దాహము శాంతినొందుటకు సంవత్సరమునకు లోపుగా సపిండీకరణము జేయఁబడినను వానిను ద్దేశించి ప్రతిదినమునందుగాని ప్రతిమాసమునందు గాని సంవత్సరము నన్నము నుదకుంభము శక్తిననుసరించి యివ్వవలయును. స్మృతులయందు చెప్పఁబడినదేమనగా, ప్రథమాబ్దికపర్యంతము నిత్యము అదైవముగాను ధర్మరహితముగాను ఉదకుంభసహితమగు పార్వణశ్రాద్ధమును సంకల్పవిధానముగా జేయవలయునని చెప్పెను.

అద్వైవమనఁగా విశ్వేదేవస్థానము లేదు. పార్వణమనగా త్రిపురుషోద్దేశ ముగా జేయవలయును. సోదకుంభమనఁగా జలయుక్తఘటముతోకూడ. అధర్మమనఁగా కర్తృభోక్తలకు నియమము లేకపోవుట. అమావాస్యయు అనుమాసికదినమును విడిచిపెట్టి యితరదినములయందు నిత్య ముదకుంభ శ్రాద్ధమును జేయవలయునని స్మృతియందున్నది కాఁబట్టి అనుమాసిక మును పెట్టునట్టిదినమునం దుదకుంభశ్రాద్ధమును జేయ నవసరము లేదని తా.

మాసోదకుంభ శ్రాద్ధపక్షము.

౨౦౯—తా. మాసమునకు నుదకుంభ శ్రాద్ధమును జేయుపక్ష ములో మృతదినమునందు అనుమాసికమును పెట్టి ఆదినమునం చే వేరుగా నుదకుంభశ్రాద్ధమును కూడ చేయవలయును. సపిండీకరణమైన పిమ్మట ప్రతిమాసములో మృతదినమునందు అనుమాసికము నుదకుంభశ్రాద్ధము వేఱువేఱుగా జేయవలయునని స్మృతితత్వనిర్ణయమందు జెప్పఁబడినది. సంకల్పవిధానముగా జేయునప్పుడు ఆవాహనము పాత్రాసాదనము, అగ్నౌకరణము, పిండప్రదానము, లేదు. సంకల్పశ్రాద్ధములయందు ఆవా హనము అర్ఘ్యము అగ్నౌకరణము స్వధావాచనము మొదలగునవి విడిచి హస్తశుద్ధిమాత్రమును జేయవలయునని యున్నది. ఈశ్రాద్ధమును విడిచి పెట్టకూడదు. విడిచిపెట్టిన తిరిగి యివ్వవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి ప్రేతకు తృప్తికరము కాఁబట్టి సంవత్సరపర్యంత మివ్వవలయును. దర్శ శ్రాద్ధము, గయాశ్రాద్ధము, అపరపక్షశ్రాద్ధము క్షౌరము సంవత్సరము నకు లోపుగా జేయకూడదు పండ్రెండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేయుపక్షములో నైనను అస్థినిక్షేపణ, గయాశ్రాద్ధాదులను, సంవత్సర పర్యంతము జేయకూడదు. తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణమైన పిమ్మట బ్రహ్మ చర్యవ్రతము సలుపనక్కరలేదు. బ్రహ్మచర్యము వ్రతమాచరించిన యెడల విశేషఫలము కలుగును. ఆచరింపకపోయినను దోషము లేదని కల్పకారిక కారుడు జెప్పెనని తాత్పర్యము.

మాసికవిషయము.

౨౧౦—తా. తల్లిదండ్రులకు జ్యేష్ఠభ్రాతలకు పినతండ్రి పెత్తం డ్రులకు సపిండీకరణానంతరము మాసికములను పార్వణవిధానముగాను భార్య సోదరులు పుత్రులు మొదలగువారికి సపిండీకరణానంతరము నేకో ద్దిష్టవిధానముగాను తిఱిగి పెట్టవలయునని దక్షుడు చెప్పెను. మఱియు పైఠీనసియు నిట్లుచెప్పెను. పుత్త్రుఁడు మొదలగువారు తల్లిదండ్రులు

మొదలగువారిని గుఱించి ప్రత్యాబ్ధికము నెట్లు పార్వణవిధానముగా జేయుదురో ఆవిధముగానే సపిండీకరణమునకు పూర్వము నేకోద్దిష్టవిధముగా జేసి పిమ్మట పార్వణ విధానముగానే షోడశశ్రాద్ధముల నాచరింపవలయుననియు భార్య పుత్త్రుడు గురువు మొదలగువారికి ప్రత్యాబ్ధికము నేకోద్దిష్టముగా జేయఁబడును. కాఁబట్టి సపిండీకరణానంతరము షోడశశ్రాద్ధముల నేకోద్దిష్టవిధానముగానే చేయవలయుననియు చెప్పెను. పులస్త్యుడు చెప్పిన దేమనగా, సోదరుఁడు తోబుట్టువు పుత్త్రుడు అధిపతి మేనమామ మిత్రుడు గురువు మొదలగువారిని గుఱించి సపిండీకరణము జేయఁబడిన పిమ్మట జేయుచుండెడి శ్రాద్ధముల నేకోద్దిష్టవిధానముగానే యనియు పార్వణవిధానముగా జేయనక్కర లేదనియును చెప్పెను. సపిండీకరణానంతర మేకోద్దిష్టవిధానముగ జేయునప్పుడు పార్వణమునకు నావృత్తిలేదు. ఒక్కపవిత్రము నొక్కయర్ఘ్యము నొక్కపిండము నుంచవలయును. అగ్నౌకరణము లేదు. జ్యేష్ఠభ్రాత ఆద్యగర్భసంభవుడు. కాఁబట్టి సపిండీకరణమును జేయకుండా పార్వణశ్రాద్ధమును చేయగూడదనిరి. సంతానములేని తండ్రియొక్క సోదరులకు అన్నకు మాతామహులకు తండ్రికిచేసిన విధానముగానే చేయవలయును. షోడశశ్రాద్ధములను జేసి సపిండీకరణమును జేయవలయునుగాని షోడశము జేయక సపిండీకరణము చేయఁగూడదు. ఆవిధముగానే దక్షుడును చెప్పెను. త్రిపక్షాదికాలముల యందు సపిండీకరణము జేయుపక్షములో అదివరకు జేయఁబడిన మాసికములను వాటివాటి కాలములో పెట్టబడినవి. కాఁబట్టి సపిండీకరణమునకు పూర్వము పెట్టబడిన మాసికములను తిరిగి పెట్టనక్కరలేదు. సపిండీకరణమైన పిమ్మట మిగిలిన మాసికములనే పెట్టవలయునని తాత్పర్యము.

మలమాసవిషయము.

౭౧౧—తా. మలమాసములో మృతినొందినవారికి పండ్రెండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేయబడినప్పుడు ఆద్యమాసికము జరిగినను నిజమాసమునందు తిరిగి ఆద్యమాసికము పెట్టవలయును. దక్షుడు చెప్పిన దేమనగా, పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు ఆద్యమాసికమును విడిచి ద్వితీయమాసికము మొదలుకొని తిరిగి పెట్టవలయుననియు మలమాసములో మృతినొందిన ఆద్యమాసికమును గూడ తిరిగి పెట్టవలయు ననియు చెప్పెను. సంవత్సరోదకుంభశ్రాద్ధము మన్వాది శ్రాద్ధములు మహాలయశ్రాద్ధము యుగాదిశ్రాద్ధములు దర్శశ్రాద్ధము నిత్య

శ్రాద్ధము ఊనమాసికము మొదలగునవి మలమాసమునం దైనను జేయ వచ్చును. ఆహితాగ్ని విషయములో రెండవమాసికము దహనదినము నందు పెట్టవలయును. ఆహితాగ్నిని గుఱించి త్రిపక్షమునకు తర్వాత జేయబడు శ్రాద్ధములు మృతదినమునందును అంతకుపూర్వము జేయబడు శ్రాద్ధములు దహనదినమునందును జేయవలయునని వసిష్ఠుఁడు చెప్పెనని తాత్పర్యము.

—{ సపిండీకరణానంతరము మాసికాపకర్షమును గుఱించి చెప్పబడిన విషయము. }—

౨౧౨—తా. ప్రేతసంస్కారసంబంధమగు షోడశాదిశ్రాద్ధములను వాటివాటికిజెప్పఁబడిన కాలములయందు చేయవలయును. అట్లు చేయని యెడల ప్రేతత్వమువలన విడువఁబడడు. ఇట్లు చెప్పఁబడినను దేశకాల వైపరీత్యముచే దేహమునకు రోగము మృత్యువుకలుగుననే సంశయముచే మాసికముల నపకృష్యముచేసి పదకొండవదినమునందుపెట్టి తిరిగి యథోక్తకాలములయందు షోడశశ్రాద్ధములను పెట్టవలయునని గౌతముఁడు చెప్పెను వృద్ధిసంభవించినప్పుడు పూర్వ మపకృష్యముచేసి పెట్టఁబడినను తిరిగి పెట్టవలయును. అనుమాసికములను ఒక్కొకప్పుడు సంఘముగా పెట్టబడినను అర్ఘ్యపాత్రలు మూడుపిండములు మూడునుండునట్లుగా జేయవలయునుగాని సపిండీకరణానంతర మేకోద్దిష్టముగా జేయఁగూడదు. అనుమాసికములను పెట్టియే తీరవలెను. సపిండీకరణముకంటె పూర్వము షోడశశ్రాద్ధము లపకృష్యముచేసి పెట్టబడినను వృద్ధిశ్రాద్ధము చేయవలసి వచ్చినప్పుడు సపిండీకరణానంతరము కూడ తిరిగి అపకృష్యముచేసి అనుమాసికములను పెట్టవలయును. వృద్ధిశ్రాద్ధానంతరము నిషేధమువలన నాందీశ్రాద్ధము నిమిత్త మపకృష్యముచేసి పెట్టినపుడు తిరిగి అనుమాసికములను పెట్టనక్కరలేదు వృద్ధిశ్రాద్ధము సంభవించినప్పుడుగాక మాసికముల నపకృష్యముచేసిపెట్టినట్టి యజమానుడు వానిపితరులతో కూడ ఘోరనరకమునందు నుండెదరు. వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేసినపిమ్మట మాసికములను పెట్టినవాడు అయాతయామమనెడి మరణమునొందును సందేహములేదు. అందువలన సపిండీకరణముకంటె పూర్వ మపకృష్యముచేసి మాసికములు పెట్టబడినను నాందీశ్రాద్ధము జేయవలసి వచ్చినప్పుడు తిరిగి అపకృష్యముచేసి పెట్టవలయును. వృద్ధిశ్రాద్ధానంతరము మాసికములను పెట్టనక్కరలేదని సిద్ధాంత పరచబడినది. జన్మత్రయము, నందతిథులు

శుక్రవారము, ఆది మంగళవారములు, పనికిరావు; మృతదినమున తిథి వారనక్షత్రములయొక్క దోషము లేదు అందువలన మృతదినమునందు అపకృష్యము చేసియైనను మాసికములను పెట్టవచ్చునని శాతాతపుడు చెప్పెను. త్రిపుష్కరములందు నందతిథులందు అమావాస్యయందు చతుర్దశియందు శుక్రవారమునందు కృత్తికానక్షత్రమందు ఊనత్రయములను పెట్టకూడదు. షోడశశ్రాద్ధములను జేయకుండా సపిండీకరణమును జేయుటకు వీలులేదు. సపిండీకరణమును జేయనియెడల ప్రేతకు పితృదేవతా స్వరూపము కలుగదు. ప్రేతకు పితృదేవతా స్వరూపము సంభవించకుండా కుమారుడు నిత్యము నైమిత్తికము కామ్యము ఇష్టాపూర్తములు మొదలైన యేశుభములను జేసికొనుటకు నర్హతలేదు. కాఁబట్టి కుమారుఁడు సపిండీకరణమును తప్పక జేయవలయునని వ్యాసుఁడు చెప్పెను. తనతల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణము జేయక పూర్వమితరులకుశ్రాద్ధమునైనను జేయగూడదని మునీశ్వరులు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

ఆద్యమాసికాదులకు కాలములు.

౨౧౩—తా. తిథిదర్పణమునం దీవిధముగా జెప్పఁబడెను. ఆద్యమాసికము పదకొండవదినమునందును ఊనమాసికము పండ్రెండవదినమునందును లేక మాసములో రెండుభాగములు గడచిన పిమ్మట (అనగా యిరువది దినములు జరిగిన పిమ్మట) మూడవభాగములో జేసి దినమునందును పెట్టవలయును. మిగిలిన రెండు ఊనశ్రాద్ధములను వాటివాటికి జెప్పఁబడిన మాసములలో మూడవభాగ దినములలో పెట్టవలయును. మూడవపక్షములో జేసి దినమునందు త్రైపక్షికమును పెట్టవలయును. మఱియు మూడవపక్షములో మొదట నైదుదినములలో త్రైపక్షికము పండ్రెండవపక్షములో అయిదుదినములు గడచిన పిమ్మట పదిదినముల లోపల ఊనషాణ్మాసికము యిరువదినాల్గవ పక్షములో చివర అయిదు దినములలో ఊనాబ్దికము పెట్టవలయుననియు చెప్పిరి. ఊనత్రయములకు స్వకాలము లతిక్రమించిన యెడల తిరిగి చేయనక్కరలేదు.

షోడశశ్రాద్ధకాలములు.

౨౧౪—తా. పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయదలచినప్పుడు పదకొండవదినమునందు షోడశశ్రాద్ధముల నపకృష్యము జేసి చేయవలయును. సపిండీకరణానంతరము మాసికములను తిరిగి పెట్టవలయును. పూర్ణాశ్రముడు చెప్పిన దేమనగా. తల్లిదండ్రులకు సపిండీకరణము

జేసిన పిమ్మటను ఆయాకాలములయందు పదియేనుమాసికములను పార్వణ విధానముగా జేయవలయుననియు సోదరులు మొదలగువారికి నేకోద్దిష్ట విధానముగాను జేయవలయుననెను. పదియేను అని చెప్పుటచే సపిండీకరణానంతరము ఆద్యమాసికము పెట్టనక్కరలేదు. దానికి విధాయకమైన పదకొండవదినమునందే చేయఁబడినది. ఇతరమాసికములు వాటికి జెప్పఁబడిన కాలములయందు జేయబడలేదు. కాఁబట్టి తిరిగి చేయవలసియున్నవి

మృతాశౌచాంతర్గత శ్రాద్ధవిషయము.

౨౧౫—శా. తల్లిమరణము నొందిన పదిదినముల లోపల తండ్రియొక్క ప్రత్యాబ్దికము వచ్చెనేని (౧౧) పదకొండవదినమునందు హోమము జేసిన పిమ్మట షోడశముకంటె ముందుగ తండ్రియొక్క ప్రత్యాబ్దికమును పెట్టి పిమ్మట షోడశము చేయవలయును. తండ్రిమరణించిన పదిదినముల లోపల తల్లియొక్క ప్రత్యాబ్దికము వచ్చునేని పదకొండవదినమునందు షోడశముజేసిన పిమ్మట తల్లియొక్క ఆబ్దికము పెట్టవలయును. ఇక్కడ షోడశమనఁగా సపిండీకరణమని తెలిసికొనవలెను.

ఊనమాసికములకు కాలములు.

౨౧౬—శా. ఇరువైయొక్క దినమునందు శాంతియు నిరువైమూడవదినమునందు శుభము ఇరువైయైదవ దినమునందు మోక్షము ఇరువైయేడవదినమునందు సుఖము ఇరువైతొమ్మిదవ దినమునందు గయాశ్రాద్ధఫలము కలుగును అని యూనమాసికమునకు ముఖ్యకాలమును మనువుచెప్పెను. మాసమునకు ఒకటిరెండుమూడు దినములు తక్కువగానుండు సమయములో నూనమాసికమును పెట్టవలయునని కొందరును లేక పండ్రెండవ దినమునందుగాని పెట్టవలయునని మఱికొందరును చెప్పినట్లు కల్పకారికయందు కలదు. మఱియు పండ్రెండవదినము మొదలు పదునెనిమిది దినముల పర్యంత మెప్పుడైన నూనమాసికమును పెట్టుటకు తిథివారనక్షత్రాదిబలమును విచారింపనక్కరలేదని చెప్పిరి. కృత్తిక జ్యేష్ఠ ఆశ్లేష పుబ్బ పూర్వాషాఢ పూర్వాభాద్రలు మూలనక్షత్రములయందూనత్రయములను పెట్టిన పెద్దకుమారుడు నశించుననియున్నది. కాఁబట్టి శ్రేష్ఠమైనవికావు. హస్త చిత్ర భరణి స్వాతి శ్రవణము అశ్విని మఖ అనూరాధ రేవతి శతభిషము మృగశిర ఈపదకొండు నక్షత్రములు శ్రాద్ధకర్మకు శ్రేష్ఠములైనవి. మఱియు ఇరువైయేడుదినములపైన మూడు

దినములలో ఊనమాసికమును, నలుబదిదినముల పైన అయిదుదినముల లోపల త్రైపక్షికము నూటడెబ్బైపైన పదిదినముల లోపల ఊనషాణ్మాసికమును మూడువందల నలభైపైన పదియేను దినముల లోపల ఊనాబ్ధికమును పెట్టి మృతదినమునందు ప్రథమాబ్దికమును పెట్టవలయుననిరి.

అపకృష్యము జేయఁబడినను తిరిగి జేయుట.

౧౧౭—తా. విశ్వాదర్శమునం దీవిధముగా జెప్పఁబడినది. మాసికముల నపకృష్యముచేసి సమాప్తినొందించకయే శుభకర్మయు జేయగూడదు. కాఁబట్టి సంవత్సరములోపుగా శుభకర్మను జేయవలసి వచ్చినప్పుడు పూర్వము అపకృష్యము చేయబడినను తల్లిదండ్రులవిషయమై తిరిగి అపకృష్యముచేసి పెట్టవలయును. మరణమునొందిన వానియొక్క తృప్తినిమిత్తమై రెండుమూడుపర్యాయములైన నావృత్తిగా జేయవచ్చును. మాసికముల విషయమై ఆవృత్తిదోషము లేదనిచెప్పిరి. శివస్వామిమతమునందు ఈవిధముగా జెప్పఁబడెను. మాసికశ్రాద్ధవిధానమునందు నాందీముఖమును జేయనక్కర లేదనియు నిదియందరకును సమానమేయనియు పూర్వము సమాప్తిచేయబడినను తల్లిదండ్రులవిషయమై మాసికములను ఉదకుంభశ్రాద్ధమును సంవత్సరపర్యంతము తిరిగి చేయుచుండవలయునని యున్నది. శుభకర్మసమీపించినపుడు పూర్వము మాసికముల నపకృష్యముచేసిపెట్టి పిమ్మట శుభకర్మను జేసికొనవలయును. ఇట్లు పూర్తిచేసినను తల్లిదండ్రులవిషయమైన మాసికములను సంవత్సరపర్యంతము తిరిగిపెట్టుచునే యుండవలయును. ఇతరుల మాసికములను పెట్టనక్కర లేదు. మాసికములను సమాప్తిని పొందింపక నాందీశ్రాద్ధమును జేయఁగూడదనియు సమాప్తిని పొందింపబడినను తల్లిదండ్రులమిగిలియున్న మాసికములను తిరిగి పెట్టవలయునని మరియొక మునిచెప్పెను. ఉపనయనము, సీమంతము, చౌళము, వివాహము, దుర్లభములగు పుణ్యకాలములు యజ్ఞము మొదలగు శుభములు సంవత్సరములోపల నెప్పుడైనను సంభవించినప్పుడు మాసికముల నపకృష్యముజేసి మృతదినమునందు పెట్టి. తల్లితండ్రుల సంబంధమగు నేని యప్పటికి మిగిలియున్న మాసికములను తిరిగి పెట్టవలయును. ప్రమాదమువలన నంతరితములగు ఊనములను తిరిగి పెట్టనక్కర లేదు. పెట్టినను ఫలమేమియు లేదు. వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయుటకు పూర్వదినమునందు తల్లిదండ్రులయొక్కగాని యితరునియొక్కగాని మాసికముల నపకృష్యము జేయవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. రాజపీడ మొదలైన

యుపద్రవములు సంభవించినప్పుడును శుభము సంభవించినప్పుడును కాలముయొక్క నియమనులేదు. కాఁబట్టి మాసికములన్నియు నొక్క మాటుగానే పెట్టవచ్చును సందేహములేదు. అని స్మృతియందు కలదు. సంఘముగా జేయఁబడినప్పుడును మూడుపిండములనే యుంచవలయును గాని బహుపిండముల నుంచగూడదు. శ్రాద్ధములు పూర్ణమైనప్పుడు నస్థి సంస్కారము జేసినప్పుడును లేదు. దశాహానంతరమునం దపకృష్యముచేసి పునర్దహనము చేయవలయును. ఏకాదశాహస్సు మొదలు పండ్రెండుమాసములపర్యంతము షోడశశ్రాద్ధములను జేయవలయును. అనంతరము కారణాంతరముచే తల్లికి తిరిగి చేయవలయునని యున్నది. ఈప్రకారము మాసికాపకర్షణము గుఱించి విమర్శించిరి.

దర్శమృతాహశ్రాద్ధముల సన్నిపాతము.

౨౧౮—తా. అమావాస్యయందు తల్లిదండ్రులలో నెవరికైన నాబ్దికము సంభవించినప్పుడు ప్రత్యాబ్దికము ముందుగాపెట్టి పిమ్మట దర్శశ్రాద్ధమును జేయవలయును. త్రిపక్షము మొదలగు కాలములయందు సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు ప్రశస్తములగు నక్షత్రాదులను విచారించి చేయవలయును. అమావాస్యయందును మృతాహస్సునందును మహాలయ పక్షమునందును సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు తిథివారనక్షత్రాదులను విచారింప నక్కరలేదు.

సువాసినీపూజ.

౨౧౯—తా. సువాసినియగు స్త్రీమృతినొందినయెడల భోక్తలతోగూడ సువాసినియగుస్త్రీని మంత్రోక్తవిధానము లేకుండానే భుజింప జేయవలయును. తల్లి మంగళసూత్ర సహితముగా మృతినొందిన యెడల మృతదినమునందు తల్లినుద్దేశించిన సువాసినీస్త్రీని బ్రాహ్మణపంక్తియందు గూర్చుండబెట్టి భుజింపజేయవలయును. లేక మఱియొకపాకము జేసి మఱియొకపంక్తియందు భుజింపజేయవలయునని కొందరి యాచారముకలదు. భోక్తలు భుజించినపిమ్మట మఱియొకపాకమునందు సువాసినీస్త్రీ భుజింప జేసి యనంతరము కర్త మొదలగువారు భుజింపవలయునని ద్రావిడులలో కొందరి యాచారమై యున్నది. ఎందువల్లననగా భోక్తలు స్త్రీలతోగూడ సహపంక్తిని గూర్చుండకూడదు. శ్రాద్ధకర్మయందు సువాసినీస్త్రీనిగుఱించి పూజను జేయునప్పుడు స్త్రీసహపంక్తిదోషము లేదని కొందరి యాచారము. మఱియు పెనిమిటి జీవించి యున్నంతవరకు సువాసినీపూజను జేయ

వలయునుగాని పెనిమిటిస్మృతినొందినపిమ్మట సువాసినీపూజ యక్కఱలేదని మాధ్వులుచెప్పిరి కాఁబట్టి వారివారి యాచారప్రకారముగా సువాసినీ పూజను జేయవలయును.

లోష్టచయనము చేయుటకు నిర్ణయము.

౨౨౦—శా. అగ్నిచిత్తు మృతినొందినయెడల చయనాంతము నిత్యముగా చేయవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి నియమముగా లోష్టచయనము జేయవలయును. చతురశ్రము మొదలగు మహాగ్నులను చయనము చేసినవాడు అగ్నిచిత్తుయని చెప్పిరి. కాఠము సావిత్రము మొదలగు యగ్నులను చయనముచేసినవాడని కొందఱనిరి. ఎందువల్లననగా. అగ్నిని చితించి సౌత్రామణిచే యజనము చేయవలయునని చెప్పుటచేత నుభయ పక్షములయందు నుపసంహారము సమానమైనదని చెప్పిరి. లేక కాఠకాగ్నులయందు సౌత్రామణి మైత్రావరుణులు వికల్పముగా చెప్పుటవలన చయనమునం దుపచరించుచున్నది. మహాగ్నిస్థానమునం దుండుటవలన పశుబంధమునందు చయనము జేసినవానికి వికల్పముగాను సోమమునందు నిత్యముగాను జెప్పఁబడెను. సోమమునందు వేఱుగా చయనము జేసినవానికి లోష్టచయనము వికల్పమనియు సమిష్టిగా చయనము జేసినవానికి నిత్యమనియు కొందరు చెప్పిరి. అగ్నిచిత్తుకు అని సామాన్యముగా భేదము లేకుండా చెప్పుటచే నందరికిని లోష్టచయనము జేయవలయునని మఱి కొందరు చెప్పిరి. అయితే "నచాతఊర్ధ్వం శ్మశానం కర్తు మాద్రియేత" అను సూత్రప్రకారముగా పునర్దహనము జేయఁబడినప్పుడు లోష్టచయనము అగ్నిచిత్తుకును నిషేధింపఁబడియుండగా అగ్నిచిత్తుకు లోష్టచయనము ముఖ్యముగా జేయవలయునని చెప్పుట నెందువల్లనని ప్రశ్న చేసిన యెడల ఆసూత్రమునందు వికల్పాభిప్రాయముతో జెప్పఁబడినందున నట్లు చెప్పగూడదనిరి. అది యేవిధముగా ననగా. "అథయది పునర్ధత్యంతస్సుశ్రీః" అను సూత్రప్రకారముగా కపర్దిభాష్యములో పూర్వము చెప్పిన సూత్రమునకు వికల్పాభిప్రాయముగా వ్యాఖ్యానము చేయఁబడినది. "తథాహి" అనునది మొదలు "అస్థిహోమపక్ష మాశ్రిత్య క్రియమాణ ఇత్యర్థః" అనువరకునుండు గ్రంథముయొక్క సారాంశమువలన అస్థిహోమమును జేయుపక్షములో అగ్నిచిత్తునకు లోష్టచయనము జేయవలయు ననియు అది లేనిపక్షమందు లోష్టచయనము ముఖ్యముగా జేయవలయు ననియు చెప్పిరి. అగ్నిచిత్తుకు చయనాంతము జేయవలయునని చెప్పఁబడుటచే

జేయవలయును. "తథాసోయమేవం" అనునది మొదలు "చయనాంత మగ్ని చితః" అనువఱకునుండు గ్రంథసందర్భముచే పాత్రచయనముతో గూడ లోష్టచయనము నిషేధింపఁబడినను అగ్నిచిత్తుకు చయనాంతము జేయవలయునని యుండుటచే అగ్నిచిత్తు మృతుండగునేని లోష్టచయనము నిత్యముగా జేయవలయునని దీపికాకారుడును చెప్పెను. "అథైకేషాం శాఖినాం" అను శాస్త్రమునవలన అనాహితాగ్నికి స్త్రీలకు హవిర్యజ్ఞమును ప్రారంభించనట్టిఆహితాగ్నియగు సోమయాజికిని అస్థికుంభనిధానాంతము శ్మశానమునందు జేయవలయునని భాష్యమునందు జెప్పఁబడినది. ఇట్లు పునర్దహనపక్షమందును లోష్టచయనము చెప్పఁబడినది. కాఁబట్టి బహ్వృచశాఖీయులుగాని ఛందోశాఖీయులుగాని యెవరైనను మాపక్షము నాశ్రయించినవారు అగ్న్యర్థానాదికమును చేసిరో ఇదియంతయు వారందఱును చేయవలయును. చయనాంతము వఱకునుండు క్రియలు అధ్వర్యుని సంబంధమైన వగుటవలన స్వసూత్రమునందు జెప్పఁబడియుండ లేదని మానగూడదు. "అనుశ్రాద్ధే నవశ్రాద్ధం" అనుదానివలన ఆశ్వలాయనులకు అస్థిహోమ స్వరూపమైన పునర్దహనము నిషేధింపఁబడి గంగోదకమునందు అస్థులనుంచవలయునని మరియొకవిధానము చెప్పఁబడియుండగా దీని యంతమువరకు జేయవలయునని చెప్పుట యేలాగునని ప్రశ్న కలుగగా, పూర్వము చెప్పఁబడిన వచనమాశ్వలాయనుల సంబంధమైన దగుటచేతను గంగోదకమునం దస్థులనుంచుట అగ్నిచిత్తుకు సంబంధించిన దగుటచేతను వారికంటే నితరులగు బహ్వృచశాఖీయులకు పునర్దహన పక్షములో విరోధములేక పోవుటవల్లను అట్లు ప్రశ్నచేయ గూడదనిరి. "ఆశ్వలాయనస్యాప్యుక్తవచనేన" అనునది మొదలు "తస్యాపి లోష్టచయనం కర్తమేవ" అనువరకునుండు గ్రంథమువలన ఆశ్వలాయనులకును పూర్వవచనములచే జెప్పఁబడియుండుటచేతను పునర్దహనపక్షములో వికల్పముగా జెప్పఁబడుటచేతను లేక కామ్యముగాని వచనము జెప్పబడక పోయినను లోష్టచయనము జేయుటలో విరోధములేక పోవుటచేతను చయనము చేసినందునను అస్థులవిషయమై మఱియొక విధానముండుట చేతను అగ్నిచిత్తుకు చయనాంతము జేయవలయునని సాధారణముగా జెప్పియుండుటచేతను అగ్నిచిత్తునకు లోష్టచయనము జేయవలయును. ఇక నేమనగా, పునర్దహనమునందు వికల్పముగా చెప్పఁబడినది. "కృతిని వచన వికల్పే" అనునది మొదలు "స్పర్శనానిభవంతి" అనువరకునుండు గ్రంథ

ముచే పైతృమేధిక చయనమునందు కృతిని వపనము జేయవలయునని చెప్పి "సవైవాడిత్యస్య సకాశాత్" అనునది మొదలు "ఏవంవిదాంచకార" అనువరకునుండు గ్రంథముచే ఆదిత్యలోకము వాయులోకము ద్యులోకము మొదలగు లోకములయందు నాయాస్వరూపములతో నివసించునని నివపనము గుఱించి కౌషీతకీశ్రుతియు స్తుతించినది. ఈవిధానము నంతయు కౌషీతకిమునియును తెలిసికొని తనపుత్త్రులకు శిష్యులకు దెలుపగా వారును దెలిసికొని యావిధముగానే యాచరించిరని చెప్పఁబడినది. "గావోవా ఏతత్సత్రమాసత" అనునది మొదలు "జ్ఞాత్వాకుర్వంతీతి విజ్ఞాయతే అనువరకునుండు గ్రంథముచే అనేకవేల దివ్యసంవత్సరములు సుకృతలోకములందు నివసించుననియు నితర జన్మములయందు శ్రేయస్సు జ్ఞానము కలుగుననియు చెప్పఁబడియున్నందున లోష్టచయనము చేయవలయునని సిద్ధాంతము చేయబడినది.

లోష్టచయన ప్రయోగము

౨౨౧—తా. అగ్నిచిత్తు మృతుడైనయెడల లోష్టచయనము చేయవలయునని చెప్పియున్నది. కాఁబట్టి కాతకాగ్నిచిత్తుగాని మహాగ్నిచిత్తుగాని మృతుడైనయెడల పదియవదినము మొదలు బేసిదినములయందుగాని అహోరాత్రములు అర్ధమాసము మాసము ఋతువులు సంవత్సరములయందుగాని లోష్టచయనము చేయవలయును. పదియవ దినము మొదలు బేసిదినములని చెప్పుటచే పదకొండవ దినము మొదలు మూడవదినము అయిదవదినము ఏడవదినమునం దైనను లేక అర్ధమాసము మొదలగు కాలములయందైనను లోష్టచయనము జేయవలయును. దిష్టగమనమనఁగా మరణదినమనియు అది మొదలు బేసిదినములయందనియు కొందరు చెప్పిరి గాని యది సరియైనది కాదు. పదిదినములలో మఱియొక కర్మ జేయుట సంభవించవలసివచ్చినందునను పదిదినములలో దానప్రతిగ్రహములు ధర్మశాస్త్రములలో నిషేధింపబడుటవల్లను బ్రాహ్మణభోజనాదులును నిషేధింపబడినవి. అందువలన పదిదినములు గడచినపిమ్మట ఏకాదశదినమునందు బ్రాహ్మణులను భుజింపజేసి పండ్రెండవదినము తర్వాత దిష్టగమనమని కొందరు చెప్పిరి. ఆపక్షములో పదునాలుగవ దినము మొదలు మూడుగాని అయిదుగాని యేడుగాని దినములలోనైనను అర్ధమాసము మొదలగు కాలములయందైనను లోష్టచయనము చేయవలసియున్నది. దిష్టగమనము మొదలు పదియేనుదినముల తర్వాతను అర్ధమాసకాలమని

చెప్పఁబడును. ఎక్కడను మనుష్యులులేని ప్రదేశమునం దైనను దేశాంతర మందైనను మృతినొందినప్పుడు మృతదినమెప్పుడైనది తెలియఁబడదు. కాఁబట్టి వానియొక్క యిష్టానుసారముగా అర్ధమాసాది కాలములలో జేయవచ్చునని యున్నది. లేక తెలియనిపక్షములో మాఘము మొదలైన మాసములయందును జేయవచ్చునని కొందరు చెప్పుటచే మాఘాదిమాసములయొక్క అమావాస్య యొకానొకప్పుడు సంవత్సరానంతరము సంభవించుచున్నది. దిష్టగమనము పదియవదినమని చెప్పిన పక్షమునందు పదమూడవదినమునందు చయనము జేయవలయును గాన దానికి నొకదినము వ్యవధానముగాగల పదకొండవదినమునందు సంకల్పము చేయవలయును పదియేనవదినమునందు చయనము జేయునప్పుడు పదమూడవదినమునందును పదియేడవదినమునందు చయనము జేయునప్పుడు పదియేనవదినమునందును సంకల్పము చేయవలయును. పండ్రెండవదినము తర్వాత దిష్టగమనమని చెప్పెడి పక్షములో పదియాఱవదినమునందు చయనము జేయవలయును. అప్పుడు పదునాల్గవదినమునందును పదునెనిమిదవదినమునందు చయనము జేయునప్పుడు పదియాఱవ దినమునందును ఇరువదవదినమునందు చయనము జేయునప్పుడు పదునెనిమిదవ దినమునందు సంకల్పము చేయవలయును. ధూననము చేసినయెడల దానిననుసరించి దినోత్కర్ష చూచుకొనవలయును. ఇప్పుడు ధూననము చేయనిపక్షము ననుసరించి ప్రయోగము చెప్పఁబడుచున్నది. దిష్టగమనము పదియవదినమని చెప్పబడెడి పక్షములో పదమూడవదినము పదియేనవదినము పదియేడవ దినములందైనను లేక పండ్రెండవదినము తర్వాత యని చెప్పఁబబడిన పక్షములో పదునాల్గవ పదియారవ పదునెనిమిదవ దినములలో నైనను ప్రాతఃకాలంబున స్నానముజేసి పరిశుద్ధుడై యధ్వర్యుఁడు శ్మశానప్రదేశమునకువెళ్లి పాదప్రక్షాళనము జేసికొని ప్రాణాయామముజేసి దేశకాలాదులను కీర్తించి ప్రాచీనావీతము చేసికొని మృతుడైన యగ్నిచిత్తుకు లోష్టచయనము చేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి మూలములో జెప్పఁబడిన విధానముగా ప్రయోగక్రియలను జేయవలయునని తాత్పర్యము.

ఇష్టకాచయనము.

౨౨౨—తా. దీనియొక్క ప్రయోగవిధానము మూలములో సక్రమముగ వ్రాయఁబడియున్నది. ఇట్టివిషయము విశేషించి వ్రాయుటకు నవసరములేదు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే సంక్షేపించితిమి.

అగ్నివిచ్ఛేద ప్రాయశ్చిత్తము.

౨౨౩—తా. ఆసక్తిలేక బ్రాహ్మణధర్మమునకు విహితమగు నగ్నిహోత్రములను రెండుమాసముల పర్యంతము జేయక విడిచిపెట్టినయెడల కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్త మాచరించవలయును. నాలుగవమాసముల పర్యంతము విడిచినయెడల అతికృచ్ఛ్రము ఆఱుమాసముల పర్యంతము పరాకము అటుపిమ్మట సంవత్సరపర్యంతము చాంద్రమాసము లేక క్షీరవ్రతము సంవత్సరము పూర్తియైనపిమ్మట ఒకమాసవ్రతము అని చెప్పబడినరీతిగా ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనవలయును. ప్రమాదమువలన నగ్నిహోత్రములను జేయక విడిచినయెడల మూడుదినములకు లోపుగానైతే నూఱు పర్యాయములు ప్రాణాయామములును అటుపిమ్మట ఇరువదిదినముల పర్యంత మొకదిన ముపవాసము జేయుటయు నటుతర్వాత రెండుమాసములపర్యంత మైనయెడల మూడుదినము లుపవాసము అటుతర్వాత సంవత్సరపర్యంతము ప్రాజాపత్యము అనునట్టి ప్రాయశ్చిత్తములను జేయవలయును. సంవత్సరానంతరము అప్పుడు కాలానుసారముగా ప్రాయశ్చిత్తములను జేసికొనవలయును. ఆలస్యమువలన నగ్నిత్యాగము చేసినయెడల పండ్రెండుదినముల పర్యంతము మూడుదినము లుపవాసము పండ్రెండుదినముల పిమ్మట మాసమువఱకు పండ్రెండుదినము లుపవాసము మాసము పూర్తియైనపిమ్మట సంవత్సరపర్యంతము ఒకమాస ముపవాసము జేయుటలేక పాలుత్రాగుట సంవత్సరానంతరము రెండు సంవత్సరముల పర్యంతము చాంద్రాయణము రెండుసంవత్సరములపైన మూడుసంవత్సరములవరకు చాంద్రాయణము సోమాయనమును అటుపిమ్మట సంవత్సరము కృచ్ఛ్రము ప్రాయశ్చిత్తములనుగా జేసికొనవలయును. ధనవంతులగునేని గోదానమును కూడ చేయవలయును. ఈప్రకారము విశ్వాదర్శమునందు ప్రాయశ్చిత్తవిధి జెప్పంబడినది. ఇకను దక్షక్రతువులు చెప్పినదేమనగా, చేయుటకు శక్తిలేక అగ్నిత్యాగము జేసినయెడల రెండుమాసములపర్యంత మర్ధకృచ్ఛ్రము సంవత్సరపర్యంతము ప్రాజాపత్యము ప్రాయశ్చిత్తముగా జేసికొనవలయు ననిరి. జేయుటకు శక్తికలిగియుండి విడిచిపెట్టినయెడల మాసవ్రతము జేయవలయును. నాస్తిక్యబుద్ధిచేవిడిచినయెడల పండ్రెండు దినములపర్యంత మర్ధకృచ్ఛ్రము మాసపర్యంతము రెండు కృచ్ఛ్రములును సంవత్సరపర్యంతము మూడుకృచ్ఛ్రములును అటుపిమ్మట నొక్కొక్కసంవత్సరము పూర్తికాగానే సంవత్సరమునకు

పదునైదు కృచ్ఛ్రములచొప్పున ముప్పదియాఱు సంవత్సరముల పర్యంతము కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను ఆటుపిమ్మట నెంత కాలము జీవించియున్నను ఆఱుసంవత్సరములు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను జేసికొనవలయును. అగ్ని నష్టమైనయెడల సంవత్సరపర్యంతము మూఁడుకృచ్ఛ్రములు చెప్పఁబడినవి. స్వాధ్యాయము జపమును జేయు స్వభావము గల వారలకు నొక్కకృచ్ఛ్రమే చెప్పఁబడినది. ఇది చాంద్రాయణ ప్రత్యామ్నాయముగ చెప్పఁబడినది. మఱియు నెన్నిసంవత్సరములు అగ్నిహోత్రములు లేకయుండునో అట్టిబ్రాహ్మణునకు అన్ని కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తములను జేసికొనవలయు ననియు మొదటి సంవత్సరములో రెండుకృచ్ఛ్రములను జేసికొనవలయునని శౌనకుఁడు చెప్పెను. శ్రోత్రియుఁడగు బ్రాహ్మణునకు హోమద్రవ్యములను దానమివ్వవలయు ననెను. ఈప్రాయశ్చిత్తము విధుర విధవా విషయములో ఔపాసననిమిత్తము సంక్షేపముగా జెప్పఁబడిన విషయమని కొందరు చెప్పిరి.

—{ రజస్వలైన స్త్రీలకు సహగమనాధికారము సహగమనాధికార విషయములు. }—

౨౨౪—తా. పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు రజస్వలయగు భార్యకు సహగమనము జేయుటను గుఱించి స్మృతిసంగ్రహమునందు చెప్పఁబడినది యెట్లనగా. ఇద్దఱుముగ్గురు భార్యలుగలవాఁడు మృతినొందినప్పుడు వానిభార్యలుసహగమనేచ్ఛ గలవారలై యుండఁగ నొకభార్యరజస్వలయై యున్న యెడల నాశవమును తైలాదులచే సురక్షితముగానుంచి త్రిరాత్రానంతరము భార్యస్నానముజేసిన పిమ్మట దహనము చేయవలయును. పెనిమిటి మృతినొందిన దినము మొదలుకొనియే దశాహాశౌచము చెప్పఁబడినది. అస్థులతోఁడను అమంత్రకముగాను పూర్వదినమున మృతినొందిన శవముతోను బ్రాహ్మణస్త్రీకి అగ్నిప్రవేశము కూడదని మనువు చెప్పినట్లుగా యితరస్మృతులయందు జెప్పఁబడినది. కాఁబట్టి బలాత్కారముగాగాని యితరులు ప్రేరేపించుటచేతగాని మిక్కిలి కోపముచేతగాని రజస్వలయైనది గర్భిణికలదిగాని యగ్నిలో ప్రవేశించకూడదు, బ్రహ్మయొక్క ఆజ్ఞ ప్రకారముగా బ్రాహ్మణస్త్రీకి మృతుడగు పెనిమిటితో సహగమనము చేయకూడదనియు బ్రాహ్మణస్త్రీ మృతుడగు పెనిమిటితో సహగమనము చేసిన యెడల ఆత్మఘాతదోషముచే నైనను స్వర్గము నొందదు, పెనిమిటిని స్వర్గమును పొందింపదు. ఇది యితరవర్ణస్థుల స్త్రీలయొక్క ధర్మము. అనునట్టి

సహగమన నిషేధవాక్యములు భయపడిన స్త్రీలవిషయములుగా తెలిసి కొనవలయును. వేరు చితిని పలాశప్రతికృతి దహనమునందు నగ్నిప్రవేశము జేయకూడదని నిషేధవచనము లుండుటచే పతివ్రతలై నప్పటికిని స్త్రీలకు మృతుడగు పెనిమిటితో సహగమనము కూడదని కొందరనిరి. దాని ననుసరించియే వ్యావహారికులగు కొందరురాజులు సహగమనమును నివారించిరి. ఆసహగమనాచారము కులము కాలము దేశము మొదలగు వానివలన తెలిసికొనవలయును సహగమనాచారము కలిగిన ప్రదేశము నందే యాశాస్త్రము ప్రవర్తించుచున్నది. ధర్మమైన దగుటచే విరోధము లేదు. ఇహలోకమునందు సుఖాపేక్షకలిగిన స్త్రీల విషయమై సహగమన నిషేధము మంత్రములయందే చూపించబడినది. పాతివ్రత్యధర్మమును రక్షించుకొనవలయునని యపేక్షకలిగిన యెడల కాయక్లేశము ఇంద్రియ నిగ్రహము ఆహారనియమము మొదలగునవి విధవాధర్మములయందు చెప్పఁబడినవి. మరియు భర్తతోగూడ సమానధర్మము నాచరింపుచు పాతివ్రత్యధర్మముచే పతిలోకమును జెందవలయునని యపేక్షకలిగిన యెడల విశేషప్రతిబంధకము కలుగకుండెనేని సహగమనము చేయవచ్చును. లౌకికాగ్నియందు పృథక్చితియందు నగ్నిప్రవేశము జేసినను దుర్మరణము నొందినను అయిదు కృచ్ఛ్రములు ప్రాయశ్చిత్తముగా స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పియుండుటచే బ్రాహ్మణధర్మము కానందున పృథక్చితి సమారోహణము క్షత్రియాది స్త్రీల విషయమని తెలిసికొనవలయును. రజస్వలైన స్త్రీ పెనిమిటితో సహగమనము జేయదలచిన యెడల శుద్ధి నిమిత్తము మూడు కృచ్ఛ్రములనుగాని చాంద్రాయణమునుగాని చేసి సహగమనము చేయవలయునని హస్తామలకుఁడు చెప్పెను. పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు భార్య రజస్వలై యుండగా సహగమనము జేయుటకు కోరికయున్నయెడల ఆశవమును నూనెలోగాని లవణములోగాని మూడుదినముల పర్యంతముంచి భార్యకుస్నానమైన పిమ్మట భార్యాభర్తల నిరువురను బంధువులు దహింపవలయునని యితరస్మృతులలోకలదు. ఉభయులకు చేయదగిన శ్రాద్ధము నొక్కదినమునందే చేయవలయును. దంపతులిరువురు ఏకచితి నధిష్ఠించి మృతినొందినప్పుడు ఏకోద్దిష్టము షోడశము పెనిమిటియొక్క పదకొండవ దినమునందే యాచరింపవలయునని గాలవుడు చెప్పెను. సహగమనము జేయుటకు నితర ప్రోత్సాహము లేకుండా తనకే కుతూహలము కలిగెనేని చేయవచ్చును. మఱియు శవము పూర్వదినమునందు మరణించిన

దగునేని పర్యుషిత మనుపించుకొనును. అట్టిశవముతో సహగమనము జేయుట పెద్దలయొక్క సమ్మతము కాదు. అందువలన పర్యుషితశవమునకు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి కృచ్ఛ్రము గాని చాంద్రాయణముగాని చేసినందువలన పర్యుషితదోషము నశించునుగాన పిమ్మట సహగమనము చేయవచ్చును. అను గమనము చేసినందుకు పరాశరుఁడు చెప్పిన ఫలమేమనగా. మూడుకోట్లుగాని యేబదిలక్షలుగాని మనుష్యునకు నెన్నిరోమములు కలవో అన్నిసంవత్సరముల పర్యంతము సహగమనము జేసిన స్త్రీస్వర్గలోకములో నివసించునని చెప్పెను. పెనిమిటితో సహగమనముచేసిన స్త్రీకి పెనిమిటితోనే సపిండీకరణము చేయవలయుననియు ప్రళయకాల పర్యంతము స్వర్గలోక నివాసము కలుగుననియు చెప్పఁబడెను. పుట్టలోనుండునట్టి సర్పమును పాములవాడు బలాత్కారముగా బయటికి తీసినట్లు సహగమనముచేసిన స్త్రీ సమస్తపాపములనుండి పెనిమిటిని తొలగించి పెనిమిటితోకూడ స్వర్గలోకములో సుఖించుచుండును. పెనిమిటితో సహగమనముచేసిన స్త్రీ స్వర్గలోకమందును పూర్వరూపమునే ధరించి యప్సరస్త్రీలచే కొనియాడబడుచు పదునాలుగు రింద్రులు ప్రవర్తించునంత కాలము పతిభక్తిరాలగుచు స్వర్గలోకములో పెనిమిటితో క్రీడించుచుండును. పెనిమిటి బ్రహ్మహత్యజేసినను కృతఘ్నుఁడైనను మిత్రద్రోహియైనను మృతినొందినప్పుడు భార్య సహగమనము చేసిన యెడల వాని పాపములనన్నియు దొలగించి ముక్తినొందించును. పెనిమిటితో సహగమనముచేసిన యాఁడుది పితృవంశము మాతృవంశము భర్తృవంశము ఈమూఁడువంశములను తరింపజేయునని హారీతుఁడు చెప్పెను. పెనిమిటి పీడింపఁబడుచుండగా తానుకష్టముల నొందవలయును. సంతోషము కలవాఁడుగా నుండు నప్పుడు తాను సంతోషముతో నుండవలయును. (భర్త) పరదేశము వెళ్లినప్పుడు అలంకార శూన్యముగా నుండవలెను. మృతినొందినప్పుడు సహగమనము చేయవలెను. ఇట్టిలక్షణములు కలదియే పతివ్రతయని వసిష్ఠుఁడు చెప్పెను.

అనుగమన విధానము.

౨౭౫—తా. అనుగమనము జేయునప్పుడు చేయవలసిన విధానమును నారదుఁడు చెప్పిన దేమనగా, స్నానముజేసినపిమ్మట శోభనాలంకారమును జేసికొనవలయును. నూతనవస్త్రములను కాటుకను గంధము పుష్పములు కుంకుమ పసుపు ధూపము మొదలగు వానిని ధరించుటయు

మంగళసూత్రమును పారాణిని ధరించుటయు తనశక్తిననుసరించి దానములను జేయుట సంతోషముతో కూడిన ముఖముగా నుండుట అనేక విధములైన మంగళవాద్యములు సంగీతము వినుట ఈమొదలగు సంతోషయుక్తము లైనవియు శుభకరము లైనవియు క్రియలను జేయవలయునని నారదమునీశ్వరుని వచనానుసారముగ స్నానాది కృత్యములను జేసి తాను మనోవాక్కాయములతో జేసినట్టి వ్యభిచారాది సమస్తదోషములును పోవుటకు సర్వప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొని గ్రామమునకు వెలుపలగా నదీతీరమందుగాని తటాకాది తీరములయందుగాని దేవాలయమునందుగాని గౌరీపూజనైనను లక్ష్మీపూజనైనను చేసి గంధము పుష్పములు అక్షతలు తాంబూలము కాటుక, కుంకుమ, పసుపు, మొదలగునవియు ఫలములు హిరణ్యము శూర్పవాయనము, వస్త్రాలంకారములు, మొదలగునవియు సువాసినీ స్త్రీలకునిచ్చి, మఱియు భూదానము మొదలగు విశేషదానములు ఉత్క్రాంతి గోదానము తిలపాత్రదానము దశదానములు మొదలగునవి శక్తిననుసరించి యిచ్చి పుత్త్రులు మొదలగువారి నాశీర్వచనములచే సంతోషపెట్టి నాథ ర్తయొక్క సమస్తపాపములు నశించుటకును నరకము నొందకుండుటను అనేక స్వర్గలోకాది సౌఖ్యములనొంది మోక్షము జెందుటకును సమస్తశ్రుతులు స్మృతులు పురాణములు ఇతిహాసములు మొదలగువానియందు చెప్పఁబడిన సమస్త సంపూర్ణఫలములను జెందుటకును అనుగమనమును చేయుచున్నానని సంకల్పముజేసి చితికి మూడుపర్యాయములు ప్రదక్షిణముజేసి పెనిమిటిని విష్ణుమూర్తి స్వరూపునిగా దలచుచుండవలెను. అటుపిమ్మట పుత్త్రులు మొదలగువారు "ఇయంనారీ" అను మంత్రముతో నామెను చితియందు పెనిమిటికి నభిముఖముగా పరుండబెట్టి భార్యయొక్క కుడిచెవియందు "ఆయుషః ప్రాణగ్ంసంతను" అనుమంత్రమును చెప్పవలయును. లేక భార్యయే తనంతటనే తాను సంవేశనాదులను జేయుననెడి యొకపక్షముకలదు. తిరిగి లేచివచ్చుట లేదు. కాబట్టి "ఉదీర్ష్వనారీ" అనుమంత్రమును చెప్పనక్కరలేదు. అనంతరము వరదానము హస్తసమ్మార్జన హిరణ్యశకల నిక్షేపాది క్రియలను జేయవలయును. లేక ముందుగానే పెనిమిటి దహింపబడినయెడల "మైనమగ్నిం" అని పూర్వమువలెనే సంకల్పముజేసి పెనిమిటికి ప్రదక్షిణ నమస్కారములనుజేసి యగ్నిలో ప్రవేశించవలయును. అదృష్టఫలము కాబట్టి యీపక్షములోని పాతనోత్థాపనను లున్నవి. ఉదకదానము మొదలు దశా

హోంత క్రియలన్నియు పూర్వముువలెనే చేయవలయును. (౧౧) పదునొ కండవదినమునందు నవశ్రాద్ధాదులును, పిమ్మట షోడశశ్రాద్ధమును వేరు వేరుపాకములతో వేరువేరుగా ముందు తండ్రికిజేసి పిమ్మట తల్లికి జేయు చుండవలెను. పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయును. పెనిమిటితో సహగమనముచేసినప్పుడు భర్తృవర్గముతోనే సపిండీకరణ మును జేయవలయును. ఈయర్థమునే "దహ్యమానంతు భర్తారం... మాతుస్సపిండనం" అనుగ్రంథముచే జెప్పఁబడియున్నది. అనుమరణము నందు భర్తతోగూడ సాపిండ్యనిధికృతము. సంతానములేనియెడల భర్త తోనే సాపిండ్యముతప్పక చేయవలయును. సంతానముకలిగినస్త్రీ సహ గమనము చేసినయెడల భర్తతోగాని అత్తతోగాని సాపిండ్యము జేయ వలయునని రెండుపక్షములు కలవు. పెనిమిటితోనే కలిపి సపిండీకరణ మును జేయునప్పుడు ఉభయులకు నొక్కపిండమునే యుంచి యాపిండ మును మూడుశకలములనుజేసి పితామహాది పిండములతో కలుపవల యును. కాఁబట్టి దానిననుసరించిన ప్రయోగవిధాన మూహించుకొనవల యును. ఈప్రకారముగ అనుగమనవిధానము చెప్పబడెను.

తిరిగి సపిండీకరణముచేయు విషయము.

౨౨౬—తా. తల్లిదండ్రుల సపిండీకరణమును కుమారుడే చేయ వలయును. పుత్త్రులులేని యెడల సోదరుడుగాని వాని కుమారుఁడుగాని సపిండుడుగాని శిష్యుడుగాని సపిండీకరణమును చేయవలయును. వారును లేనప్పుడు మృతినొందినవాని భార్యయైనను మంత్రరహితముగా చేయ వలయును. కాఁబట్టి సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును పుత్రులున్నయెడల కుమా రుడే చేయవలయును. ముఖ్యపుత్త్రునకు నెందువల్లనైన యాటంకము కలి గెనేని దహనాది దశాహాంత క్రియలను మాత్రము గౌణపుత్రుడైనను చేయవచ్చును. శుభము సంభవించినప్పుడు వృద్ధిశ్రాద్ధమును అన్నగాని తమ్ముడుగాని సపిండుడుగాని సోదరుఁడుగాని శిష్యుడుగాని ధనమును తీసికొనినవాడుగాని సపిండీకరణమునుజేసి పిమ్మట వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయ వలయునని గౌతముఁడు చెప్పెను. శుభకార్యము సంభవించినప్పుడు కుమా రుఁడు సపిండీకరణమునుజేసి వృద్ధిశ్రాద్ధమును జేయకుండెనేని పితరులతో గూడ ఘోరనరకమునందు నివసించును. మఱియు సపిండీకరణమును జేయక వృద్ధిశ్రాద్ధమును మాత్రముజేసిన యెడల ఆయాతయామ మను మరణమునొందును. అని యీప్రకారముగా వృద్ధిశ్రాద్ధమును గురించి

విశేషముగా జెప్పఁబడినందున పూర్వము సోదరుఁడు సపిండుఁడు శిష్యుఁడు మొదలగువారిచే సపిండీకరణము జేయఁబడినను కుమారుఁడు తిరిగిచేసి కొనవలయును. తనతండ్రియొక్క సపిండీకరణము బంధువులచేత జేయబడి ప్రేతత్వమువలన విముక్తి కలిగినను కుమారుఁడు తిరిగి చేయవలయుననియు సాపిండ్యము వ్యుత్క్రమముగా జేయబడినను (అనగా ముఖ్య కర్తచేచేయఁబడక పోయినను) మఱియొకరిని తానే నియమించి చేయించినను అదిక్రమ సాపిండ్యమనబడదు. కాఁబట్టి క్రమప్రాప్తికొఱకు కుమారుఁడు తిరిగి రెండవపర్యాయము సపిండీకరణమును స్వయముగా జేయవలయుననియు ఆపస్తంబుడు చెప్పెను. కుమారుఁడు దేశాంతరమందుండగా నింటివద్ద తండ్రిమృతినొందిన వార్తతెలిసిన యెడల ఆదినమునందే వపనమును జేయించుకొని పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకాదులను విడుచుచు విన్నదినమునందు భోజన మైథునాదులను విసర్జించి పదునొకండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయునని యముఁడు చెప్పెను. గాని యిది పెద్దకుమారుని విషయము. దేశాంతరమందు పెద్దకుమారుడుండగా చిన్నకుమారునిచే సపిండీకరణము పర్యంతను జేయఁబడినను సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును పూర్వమువలెనే పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేయవలయునని గౌతముడు చెప్పెను. చిన్నకుమారునిచే శ్రాద్ధక్రియలు సమస్తము చేయఁబడినను సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును మాత్రము పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేయవలయును. అప్పుడు ప్రేతశబ్దమును చెప్పకూడదు. పెద్దకుమారుడుండగా సమస్తక్రియలు చిన్నకుమారునిచే జేయఁబడినను ప్రేతస్వరూపము నశించదు పితృలోక నివాసము కలుగదు. ఏకోద్దిష్టాంతముచేసి పిండోదక ప్రదానములను నిర్వర్తించి పుణ్యాహవాచనాదులను జేసికొని పూర్వము సంస్కారము జేసినవాడు శుద్ధినొందవలయునని వృద్ధవసిష్ఠుఁడు చెప్పెను. నగ్నప్రచ్ఛాదనము నవశ్రాద్ధము పిండప్రదానము వృషోత్సర్గము ఇవి యితరులచే జేయఁబడినప్పుడు పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేయనక్కరలేదని శాతాతపుడు చెప్పెను. ఈవచనములు షోడశశ్రాద్ధ సహితముగా సపిండీకరణమును పెద్దకుమారుఁడు తిరిగి చేసికొనవలయునని చెప్పునట్టి వచనములు, పెద్దకుమారుఁడుగాని కనిష్ఠులుగాని సపిండీకరణము నందరు చేయవచ్చును. పెద్దకుమారుఁడుగాని చిన్నకుమారుఁడుగాని తల్లిదండ్రుల మరణవార్తను వినినతోడనే వపనము జేయించుకొని సచేలస్నానముచేసి పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకాదులను విడుచుచుండ వల

యుననియు తాను బ్రహ్మచారియైనను సపిండీకరణము పూర్వమితరుల చేతను జేయఁబడినయెడల తాను స్వయముగా జేయవలయుననియు వృద్ధ శాతాతపుడు చెప్పెను, తల్లిదండ్రుల సపిండీకరణము చిన్నకుమారునిచే జేయబడినను పెద్దకుమారుఁడు ముఖ్యకర్తయగుటచే తిరిగి చేయవలయు నని హారీతుడు చెప్పెను. చిన్నకుమారునిచే సపిండీకరణ శ్రాద్ధముచేయ బడి పిండసంయోజనము చేయబడినను పెద్దకుమారునిచే జేయబడనందున తిరిగి చేయవలయును. పెద్దకుమారునిచే జేయబడినశ్రాద్ధక్రియలు కనిష్ఠులు తిరిగి చేయనక్కరలేదని దక్షుడుచెప్పెను. విభక్తుడైనను విభక్తుఁడు కాకుం డినను చిన్నకుమారుడైనను సపిండీకరణమును జేయవచ్చును. అది పెద్ద కుమారుఁడు తిరిగి చేయవలయును. పుత్త్రులు దేశాంతరమందుండగా జ్ఞాతులచేగాని బంధువులచేగాని సపిండీకరణాంతము జేయఁబడిన పిమ్మట తల్లిదండ్రుల మరణవార్త తెలిసినప్పుడు వపనము జేయించుకొని సచేల స్నానముజేసి పదిదినముల పర్యంతము తిలోదకాదులను విడుచుచు నుప వాసము జితేంద్రియులై (౧౧) పదకొండవ దినమునందు సపిండీకరణము జేయవలయును. పండ్రెండవదినమునందు జేయవలయునని శాతాతపుడు చెప్పెను. కాఁబట్టి పదకొండవ దినమునందుగాని పండ్రెండవదినమునందు గాని చేయవచ్చునని పక్షాంతరముకలదు. చిన్నకుమారు డితరదేశమం దుండగా పదిదినములు గడచినపిమ్మట మరణవార్త తెలిసినప్పుడు పార్వణ శ్రాద్ధమును జేయవలయునని విద్యారణ్య కృతపిత్ర్యమను గ్రంథమునం దున్నది. ఇట్లు చెప్పుటచే తిలోదకాదులను కూడ గ్రహించవలయును. సపిండీకరణము జేయక పూర్వము పెద్దకుమారుఁడు రానియెడల పదిదిన ముల పర్యంతము తిలోదకాదులను పెద్దవాడు తిరిగి విడువవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు కలదు. ఇతరులచే శ్రాద్ధాదిక్రియలు చేయఁబడి నను కుమాళ్లు తిరిగి దశాహాశౌచముపట్టి తిలోదకాదులను విడుచుచు సపిండీకరణమును తిరిగి చేసికొనవలయునని యున్నది. కుమాళ్లు దేశాం తరమందుండగా తల్లిదండ్రులు గతించినప్పుడు యావత్క్రియ లితరులచే జేయఁబడియుండగా మరణవార్తను విన్నపిమ్మట దహనమును విడిచి మిగి లిన సమస్తక్రియలను పెద్దకుమారుడు చేసికొనవలయును చిన్నకుమాళ్లు సపిండీకరణము మాత్రము జేసికొనవలయును. పూర్వము సపిండీకరణము జేయఁబడి తిరిగి చేయునప్పుడు పార్వణశ్రాద్ధ విధానముగా చేయవలయు ను. అప్పుడు సపిండీకరణ శ్రాద్ధమును చేయుచున్నానని సంకల్పముచేసి

"ఉపతిష్టతు" అని చెప్పవలసిన సమయమునందు స్వధాశబ్దమును జెప్పవలయును. పార్వణశ్రాద్ధ విధానముగా జేయునప్పుడు తండ్రిని గుఱించి యేకదేవతా వాహానము జేసి అర్ఘ్యసంయోజనము పిండసంయోజనము చేయవలయును. ప్రేతత్వమువలన విడువబడినందున తిరిగి ప్రేతశబ్దమును జెప్పకూడదు. ప్రేతశబ్దమును విడిచిపెట్టి సమస్తము జేయవలయును. అని గౌతముడు చెప్పెను. ఇక్కడ కొంచెము విశేషముకలదు. కనిష్ఠునిచేత సపిండీకరణము జేయబడిన పిమ్మట పెద్దవాడు చేయునప్పుడు ప్రేతశబ్దమును విడిచిపెట్టి సపిండీకరణమును జేయవలయును. మఱియు సపిండీకరణము జేయఁబడిన వానిని గురించి తిరిగి ప్రేతశబ్దముజెప్పి చేసిన విధానము శాస్త్రవిరుద్ధమగును పితృహత్యచేసిన వాడగును. కాఁబట్టి ప్రేతశబ్దమును విడిచిపెట్టి పునస్సపిండీకరణమును చేయవలయును. కర్మప్రదీపికలో కాత్యాయనుడు చెప్పిన విశేషమే మనగా, సపిండీకరణము జేయఁబడిన పిమ్మట తల్లిదండ్రుల మరణవార్తనువిన్న కుమారుఁడు పదిదినముల పర్యంతము మృతినొందినవాని నామముతో తిలోదకముల విడుచుచుండవలయును. అప్పుడు శ్రాద్ధాదులను జేయుటకు సంభవము కానియెడల మరియొకప్పుడైనను యథావిధిగా చేసికొనవలయును. అప్పుడు త్రిరాత్రాశౌచముఃట్టి పెద్దవాడు సపిండీకరణమును జేయవలయును. కనిష్ఠులు విభక్తులైన యెడల దరిద్రులై నప్పటికి చేయవలయును. సంవత్సరానంతరమందైన యెడల ఒక్కదిన మాశౌచముపట్టి చేయవలయును. దేశాంతరమందున్న కుమారుడు తల్లిదండ్రులకు దాహాదిసమస్తక్రియలు జేయబడిన పిమ్మట తెలిసిన పిమ్మట కుమారుఁడు సపిండీకరణమును మాత్రము జేయవలయుననియు షోడశము చేయనక్కర లేదనియును మఱికొందరి యభిప్రాయమై యున్నదని తాత్పర్యము.

ఆసురాదివివాహామువలన బుట్టినవాని కర్తృత్వవిషయము.

౨౨౭—తా. ఆసురాదివివాహామువలన బుట్టినవాడును కుమార్తెయొక్క కుమారుడును సపిండీకరణమును జేయునప్పుడు మాతామహానితో గలిపి చేయవలయును. బ్రాహ్మ్యము మొదలగు వివాహామువలన పుట్టినవాడు తండ్రితోగాని మాతామహానితోగాని కలిపి జేయవలయును. పితామహి మొదలగువారితో నైనను కలిపి చేయవచ్చునని వికల్పముకలదు. ఇట్టివిషయములో వారివారి కులాచారప్రకారనుగా సపిండీకరణమును చేయవలయును. తమయొక్కయాచారము నిర్ధారణగా

లేనప్పుడు తనమనస్సునకు నిష్టమైనరీతిని చేయవలయును. వ్యుత్క్రమ మరణమునందు సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని కొందరును చేయనక్కర లేదని కొందరును చెప్పిరి. తల్లియొక్క సపిండీకరణమును పితామహీ మొదలగువారితో జేసి తిరిగి తండ్రితో గలిపి చేయవలయునని కొందరనిరి. పునస్సపిండీకరణమునందు స్త్రీలవిషయమై విశేషముకలదు. తల్లి యొక్క సపిండీకరణమును కుమాళ్లు చేయవలయును. సంతానముగలస్త్రీ యొక్క సపిండీకరణమును పితామహీ మొదలగువారితో గలిపి చేయవల యును. సంతానములేని స్త్రీయొక్కపిండమును యామెభర్తతో గలిపి చేయవలయు ననియు వ్యాసుడు చెప్పెను. మఱియు పెనిమిటి మరణించిన భార్య మరణించినయెడల నామె యొక్కపిండమును పెనిమిటియొక్క పిండముతోనే కలిపి చేయవలయు ననియు పెనిమిటి జీవించియుండగా భార్య మృతినొందినప్పుడు అత్తలు మొదలగువారితోగలిపి చేయవలయు ననియు నితర స్మృతులయందుకలదు. పెనిమిటి జీవించియుండగా స్త్రీల యొక్క పిండములను స్త్రీలతోనేకలిపి చేయవలయు ననియు పెనిమిటి మృతినొందినపిమ్మట భార్యయొక్కపిండమును పెనిమిటియొక్క పిండము తోకలిపిచేయవలయు ననెడునిర్ణయమువలన స్త్రీలపిండములను స్త్రీలతోనే కలిపి చేయవలయునని యంతటను విహితమై యున్నది. ఆలాగైనప్పటికి సంతానము లేనిస్త్రీ పెనిమిటికంటే ముందుగా మరణించినప్పుడు పెనిమిటిచే జేయబడును. కాబట్టి తనతల్లి మొదలగువారితో గలిపి చేయవలయు ననియు అట్టిసంతానరహితురాలైనస్త్రీ పెనిమిటి మరణించిన పిమ్మట మృతి నొందినయెడల ఆమెభర్తతో గలిపి చేయవలయు ననియు చెప్పబడినది. ఈప్రకారముగానే పైఠీనసియు యముడును చెప్పుచు సంతానము లేనిస్త్రీ మృతినొందినను మంత్రములు ఆహుతులు వ్రతములు మొదలగువానిచే పెనిమిటితోనే యైక్యమునొందునని చెప్పిరి. బ్రాహ్మణాదిహతులకు పతితు లకు ప్రాయశ్చిత్తమును జేసినయెడల జేయవచ్చుననియు బ్రహ్మచారులకు సంతానములేనివారలకు సపిండీకరణము లేదనియు చెప్పిరి. బ్రాహ్మణాది హతులైనను పతితులు సర్వసంగపరిత్యాగులుమృతినొందినను "వ్యుత్క్రమ మరణము నొందినను పూర్వము ఎవరికి నివ్వబడుచున్నదో వారికే నివ్వ వలయునని కాత్యాయనుడు చెప్పెను." కాబట్టి వ్యుత్క్రమ మరణము నొందినవారినివిడిచి వారికి వ్యవహితులతో గలిపి సపిండీకరణమును జేయ వలయును. ఎందువల్లననగా, వ్యుత్క్రమమరణము గలవారలకు సపిండీకర

ణము ఏకోద్దిష్టమును లేదని చెప్పఁబడినది.

యతీశ్వరుల విషయము.

౨౨౮—తా. యతీశ్వరులకు త్రిదండగ్రహణము కలిగియున్నందున వారికి ప్రేతత్వము లేదని చెప్పియుండుటచే పుత్త్రులు మొదలగువారు యతీశ్వరులకు సపిండీకరణము చేయనక్కరలేదు. యతీశ్వరులకెప్పుడు నేకోద్దిష్టము చేయఁగూడదనియు నేకాదశదినమునందు పార్వణవిధానమునే చేయవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి ప్రేతత్వము లేనందున సపిండీకరణము లేదని మరియొకరు చెప్పిరి. ఇట్లు బహుమందిచే చెప్పఁబడుటచేతను దీనికి వ్యతిరేకప్రమాణములు లేకపోవుటచేతను అందరు యతీశ్వరులకు సపిండీకరణమును జేయనక్కరలేదని మఱికొందరనిరి. తండ్రి కుమారునకు జ్యేష్ఠుఁడు కనిష్ఠునకు సపిండీకరణమును జేయవచ్చును. అయితే తండ్రి కుమారునకు తమ్మునకు నన్నయు శ్రాద్ధమును చేయకూడదు లేక స్నేహముచే చేసినయెడల సపిండీకరణమును విడిచి చేయవలెనని నిషేధశాస్త్రము కలిగియుండగా నెట్లు చేయనగునని శంకకలిగెనేని శాస్త్రమునందు చెప్పఁబడినట్టి కర్తృత్వముకలవారెవరును లేనప్పుడు తండ్రిగాని యన్నగాని సపిండీకరణము చేయవచ్చునని యున్నది. ఈప్రకారముగానే చిన్నవానిని గుఱించి పెద్దవాఁడు కర్తయగునని నిశ్చయించుకొని చేయవలయును. నవశ్రాద్ధము షోడశశ్రాద్ధము సపిండీకరణము తల్లిదండ్రులకు జేయునప్పుడు పుత్త్రులనేకులుండి విభాగము కలవారైనను ఒక్కపెద్దకుమారుని చేతనే చేయించవలయునని విజ్ఞానేశ్వరుని వచనప్రమాణముకలదు. కాఁబట్టి ప్రేతశ్రాద్ధసహితముగ సాపిండ్యమును విభక్తులైనను పెద్దకుమారుఁడొక్కఁడే చేయవలయునని కొందరనిరి. ఈవచనము ధనములేనివారివిషయమని మరికొందరనిరి.

కర్తృనిరూపణము.

౨౨౯—తా. దహనాదికర్మలయందు కర్తను నిరూపించుచున్నాఁడు. తల్లిదండ్రులకు ఔరసపుత్త్రుఁడు దహనాదికర్మలను శాస్త్రప్రకారము యథావిధిగా జరుపవలయును. పుత్రుఁడు లేనప్పుడు పౌత్రుఁడు, ప్రపౌత్రుఁడు, కుమార్తెయొక్క కుమారుఁడు, దౌహిత్రుఁడు, ధనమును తీసికొనినవాఁడు, సోదరుఁడు, వానికుమారుఁడు, తండ్రి, తల్లి, కోడలు, తోబుట్టువ, మేనల్లుఁడు, సపిండుఁడు, మేనమామ, సమానోదకుఁడు, స్త్రీ, శిష్యుఁడు, ఋత్విక్కు, ఆచార్యుఁడు, అల్లుఁడు, కుమార్తె, వీరెవరును బంధువులు లేనప్పుడు ప్రభువు

ఎవరిచేతనైనను జేయించవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి ముందుముందుగా జెప్పఁబడిన వారులేనప్పుడు తర్వాత చెప్పబడినవారు కర్తలగుదురు. మరి యొకప్రకారముకలదు. కుమారుడు, పౌత్త్రుడు, వానికుమారుడు, దత్తుడు, క్షేత్రజుడు మొదలగుపుత్రులు, భార్య, సోదరుడు, సోదరునికుమారుడు, సవతిసోదరుడు, తండ్రి, తండ్రిసహోదరుడు, వానికుమారుడు, తండ్రికి భిన్నసహోదరుడు, పితామహుఁడు, సోదరులగు అక్కగాని చెలియలుగాని, వారిసుతులుగాని, ఈచెప్పఁబడినవారు సపిండీకరణకర్తలు. ఈవిధముగ పూర్వాభావమునందు తర్వాతవాడు కర్తయగుటవలన సగోత్రుడుగాని అసగోత్రుడుగాని ప్రేతకర్మను జేయవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి దహనాది సమస్తక్రియల నెవరైనను చేయవచ్చును.

విశ్వేదేవతలు.

౨౩౦—తా. విశ్వేదేవులను గురించి భారతమునందు జెప్పఁబడిన దేమనగా, ఇంద్రునకు మిక్కిలి తపస్సంపన్నురాలైన విశ్వయను పెద్ద కూతురు కలదు. ఆమెకు మహానుభావులగు పదముగ్గురు పుత్రులుకలరు. వారు విశ్వేదేవులని చెప్పఁబడుదురు. వారిలో కాలకాములను పేరు గలవారు సపిండీకరణమునందును నైమిత్తికశ్రాద్ధమునందు కామ్యశ్రాద్ధము నందు ధూర్విలోచనులును, అష్టకాన్వష్టకాది శ్రాద్ధములయందు దివిదేవులును, నాందీశ్రాద్ధమునందు సత్యవసువులను వారును, పార్వణశ్రాద్ధము నందు పురూరవమార్ద్రి వసువులనువారును, యజ్ఞమునందు దక్షక్రతువులనువారును, సదస్యమునందు సంజ్ఞకుడును అనుపేరుగల పదముగ్గురును, ఆయాశ్రాద్ధములందు పూజింపఁబడుదురు. తండ్రి మరణాశౌచము సంవత్సరమనియు తల్లియొక్క ఆశౌచ మూరుమాసములనియు భార్యయొక్క ఆశౌచము రెండుమాసములనియు సోదరునియొక్కయు కుమారునియొక్క ఆశౌచము ఒక్కమాసమనియు చెప్పఁబడినది. కాఁబట్టి అంతపర్యంతము శుద్ధికలుగదు.

వ్యుత్క్రమమరణమునందు సపిండీకరణము జేయుక్రమము.

౨౩౧—తా. వ్యుత్క్రమ మరణము నొందినవారికి సపిండీకరణమును జేయవలయును గాన వారినిగురించి తల్లిగాని తండ్రిగాని భర్తగాని చేయవలయునని స్కందపురాణమునందు కలదు. తండ్రి మరణించినప్పుడు వానికి పిండమునిచ్చి పితామహుడు తర్వాతను ఇద్దరుకు నివ్వవలయునని విష్ణువు చెప్పెను. తండ్రి మృతినొందినయెడల సందరుకు నివ్వవలయును.

బ్రాహ్మణుడు తనతండ్రియొక్క శ్రాద్ధమునందు తండ్రిని నిర్దేశించ వలయును. పితామహుడు జీవించియుండగా తండ్రి మృతినొందిన యెడల తండ్రిపేరు చెప్పినపిమ్మట ప్రపితామహునిపేరు చెప్పవలయును. అట్లుచెప్పుటచే పితామహుడును ఆశ్రాద్ధమునందు భుజించినవాడేయగునని మనువు చెప్పెను. తండ్రి మృతినొందినప్పుడు పితామహుడు జీవించియుండెనేని ప్రపితామహ పూర్వకముగా మూడుపిండముల నుంచవలయును. పితృపిండము పూర్వమువలెనే యుంచవలయునని బ్రహ్మాండపురాణమునందు కలదు. తల్లి మృతినొందినప్పుడు పితామహి జీవించియుండగా ప్రపితామహి పూర్వకముగా జేయవలయును. తండ్రి జీవించియుండగా పితామహితో గూడ తల్లియొక్క సపిండీకరణమును జేయవలయును. తండ్రి మృతినొందినను పితామహితోనే కలిపి చేయవలయును. పెనిమిటి జీవించియుండగా స్త్రీలయొక్కపిండములను స్త్రీలతో కలపవలయు ననియు పెనిమిటి మృతినొందినయెడల స్త్రీపిండమును భర్తృపిండముతో కలుపవలయు ననియు నంతట నీప్రకారము నిర్ణయింపఁబడినది. కాఁబట్టి భర్తృవర్గముతో చేర్చి చెప్పనలయును. సంతానములేని స్త్రీయొక్కపిండమును పితృపిండముతో జేర్చవలయును. పెనిమిటి జీవించియుండునప్పుడు స్త్రీపిండము నత్త మొదలగువారి పిండములతో జేర్చవలయును. సంతానములేనిస్త్రీ మృతినొందినప్పుడు పెనిమిటియే చేయవలయును. కాఁబట్టి తనతల్లి మొదలగువారితో జేర్చి చేయవలయును. సంతానములేనిస్త్రీ పిండమును పెనిమిటియులేనప్పుడు భర్తృపిండముతోనే చేర్చవలయును. సంతానముకలిగిన స్త్రీపిండమును పితామహి మొదలగువారితో చేర్చవలయును. తల్లియొక్క సపిండీకరణము తండ్రితోనే చేర్చవలయును. అసపిండత్వము నొందదు. నాల్గవ వర్గమును విడువవలయును. భార్యకు పెనిమిటితోనే సపిండీకరణము చేయవలయు ననియు ఆమె మృతినొందినను మంత్రాహుతి వ్రతము మొదలగువానిచే పెనిమిటితో నైక్యము నొందుననియు యముఁడు చెప్పెను. పెనిమిటి మృతినొందినప్పుడు అనుగమనముజేసి మృతినొందినయాడుదిప్రళయకాలపర్యంతము స్వర్గలోకనివాసమునకుతగినదనిశాతాతపుడుచెప్పెను. ఇది సహగమననియమము. పదకొండవదినమునందు షోడశశ్రాద్ధముల నపకృష్యముచేసి పెట్టి పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేసినయెడల ఆద్యమాసికమును విడిచి మిగిలిన పదియేనుమాసికములను ఆయాయా కాలములయందు కుమారుఁడు తల్లిదండ్రులకు తిరిగి పార్వణవిధానముగ

చేయుచుండవలయును. సోదరులు మొదలగువారివిషయము పార్వణ విధాన మక్కరలేదు. సంవత్సరమునకు లోపుగా సపిండీకరణము జేయ బడినవాని గురించియు సంవత్సరపర్యంతము మాసికము నుదకుంభశ్రాద్ధ మును చేయుచునే యుండవలయును. ఆద్యమాసికము త్రైపక్షికము ఊనషాణ్మాసికమును విడిచి మిగిలినవన్నియు నాయాకాలములయందు యథావిధిగా జేయవలయును. ఇందునిగురించిన వచనములు మాసిక ప్రకరణమునందు పూర్వము చెప్పఁబడినవి.

తిరిగి క్రమసాపిండ్యము.

౨౩౨—తా. పూర్వము చెప్పిన ప్రకారముగ పితామహుం డుం డగా తండ్రిమృతినొందెనేని వ్యుత్క్రమముగ తండ్రికి సపిండీకరణమును జేసిన పిమ్మట పితామహుండు మరణించినయెడల వానియొక్క కర్మను జేయునప్పుడు వానికి సపిండనము జేసినపిమ్మట తనతండ్రికి పూర్వము వ్యు త్క్రమ సపిండీకరణము జేయబడియున్నది. కాబట్టి యిప్పుడు తిరిగి క్రమ సపిండీకరణమును తండ్రికి క్రమసాపిండ్యము సిద్ధించు నిమిత్తము తండ్రి యొక్క శ్రాద్ధదినమునకు పూర్వదినమునందు జేయవలయును. ప్రేతశబ్ద మును విడిచిపెట్టవలయును. ఇట్లు క్రమసాపిండ్యము సిద్ధించిన పిమ్మట పితృపితామహ ప్రపితామహ త్రయోద్దేశ్యముగ వర్గత్రయమును జెప్పి తండ్రికి ప్రత్యాబ్దికము నాచరించుచుండ వలయును. వ్యుత్క్రమముగ పూర్వము సపిండీకరణము జేయఁబడి తిరిగి క్రమముగా సపిండీకరణము జేయునప్పుడు ప్రేతశబ్దమును విడువవలయుననియు పితామహుండు జీవించి యుండగా తండ్రిమృతినొందినప్పుడు వ్యుత్క్రమముగ సపిండీకరణమును జేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి వసురుద్రరూపములు రెండును పితా మహునికే చెందియున్నవనియు అందువలన పితామహుని మరణానంతర ము తండ్రికి క్రమసాపిండ్యమును చేసిన యెడల తండ్రికి వసురూపము పితామహునకు రుద్రరూపము ప్రపితామహునకు ఆదిత్యరూపము సిద్ధిం చుచున్నదనియు శాతాతపుడు చెప్పెను. అప్పుడు పితామహునకు చెంది యున్న వసురూపము పితృనకు సంక్రమించి రుద్రరూపమే పితామహుని యందుండును ఇదియే క్రమసాపిండ్యము.

దాని ప్రయోగము.

౨౩౩—తా. సంకల్పము జేసి తండ్రియొక్క గోత్రనామములను చెప్పి పూర్వము వ్యుత్క్రమముగ సపిండీకరణము చేయఁబడినది కాఁబట్టి

పితామహ మరణానంతరము వసురూపము నొందియున్న తనతండ్రిని గుఱించి వసురుద్రాదిత్య స్వరూపులగు తాత మొదలగు వర్గత్రయము తో గలిపి తిరిగి క్రమసాపిండ్యమును జేయవలయును. కాలకాములను విశ్వేదేవులను విష్ణువును నర్చించవలయును. అర్ఘ్యసంయోజనమును పిండ సంయోజనమును జేయవలయును. ప్రేతశబ్దమును చెప్పగూడదు. తండ్రిని గుఱించి యేకోద్దిష్టవిధానముగా జెప్పవలయును. మిగిలినదంతయు పూర్వ మువలెనే చేయవలయును. మరియు దీనివిషయమై మరికొందరు చెప్పిరది యేమనగా, తిరిగి తండ్రికి క్రమసాపిండ్యము జేయునపుడు ఏకోద్దిష్ట విధా నముగా జేయవలసియుండగా ప్రేతశబ్దమును జెప్పకుండా సిద్ధించదు. పూర్వము సపిండీకరణము జేయఁబడినందువలన ప్రేతస్వరూపము నశించు టచే ప్రేతశబ్దము లేదు. కాఁబట్టి యేకోద్దిష్టవిధియును జేయ నుచితము కాదు ఇట్లు పరస్పరవిరుద్ధముగా నున్నందున ప్రేతస్వరూపము లేనప్పటి కిని ప్రేతస్థానమందున్న తండ్రిని గుఱించి యేకోద్దిష్టవిధానమును విడిచి క్రమసాపిండ్య క్రియావిధానము లేదు. అందువలన పితామహ మరణా నంతరము క్రమసాపిండ్యమును జేసి తండ్రికి శ్రాద్ధాదులను జేసిన విధాన ముగానే క్రమసాపిండ్యమును జేయకయు శ్రాద్ధము నాచరింపఁదగునని కొందరు చెప్పిరి. కాఁబట్టి వారివారి యాచారాను సారముగా జేయవల యును. లేక మూలప్రమాణము లున్నచో వాని ననుసరించి జేయనగు ను. ప్రయోగవిధానము మూలములో జెప్పబడిన విధానముగా జూచు కొనవలెను.

—{ అనుమాసికములు మాసికముల నపకర్షము జేయుటయును వివరింపఁబడును. }—

౨౩౮—తా. ఒక్కదినమునందు నొక్కడనేకశ్రాద్ధముల్ల నాచ రింపవలసియున్నప్పుడు వైశ్వదేవ తంత్రవిధానముగా జేయవలయును. వేరువేరుగా పాకముల జేయనక్కర లేదు. హవిస్సు అగ్నిహోత్రము దైవ ము నిర్వాపణము ఉదకపాత్రము మొదలగునవి తంత్రవిధానముగ జేయ వలయునని కుండినుడు చెప్పెను. ఆవాహనము అగ్నౌకరణము స్వధా వాచనము సంకల్పశ్రాద్ధములయందు విధువవలయును. సంవత్సరపర్యం తము నిత్యము అతిపాతము చేయగూడదు. ప్రేతకు ప్రీతికరమైనవి. కాఁబట్టి అతిపాతము చేయఁబడినయెడల తిరిగి యివ్వవలయునని స్మృతి కర్తలు చెప్పిరి.

శాఖాంతరవిషయమందు.

౨౩౫—తా. సగోత్రుడుగాని యసగోత్రుడుగాని దహనాదిక్రియలను జేయవచ్చునని చెప్పఁబడియున్నది. కాఁబట్టి స్వశాఖాసూత్రప్రకారము చేయుట ముఖ్యపక్షము. అలాసంభవము కానిసమయమందు తిరిగి స్వసూత్ర ప్రకారము దహనాదిక్రియలను జేయవలయునని యున్నది. కాత్యాయనుడు చెప్పినదేమనగా, కార్యజ్ఞులగు విద్వాంసులు అక్రియయనునది మూడువిధములుగా చెప్పిరి. అది యెట్లనగా, యేమియు చేయకపోవుట. ఇతర సూత్రప్రకారము చేయుట. తనసూత్రములో చెప్పినట్లు సరిగా జేయకపోవుట. అని అక్రియ మూడువిధములు. ఎవడైనను మూఢుడు తన శాఖాసూత్రప్రకారము జేయక పరశాఖాప్రకారము జేసిన వానియొక్క క్రియఫలము నివ్వక వ్యర్థమగునని యున్నది. కాఁబట్టి తమశాఖాసంబంధమైన సూత్రములో జెప్పబడనివియు ఐహికాముష్మికములకు విరుద్ధముగా నుండక బ్రాహ్మణులకు ముఖ్యముగా జేయదగిన అగ్నిహోత్రాది ధర్మమును బోధించునట్టి క్రియలను ఇతరసూత్రములో జెప్పబడినప్పటికిని జేయవచ్చునని గృహ్యసూత్రకారులు చెప్పిరి.

—{ చేయబడినకర్మను తిరిగి చేయుట చేయకపోవుట అనువాని గురించి చెప్పబడును. }—

౨౩౬—తా. ఏకర్మయందు ద్రవ్యవిధాన మేప్రకారము చెప్పబడినదో ఆప్రకారము చేయనియెడల ఆకర్మను తిరిగి చేయవలయును. తంత్రలోపమైనప్పుడు చేయనక్కరలేదు. ప్రధానమగుకర్మ చేయబడనియెడల ఆకర్మనంతయు తిరిగి చేయవలయును. దానికి నంగభూతమగు కర్మ జేయబడక ప్రధానకర్మ జేయబడినప్పుడు అంతయు తిరిగి చేయనక్కరలేదు. అంగభూతమైన కర్మను విడిచినందుకు ప్రాయశ్చిత్తమును జేసికొనిన చాలును. అన్యకర్తృవిషయమందును ఆప్రకారమే చేయవలయును. కర్తృవిశేషమును గురించిన వచనములు శ్రాద్ధప్రకరణమునం దుదహరింపఁబడినవి. అనుగమనమును గురించిన ప్రయోగము తంత్రమును తెలుపునట్టి వచనములు ఈకలికాలమందు రాజశాసనప్రకారము అనుగమనము నివారింపబడినది. కాఁబట్టి ప్రయోజనము లేనందున వ్రాయలేదు.

సపిండీకరణనిషేధక వచనములు.

౨౩౭—సపిండీకరణమును నిషేధించునట్టి కొన్ని వచనములు కలవు. అవి వ్రాయబడును. శాతాతపుడు చెప్పినదేమనగా, [illegible] పతితులు

దుర్వృత్తిగలస్త్రీలు మొదలగు వారితో సపిండీకరణమును జేయగూడదు. ఏకోద్దిష్టమును మాత్రము చేయవలయును. నైష్ఠికులయొక్కయు యతీశ్వరులయొక్కయు శ్రాద్ధమునందు నారాయణార్పణముగా చేయవలయును. ఉపకారము చేసినవానికి సపిండీకరణమును చేయవలయు ననియు శాతాతపుడు చెప్పెను. నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి మృతినొందిన పిమ్మట ముక్తినొందును. కాబట్టి వానికి శ్రాద్ధము సపిండీకరణము చేయనక్కర లేదని యముడు చెప్పెను. మఱియు నైష్ఠికబ్రహ్మచారులు మృతినొందినప్పుడు దహనాది షోడశాంతమువరకు స్మృత్యుక్తప్రకారముగా జేసి సపిండీకరణమును జేయనక్కర లేదనియు పండ్రెండవదినమునందు పార్వణశ్రాద్ధమును జేసి నారాయణబలినిగురించి యెనమండుగురు బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయవలయును. లేక యేకోద్దిష్టవిధానముగా శ్రాద్ధమునైన చేయవలయు ననియు వృద్ధవసిష్ఠుడు చెప్పెను. ఈవిషయములో నైష్ఠికబ్రహ్మచారులు(ఉపకుర్వాణులు అనుష్ఠానపరులైనయెడల,)సపిండీకరణమును జేసి పిమ్మట శ్రాద్ధమును జేయవలయును.

యతీశ్వరుల విషయమునందు.

౨౩౮—తా. యతీశ్వరుల విషయములో పులస్త్యుడు చెప్పినదేమనగా. ఏకదండ త్రిదండాది ధారణవలన యతీశ్వరులు కుటీచకుడనియు బహూదకుడనియు హంసుడనియు పరహంసుడనియు యతీశ్వరులు నాలుగు విధములుగా చెప్పబడిరి. వారికి నవశ్రాద్ధము, షోడశము, సపిండీకరణము, చేయనక్కర లేదు. అనిచెప్పెను. ఉశనుడు చెప్పినవిషయమేమనగా. కుటీచకాదియతీశ్వరులు దండదారణచేయుట వలన ప్రేతత్వము నొందరు కాబట్టి వారికి సపిండీకరణము జేయ నవసరము లేదు. అది యెట్లనగా. ప్రేతత్వ నివృత్తికొఱకు షోడశశ్రాద్ధము క్షుత్తృష్ణాది నివృత్తికొఱకు పిండోదకదానాదులు నవశ్రాద్ధములు పితృలోకమును జెందుటకు సపిండీకరణము చెప్పబడినవి. ఈమూడు అవస్థలు యతీశ్వరులకు లేవు. కాబట్టి శ్రాద్ధాధికారము నిమిత్తమై కుమారుడు పండ్రెండవ దినమునందు పార్వణవిధానముగ జేయవలయునని చెప్పెను. జ్ఞాతులుబంధువులు పుత్త్రులు మొదలగు వారెవరైనను నాలుగువిధములగు యతీశ్వరులకును పండ్రెండవ దినమునందు పార్వణశ్రాద్ధమును జేయవలయునని వసిష్ఠుడు చెప్పెను. తనతండ్రి యతీశ్వరుడై మృతినొందినప్పుడు ఏకోద్దిష్టాది శ్రాద్ధములు సపిండీకరణము జేయనక్కర లేదనియు పదకొండవ దినమునందు

పార్వణశ్రాద్ధమును జేయవలయు ననియు యముడు చెప్పెను. ఈప్రకారముగానే ప్రజాపతియు బృహస్పతియును చెప్పెను. బ్రాహ్మణులకంటె నితరుడు తానే బ్రహ్మయనెడు భావముచే సన్యాసియై మృతినొందిన యెడలవానిని గుఱించి యేకోద్దిష్టము జలపిండదానాదులు ఆశౌచగ్రహణము ప్రేతకర్మ మొదలగునవి యాచరింప నక్కఱలేదు. మఱియు పులస్త్యుడీ విధముగా చెప్పెను. బ్రహ్మవిద్యయందాసక్తికలవాడై సంసారమును వదలి యేకదండి త్రిదండి మనోదండియను ధర్మములచే నొప్పబడుచుండెడి కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసలనెడు నాలుగువిధములుగల యతీశ్వరులని చెప్పంబడుదురు. వీరిలో పరమహంసు డధికుడు. వీరు మృతినొందినప్పుడు కుటీచకుని దహింపవలయును బహూదకుని ఖననము జేయవలయును. హంసుని జలములో విడువవలయును పరమహంసుని త్యాగము చేయవలయును. స్మృతిప్రకార మీనలుగురికిని సపిండీకరణము జేయనక్కఱలేదు. పదకొండవ దినమునందు పార్వణశ్రాద్ధమును మాత్రము జేయవలయును. అనంతరము పిండపితృ శ్రాద్ధమును మృతాహస్సుయందు దర్శశ్రాద్ధమును జేయవలయును. యతీశ్వరుని విషయములో మహాలయమునందు దర్శయందు పాతాది శ్రాద్ధములయందు మృతదినమునందు పార్వణవిధానముగాను ఇతరశ్రాద్ధములయందు నేకోద్దిష్ట విధానముగాను జేయవలయునని పులస్త్యుడు చెప్పెను. ఔరసపుత్త్రుడు క్షేత్రజుడు సోదరుడు వాని కుమారుఁడు శిష్యుఁడు శుశ్రూష జేయువాడు ప్రభువు మొదలగు వారెవరైనను పార్వణశ్రాద్ధ విధానముగానే చేయవలయును. కుటీచకునకు దర్శాది శ్రాద్ధమును జేయునపుడు పార్వణవిధానముగానే చేయవలయును. పరమహంసునకు జేసిన విధానముగానే నారాయణబలిని, విష్ణుపూజావిధానము అర్ఘ్యాంజలులు పురుషసూక్తమంత్రములతో పదియాఱు పర్యాయములు చరుహోమము కేశవాది పండ్రెండు నామములతో పండ్రెండుగురు బ్రాహ్మణుల నావాహనముజేసి వారిని భుజింపజేయుట లేక వారిను ద్దేశించి సమస్తకాలములయందును తనశక్త్యానుసారముగ బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయుట. ఈ మొదలగు కృత్యములు కుటీచకునకును జేయవలయునని సుమంతుడు చెప్పెను. మఱియు బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మవిద్యయందాసక్తికలవాడై సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి యేకదండిగాని త్రిదండిగాని సర్వసంగ పరిత్యాగుడుగానియై మృతినొందిన యెడల వానియొక్క పదకొండవ దినమునందుగాని పండ్రెండవ దినమునందుగాని

కుమారుఁడు పార్వణవిధానముగ శ్రాద్ధమునాచరించి అదిమొదలు ప్రత్యా బ్దికము దర్శశ్రాద్ధము తీర్థశ్రాద్ధము మహాలయము మొదలగు శ్రాద్ధము లను ఆయాశ్రాద్ధ కాలములయం దాచరింపుచు సంబంధము నామము గోత్రము మొదలగువానిని చెప్పుచుండవలయునని స్కాందపురాణము నందు కలదు. క్షత్రియుడు ప్రభువగునేని బ్రాహ్మణధర్మ ప్రకారముగా పూజింపవలయును. శూద్రుఁడు ప్రభువగునేని వైశ్యునివలెనే బ్రాహ్మణులు గౌరవించవలయును. బ్రహ్మచారి అనుపనీతునకు గౌరవింపదగినవాఁడు. బ్రహ్మచారికి నైష్ఠికబ్రహ్మచారి పూజనీయుఁడు. వారుభయులకు గృహ స్థుఁడు పూజనీయుఁడు. ఈముగ్వురకు వానప్రస్థుఁడు గౌరవనీయుఁడు. ఈనలు గురకు కుటీచకుడు మాన్యుఁడు. వీరికంటె నధికుడు బహూదకుడు. ఈప్ర కారము జీవించి యుండునపుడు పూజావిషయములో నొకరికంటె నొకర్తి నధికముగా జెప్పఁబడియున్నదిగాని నాలుగు విధములగు యతీశ్వరులును మృతినొందినప్పుడు చేయవలసిన శ్రాద్ధకృత్యములయందు తారతమ్యము లేదు. కాఁబట్టి ఔరసపుత్త్రుఁడు పదకొండవ దినమునందు తండ్రిని విష్ణు స్వరూపునిగా ధ్యానింపుచు బ్రాహ్మణులను విష్ణుస్వరూపులనుగా పూజిం చి భుజింపజేయవలయునని బ్రహ్మాండపురాణమునందు జెప్పఁబడెను ఈప్ర కారముగానే స్కాందపురాణములో నాగరఖండమునందు జెప్పఁబడి బ్రహ్మచారికి గృహస్థుడును వారికి వానప్రస్థుడును. ఈముగ్గురకు యతీశ్వ రుడును మాన్యులనియు బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులను మూడువర్ణముల వారు నుపనయనాది సంస్కారముల కర్హులై బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమమును స్వీకరింపదగిన వారనియు యతీశ్వరులకు ప్రేతకార్యముల విధానముగా జేసినందున నరకము నొందును. కాఁబట్టి యుదకపాత్రదానము నవశ్రాద్ధ ము, షోడశము సపిండీకరణను మొదలగునవి, చేయగూడదనియు పద కొండవదినమునందు నారాయణ స్వరూపునిగా పూజింపవలయు ననియు జెప్పబడెను. ఈప్రకారము సన్యాసులను గుఱించి శ్రాద్ధవిషయము విపుల ముగా జెప్పఁబడెను.

నవమిశ్రైకోద్దిష్టము.

౨౩౮—తా. దైవహీనముగాను ఒక్కయర్ఘ్యపాత్రయు నొకపవి త్రము నేకోద్దిష్టమునం దుండవలయును ఆవాహనాగ్నౌకరణములు లేవు; అపసవ్యముగా జేయవలయును. అక్షయ్యస్థానమునందు "ఉపతిష్ఠతాం" అని యు విప్రవిసర్జనమునందు "అభిరమ్యతాం" అనియు చెప్పవలయును. "అభిర

మాతాస్స్మహ" అని భోక్తలు తిరిగి పలుకవలయును. ప్రకరణవశము వలన నవశ్రాద్ధనవకము మిశ్రవిషయము చెప్పబడును. ఈప్రకారము యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పెను. ఇందులో సపిండీకరణైకోద్దిష్టమునందు బోధాయనునిచే విశేషము చెప్పబడినదేమనగా, ఏకోద్దిష్టమునందు ఆవాహనాదులు నిషేధింపఁబడినను సపిండీకరణమునందు జేయబడు నేకోద్దిష్టములో ఆవాహనము స్వధాశబ్దము మొదలగునవి యన్నియు చెప్పవచ్చుననెను. ఘృతతైలాదులచే వండబడిన గోధూమపిష్టము మొదలగు భక్ష్యముల నేకోద్దిష్టమునం దుపయోగించకూడదు. సపిండీకరణమునం దుపయోగింప వచ్చును. ఏకోద్దిష్టవిధానములగు శ్రాద్ధముల నన్నింటియందును పూర్వ నిమంత్రణము లేదు. సపిండీకరణశ్రాద్ధమునందు పూర్వదిన నిమంత్రణము కలదు. నవశ్రాద్ధములు మిశ్రశ్రాద్ధములు సపిండీకరణము యథావిధిగా జేసినపిమ్మట స్నానము జేయవలయును. మృతదినమునం దాబ్దికము పెట్టిన పిమ్మట స్నానము చేయగూడదని వ్యాసుఁడు చెప్పెనని విశేషమొకటి ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పిరి.

నవశ్రాద్ధములు.

౨౮౦—శా. నవశ్రాద్ధములనగా, పదిదినములలోపుగా నూతనముగ జేయబడు శ్రాద్ధములు కాఁబట్టి నవశ్రాద్ధములని చెప్పబడునని యాశ్వలాయనుడు చెప్పెను. ఆశ్వలాయనశాఖ గలవారికి అయిదు నవశ్రాద్ధములనియు ఆపస్తంబశాఖీయులా లాఱు నవశ్రాద్ధములనియు ఐతరేయశాఖీయులు రెండువిధములుగాను జేయవచ్చుననియు చెప్పిరని శివస్వామి చెప్పెను. పదిదినముల పర్యంతము నవశ్రాద్ధములను పదకొండవదినము మొదలు సంవత్సరపర్యంతము మిశ్రశ్రాద్ధములను ప్రేతత్వనివృత్తికొరకు జేయవలయునని ప్రజాపతి చెప్పెను. సూతకాంతమువరకు నవశ్రాద్ధమును జేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి దశాహాంతము జేసి యేకాదశదినమున నవశ్రాద్ధమును జేయవలయును. అనంతరము నవమిశ్రశ్రాద్ధములను జేయవలయును. ఇక్కడ షణ్ణవశ్రాద్ధములని కొందఱు చెప్పిరి. అంగిరసుఁడు చెప్పినదేమనగా, మొదటిదినమునందు, మూడవదినమునందు, ఐదవదినమునందు, ఏడవదినమునందు, తొమ్మిదవదినమునందు, పదకొండవదినమునందు, ఆఱు నవశ్రాద్ధములను జేయవలయునని చెప్పెనని శా.

వ్యాసునిచే జెప్పఁబడిన నారాయణ బలివిధానము.

౨౮౧—శా. పూర్వకాలమందు వ్యాసునిచే జెప్పఁబడిన నారా

యణ బలివిధానము చెప్పఁబడును. చండాలురు, ఉదక్యలు, సర్పములు, మెరుపులు, పిడుగులు, అగ్నివిషము, పర్వతములు, వృక్షములు, రాళ్లు, శస్త్రములు, పశువులు, కోరలుగలవియు, గోళ్లుగలవియు నగు జంతువులు ఏనుగలు మొదలగువానిచే మృతినొందినవారలకు యతీశ్వరులకు నైష్ఠికులకు తపస్విలురకు ముఖ్యముగ వైష్ణవులకు మఱియు నితరమైన మోక్షాపేక్షగల వారలకందఱుకును పండ్రెండవ దినమునందు నారాయణ బలిని జేయవలయును. చండాలురు మొదలగువారిచే మృతుడైనవానికి సంవత్సరానంతరము జేయవలయునని మఱికొందరు చెప్పిరి. ఆపత్తు సంకటము గ్రహణము దైవవిపర్యాసము కర్తృద్రవ్యాదులకు సందేహసమయము ప్రాణసందేహసమయము మొదలగు విషయములయందు సంవత్సరమునకు లోపుగానైనను అనంతరమందైన నెప్పుడైనను జేయవచ్చును. ఉత్తరాయణము విషువత్పుణ్యకాలములయందు శ్రవణ రోహిణీ నక్షత్రముల యందు రెండుపక్షముల యేకాదశులయందును చేయవలయును. అదియే విధముగా ననగా, నారాయణబలిని జేయుటకు పూర్వదినమునందు ఆఱుగురుగాని, పండ్రెండుగురుగాని, బ్రాహ్మణులను నిమంత్రణజేసి కులశీలాది గుణములు కలవాడును సర్వావయసంపూర్ణుడును వేదశాస్త్రార్థ పారంగతుండు నగు బ్రాహ్మణు నాచార్యునిగావరించి, మృత్తికాస్నానాదులను జేసి, తెల్లని శుభ్రవస్త్రములను ధరించి యుపవాసము జేసి, జితేంద్రియుడై పాదప్రక్షాళనము జేసికొని యోగ్యమైన యాసనమునందు గూర్చుండి యాచమనము జేసి సంకల్పము జేసి గోచర్మమాత్రప్రదేశమునందు గోమయోదకముతో నలికి యెఱుపు నలుపు మొదలగు వర్ణములుగల మృత్తికతో కుండమునుగాని స్థండిలమునుగాని యేర్పరచవలయును. మిక్కిలి యధికముగాను మిక్కిలి హీనముగాను నుండకూడదు. బ్రాహ్మణుల నావాహనము చేసి స్వస్తివాచనము చేయవలయును. నానాలంకారములతో గూడినదియు మనోహరమైన నొకకలశము నావేదికయందుంచి స్వర్ణము వెండి మొదలగువానిచే జేయఁబడిన విష్ణువైవస్వత యమదేవతాకములగు ప్రతిమలనుంచి స్వర్ణకాప్యాది రూపకములగు వస్త్రములచే జుట్టి గంధపుష్పాక్షతలనుంచి పంచాంగుళన్యాసము చేసి యాత్మశుద్ధిని చేసి ద్రవ్యపాత్రల నాసాదించి స్నానార్ఘ్యాచమన గంధపుష్పధూపదీపాది విధులచే విష్ణువును పూజించవలయును. "నమోనారాయణాయ" అని విష్ణువునకును "నమో వైవస్వతాయ" అని వైవస్వతునకును "నమోయమాయ" అని యమున

కును మంత్రములను జెప్పి యావాహనము జేయవలయును. ఇట్లు సర్వోపచారములచేతను పూజించి ఋగ్యజుస్సామ వేదసంబంధములగు మంత్రములచే విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రము జేసి నృత్తగీతవాద్య పురాణేతిహాసాదులచే కాలక్షేపణము జేసి విష్ణుసహస్రనామములచే పూజింపుచు స్తోత్రకథాదులచే రాత్రియంతయు జాగరణము జేసి త్రికాలములయందు పూజింపుచు పూర్వాదిదళములయందు కేశవాది నామములచేతను పూజింపవలయును. అనంతరము తేనె నెయ్యి నువ్వులు మొదలగునవి కలిపి యైదుపిండములను జేసి యామంటపసమీపమునందు దర్భలనుబఱచి దక్షిణాభిముఖుడై ప్రేతను మనస్సున ధ్యానింపుచు నపసవ్యముగా నవాక్పాణియై బ్రహ్మ శివుడు యముడు విష్ణువు వైవస్వతుడు అను వారికి నైదుపిండములను వేయవలయును. వారిభార్యలకు వేయనక్కరలేదు. అనంతరము స్నానము జేసి యింటికి రావలయును. పిమ్మట ఆచార్యుడు ప్రాతఃకాలంబున స్నానము జేసి సంధ్యావందనాది నిత్యకృత్యములను జేసి పూర్వాహ్ణకృత్యముల నెరవేర్చి విష్ణువు, వైవస్వతుడు, యముడు, బ్రహ్మ, శివుడు అను నైదుగురిని కేశవాదినామములచే పూజించి అనంతరము స్వగృహ్యసూత్రప్రకారముగా హోమము జేయవలయును. "విష్ణోర్నుకం పరం మృత్యోః" అను రెండుమంత్రములచేతను కేశవాది నామములచేతను హోమము జేసి పురుషసూక్తమంత్రములచే షోడశాహుతులను జేసి చరుసమిదాజ్యాదులచేతను హోమము జేయవలయును. అనంతరము బ్రాహ్మణులను బిలచి దేవతాస్థానమునందు విష్ణువు, యముడు, వైవస్వత స్థానములయందును వృద్ధినిమిత్తము రుద్రస్థానమందు ప్రేతస్థానములయందు నారుగురు బ్రాహ్మణులను నియమించి దేవకార్యముల విషయమై నియమించిన బ్రాహ్మణులను తూర్పుముఖముగాను ప్రేతస్థానమందు నియమించిన బ్రాహ్మణుని నుత్తరముఖముగాను గూర్చుండబెట్టి యావాహనాది పూజావిధానమునంతయు దేవపూర్వకముగా జేసి వస్త్రాభరణాలంకారాంగుళీయకములను శక్త్యానుసారముగా నిచ్చి "అగ్నౌకరిష్యే" అని బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞవుచ్చుకొని పితృయజ్ఞవిధానముగ జేసి బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయవలయును. పిమ్మట వారు తృప్తినొందితిమని పలికిన పిమ్మట మధ్వాజ్యతిలమిశ్రితముగా నాలుపిండములను జేసి దర్భలయందు విష్ణు యమ వైవస్వత బ్రహ్మ శివులకు నైదుపిండములను ప్రేత నామగోత్రములను జెప్పి యొకపిండమునుంచి పూజావిధినంతయు జేసి యుద్వాసన జెప్పి యాపిండములను జలములో

గలుపవలయును. పంౘ్రడెండు పిండములను జేయుపక్ష మొకటికలదు. అది యెట్లనగా, పూర్వము జెప్పఁబడిన యారుస్థానములయందు నారుపిండము లను ప్రేతయొక్క పిత్రాది వర్గత్రయమునందు మూడుపిండములును మాతామహ వర్గత్రయమునందు మూడుపిండములును మొత్తము పండ్రెం డు పిండములని చెప్పిరి. ఈపక్షములో నాచార్యుని ప్రేతస్థానమునందు నియమించవలయును. పార్వణవిధానముగానే చేయుచు కేశవాది నామ ములచే పూజించి భుజింపజేసి పిండాంతమందు "నమోనారాయణాయ" అని దేవరూపులకును ప్రేతాది పితృస్థానములయందు వారివారి గోత్ర నామములనుజెప్పి బలిని విడువవలయును. పిమ్మట శక్తిననుసరించి వస్త్ర దక్షిణ తాంబూలాదులనిచ్చి యాచార్యునకును విశేషముగా సన్మానము చేసి, వృషభము, గోవు, సువర్ణము రజితము కాంస్యము వస్త్రములు దక్షిణలు మొదలగునవి ప్రేతస్థాన నిమంత్రితుడగు నాచార్యునకు విశేష ముగా నిచ్చి వారికి ప్రదక్షిణ నమస్కారాదులనుజేసి వారివలన నాశీర్వ చనములంది క్షమాపణ గోరవలయును. ఈప్రకారము సుతులు మొదలగు వారు పితరులను గుఱించి నారాయణబలిని జేసినయెడల నీకాలమృత్యువు మొదలగు దోషములవలన విడువఁబడుచున్నారు. సందేహము లేదని చెప్పఁబడెను. ఈప్రకారము విష్ణువునందు భక్తిగలవారై వైకుంఠమును జెందవలయునని శ్రద్ధతో కర్మ నాచరించినయెడల నిహలోకమునందు సమస్త కోరికలనొంది మృతినొందిన పిమ్మట విష్ణుసాయుజ్యము నొందుదురు. సర్ప ముచే మృతినొందినవారికి జేయవలసిన విశేషము త్వష్ట్రుపురాణములో జెప్పఁబడినదేమనగా, సువర్ణముతో సర్పమునుగాని ధేనువునుగాని ప్రతి మను జేయించి యథావిధిగా బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చినయెడల పితృరుణ విముక్తికలుగునని జెప్పఁబడెను. ఈప్రకారము నారాయణబలివిధానము సవిస్తరముగా జెప్పఁబడెను.

రజస్వలామరణమునందు జేయువిధానము.

౨౮౨—తా. పూర్వము సామాన్యముగా గ్రామ్యాలంకారము లతోగూడి రజస్వలై మృతినొందిన స్త్రీని తూష్ణీంభూతముగ మొదట స్నా నముజేయించి పిమ్మట యథావిధిగా మంత్రములతో పంచగవ్యములచే స్నానము జేయించి పిమ్మట నూరుగాని పండ్రెండుగాని పదిగాని కడవల జలముతో స్నానముజేయించి మలాపకర్షణము జేసి పూర్వవస్త్ర విసర్జనము చేసి తిరిగి శుభ్ర వస్త్రాలంకారాదులను జేసి దహించవలయును.

యతిసంస్కారక్రమము.

౫౮౩—తా. యతిసంస్కారవిషయమై మనువు చెప్పినదేమనగా, సర్వసంగములను విడిచి ధ్యానయోగనిష్ఠాగరిష్ఠుడైన యతీశ్వరునకు దహనము జేయగూడదు. వానిని గుఱించి యుదకదానాదులను జేయ నక్కఱలేదు. వాని సంబంధమగు నాశౌచము లేదు, శుభ్రమగు ప్రదేశమునందు గూర్చుండబెట్టి గాయత్రీమంత్రముచే నుదకము ప్రోక్షించి పిమ్మట స్నానము జేయించి దేహమును శుభ్రపరచి పిమ్మట "హిరణ్యవర్ణాః" అను నాలుగు మంత్రములు "ఆపోహిష్ఠామ" అను మూడుమంత్రములును "పవమానస్సువర్జనః" అను యనువాకమును "శుచీవోఅగ్నిః" అనునట్టి శుచిప్రదములగు మంత్రములును "ద్రుపదా జాతవేదసా, పవిత్రంతే విచర్షణిః, చరణంపవిత్రం" అను మొదలగు మంత్రములను జెప్పుచు తేనె నెయ్యి సుగంధద్రవ్యములు మొదలగువానిని కుశాగ్రములచే ప్రోక్షించి బ్రాహ్మణానుజ్ఞనుపొంది గాయత్రీమంత్రముతో గంధపుష్పాక్షతాదులచే నలంకరించి దృఢమగు కావడిమట్టునందు గూర్చుండబెట్టి బ్రాహ్మణులు జాగ్రతగా మోసికొని వెళ్లవలయును. మోసికొని వెళ్లినవారికి సద్యశ్శుద్ధియని చెప్పఁబడెను. అనగా స్నానముతో నివృత్తియగును గ్రామమునకు వెలుపలకు తీసికొనివెళ్లి గూర్చుండబెట్టిన యెడల శిరస్సు భుజములు మొదలగునవి పూడియుండుటకు తగినంత లోతుగా గొయ్యిత్రవ్వి దానిలో గూర్చుండబెట్టి మట్టిచే పూడ్చివేయవలయును దీనినే సమాధియని పెద్దలు చెప్పుదురు.

సన్యాసులకు ధర్మమృతులకు జేయవలసిన విధానము.

౫౮౪—తా. గ్రామమునకు తూర్పుదిక్కునకు గాని యుత్తరదిక్కునకుగాని లేక మరియొక దిక్కునకుగాని వెళ్లి మేడివృక్షము పలాశవృక్షము రావివృక్షము మొదలగు పవిత్రములగు వృక్షముల వద్దగాని లేక యజ్ఞవాటమునందుగాని నదీతీరమునందుగాని మఱియొక శుభ్రప్రదేశమునందుగాని గొయ్యిత్రవ్వి భూర్భువస్సువరాది సప్తవ్యాహృతులతోను ఏడుపర్యాయములు ప్రోక్షించి దర్భలనుబఱచి తిరిగి ప్రణవమును స్మరింపుచు ప్రోక్షించి పురుషసూక్తమును జెప్పుచు శవమును పంచామృతములతో స్నానము జేయించి గంధమాల్యాదులచే నలంకరించి పుట్టియందుంచి పూర్వోక్తమగు గొయ్యివద్దకు తీసికొనివెళ్లి తూర్పుముఖముగాగాని మరియొక [illegible] యుండునట్లు గొతిలోనుంచి "విష్ణోహ

వ్యం రక్షస్వ. ఇదంవిష్ణు ర్విచక్రమే” అను మంత్రములతో కుడిహస్తము నందు పిండమునుంచి “చిత్తస్సృక్” అనునది మొదలు దశహోతలను జెప్పుచు నా శవమును గోతిలోనుంచి స్రుగాదులతో యిసుక మొదలగు వానితో పూడ్చి సమాధిగావించి యుదక సంమార్జనమును మిక్కిలి తడి గాఁనుండునట్లుగా జేసి గంధపుష్పమాల్యాదులచే నాసమాధి ప్రదేశమును పూజించి పిమ్మట నదీతీరము మొదలగు జలప్రదేశములకు వెళ్లి స్నానము జేయవలయును. అంతటతోనే యాశౌచ నివృత్తియగును. ఉదకదానాదు లను జేయనక్కరలేదు జ్ఞాతులతోఁగూడ సచేలస్నానము జేయవలయును. స్మృతులయందు జెప్పిన సంగతి యేమనగా. పుత్త్రుఁడు సోదరుడు దౌహి త్రుడు సపిండుడు శిష్యుడు మొదలగు వారెవరైనను యతీశ్వరుని తాకి నను మోసినను తత్కాలస్నానముతోనే శుద్ధికలుగునని చెప్పఁబడెను. తల్లిదండ్రులుగాని దగ్గిరబంధువుగాని సన్యసించి మృతినొందిన యెడల దహనముచేయగూడదు. మిగిలిన చేయదగిన విధినంతయు చేయవలయు నని కొందరనిరి. ఉత్తపనాగ్నితో పితృమేధవిధానముగా దహనాది చేయ దగిన క్రియలనన్నియును అగ్నిహోత్రమును జేసి గాయత్రీమంత్రము ప్రణ వము మొదలగు వానితో ప్రోక్షణము చేయవలయు ననియు మరికొం దరు చెప్పిరి. అనంతరము జ్ఞాతులు స్నానముజేసిన యెడల శుద్ధినొందు దురు. ఈప్రకారమాయతిసంబంధికులు చేసినయెడల నశ్వమేధఫలము నొందుదురు. పదకొండవదినమునందు పార్వణశ్రాద్ధమును జేయవలయును. త్రిదండధారణవలన యతీశ్వరునకు ప్రేతత్వములేదని ఉశనియను మునీ శ్వరుడు చెప్పెను. కాఁబట్టి సపిండీకరణము జేయనక్కరలేదు. కుటీచకుని దహించవలయు ననియు బహూదకుని సమాధి జేయవలయు ననియు హంసునిజలమునందు విడువవలయు ననియు పరమహంసుని విసర్జనజేయ వలయు ననియు జెప్పబడెను. ఇట్లు చేయవలయునని యున్నది. కాఁబట్టి కర్త తాను స్నానముజేసి పరిశుద్ధుడై యతీశ్వరుని స్నానముజేయించి గంధపుష్పాదులచే నలంకరించి వుట్టియందుంచి జయజయశబ్దములతో గూడ యుపనిషత్తులను పఠింపుచు తూర్పుదిక్కునకుగాని యుత్తరదిక్కు నకుగాని తీసికొనివెళ్లి పరిశుద్ధప్రదేశమునందుంచి నదీతీరము రావి వృక్ష మూలము దేవాలయము యితరదేవతాస్థానము గోష్ఠము పలాశ వృక్ష మూలము మొదలగు ప్రదేశములయందు గొయ్యిత్రవ్వి సప్తవ్యాహృతు లతో ప్రోక్షించి దక్షిణాగ్రములుగా దర్భలను బఱచి గాయత్రీమంత్ర

ముతో మొదట శరీరమును కడిగి పురుషసూక్తమును జెప్పుచు తిరిగి స్నానము జేయించి గంధాదులచే నలంకరించి "విష్ణోహవ్యం రక్షస్వ" అను మంత్రమును జెప్పుచు యతీశ్వరుని శరీరమును "ఇదంవిష్ణు ర్విచక్రమే" అను మంత్రముతో దండమును గొయ్యియందుంచి "హంసశ్శుచిషత్" అను మంత్రమును జెప్పుచు హృదయమును స్పృశింపవలయును. భ్రూమధ్యమును స్పృశింపుచు పురుషసూక్తమును శిరస్సును స్పృశింపుచు బ్రహ్మజజ్ఞానమను మంత్రమును పఠింపవలయును. భూమి ర్భూమ్నా...అను మంత్రముతో కపాలమును భిన్నము చేయవలయును. ప్రణవముతో దేవయజనమును పూర్తిచేయవలయును. అగ్నినాగ్ని స్సమిధ్యతే, అనునది మొదలు చతుర్హోతలను జెప్పవలయును. ఈప్రకారముగా మరికొందరు చెప్పిరని తాత్పర్యము.

యతిసంస్కారవిషయమై కుమారుడు చేయవలసిన విధానము.

౨౮౫—తా. సన్యసించిన తండ్రి మృతినొందినప్పుడు కుమారుడు వద్దనుండెనేని ముందుగా తాను స్నానము జేసి జలాశయమునకు యతీశ్వరుని తీసికొని వెళ్లి స్నానము జేయించి యతీశ్వరునకు సంస్కారమును జేయుచున్నానని సంకల్పము జేసి వపనము జేయించుకొని పురుషసూక్తమును జెప్పుచు శంఖోదకముచే యతీశ్వరుని స్నానము జేయించి పుట్టియందుంచి యుపనిషత్తులను జెప్పుచు ఖననప్రదేశమునకు తీసికొనివచ్చి గొయ్యిత్రవ్వి దానియందుంచి "ప్రకేతునా" అను యనువాకమును హోతలరీతిగానే పఠించి మిగిలినదంతయు యతి సంస్కారము వలెనే చేసి తిరిగి జలాశయమునకు వచ్చి స్నానము జేసి దక్షిణాభిముఖుడై, ఓమాత్మానం తర్పయామి, అనునది మొదలు మూడుజలాంజలులను దేవతీర్థవిధిగా ప్రతిదినము పదిదినముల పర్యంతము విడిచి పదకొండవదినమునందు క్షౌరమును జేయించుకొని ప్రాతఃకాలమున స్వగృహ్యోక్త ప్రకారముగా నారాయణబలిని చేయుచున్నానని సంకల్పము చేసి యగ్నిప్రతిష్ఠాపనను జేసి అగ్నిముఖాంతము జేసి ఆజ్యముతో పాయసమును మిళితము జేసి పురుషసూక్తమునకు, 'అతోదేవా అవంతునః' అనునట్టి షడర్చలచేత నంగన్యాసము జేసి ప్రతిరుక్కుతో నవదాన ధర్మప్రకారముగ హోమము జేసి ప్రణవాదియు చతుర్థ్యంతము స్వాహాకారాంతము కలుగునట్లు (అనగా 'ఓం కేశవాయస్వాహా' అనియనుట. ఈప్రకారము పండ్రెండు నామములతోను పండ్రెండు హోమములను జేసి స్విష్టకృత్తును స్వగృహ్యోక్త ప్రకారముగా

సమాప్తినొందించి కేశవాది పండ్రెండు నామములకు పండ్రెండుగురుగాని లేక యొక్కొక్క నామమునకు నిద్దరు ముగ్గురుగాని నలుగురుగాని బ్రాహ్మణులను తనశక్తికొలది భుజింపజేసి లేక యతీశ్వరులనైనను భుజింపజేయవలయును. అనంతర మాయతీశ్వరునకు పూర్వాశ్రమ సంబంధమగు గోత్ర నామములనుజెప్పి పితృపితామహ ప్రపితామహ వర్గత్రయము నుద్దేశించి మఱియొక పాకముతో పార్వణశ్రాద్ధమును జేయవలయును. ప్రేతత్వము లేదు. కాబట్టి సపిండీకరణము లేదు. ఆబ్దికపర్యంతము మాసికముల నేమియు పెట్టనక్కర లేదు. అదిమొదలు ప్రతిసంవత్సర సిద్ధిదినమునందును ఆరాధనను జేయుచు పండ్రెండు నామములచేతను శక్తికొలది బ్రాహ్మణులను భుజింపజేయవలయును. ఈచెప్పినదానికంటె నితరమగు కృత్యములు కుమారునిచే యతీశ్వరునకు జేయవలసిన దేమియు లేవు. ఈప్రకారము యతీశ్వరునకు జేయవలసిన సంస్కారవిషయము చెప్పబడినదని తా.

గంగయందు నస్థులనుంచు విధానము.

౨౭౮—తా. ద్వారవతి, సేతువు, గోదావరి, పుష్కరము మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములయందు నస్థులనుంచినయెడల మృతినొందిన పిమ్మట ముక్తినొందునని శాండిల్యుడు చెప్పెను గంగయందు ప్రయాగయందు కేదారమందు పురుషోత్తమ క్షేత్రమునందు నస్థులను విధిప్రకారముగా నుంచినయెడల గయలో పిండము వేసినంతఫలము కలుగును. తల్లిదండ్రులు మోక్షమునొందుదురు. అస్థులనుంచిన కుమారుడు తల్లిదండ్రుల ఋణమును దీర్చికొనినవాడగును. అని శంఖలిఖితుడు చెప్పెను. గంగయందు యమునయందు కావేరియందు స్వ్వృతందృతియందు సరస్వతియందు నస్థులనుంచినయెడల కుమారునకు విశేషసుకృతము లభించును. అని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పెను. స్వగృహ్యసూత్రప్రకార మస్థిసంచయనము జేసి మృత్పాత్రయందు నస్థులనుంచి యాకడముంతను భూమిలోపాతిపెట్టి వాటినిస్పృశించినందుకు మిగిలిన మంత్రములను జపించుటవలన కర్మ సిద్ధించుచున్నది ఈప్రకార మస్థులను శుద్ధిపఱచి కొంతకాలము భూమియందుంచి తిరిగి నాకుంభమును తీసి తాను గంగలోనుంచుటకు వెళ్లేపర్యంతము చెట్టుయందుగాని శుభ్రమగు ప్రదేశమునందుగాని యుంచి తిరిగి యచ్చటనుంచి తీసి భూమియందుంచి యారుమాసములవరకు వాటిని చూడగూడదు. లేక మూడు మాసముల వరకుగాని మూడుపక్షముల వరకుగాని భూమినుండి తీయగూడదు. దేహమనిత్యము గనుక శీఘ్రములో జరుపవలెను. విశేషకాల

ముంచక కొద్దికాలములోనే తీసి కాలద్రవ్యముల ననుసరించి యస్థినిక్షేపణము జేయవలయును. మూడుసంవత్సరములుగాని రెండుసంవత్సరములుగాని సంవత్సరముగాని యారుమాసములుగాని యథాసంభవముగా నుంచవలయు ననిరి. తచ్ఛాంతి కృచ్ఛ్రాదుల నాచరించవలయును. ఈప్రకారము జేయనియెడల నరకము నొందుదురు. మహాతీర్థములయందు మృతి నొందినయెడల సుతుడు పదిదినములలోపల నస్థిసంచయనము జేసి శుద్ధిపఱచి గంగలో నుంచవలయును. అర్ధోదకమునందు మృతినొందినయెడల వానిని బయటకు తీసికొనివచ్చి యథావిధిగా దహనము జేసి యస్థిసంచయన సంబంధమగు మంత్రములను జపవిధానముగా పఠించి తిలలు ఆజ్యము మధువు హిరణ్యశకలములు జలములు మొదలగువానిచేతను పంచగవ్యములచేతను శాంతిపరచి గంగలో నుంచవలయును. అని కాత్యాయనుడు చెప్పెను. నాల్గవదినమందు నస్థిసంచయనము జేసి గంగలో విడువవలయునని యాపస్తంబు డనెను.

అస్థ్యుద్ధరణ ప్రకారము.

౨౮౭—తా. కర్తృజన్మత్రయ మనగా కర్తపుట్టిన తిథివారనక్షత్రములు, భద్రతిథులు, త్రిపాదనక్షత్రములు, మంగళ శుక్ర ఆదివారములు, భద్రకరణమును, విడువవలయును. అస్థుల నుద్ధరించుటకు ఆప్రదేశమునకు బంధువులతోగూడ వెళ్లి యచ్చట నివసించు భూతములగూర్చి నమస్కారము జేసి, ఓభూదేవీ! నీయందు సమస్తము లీనమైయున్నది పూర్వము నీయందు నుంచబడి సురక్షితముగా నున్నట్టి నాతండ్రి మొదలగువారి సంబంధమగు నస్థులను నాకివ్వవలయునని భూదేవిని ప్రార్థించి 'భూమిర్భూమ్నా' అనుమంత్రమును జపించుచు నస్థులనుంచబడిన కుంభమునకు భంగము లేకుండునట్లుగా మెల్లగా పుల్లతో త్రవ్వి తీయవలయును. అనంత మాకుంభమును గంధము పుష్పములు ఫలములు మొదలగు వానిచే నిండించి యాగొయ్యిని సమముగా నుండునట్లు పూడ్చి విశేషమగు నన్నము భక్ష్యములు వ్యంజనములు మొదలగువానిచే నాప్రదేశమునందు బలినుంచి 'బలింస్థా' అనుమంత్రముతో ననుజ్ఞదీసికొని యా యస్థికుంభమును తీసికొని నదీతీరమునకు వెళ్లి యచ్చటనుంచి పంచగవ్యములు పంచామృతములు నూరుకడవలతో నుదకము మొదలగునవియుంచి శుద్ధిపరచి భూతదయాపరులగు బ్రాహ్మణులు అస్థులను స్పృశించుచు నూరుపర్యాయములు మృత్తికాస్నానములను జేయవలయును.

దైవము లేని వానివిషయమై దేవతాభక్తి కలుగునట్లుగాను దేవతాభక్తి కలవానిని మిక్కిలి యధిక భక్తికలవానినిగాను బ్రాహ్మణులు చేయుదురు గాన యాబ్రాహ్మణులకు విశేషముగా దక్షిణల నివ్వవలయును. అనంతరము కర్త తనశుద్ధికొరకు ముప్పదిగాని యిరువైయైదుగాని మృత్తికాస్నానములను జేయవలయును తనకుశక్తిలేని యెడల నితరులచేత నైనను చేయించవలయును. అనంతరము మరియొక కలశమునందు శివాదులను గుఱించి "రుద్రసూక్తము పవమానసూక్తము విష్ణుసూక్తము" మొదలగు వానిచే నభిషేకము జేసి వసువులు, రుద్రులు, ఆదిత్యులు, పితృదేవతులు, శివుడు, ఇంద్రాదులు, ఇష్టదేవతులు మొదలగువారిని గంధపుష్పాక్షతాదులచే యథావిధిగాపూజించి నమస్కరించి బ్రాహ్మణులకు దక్షిణల నిచ్చి సంతోషపెట్టవలయును, అజినము, వస్త్రము, దుకూలము, కుశలు, మొదలగువానిచే గప్పి, జలములోనికి తీసికొని, వెళ్లి విడువవలయును. ఇందునుగురించి ఆదిత్యపురాణములో జెప్పినదేమనగా, పూర్వము దేవేంద్రుడు మిత్రత్వముచే వృత్రాసురుని చంపినందువలన తద్దోషనివృత్తి నిమిత్తమై సూర్యునివద్దకువెళ్లి అస్థిని క్షేపణవిధి నడుగగా నతడిట్లు చెప్పెను. ఓయింద్రుఁడా వసువులు సనాతనుడను దేవునిగురించి చెప్పిన విధముగా జెప్పెదను. గంగానదిలో నస్థులనుంచినయెడల వారికి బ్రహ్మలోకప్రాప్తి కలుగును. తల్లిదండ్రులయొక్కగాని బంధువులయొక్కగాని యస్థులను గంగోదకములో విడిచినయెడల వారిచే జేయబడిన క్రియలన్నియు విశేషఫలము నొసగునని చెప్పఁబడియున్నది. కాఁబట్టి స్నానముజేసి పంచగవ్యముచే స్నానముజేయించి మృత్పిండమునం దుంచి తిలలు హిరణ్యశకలము మధువు ఆజ్యము మొదలగు వానినుంచి దక్షిణదిక్కును జూచుచు ధర్మరాజునకు నమస్కారమని జలములోనికి వెళ్లి ఆధర్మరాజు నాయందనుగ్రహము కలవాడగునని జలములో నస్థులను విడువవలయును. లేచి సూర్యుని వంకజూచి నమస్కరించి పిమ్మట దక్షిణలను బ్రాహ్మణుల కివ్వవలయును. ఇట్లు జేసినయెడల ప్రేతలోకమునందు నివసించి యున్న వానికి స్వర్గలోక నివాసముకలుగునని వసువులు సనాతనదేవునకు చెప్పినట్లుగా సూర్యుడు దేవేంద్రునకు జెప్పెను. మనుష్యులయొక్క అస్థు లెన్ని వేల సంవత్సరములు గంగానదియం దుండునో అన్ని వేల సంవత్సరములు స్వర్గలోకనివాసము కలుగునని మహాభారతమునందు జెప్పఁబడెను. భాద్రపద బహుళాష్టమియందు తల్లిదండ్రులు మొదలగువారి యస్థులను పంచ

గవ్యాదులచే ప్రోక్షణజేసి హిరణ్యశకలాదులనుంచి మృత్పిండమునందు నస్థులనుంచి ధర్మరాజును ధ్యానింపుచు జలములో విడిచి పితృతీర్థముగా జలమును విడిచి స్నానముజేసి సూర్యునకు నమస్కారము శక్తికొలది దక్షిణల నిచ్చినయెడల సమస్త పితరులను బ్రహ్మలోకమును పొందించు వాడగునని బ్రహ్మాండ పురాణమునందు కలదు. భాద్రపద బహుళాష్టమి యందు మధ్యాహ్న కాలంబున బ్రాహ్మణానుజ్ఞనుబొంది అస్థులను గంగలో విడిచినయెడల బ్రహ్మహత్య సురాపానము స్వర్ణస్తేయము గురుదారా గమనము మొదలగు సమస్తమహాపాతకముల జేసినవాడును పాపముల నుండి విముక్తుడగును సందేహము లేదని సంవర్తుడు చెప్పెను. అస్థుల నొకచోటనుంచి కేశవాది నామముల జెప్పుచు పంచగవ్యాదులచే స్నానముజేయించి గంధపుష్పాదులచే పూజించి బ్రాహ్మణానుజ్ఞపొంది సావధానమనస్కుడై మృతినొందిన వానియొక్క గోత్ర నామములను జెప్పి సంకల్పముజేసి ధర్మరాజునకు నమస్కారముజేసి యఘమర్షణ సూక్తమును పఠింపుచు నస్థులనన్నింటిని జలములో విడువవలయునని పద్మపురాణము నందు విశేషముగా జెప్పబడినదని తాత్పర్యము.

సంఘాతమరణము.

౨౮౮—తా. ఒక్కదినమునందు ఇద్దరుగాని బహుమందిగాని మృతినొందినయెడల సంఘాతమరణమని చెప్పబడును. కాబట్టి భార్య, సోదరుడు, సపిండులు, మొదలగువారిలో సంఘాతమరణము కలిగినయెడల మరణక్రమముగా శ్రాద్ధముల నాచరింపవలయును. దీనిని గుఱించి ఋష్యశృంగుడు చెప్పినదేమనగా, మొదటగా మరణించినవాని శ్రాద్ధము ముందుగాను తర్వాత రెండవవానికి తర్వాత మూడవవానికి నీప్రకారము మరణక్రమముగా శ్రాద్ధములను జేయవలయు ననియు నిద్దరుగాని బహుమందిగాని యేక కాలమునందు మృతినొందుటచే క్రమము తెలియనప్పుడు సంబంధములో నావశ్యకత్వమునుబట్టి యాచరింపవలయుననియు జెప్పెను. భార్య, పుత్రుడు, వానికుమారుడు, సోదరుడు, వానికుమారుడు, కోడలు, అత్తమామలు, తల్లిదండ్రులు, వీరలయొక్క సంఘాతమరణమునందు సంవత్సరమునకు లోపుగానైతే ముందుగా తల్లిదండ్రులకు శ్రాద్ధముల నాచరించవలయును. తల్లిదండ్రులు, భార్య, పుత్రులు మరణించినప్పుడును సంవత్సరమునకులోపల ముందుగా తల్లిదండ్రులకే చేయవలయును అని యున్నది. కాబట్టి సంవత్సరమునకులోపల తల్లిదండ్రుల సాపిండ్యమునే

చేయవలయును. భార్య, కుమారుడు, కోడలు, పౌత్రుడు, సోదరుడు, వానికుమారుడు, తల్లిదండ్రులు వీరలయొక్క సంఘాతమరణమునందు వారివారి మరణములయొక్క పదకొండవ దినములయందు నాద్యశ్రాద్ధమును జేసి తల్లిదండ్రుల సాపిండ్యమును జేసినపిమ్మట త్రిపక్షాది కాలములయందు వారివారికి సాపిండ్యము నాచరింపవలయును. పత్ని మొదలగు వారికంటె నితరులయొక్కయు తల్లిదండ్రులయొక్కయు సంఘాతమరణమునం దెట్లనగా, దహనముమొద లాద్యశ్రాద్ధపర్యంత మాచరించి సంవత్సరానంతరము ముందుగా ఊనమాసికాది శ్రాద్ధముల నాచరించి పిమ్మట వారివారి సాపిండ్యములను జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే లోకాక్షియు సంఘాతమరణము విషయమై చెప్పెను.

—{ భార్య మొదలగు వారికంటె నితరులయొక్కయు తల్లిదండ్రుల యొక్కయు సంఘాతమరణమునందు జేయవలసిన విధానము. }—

అర్థ—తా. తల్లిదండ్రులయొక్క సంఘాత మరణమునందును తండ్రి మృతినొందినపిమ్మట మరుదినమునందు తల్లి సహగమనము జేసినను వారివారి పండ్రెండవదినమునందు సపిండీకరణమును జేయవలయును. తల్లిదండ్రు లేకకాలమునందు మరణించినను అనుగమనమునందును పుత్రులు తల్లిదండ్రులకు జేయవలసిన క్రియలనన్నియు తత్కాలమునందే చేయవలయును. తల్లిదండ్రులకు నితరులకు సంఘాతమరణము కలిగినప్పు డావిధముగా జేయనక్కర లేదు. అని దేవలుడు చెప్పెను ముందుగా తల్లి మరణించియుండగా పదిదినములలోపల తండ్రి మృతినొందినయెడల తల్లియొక్క మృతాశౌచము తండ్రియొక్క ఆశౌచముతోనే నివృత్తియగును. ముందుగా తండ్రి మృతినొందియుండగా పదిదినములలోపల తల్లి మృతినొందినయెడల తండ్రియాశౌచము నివృత్తియైనపిమ్మట తల్లిసంబంధమైన మరణాశౌచము పక్షిణి పట్టవలయునని కార్ష్ణాజని చెప్పెను. ఈప్రకారముగానే స్మృతియందును కలదు. ఇందును గురించి చెప్పఁబడిన విశేషమేమనగా, పూర్వదినమందు పెనిమిటి మృతినొందియుండగా మరుదినమునందు భార్య మృతినొందినను ఏకదినమునందు మృతినొంది సహగమనముచే నేకాగ్ని ప్రవేశము కలిగినను పక్షిణ్యాశౌచములేదు. మరణదినక్రమముగా శ్రాద్ధముల నాచరింపవలయును. భార్య, పుత్రుడు, కోడలు, పౌత్రుడు, సోదరుడు, వానిపుత్రులు, తల్లిదండ్రులు, వీరలకు నేకదినమునందు మరణము విషయమై యేకాదశదినమునందు ఆద్యశ్రాద్ధమును జేసి త్రిపక్షాది కాల

ములయందు సపిండనమును జేయవలయునని లోకాక్షి చెప్పెను. ఒక్క దినమునందు తల్లిదండ్రులకు మృతికలిగినను లేక పూర్వాపరదినములలో వారిలో నెవరైనను మృతినొందినను త్రిపక్షాది కాలములయందు సపిండినము జేయవలయును. సహగమన మరణమునం దట్లులేదు. దంపతులకు ననుగమనవిషయమై సమానముగా నవశ్రాద్ధాదులనుజేసి పిండనిర్వాపణము వేరుగా జేయవలయునని దేవలుడు చెప్పెను. తండ్రి మరణము నొందినప్పుడు వానికి బహుభార్యలుండి అందరును సహగమనము జేసిన యెడల ఒక్కపాకమునందే ముందుగా తండ్రికిని పిమ్మట తల్లికిని తర్వాత సవతితల్లులలో జ్యేష్ఠాదిక్రమముగా శ్రాద్ధముల నాచరింపవలయునని చెప్పబడెను. మరియు భృగువు చెప్పిన దేమనగా, ఇద్దరుగాని యనేక మందిగాని యొక్కకాలమునందు మృతినొందినయెడల తంత్రముగా దహనాదుల నాచరించి ముందు తండ్రికి పిమ్మట తల్లులలో జ్యేష్ఠానుక్రమణముగా నేకపాకముతో వేరువేరుగా శ్రాద్ధములను జేయవలయునని చెప్పెను. ఒక్కదినమునందు రెండుమూడు నిమిత్తములు కలిగినప్పుడు వాటిలో ముఖ్యమగునవి ముందుగాను జేయవలెను.

మరణదిన నిర్ణయము.

౫౧౦—తా. మనుష్యులకు కర్మాచరణ కాలనిమిత్తము జనన మరణముల విషయమై తాత్కాలిక తిథియేయని స్కాందపురాణమునందు చెప్పబడెను. అభ్యంగనము సింధుస్నానము దంతధావనము మైథునము జననము మరణముల విషయమై తత్కాలమునందే తిథి యుండునో యది యే సంకల్పమునకు జెప్పుకొనవలయును. వివాహము మృతము జననముల విషయమై రాత్రి రెండుజాములకు లోపుగా జరిగినయెడల పూర్వదినముగాను రెండు జాములకుపైన జరిగినయెడ లపరదినముగా నెంచుకొనవలయును. స్త్రీలకు రజోదర్శనవిషయమై రెండుజాములకు లోపుగా పూర్వదినముగా నెంచుకొనవలెను. రెండుజాములు గడచిన పిమ్మట నొక ముహూర్తకాల పర్యంతము పూర్వదినముగాను తదుపరికాలముపరదినముగా నెంచుకొనవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. సూర్యోదయమునకు లోపుగా దహనమరణములు జరిగినప్పుడు పూర్వరాత్రిగానె యెంచుకొనవలయునని స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పబడెను. ఏదినమునందు పగలు రజస్రావము మరణము జననము కలుగునో యాదినము మొదలు లెక్క పెట్టుకొనవలయును. రజోదర్శనవిషయమై యాదినము మొదలు మూడు

దినముల పర్యంతముండి నాల్గవదినమునందు శుద్ధికావలయును. అని పారస్కరుడు పరాశరుడు చెప్పెను. బ్రాహ్మణులకు జననమరణముల విషయమై పదిదినములు, క్షత్రియులకు పండ్రెండు దినములు, వైశ్యులకు పదియేను దినములు, శూద్రులకు ముప్పదిదినములు, న్యాయవర్తులగు శూద్రులకు పదియేను దినములనియు చెప్పబడెను, రాత్రిని మూడు భాగములుచేసి రెండుభాగములు పూర్వదినముగాను మూడవభాగముపరదినముగాను జననమరణ స్థాలీపాకముల విషయమై తెలిసికొనవలయునని కొందరనిరి. రజోదర్శనము జననము మరణముల విషయమై అర్ధరాత్రమునకు లోపుగానైతే పూర్వదినముగ గ్రహించవలయునని యముడు చెప్పెను. ఉదయము మొదలు తిరిగి యుదయమగువరకు పూర్వదినమని చెప్పఁబడును. కాఁబట్టి యీప్రకారముగానె గ్రహించుకొనవలయునని వేదవేత్తలు కొందరుచెప్పిరి. ఇట్లు అనేకమును లనేకవిధములుగా చెప్పినందువలన రాత్రి రెండుజాములకు లోపుగా పూర్వదినముపరమందైయితె పరదినమనియు రాత్రిని మూడుభాగములు చేసిన రెండుభాగముల పర్యంతము పూర్వదినము మూడవభాగముపరదినమనియు ఉదయము మొదలుదయపర్యంతము పూర్వదినమే యనియు మూడుపక్షములుగా నిర్ణయింపఁబడినది. కాఁబట్టి జననమరణ రజోదర్శనముల విషయమై యాయాదేశాచారానుగుణ్యముగా నాశౌచమును గ్రహించుకొనవలయును.

శవానుగమన ప్రాయశ్చిత్తము.

౨౫౧—తా. బ్రాహ్మణుడు శూద్రశవానుగమనము చేయగూడదు. ఒకవేళ శవానుగమనము చేసినయెడల స్నానముజేసి యగ్నిహోత్రమును స్పృశించి ఘృతప్రాశన జేయవలయునని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పెను. ఘృతప్రాశనము భోజనవిధిగా జెప్పబడలేదు. కాఁబట్టి భోజనము తిరిగి చేయవచ్చును. సవర్ణుడుగాని అధికవర్ణుడుగాని ప్రేతయగునేని స్నేహామువలన శవముతోగూడ నరుగుదెంచినయెడల స్నానముజేసి యగ్నిహోత్రమును స్పృశించి ఘృతప్రాశన జేయవలయునని బ్రహ్మాండపురాణమునందు జెప్పఁబడెను. బ్రాహ్మణుడు బంధువునిరీతిగా క్షత్రియశవానుగమనముచేసిన స్నానముజేసి యగ్నిహోత్రమును స్పృశించి ఘృతప్రాశనజేసి యాదినము నాశౌచము పట్టవలయును. వైశ్యశవానుగమనము చేసిన పక్షిణ్యాశౌచము శూద్రశవానుగమనముజేసిన మూడు

దినములాశౌచమును పట్టవలయును. మరియు బ్రాహ్మణుడు శూద్రశవాను

గమనముచేసిన మూడుదినము లాశౌచముపట్టి సముద్రములో ప్రవహించునట్టి నదిలో స్నానముజేసి నూరుపర్యాయములు ప్రాణాయామము జేసి ఘృతప్రాశనజేసిన శుద్ధికలుగుననియు క్షత్రియ వైశ్య శవానుగమనముచేసిన యొక్కదిన మాశౌచమనియు క్షత్రియుడు వైశ్య శూద్ర శవానుగమనము చేసిన పక్షిణ్యాశౌచమనియు వైశ్యుడు శూద్రశవానుగమనముచేసిన యొక్కదిన మాశౌచమనియు రోదనమందు నొక్కదినమే యనియు విష్ణువు చెప్పెను.

వమనప్రాయశ్చిత్త విధానము.

౨౫౨——తా. పితృస్థానములయందు నియమింపబడిన ముగ్గురులో పితృస్థానీయ బ్రాహ్మణుడు వమనముజేసిన యెడల (అనగా క్రక్కుట) ఆదినమునం దుపవాసముజేసి మరునాడు తిరిగి శ్రాద్ధము పెట్టవలయును. శ్రాద్ధమాచరింప బడుచుండగా ముగ్గురులో నెవరైనను వమనము జేసిన యెడల లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి యగ్నిహోత్రుని యర్చించి వపనముజేసికొనిన వానిస్థానమందు బ్రాహ్మణ ప్రతినిధిగా నావాహనముజేసి గోత్ర నామములను జెప్పి యాసనాద్యావాహనముజేసి యన్న త్యాగముజేసి యగ్నిహోత్రములో మొదట ప్రాణాది నైదాహుతులనుంచి పిమ్మట నేడు కబళములనుగాని యెనిమిది కబళములనుగాని హోమముజేసి మిగిలిన హోమమును సమాప్తిని బొందించి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తిచేయవలయును. ఇట్లు పితృస్థానమునందు నావాహనము జేయబడిన ముగ్గురులో నెవరైనను విశ్వేదేవస్థానమందు విష్ణుస్థానమందు నావాహనము జేయబడిన వారిలో నెవరైనను వమనము జేసికొనినను వారివారి స్థానముల యందు బ్రాహ్మణ ప్రతినిధిగా నగ్నిహోత్రము నావాహనముజేసి పూర్వము చెప్పబడిన విధముగా శ్రాద్ధమును పూర్తిచేయవలెను. భోక్తవమనముజేసికొని నప్పుడు యగ్నిప్రతిష్ఠాపనజేసి ముప్పదిరెండు కబళముల హోమముజేసి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తిజేసిన శ్రాద్ధదోషము లేదని మరి యొకరుచెప్పిరి. శ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణులు భుజింపుచుండగా నొకరి నొకరు తాకినయెడల నన్నమును విడిచిపెట్టక నంతయు భుజించి నూట యెనిమిది పర్యాయములు గాయత్రీమంత్రమును జపించవలయును. బ్రాహ్మణులు భుజింపుచుండగా నొకరి యుచ్ఛిష్టము నొకరికి స్పర్శకలిగి నప్పుడు యాయన్నమును పరిత్యాగముచేసి తిరిగి మరియొక పాత్రయందు వ్యంజనసహితముగా నన్నము సమస్తపదార్థములనుంచి బ్రాహ్మణుని భుజింప

జేయవలయును. ఆ బ్రాహ్మణుడు భుజించిన పిమ్మట స్నానము జేసి నూట యెనిమిది పర్యాయములు గాయత్రీమంత్రమును జపించవలయును. ఆద్య శ్రాద్ధమునందు బ్రాహ్మణుడు భుజింపుచుండగా వమనము కలిగిన 'యత్తే కృష్ణ' అనుమంత్రముతో హోమము జేయవలయును. షోడశశ్రాద్ధము నందు భుజింపుచున్న బ్రాహ్మణునకు వమనము కలిగిన లౌకికాగ్నియందు యథావిధిగా ప్రేతాహుతిని జేయవలయును. అనుమాసికమందు భుజింపుచున్న బ్రాహ్మణుడు వమనము జేసిన యెడల కబళములను తిరిగి భుజించిన పిమ్మట తృప్తినడుగవలయును. అమావాస్యాను మాసమునందు జరుగు శ్రాద్ధమునందు కూడ వమనము జరిగినయెడల అనుమాసికమునందు వలెనే జరిపి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తి చేయవలయును. అమావాస్యయందైన మాసికమునందు వమనము కలిగిన నీప్రకారమే చేయవలయును. మహాలయాది శ్రాద్ధములయందు పిత్రాదులకు వమనము కలిగిన పితామహాదులకు వలెనే చేయవలయును. శ్రాద్ధమునందు భుజింపుచుండగా నుచ్ఛిష్ట స్పర్శకలిగినయెడల భుజింపగా మిగిలిన యన్నము పరిత్యజించవలయును. పిమ్మట కర్త ఆస్థానమందు లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి యావాహనాసనాదులచే తిరిగి యర్చనాదికము జేసి మరియొక పాత్రయందు నన్నాదులనుంచి త్యాగముచేసి పురుషసూక్త మంత్రములతో ముప్పది రెండాహుతుల నాయగ్నిహోత్రమునందు హోమము జేసి మిగిలిన హోమశేషము నగ్నియందుంచి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తిచేయవలయును. పిండముల సమీపమునందు వమనము జేసినయెడల తిరిగి పాకము జేసి పిండప్రదానము చేయవలయునని యొకరుచెప్పిరి. ఉచ్ఛిష్ట స్పర్శ తెలిసినప్పుడు భుజింపుచున్న పాత్రను విడిచి యక్కడ గోమయముచే నలికి మరియొక పాత్రనుంచి యన్నము వ్యంజనాది సమస్తపదార్థముల నుంచినపిమ్మట తిరిగి పరిషేచనము జేసి భుజించినయెడల దోషములేదని మరియొకరు చెప్పిరి. శ్రాద్ధపంక్తియందు బ్రాహ్మణులు గూర్చుండి యొకరినొకరు తాకినయెడల భుజింపుచుండెడి యన్నము నిద్దరు విడిచి పెట్టవలయును భుజించినయెడల చాంద్రాయణము చేయవలయునని యింకొకరు చెప్పిరి బ్రాహ్మణుడు భుజింపుచుండగా నుచ్ఛిష్టస్పర్శ కలిగినను లేక శ్వానము శూద్రులు మొదలగు వారియొక్క స్పర్శకలిగినను ఆయన్నమును విడిచిపెట్టి యాదిన ముపవాసము జేసి మరునాడు పంచగవ్య ప్రాశనము జేసిన శుద్ధికలుగునని మరియొకరు చెప్పిరి.

వమనమందు మంత్రవిధానము.

౫౫౩—తా. భుజింపుచుండెడి బ్రాహ్మణులకు వమనముయొక్క నిర్ధారణ కలిగినప్పుడు శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము కలుగుచుండగా జేయవలసినవిధి యేమనగా, ఇంద్రునకు సోమసూక్తము చేతను అగ్నిహోత్రము చేతను భోజనము చేతను అని మూడువిధములుగా చెప్పఁబడియున్నది. యిక్కఁడ విమర్శన యేమనగా, పిండప్రదానమైన పిమ్మట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రణ జేయబడిన బ్రాహ్మణులలో నొకరుగాని బహుమందిగాని వమనము జేసినప్పుడు శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము కలుగుచున్నది. కాఁబట్టి సూక్తశతమును పఠించినయెడల సంపూర్ణము నొందును. పిండప్రదానముకంటె పూర్వము పితృస్థానీయునికంటె నితరులగు పితామహ ప్రపితామహ విశ్వేదేవస్థానములయందు నిమంత్రిత బ్రాహ్మణులలో నెవరైన నొకరు వమనము జేసినయెడల శ్రాద్ధవిఘ్న నివృత్తికొరకు హోమమును అనేకులు వమనము జేసిన హోమము సూక్తపారాయణము జపము పితృస్థాన నిమంత్రిత బ్రాహ్మణుడు వమనము జేసిన దర్శశ్రాద్ధమును చేయవలయును. ఆదినమునందు పునఃపాకము జేసి శ్రాద్ధమునందు భుజింపజేయవలయును. మాసికాబ్దికశ్రాద్ధమగునేని యాదినమునం దుపవాసము జేసి పరదినమునందు తిరిగి శ్రాద్ధమాచరించి భుజింపజేయవలయును. సంగ్రహకారుని వచన మేప్రకారమనగా, శ్రాద్ధమునకు ప్రధానము పిండప్రదానము దానికి భోజనము అంగభూతము అనగా సహాయకారి కాఁబట్టి భోజనక్రియలకు హానికలిగినప్పుడు శ్రాద్ధమును రెండుపర్యాయములాచరింప నక్కఁరలేదనిచెప్పెను. ఈవిషయము సంకల్పశ్రాద్ధములకంటె నితరములగు పార్వణశ్రాద్ధమునందు పితృస్థాన నిమంత్రిత బ్రాహ్మణునికంటె నన్యస్థాన నిమంత్రిత బ్రాహ్మణునికి వమనముచే భోజనక్రియకు హానికలిగిన సందర్భములో తెలిసికొనవలయును. శ్రాద్ధావృత్తిని చేయగూడదనిచెప్పి నందువలన భోజనక్రియకు నిషేధము కలుగుటచే హోమము చేయవలయునని సూచింపబడినది. శ్రాద్ధపంక్తియందు భుజింపుచున్న బ్రాహ్మణులలో నొకవమనము జేసినయెడల లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి యర్చనాదికము జేసి హోమము చేయవలయునని ఆసంగ్రహకారునిచేతనే చెప్పబడినది. ఇట్లుచేయువిధానము చెప్పబడెను.

పితృస్థానవ్యతిరిక్త బ్రాహ్మణవిషయము.

౫౫౪—తా. స్మృత్యంతరములో జెప్పబడిన దేమనగా. విశ్వేదేవస్థాన నిమంత్రితులుగాని పితామహ ప్రపితామహస్థాన నిమంత్రితులు

గాని వమనము జేసినయెడల ప్రాణాపానాది యైదు మంత్రములతోను ముప్పదిరెండు పర్యాయములు హోమము జేసి హోమ శేషమును పూర్తి నొందించి శ్రాద్ధశేషమును సమాప్తి చేయవలయును. శ్రాద్ధమునందు భుజింపుచుండగా నొకభోక్తకు వాంతి కలిగినయెడల నగ్నిని ప్రతిష్ఠించి ఆస్థాన సంబంధమగు వాని గోత్రనామములను జెప్పి యావాహనాసనాదిక మగు నర్చనను గావించి అన్నత్యాగమును జేసి ప్రాణాపానాది యైదు మంత్రములచేతను ముప్పదిరెండు పర్యాయములు యథావిధిగా హోమ మును జేసి హోమ శేషమును సమాప్తినొందించి శ్రాద్ధశేషమును పూర్తి చేయవలయును. అది యేవిధమనగా ప్రాణాపానాది యైదు మంత్రముల వారు ఆవృత్తులగా జెప్పినయెడల ముప్పదియగును మిగిలిన రెండును ఉదా న సమానములను జెప్పిన ముప్పదిరెండగును. హోమములు పూర్తియగు నంతవరకు ఆవృత్తిగా జెప్పవలయు ననియు ఆవృత్తిజేయగా మిగిలినప్పుడు చివర మంత్రములతో హోమసంఖ్యను పూర్తి చేయవలయు ననియు సూత్రములు చెప్పినవి. కాబట్టి చివరమంత్రములతోనే సమాప్తి చేయ వలయును. ఇక్కడ ఒక్కబ్రాహ్మణుడే యని చెప్పుటచే పైన చెప్పిన విధ ముగా జేయవలయును అనేకులు వమనము చేయుటచే విఘ్నము కలిగిన యెడల హోమసూక్తములచేతను హోమసూక్త జపములచేతను విఘ్న మును తొలగించవలయును. ఈప్రకారము చేయనియెడల వెనుక యొక బ్రాహ్మణుడు అని చెప్పిన దానికి వ్యర్థత్వము కలుగుచున్నది. పిండప్రదా నము జేయక పూర్వము భోక్తకు వమనము సంభవించిన యెడల తిరిగి పాకముచేసి యథావిధిగా పిండప్రదానము చేయవలయు ననెడి యితర స్మృతివచనము పితృస్థానసంబంధమగు భోక్తవిషయముగా జెప్పబడెను ఎందువల్ల ననగా శ్రాద్ధమునకు పిండప్రధానమే ప్రధానమనియు తిరిగి శ్రాద్ధము చేయవలయు నని యున్నందున పితృస్థాన విషయముగా గ్రహిం చుకొనవలయును. మరియు పిండప్రదానము జేయక పూర్వము పితృస్థానీ యుడు వమనము జేసికొనిన యెడల తిరిగి పాకమును జేసి యథావిధిగా శ్రాద్ధము నాచరింప వలయుననియు ఆదినమునందే తిరిగి పాకము జేసి శ్రాద్ధము చేయవలయు ననెడి రెండువచనములు దర్శశ్రాద్ధ విషయముగా తెలిసికొనవలయును. మృతదినాబ్దికమునకు విఘ్నము సంభవించిన యెడల మరుదినమునం దాచరింపవలయునని యున్నది. ఆవిషయము ముందు జెప్పబడును. బ్రాహ్మణు లన్న శ్రాద్ధమును జేయుటకు నాటంకము సంభ

వించెనేని మాసికశ్రాద్ధము ప్రత్యాబ్దికముగాక మిగిలిన శ్రాద్ధములను అమావాస్యాదిని తిరిగి పాకమును జేయుటకు వీలు లేనియెడల ఆమద్రవ్యముతోనే చేయవలయునని యున్నది. మాసికాబ్దికవిషయమైు యితరస్మృతులలో చెప్పబడిన దేమనగా పితృపితామహాది ముగ్గురు స్థానములలో పితృస్థాన నిమంత్రితుడు వమనము జేసికొనిన యెడల ఆదినమునం దుపవాసముండి మరుదినమున శ్రాద్ధ మాచరింపవలయునని తిరిగి శ్రాద్ధవిధిని చెప్పుటచేతను మాసికాబ్దిక విషయముగా నిశ్చయింపబడుచున్నది ఇచ్చట సంకల్ప శ్రాద్ధమునందు తిరిగి చేయుటను గురించి సంగ్రహకారుడు చెప్పిన దేమనగా సంకల్పశ్రాద్ధమునందు భోజనక్రియయే ప్రధానమైయున్నది. కాబట్టి పితృస్థానీయులలో వమనము కలిగినయెడ తిరిగి చేయవలయునని చెప్పెను. పితృస్థానీయులలో ననగా పితృస్థానమున నిమంత్రతునకే యని తెలియవలెను. పితామహాది స్థానీయుల విషయముకాదు ఈసంకల్ప శ్రాద్ధమునందును పూర్వము చెప్పబడిన యితరస్మృతుల సంబంధమును పట్టి యాదినమునం దుపవాసముచేసి మరుదినమునందు శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. పితామహ ప్రపితామహ స్థానీయులు విశ్వేదేవస్థానీయుడు వమనము చేసికొని నందువలన విఘ్నము కలిగనేని పూర్వముచెప్పినట్టి వ్యవస్థను అనుసరించి తెలిసికొనవలయును.

ఉపవాస స్వరూపమును చెప్పుచున్నాడు.

౩౫౫—తా. పాపకార్యములనుండి మళ్లి మంచికార్యములయందాసక్తికలిగి నిద్రాసంభోగాదులను వర్జించి సుగుణములతో గూడియుండుట యుపవాసమని చెప్పబడును. 'ఇంద్రాయ సోమసూక్తేన' అనగా నింద్రునికొఱకు సోమసూక్తమును పఠించవలయునని సామాన్యముగా ప్రాయశ్చిత్తవిధానము చెప్పుటవలన వాంతి వెళ్లుటగాక మరియొక కారణమువల్లను విఘ్నము కలిగినప్పుడు కూడా యీప్రాయశ్చిత్తమునే చేయకూడదా యని ప్రశ్నచేసిన యెడల ఆశౌనకునిచేతనే తిరిగి శ్రాద్ధమును చేయవలయునని చెప్పబడుటవలన నట్లు చెప్పకూడదు. భోజనము ప్రారంభించుటకు పూర్వముగాని పరమందుగాని శ్రాద్ధమునకు విఘ్నముకలిగనేని తిరిగి శ్రాద్ధమును చేయవలయును జపహోమములు తృప్తికరమైనవి కావని స్మృతులయందు చెప్పబడినది. తిరిగి శ్రాద్ధము నేదినమందు చేయవలెనో చెప్పబడుచున్నది. శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము కలిగినప్పుడును ఆబ్దిక దినము తెలి[illegible]నప్పుడును [illegible]దినమందుగాని యమావాస్యయం

దుగాని శ్రాద్ధము నాచరింపవలయునని పూర్వమే చెప్పబడియున్నది. ఉచ్ఛిష్ట లేపనము యొక్క స్పర్శ కలిగినప్పుడు మరియొక జలముచే ప్రక్షాళనము జేసికొని భోజనము చేసిన పిమ్మట తిరిగి స్నానము చేసి మూడువందల పర్యాయములు గాయత్రీమంత్రజపమును చేయవలయును. ఒకరి యుచ్ఛిష్టము మరియొకరికి సంస్పర్శ కలిగినయెడల నుచ్ఛిష్ట స్పర్శపాత్రను విడిచి మరియొక పాత్రయందు అన్నము వ్యంజనాది సమస్తపదార్థమును పూర్వమువలెనే యుంచి యాబ్రాహ్మణుని భుజింప చేయవలయును.

విధురవిధవా లక్షణము.

౨౪౬—తా. అగ్నిహోత్రములు లేనివానికి వేదమే యగ్నిహోత్రమనియు వేదపఠన జేయనివాడు అనగ్నికుడనియు ఆప్రకారమే పుత్త్రులు లేనివాడును అనగ్నికుడనియు పుత్త్రులుకలవాడు అగ్నిహోత్రములు కలవాడే యనియు చెప్పబడెను. పుత్రులుకలవాడు అగ్నిహోత్రములు కలవాడనియు గృహస్థుడనియు మరియొకరు చెప్పిరి. భార్యాపుత్రులు లేనివాడు విధురుడని చెప్పబడును. పుత్రవంతుడగు గృహస్థుడు గ్రుడ్డివాడైనను అగ్నిహోత్రములు లేనివాడైనను యజ్ఞము దానము జపము హోమము స్వాధ్యాయము పితృకర్మ మొదలగు కర్మలను జేయుటయందు దూష్యుడు కాడు. అనగా, అర్హతకలవాడగును. భార్యాపుత్రులు లేని పురుషుడు విధురుడనియు పెనిమిటి పుత్రులు లేని యాడుది విధవయనియు పెద్దలచే చెప్పబడియున్నది.

పాకనియమము.

౨౪౭—తా. భార్య వెలుపలనున్నప్పుడు మాసికము సపిండనము అమాశ్రాద్ధము ఆబ్దికము వీటివిషయమై పాకమన్యునిచే జేయించవలయునని ధర్మశాస్త్రమునందు కలదు. అనగా తల్లిదండ్రులకంటె నితరులగు జ్ఞాతులకు కర్తృత్వము వహించి చేయుచున్నప్పుడు భార్య వెలుపలుండిన యెడల మాసికములు షోడశశ్రాద్ధములు సపిండనము దర్శశ్రాద్ధము వీటివిషయమై పాకము తాను జేయుటకు శక్తుడు కానియెడల మరియొకరిచే పాకము చేయించవలయును. ఒక్కనియందు కర్తృత్వము కలిగి యనేక శ్రాద్ధముల నొక్కదినమందు చేయవలసినప్పుడు తంత్రవిధిగా వైశ్వదేవమును జేయవలయును. వేరుపాకము చేయనక్కరలేదు. నిత్యనైమిత్తికములగు శ్రాద్ధములు సంభవించినప్పుడు నిత్యశ్రాద్ధమును విడువకూడదు. నైమిత్తికమును ముందుగావించి పిమ్మట నిత్యమును చేయవలెను. ఒక్క

కర్తృత్వమే కలిగి యున్నప్పుడును ఏకపాకముతో తంత్రప్రకారము జరిగించవలయును. అనేక కర్తృత్వములగు శ్రాద్ధములు సంభవించినప్పుడు వేరుపాకము చేయవలయును. తల్లిదండ్రులయొక్క శ్రాద్ధము లేకదినమందు సంభవించినయెడల నొక్కపాకమునందే ముందుగా పితృక్రియలను జేసి పిమ్మట మాతృక్రియలను జేయవలయును. అగ్నౌకరణ మొకసారియే చేయవలెను. అర్ఘ్యమును వేరువేరుగా విడువవలయును. తల్లిదండ్రులకు మూడుమూడు పిండముల నుంచవలయును. అనేకతల్లుల శ్రాద్ధములయందు నొక్కబ్రాహ్మణునియందే యావాహనము జేసి యథావిధిగా పూజింపవలయును. పుత్రులు లేనివానివిషయమై దయకలిగి బహుశమైయున్నట్టి మహాలయమునందు శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. ఏకోద్దిష్టవిధానముగ జేయవలయునుగాని త్రిపూరుష వర్గత్రయముతో జేయకూడదు. విధవయగుస్త్రీ తనపెనిమిటి మొదలు ముగ్గురువరకును తనతండ్రి మొదలు ముగ్గురువరకును శ్రాద్ధమును అమాశ్రాద్ధమును జేయవచ్చును. తనశాఖాప్రకారముగ జేయుటకు సంభవము కానియెడల ఋక్ శాఖాప్రకారముగా శ్రాద్ధమును చేయవలయును. స్వశాఖానుసారముగా జేయుట సంభవముకానియెడల ఋక్శాఖాప్రకారను చేయవలయును. లేనియెడల కర్మహానియగును. ఇది పూర్వాచారమై యున్నదని ధర్మశాస్త్రమునందు కలదు.

పిండదానమందు నిర్దోషవచనములు.

౫౫౮—తా. భరణియందు వ్యతీపాతయందు త్రిస్పోష్టకులయందు ద్వాదశులయందు పిండప్రదానము జేయుట విషయమై వారదోషము లేదు. పక్షశ్రాద్ధము మృతాశ్రాద్ధముల విషయమై నిషేధింపబడిన దినమైనను పిండప్రదానము జేయవచ్చును దోషము లేదని గ్రంథాంతరమందు కలదు. తీర్థమునందు తీర్థశ్రాద్ధమునందు మహాలయపక్షమునందు ప్రత్యాబ్దికమునందు పిండప్రదానము జేయవచ్చును. దోషములేదని మనువు చెప్పెను.

మహాలయములు.

౫౫౯—తా. మహాలయపక్షములో ప్రతిదినమునందు జేయబడిన శ్రాద్ధము గయలో జేయబడిన దానితో సమానమగును. మహాలయపక్షములో భరణీనక్షత్ర యుక్తదినమునందు జేసిన నైదుగయలయందు జేయబడిన దానితో సమానమగును. వ్యతీపాతయందు జేసిన పదిగయలతో

సమానమనియు పక్షమధ్యయందు (అనగా నష్టమియనుట) జేయబడిన

యిరువైగయలతో సమానమనియు ద్వాదశియందు జేయబడిన నూరుగయలతో సమానమనియు అమావాస్యయందు జేసిన వెయ్యిగయలతో సమానమనియు ఆశ్వయుజ శుద్ధవిదియయందు పితృదేవతులను గురించి చేయబడిన శ్రాద్ధమక్షయమగుననియు చెప్పబడెను తండ్రి, పితామహుడు, ప్రపితామహుడు, తల్లి, పితామహి, ప్రపితామహి, మాతామహుడు, తల్లికి ప్రపితామహుడు, తల్లికి తల్లి, తల్లికి పితామహి, తల్లికి ప్రపితామహి, పినతండ్రి పెత్తండ్రులు, సవతితల్లులు, ఏకోదరులు, భిన్నోదరులు, తండ్రికి సోదరులపుత్రులు, తండ్రిసోదరులయొక్క భార్యలు, భార్య, తనకుమారుడు తండ్రికి తోబుట్టువ, మేనమామ, తల్లికి తోబుట్టువ, ఆమెకుమాళ్లు, కుమార్తె, ఆమెకుమారుడు, తనతోబుట్టువ, ఆమెకుమారుడు అల్లుడు, అత్తమామలు, మేనమామయొక్క పుత్త్రులు, భార్యయొక్క సోదరుడు, తోబుట్టువయొక్క పెనిమిటి, జ్ఞాతులతో సపిండులు, సమానోదకులు, ఉపాధ్యాయులు, తల్లిదండ్రులయొక్కయు తనయొక్క యితరమగు బంధువులు, అని యీప్రకారము శ్రాద్ధముల గురించిగాని తర్పణను గురించిగాని కారుణ్యవిధానము చెప్పబడెను. లేక మరియొకపక్షము కలదు. దైవము, తండ్రి, తల్లి, మాతామహుడు, తండ్రి సోదరుడు, తనసోదరుడు, మేనత్త, మేనమామ, భార్యయొక్కతండ్రి, తల్లితోబుట్టువ, తనభార్య, సవతితల్లి, దౌహిత్రుడు, మేనల్లుడు, కోడలు, సంబంధము కలవారు, బావమరది, గురువు, ఆచార్యుడు, ప్రభువు, స్నేహితుడు, వీనినిగురించి శ్రాద్ధాదులను జేయవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. స్మృతిసంగ్రహమునందు జెప్పబడినదేమనగా, భాద్రపద బహుళపాడ్యమి మొదలమావాస్యపర్యంతము శ్రాద్ధమాచరించిన ముఖ్యపక్షము. లేక పంచమిగాని అష్టమిగాని దశమిగాని ప్రారంభించి అమావాస్యపర్యంతము చేయవలయును. లేక తనశక్తిననుసరించి యొక్కదినమునందైనను జేయవలయును. ఏదినమునందాచరించిన నపరాహ్ణకాలమునందు జేయవలయును. మహాలయాది శ్రాద్ధముల నాచరించునపుడు తల్లులు యిద్దరు ముగ్గురు మొదలగు నెందరికి జేయవలసియుండిన నొక్క బ్రాహ్మణునియందే యావాహనము చేయవలయును. ప్రత్యాబ్దికమునందు వేరువేరుగా చేయవలయును. ఈవచనమే యితర స్మృతులయందు కలదు. మహాలయమునందు గయాశ్రాద్ధమునందు ప్రత్యాబ్దికమునందు అన్వష్టకలయందు వృద్ధిశ్రాద్ధమునందు తీర్థశ్రాద్ధమునందు తల్లియొక్క శ్రాద్ధమును వేరుగా జేయవలయును. భాద్రపద బహు

శపక్షములో నందతిథియందు శ్రాద్ధమాచరించి పిండప్రదానము జేయ వచ్చును. త్రయోదశియందు శుక్ర మంగళవారములయందు భాను జన్మ త్రయమునందు పుత్రమిత్రకళత్రాది వృద్ధిని కోరువాడు శ్రాద్ధమును చేయ గూడదు. పాడ్యమి మొదలు అమావాస్యపర్యంతము జేయుట ముఖ్యమనె పక్షను నాశ్రయించి పదియేను దినములయందు నిత్యము శ్రాద్ధము జేయు విషయములో నిషిద్ధదినమునందు పిండప్రదాన విధిగానైనను జేయ వచ్చును. లేక సంకల్పవిధానముగానైనను జేయవలయును. "దినేదినే గయాశ్రాద్ధం" అనునది మొదలు "పితౄణాం దత్తమక్షయం" అను పర్యంతమునందు గ్రంథమునకు తాత్పర్యము వ్రాయబడినది. సంతానము లేక మృతినొందినవారియందు దయగలవాడై అపరపక్షశ్రాద్ధము నేకోద్దిష్టవిధిగా జేయవలయును. త్రిపురుషవిధిగా జేయనక్కరలేదని ధర్మశాస్త్రమునందు కలదు. కాబట్టి తనవంశమునందు పురుషులుగాని స్త్రీలుగాని పుత్రులులేక మృతినొందిన యెడల వారికి నేకోద్దిష్టవిధిగా మహాలయ శ్రాద్ధమును జేయవలయును. త్రిపూరుష వర్గత్రయము ననుసరించి చేయ నక్కరలేదు. పుత్రులులేని వానియందు దయగలవాడై మహాలయ శ్రాద్ధమును జేయవలయును. పుత్రులు కలవానికి శ్రాద్ధమాచరించిన వానిపుత్రులకు నష్టము కలుగును. కాబట్టి చేయకూడదు. ఈవిధముగానే స్మృతిసంగ్రహమునందు చెప్పినదేమనగా, పుత్రులు కలవానిని గురించి మహాలయమునందు శ్రాద్ధ మాచరించినయెడల వ్యర్థమగును. మరియు శ్రాద్ధము జేసినవాడు పితృహత్య చేసినవాడగును. తనవంశీకులు స్త్రీలు పురుషులు ఎవరైనను మృతినొంది వారివృత్తాంతము తనకు తెలియని యెడల వారికి నేకోద్దిష్టవిధిగానే చేయవలయును. పార్వణవిధిగా చేయ నక్కర లేదు. మాతామహులను మహాలయాది శ్రాద్ధములయందు సపత్నీకులనుగా గూర్చి యావాహనమును జేయవలయును. అర్ఘ్యమును తర్పణమును విడుచునప్పుడును పిండము నిచ్చునప్పుడును భార్యలకు వేరుగా నివ్వవలయును. అనేకవిధములగు శ్రాద్ధములేక కర్తృత్వము కలిగినప్పుడు ఆయాశ్రాద్ధముల నొక్కపాకమునందే వేరుగా చేయవలయును. స్మృతి సంగ్రహములో గర్గుడు చెప్పిన దేమనగా, కృత్తిక, రోహిణి, రేవతి, మఘ, నక్షత్రములయందును దర్శశ్రాద్ధమునందును పక్షశ్రాద్ధమునందును, తల్లిదండ్రుల ప్రత్యాబ్దికము సంభవించినప్పుడు వారి యాబ్దికమును ముందుగా నాచరించి పిమ్మట దర్శాది శ్రాద్ధములను,

చేయవలయును. జ్యేష్ఠ, విశాఖ, ఆశ్రేష, మూల, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్రలు, త్రిజన్మనక్షత్రములు, ఆదివార, మంగళవారములు, పునర్వసు, వీట్లయందు శ్రాద్ధములను జేయగూడదు. శ్రాద్ధకర్తకు నిరువై నాల్గవనక్షత్రమునందు నిరువైయేడవ నక్షత్రమందును నందతిథులయందును, శుక్రవారమునందును, శ్రాద్ధము నెప్పుడు జేయగూడదు. కర్త యొక్క త్రిజన్మ నక్షత్రములయందును భార్యయొక్కయు పెద్దకుమారుని యొక్కయు జన్మనక్షత్రముల యందును శ్రాద్ధమును జేయగూడదు. ఆదివార మంగళవార శుక్రవారములు నందతిథులును నిషేధములు. శుక్రవారమునం దెప్పుడును చేయగూడదు. ప్రజాపతిచెప్పిన దేమనగా, వర్షఋతువులో సూర్యుఁడు, కన్యారాశియందు ప్రవేశించి యుండగా ప్రతి దినమునందును శ్రాద్ధమును జేయవచ్చును. లేక బహుళపక్షము పదియేను దినముల యందైనను లేకపంచమి అష్టమి, దశమి, మొదలుకొనిగాని లేక అమావాస్య యందైనను తనకుగల కారుణ్యమును గూర్చి శ్రాద్ధమును జేయవలయును అమావాస్యయందు శ్రాద్ధము నాచరించునప్పుడు తిథివారనక్షత్రాది దోషవిచారణ చేయనక్కరలేదు బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుటకు ద్రవ్యములేని వాడగునేని పితృదేవతులకు పిండముల నైనను వేయవలయును. లేక సూర్యుఁడు వృశ్చికరాశిలో ప్రవేశించుటకు లోపుగా నెప్పుడైనను తనకు ద్రవ్యసమర్థత కలిగినప్పుడు అట్టి శ్రాద్ధమును జేయవచ్చును. లేక శ్రాద్ధమును జేయుటకు శక్తిలేనప్పుడు నిత్యము పితృసూక్తములను పఠనచేయవలయును. తిలోదకములను విడువవలయును. పదియేను దినములందును పితృదేవతలను గూర్చి సమిత్తులతో హోమమైనను జేయవలయును. లేక గోవులకు గడ్డినైనను వేయుచుండవలయును. ఒక్కదినముగాని రెండుదినములుగాని మూడుదినములుగాని యుపవాసము చేయవలయును. కాఁబట్టి ఇట్లు అనేకవిధములుగా చెప్పఁబడియున్నది. వీటిలో తనశక్తి ననుసరించి మహాళయశ్రాద్ధమును చేయవలయును. ఆషాఢ్యాది పంచమాపరపక్షము (అనగా భాద్రపద బహుళపక్షము) నందు శ్రాద్ధమును జేయక వ్యర్థముగా వెళ్లబుచ్చిన వానిని పితృదేవతులు హింసింతురు. కాఁబట్టి తెలిసిన విద్వాంసులు మహాళయ పక్షమునందు పితృదేవతులను గూర్చి శ్రాద్ధమును చేయవలయును. తల్లిజీవించి యుండునప్పుడు సవతితల్లులకు నేకోద్దిష్టముగాను సదైవతముగాను జేయవలయును. మఘాష్టమి అమావాస్య శ్రాద్ధములయం

ధ్యను తల్లిదండ్రుల మృతదినములయందును పిండప్రదానము జేయవచ్చును. వారనక్షత్రాది దోషములేదు, మహాలయమునందు గయాశ్రాద్ధమునందు మృతినొందిన వారియొక్క మృతదినములయందును తంత్రముగా శ్రవణముజేసి వేఱువేరుగా శ్రాద్ధమును చేయవలయును. మహాలయ పక్షములో పదిహేను దినములయందును నిత్యము శ్రాద్ధమును జేయువాడు ఆదినమునందే శ్రాద్ధాంగతర్పణ చేయవలయును. ఒక్కదినమునందే మహాలయ శ్రాద్ధమును జేయువాడు శ్రాద్ధాంగతర్పణను మరుదినమునందు చేయవలయును. పక్షమనఁగా పాడ్యమిమొదలమావాస్యపర్యంతము పదిహేను దినములయందు శ్రాద్ధమును జేయువాడు నందతిథ్యాది విచారణ చేయనక్కరలేదు ఆప్రకారముగా కార్ష్ణాజనియు చెప్పెను చతుర్దశియు విడిచిపెట్టకూడదనెను. అమావాస్యయందు మృతదినమునందు పితృపక్షమునందు శ్రాద్ధమును సపిండీకరణమును చేయవచ్చును. తిథివారాదులను చూడనక్కరలేదని స్మృతిసారసముచ్చయమునందు చెప్పఁబడినది. అమావాస్య వ్యతీపాత భరణి రెండు ద్వాదశులు వీటియందు శ్రాద్ధము నాచరించునప్పుడు తిథివార నక్షత్రాది విచారణ చేయనక్కరలేదని స్మృత్యంతరమందు చెప్పబడినది. మరియు మహాలయమునందు గయయందు తల్లిదండ్రుల శ్రాద్ధదినములయందు పితృదేవతలు పిండము నపేక్షించియుందురు. కాబట్టి అట్టిసమయములందు పితృదేవతలకు పిండప్రదానము జేయవలయును. కుమార్తెయొక్కయు పుత్రునియొక్కయు వివాహమైన యాఱుమాసములలోపల తల్లిదండ్రుల యాబ్దికములు సంభవించెనేని దర్భలను తిలల నుపయోగించకూడదు. గరికె అక్షతలతోను శ్రాద్ధమును చేయవలయును. పిండములను పెరుగు రేగుపండ్లతో మిశ్రముచేసి పూర్వము తృప్తియగునట్లు. చేసిన విధముగానే మూడుపిండములను చేయవలయును.

నిత్యపితృతర్పణమునందు విశేషము.

౨౬౦—తా. స్మృతిసంగ్రహమునందు చెప్పినదేమనగా దేవతులకు తర్పణను జేయునప్పు డొక్కదోసిలియు సనకాదిమునులగూర్చి జేయునప్పుడు రెండుదోసిళ్లును పితృదేవతలను గురించి చేయునప్పుడు మూడుదోసిళ్లును, జలమును విడువవలయును. స్త్రీలనుగూర్చి విడుచునప్పు డొక్కదోసిలియే విడువవలయును. ముందుగా సంబంధమును జెప్పి పిమ్మట గోత్రము నామమును వస్వాదిరూపమును చెప్పి పిమ్మట స్వధాశబ్దముతో

నమశ్శబ్దమును జేర్చి తర్పణను జేయవలయును. సవర్ణులకే తర్పణ చేయవలయుగాని యితరవర్ణులకు తర్పణ జేయనక్కరలేదనియు గోత్ర నామ రూపసంబంధములను చెప్పి పితృపూర్వకముగా వరుసగాను చివరను స్వధా శబ్ద నమశ్శబ్దము లుండునట్లుగా తర్పణ చేయవలయునని వ్యాసుడు చెప్పెను.

శ్రాద్ధతర్పణయందు విశేషము.

౨౬౮——తా. వసురుద్రాదిత్య స్వరూపులగు పితృపితామహ ప్రపితామహులను నామగోత్రములను జెప్పి తిలసహితముగా తర్పణ జేయవలయును. శ్రాద్ధమును జేసినవాడు మరుదినంబున పితృలను గురించి తర్పణజేయనియెడల తనవంశనాశనమగును. బ్రహ్మహత్యను కూడపొందును. పూర్వదినమునం దెవరినిగూర్చి శ్రాద్ధమును జేసెనో ఆపితృదేవతులకు మరునాడు తర్పణచేయునప్పుడు తిథివార నక్షత్రదోష విచారణ చేయనక్కరలేదని స్మృతిసంగ్రహమునందు కలదు. (కర్త) శ్రాద్ధమాచరించి మరియొక శ్రాద్ధపాకమునం దపేక్షకలిగి భుజించినయెడల తానుపితృదేవతులు ప్రళయపర్యంతము నరకములో నుందురు. మహాలయపక్షములో ప్రతిదినమందు శ్రాద్ధమును జేయునప్పు డాదినమునందే శ్రాద్ధాంగతర్పణను వేరువేరుగా జేయవలయును. ఒక్కదినమునందే చేసినయెడల మరునాడు తర్పణను జేయవలయును. ఎప్పుడుచేసినను తిలసహితముగానే చేయవలయును. మరునాడు స్నానముచేసి యార్ద్రవస్త్రముతో తిలతర్పణగావించి పిమ్మట సంధ్యావందనము జేసికొనవలయును. దీనివిషయమై స్మృతియెట్లు చెప్పెననగా, మరునాడుదయంబున స్నానముచేసి యార్ద్రవస్త్రముతో తిలసహితముగా తర్పణచేసి తిరిగి స్నానముచేసి ప్రాతఃకాల సంధ్యావందనమును జేయవలయు ననియు శ్రాద్ధము నాచరించి మరునాడే శ్రాద్ధాంగతర్పణ తిలసహితముగా చేయవలయునుగాని శ్రాద్ధదినమునందు జేయగూడదనియు సపిండీకరణమునందు మాసికమునందు అనుమాసికమునందు ప్రథమాబ్దికమునందు శ్రాద్ధాంగ తిలతర్పణము లేదనియు చెప్పఁబడెనని తా.

అనేకపుత్రులు కలవానికి కర్తృనిర్ణయము.

౨౬౯——తా. ఒక్కనికి ననేకభార్యలుండి వారికందరికిని పుత్రులుండిరేని పెద్దభార్యయొక్క కుమారుడు పెద్దవాడైనను చిన్నవాడైనను దహనసంస్కారము చేయవలయును. ఎందువల్లననగా, దహనసంస్కారము విషయమై అగ్రత్వము పెద్దభార్య కుమారునియందే కలదు. తండ్రికి

సపిండీకరణము జేయువిషయములో భార్యలందరికి కలిగియున్నపుత్త్రులలో నెవడు జ్యేష్ఠుడో వాడే సపిండీకరణమును జేయవలయునని కాశ్యప మునీశ్వరుడు చెప్పెను.

ఉపనయనము కానివాడు కర్తయగు విషయము.

౫౬౩—తా. చూడాకర్మ చేయఁబడిన అనగా ఉపనయనము కాక పూర్వము మాతాపితరుల విషయమై ఉదకపిండదానముల జేయవచ్చును. స్వధాశబ్దమును చెప్పవచ్చును. వేదమును చెప్పకూడదు. అనుపనీతుడై నప్పటికిని తల్లిదండ్రుల శ్రాద్ధములను జేయవచ్చుననియు స్వధాకారమును ప్రయోగింపఁదగుననియు వేదోచ్చారణమాత్రము. చేయకూడదనియు స్మృతియందు జెప్పఁబడినది. కాఁబట్టి చూడాకర్మ చేయబడక పోయినను తల్లిదండ్రుల దహనసంస్కారము చేయవచ్చును. సంవత్సరమునకు లోపుగా చూడాకర్మ చేయఁబడినప్పటికిని పైతృమేధిక కర్మను చేయగూడదని చెప్పబడెను. కుమారుఁడు పుట్టినంతమాత్రముచేతనే పితృఋణమును తీర్చుకొనువాడగునని చెప్పఁబడినప్పటికిని సంవత్సరమునకు లోపుగా పైతృమేధిక కర్మను చేయకూడదని కాలాదర్శమునందు చెప్పఁబడినది. చిన్నకుమారుఁడు దహనాది సమస్తక్రియలను చేయవచ్చునుగాని సపిండీకరణము మాత్రము పెద్దకుమారుడే చేయవలయును. మఱియు కాలాదర్శనమునందు చెప్పఁబడినదేమనగా, పెద్దవాడైనను చిన్నవాడైనను పెద్దభార్యయొక్క కుమారుడే దహించవలయును. దహనకార్యము విషయమై పెద్దభార్యయొక్క కుమారునియందే అగ్రత్వము కలదు. అనేక భార్యలయొక్క పుత్రులలో నెవడు పెద్దవాడో వాడే తండ్రియొక్క సపిండీకరణమును చేయవలయునని చెప్పఁబడెను. తల్లియొక్క శ్రాద్ధము పృథక్కుగా జేయబడినప్పుడు ఆజ్యము నామెకే జేయవలయును. ఆజ్యహోమమును జేసినయెడల ఆశ్రాద్ధము వ్యర్థమగునని చెప్పబడినది. కాఁబట్టి తండ్రిశ్రాద్ధము సంభవించినప్పుడు వేరుగాగాని కూడాగాని చేయునప్పుడు యేడాహుతులను వేయవలయును. తల్లినుద్దేశించి వేయనక్కరలేదు.

మహాలయ శ్రాద్ధక్రమము.

౫౬౪—తా. ముందుగా తండ్రి, తల్లి, సవతితల్లి, మాతామహుఁడు, తల్లియొక్కతల్లి, భార్య, కుమారుఁడు సోదరుఁడు, తండ్రి సోదరుడు, వారికుమాళ్లు, వారిభార్యలు, తండ్రితోబుట్టువలు, తల్లితోబుట్టువ, భార్యయొక్కతండ్రి, మేనమామ, భార్యయొక్కతల్లి, మేనమామభార్య, కుమా

ర్తె, తోఁబుట్టువ, మేనల్లుడు, తోఁబుట్టువయొక్క భర్త, భార్యాసోదరుడు, కోడలు, అల్లుడు, సగోత్రులు, బంధువులు, స్నేహితుడు, గురువు, స్నేహితునియొక్క స్నేహితుడు, స్వామి, మంత్రోపదేశమును చేసినగురువు, విద్యాభ్యాసము చేసినవాడు, తన్నురక్షించినవాడు, పూర్వజన్మసంబంధుడు, ఈమొదలగువారి కందరికిని మహాలయమునందు శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. స్వశాఖీయుడును స్వకులీనుడును శ్రోత్రియుడును స్నాతకుడును తపశ్శాలియును పుత్రసంతానవంతుడునగు బ్రాహ్మణుని శ్రాద్ధము నం దర్భనచేయవలయును. శమీపత్రప్రమాణముగా పిండములను జేసి గయాశిరస్సునందు వేసినయెడల యేడుగోత్రములవారిని నూటయొక్క తరముల వారినందరిని నరకమునుండి విముక్తులను జేయగలుగునని చెప్పఁబడి యున్నది.

సప్తగోత్రముల వివరము.

౫౬౪—తా. తల్లి, తండ్రి, భార్య, తోఁబుట్టువ, కుమార్తె, మేనత్త, తల్లితోఁబుట్టువ, వీరు ఏడుగోత్రముల వంశస్థులని చెప్పఁబడుదురు. తల్లియొక్క వంశీకులు, 24 తరములు, తండ్రివంశీకులు 20 తరములు, భార్య వంశీకులు 16 తరములు, తోఁబుట్టువ అత్తవారివంశీకులు 12 తరములు, కుమార్తె అత్తవారి వంశీకులు 11 తరములు, మేనత్త అత్తవారి వంశీకులు 10 తరములు, తల్లితోఁబుట్టువుల అత్తవారి వంశీకులు 8 తరములు, మొత్తము 101 తరములవారు మహాలయ శ్రాద్ధమువలన తరింతురని చెప్పఁబడి యున్నది.

పరేహనియందు తర్పణనిషేధము.

౫౬౬—తా. స్మృతిసారసంగ్రహమునందు శ్రాద్ధాంగతర్పణ విషయమై నిషేధము చెప్పఁబడినది యెట్లనగా, తీర్థశ్రాద్ధమునందు గయాశ్రాద్ధమునందు ప్రేతశ్రాద్ధమునందు అనుమాసికమునందు సపిండీకరణమునందు తిలతర్పణ చేయకూడదనియున్నది. వృద్ధిశ్రాద్ధమునందు సపిండీకరణమునందు అనుమాసికమునందు ప్రథమాబ్దికమునందు తిలతర్పణము చేయకూడదని మరియొకరు చెప్పిరి. దర్శశ్రాద్ధమునందు పూర్వము తర్పణచేయవలయు ననియు మహాలయశ్రాద్ధమునందు శ్రాద్ధమాచరించిన పిమ్మట తర్పణచేయవలయు ననియు ప్రత్యాబ్దికవిషయములో శ్రాద్ధమునకు పూర్వమందుగాని పరమందుగాని ఆదినమునందు చేయక మరుదినంబున చేయవలయు ననియు మరుదినము నిషిద్ధ తిథివారాదులు కలిగియున్నను జేయ

వచ్చుననియు యేవర్గమునకు శ్రాద్ధము నాచరింతురో యావర్గమునకు తర్పణచేయవలయునుగాని యితరవర్గములకు చేయనక్కర లేదనియు నితర స్మృతులయందు చెప్పఁబడినది.

సప్తపౌరుష క్రమము.

౨౬౭—తా. ఒక్క వంశమునందు బుట్టినవారిలో నేడుతరముల వరకు సపిండులనియు పదునాల్గు తరములవరకు సోదకులనియు నిరువదొక తరము పర్యంతము సగోత్రులనియు చెప్పబడుదురు. జాతాశౌచ మృతాశౌచ విషయములో నేడుతరముల పర్యంతము దశరాత్రములనియు అది మొదలు పదునాల్గుతరముల పర్యంతము మూడు దినములనియు అది మొదలు ఇరువదొకతరము పర్యంత మొక్కదినమనియు అటుపిమ్మట ఆశౌచము లేదనియు చెప్పబడినది. సపిండులలో దశరాత్ర మృతాశౌచము చెప్పబడినది కాఁబట్టి బ్రాహ్మణులకు దశరాత్రములు చేతను క్షత్రియులకు పండ్రెండు దినములచేతను వైశ్యులకు పదియేను దినములచేతను శూద్రులకు ముప్పదిదినములచేతను శుద్ధికలుగునని చెప్పఁబడినది, తల్లి దండ్రులయొక్కయు గురువుయొక్కయు మరణమునందు పదిదినము లాశౌచము కాఁబట్టి ఆదినములలో సపిండసంజ్ఞగల వారందరును దానమిచ్చుట అధ్యయనము చేయుట విడువవలయునని చెప్పియున్నందున దశరాత్రాశౌచము విహితమైనది. తల్లిదండ్రులు సపిండులు కాఁబట్టి దశరాత్రములని చెప్పఁబడినది, మరియు మహాగురువులయొక్క మరణమునందు పండ్రెండుదినముల పర్యంతము దానాధ్యయనములు చేయగూడదని యున్నది. సపిండులకు పదిదినము లాశౌచమనియున్నది. ఇట్లుండగా, తల్లిదండ్రులు ఉపనయనముచేసి సంపూర్ణముగా వేదమును జెప్పినవాఁడు. ఈ ముగ్గురు మహాగురువులని చెప్పబడుదురు. కాఁబట్టి వీరి మరణవిషయమై పదిదినములనియు పండ్రెండుదినము లనియు రెండుపక్షములుగా నున్నది; ఎందువల్లననగా, మహాగురువుల మరణమునందు పండ్రెండు దినముల పర్యంతము దానాధ్యయనములను విడువవలయు ననియు సపిండుల మరణమునందు పదిదినముల పర్యంతము విడువవలయునని యున్నది. మరియు తల్లితండ్రి ఆచార్యుడు ఈముగ్గురు మహాగురువు లనియు వీరి మరణమునందు పదిదినముల పర్యంతము విడువవలయు ననియు ఆప్రకారముగానే వారిస్త్రీలు మృతినొందిన నాచరింపవలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. రెండు పక్షములయందు మహాగురు ... యన్నము నాశౌచ నివృత్తి

పర్యంతము భుజింపగూడదు. దానమిచ్చుట పుచ్చుకొనుట హోమము స్వాధ్యాయము మొదలగు నిత్యక్రియలు నిషేధింపబడును. వైతానక్రియ మాత్రము నివారింపబడదు. మృతదినము మొదలు పదిదినముల పర్యంతము ప్రేతకార్యము చేయవలయును. మహాగురు మరణమునం దెప్పుడును పదిదినము లాశౌచము ఉపనయనాది క్రియలను జేసి వేదమును పఠింపజేసినవాడు గురువనియు జీవనము నిమిత్తమై వృత్తిని కల్పించి యిచ్చినవాడు మహాగురువనియు చెప్పబడియున్నది. ఇట్లు బహువచనములు బహువిధములుగా చెప్పియున్నందున తండ్రి కుమారునకు నుపనయనాది సంస్కారములను జేసి వేదమును పఠింపజేసి పిమ్మట జీవనార్థము వృత్తినికూడ యేర్పాటు చేయును. కాబట్టి అటువంటి తండ్రియే మహాగురువనియు అట్టి తండ్రియొక్క మరణమునందు పండ్రెండుదినము లాశౌచమనియు కొందరు నిర్ధారణచేసిరి. ఈయర్థమునే బోధించునట్టి విజ్ఞానేశ్వరీయ వచనము "యస్తుపితా పుత్రానుత్పాద్య...ఆశ్వలాయనోక్తం ద్రష్టవ్యం" యనుదానివలన తెలియబడుచున్నది. పండ్రెండుదినముల పర్యంత మాశౌచము కాబట్టి దేవతార్చనము ఇతర పితృకార్యములు దానము హోమము జపము మొదలగునవి చేయకూడదు. ఏకోద్దిష్టానంతరమే సంస్కర్తకు శుద్ధియని మరియొకరుచెప్పిరి. పండ్రెండుదినము లాశౌచము పక్షములో చేయవలసిన విధాన మెట్లనగా, శుద్ధిలేక పోయినను ఆద్యశ్రాద్ధమును పదకొండవదినమునందు చేయవలయుననియు కర్తకు తాత్కాలిక శుద్ధికలుగుననియు చెప్పబడియున్నది. కాబట్టి పదకొండవ దినమునందు అగ్నౌవాద్యైకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమును ఆద్యైకోద్దిష్టశ్రాద్ధమును చేసి శాస్త్రమున చెప్పబడిన దినమునందు ఊనమాసికమును పెట్టి రెండవ మాస మృతదినమునందు వృషోత్సర్జనముజేసి పిమ్మట ఆదినమునందే రెండవ మాసికము మొదలు మాసికముల నన్నియు నేకోద్దిష్టవిధిగా నాచరించి మూడవ పక్షమునందు సపిండీకరణమును చేయవలయును.

దశరాత్రాశౌచ పక్షమునందు.

౨౮౧—తా. పదిదినములలోపల ప్రత్యాబ్దికము సంభవించెనేని పదకొండవదినమునం దాద్యాదిశ్రాద్ధముల నాచరించి పిమ్మట నాదినమునందే ప్రత్యాబ్దికమును పెట్టవలయును.

ఆశౌచకాలము.

౨౮౨—తా. జాతాశౌచ మృతాశౌచముల మధ్యలో ప్రత్యా

బ్దికము సంభవించినయెడల యెప్పుడు తిరిగి పెట్టవలయునో దాని కాలమును చెప్పుచున్నాడు. ఆశౌచమధ్యయందు ప్రత్యాబ్దికము వచ్చినప్పుడు ఆశౌచ వెళ్లిన మరుదినమునందు అనగా పదకొండవదినమునందు పెట్టవలయును. ఆప్రకారముగానే ఋష్యశృంగుని వచనము కలదు. ఆశౌచానంతరమందును పెట్టుటకు నభ్యంతరము కలిగినయెడల అమావాస్యయందైనా పెట్టవలయును. ఈప్రకారముగానే గోభిలుడును చెప్పెను మాసికములు ఉదకుంభశ్రాద్ధములు ప్రసవేష్టులు ప్రత్యాబ్దికము ఆశౌచములో వచ్చినప్పుడు ఆశౌచానంతరమందుగాని లేక అమావాస్యయందుగాని పెట్టవలయునని వసిష్ఠాది మునులయొక్క వచనములు గలవు. కాబట్టి సూతకాదులచే ముఖ్యకాలమునకు నాటంకము కలిగనేని ఆశౌచానంతరదినమునందు చేయుటముఖ్యము. ఆప్రకారముగానే ఋష్యశృంగుని వచనముకలదు. మరియు సూతకము మొదలగువాటిచే శ్రాద్ధదినములకు నభ్యంతరము కలిగనేని సూతకానంతరమందుగాని తిరిగి ఆతిథియందుగాని పెట్టవలయునని అత్రివచనము కలదు. అనగా సూతకము వెళ్లిన పిమ్మటగాని అనంతర మాసములో పూర్వము మృతదినముగల పక్షములోగాని లేక తిరిగి మృతదినమందుగాని పెట్టవలయునని రెండుపక్షములు చెప్పెను. తిరిగి ఆపక్షములో పెట్టవలయునని చెప్పిన దానికి విరోధమేమియును లేదు. తిరిగి ఆతిథియందు పెట్టవలయునని చెప్పిన దానివిషయము విచారించగా ప్రతిమాసములో మృతదినమునందు పెట్టబడెడి యేకోద్దిష్ట మాసికశ్రాద్ధమునకు సూతకముకంటె మరియొకకారణముచే విఘ్నముకలిగనేని తిరిగి ఆతిథియందు పెట్టవలయునని ఋష్యశృంగుని వచనమునకు విరోధము లేకుండునట్లు చెప్పబడినది. ఏకోద్దిష్టమునకు విఘ్నముకలిగినప్పుడు అనంతర మాసములో శుక్లపక్షములోగాని బహుళపక్షములోగాని మృతదినమందు పెట్టవలయునని దేవలుడును చెప్పెను. అందువలన ఆశౌచ నిమిత్తమైన విఘ్నము కలిగినప్పుడు ఋష్యశృంగుని వచనానుసారముగా మాసికశ్రాద్ధముకూడ ఆశౌచానంతరమే పెట్టవలయును. దేవస్వామికూడ నీవిధముగానే చెప్పెను. ఏకోద్దిష్టమునకు విఘ్నముకలిగినప్పుడు సూతకానంతరమునందుగాని తిరిగి ఆతిథియందుగాని చేయవలయునని ఋష్యశృంగాద్యాది వచనములున్నను అమావాస్యయందుగాని శుద్ధదినమునందు చేయవలయునని వ్యాసుని వచనానుసారముగా శ్రాద్ధమును ప్రారంభించుటకు పూర్వము మృతాశౌచాదులు వచ్చెనేని అమావాస్యయందుగాని

శుద్ధిఅయిన పిమ్మటగాని చేయవలయును. ఇది షట్త్రింశ న్మతానుసార ముగ అనుమాసికసాంవత్సరికముల విషయమనిరి. అమావాస్యయని చెప్పు టచే శుక్లకృష్ణయేకాదశులనుగూడ గ్రహించుకొనవలయును. ఎందువల్ల ననగా, శ్రాద్ధమునకు విఘ్నము కలిగినప్పుడును మృతదినము తెలియనప్పు డును ఏకాదశియందు శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. అందులో బహు శైకాదశిముఖ్యము. అని మరీచిచెప్పెను. మరియు ఆశౌచాదులచే ముఖ్య కాలమునకు నభ్యంతరము కలిగెనేని యేతిథియందు తనకు శుద్ధికలుగునో ఆతిథియే ముఖ్యకాలమనియెంచి శ్రాద్ధము నాచరింపవలయును. ఆశౌచా దులచే విఘ్నము కలిగినప్పుడు ముఖ్యకాలమని యెంచకూడదు ఇట్లు చెప్పుటచే కారణములేనిది మృతదినమును అతిక్రమించకూడదు. తిథి భంగము చేయకూడదనియు శ్రాద్ధము నాచరించి పితరులకు పిండముల నివ్వవలయునని ఆమునీశ్వరులే చెప్పియున్నందున యాశౌచాది కారణ ములులేక స్వేచ్ఛగా మృతదినమును విడువకూడదు. శ్లోకములో ఆప్రకా రముకూడ చెప్పియుండుటవలన ఆగ్నౌకరణముకూడ చేయవలయును. శ్రాద్ధముఅని చెప్పుటచే బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుటయని తెలిసికొన వలయును. పిండప్రదానమును గురించి ప్రత్యేక గ్రహించెను. తిథిభంగ మును చేయకూడదని చెప్పినందున బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుటకు శక్తిలేనియెడల పిండప్రదానమైనను చేయవలయును. ఏవిధముగానైనను పితృదేవతాపూజను విడువకూడదు. శాస్త్రమునందు చెప్పినదేమనగా, ఆహితాగ్ని విషయమై పిండములచేతనే పితృదేవతారాధన సంభవించు ను. బ్రాహ్మణులనుకూడ భుజింపజేసినను మంచిది. అని వ్యవథానముచేసి చెప్పుటచే సామర్థ్యము కలిగియున్నప్పుడు బ్రాహ్మణులకు భోజనముపెట్టి పిండప్రదానము చేయవలయును. లేనియెడల పిండప్రదానమైనను చేయ వలయును. మరియు నదియు జేయుటకు శక్తిలేని బ్రాహ్మణుడు స్నానము చేసి పితృదేవతులనుగూర్చి జలముతో తర్పణచేసినయెడల సమస్తమై పితృయజ్ఞక్రియను చేసినవాడగునని మనువుచెప్పెను. పండ్రెండుదినము లాశౌచముగల పక్షములో మృతదినమునకు విఘ్నముకలిగినప్పుడు పదు మూడవదినము మృతాశౌచవిషయమై శుద్ధియనియు వృద్ధివిషయమై పదకొండవదినము శుద్ధియనియు గ్రహణమునందు రెండవదినమనియు రజస్వలవిషయమై యైదవదినమనియు నైదవదినమునందే దేవతాసంబంధ మైనవియు పితృసంబంధమైనవియు క్రియలను చేయవచ్చుననియు చెప్పబడి

నది. పదిరాత్రములనియు పండ్రెండుదినములనియు నాశౌచవిషయములో రెండుపక్షములు కలవు. దేశాచారము ననుసరించి చూచుకొనవలయును. అదియును నిర్ధారణలేనప్పుడు కులాచారము. అదియును నియమము లేనప్పుడు తనయిష్టము ననుసరించవలెను.

శ్రాద్ధానంతరము వైశ్వదేవక్రమము.

౨౭౦—తా. భోక్తలు భుజించినపిమ్మట ప్రదక్షిణ నమస్కారములు జేసి వారినిపంపించి గృహములో బ్రవేశించి మరియొకపాకముచేతనుగాని శ్రాద్ధశేషముచేతనుగాని వైశ్వదేవమును జేయవలయును యాజుషులు సామగులు శ్రాద్ధమునకు పూర్వమందును బహ్వృచులు మధ్యయందును ఆథర్వణశాఖవారు శ్రాద్ధాంతమందును వైశ్వమును చేయుదురని చెప్పిరి. వైశ్వదేవము చేయదలచినప్పుడు శ్రాద్ధశేషముచేతనే చేయవలయును. ఆప్రకారముగానే పైఠీనసియు చెప్పినదేమనగా, యథావిధిగా శ్రాద్ధమాచరించినపిమ్మట వైశ్వదేవాదులనుజేసి భిక్షను హంతకారాదుల నివ్వవలయునని చెప్పెను. ఆదిశబ్దముచేత నిత్యశ్రాద్ధాదులు గ్రహింపబడుచున్నవి. అనంతరమందనిచెప్పుటవలన పితృపాకశేషమువలనగాని వేరుపాకమునందుగాని నిత్యశ్రాద్ధమును చేయవలయును. అందువలననే దానినుద్దేశించి యితరులు వేరుపాకముచేతనైనా చేయుదురని మార్కండేయుడు చెప్పెను. పితృదేవతులను గురించి నిత్యక్రియలుకొంద రాచరించుచున్నారు. కొందరాచరించుటలేదు. మిగిలినదంతయు పూర్వమువలెనే చేయవలయునని ఆమునీశ్వరుడే చెప్పియున్నాడు. కాబట్టి నిత్యశ్రాద్ధము నియతముగాలేదు. పితృదేవతుల నిమిత్తము చేయబడినపాకములో వైశ్వదేవము చేయవచ్చును. వైశ్వదేవనిమిత్తము చేయబడిన పాకముచే పితృదేవతులకు నుపయోగింపకూడదు. దర్శశ్రాద్ధసంబంధపాకము వైశ్వదేవమునకు నుపయోగింపకూడదని లోకాక్షి చెప్పినవచనము ఆహితాగ్ని విషయమని చెప్పిరి. కాబట్టి ఆహితాగ్ని శ్రాద్ధమునకు పూర్వమందే వైశ్వదేవము చేయవలయును. ఆప్రకారముగానే యితరస్మృతియందు చెప్పబడినదేమనగా, ఆహితాగ్ని పక్షాంతకర్మను జేసి పిమ్మట వైశ్వదేవము జేసి, యటుపిమ్మట పిండయజ్ఞమును తర్వాత అన్వాహార్యకమును జేయవలయునని చెప్పెను. పక్షాంతకర్మయనగా అన్వాధానము. అన్వాహార్యకమనగా దర్శశ్రాద్ధము. ప్రతిదినమునందు జేయబడెడి హోమము శ్రాద్ధమునకు పూర్వము చేసినయెడల ఆదివమునందు దేవతలు హవ్యమును పితృదేవ

తులు కవ్యమును గ్రహించరని యితరస్మృతులయందు చెప్పబడినది. అది పితృనిమిత్తముగా జేయబడిన పాకముచే వైశ్వదేవముచేయు విషయ ముగా తెలిసికొనవలయును. అందువల్లనే పైఠీనసి చెప్పినదేమనగా, పితృ నిమిత్తమగు పాకముచే శ్రాద్ధమునకు పూర్వము వైశ్వదేవముచేసిన యెడల ఆశ్రాద్ధము రాక్షసప్రీతికరమనియు పితృదేవతలకు చెందదనియు చెప్పెను. అగ్నౌకరణానంతరమందుగాని వికిర కరణానంతరమందుగాని వైశ్వదేవము చేయుపక్షములో కూడ వేరుపాకముచేతనే వైశ్వదేవము చేయవలయును. అప్పుడును శేషమే యనిపించుకొనును. కాబట్టి వైశ్వ దేవము శ్రాద్ధమధ్యయందు చేసినను శ్రాద్ధాంతమందు చేసినను దోషము సమానమేయగును. అయితే అగ్నౌకరణానంతరము వైశ్వదేవము చేయు టకలదా యనిన యెడల యితరస్మృతులయందు జెప్పబడినది. బ్రాహ్మ ణులు భుజించుటకంటె పూర్వము వైశ్వదేవాహుతుల నగ్నిహోత్రములో వేసి భూతయజ్ఞాదులను జేసి శ్రాద్ధశేషమును చేయవలయునని యున్నది. బ్రాహ్మణులు భుజించిన పిమ్మట ప్రదక్షిణ నమస్కారాదులను జేసి వారిని పంపించి పితృసేవిసమును భుజింపవలయునని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పియు న్నందున పితృపాక శేషముచే వైశ్వదేవము చేసినను ఇతరపాకముచే వైశ్వ దేవము చేసినను భయపక్షములయందును కర్త పితృపాక శేషమునే భుజించ వలయును. పితృపాక శేషము లేనియెడల వేరుపాకము చేయించుకొని భుజింపవలయును గాని భోజనము మానకూడదు. నిషేధింపబడినందున వైశ్వదేవపాకములోను భుజింపకూడదు. శ్రాద్ధమాచరించిన పిమ్మట కర్త భుజింపని యెడల దేవతలు హవ్యమును పితృదేవతలు కవ్యమును గ్రహింపరని దేవలుని వచనముకలదు. కాబట్టి పితృపాక శేషమును ముఖ్య ముగా భుజింపవలయును.

—{ పితృ శేషమును సేవించినవానికి యేకాద శ్యుపవాస నిషేధ విషయము చెప్పబడును. }—

౨౭౧—తా. ఏకాదశి మొదలగు నియతమైన యుపవాసదినముల యందు శ్రాద్ధము సంభవించిన యెడల భోజనప్రతినిధిగా చెప్పబడె నది యెట్లనగా, నియతమగు నుపవాసదినమునందు నైమిత్తకమైన శ్రాద్ధము సంభవించిన యెడల పితృ శేషము నాఘ్రాణించి యుపవాసము చేయవల యును. శ్రాద్ధము నాచరించిన పిమ్మట బ్రాహ్మణులవలన ననుజ్ఞతీసికొని పితృదేవతు లుపయోగింపగా మిగిలిన శేషపదార్థముల తాను తనబంధు

వులు ఇష్టులు మొదలగువారితో గూడి భుజింపవలయునని చెప్పుటవలన పితృశేషమును తప్పక శ్రాద్ధకర్త భుజింపవలయును. ఏకాదశియందు ప్రత్యాబ్దికము కృష్ణపక్ష సంబంధమగు శ్రాద్ధము సంభవించెనేని శ్రాద్ధ మాచరించి పితృశేషమును భుజింపవలయును. శ్రాద్ధము నాచరించి బ్రాహ్మణుడు పితృశేషమును భుజింపనియెడల దేవతలు హవ్యమును పితృదేవతులు కవ్యమును గ్రహింపరని కాత్యాయనుడు బ్రాహ్మణులు భుజించిన పిమ్మట వారివలనను తీసికొని పితృశేషమును భుజింపవలయునని యాజ్ఞవల్క్యుడును గృహస్థుడు బహుళపక్షములో ప్రతిదినమందును శ్రద్ధతో శ్రాద్ధమును జేయవలయును. శుక్లైకాదశియందును శ్రాద్ధము నాచరించిన పిమ్మట నుపవాసము చేయకూడదు. ఏకాదశియందాబ్దికమువచ్చినయెడల పితృశేషమును భుజింపవలయును. ఉపవాసము చేసినయెడల నరకమును పొందునని యముడును చెప్పిరి. ఇట్లు చెప్పుటవలన ఆదివారము తిథిక్షయము సంక్రాంతి బహుళైకాదశి మొదలగు తిథులయందును నాచరింపబడెడి శ్రాద్ధములందు పితృశేషమును భుజింపనియెడల దోషము చెప్పబడినది. కాబట్టి సకామగృహస్థువిషయమని చెప్పిరి. తాను జీవించియున్నంతవరకు నేకాదశులయందు నుపవాసము జేసెదనని సంకల్పించిన వానివిషయములో కాత్యాయనుడు చెప్పినదేమనగా, నియతమైన యుపవాసదినమునందు నైమిత్తిక శ్రాద్ధము సంభవించినయెడల పితృశేషము నాఘ్రాణించి యుపవాసముచేయవలెనని చెప్పెను. ఉపవాసదినమైనప్పటికిని ఆబ్దికాదులయందు భుజింపవలయును. మరియొక కారణము కలిగినయెడల నుపవాసము జేయవచ్చును. అందువలన పితృశేషము నాఘ్రాణించి భుజింపవలయునని బోధాయనుడు చెప్పెను. ఇదియును సకామగృహస్థువిషయముగా తెలిసికొనవలయును. తల్లిదండ్రుల నాబ్దిక దినములయందు నేకాదశివచ్చిన యెడల పితృదేవతులను యథావిధిగా నర్చించి పితృశేషము నాఘ్రాణించవలయునని దేవలుడు చెప్పెను. రెండుపక్షములైకాదశులయందు నుపవాసము జేయుటకు శక్తిలేనియెడల నొక్కయేకాదశియందైనను జేసిన యెడల పితృదేవతులు సంతోషించి వానికి కోరికలనిత్తురు. ఏకాదశియందు శ్రాద్ధమాచరించినను భుజింపకూడదు. నక్తవ్రతమును చేయకూడదు అని మనువు దోషముగా చెప్పియున్నందున శ్రాద్ధము నాచరించినపిమ్మట పితృశేషము నాఘ్రాణించవలయును.

{ తండ్రి దేశాంతరము వెళ్లినపిమ్మట నెన్నిసంవత్సరముల కైనను వానివృత్తాంతము తెలియనియెడల వానిని గురించి కుమారుడు చేయ విధానము. }

౨౭౨—తా. తండ్రి దేశాంతరము వెళ్లిన పిమ్మట వాని క్షేమ వృత్తాంతము తెలియనియెడల పదియేను సంవత్సరములు గడచిన పిమ్మట వానినిగురించి యౌర్ధ్వదైహిక కృత్యములను చేయవలయునని జాతుకర్ణుడు చెప్పెను. మరియు తండ్రి దేశాంతరగతుడై యుండగా వానియే విధమైన వార్తయు తెలియనప్పుడు పదియేనుసంవత్సరములు దాటినపిమ్మట వాని ప్రతిమ నొకటిచేయించి యథోక్తవిధిగా దహనాది సంస్కారములను చేసి అప్పుడే సమస్త ప్రేతకృత్యములను చేయవలయు ననియును చెప్పెను. తండ్రికంటె నితరులగురించి చెప్పినదేమనగా, తండ్రిసోదరులు తనసోదరులు వారితనయులు మొదలగువారి విషయములో పండ్రెండు సంవత్సరములు గడచినపిమ్మట కుశపలాశము మొదలగు విధానములతో వారికి దహనాది సంస్కారములను జేసి అప్పుడే పైతృమేధిక కృత్యములనన్నియు జేయవలయునని బృహస్పతి చెప్పెను. తిథివిషయములో నెట్లనగా, పూర్వమాబ్దికాదులయొక్క తిథులు తెలియనప్పుడే తిథులయందు జేయవలయునని చెప్పబడెనో అదియే గ్రహించవలయునని తిథినిగురించి చెప్పిరి.

{ దేశాంతరము వెళ్లినవాడు పదియేను సంవత్సరములకుగాని పండ్రెండు సంవత్సరములకుగాని యేవార్తయు తెలియనందున ఔర్ధ్వదైహిక }
{ క్రియలు చేసినపిమ్మట బ్రతికియున్నవాడై వచ్చినయెడల వానిని గురించి చేయవలసిన విధానము చెప్పబడును. }

౨౭౩—తా. దేశాంతరము వెళ్లినవాడు మృతినొందకపోయినను ఎంతకాలమునకు వానికుశలవార్త తెలియనందున పుత్రులు మొదలగువారు దేశాంతరగతునిగూర్చి యౌర్ధ్వదైహిక క్రియలు చేసినపిమ్మట తిరిగి యింటికివచ్చినయెడల ఘృతకుంభములో వానినుంచి జ్యోతిశ్శాస్త్రములో చెప్పబడినట్టి యోగ్యమైన తిథివారనక్షత్రములు గల శుభలగ్నమునందు వానిని బయటికితీసి దండమౌంజీవపనాదులులేకుండా తిరిగి జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశన చూడాకర్మోపనయనాది కర్మలచే సంస్కారముచేసి యేదోయొకపర్వతమువద్దకు తీసికొనివెళ్లి యచ్చట పండ్రెండుదినములు గాని మూడుదినములుగాని యుపవాసముచేయించి తిరిగి యింటికితీసికొని రావలయును. వివాహమైన పత్నినే పూర్వము పరిణయముజేసి

కొనబడినస్త్రీ యుండెనేని యామెతోగాని లేక మరియొకస్త్రీని వివాహము చేసిగాని ఆయుష్మదగ్ని దేవతాకమైన చరువుతో సంస్కారము చేయవలయును. ఆహితాగ్నియైనయెడల పురుడాశమనియు అనాహితాగ్నియైన యెడల చరువనియు చెప్పబడెను. ఈవిధముగానే వృద్ధమనువు స్మృతి సంగ్రహమునందు చెప్పెను.

దేశాంగపణ్యము.

౨౭౪—తా. దేశాంతరగతుడు బహుకాలమునకు రాకపోవుటచే మరణసందేహముచే యింటివద్దను వానినిగురించి పైతృమేధిక సంస్కారము జేసినపిమ్మట నింటికివచ్చినయెడల ఘృతకుంభములో వానినుంచి శుభముహూర్తమునందు వానిని బయటికితీసికొనివచ్చి యథావిధిగా తిరిగి జాతకర్మాది సంస్కారములనుజేసి పర్వతమువద్దకు తీసికొనివెళ్లి పండ్రెండుదినములుగాని మూడుదినములుగాని యుపవాసము జేయించి తిరిగి యింటికి తీసికొనివచ్చి వివాహమైనయెడల పూర్వపుస్త్రీ సజీవురాలై యున్నచో ఆమెతోగాని లేక మరియొకస్త్రీని వివాహముచేసి ఆయుష్మదగ్నియందు చరువుతో సంస్కారము చేయవలయునని వృద్ధమనువు చెప్పెను. తిరిగి వచ్చునప్పటికి అగ్నిహోత్రము లున్నయెడల ఘృతకుంభములోనుంచి లేవదీసి యొక్కదినమునందే ఒక్కయగ్నిహోత్రమునందు జాతకర్మాది సమస్తసంస్కారముల నుపనయనము పర్యంతముచేసి దశరాత్రవ్రతము నాచరించి వేదవ్రతములను పండ్రెండుదినములతో సమాప్తి నొందించి పూర్వము తాను పరిణయముజేసికొని జీవించియుండునట్టి సవర్ణస్త్రీతోగూడ నగ్నులనాధానించి పర్వతమునకువెళ్లి యిష్టినిజేసి అనంతరము నిత్యనైమిత్తిక కామ్యక్రియలను జేయవలయునని వసిష్ఠాది మునులును చెప్పిరి. అర్ధాధానివిషయములో శాస్త్రవిధిచే నౌపాసనాగ్నిని విభజించి సంసర్గప్రాయశ్చిత్తమును చేసి జాతకర్మాది సమస్తక్రియలను చేయవలయు ననిరి. మరియొకపక్షమునందు జాతకర్మ మొద లుపనయనపర్యంతమగు సంస్కారములు వివాహప్రభృతి సంస్కారములు లౌకికాగ్నియందు ఒక్కయగ్నిహోత్రమునందే చేయవలయును. చెప్పబడినది సర్వాధాని విషయములో నగ్నిహోత్రములు నశించినయెడల జాతకర్మాది సమస్త సంస్కారములు లౌకికాగ్నియందే చేయవలయును. ఉపవాసవిషయములో మూడుదినములుగాని యొకదినముగాని చేయవచ్చుననియును మరికొందరు చెప్పిరి. జాతకర్మమొదలు ఉపనయనము పర్యంతము తిరిగి సంస్కారము

జేయునప్పుడు ఘృతకుంభమునుండి లేవదీసిన వానినిగురించి తిరిగి సంస్కారమును జేయుచున్నానని వాటివాటి కన్నింటికి సంకల్పము చెప్పవలయును. తిరిగి యుపనయన సంస్కారము జేయునప్పుడు మౌంజ్యాజినమేఖలాదండధారణ భిక్షాచార్యవ్రతములు చేయనక్కరలేదని పరాశరుడు చెప్పెను. ఉపనయనానంతరము పండ్రెండుదినములుగాని మూడుదినములు యుపవాసవ్రతముజేసి వేదవ్రతములను గోదానవ్రతము స్నాతకవ్రతమును తిరిగిచేసి పూర్వము పరిణయముజేసికొనబడిన స్త్రీతోగాని వివాహము పూర్వము కానియెడల మరియొక నూతనస్త్రీతోగాని కూడుకొని వివాహవిధానమును జేసికొనవలయును. పూర్వపరిణీతయగు స్త్రీయున్నయెడల ఘృతకుంభమునుండి లేవదీయబడిన నేను పూర్వపరిణీతయగు స్త్రీని తిరిగి వివాహము చేసికొనుచున్నానని సంకల్పము చెప్పవలయును. పునర్వివాహమునందు కన్యాదానము వరణము పరిగ్రహణము యథావిధిగా చేయనక్కరలేదు. త్రిరాత్రవ్రతమును చేయవలయునని యితర స్మృతులయందు చెప్పబడినది. ఒక్కదినమునందే శేషహోమపర్యంతము సమస్తక్రియలను జేయవలయును.

పూర్వపరిణీతయగుస్త్రీ లేనియెడల.

౨౭౫—తా. నూతనస్త్రీని వివాహము జేసికొనిన పక్షములో వివాహసంకల్పము మొదలు నాల్గవదినమునందు శేషహోమపర్యంతము సమస్తము ప్రథమవివాహమువలెనే చేయవలయును. భేదమేమియును లేదు. మొదట వివాహము జేసికొనబడినస్త్రీ యున్నయెడల ఆమెతోగూడ నగ్నులనాధానముచేసి విచ్ఛిన్నసంధానార్థమని సంకల్పము జేసి "వ్రాత్యేన పశునా" అనునది మొదలు "చరుంనిర్వపేత్" అనుపర్యంతము చెప్పబడిన గ్రంథమువలన జేయవలసిన విధిని చేయవలెను. అనంతరము నిత్యనైమిత్తిక కామ్యక్రియలను చేయవలయును, కాలాతీతమైనప్పుడు సమస్త సంస్కారములకు మాసము ప్రాజాపత్యవ్రతమును చేయవలయును. మృతినొందనివాడు మృతినొందినని తెలియగా వానినిగురించి పురుడోశముతో నష్టాకపాల నిర్వపణము చేయవలయును. మృతినొందెనని తెలిసి పుత్రులు మొదలగువారు పలాశవృంతము మొదలగువానిచే సంసృష్టాగ్నులయందు పైతృమేధిక కృత్యము చేయబడిన పిమ్మట యజమానుడు వచ్చినయెడల ఆవిష్టాగ్నులయందు తిరిగి జాతకర్మాది క్రియలను జేయవలయును. "పునస్తోమేన" అనుదానిచే తిరిగి వివాహవిధానము చేయవల

యును. ఏడుదినములపర్యంతము సంధ్యావందనము జేయకపోయినను లేక పిచ్చియెత్తుట మొదలగువానిచే సంధ్యను విడిచినను తిరిగి యుపనయనాది సంస్కారములను జేయవలయు ననిరి.

—{ రేతోవిణ్మూత్రప్రాశనమునందు ప్రాయశ్చిత్తవిధానము చెప్పబడును. }—

౨౭౬—తా. రేతస్సును మలమూత్రములను సురతో కలిసిన పదార్థమును తెలియక బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్యులు ప్రాశనచేసినయెడల తిరిగి సంస్కారమును జేసికొనవలయునని పరాశరుడు చెప్పెను. ఇందునుగురించి చాంద్రాయణ ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి తిరిగి సంస్కారమును జేసికొనవలయునని ప్రచేతసుడు చెప్పెను. ఏబ్రాహ్మణుడైనను కామమోహితుడై స్త్రీలయొక్క క్షీరములను త్రాగినయెడల తిరిగి సంస్కారమును జేసికొని ప్రాజాపత్యమును చేయవలయునని చతుర్వింశతి మతమునందు జెప్పబడియున్నది.

అన్యశాఖాధ్యయన నిషేధము.

౨౭౭—తా. బ్రాహ్మణుడేశాఖా సంబంధమైన విధానముచే నుపనయనాది సంస్కారములు చేయడెనో ఆశాఖాసంబంధమైన వేదమునే పఠించవలయును. అట్లుచేయక విడిచినయెడల పతితుడగును. ఇతరశాఖాసంబంధమైన వేదమును పఠించినను లేక స్వశాఖా వేదమును విడిచిపెట్టిన నుపనయనము చేయబడినవానికి తిరిగి ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయునని శాస్త్రవేత్తలు చెప్పిరి.

పునరుపనయన క్రమము.

౨౭౮—తా. వపనమును జేసి మేధాజననము చేయవలయును. మేధాజననముండిన యెడల వ్రతచర్య కలుగును. అను ప్రవచనీయ ముండును. మేధాజననము లేనియెడల ఈరెండు నుండవు. పరిధానము చేయ తగినది కాదు. హేతువుండిన పిమ్మట రెండును చేయవలయును. అను ప్రవచనీయస్థానమునందు "తత్సవితుర్వృణీమహే" అని చెప్పవలయును. యజుర్వేదమును సామవేదమును పఠించి ఋగ్వేదమును పఠించవలయునని కోరికగలవాడై యితరశాఖా విధిచే నుపనయనము చేయబడినవాడై బ్రహ్మచారియగునేని తిరిగి యుపనయన రూపమగు ప్రాయశ్చిత్తమును చేయవలయును. ఈవిషయమునందు నెనిమిది సంవత్సరములనియు నుత్తరాయణమనియు మొదలగునవి విచారింప నక్కరలేదు. హేతువు కలిగినప్పుడే చేయవలయును. వానికి కేశవపనము చేయుటయు జేయక పోవు

టయకలదు. అలంకరణము అగ్నీంధనము మొదలాజ్య సంస్కారాంతము చేసి వస్త్రాజిన యజ్ఞోపవీతాదులను ధరించి యాచమనముజేసి దక్షిణ దిక్కున గూర్చుండి బర్హిరాస్తరణము మొదలాఘారాంతముచేసి ప్రధానాహుతులనుజేసి "ఉత్తరతోఽగ్నేః" అనునది మొదలు "దేవసవితః" అను పర్యంతముచేసి పరిధానమును చేయవలయును. "కస్యబ్రహ్మచార్యసి" అనునది మొదలు పరిసమూహన వర్జితముగా చేయవలయును. సమిదాధానము మొదలు హరస్వీభూయాసమని యుపస్థానంబు చెప్పి జాన్వాచ్యోప సంగృహ్యాదులచేసి "భోః సావిత్రీంభో అనుబ్రూహి" అని ప్రశ్న చేయగా "తత్సవితు...వృణీమహే" అని చెప్పవలయును. అనంతరము హృదయదేశముచే వామార్ధాం గుళ్యుపధానముచేసి మేఖలాదండ వర్జితముగా బ్రహ్మచర్యము నుపదేశింపవలయును. "బ్రహ్మచార్యసి" అనునది మొదలు "వేదమధీష్వ" అను పర్యంతము చెప్పవలయును. అనంతరము స్విష్టకృత్తు మొదలు మిగిలిన హోమములను పూర్తిచేయవలయును. ఉపదేశింపబడిన సావిత్రీమంత్రముచే జపము చేయవలయును. భిక్షాచరణకు పూర్వమందుగాని పరమందుగాని అగ్నికార్య ముపకరణ పర్యంతము చేయవలయును. "తత్సవితుర్వ్రణీమహే" అని బ్రహ్మయజ్ఞమును చేయవలయును. వేదస్వీకరణ పర్యంతము బ్రహ్మచర్యవ్రతమును జేయవలయును. ఈప్రకారము పునరుపనయన క్రమము చెప్పబడినది.

పునరుపనయనము విషయమై విశేషము చెప్పబడును.

౨౭౯—తా. మేఖలము వపనము దండధారణము భిక్షాచరణము మొదలగునవి పునస్సంస్కార కర్మయందులేవని పరాశరుడు చెప్పెను. "త్ర్యమ్బకం యజామహే"(?) అనునది మొదలు మేధాజనపర్యంతమేమియు చేయనక్కరలేదు. పూర్వము చేయనిపక్షములో ఉపనయన విధానమంతయు మేధాజననపర్యంతము చేయవలయును. ఈపక్షమునందు పరిధానకాలము లేదు. ఏపక్షమందైనను "తత్సవితుర్వ్రణీమహే" సావిత్రిని చెప్పవలయును. ఇతరమైన విషయమంతయు సమానము. అన్ని విషయములును మూలములలో చెప్పబడిన గ్రంథముచే తెలిసికొనవలయును.

పాలాశవిధానము చెప్పబడును.

౨౮౦—తా. తండ్రి మొదలగువారు మరణించినప్పుడు దేశకాలాది ప్రతిబంధకములచే తత్కాలమునందు ప్రేతకృత్యములు జరుపకున్న యెడల తిరిగి సంవత్సరము లోపుగా సపిండీకరణము చేయవలసికొన్నప్పుడు

గురుశుక్రాదిమూఢమి మలమాసము చాతుర్మాస్యము మొదలగు దోషములను విచారింపనక్కరలేదు. భద్రతిథులు త్రిపాదనక్షత్రములు ధనిష్ఠా పంచకము శుక్ర మంగళ గురువారములు లేనట్టి చంద్రతారాబలయుక్తమగు పరిశుద్ధమైన దినమునందు తిరిగి దహన సంస్కారాది క్రియలను ప్రారంభించి చేయవలయును. అస్థులున్నయెడల నస్థులచేతనే పునర్దహనము చేయవలయును. అస్థులులేనియెడల పలాశవృంతములచే శరీరాకారమును జేసి పునర్దహనమంత్రముతో దహించవలయును.

పాలాశ ప్రయోగవిధానము.

౨౮౧—శ్లో. 40 సమిధలచేత శిరస్సును 10 చేతమెడను 20 చేత వక్షస్థలమును 30 చేత జఠరమును 50 చేత కుడిబాహువును వీనిలోనే అయిదింటిచేత వ్రేళ్లను ఆవిధముగా నెడమబాహువును 12 చేత వృషణమును 8 చేత శిశ్నమును 50 చేత దక్షిణతొడను 20 చేత మోకాళ్లు పిక్కలు కాలివ్రేళ్లను 50 చేత యెడమతొడను 20 చేత మోకాలు పిక్కకాలి వ్రేళ్లను ఈప్రకారము 360 సమిధలచేత ఆయాయా అవయములను కల్పించి పట్టుదారములతో దృఢముగా బిగియించి పురుషాకారముగాచేసి ప్రాణప్రతిష్ఠను చేసెదనని సంకల్పముచేసి "వాక్తఆప్యాయతాం" అనునదిమొదలు "శమద్భిః" అనుపర్యంతము ప్రాణప్రతిష్ఠనుజేసి "జన్మప్రభృత్యేతత్ క్షణపర్యంతం" అనిమొదలిడి చెప్పబడునట్టి గ్రంథముచే సర్వప్రాయశ్చిత్తము సుత్క్రాంతి గోదానమునుచేసి కర్ణమంత్రము మొదలగు వానినిచెప్పి అనంతరము మరణకాలమునందు సంభవించిన ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాది దోషములు పోవుటకు కృచ్ఛత్రయములనుచేసి పిమ్మట నౌపాసనముజేసి "పరేయువాగ్ంసం" అనిచెప్పి ప్రేతాహుతినిచేసి "ఇమంత్వావస్త్రం" అనునదిమొదలు మిగిలినదంతయు సమానముగా జేయవలయును. పదిదినము లాశౌచపక్షములో తిలోదక పిండప్రదానములు క్రమముగానే చేయవలయును. మూడుదినము లాశౌచపక్షములో మొదటిదినమునందు మూడుదినముల కర్మయును సంచయనము చేయవలయును. మృతదినమునందు మాసికమును పెట్టవలయును. పర్ణములతో నరాకారముగాజేసి దహించ వలయుననియు నితరులవిషయమైనయెడల మూడుదినము లాశౌచమును తల్లిదండ్రుల విషయములో పదిదినము లాశౌచమనియు మనువుచెప్పెను. కాబట్టి పదిదినములు గడచినపిమ్మట వినినను తల్లిదండ్రులగురించి పదిదినములు. సోదరులు మొదలగువారివిషయములో పునర్ద

హనమందు మూడుదినములు. ఆహితాగ్నికి యథావిధిగా దహనము జరుగుపర్యంతము వానియాశౌచము పట్టనక్కరలేదు. వానియాశౌచము దహనము మొదలని చెప్పబడెను. అనాహితాగ్ని విషయములో మరణము మొదలుకొని యాశౌచము పునర్దహనమందు మూడుదినము లాశౌచము. ఆశౌచమును గ్రహించియున్న కుమారునకు సంపూర్ణాశౌచము. తల్లిదండ్రులగురించి యేదోయొక ప్రతిబంధకముచే పైతృమేధిక క్రియలను జరుపకున్నయెడల జ్ఞాతులు పదిదినము లాశౌచముపట్టి శుద్ధినొందవచ్చును. స్మృత్యుక్తమగు నిత్యకర్మలను జేసికొనవచ్చును. జ్ఞాతులలో మరణము జరిగి పైతృమేధిక కర్మ జేయబడకున్నప్పుడు కర్మజరుపబడు పర్యంతము ముఖ్యకర్త శుభకర్మలను జేయకూడదు. జ్ఞాతులు జరుపుకొనవచ్చును. పదిదినములలోపల నస్థిదహనము చేయబడినప్పుడు మిగిలిన దినములతోనే జ్ఞాతులకు శుద్ధియగును. పదిదినములు దాటినపిమ్మట పునర్దహనము జరిగినయెడల మూడుదినములు. కుమారునివిషయములో యెప్పుడు చేసినను పదిదినము లాశౌచము. అని గౌతముడు చెప్పెను. జ్ఞాతులు పూర్వమాశౌచముపట్టినప్పుడు తిరిగి యాశౌచము లేదనియు పునర్దహనము మొదలు కర్తకుమాత్రము మూడుదినము లనియు సంవత్సరమునకులోపల నెప్పుడైనను పునస్సంస్కారమును జేయునప్పుడు కాలనియమమునుగాని గురుశుక్రుల మౌఢ్యదోషమునుగాని విచారింప నక్కరలేదనియు శంఖుడు చెప్పెను.

—{ పలాశవిధియందు పలాశములయొక్కయు దర్భలయొక్కయు సంఖ్యను చెప్పుచున్నాడు. }—

౫౮౨—తా. పలాశవృంతములు 40 శిరస్సునకు 10 కంఠమునకు రెండుబాహువులకు 100 వీటిలోనే అంగుళులకును చెప్పబడినవి. 20 వక్షస్థలమునకు 30 జఠరమునకు 12 వృషణములకు 8 శిశ్నమునకు 100 రెండుతొడలకు 20 కుడిమోకాలు పిక్కలకు 20 ఎడమమోకాలు ఎడమపిక్కలకు ఈప్రకారము 360 పలాశవృంతములను ఆయాయావయవములతో నరాకారముగా నేర్పరచి పట్టుదారముతో బిగుయునట్లుగాగట్టి ప్రాణప్రతిష్ఠను జేసి సర్వప్రాయశ్చిత్తమును జేసి గోవు భూమి నువ్వులు బంగారము నెయ్యి వస్త్రము ధాన్యము బెల్లము వెండి ఉప్పు అనునట్టి దశదానములనిచ్చి యుత్క్రాంతి గోదానముచేసి కర్ణసూక్తమంత్రమును పఠించి స్నానము జేయించి శవధర్మానుసారముగా నలంకరించి దహించవల

యును. పిమ్మట మూడుదినము లాశౌచముపట్టి నాల్గవదినమందు శ్రాద్ధమును చేయవలయును. పుత్రులు మొదలగువారు ప్రేతకు స్నానము జేయించి వస్త్రాదులచే పూజించి నగ్నదేహమును వలెనే దహించవలయును. శవసంబంధమైన దేమైననున్న యెడల దానిని పరిత్యజించవలయును. దహననిమిత్తము అగ్నిహోత్రము తృణములు కాష్ఠములు హవిస్సు మొదలగునవి శూద్రులు తీసికొనివచ్చినయెడల ప్రేతత్వము నశించదు ధర్మము కూడ చెడిపోవును. ఈప్రకార మాపస్తంబునిచే జెప్పబడెను.

అస్థినాశనమునందు ప్రాయశ్చిత్తము.

౫౭౩—తా. దశాహమునకు లోపుగా అస్థిసంచయనము చేయక పోయినను అస్థులు నష్టమైనను అపహరింపబడినను తిరిగి దహించవలయునని జాబాలిచెప్పెను. చండాలురు శ్వపచులు మొదలగువారిచే స్పృశింపబడినను అపహరింపబడినను అచ్చటనుండు భస్మను తిరిగి దహించవలయునని మరియొకరుచెప్పిరి. దేశక్షోభాది మహావిపత్తులయందు అస్థులు నశించినను లేక అస్థిసంచయనము జేయుటకంటె పదిదినములు గడచిపోయినను పర్ణములతో నరాకారమునుజేసి దహించి మూడుదినము లాశౌచము పట్టవలయును. అస్థులు నదీప్రవాహముచే కొట్టుకొని పోయినయెడల ఆప్రదేశమునందు ప్రాయశ్చిత్తమునుజేసి సంచయన మంత్రముతో నక్కడనుండు మృత్తికను తీసికొని వెళ్లవలయును. ఆప్రదేశమునందు లేక పోయినను అస్థిసంచయన మంత్రమును చెప్పవలయును. పునర్దహనము చేయ నక్కరలేదు. జలప్రవాహమునందు ఒడ్డునందు నదీతీరమునందు అస్థులు నశించినయెడల సంచయనమంత్రమును చెప్పవలయునని దేవలుడు చెప్పెను. అస్థిసంచయనము కాక పూర్వమస్థులు ప్రవాహముచే కొట్టుకొని పోయినయెడల విధిప్రకారముగా హోమముచేసి సంచయన మంత్రమును చెప్పవలయునని గోభిలుడుచెప్పెను. అస్థిసంచయనము కాక పూర్వము ప్రవాహముచే కొట్టుకొని పోయినయెడల అస్థులకు చేసిన విధముగానే రాళ్లకుగాని భస్మకుగాని సంచయనము చేయవలయునని మరీచి చెప్పెను. ఏకకాలమునందు దంపతులకు మరణము కలిగినప్పుడు వేరువేరు చితులయందుంచి ఔపాసనాగ్నిచే దహించవలయునని వసిష్ఠుడుచెప్పెను. ఏకకాలమునందు మరణము నొందిన దంపతుల నొకచితియందేయుంచి భిన్నౌపాసనాగ్నిచే దహించవలయునని మనువుచెప్పెను. దంపతులలో ముందు మృతినొందినవారిని ఔపాసనాగ్నిచేతను అనంతరము మృతినొం

దినవారిని ప్రేతాగ్నిచేతను దహించవలయునని సంవర్తుడు చెప్పెను. పెని మిటి మృతినొందిన పిమ్మట నస్థిసంచయనము కాక పూర్వము భార్య మృతి నొందిన యెడల కుమారుడు తండ్రికి చేసినట్లుగా చితాగ్నిచేతనే తల్లిని దహించవలయునని శంఖుడు చెప్పెను. ఈప్రకారముగానే దేవలుడును చెప్పెను. ప్రేతకృత్యములు జేయబడకుండి సంవత్సరముగడచిన యెడల తిరిగి దహనముచేసి షోడశ సపిండీకరణాదులను చేయవలయును. మృత దినమునం దాబ్దికమాసికాదులను జరుపవలయును. మాసికములు జరుప బడకుండ సంవత్సరము గడచినయెడల మూడు ప్రాజాపత్య ప్రాయశ్చిత్త ములను జేసి మాసికములను ఆబ్దికమును జరుపవలయును. పునర్దహనదిన ము మొదలు పండ్రెండు మాసికములను జరుపవలయును. వైవస్వతమం త్రమును పఠింపుచు వాయసములకు బలి నివ్వవలయును. ఆబలిని యగ్ని హోత్రమునందుగాని జలములోగాని యుంచి స్నానముజేసి యింటికివెళ్ల వలయును. తిలోదక పిండదానములను నవశ్రాద్ధమును రాత్రియందు సంధ్యాకాలమందు చేయకూడదు. అట్లుచేసిన యెడల వ్యర్థమగును. ఆశౌచముండునంత పర్యంతము మధ్యాహ్నకాలమునందు ప్రేతకు జల ప్రదానము చేయవలయును. పూర్వాహ్ణమందుగాని మధ్యాహ్నకాల మందుగాని సంస్కర్త జలప్రదేశమునకువెళ్లి జలప్రదానాదులను చేయ వలయు ననియు అతడే ప్రేతకు బంధువుడనియు సంవర్తుడు చెప్పెను. ఏప్రదేశము యేశిల ఏపిండప్రదాన ద్రవ్యము మొదటిదినమునందు నేర్ప రుచుకొనెనో పదిదినముల పర్యంతము వాటినే యుపయోగింపవలయును.

అంగిరసునిచే జెప్పబడిన ఆతురసన్యాస విధానము చెప్పబడును.

అం౦ర—శా. ఆతురసన్యాసమునకు విశేషమైనవిధులు క్రియ లేమి యు లేవు. ఆతురులకు ప్రేషయొనర్చుటే సన్యాసమని చెప్పబడుచున్నది. ఉదకసమీపమునకువెళ్లి స్నానముచేసి శుభ్రవస్త్రములను ధరించి రెండు పాత్రలయందు నుదకమునుంచికొని దానిలో నొకపాత్రను కుడిచేతియం దుంచుకొని "ఏవమేతి" అను రెండుమంత్రములతో రెండవపాత్రయందు హోమమును చేయవలయును. ఇట్లు రెండుహోమములను జేసినపిమ్మట మిగిలినయుదకమును "ఆశుశ్శిశానోవృషభః" అనునట్టి యనువాకముతో నభిమంత్రించి "పుత్రేషణీ" అనుమంత్రముతో నాయుదకమును పాన ముచే చేయవలయును. రెండవపాత్రయందుండు జలము నీరీతిగానే యభి మంత్రించి "ఓం భూర్భువస్సువః" అనుమంత్రముతో శేషము లేకుండు

నట్లుగా ద్రాగవలయును. పిమ్మట దోసిలితో నుదకమును తీసికొని ప్రతి దిక్కునందు చల్లవలయును. అనంతరము స్వస్థచిత్తుడై యూర్ధ్వబాహుడగుచు సూర్యునకెదురుగానిలుచుండి యోస్వామీ నేను సన్యసించితినని సూర్యునిమూడుపర్యాయములుపలికి స్తోత్రము చేయవలయును. అనంతరము బంధువులగృహములకు వెళ్లకూడదు. ఇతరులిండ్లకువెళ్లి భిక్షను గ్రహించవలయును. మృతినొందినపిమ్మట భూమియందు సమాధినైనా చేయవలయును. జలములోనైనా విడువవలయును. ఈప్రకార మాంగిరసునిచే సన్యాసవిధానము చెప్పబడెను.

ఆతురసన్యాస ప్రయోగము.

౨౮౭—తా. శుచినిమిత్తమాచమనము చేసి పాదప్రక్షాళనము జేసికొని యాచమనము చేసి నాయొక్క సమస్తపాపములు నశించి బ్రహ్మలోకమును పొందునిమిత్తము ఆతురసన్యాసమును చేసెదనని సంకల్పము చేసి యుదక ప్రదేశమునకు వెళ్లి వెనుకచెప్పిన ప్రకారముగా సూర్యప్రార్థనాంతము చేయవలయును. పుత్రవిత్త దారేషణత్రయమును విడిచితినని పలుకవలయును. వ్యాహృతులను చెప్పుచు మంద్రమధ్యమోత్తమ స్వరములు కలుగునట్లుగా బిగ్గరగా పలుకవలయును. పిమ్మట జలాధిదేవతలను బోధించునట్టి వారుణమంత్రములచేతను విష్ణుసూక్తముచేతను త్ర్యంబక మంత్రములచేతను పరిశుద్ధమగునుదకముతో స్నానము జేయించవలయును.

యతిసంస్కారము.

౨౮౮—తా. కర్త స్నానము చేసి పరిశుద్ధాత్ముడై యతిసంస్కారమును చేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి పుత్రుడుగాని శిష్యుడుగాని లేక దగ్గిరబంధువుగాని సంస్కారమును చేయువాడై పంచామృతములతో స్నానము జేయించి పిమ్మట ప్రణవముతోను జలబోధితములగు వారుణమంత్రములు విష్ణుసూక్తములు త్ర్యంబకమంత్రములు మొదలగువానిచే పరిశుద్ధోదకముతో స్నానము చేయించి ఉట్టియందు శరీరమునుంచి గంధమాల్యాదులతో నలంకరించి బ్రాహ్మణులచే స్వస్తివాచనము జయజయ శబ్దములు భేరీదుందుభ్యాది ధ్వనులు చేయించుచు గ్రామమునకు ప్రదక్షిణముగా వెళ్లి పిమ్మట తూర్పుదిక్కునకుగాని యుత్తరదిక్కునకుగాని తీసికొని వెళ్లి నదీతీరమందుగాని రావిచెట్టు మొదటగాని దేవాలయము అరణ్యము గోష్ఠము పలాశవృక్షమూలము మొదలగు ప్రదేశములయందుగాని సమాధిచేయదలచిన యాప్రదేశమును వ్యాహృతులను చెప్పుచు జలముచే

ప్రోక్షించి దండము పొడవుండునట్లుగా గొయ్యిత్రవ్వి వ్యాహృతులతో తిరిగి ప్రోక్షించి ఉత్తరాగ్రములుగా దర్భలనుపరచి లవణమునుచల్లి గాయత్రీమంత్రముతో శరీరమును ప్రక్షాళనము జేసి గంధాదులచే నలంకరించి "విష్ణోహవ్యం రక్షస్వ" అని యతిశరీరమును గొయ్యియందుంచి "ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే" అనిచెప్పి కుడిహస్తమందు దండమునుంచి స్పృశించి జపించవలయును 'బ్రహ్మజిజ్ఞానం' అని శిరస్సును స్పృశించి జపించవలయును. 'భూమిర్భూమి...భిద్యతాం' అనిచెప్పి దండముచే శిరస్సును భేదించవలయును. ప్రణవముతో స్పృశించి లవణము మొదలగువానిచే గొయ్యి నిండించి "అగ్నినాగ్ని...సాధ్యాస్సంతుదేవాః" అనునట్టి నాలుగురుక్కుల చేతను "పృధివీహోతా" అనునది మొదలు "మహాహవిర్హోతా" అను వరకు నాలుగురుక్కులచేతను "అతోదేవా అవంతునో...సప్తదామభిః" అనునంతవరకు "ఇదంవిష్ణుః...విప్రాసఃపదం" అనుపర్యంతముండునట్టి మంత్రములను జెప్పి నమస్కరించవలయును. ఇంతకంటే చేయవలసిన సంస్కారమేమియు లేదు. కర్తకు ఆశౌచము లేదు. ఆశౌచమున్నదనే సందేహముచే జలాదులను స్పృశించ నక్కరలేదు. సద్యస్కాలమునందే శుద్ధికలుగును. ఇట్లు చేసినందువలన నశ్వమేధము చేసినంతఫలము కలుగును. శుద్ధినొందిన దినము మొదలు పదిదినములపర్యంతము సమాధిచేయబడిన వేదికయందు అక్షతలు పుష్పములు మొదలగు వానిచే పూజించి ధూపదీపనైవేద్యము మొదలగునవిచేసి గాయత్రీమంత్రముతో గాని ప్రణవముతోగాని యెనిమిది దిక్కులయందును బ్రహ్మార్ఘ్యములను విడువవలయును. పిమ్మట సంకల్పముచేసి సిద్ధినిపొంది పరమహంసస్వరూపుడగు నాతండ్రికి తృప్తినిమిత్తము తర్పణను చేసెదననిచెప్పి "ఆత్మానం తర్పయామి" అనునది మొదలు "జీవాత్మానం తర్పయామి" అనుపర్యంతముండు నాలుగుతర్పణలను జేసి ప్రణవముతో తూర్పు మొదలగు నెనిమిది దిక్కులయందు క్షీరములతో తర్పణజేసి యనంతరము వేదికకు ప్రదక్షిణము జేసి సభాపూజనుచేసి దక్షిణ తాంబూలాదులనిచ్చి బ్రాహ్మణులతోను బంధువులతోనుగూడి కర్తయింటికి రావలయును. యతీశ్వరుల మరణవిషయములో స్పృశించినందువలన దోషములేదు. ఆశౌచమనే సందేహముతో స్నానము చేయనక్కరలేదు. అట్లు స్నానముచేసినయెడల నరకము సంభవించును. ఉపపాతకములును కలుగును. యతీశ్వరుల మరణమునుగురించి యాశౌచము ఉదకక్రియయు లేదనియు యతీశ్వరుని మాసినవారికి అశ్వ

మేధముతో సమానమగు సంపూర్ణఫలము కలుగునని యొకరుచెప్పిరి. యతీశ్వరుల మరణమును గురించి జ్ఞాతులు పుత్రులు కళత్రము మొదలగు వారికి ఆశౌచము లేదు. స్నానము జేయనక్కరలేదు. యతీశ్వరుడు మృతి నొందినపిమ్మట వానిని జూచిన వారికి పాపములుండవనియు నాయుర్వృద్ధి కలుగుననియు చెప్పబడెను. సూతకాగ్నిసంస్కారముగాని తడివస్త్రముతో జలము మొదలగునవి యిచ్చుటగాని యేకోద్దిష్టము షోడశము సాపిండ్యము మొదలగునవి చేయనక్కరలేదు. పండ్రెండవదినమునందు నారాయణబలినొనర్చి విష్ణుబద్ధితో యతీశ్వరులను పూజింపవలయును. యతీశ్వరునకు పుత్రులున్నను లేకున్నను సిద్ధినొందినప్పుడు పదకొండవదినమందు నారాయణబలిని చేయవలయును. నేను సన్యసించెద నన్నమాత్రమున నే పూర్వపు అరువది తరములవారును పరమందు అరువదితరములవారును తరించెదరు. నిత్యపూజయు మహాపూజయు నారాయణబలి పార్వణశ్రాద్ధముచేయవలయును. ఈప్రకారము యతిసంస్కారవిధానము చెప్పబడెను.

యతిసంస్కార ప్రయోగము సమంత్రకముగా జెప్పబడును.

అ౧—తా. దగ్గిరనున్న యెడల కుమారుడుగాని మరియొకరుగాని సర్వాంగవపనము జేయించుకొని స్నానముచేసి ఆచమనము సంకల్పము జేసి సభయొక్క అనుజ్ఞతీసికొని కలశపూజచేసి పిమ్మట పురుషసూక్తముతో షోడశోపచార పూజనుచేసి ప్రదక్షిణనమస్కారములను జేసి యతికళేబరమును పుట్టియందుంచి గంధపుష్పాదులచే నలంకరించి స్వస్తివాచన హరినామస్మరణ జయజయశబ్ద భేరీ దుందుభాది ధ్వనులతో గ్రామమునకు ప్రదక్షిణముగా తిరిగి పూర్వముచెప్పబడిన విధముగా తూర్పునగాని యుత్తరమునగాని నదీతీరము మొదలగు పరిశుద్ధప్రదేశములయందు జలప్రోక్షణాదికములను జేసి ప్రాఙ్ముఖముగా యతీశ్వరునుంచి కర్త పాదప్రక్షాళ నాచమనాదులను జేసి తిరిగి యతీశ్వరునకు పురుషసూక్తముతో షోడశోపచారములచే గురుపూజను చేసి ప్రదక్షిణ నమస్కారములను జేసి పిమ్మట యతీశ్వరుని దండప్రమాణముగా గొయ్యినిత్రవ్వి జలముతో ప్రోక్షించి యుత్తరాగ్రములుగా దర్భలను పరచి కొంచెము లవణముంచి యతిశరీరమునుంచి కుడిహస్తమునందు దండముంచి యెడమ హస్తమునందు కమండలమునుంచి యతీశ్వరుని నేత్రపర్యంతము లవణముతో నిండించి కపాలభిన్నముచేసి కపాలమునందు లవణమునుంచి చిత్తిసున్నిక్

మొదలగు మంత్రములను "సర్వంచమే భూయాత్" అను పర్యంతము చెప్పి అభిమంత్రించవలయును. అనంతరము 'అతో దేవా అవంతునః' అనునది మొదలారుమంత్రములచే నమస్కారము జేసి యాగర్తమును మృత్తికచే పూడ్చి యచ్చట నొకవేదికను వేసి కర్త స్నానాచమనములను జేసి వేదికయందు లింగప్రతిష్ఠ జేసి యాదినమందే యచ్చట పురుషసూక్తముతో షోడశోపచారములచే గురుపూజను చేసి కేశవాది నామములచేతను శివాష్టోత్తర నామములచేతను పూజించి ధూపదీప నైవేద్యాదులను ప్రదక్షిణ నమస్కారాదులను జేసి పిమ్మట సంకల్పముచేసి పూజాంగక్షీర తర్పణముచేసి పిమ్మట యావేదికకు ప్రదక్షిణము సభాపూజను జేసి బ్రాహ్మణులకు దక్షిణ తాంబూలాదుల నిచ్చి బ్రాహ్మణులు బంధువులు మొదలగు వారితోగూడి కర్త యింటికి రావలయును. దీనిలో చేయువిధానము మూలములో సక్రమముగా చెప్పబడియున్నందున దానినిచూచి ప్రయోగక్రమము తెలిసికొనవలయును. ప్రతివిషయమునకు విపులముగా వ్రాయనవసరము లేదు. కాబట్టి క్లుప్తముగా వ్రాయబడినది. ఇట్లు సంస్కారము చెప్పబడెను.

నిత్యపూజా విధానము.

౨౮౮—తా. కర్తస్నానాచమనములను జేసి సంకల్పముచేసి సన్యసించినట్టియు సిద్ధినిపొంది పరమహంస స్వరూపుడును నారాయణ స్వరూపుడునగు నాతండ్రికి ఖననదినము మొదలు రెండవదినమునందు సమాధి వేదికయందు పురుషసూక్త విధానముగా శక్త్యానుసారముగ షోడశోపచారములచే గురుపూజను చేసెదనని సంకల్పముచేసి పూర్వము చెప్పబడినట్లు పూజనుచేసి యనంతరము పూర్వప్రకారము క్షీర తర్పణము ఇంద్రుడు మొదలగు నెనమండుగురు దిక్పతులకు నెనిమిది దిక్కులయందును తర్పణము చేయవలయును. నిత్యపూజను చేయునప్పుడు నిత్యము అప్పటికి నెన్నిదినములగునో ఆదినసంఖ్య ప్రకారముగా సంకల్పముచేసి పూజ చేయుచుండవలయును.

మహాపూజా విధానము

౨౮౯—తా. సిద్ధిని పొందినట్టియు పరమహంస స్వరూపుడును నారాయణ స్వరూపుడునగు నాతండ్రికి ఖననదినము మొదలు పదియవదిన మునందు ఈవేదికయందు గురువునుగురించి మహాపూజను చేసెదనని సభికుల యనుజ్ఞపొంది పూర్వము చెప్పబడినట్లు పూజను తర్పణను చేసి బ్రాహ్మ

ణులకు దక్షిణతాంబూలాదుల నిచ్చి యింటికి వెళ్లవలయును. ఇట్లు మహా పూజా విధానము.

పార్వణ శ్రాద్ధక్రమము.

౫౯౦.—తా. కర్త స్నానాచమనములను జేసి సభకు ప్రదక్షిణము జేసి బ్రహ్మస్వరూపుడగు నాతండ్రికి ఈపదకొండవదినమునందు పార్వణ శ్రాద్ధము నాచరించెదనని సభికులయనుజ్ఞనొంది సంకల్పముచేసి పితృపితామహ ప్రపితామహులను వారిగోత్రనామములను వసురుద్రాదిత్యములను సాధుగురుసంజ్ఞగల విశ్వేదేవులను విష్ణువును గురించి బ్రహ్మీభూతుడగు నాతండ్రియొక్క పదకొండవదినమునందు అన్నాదిద్రవ్యముతో పార్వణ విధానముగా శ్రాద్ధము నాచరించెదనని సంకల్పముచేసి చేయవలయును. విధానమంతయు ఆబ్దికమువలెనే తెలిసికొనవలెను.

నారాయణబలి ప్రయోగము.

౫౯౧.—తా. సిద్ధినిపొంది పరమహంస స్వరూపుడును నారాయణ స్వరూపుడును గురువునగు నాతండ్రికి ఖనన దినము మొదలు పండ్రెండవ దినమునందు నారాయణబలిని చేయునిమిత్తము గృహభాండ ఆత్మద్రవ్య స్థల శరీరశుద్ధికొరకు పుణ్యాహవాచనము చేసెదనని సంకల్పముచేసి పుణ్యాహవాచనముచేసి పిమ్మట నారాయణబలినిమిత్తము విశ్వంభరు పూర్వకముగా కేశవాది పండ్రెండునామములచే మొత్తము పదముగ్గురు బ్రాహ్మణుల నావాహనముచేసి పూజించవలయును. పురుషసూక్తవిధానముగా సాలగ్రామమునందు విష్ణుపూజను చేయవలయును. సాలగ్రామ సన్నిధియందు నగ్నిప్రతిష్ఠాపనజేసి యగ్నిముఖాంతము జేసి సమిత్తులు పాయసము ఆజ్యము మొదలగువానిచే పురుషసూక్తమంత్రములతో ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా షోడశాహుతులను జేసి పిమ్మట నాజ్యముతో కేశవాది నామములచే పండ్రెండాహుతులను జేయవలయును. బహుళపక్షమునందు సంకర్షణనామము మొదలుగా చేయవలయును. అగ్నికి తూర్పుదిక్కునందు ప్రాగగ్రములుగా దర్భలనుపరచి నారాయణబలినుంచి యవోదకమునుంచి యజ్ఞేశ్వరుని పేరుచెప్పి సర్వోపచారపూజనుచేసి క్షమాపణను చెప్పవలయును. అనంతరము బ్రాహ్మణులను భుజింపచేయవలయును. పిమ్మట విశ్వంభరస్వరూపుడగు బ్రాహ్మణసమీపమున ప్రాగగ్రములుగా దర్భలనుపరచి యవోదకమునుంచి వ్యాహృతులతో బలిప్రదానము చేయవలయును. పిమ్మట సంకల్పముచేసి బల్యంగముగా పిండప్రదానము చేయునిమిత్తము

ప్రాగగ్రములుగా దర్భలనుపరచి యవోదకమునుంచి శేషాన్నమును పంన్రెండు పిండములను జేసి కేశవాది పంన్రెండునామములతో పంన్రెండు పిండములనుంచి పిమ్మట జలమార్జనముచేసి విష్ణునిగురించి పునః పూజను చేయవలయును. గురుప్రీతికొరకు సాలగ్రామ దానమును దశదానములనుచేసి ప్రదక్షిణ నమస్కారములనుజేసి బ్రాహ్మణ విసర్జనాంతము చేయవలయును. పదమూడవదినమందు ఆరాధన చేయవలయును సంవత్సర పర్యంతము ప్రతిమాసమునందు మాసికములను పెట్టనక్కరలేదు. ఆరాధన చేసిన చాలును. ఇట్లుచేసిన అశ్వమేధఫలము నొందును. ఈప్రకారము సన్యాసాశ్రమమునొందినవారియొక్క సంస్కారవిధానము చెప్పబడెను.

పరిషద్విధాయకానువాదకప్రాయశ్చిత్తవిధానము చెప్పబడును.

౫౯౨—తా. పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తమును గురించి పరాశరుడు చెప్పిన దేమనగా, ప్రథమమున మహానదియొద్దకువెళ్లి స్నానముజేసి మహాసంకల్పమును చెప్పవలయును. అనంతరము మృత్తికాస్నానములుచేసి సభను పూజించి ప్రాయశ్చిత్తమును నిర్ణయించి చెప్పవలయునని సభ్యులను కోరగా వారు శ్రుతిస్మృతిధర్మశాస్త్రాదులనన్నియు విచారించి శాస్త్రోక్తప్రకారము ప్రాయశ్చిత్తమును చెప్పవలయును. అప్పుడు యజమానుడు వారుచెప్పిన ప్రకారము చేసికొనవలయును. కర్తయగుటయు సభ్యులు నిర్ణయించి చెప్పుటను గురించి ముందుచెప్పబడును. అందువలన వ్రతమును స్వీకరించుట, దంతధావనాది విధానము, దశదానముల క్రమము, నాందీశ్రాద్ధవిధానము, వైష్ణవశ్రాద్ధము, ప్రాచ్యాంగగోదానము, శాలాహోమము, పంచగవ్యహోమము, పంచగవ్యప్రాశనము, కృచ్ఛప్రాయశ్చిత్తములు, ఉత్తరాంగమైన గోదానము, తిరిగి శాలాగ్నిహోమము, నాందీశ్రాద్ధము, వైష్ణవశ్రాద్ధము, తిరిగి దశదానములు, భూరిదానము, ముఖముచూడబడినట్టి యాజ్యదానము, బ్రాహ్మణాశీర్వచనము, ఘృతసూపభక్ష్యాదులతో షడ్రసోపేతముగా బ్రాహ్మణ సమారాధనము, ఈమొదలగునవి చేసినయెడల సమస్తపాపములవల్లను విడువబడునని ప్రాయశ్చిత్తవిధానము చెప్పబడెను.

సర్వప్రాయశ్చిత్తక్రమము చెప్పబడును.

౫౯౩—తా. సర్వప్రాయశ్చిత్తమును చేసికొన దలచినవాడు ప్రాయశ్చిత్తవిధానమును బాగుగా చేయించునట్టి నేర్పుగలవానిని చేయించుటకును సభనిమిత్తముగా పంన్రెండుగురు బ్రాహ్మణులను వరించవల

యున్ను, పిమ్మట సర్వప్రాయశ్చిత్తమును జేయదలచినవాడనై నాపాపము లను సభికులతో జెప్పుకొనుటకు మలాపకర్షణ స్నానమును చేసెదనని సంకల్పముచేసి సచేలస్నానముజేసి తడివస్త్రములతోనే సభికులనొద్దకు వెళ్లి మహాసంకల్పము చేయవలెను.

మహాసంకల్పము.

౨౮౮—తా. 'అథానంతవీర్యస్య' అనునది మొదలు 'పరిషదుపస్థానపురస్సరం కరిష్యే' అనుపర్యంతము మూలములో నుండు ప్రకారము మహాసంకల్పము జేసి ప్రాయశ్చిత్తమునకు నంగభూతమైన మృత్తికా స్నానమాచరించి తడివస్త్రముతోనే సభకు మూడుపర్యాయములు ప్రదక్షిణముజేసి దక్షిణను సమర్పించి సాష్టాంగనమస్కారముజేసి సభ్యులతో నిట్లు విన్నవించుకొనవలయును. ఓసభ్యులారా బాల్యమునుండి యింతపర్యంతము సర్వావస్థలయందును నేనుజేసినట్టి సమస్తపాపములను పోగొట్టునట్టి ప్రాయశ్చిత్తము నొక్కదానిని నిర్ణయించి చెప్పవలయునని తిరిగి నమస్కారముచేసి ప్రార్థించగా సభికులును యజమానుని ప్రార్థనవిని సమస్త పాపములు నశించునట్టి ప్రాయశ్చిత్తము నొక్కదానిని విధాయకులు నిర్ణయించి చెప్పెదరు. విధాయకు లేడుగురుగాని యైదుగురుగాని ముగ్గురుగాని యుండవలయును. చతుర్విధ సర్వప్రాయశ్చిత్తమునకు కృచ్ఛ్రప్రకారముగా లెక్కించినయెడల మహాపాతకముకంటె తక్కువైన తదధిష్ఠానములయందు 180 ప్రాజాపత్యములగును. వాటికంటె తక్కువయగు నుపపాతకములయందు రెండుసంవత్సరముల పరిమితమైన షష్టిసంఖ్యాకకృచ్ఛ్ర ప్రాయశ్చిత్తమగును. ఉపపాతకముకంటె తక్కువయగు సంకీర్ణీకరణాదులైన యనేక క్షుద్రపాపములయందు అబ్దప్రాయశ్చిత్తము ప్రకీర్ణకములైన క్షుద్రపాపములయందు కృచ్ఛ్రాతి కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణము లగును. ఇవి యన్నియు నభ్యాసవశముచే షడ్గుణితములై యుత్తమ మధ్యమ అధమాధికారి భేదముచే త్రిగుణములగును. ఇవియును కేశరక్షణయందు రెండు రెట్లగును. శవసంబంధమగు నంగమందు ఆప్రకారముగానే ద్విగుణమగును. అస్థి స్వరూపమందు త్రిగుణమగును. మృతినొందిన పిమ్మట పుత్రులు మొదలగువారు చేయునట్టి ప్రాయశ్చిత్త విషయములలో తన్నిమిత్తమైన వపనము దంతధావనము శాలాగ్నిహోమము పంచగవ్య హోమము, తత్ప్రాశనము నిరీక్షాజ్యదానము మొదలగునవి చేయనక్కరలేదు. అంగవైకల్య పరిహారముకొరకు కొంచెము దక్షిణనివ్వవలయును.

కృచ్ఛ్రమని చెప్పుటచే నీవిధముగానే ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రము. అతికృచ్ఛ్ర స్థానమునందు మూడు ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రములును చాంద్రాయణ స్థానమునందు నెనిమిది ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రములును చెప్పబడినవి. సర్వప్రాయశ్చిత్తము సువాసినీస్త్రీలు చేసికొనేయెడల వపనమక్కరలేదు. విధవలైనయెడల వపనము చేయించుకొనవలయును. బాల్యము మొదలు పాతకముగాని యుపపాతకములుగాని యేవైనచేసినయెడల అవియన్నియు షడబ్ద ప్రాయశ్చిత్తముచే నశించును. మహాపాతకములు మాత్రమునశించవు. ఈప్రకారముగా జెప్పబడిన నాలుగువిధములైన ప్రాయశ్చిత్తములలో జేయువానియొక్క శక్తిననుసరించి యొకప్రాయశ్చిత్తమును నిర్ణయించి చెప్పవలెను.

విధాయక వరణము.

౫౯౫—తా. నేను చేయదలచిన ప్రాయశ్చిత్తమునందు ఈసభలో నుండు వారందరును విధాయకులుగా నుండుటకు మీరంగీకరించి నన్ను రక్షింపవలెనని కోరవలెను.

అనువాదక వరణము.

౫౯౬—తా. చేయనిశ్చయింపబడిన ఈప్రాయశ్చిత్తవిధానమందు మీరు అనువాదకులుగానుండి నన్ను రక్షింపవలయునని సభ్యులలో గొందరిని ప్రార్థించవలయును.

సభ్యులుచెప్పునట్టి వాక్యములు.

౫౯౭—తా. అప్పుడు సభ్యులు చెప్పున దేమనగా. ఓవిధాయకులారా! ఇప్పుడీయజమానునిచే జెప్పబడిన తొమ్మిదివిధములగు సమస్త పాపములవిషయమై షడ్గుణిత షడబ్ద కృచ్ఛ్రరూపమైనయెడల 1080 సంఖ్య గల ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రస్వరూపమైన ప్రాయశ్చిత్తముత్తమాధికారికిని దానిని రెండురెట్లుచేసిన 2160 మధ్యమాధికారికిని మూడురెట్లుచేసిన 3240 సంఖ్యగల ప్రాజాపత్యాత్మక కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తము అధమాధికారికిని చెప్పబడి పాపమును పోగొట్టునవియై యున్నవి. దీనినిమిత్తమై ప్రాచ్యోదీచ్యాంగ గోదానసహితముగా ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తమును చేయుటకు శక్తిలేనివాడై యున్నయెడల దానికి ప్రతినిధిగా తత్సంఖ్య గల గోదానాదులనైనా యతనికి నిర్దేశించి చెప్పవలయునని విధాయకులతో బలుకవలయును.

విధాయకుల వాక్యము.

౫౯౮—తా. ఇట్లు సభ్యులు చెప్పగా విధాయకులు హస్తములయందు పుష్పములనుగాని దర్భలనుగాని యుంచుకొని తూర్పుముఖముగా లేచి నిలుచుండి అనువాదకునితో నిట్లు చెప్పవలయును. విద్వాంసుడవును విద్వాంసులలో శ్రేష్ఠుడవును సమస్త ప్రాయశ్చిత్తానువాదనలయందు నేర్పుగల రెూ యనువాదకుడా! ఇప్పుడీయజమానులచే విజ్ఞాపన చేసికొనబడిన పాపములను గురించి యుత్తమ మధ్యమాధమాధికారి తారతమ్యముగా ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తమును నిర్ణయించి చెప్పి దీనివలన పాపములు పోవునని సభ్యులందరియొక్కయు నభిప్రాయమై యున్నది. కాబట్టి మేమందరమును దానినే యంగీకరించినాము. అందువల్లను ఈ ప్రాయశ్చిత్తమును యజమానునితో చెప్పవలయునని నిన్ను ప్రేరేపించుచున్నాము. కాబట్టి నీవున్ను లేచి నిలుచుండి సభ్యులందరు వినునట్లుగా పెద్దధ్వనితో చేతులను పైకెత్తి సభ్యులు నిర్ణయించి చెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తవిధానమునంతయు సవిస్తరముగా యజమానునితో జెప్పవలయునని అనువాదకునితో చెప్పుదురు. అనువాదకుడు నాప్రకారమే స్థిరచిత్తుడై లేచి నిలుచుండి యూర్ధ్వబాహుండై యుచ్చస్వరముతో సభ్యులందరు వినునట్లుగా ముమ్మారు పలుకును. దీనిప్రయోగము మూలమునందుండినవిధముగా వ్రాయబడినది. సభ్యులు ప్రాయశ్చిత్తవిధానమును నిర్ణయించి చెప్పువారు. దానినంగీకరించువారు విధాయకులు. దానిని యజమానునకు బోధపరచువాడు అనువాదకుడు. అని మూడుతరగతులుగా చెప్పబడెను.

అనువాదకుడు చెప్పుట.

౫౯౯—తా. ఓ యజమానుడా! నీవు సభ్యులతో విన్నవించుకొనబడిన పాపములవిషయమై ప్రాయశ్చిత్తవిధానము నిర్ణయించి విధాయకులతో జెప్పగా నీతోచెప్పవలసినదని విధాయకులు నన్ను నియమించిరి కాబట్టి నిర్ణయప్రకారము నీవు చేసినయెడల సమస్తపాపములనుండి విముక్తుడ వగుదువని వారుపలికెదరు. కాబట్టి యాప్రకారము చేయుమని అనువాదకుడు యజమానునితో చెప్పును.

వ్రతమును గ్రహించుట.

౬౦౦—తా. అనంతరము యజమానుడు ప్రాణాయామము జేసి నాచే జేయబడిన సమస్తపాపములు నశించుకొరకు సభ్యులు నిర్ణయించి యుత్తమ మధ్యమాధమాధికారి తారతమ్యముగా జెప్పిరి. కాబట్టి నాశక్తి

ననుసరించి ప్రాచోదీచ్యాంగ గోదానసహితముగా సర్వప్రాయశ్చిత్తమును చేసెదనని సంకల్పముచేసి వ్రతమును ధరించవలెను.

అనంతరము వపనము దానివిధానము.

౩౦౧—తా. పిక్కలు తొడలు చంకలు భుజములు వీట్లయందుండు రోమములను గడ్డమును మీసములను వపనము జేయించుకొనవలయును కుక్షియందుండు రోమములను శిఖను వపనము చేయించుకొనకూడదని చెప్పబడినది కాబట్టి శిరస్సునందు శిఖనువిడిచి మిగిలిన రోమములను గడ్డము మీసములను వపనము జేయించుకొని గోళ్లను తీయించుకొని స్నానాచమనములను జేయవలయును దంతధావనమునకు కూడ సంకల్పము చేయవలయును. ఓవృక్షమా ఆయువు బలము కీర్తి వర్చస్సు సంతానము పశువులు ధనము వేదమును ప్రజ్ఞను తెలివిని మొదలగు వానిని నాకిమ్మని ప్రార్థించి దంతకాష్ఠమును తెచ్చుకొని దంతధావనము చేసి స్నానాచమనములను జేసి ప్రాణాయామము జేసి తనయొక్క సమస్త పాపములను పోవుటకు సభవారు నిర్ణయించిచెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తమును చేయదలచినవాడై ముందుగా నాయామంత్రములతో దశవిధ స్నానములను జేయవలయును. గోమయము, మృత్తిక, జలము, గోమూత్రము, క్షీరము, దధి, ఆజ్యము, కుశోదకము, భస్మ, మధు, అని పదివిధములగు వానితో స్నానము చేయవలయును. ఈవిధముగానే వ్యాసుడుచెప్పి బాహ్యశరీర శుద్ధికొరకు మలాపకర్షణ చేయవలయునని చెప్పెను. కాబట్టి ఉత్తమ మధ్యమాధమ భేదములచే శరీరశుద్ధి నిమిత్తము మూడు భాగములుగా వాని నన్నింటినిచేసి గరికలు తెచ్చి శాస్త్రోక్తప్రకారము తైలమును కూడ కలిపి జలముతో సహితముగా నుత్తమాధమ మధ్యమాను సారముగ శరీరశుద్ధిని చేయవలయును. వాటి సంఖ్యాప్రకారము జలప్రక్షాళనము జేయవలయును. ఒకపర్యాయము గోమయస్నానము చేయవలయును. పిమ్మట మలాపకర్షణస్నానము భస్మతో చేయవలయును. గోమయస్నానము చేసినట్లుగానే పంచగవ్యములతోను శరీరమునంతయు ప్రక్షాళనము జేసికొనవలయును. అనంతరము వస్త్రముల నుదకముతో శుభ్రపరచి రెండు పర్యాయము లాచమనముచేసి యావస్త్రములను ధరించి మృత్తికచేతను జలముచేతను తొడలను హస్తములను శుభ్రపరచి తిరిగి రెండుమారు లాచమనము జేసి స్నానము జేసిన కాటిని మృత్తికచే జలములచే శోధించి పంచగవ్యప్రాశనము, శాలాగ్నిహోమము చేయవలయును.

నిశాసమయమునందు వ్రతము నారంభముజేయుటకు సంకల్పమునకు తర్వాతనే పంచగవ్యహోమము శాలాగ్నిహోమము చేయవలయునని కొందరనిరి. గ్రామమునకు వెలుపలకువెళ్లి నిశాసమయమునందు నక్షత్రములు కనపడుచుండగా వ్రతమునకు సంకల్పము చేయవలయును. సర్వధర్మరహితముగా ప్రాచ్యాంగము నిమిత్తము నాందీశ్రాద్ధమును చేయవలయును. మాతృవర్గమును పితృవర్గమును సపత్నీకముగా మాతామహావర్గమును నాందీశ్రాద్ధదేవతులనుగా పూజించవలయును. విష్ణువునుద్దేశించి వైష్ణవశ్రాద్ధమును జేయవలయును. వీరందరికి భోజనమును సరిపోవునట్టి దక్షిణల నివ్వవలయును. పిమ్మట ప్రాచ్యాంగ గోదానమును శాలాగ్నిహోమమును జేయవలయును. కృచ్ఛ్రములను ప్రారంభించుటకు పూర్వమందును సమాప్తియైనపిమ్మటను ప్రత్యేకముగ వ్యాహృతులతో నాజ్యముచే శాలాగ్నిహోమము చేయవలయునని యున్నది. కాబట్టి ఔపాసనాగ్నియందుగాని లౌకికాగ్నియందుగాని శాలాగ్నిహోమము చేయవలయును. చతుష్పాత్రవిధానము. వ్యాహృతులతో నూటయెనిమిది సారులు హోమముచేసి యుత్తర పరిషేచనముచేసి పిమ్మట పంచగవ్యహోమము చేయవలయును. ఒకపలము యెత్తు గోమూత్రము, అంగుష్ఠములో నగము గోమయము, ఏడుపలములు క్షీరములు, మూడుపలములు పెరుగు, ఒకపలము నెయ్యి, ఒకపలము కుశోదకమనియు, పంచగవ్యహోమము నిమిత్తము చెప్పబడినది. గోమూత్రము 20 పలములును, గోమయము 16 పలములును, క్షీరములు 12 పలములును, పెరుగు 10 పలములు, గోమూత్రమువలెనే నెయ్యి 20 పలములుండ వలయునని మరియొకరు చెప్పిరి. గోమూత్రము యెఱ్ఱని ఆవు సంబంధమైనదియు, గోమయము తెల్లనియావు సంబంధమైనదియు, పాలు బంగారువర్ణముగల ధేనువుయొక్కయు, పెరుగు నీలవర్ణముగల ధేనువుయొక్కయు, నెయ్యి అన్నియావుల సంబంధమైనదియు, పనికి వచ్చుననియున్నది. పంచగవ్యముల గురించి ప్రత్యేకముగా జెప్పబడిన్న ఆవుల సంబంధమైనవి లభించని యెడల కపిలధేనువు సంబంధమైనవి గోమూత్రాదులైదును ఉపయోగింపవచ్చును. ఈయైదు గవ్యములను ప్రత్యేకముగా నైదుపాత్రలయందుంచి పంచగవ్యహోమము ప్రాశనయును చేసెదనని సంకల్పముచేసి యగ్ని ప్రతిష్ఠానాంతముజేసి యగ్నికి నుత్తర భాగమునందు ఆయా మంత్రములను చెప్పుచు నాయాగవ్య పాత్రలను ప్రాగగ్రములుగా నుం

చవలయును. పిమ్మట నగ్నికి పశ్చిమభాగమున నొకపాత్రయందు గాయ
మంత్రములను చెప్పుచు గవ్యములను దర్వితోనుంచి అవియన్నియుకలిపి
యేడుదర్భలతో నిర్మింపబడిన బ్రహ్మ కూర్చతోను దర్వితోను గ్రంథోక్త
ప్రకారమగు మంత్రములతో హోమము జేయవలయును. ఇట్లు తొమ్మిది
పర్యాయములు హోమముచేసి యుత్తరపరిషేచనము చేయవలయును.
పంచగవ్యములను పాత్రయందుంచి కూర్చితో త్రిప్పునపుడును మథించి
నపుడును గ్రహించునపుడును పానముచేయునపుడును ప్రణవమును
చెప్పవలయును. మోదుగాకుతోగాని తామరాకుతోగాని త్రాగవలయును.
మరియు మోదుగాకు తామరాకు స్వర్ణపాత్ర తామ్రపాత్ర వీటిలో దేనితో
నైనను బ్రహ్మతీర్థముగా శేషము లేకుండునట్లు పానము చేయవలయునని
మరియొకరు చెప్పిరి. నాశరీరసంబంధమగు చర్మము అస్థులు ననుసరించి
యుండు పాపమంతయు ఈపంచగవ్యప్రాశనము అగ్నికట్టెలను దహించు
నట్లు నశింపజేయుననెడియర్థమును బోధించునట్టి, యత్త్వగస్థి, అనుమంత్ర
ముతో పానము జేయవలయును. పిమ్మట నారాత్రియంతయు మౌనముగా
నుండి తనపాపములను గురించి పశ్చాత్తప్తుడై మనస్సున విష్ణువుని ధ్యా
నించుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతముతో భూమియందే శయనించి ప్రాతఃకాలం
బునలేచి స్నానము జేసి నిత్య నైమిత్త కర్మలను జేయవలయును. ప్రత్యా
మ్నాయముగ పూర్వము జేయదలచినవి చేయవలయును. మరునాడుదయ
మున కృచ్ఛ్రములను జేయవలయునని కొందరును ప్రత్యామ్నాయముగా
జేయునప్పుడంతయు నప్పుడే చేయవలయునని మరికొందరును చెప్పిరి.
పిమ్మట సర్వప్రాయశ్చిత్తమునకు సంకల్పము జేసి గోదానముచేసి మిగిలిన
వాటిని స్నానరూపముగా బ్రాహ్మణులచే జేయించి వారికి దక్షిణలనిచ్చియు
దీచ్యాంగ గోదానముచేసి అలక్ష్మి పోవుటకు నాజ్యములో ముఖావలో
కనము జేసి దానిని దానమిచ్చి పిమ్మట భూరిదానములను చేయవలయును.
అనంతరము బ్రాహ్మణభోజనము చేయించి దీనివలన భగవంతుడు సంతో
షించుగాకయని పలుకవలయును. ఆశ్రమస్వీకారులకును ప్రాయశ్చిత్తము
లతో తారతమ్యము కలదు. గృహస్థునకు జెప్పబడిన పాపములు ఆశ్రమ
స్వీకారులకు నుండినయెడల బ్రహ్మనిష్ఠకలుగక పూర్వము శౌచమువలెనే
శోధనచేయవలయును. పదియారు సంవత్సరములు లోపుగల బ్రహ్మచారికి
ద్విగుణమనియు బాలుడగుటచే నల్పముగా విధించవలయునని యున్నది.
బ్రహ్మచారి వానప్రస్థులవిషయమై శౌచమువలెనే ప్రాయశ్చిత్తము

ద్విగుణాదిభేదముచే జెప్పబడెను. సర్వప్రాయశ్చిత్తముకంటె నితరప్రాయశ్చిత్తములు అధికారి తారతమ్యమునుబట్టి హెచ్చుతగ్గులుగా జెప్పబడినవి. సర్వప్రాయశ్చిత్తము ఒక్కటియే యైనది. బహువిధములుగా లేదు. అందువలన అధికార తారతమ్యములేకుండానే హెచ్చుతగ్గులుగా జెప్పబడెను. 80 సంవత్సరములు గలవానికిని రోగగ్రస్థునకు శూద్రునకు కారణాంతరముచే పాపము సంభవించినపుడు కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడియున్నది. స్త్రీలవిషయములో కూడ దానిలో సగముగాగాని సగముకంటె నెక్కువగాగాని చేయవలయునని యున్నది. అందువలన అన్నివర్ణముల వారికిని అన్ని ఆశ్రమములకును అనులోమ జాతులకు బాలురకును అందరికిని అధికారి తారతమ్యములేదని విచారించ బడుచున్నది. మరియు ధనవంతుడు విద్వాంసుడు సమర్థుడు కర్మాధికారి అని అధికారి తారతమ్యము చెప్పుటచే మృతుడైన వానిగురించి అధికార తారతమ్యము చెప్పుటకు వీలులేదని కొందరనిరిగాని యదియుక్తమైనదికాదు. ఎందువల్లననగా, అందరు నరిష్టమును పోగొట్టుకొనుటయందు నభిప్రాయమొక్కటియే అందువలన అర్థిత్వమనునది మృతునియందును కలదు. మరియు తనశక్తి కొలదియు నలంకరించి యొకవరునిబిలచి తనకుమార్తె నిచ్చి వివాహము గావించిన బ్రాహ్మవివాహమనియు నాచిన్నదానికి జనియించినవాడు పితృమాతృవంశములలో నిరువైయొక్క తరములవారిని తరింపజేయుననియు, పెనిమిటి మహాపాతకుడైనను మృతినొందినప్పుడు వానిభార్య సహగమనము చేసినయెడల పాపమునుండి పెనిమిటిని యుద్ధరించుననియు, పుత్రుడు మొదలగువారు గయలో పిండప్రదానము జేసినయెడల తన పితృదేవతుల నిరువదొక్క తరములవారిని తరింపజేయుననియు, జెప్పబడియున్నందున మృతులైనవారియొక్క యరిష్టమును పోగొట్టువిషయమై పుత్రుడు భార్య మొదలగువారికి కర్తృత్వము కలదు. వారికి కర్తృత్వమేలేని యెడల ప్రమాణములకు భంగమువచ్చును. అందువలన పుత్రాది కర్తృత్వద్వారా మృతుడును అర్థియగుచున్నాడు. కాబట్టి అధికారిత్వకలదు. మహాపాతకులైనను మృతినొందిన పిమ్మట బహుకాలము గడచినప్పటికిని ప్రాయశ్చిత్తమునుజేసి పారలౌకిక క్రియలను జేయవలయునని అపరార్కాదిని బంధనకారులు చెప్పిరి. సమర్థుడగు కుమారుడు తండ్రినిగురించి సర్వప్రాయశ్చిత్తములలో నొకదానినిచేసి పరలోకసంబంధమగు క్రియలను జేయవలయునని స్మృత్యర్థసారమను

గ్రంథప్రమాణము కలదు. అందువలన మృతుడైనవానికి సర్వప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయును. అదియును జీవించియుండగా జేయునప్పుడు వ్రతముకంటె మృతినొందినప్పుడు జేయువ్రతము రెండురెట్లనియు అస్థివిధానములో మూడు రెట్లనియు పలాశవిధానములో నాలుగు రెట్లనియు చెప్పియున్నట్టి సంగ్రహకారుని వచనప్రకారము చేయవలయును. అయితే మృతుడైనవాని యొక్క సర్వప్రాయశ్చిత్తవిషయములో సమస్త క్రియలు చేయుటకు వీలులేదు కాబట్టి అధికారియట్లగునని ప్రశ్నచేసినయెడల నేత్రేంద్రియము లేనివాడు సభను జూచుటకు శక్తిలేకపోయినను, రోగపీడితుడు వపనము జేయించుకొనుటకు వీలులేకపోయినను, కుంటివాడు సభకు ప్రదక్షిణము జేయలేకపోయినను, మూగవాడు తనపాపములను చెప్పలేకపోయినను, దంతములులేనివాడు దంతధావనక్రియకు నర్హుడు కాకపోయినను, వీరలకు సర్వప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయునని యేవిధముగా చెప్పబడెనో ఆప్రకారముగానే మృతుడైనవానికిని యథాసంభవాంగములతో ప్రాయశ్చిత్తమును జేయుటకు నధికారముకలదని నిశ్చయింపవలయును. అందువలన సర్వప్రాయశ్చిత్తములకు నర్హతకలదు. ప్రధానప్రాయశ్చిత్తమును జేయుటచే ఫలముకలుగును. అప్పటివీలునుబట్టి యొకప్పుడు అన్నివిధములగు ప్రాయశ్చిత్తములను వీలులేనిసమయమందు కొన్నిప్రాయశ్చిత్తములనైనను జేయవచ్చును. కాబట్టి ప్రధానమైన సర్వప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయును. ఆప్రకారముగానే ధర్మశాస్త్రమునందు చెప్పియున్న దేమనగా, సమస్తమైనవారును మహాపాతకమువదలివేసి మిగిలిన సమస్తపాపములు పోవునిమిత్తము తనశక్తిననుసరించి భక్తికలవాడై ప్రాయశ్చిత్తమును జేయవలయును. విశేష విధిలేనందున జన్మమొదలు కొని యనిచెప్పుటచే ఈజన్మయందు లేకపోయిన నితర జన్మములయందు జేయబడినవియు నశించును. ఈసర్వప్రాయశ్చిత్త మందరిచేతను జేయతగినది. ఈప్రకారము సర్వప్రాయశ్చిత్తవిధి చెప్పబడెను.

మలమాస నిర్ణయము.

౩౦౨—తా. కారక గృహ్యాపరిశిష్టమునందు జెప్పబడిన దేమనగా, ఏమాసమునందైనను సంక్రాంతి లేకపోయినను లేక రెండుసంక్రమణము లొకమాసమునం దున్నను ఆమాసము మలమాసమనియు దానియందు నేకర్మల నాచరింప గూడదనియు చెప్పబడెను. ఎప్పు డింద్రాగ్నులను

గురించి హోమము చేయతగియున్నదో అది మాసాదియనియు దానియం
దగ్నిష్టోమములు కలవు. దాని నతిక్రమించి సూర్యుడు వెళ్లినప్పుడు
మొదటిమాసము మలమాసమనియు రెండవది నిజమాసమనియు చెప్ప
బడెను. సంవత్సరములో రెండుమాసములయందు సంక్రమణము లేనప్పుడు
మొదటిది నిజమాసమనియు రెండవది అధికమనియు చెప్పబడెను. సూర్యు
డు తులకన్యా వృశ్చికము ధనస్సు మకరము కుంభము ఈ రాసులయం
దుండు నప్పు డధికమాసము సంభవించదు. సూర్యుడు వృశ్చికము మొదలు
నాలుగు రాసులయందుండగా మలమాసము వచ్చినను తుల కన్య ధనస్సు
రాసులయందుండగా రెండు సంక్రమణములు కలిగినను అధికమాసము
లేదు. చైత్రమునకు లోపుగా నధికమాసము లేదనియు పరమందున్న
యెడల యేది పదమూడవమాసమని శాస్త్రప్రకారము చెప్పబడునో దాని
యందే సమస్తక్రియలను జేయవలయును. ఏమాసమునం దేమేమి చేయ
వలసినది. విభజనగా పైతీనసిచెప్పెను. త్రయోదశమాస మధికమాసమైన
యెడల శ్రౌతస్మార్తాది క్రియలు త్రయోదశమాసమునందు జేయగూడ
దనియు పంద్రెండవ మాసమునందు చేయవలయుననియు చెప్పెను. అధిక
మాసమునందు కామ్యకర్మను చేయకూడదనియు నజ్ఞానముచే జేసిన
యెడల నిష్ఫలమగుననియు చెప్పెను. నిత్య నైమిత్తికశ్రాద్ధములు మల
మాసమునందు జేయవచ్చుననియు తిథివారనక్షత్రములను విచారించి
చేయఁదగిన కామ్యశ్రాద్ధము చేయకూడదనియు జాబాలిచెప్పెను. శుద్ధ
మాసమునందు ప్రారంభించి చేయుకర్మను మలమాసమునందైనను జేయ
వచ్చును. వ్రతములు యజ్ఞములు మలమాసములో ప్రారంభించకూడదు.
సమాప్తియు జేయఁగూడదు. మహాలయ ఇష్టకాదిశ్రాద్ధములు ఉపాకర్మ
మొదలగు కర్మలు శుద్ధమాసమునందు ముఖ్యముగా చేయవలయు నని
యు మలమాసమునందు కూడదనియు గర్గుడు చెప్పెను. మలమాసమై
నప్పటికి సూర్యచంద్రగ్రహణము కలిగినప్పుడు స్నాన దాన జప శ్రాద్ధాదు
లును నిత్యనైమిత్తిక కర్మలును చేయవచ్చునని యముడుచెప్పెను. గర్భ
ము వడ్డీవ్యాపారము జీతము శ్రాద్ధకర్మ మాసికము సపిండీకరణము నిత్య
ముగా జేయబడు క్రియలు వీటివిషయమై అధికమాసమును విడువకూడ
దు. తీర్థశ్రాద్ధము జపము హోమము యవవ్రీహి తిలాదులచే జేయఁదగిన
కృత్యములు జాతకర్మాదికర్మలు నవశ్రాద్ధము మఘానక్షత్ర నిమిత్తమైనది
యు త్రయోదశీ నిమిత్తమగు శ్రాద్ధములు షోడశశ్రాద్ధములు నిత్య

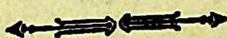
నైమిత్తికకర్మలు మలమాసమునందైనను జేయవచ్చునని యముడు చెప్పెను. దహనము ఉదకపిండదానములు సంచయనము శ్రాద్ధము దర్శశ్రాద్ధము నిత్యహోమము మలమాసము నందైనను జేయవచ్చునని అంగీరసుడు చెప్పెను. ఇందు విషయమై బృహస్పతి చెప్పిన విశేష మేమనఁగా, ప్రేత కార్యములు ఉత్సవాదులును చేయవలసినకాలము గడచిన పిమ్మట శుద్ధ మాసములో జేయవలయునుగాని మలమాసములో జేయగూడదని చెప్పెను. భాద్రపదశుక్లపక్షములో మహాలయశ్రాద్ధమును జేయగూడదనియు నేదైననొక కారణము సంభవించినప్పుడు ప్రాయశ్చిత్తమును జేసి చేయవచ్చునని యముడుచెప్పెను. శ్రావణమాసముగాని భాద్రపదమాసముగాని యధికమాసమగు నప్పుడు పితృపక్షము ఏడవదియగునుగాని యైదవదికాదు. ఆషాఢబహుళపక్షము మొదలుకొని అయిదవదియనియు నేడవదియనియు లెక్క చూచుకొనవలయును. సూర్యుడు కన్యారాశి యందుండగా మలమాసము వచ్చినయెడల పితృపక్షనిమిత్తమగు మహాలయ శ్రాద్ధముచేయకూడదని జ్యోతియనువాడు చెప్పెను. సూర్యుడు కన్యారాశియందుండగా నధికమాసము సంభవించినప్పుడు దైవసంబంధమైనవియు పితృసంబంధమైనవియు కర్మలు భాద్రపద బహుళములో చేయకూడదు తులాసంక్రమణమునందు ప్రవేశించిన పిమ్మట జేసినయెడల కర్తకు విశేషఫలము కలుగునని పితామహుఁడు చెప్పెను గర్భము, వడ్డి, ప్రేత శ్రాద్ధకర్మ, మాసికము ఆబ్దికశ్రాద్ధము వీటివిషయమై అధికమాసము విడువగూడదని కాత్యాయనుడును, శ్రాద్ధదినము సంభవించినప్పుడు అధికమాసము వచ్చినయెడల రెండు మాసములయందును జేయవలయును. అందువలన దోషము లేదని ప్రచేతసుడును, మలమాసము వచ్చినప్పుడు అరువదిదినములుగల మాసమగును అప్పుడు ఉత్తరమాసములో దేవ కార్యములు పితృకార్యములు రెండుమాసములయందును జేయవచ్చునని వ్యాసుఁడును చెప్పిరి. గాని అధిమాసిక విషయములుగా జూచుకొనవలయును. ఈవిషయములో సత్యవ్రతుడు చెప్పినదేమనగా, బ్రాహ్మణులు తమ పితృదేవతా సంబంధమగు ప్రత్యాబ్దికము పంద్రెండవమాసములో జేయవలయును; ఒకానొకప్పుడు ప్రథమాబ్దికముగాక ప్రత్యాబ్దికము వచ్చినప్పుడు పదమూఁడవ మాసమునందైనను జేయవచ్చునని చెప్పెను. అనగా మృతినొందిన మాసము మొదలు పంద్రెండవమాసము మలమాసమైన యెడల అప్పుడే సంవత్సర సంబంధమైన పిండ[illegible] ప్రేత శ్రాద్ధ

ము సమాప్తిచేయవలయునని చెప్పెను. సంక్రమణము లేక పోయినప్పటికిని మలమాసమునందు ప్రథమాబ్దికమును మాసికమును సపిండీకరణమును జేయవచ్చునని హారీతుడును చెప్పెను. మలమాసము వచ్చినప్పుడు పండ్రెండవమాసమునందు ప్రథమాబ్దికమును ఇతరములగు అబ్దికములు పదమూడవ మాసమునందును పెట్టవలయునని వ్యాసుఁడు చెప్పెను. అయితే ప్రత్యాబ్దికము పండ్రెండవ మాసములో చేయవలయునని యున్నట్టి వచనము గుఱించి యెట్లనగా పండ్రెండవ మాసము పూర్తియైన పిమ్మట పదమూడవమాసములో పెట్టవలయునని చెప్పినట్లు గ్రహించుకొనవలయును. ప్రథమాబ్దికము మలమాసమైనను పండ్రెండవమాసమునందు పెట్టవలయును. ప్రత్యాబ్దికము పదమూడవ మాసమునందు పెట్టవలయునని యముఁడును చెప్పెను. సంవత్సరాంతమునందు సపిండీకరణము జేయబడిన పిమ్మట నూతనప్రత్యాబ్దికము మలమాసమైనప్పటికిని పండ్రెండవమాసమునందే చేయవలయునని జాబాలియు స్పష్టముగా జెప్పెను. శుద్ధమాసములో మృతినొందినవారి విషయమును గుఱించి మృతమాసమధికమగునేని యితరమైనవి యుత్తరమాసమునందును ప్రథమాబ్దికముమాత్ర మధికమాసములోను పెట్టవలయును. సంవత్సరమునకు లోపుగా నధికమాసము వచ్చినప్పుడు రెండుమాసములయందును మృతదినములయందును మాసికములను పెట్టవలయును. మలమాసములోమృతినొందినవారియొక్క ప్రతిసంవత్సరమునందు వచ్చుచుండెడి ప్రత్యాబ్దికమైనను తిరిగి యెప్పుడైన మలమాసము సంభవించినప్పుడామాసములోనే పెట్టవలయునని శాతాతపుడు చెప్పెను. శుద్ధమాసములో మృతుడైనవారికి ప్రథమాబ్దికము మలమాసములోను రెండవయాబ్దికము మొదలగునవి శుద్ధమాసములోను చేయవలయునని చెప్పునట్టివాక్యము మాసిక ఉదకుంభశ్రాద్ధ దర్శశ్రాద్ధవిషయమని పూర్వము చెప్పఁబడినది. తల్లిదండ్రులయొక్క ప్రతిసంవత్సరమునందు వచ్చుచుండెడి మృతదినములయందు చేయతగిన శ్రాద్ధమును మలమాసము సంభవించినప్పుడు రెండుమాసములయందును జేయవలయునని గాలవుడును ప్రతిమాస సంబంధమగు మాసికములును ప్రతిసంవత్సరాబ్దికమును మన్వాది యుగాదిశ్రాద్ధములును రెండుమాసములయందును జేయవలయునని మరీచియు చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పియున్నందున ఆచారప్రకారముగా చేసికొనవలయును. ఆగ్న్యాధేయము, ప్రతిష్ఠ, యజ్ఞము, దానము, వ్రతములు, వేదవ్రతములు, వృషో

త్సర్గము, చూడాకర్మ, ఉపనయనము, మాంగళ్యము, అభిషేకము, మొద
లగునవి మలమాసములో జేయకూడదనియు శుక్రుడస్తంగతుడైనను
మలమాసములయందు సమస్తకర్మలను జేయుగూడదు. నూతనముగా
దేవతాదర్శనము జేయగూడదని వృద్ధమనువు చెప్పెను.

వృషోత్సర్జన విధానము.

303—శ్లో. కామ్యమనియు నైమిత్తికమనియు వృషోత్సర్జనము
రెండువిధములు. కార్తికమాసమునందుగాని వైశాఖమాసమునందుగాని
కామ్యవృషోత్సర్జనము జేయవలయును. మృతినొందినవానియొక్క పద
కొండవదినమునందు నైమిత్తిక వృషోత్సర్జనము చేయవలయును. స్వర్గ
ఫలమును గోరినవాడు మలమాసములో వృషోత్సర్జనము చేయకూడ
దనియు పదకొండవదినమునందు జేయునప్పుడు మలమాసమైనను చేయ
వచ్చునని గర్గుడు చెప్పెను. మలమాసములో మృతినొందినవారికి పంద్రెం
డవదినమునందు సపిండీకరణము జరిగినప్పటికి, నిజమాసములో తిరిగి
ఆద్యమాసికమును పెట్టవలయును. దత్తుడును ఈప్రకారము చెప్పుచు
మలమాసములో మృతినొందినవారినిగురించి ఆద్యమాసికమునకు ఆవృత్తి
కలదనియు నిజమాసములో మృతినొందినప్పు డితరమాసికములకేగాని
ఆద్యమాసికమున కావృత్తిలేదని చెప్పెను. మలమాసములో మృతినొం
దినవారిని గురించి పదమూడవమాసమునందు ప్రథమాబ్దికమును పెట్ట
వలయును. మధ్యను అధికమాసమువచ్చిన నీప్రకారము చేయవలయును.
చివర నధికమాసము వచ్చినయెడల పంద్రెండవ మాసమునందే చేయవల
యునని యితర స్మృతులలో నున్నది. మధ్యనధికమాసము వచ్చినప్పుడు
ఊనాబ్దికము 355-వ దినమునందు చేయకూడదనియు 385-వ దినమందా
చరింపవలయు ననియు ధర్మవేత్తలు చెప్పిరి. ఈప్రకారము మలమాస
ములో జేయునప్పుడు వృషోత్సర్జన ఊనాబ్దికాదుల విషయమై చెప్పిరి.

ఇట్లు భారద్వాజసగోత్రుడును, తలముడివంశమునందు జనియించిన
యల్లాజియను విద్వాంసుడు సమస్త ధర్మశాస్త్రములను సత్పురుషుల
యాచారమును భారద్వాజసూత్రమును వారిచేజేయఁబడిన భాష్యమును
ఆపస్తంబసూత్రమును ఇతర మునీశ్వరసూత్రములను వారివారి భాష్య

ములను అన్నియుజూచి పైతృమేధికమును ఆహితాగ్నిని గుఱించి బ్రహ్మ
మేధమును మన్వాదిస్మృతుల నాలోచించి పైతృమేధికమను గ్రంథ
మును లోకోపకారము కొఱకు ప్రయోగ ప్రాయశ్చిత్త
ధర్మశాస్త్ర సహితముగా నుండు నటుల వ్రాసిన
మూల గ్రంథమునకు ఆంధ్ర తాత్పర్యము
గ్రంథాంతమందు చేర్పించి
ముద్రింపఁబడెను.

